

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

الرأیا
علیها یصی
الرأیا

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

ترویج روش جدید برای حفظ و آموزش آیات علوی

کلید واژه‌ی

آیات علوی

در قرآن کریم

جلد دوم

مقدمه استاد محقق
علامه حاج شیخ علی اکبر مهدی پور

تألیف: سید محمد بنزیر عثمانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلید واژه‌های آیات علوی در قرآن کریم : روشی جدید برای حفظ و آموزش آیات علوی در قرآن کریم

نویسنده:

محمد جعفر روضاتی

ناشر چاپی:

اعتقاد ما

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۷	کلیدواژه های آیات علوی در قرآن کریم : روشی جدید برای حفظ و آموزش آیات علوی در قرآن کریم جلد ۲
۱۷	مشخصات کتاب
۱۸	اشاره
۲۲	فهرست مطالب
۴۵	سوره مبارکه فرقان
۴۵	شماره: ۲۲۱- کد آیه: ۲۵/۵۴ اسم آیه: برادر و داماد
۴۹	شماره: ۲۲۲- کد آیه: ۲۵/۷۰ اسم آیه: بخشودگی محبتین حضرت علی (علیه السلام)
۵۱	شماره: ۲۲۳- کد آیه: ۲۵/۷۴ اسم آیه: امام متقین
۵۳	شماره: ۲۲۴- کد آیه: ۲۵/۷۵ اسم آیه: بالاترین درجه بهشت
۵۶	سوره مبارکه شعراء
۵۶	شماره: ۲۲۵- کد آیه: ۲۶/۴ اسم آیه: نشانه ای از آسمان
۵۸	شماره: ۲۲۶- کد آیه: ۲۶/۸۴ اسم آیه: زبان صدق
۵۹	شماره: ۲۲۷- کد آیه: ۱۰۲ _ ۲۶/۱۰۰ اسم آیه: حسرت دشمنان ولایت هنگام شفاعت
۶۲	شماره: ۲۲۸- کد آیه: ۱۹۴_ ۲۶/۱۹۲ اسم آیه: نزول ولایت، بر قلب پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)
۶۵	شماره: ۲۲۹- کد آیه: ۲۶/۲۱۴ اسم آیه: يوم النّار
۷۰	شماره: ۲۳۰- کد آیه: ۲۶/۲۲۷ اسم آیه: جایگاه ستمکاران بولایت
۷۳	سوره مبارکه نمل
۷۳	شماره: ۲۳۱- کد آیه: ۲۷/۶۲ اسم آیه: خلیفه زمین
۷۵	شماره: ۲۳۲- کد آیه: ۲۷/۸۲ اسم آیه: جنبه زمین
۷۸	شماره: ۲۳۳- کد آیه: ۲۷/۸۹ اسم آیه: بهترین حسنه
۸۱	سوره مبارکه قصص
۸۱	شماره: ۲۳۴- کد آیه: ۲۸/۵ اسم آیه: مستضعف
۸۳	شماره: ۲۳۵- کد آیه: ۲۸/۳۵ اسم آیه: پشتیبان و حامی

- شماره: ۲۳۶- کد آیه: ۲۸/۶۱ اسم آیه: وعده نیک ۸۶
- شماره: ۲۳۷- کد آیه: ۲۸/۶۸ اسم آیه: برگزیده ۸۸
- شماره: ۲۳۸- کد آیه: ۲۸/۸۸ اسم آیه: وجه خدا ۱۰۴
- سوره مبارکه عنکبوت ۱۰۷
- شماره: ۲۳۹- کد آیه: ۲۹/۲ اسم آیه: آزمایش ۱۰۷
- شماره: ۲۴۰- کد آیه: ۲۹/۸ اسم آیه: بهتر از پدر ۱۱۰
- شماره: ۲۴۱- کد آیه: ۲۹/۴۹ اسم آیه: صاحب علم ۱۱۱
- شماره: ۲۴۲- کد آیه: ۲۹/۶۹ اسم آیه: محسن ۱۱۳
- سوره مبارکه روم ۱۱۴
- شماره: ۲۴۳- کد آیه: ۳۰/۲۲ اسم آیه: شناخت رنگ مردم ۱۱۴
- شماره: ۲۴۴- کد آیه: ۳۰/۳۰ اسم آیه: ولایت در فطرت ۱۱۷
- شماره: ۲۴۵- کد آیه: ۳۰/۵۶ اسم آیه: صاحب علم و ایمان ۱۱۹
- سوره مبارکه لقمان ۱۲۳
- شماره: ۲۴۶- کد آیه: ۳۱/۱۴ اسم آیه: والدین ۱۲۳
- شماره: ۲۴۷- کد آیه: ۳۱/۲۰ اسم آیه: نعمت باطن ۱۲۶
- شماره: ۲۴۸- کد آیه: ۳۱/۲۲ اسم آیه: دستگیره نجات ۱۲۸
- سوره مبارکه سجده ۱۳۱
- شماره: ۲۴۹- کد آیه: ۳۲/۱۶ اسم آیه: عابد در دل شب ۱۳۱
- شماره: ۲۵۰- کد آیه: ۳۲/۱۸ اسم آیه: مؤمن ۱۳۴
- شماره: ۲۵۱- کد آیه: ۳۲/۲۴ اسم آیه: پیشوایان هدایت ۱۳۶
- سوره مبارکه احزاب ۱۳۸
- شماره: ۲۵۲- کد آیه: ۳۳/۴ اسم آیه: محبت قلبی ۱۳۸
- شماره: ۲۵۳- کد آیه: ۳۳/۶ اسم آیه: سزاوارترین ۱۴۱
- شماره: ۲۵۴- کد آیه: ۳۳/۷ اسم آیه: عهد و پیمان ولایت ۱۴۶
- شماره: ۲۵۵- کد آیه: ۳۳/۲۳ اسم آیه: در انتظار شهادت ۱۴۹
- شماره: ۲۵۶- کد آیه: ۳۳/۲۵ اسم آیه: کفایت ۱۵۳

- شماره: ۲۵۷- کد آیه: ۳۳/۳۳ اسم آیه: جنگ با حضرت علی (علیه السلام) ۱۶۰
- شماره: ۲۵۸- کد آیه: ۳۳/۳۳ اسم آیه: پاکیزگان ۱۶۲
- شماره: ۲۵۹- کد آیه: ۳۳/۵۶ اسم آیه: صلوات ۱۷۶
- شماره: ۲۶۰- کد آیه: ۳۳/۵۷ اسم آیه: آزار حضرت علی (علیه السلام) ۱۸۱
- شماره: ۲۶۱- کد آیه: ۳۳/۷۱ اسم آیه: رستگاری بزرگ ۱۸۸
- شماره: ۲۶۲- کد آیه: ۳۳/۷۲ اسم آیه: امانت ولایت ۱۹۰
- سوره مبارکه سبأ ۱۹۳
- شماره: ۲۶۳- کد آیه: ۳۴/۱۸ اسم آیه: ایمنی زیر چتر ولایت ۱۹۳
- شماره: ۲۶۴- کد آیه: ۳۴/۲۰ اسم آیه: غاصبین ولایت، عاملین شیطان ۲۰۱
- شماره: ۲۶۵- کد آیه: ۳۴/۴۶ اسم آیه: توصیه به ولایت ۲۰۴
- سوره مبارکه فاطر ۲۰۷
- شماره: ۲۶۶- کد آیه: ۳۵/۱۰ اسم آیه: کلمه پاک ۲۰۷
- شماره: ۲۶۷- کد آیه: ۳۵/۱۹_۲۲ اسم آیه: مقایسه ۲۱۳
- شماره: ۲۶۸- کد آیه: ۳۵/۲۸ اسم آیه: علماء ۲۱۶
- شماره: ۲۶۹- کد آیه: ۳۵/۳۲ اسم آیه: بخشش بزرگ ۲۱۸
- سوره مبارکه یس ۲۲۶
- شماره: ۲۷۰- کد آیه: ۸ و ۳۶/۷ اسم آیه: عاقبت انکار ولایت ۲۲۶
- شماره: ۲۷۱- کد آیه: ۳۶/۱۲ اسم آیه: امام مبین ۲۲۹
- سوره مبارکه صافات ۲۳۸
- شماره: ۲۷۲- کد آیه: ۳۷/۲۴ اسم آیه: بازپرسی از ولایت ۲۳۸
- شماره: ۲۷۳- کد آیه: ۳۷/۸۳ اسم آیه: شیعه ۲۴۷
- شماره: ۲۷۴- کد آیه: ۳۷/۱۳۰ اسم آیه: آل یاسین ۲۵۲
- شماره: ۲۷۵- کد آیه: ۳۷/۱۴۲ اسم آیه: نمونه ای از انکار ولایت ۲۵۶
- شماره: ۲۷۶- کد آیه: ۳۷/۱۶۴ اسم آیه: مقام معلوم ۲۶۰
- شماره: ۲۷۷- کد آیه: ۳۷/۱۶۵ و ۱۶۶ اسم آیه: اولین تسبیح گو ۲۶۱
- سوره مبارکه ص ۲۶۶

- شماره: ۲۷۸- کد آیه: ۳۸/۲۸ اسم آیه: مقایسه ----- ۲۶۶
- شماره: ۲۷۹- کد آیه: ۳۸/۷۵ اسم آیه: عالین ----- ۲۶۸
- شماره: ۲۸۰- کد آیه: ۳۸/۸۶و۸۷ اسم آیه: یاد جهانی ----- ۲۷۰
- سورة مبارکه زمر ----- ۲۷۲
- شماره: ۲۸۱- کد آیه: ۳۹/۹ اسم آیه: مقایسه ----- ۲۷۲
- شماره: ۲۸۲- کد آیه: ۳۹/۲۹ اسم آیه: تسلیم رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ----- ۲۷۶
- شماره: ۲۸۳- کد آیه: ۳۹/۳۱و۳۲ اسم آیه: تکذیب حقیقت ----- ۲۸۲
- شماره: ۲۸۴- کد آیه: ۳۹/۳۳ اسم آیه: مصدق ----- ۲۸۴
- شماره: ۲۸۵- کد آیه: ۳۹/۵۶ اسم آیه: جانب خدا ----- ۲۸۶
- شماره: ۲۸۶- کد آیه: ۳۹/۶۵ اسم آیه: حبط عمل ----- ۲۹۲
- سورة مبارکه غافر ----- ۲۹۵
- شماره: ۲۸۷- کد آیه: ۴۰/۷ اسم آیه: استغفار ملانکه برای شیعیان ----- ۲۹۵
- شماره: ۲۸۸- کد آیه: ۴۰/۱۰ اسم آیه: ایمان ----- ۳۰۰
- شماره: ۲۸۹- کد آیه: ۴۰/۱۲ اسم آیه: مشرکین بولایت ----- ۳۰۲
- شماره: ۲۹۰- کد آیه: ۴۰/۶۵ اسم آیه: نشانه اخلاص در توحید ----- ۳۰۵
- سورة مبارکه فصلت ----- ۳۰۷
- شماره: ۲۹۱- کد آیه: ۴۱/۱-۴ اسم آیه: اعراض از ولایت ----- ۳۰۷
- شماره: ۲۹۲- کد آیه: ۴۱/۲۷و۲۸ اسم آیه: عذاب تارک ولایت ----- ۳۰۹
- شماره: ۲۹۳- کد آیه: ۴۱/۳۰ اسم آیه: استقامت ----- ۳۱۲
- شماره: ۲۹۴- کد آیه: ۴۱/۳۳ اسم آیه: صالح ترین ----- ۳۲۰
- سورة مبارکه شوری ----- ۳۲۲
- شماره: ۲۹۵- کد آیه: ۴۲/۸ اسم آیه: رحمت ----- ۳۲۲
- شماره: ۲۹۶- کد آیه: ۴۲/۹ اسم آیه: معجزه ولی خدا ----- ۳۲۳
- شماره: ۲۹۷- کد آیه: ۴۲/۱۳ اسم آیه: اقامه دین بر محور ولایت ----- ۳۲۶
- شماره: ۲۹۸- کد آیه: ۴۲/۱۷ اسم آیه: میزان ----- ۳۳۱
- شماره: ۲۹۹- کد آیه: ۴۲/۱۹و۲۰ اسم آیه: رزق ولایت ----- ۳۳۳

- شماره: ۳۰۰- کد آیه: ۴۲/۲۳ اسم آیه: مودت - - - - - ۳۳۵
- شماره: ۳۰۱- کد آیه: ۵۳ و ۴۲/۵۲ اسم آیه: نور - - - - - ۳۴۲
- سورة مباركة زخرف - - - - - ۳۴۶
- شماره: ۳۰۲- کد آیه: ۴۳/۴ اسم آیه: علی حکیم - - - - - ۳۴۶
- شماره: ۳۰۳- کد آیه: ۴۳/۱۹ اسم آیه: بازخواست - - - - - ۳۴۹
- شماره: ۳۰۴- کد آیه: ۴۳/۲۸ اسم آیه: کلمة باقیه - - - - - ۳۵۱
- شماره: ۳۰۵- کد آیه: ۴۳/۴۱ اسم آیه: منتقم - - - - - ۳۵۳
- شماره: ۳۰۶- کد آیه: ۴۳/۴۳ اسم آیه: صراط مستقیم - - - - - ۳۵۵
- شماره: ۳۰۷- کد آیه: ۴۳/۴۴ اسم آیه: قوم پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) - - - - - ۳۵۷
- شماره: ۳۰۸- کد آیه: ۴۳/۴۵ اسم آیه: سؤال از انبیاء (علیهم السلام) - - - - - ۳۶۰
- شماره: ۳۰۹- کد آیه: ۴۳/۵۷ اسم آیه: مثل به عیسی (علیه السلام) - - - - - ۳۶۵
- شماره: ۳۱۰- کد آیه: ۴۳/۵۹ اسم آیه: نعمت - - - - - ۳۷۲
- شماره: ۳۱۱- کد آیه: ۴۳/۶۱ اسم آیه: علم - - - - - ۳۷۵
- شماره: ۳۱۲- کد آیه: ۸۰ و ۴۳/۷۹ اسم آیه: دسیسه - - - - - ۳۷۸
- سورة مباركة دخان - - - - - ۳۸۲
- شماره: ۳۱۳- کد آیه: ۴۴/۲ اسم آیه: کتاب - - - - - ۳۸۲
- شماره: ۳۱۴- کد آیه: ۴۴/۳۲ اسم آیه: بهترین انتخاب - - - - - ۳۸۴
- شماره: ۳۱۵- کد آیه: ۴۲ و ۴۴/۴۱ اسم آیه: اهل رحمت - - - - - ۳۹۰
- سورة مباركة جاثیه - - - - - ۳۹۳
- شماره: ۳۱۶- کد آیه: ۴۵/۲۱ اسم آیه: مقایسه - - - - - ۳۹۳
- شماره: ۳۱۷- کد آیه: ۴۵/۲۹ اسم آیه: سخنگو - - - - - ۳۹۴
- سورة مباركة احقاف - - - - - ۳۹۵
- شماره: ۳۱۸- کد آیه: ۴۶/۱۳ اسم آیه: استقامت - - - - - ۳۹۵
- سورة مباركة محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) - - - - - ۳۹۶
- شماره: ۳۱۹- کد آیه: ۴۷/۱ اسم آیه: راه خدا - - - - - ۳۹۶
- شماره: ۳۲۰- کد آیه: ۴۷/۹ اسم آیه: حبط عمل - - - - - ۴۰۰

- شماره: ۳۲۱- کد آیه: ۴۷/۲۵ و ۴۷/۲۶ اسم آیه: کراهت از ولایت ۴۰۲
- شماره: ۳۲۲- کد آیه: ۴۷/۲۸ اسم آیه: نتیجهٔ بیزاری از ولایت ۴۰۶
- شماره: ۳۲۳- کد آیه: ۴۷/۲۹ اسم آیه: بیمار دلان ۴۰۸
- شماره: ۳۲۴- کد آیه: ۴۷/۳۰ اسم آیه: لحن کینه توزان ۴۰۹
- شماره: ۳۲۵- کد آیه: ۴۷/۳۲ اسم آیه: مخالفین ولایت ۴۱۱
- سورهٔ مبارکهٔ فتح ۴۱۳
- شماره: ۳۲۶- کد آیه: ۴۸/۲ اسم آیه: گناهان شیعیان ۴۱۳
- شماره: ۳۲۷- کد آیه: ۴۸/۱۰ اسم آیه: دست خدا ۴۱۸
- شماره: ۳۲۸- کد آیه: ۴۸/۱۸ اسم آیه: بیعت رضوان ۴۲۰
- شماره: ۳۲۹- کد آیه: ۴۸/۲۵ اسم آیه: غربال ۴۲۴
- شماره: ۳۳۰- کد آیه: ۴۸/۲۶ اسم آیه: کلمهٔ تقوا ۴۲۶
- سورهٔ مبارکهٔ حجرات ۴۲۹
- شماره: ۳۳۱- کد آیه: ۴۹/۷ اسم آیه: ایمان ۴۲۹
- شماره: ۳۳۲- کد آیه: ۴۹/۱۰ اسم آیه: برادر رسول خدا ۴۳۰
- سورهٔ مبارکهٔ ق ۴۳۳
- شماره: ۳۳۳- کد آیه: ۵۰/۲۱ اسم آیه: سائق ۴۳۳
- شماره: ۳۳۴- کد آیه: ۵۰/۲۴ اسم آیه: کینه توزان ولایت در عذاب ۴۳۴
- سورهٔ مبارکهٔ ذاریات ۴۴۴
- شماره: ۳۳۵- کد آیه: ۵۱/۵ و ۵۱/۵ اسم آیه: دین ۴۴۴
- شماره: ۳۳۶- کد آیه: ۵۱/۸ و ۵۱/۹ اسم آیه: انحراف از ولایت ۴۴۵
- سورهٔ مبارکهٔ طور ۴۴۷
- شماره: ۳۳۷- کد آیه: ۵۲/۲۱ اسم آیه: پیروی از ایمان ۴۴۷
- سورهٔ مبارکهٔ نجم ۴۵۰
- شماره: ۳۳۸- کد آیه: ۵۳/۱_۴ اسم آیه: ستارهٔ امامت ۴۵۰
- سورهٔ مبارکهٔ قمر ۴۵۶
- شماره: ۳۳۹- کد آیه: ۵۴/۵۴ و ۵۴/۵۵ اسم آیه: متّین ۴۵۶

- سورة مباركة الرحمن ٤٥٩
- شماره: ٣٤٠- كد آيه: ٥٥/١٤ اسم آيه: بيان ٤٥٩
- شماره: ٣٤١- كد آيه: ٥٥/٥٩ اسم آيه: ميزان ٤٦٠
- شماره: ٣٤٢- كد آيه: ٥٥/١٣ اسم آيه: نعمت ٤٦٣
- شماره: ٣٤٣- كد آيه: ٥٥/١٩ و ٢٠ اسم آيه: دريا ٤٦٥
- شماره: ٣٤٤- كد آيه: ٥٥/٢٧ اسم آيه: وجه خدا ٤٧٠
- شماره: ٣٤٥- كد آيه: ٥٥/٣١ اسم آيه: گران مايه ٤٧٤
- سورة مباركة واقعه ٤٧٦
- شماره: ٣٤٦- كد آيه: ٥٦/١٠ و ١١ اسم آيه: سابق ٤٧٦
- شماره: ٣٤٧- كد آيه: ٥٦/١٣ و ١٤ اسم آيه: آخر ٤٨٠
- شماره: ٣٤٨- كد آيه: ٥٦/٧٩ اسم آيه: مطهرين ٤٨١
- شماره: ٣٤٩- كد آيه: ٥٦/٨٨ و ٨٩ اسم آيه: مقربين ٤٨٤
- شماره: ٣٥٠- كد آيه: ٥٦/٩٠ و ٩١ اسم آيه: اصحاب يمين ٤٨٥
- سورة مباركة حديد ٤٨٨
- شماره: ٣٥١- كد آيه: ٥٧/٣ اسم آيه: اول و آخر ٤٨٨
- شماره: ٣٥٢- كد آيه: ٥٧/٩ اسم آيه: نور ولايت ٤٩٣
- شماره: ٣٥٣- كد آيه: ٥٧/١٢ اسم آيه: نور ولايت ٤٩٤
- شماره: ٣٥٤- كد آيه: ٥٧/١٣ اسم آيه: باب رحمت ٤٩٦
- شماره: ٣٥٥- كد آيه: ٥٧/١٩ اسم آيه: صديق ٥٠٠
- شماره: ٣٥٦- كد آيه: ٥٧/٢٨ اسم آيه: نور ولايت ٥٠٣
- سورة مباركة مجادله ٥٠٦
- شماره: ٣٥٧- كد آيه: ٥٨/٩ اسم آيه: نشانه نفاق ٥٠٦
- شماره: ٣٥٨- كد آيه: ٥٨/١٢ اسم آيه: نجوا ٥٠٨
- شماره: ٣٥٩- كد آيه: ٥٨/٢٢ اسم آيه: رستگاران ٥١٤
- سورة مباركة حشر ٥١٥
- شماره: ٣٦٠- كد آيه: ٥٩/٧ اسم آيه: خويشاوندان ٥١٥

- شماره: ۳۶۱- کد آیه: ۵۹/۹ اسم آیه: ایثار ۵۱۷
- شماره: ۳۶۲- کد آیه: ۵۹/۱۰ اسم آیه: سابق ۵۲۱
- شماره: ۳۶۳- کد آیه: ۵۹/۲۰ اسم آیه: رستگاران ۵۲۵
- سورة مباركة صف ۵۲۹
- شماره: ۳۶۴- کد آیه: ۶۱/۸ اسم آیه: نور خدا ۵۲۹
- شماره: ۳۶۵- کد آیه: ۶۱/۹ اسم آیه: دين حق ۵۳۱
- شماره: ۳۶۶- کد آیه: ۶۱/۱۰ اسم آیه: تجارت پر سود ۵۳۳
- سورة مباركة جمعه ۵۳۴
- شماره: ۳۶۷- کد آیه: ۶۲/۹ اسم آیه: ذکر خدا ۵۳۴
- سورة مباركة منافقون ۵۳۸
- شماره: ۳۶۸- کد آیه: ۶۳/۱ اسم آیه: منافق، منکر ولایت ۵۳۸
- سورة مباركة تغابن ۵۴۱
- شماره: ۳۶۹- کد آیه: ۶۴/۶ اسم آیه: بیّنات ۵۴۱
- شماره: ۳۷۰- کد آیه: ۶۴/۸ اسم آیه: نور ۵۴۲
- شماره: ۳۷۱- کد آیه: ۶۴/۱۲ اسم آیه: عاقبت ترک ولایت ۵۴۵
- سورة مباركة طلاق ۵۴۷
- شماره: ۳۷۲- کد آیه: ۶۵/۱۰ اسم آیه: اهل ذکر ۵۴۷
- سورة مباركة تحريم ۵۵۱
- شماره: ۳۷۳- کد آیه: ۶۶/۴ اسم آیه: صالح المؤمنین ۵۵۱
- سورة مباركة ملك ۵۵۵
- شماره: ۳۷۴- کد آیه: ۶۷/۲۲ اسم آیه: راه راست ۵۵۵
- شماره: ۳۷۵- کد آیه: ۶۷/۲۷ اسم آیه: وعده الهی ۵۵۷
- شماره: ۳۷۶- کد آیه: ۶۷/۲۹ اسم آیه: روشن شدن حقیقت ۵۶۰
- سورة مباركة قلم ۵۶۱
- شماره: ۳۷۷- کد آیه: ۶۸/۵ اسم آیه: رسوا شدن دشمن علی (علیه السلام) ۵۶۱
- شماره: ۳۷۸- کد آیه: ۶۸/۵۱ و ۵۲ اسم آیه: نسبت جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در غدیر ۵۶۳

- سورة مباركة حاقه ----- ۵۶۵
- شماره: ۳۷۹- کد آیه: ۶۹/۱۲ اسم آیه: گوش شنوا ----- ۵۶۵
- شماره: ۳۸۰- کد آیه: ۶۹/۱۹ اسم آیه: نامه عمل ----- ۵۷۰
- شماره: ۳۸۱- کد آیه: ۵۱_۶۹/۴۰ اسم آیه: حسرت کافرین و منکرین ولایت ----- ۵۷۲
- سورة مباركة معارج ----- ۵۷۵
- شماره: ۳۸۲- کد آیه: ۳_۷۰/۱ اسم آیه: عذاب کافر ولایت ----- ۵۷۵
- سورة مباركة نوح ----- ۵۷۹
- شماره: ۳۸۳- کد آیه: ۲۸/۷۱ اسم آیه: خانه ولایت ----- ۵۷۹
- سورة مباركة جن ----- ۵۸۰
- شماره: ۳۸۴- کد آیه: ۱۳/۷۲ اسم آیه: هدایت ----- ۵۸۰
- شماره: ۳۸۵- کد آیه: ۱۶/۷۲ اسم آیه: پاداش استقامت در ولایت ----- ۵۸۲
- شماره: ۳۸۶- کد آیه: ۱۷/۷۲ اسم آیه: نتیجه جدایی از حضرت علی (علیه السلام) ----- ۵۸۵
- شماره: ۳۸۷- کد آیه: ۱۸/۷۲ اسم آیه: مساجد ----- ۵۸۷
- شماره: ۳۸۸- کد آیه: ۲۳_۲۱/۷۲ اسم آیه: اهمیت ابلاغ ولایت ----- ۵۸۸
- سورة مباركة مدثر ----- ۵۹۰
- شماره: ۳۸۹- کد آیه: ۳۱/۷۴ اسم آیه: ولایت، عامل زیاد شدن ایمان ----- ۵۹۰
- شماره: ۳۹۰- کد آیه: ۳۹ و ۳۸/۷۴ اسم آیه: اصحاب یمن ----- ۵۹۲
- شماره: ۳۹۱- کد آیه: ۴۱/۷۴ اسم آیه: مجرمین ----- ۵۹۴
- شماره: ۳۹۲- کد آیه: ۴۳ و ۴۲/۷۴ اسم آیه: شیعه و پیرو ----- ۵۹۶
- سورة مباركة قيامه ----- ۵۹۸
- شماره: ۳۹۳- کد آیه: ۳۲ و ۳۱/۷۵ اسم آیه: تکذیب پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در غدیر ----- ۵۹۸
- سورة مباركة انسان ----- ۶۰۴
- شماره: ۳۹۴- کد آیه: ۷/۷۶ اسم آیه: وفای به نذر ----- ۶۰۴
- شماره: ۳۹۵- کد آیه: ۹ و ۸/۷۶ اسم آیه: ایثار حضرت علی (علیه السلام) ----- ۶۰۶
- شماره: ۳۹۶- کد آیه: ۲۳/۷۶ اسم آیه: تنزیل ----- ۶۱۰
- شماره: ۳۹۷- کد آیه: ۳۱/۷۶ اسم آیه: رحمت ----- ۶۱۱

- سورة مباركة مرسلات ----- ۶۱۲
- شماره: ۳۹۸- کد آیه: ۱۸_ ۷۷/۱۵ اسم آیه: تکذیب ولایت ----- ۶۱۲
- شماره: ۳۹۹- کد آیه: ۳۱_ ۷۷/۲۹ اسم آیه: تشنگی منکران ولایت در قیامت ----- ۶۱۴
- شماره: ۴۰۰- کد آیه: ۷۷/۴۱ اسم آیه: متقین ----- ۶۱۶
- سورة مباركة نبا ----- ۶۱۷
- شماره: ۴۰۱- کد آیه: ۳_ ۷۸/۱ اسم آیه: خبر بزرگ ----- ۶۱۷
- شماره: ۴۰۲- کد آیه: ۷۸/۳۸ اسم آیه: اقرار به توحید به برکت ولایت ----- ۶۲۱
- شماره: ۴۰۳- کد آیه: ۷۸/۴۰ اسم آیه: ابو تراب ----- ۶۲۴
- سورة مباركة نازعات ----- ۶۲۷
- شماره: ۴۰۴- کد آیه: ۷۹/۶ و ۷ اسم آیه: رادفه ----- ۶۲۷
- سورة مباركة عبس ----- ۶۲۸
- شماره: ۴۰۵- کد آیه: ۲۲_ ۸۰/۱۷ اسم آیه: رجعت حضرت علی (علیه السلام) ----- ۶۲۸
- سورة مباركة تکویر ----- ۶۳۰
- شماره: ۴۰۶- کد آیه: ۲۷_ ۸۱/۲۲ اسم آیه: دفاع از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در راه ولایت ----- ۶۳۰
- سورة مباركة انفطار ----- ۶۳۳
- شماره: ۴۰۷- کد آیه: ۱۴ و ۸۲/۱۳ اسم آیه: نیکان ----- ۶۳۳
- سورة مباركة مطففین ----- ۶۳۴
- شماره: ۴۰۸- کد آیه: ۱۸/ ۸۳ اسم آیه: دلهای شیعیان ----- ۶۳۴
- شماره: ۴۰۹- کد آیه: ۲۸ و ۸۳/۲۷ اسم آیه: تسنیم ----- ۶۳۶
- شماره: ۴۱۰- کد آیه: ۲۹/ ۸۳ اسم آیه: جواب استهزاء ----- ۶۳۸
- سورة مباركة انشاق ----- ۶۴۱
- شماره: ۴۱۱- کد آیه: ۹_ ۸۴/۷ اسم آیه: حساب شیعیان علی (علیه السلام) ----- ۶۴۱
- سورة مباركة بروج ----- ۶۴۲
- شماره: ۴۱۲- کد آیه: ۱/ ۸۵ اسم آیه: بروج ----- ۶۴۲
- شماره: ۴۱۳- کد آیه: ۳/ ۸۵ اسم آیه: مشهود ----- ۶۴۴
- شماره: ۴۱۴- کد آیه: ۱۱/ ۸۵ اسم آیه: رستگاری بزرگ ----- ۶۴۵

- سورة مباركة طارق ۶۴۶
- شماره: ۴۱۵- کد آیه: ۸۶/۱ اسم آیه: آسمان ۶۴۶
- سورة مباركة أعلى ۶۴۷
- شماره: ۴۱۶- کد آیه: ۸۷/۱۶ و ۱۷ اسم آیه: ارزش ولایت در آخرت ۶۴۷
- سورة مباركة فجر ۶۴۹
- شماره: ۴۱۷- کد آیه: ۸۹/۱_۳ اسم آیه: شفع ۶۴۹
- شماره: ۴۱۸- کد آیه: ۸۹/۲۷_۳۰ اسم آیه: نفس مطمئنه ۶۵۱
- سورة مباركة بلد ۶۵۴
- شماره: ۴۱۹- کد آیه: ۹۰/۳ اسم آیه: پدر ۶۵۴
- شماره: ۴۲۰- کد آیه: ۹۰/۸ و ۹ اسم آیه: زبان ۶۵۶
- شماره: ۴۲۱- کد آیه: ۹۰/۱۱_۱۳ اسم آیه: ولایت، آزاد کردن بنده ۶۵۷
- سورة مباركة شمس ۶۶۰
- شماره: ۴۲۲- کد آیه: ۹۱/۱ و ۲ اسم آیه: ماه ۶۶۰
- شماره: ۴۲۳- کد آیه: ۹۱/۹ اسم آیه: تزکیه ۶۶۲
- شماره: ۴۲۴- کد آیه: ۹۱/۱۲ اسم آیه: بدبخت ترین مردم ۶۶۳
- سورة مباركة لیل ۶۶۷
- شماره: ۴۲۵- کد آیه: ۹۲/۱ اسم آیه: شب ۶۶۷
- شماره: ۴۲۶- کد آیه: ۹۲/۱۲ و ۱۳ اسم آیه: هدایت ۶۶۸
- سورة مباركة انشراح ۶۷۰
- شماره: ۴۲۷- کد آیه: ۹۴/۱ اسم آیه: شرح صدر ۶۷۰
- شماره: ۴۲۸- کد آیه: ۹۴/۷ اسم آیه: انتصاب ۶۷۲
- سورة مباركة تین ۶۷۵
- شماره: ۴۲۹- کد آیه: ۹۵/۲ اسم آیه: طور سینا ۶۷۵
- شماره: ۴۳۰- کد آیه: ۹۵/۷ اسم آیه: دین ۶۷۶
- سورة مباركة علق ۶۷۹
- شماره: ۴۳۱- کد آیه: ۹۶/۴ و ۵ اسم آیه: تعلیم ۶۷۹

۶۸۱	سورة مباركة قدر
۶۸۱	شماره: ۴۳۲- کد آیه: ۹۷/۴ اسم آیه: شب قدر
۶۸۵	سورة مباركة بينه
۶۸۵	شماره: ۴۳۳- کد آیه: ۹۸/۷ اسم آیه: بهترین آفریدگان
۶۹۰	سورة مباركة زلزال
۶۹۰	شماره: ۴۳۴- کد آیه: ۹۹/۱-۳ اسم آیه: انسان
۶۹۳	سورة مباركة قارعه
۶۹۳	شماره: ۴۳۵- کد آیه: ۱۰۱/۶ و ۷ اسم آیه: راضی
۶۹۵	سورة مباركة تكاثر
۶۹۵	شماره: ۴۳۶- کد آیه: ۱۰۲/۸ اسم آیه: نعمت ولایت
۶۹۹	سورة مباركة عصر
۶۹۹	شماره: ۴۳۷- کد آیه: ۱۰۳/۳ اسم آیه: ولایت، عامل رفع خسارت
۷۰۰	سورة مباركة ماعون
۷۰۰	شماره: ۴۳۸- کد آیه: ۱۰۷/۱ اسم آیه: دین
۷۰۱	سورة مباركة كوثر
۷۰۱	شماره: ۴۳۹- کد آیه: ۱۰۸/۱ اسم آیه: كوثر
۷۰۳	سورة مباركة اخلاص
۷۰۳	شماره: ۴۴۰- کد آیه: ۱۱۲/۱ اسم آیه: تمثيل
۷۰۷	منابع و مأخذ
۷۱۷	جدول فهرست سوره های قرآن کریم
۷۲۴	درباره مرکز

کلیدواژه های آیات علوی در قرآن کریم: روشی جدید برای حفظ و آموزش آیات علوی در قرآن کریم جلد ۲

مشخصات کتاب

سرشناسه: روضاتی، سیدمحمدجعفر، ۱۳۵۲ -

عنوان و نام پدیدآور: کلیدواژه های آیات علوی در قرآن کریم: روشی جدید برای حفظ و آموزش آیات علوی در قرآن کریم / تالیف سیدمحمدجعفر روضاتی؛ تقریظ سیدمحمود بحرالعلوم میردامادی؛ مقدمه علی اکبر مهدی پور.

مشخصات نشر: مشهد: اعتقادما، ۱۳۹۸ -

مشخصات ظاهری: ۲ ج.

شابک: ۱۹۰۰۰۰۰ ریال، دوره. ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۶۲-۳۲-۹؛ ج. ۱-۹۷۸-۶۲۲-۶۰۶۲-۳۳-۶؛ ج. ۲-۹۷۸-۶۲۲-۶۰۶۲-۳۴-۳:

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: روشی جدید برای حفظ و آموزش آیات علوی در قرآن کریم.

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- جنبه های قرآنی -- احادیث

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I, ۶۰۰-۶۶۱ -- Qur'anic teaching -- Hadiths

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- جنبه های قرآنی

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I, ۶۰۰-۶۶۱ -- Qur'anic teaching

موضوع: قرآن. برگزیده ها -- ترجمه ها

موضوع: Qur'an. Selections -- Translations

موضوع: قرآن -- حفظ

موضوع: Qur'an -- Memorizing

شناسه افزوده: میردامادی، سید محمود، ۱۳۳۶ -

شناسه افزوده: مهدی پور، علی اکبر، ۱۳۲۴ -، مقدمه نویس

رده بندی کنگره: BP۸/۸۰

رده بندی دیویی: ۱۵۱/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۱۳۰۵۶

ص: ۱

اشاره

کلیدواژه های آیات علوی در قرآن کریم

روشی جدید برای حفظ و آموزش آیات علوی در قرآن کریم

تالیف سیدمحمدجعفر روضاتی

تقریظ سید محمود بحر العلوم میردامادی

مقدمه علی اکبر مهدی پور

ص: ۲

بسم الله الرحمن الرحيم

ص: ٣

تقديم به محضر مقدسه اولين مدافع ولايت علوى،

حضرت فاطمه الزهراء (عليها السلام)

ص: ٤

فهرست مطالب

سوره مبارکه فرقان.. ۱۷

۲۲۱_ کد آیه: ۲۵/۵۴ اسم آیه: برادر و داماد. ۱۷

۲۲۲_ کد آیه: ۲۵/۷۰ اسم آیه: بخشودگی محبین حضرت علی (علیه السلام) ۲۱

۲۲۳_ کد آیه: ۲۵/۷۴ اسم آیه: امام متقین.. ۲۳

۲۲۴_ کد آیه: ۲۵/۷۵ اسم آیه: بالاترین درجه بهشت.... ۲۵

سوره مبارکه شعراء. ۲۸

۲۲۵_ کد آیه: ۲۶/۴ اسم آیه: نشانهای از آسمان.. ۲۸

۲۲۶_ کد آیه: ۲۶/۸۴ اسم آیه: زبان صدق.. ۳۰

۲۲۷_ کد آیه: ۱۰۲_۲۶/۱۰۰ اسم آیه: حسرت دشمنان ولایت هنگام شفاعت.... ۳۱

۲۲۸_ کد آیه: ۱۹۴_۲۶/۱۹۲ اسم آیه: نزول ولایت، بر قلب پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) ۳۴

۲۲۹_ کد آیه: ۲۶/۲۱۴ اسم آیه: یوم الدار. ۳۷

۲۳۰_ کد آیه: ۲۶/۲۲۷ اسم آیه: جایگاه ستمکاران بولایت.... ۴۲

سوره مبارکه نمل.. ۴۵

۲۳۱_ کد آیه: ۲۷/۶۲ اسم آیه: خلیفه زمین.. ۴۵

۲۳۲_ کد آیه: ۲۷/۸۲ اسم آیه: جنبدۀ زمین.. ۴۷

۲۳۳_ کد آیه: ۲۷/۸۹ اسم آیه: بهترین حسنه. ۵۰

سوره مبارکه قصص..... ۵۳

۲۳۴_ کد آیه: ۲۸/۵ اسم آیه: مستضعف.... ۵۳

۲۳۵_ کد آیه: ۲۸/۳۵ اسم آیه: پشتیان و حامی.. ۵۵

۲۳۶_ کد آیه: ۲۸/۶۱ اسم آیه: وعده نیک..... ۵۸

۲۳۷_ کد آیه: ۲۸/۶۸ اسم آیه: برگزیده. ۶۰

۲۳۸_ کد آیه: ۲۸/۸۸ اسم آیه: وجه خدا ۷۶

سوره مبارکه عنکبوت ... ۷۹

۲۳۹_ کد آیه: ۲۹/۲ اسم آیه: آزمایش.... ۷۹

ص: ۵

۲۴۰_ کد آیه: ۲۹/۸ اسم آیه: بهتر از پدر. ۸۲

۲۴۱_ کد آیه: ۲۹/۴۹ اسم آیه: صاحب علم.. ۸۳

۲۴۲_ کد آیه: ۲۹/۶۹ اسم آیه: محسن.. ۸۵

سوره مبارکه روم. ۸۶

۲۴۳_ کد آیه: ۳۰/۲۲ اسم آیه: شناخت رنگ مردم. ۸۶

۲۴۴_ کد آیه: ۳۰/۳۰ اسم آیه: ولایت در فطرت... ۸۹

۲۴۵_ کد آیه: ۳۰/۵۶ اسم آیه: صاحب علم و ایمان.. ۹۱

سوره مبارکه لقمان.. ۹۵

۲۴۶_ کد آیه: ۳۱/۱۴ اسم آیه: والدین.. ۹۵

۲۴۷_ کد آیه: ۳۱/۲۰ اسم آیه: نعمت باطن.. ۹۸

۲۴۸_ کد آیه: ۳۱/۲۲ اسم آیه: دستگیره نجات... ۱۰۰

سوره مبارکه سجده. ۱۰۳

۲۴۹_ کد آیه: ۳۲/۱۶ اسم آیه: عابد در دل شب... ۱۰۳

۲۵۰_ کد آیه: ۳۲/۱۸ اسم آیه: مؤمن.. ۱۰۶

۲۵۱_ کد آیه: ۳۲/۲۴ اسم آیه: پیشوایان هدایت.... ۱۰۸

سوره مبارکه احزاب... ۱۱۰

۲۵۲_ کد آیه: ۳۳/۴ اسم آیه: محبت قلبی.. ۱۱۰

۲۵۳_ کد آیه: ۳۳/۶ اسم آیه: سزاوارترین.. ۱۱۳

۲۵۴_ کد آیه: ۳۳/۷ اسم آیه: عهد و پیمان ولایت.... ۱۱۸

۲۵۵_ کد آیه: ۳۳/۲۳ اسم آیه: در انتظار شهادت... ۱۲۱

۲۵۶_ کد آیه: ۳۳/۲۵ اسم آیه: کفایت... ۱۲۵

۲۵۷_ کد آیه: ۳۳/۳۳ اسم آیه: جنگ با حضرت علی (علیه السلام) ۱۳۲

۲۵۸_ کد آیه: ۳۳/۳۳ اسم آیه: پاکیزگان.. ۱۳۴

۲۵۹_ کد آیه: ۳۳/۵۶ اسم آیه: صلوات... ۱۴۸

۲۶۰_ کد آیه: ۳۳/۵۷ اسم آیه: آزار حضرت علی (علیه السلام). ۱۵۳

۲۶۱_ کد آیه: ۳۳/۷۱ اسم آیه: رستگاری بزرگ..... ۱۶۰

ص: ۶

۲۶۲_ کد آیه: ۳۳/۷۲ اسم آیه: امانت ولایت... ۱۶۲

سوره مبارکه سبأ. ۱۶۵

۲۶۳_ کد آیه: ۳۴/۱۸ اسم آیه: ایمنی زیر چتر ولایت... ۱۶۵

۲۶۴_ کد آیه: ۳۴/۲۰ اسم آیه: غاصبین ولایت، عاملین شیطان.. ۱۷۳

۲۶۵_ کد آیه: ۳۴/۴۶ اسم آیه: توصیه به ولایت... ۱۷۶

سوره مبارکه فاطر. ۱۷۹

۲۶۶_ کد آیه: ۳۵/۱۰ اسم آیه: کلمه پاک..... ۱۷۹

۲۶۷_ کد آیه: ۳۵/۱۹_۲۲ اسم آیه: مقایسه. ۱۸۵

۲۶۸_ کد آیه: ۳۵/۲۸ اسم آیه: علماء. ۱۸۸

۲۶۹_ کد آیه: ۳۵/۳۲ اسم آیه: بخشش بزرگ..... ۱۹۰

سوره مبارکه یس... ۱۹۸

۲۷۰_ کد آیه: ۳۶/۷و۸ اسم آیه: عاقبت انکار ولایت... ۱۹۸

۲۷۱_ کد آیه: ۳۶/۱۲ اسم آیه: امام مبین.. ۲۰۱

سوره مبارکه صافات... ۲۱۰

۲۷۲_ کد آیه: ۳۷/۲۴ اسم آیه: بازپرسی از ولایت... ۲۱۰

۲۷۳_ کد آیه: ۳۷/۸۳ اسم آیه: شیعه. ۲۱۹

۲۷۴_ کد آیه: ۳۷/۱۳۰ اسم آیه: آل یاسین.. ۲۲۴

۲۷۵_ کد آیه: ۳۷/۱۴۲ اسم آیه: نمونه ای از انکار ولایت... ۲۲۸

۲۷۶_ کد آیه: ۳۷/۱۶۴ اسم آیه: مقام معلوم. ۲۳۲

۲۷۷_ کد آیه: ۱۶۶ و ۳۷/۱۶۵ اسم آیه: اولین تسبیح گو. ۲۳۳

سورة مباركة ص..... ۲۳۸

۲۷۸_ کد آیه: ۲۸ / ۳۸ اسم آیه: مقایسه. ۲۳۸

۲۷۹_ کد آیه: ۳۸ / ۷۵ اسم آیه: عالین .. ۲۴۰

۲۸۰_ کد آیه: ۳۸ / ۸۶ و ۸۷ اسم آیه: یاد جهانی .. ۲۴۲

سورة مباركة زمر. ۲۴۴

۲۸۱_ کد آیه: ۳۹ / ۹ اسم آیه: مقایسه. ۲۴۴

ص: ۷

۲۸۲_ کد آیه: ۳۹/۲۹ اسم آیه: تسلیم رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ۲۴۸

۲۸۳_ کد آیه: ۳۲ و ۳۹/۳۱ اسم آیه: تکذیب حقیقت.... ۲۵۴

۲۸۴_ کد آیه: ۳۹/۳۳ اسم آیه: مصدّق.. ۲۵۶

۲۸۵_ کد آیه: ۳۹/۵۶ اسم آیه: جانب خدا ۲۵۸

۲۸۶_ کد آیه: ۳۹/۶۵ اسم آیه: حبط عمل.. ۲۶۴

سورة مبارکه غافر. ۲۶۷

۲۸۷_ کد آیه: ۴۰/۷ اسم آیه: استغفار ملائکه برای شیعیان.. ۲۶۷

۲۸۸_ کد آیه: ۴۰/۱۰ اسم آیه: ایمان.. ۲۷۲

۲۸۹_ کد آیه: ۴۰/۱۲ اسم آیه: مشرکین بولایت.... ۲۷۴

۲۹۰_ کد آیه: ۴۰/۶۵ اسم آیه: نشانه اخلاص در توحید.. ۲۷۷

سورة مبارکه فصلت.... ۲۷۹

۲۹۱_ کد آیه: ۴-۴۱/۱ اسم آیه: اعراض از ولایت.... ۲۷۹

۲۹۲_ کد آیه: ۲۸ و ۴۱/۲۷ اسم آیه: عذاب تارک ولایت.... ۲۸۱

۲۹۳_ کد آیه: ۴۱/۳۰ اسم آیه: استقامت.... ۲۸۴

۲۹۴_ کد آیه: ۴۱/۳۳ اسم آیه: صالحترین.. ۲۹۲

سورة مبارکه شوری... ۲۹۴

۲۹۵_ کد آیه: ۴۲/۸ اسم آیه: رحمت.... ۲۹۴

۲۹۶_ کد آیه: ۴۲/۹ اسم آیه: معجزه ولی خدا ۲۹۵

۲۹۷_ کد آیه: ۴۲/۱۳ اسم آیه: اقامه دین بر محور ولایت.... ۲۹۸

۲۹۸_ کد آیه: ۴۲/۱۷ اسم آیه: میزان.. ۳۰۳

۲۹۹_ کد آیه: ۲۰ و ۱۹/۴۲ اسم آیه: رزق ولایت.... ۳۰۵

۳۰۰_ کد آیه: ۲۳/۴۲ اسم آیه: مودّت... ۳۰۷

۳۰۱_ کد آیه: ۵۳ و ۵۲/۴۲ اسم آیه: نور. ۳۱۴

سوره مبارکه زخرف.... ۳۱۸

۳۰۲_ کد آیه: ۴/۴۳ اسم آیه: علیّ حکیم.. ۳۱۸

۳۰۳_ کد آیه: ۱۹/۴۳ اسم آیه: بازخواست.... ۳۲۱

ص: ۸

۳۰۴_ کد آیه: ۴۳/۲۸ اسم آیه: کلمه باقیه. ۳۲۳

۳۰۵_ کد آیه: ۴۳/۴۱ اسم آیه: منتقم.. ۳۲۵

۳۰۶_ کد آیه: ۴۳/۴۳ اسم آیه: صراط مستقیم.. ۳۲۷

۳۰۷_ کد آیه: ۴۳/۴۴ اسم آیه: قوم پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) ۳۲۹

۳۰۸_ کد آیه: ۴۳/۴۵ اسم آیه: سؤال از انبیاء (علیهم السلام). ۳۳۲

۳۰۹_ کد آیه: ۴۳/۵۷ اسم آیه: مثل به عیسی (علیه السلام) ۳۳۷

۳۱۰_ کد آیه: ۴۳/۵۹ اسم آیه: نعمت.... ۳۴۴

۳۱۱_ کد آیه: ۴۳/۶۱ اسم آیه: علم.. ۳۴۷

۳۱۲_ کد آیه: ۴۳/۷۹ و ۸۰ اسم آیه: دسیسه. ۳۵۰

سوره مبارکه دخان.. ۳۵۴

۳۱۳_ کد آیه: ۴۴/۲ اسم آیه: کتاب... ۳۵۴

۳۱۴_ کد آیه: ۴۴/۳۲ اسم آیه: بهترین انتخاب... ۳۵۶

۳۱۵_ کد آیه: ۴۴/۴۱ و ۴۲ اسم آیه: اهل رحمت.... ۳۶۲

سوره مبارکه جاثیه. ۳۶۵

۳۱۶_ کد آیه: ۴۵/۲۱ اسم آیه: مقایسه. ۳۶۵

۳۱۷_ کد آیه: ۴۵/۲۹ اسم آیه: سخنگو. ۳۶۶

سوره مبارکه احقاف.... ۳۶۷

۳۱۸_ کد آیه: ۴۶/۱۳ اسم آیه: استقامت.... ۳۶۷

سوره مبارکه محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) ۳۶۸

۳۱۹_ کد آیه: ۴۷/۱ اسم آیه: راه خدا ۳۶۸

۳۲۰_ کد آیه: ۴۷/۹ اسم آیه: حبط عمل.. ۳۷۲

۳۲۱_ کد آیه: ۴۷/۲۵ و ۲۶ اسم آیه: کراحت از ولایت.... ۳۷۴

۳۲۲_ کد آیه: ۴۷/۲۸ اسم آیه: نتیجه بیزاری از ولایت.... ۳۷۸

۳۲۳_ کد آیه: ۴۷/۲۹ اسم آیه: بیمار دلان.. ۳۸۰

۳۲۴_ کد آیه: ۴۷/۳۰ اسم آیه: لحن کینه توزان.. ۳۸۱

۳۲۵_ کد آیه: ۴۷/۳۲ اسم آیه: مخالفین ولایت.... ۳۸۳

ص: ۹

سوره مبارکه فتح... ۳۸۵

۳۲۶_ کد آیه: ۴۸/۲ اسم آیه: گناهان شیعیان.. ۳۸۵

۳۲۷_ کد آیه: ۴۸/۱۰ اسم آیه: دست خدا ۳۹۰

۳۲۸_ کد آیه: ۴۸/۱۸ اسم آیه: بیعت رضوان.. ۳۹۲

۳۲۹_ کد آیه: ۴۸/۲۵ اسم آیه: غربال.. ۳۹۶

۳۳۰_ کد آیه: ۴۸/۲۶ اسم آیه: کلمه تقوا ۳۹۸

سوره مبارکه حجرات... ۴۰۱

۳۳۱_ کد آیه: ۴۹/۷ اسم آیه: ایمان.. ۴۰۱

۳۳۲_ کد آیه: ۴۹/۱۰ اسم آیه: برادر رسول خدا ۴۰۲

سوره مبارکه ق... ۴۰۵

۳۳۳_ کد آیه: ۵۰/۲۱ اسم آیه: سائق.. ۴۰۵

۳۳۴_ کد آیه: ۵۰/۲۴ اسم آیه: کینه توزان ولایت در عذاب... ۴۰۶

سوره مبارکه ذاریات... ۴۱۶

۳۳۵_ کد آیه: ۵۱/۵۶ اسم آیه: دین.. ۴۱۶

۳۳۶_ کد آیه: ۵۱/۸ و ۹

اسم آیه: انحراف از ولایت.... ۴۱۷

سوره مبارکه طور. ۴۱۹

۳۳۷_ کد آیه: ۵۲/۲۱ اسم آیه: پیروی از ایمان.. ۴۱۹

سوره مبارکه نجم.. ۴۲۲

۳۳۸_ کد آیه: ۵۳/۱_۴

اسم آیه: ستاره امامت ... ۴۲۲

سوره مبارکه قمر. ۴۲۸

۳۳۹_ کد آیه: ۵۴/۵۴ و ۵۵

اسم آیه: متقین .. ۴۲۸

سوره مبارکه الرحمن .. ۴۳۱

۳۴۰_ کد آیه: ۴_۵۵/۱

اسم آیه: بیان .. ۴۳۱

۳۴۱_ کد آیه: ۹_۵۵/۵

اسم آیه: میزان .. ۴۳۲

۳۴۲_ کد آیه: ۵۵/۱۳ اسم آیه: نعمت ۴۳۵

۳۴۳_ کد آیه: ۲۰ و ۱۹/۵۵

اسم آیه: دریا ۴۳۷

ص: ۱۰

۴۴۴_ کد آیه: ۵۵/۲۷ اسم آیه: وجه خدا ۴۴۲

۴۴۵_ کد آیه: ۵۵/۳۱ اسم آیه: گرانمایه. ۴۴۶

سورة مباركة واقعه. ۴۴۸

۴۴۶_ کد آیه: ۱۱ و ۵۶/۱۰ اسم آیه: سابق.. ۴۴۸

۴۴۷_ کد آیه: ۱۴ و ۵۶/۱۳

اسم آیه: آخر. ۴۵۲

۴۴۸_ کد آیه: ۵۶/۷۹ اسم آیه: مطهرين.. ۴۵۳

۴۴۹_ کد آیه: ۸۹ و ۵۶/۸۸

اسم آیه: مقربين.. ۴۵۶

۴۵۰_ کد آیه: ۹۱ و ۵۶/۹۰

اسم آیه: اصحاب يمين.. ۴۵۷

سورة مباركة حديد.. ۴۶۰

۴۵۱_ کد آیه: ۵۷/۳ اسم آیه: اول و آخر. ۴۶۰

۴۵۲_ کد آیه: ۵۷/۹ اسم آیه: نور ولايت.... ۴۶۵

۴۵۳_ کد آیه: ۵۷/۱۲ اسم آیه: نور ولايت.... ۴۶۶

۴۵۴_ کد آیه: ۵۷/۱۳ اسم آیه: باب رحمت.... ۴۶۸

۴۵۵_ کد آیه: ۵۷/۱۹ اسم آیه: صديق.. ۴۷۲

۴۵۶_ کد آیه: ۵۷/۲۸ اسم آیه: نور ولايت.... ۴۷۵

سورة مباركة مجادله. ۴۷۸

۴۵۷_ کد آیه: ۵۸/۹ اسم آیه: نشانه نفاق.. ۴۷۸

۳۵۸_ کد آیه: ۵۸/۱۲ اسم آیه: نجوا ۴۸۰

۳۵۹_ کد آیه: ۵۸/۲۲ اسم آیه: رستگاران.. ۴۸۶

سورة مباركة حشر. ۴۸۷

۳۶۰_ کد آیه: ۵۹/۷ اسم آیه: خویشاوندان.. ۴۸۷

۳۶۱_ کد آیه: ۵۹/۹ اسم آیه: ايثار. ۴۸۹

۳۶۲_ کد آیه: ۵۹/۱۰ اسم آیه: سابق.. ۴۹۳

۳۶۳_ کد آیه: ۵۹/۲۰ اسم آیه: رستگاران.. ۴۹۷

سورة مباركة صف... ۵۰۱

۳۶۴_ کد آیه: ۶۱/۸ اسم آیه: نور خدا ۵۰۱

ص: ۱۱

۳۶۵_ کد آیه: ۶۱/۹ اسم آیه: دین حق.. ۵۰۳

۳۶۶_ کد آیه: ۶۱/۱۰ اسم آیه: تجارت پر سود. ۵۰۵

سورة مباركة جمعه. ۵۰۶

۳۶۷_ کد آیه: ۶۲/۹ اسم آیه: ذکر خدا ۵۰۶

سورة مباركة منافقون.. ۵۱۰

۳۶۸_ کد آیه: ۶۳/۱ اسم آیه: منافق، منکر ولایت.... ۵۱۰

سورة مباركة تغابن.. ۵۱۳

۳۶۹_ کد آیه: ۶۴/۶ اسم آیه: بینات... ۵۱۳

۳۷۰_ کد آیه: ۶۴/۸ اسم آیه: نور. ۵۱۴

۳۷۱_ کد آیه: ۶۴/۱۲ اسم آیه: عاقبت ترک ولایت.... ۵۱۷

سورة مباركة طلاق.. ۵۱۹

۳۷۲_ کد آیه: ۶۵/۱۰ اسم آیه: اهل ذکر. ۵۱۹

سورة مباركة تحريم.. ۵۲۳

۳۷۳_ کد آیه: ۶۶/۴ اسم آیه: صالح المؤمنین.. ۵۲۳

سورة مباركة ملك..... ۵۲۷

۳۷۴_ کد آیه: ۶۷/۲۲ اسم آیه: راه راست.... ۵۲۷

۳۷۵_ کد آیه: ۶۷/۲۷ اسم آیه: وعده الهی.. ۵۲۹

۳۷۶_ کد آیه: ۶۷/۲۹ اسم آیه: روشن شدن حقیقت.... ۵۳۲

سورة مباركة قلم.. ۵۳۳

۳۷۷_ کد آیه: ۶۸/۵۶ اسم آیه: رسوا شدن دشمن علی (علیه السلام) ۵۳۳

۳۷۸_ کد آیه: ۵۲ و ۵۱/۶۸ اسم آیه: نسبت جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در غدیر ۵۳۵

سوره مبارکه حاقه. ۵۳۷

۳۷۹_ کد آیه: ۱۲/۶۹ اسم آیه: گوش شنوا ۵۳۷

۳۸۰_ کد آیه: ۱۹/۶۹ اسم آیه: نامه عمل.. ۵۴۲

۳۸۱_ کد آیه: ۵۱_۴۰/۶۹ اسم آیه: حسرت کافرین و منکرین ولایت.... ۵۴۴

سوره مبارکه معارج.. ۵۴۷

ص: ۱۲

۳۸۲_ کد آیه: ۳_۷۰/۱

اسم آیه: عذاب کافر ولایت... ۵۴۷

سوره مبارکه نوح.. ۵۵۱

۳۸۳_ کد آیه: ۲۸/۷۱ اسم آیه: خانه ولایت... ۵۵۱

سوره مبارکه جن.. ۵۵۲

۳۸۴_ کد آیه: ۱۳/۷۲ اسم آیه: هدایت... ۵۵۲

۳۸۵_ کد آیه: ۱۶/۷۲ اسم آیه: پاداش استقامت در ولایت... ۵۵۴

۳۸۶_ کد آیه: ۱۷/۷۲ اسم آیه: نتیجه جدایی از حضرت علی (علیه السلام) ۵۵۷

۳۸۷_ کد آیه: ۱۸/۷۲ اسم آیه: مساجد.. ۵۵۹

۳۸۸_ کد آیه: ۲۳_۲۱/۷۲ اسم آیه: اهمیت ابلاغ ولایت... ۵۶۰

سوره مبارکه مدثر.. ۵۶۲

۳۸۹_ کد آیه: ۳۱/۷۴ اسم آیه: ولایت، عامل زیاد شدن ایمان.. ۵۶۲

۳۹۰_ کد آیه: ۳۹ و ۳۸/۷۴

اسم آیه: اصحاب یمین.. ۵۶۴

۳۹۱_ کد آیه: ۴۱/۷۴ اسم آیه: مجرمین.. ۵۶۶

۳۹۲_ کد آیه: ۴۳ و ۴۲/۷۴

اسم آیه: شیعه و پیرو.. ۵۶۸

سوره مبارکه قیامه.. ۵۷۰

۳۹۳_ کد آیه: ۳۲ و ۳۱/۷۵ اسم آیه: تکذیب پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در غدیر ۵۷۰

سوره مبارکه انسان.. ۵۷۶

۳۹۴_ کد آیه: ۷۶/۷ اسم آیه: وفای به نذر. ۵۷۶

۳۹۵_ کد آیه: ۷۶/۸ و ۹ اسم آیه: ایثار حضرت علی (علیه السلام) ۵۷۸

۳۹۶_ کد آیه: ۷۶/۲۳ اسم آیه: تنزیل .. ۵۸۲

۳۹۷_ کد آیه: ۷۶/۳۱ اسم آیه: رحمت.... ۵۸۳

سوره مبارکه مرسلات... ۵۸۴

۳۹۸_ کد آیه: ۷۷/۱۵ _ ۱۸

اسم آیه: تکذیب ولایت.... ۵۸۴

۳۹۹_ کد آیه: ۷۷/۲۹ _ ۳۱ اسم آیه: تشنگی منکران ولایت در قیامت.... ۵۸۶

۴۰۰_ کد آیه: ۷۷/۴۱ اسم آیه: متّین.. ۵۸۸

سوره مبارکه نبأ. ۵۸۹

ص: ۱۳

۴۰۱_ کد آیه: ۷۸/۱_۳

اسم آیه: خبر بزرگ..... ۵۸۹

۴۰۲_ کد آیه: ۷۸/۳۸ اسم آیه: اقرار به توحید به برکت ولایت... ۵۹۳

۴۰۳_ کد آیه: ۷۸/۴۰ اسم آیه: ابو تراب... ۵۹۶

سوره مبارکه نازعات... ۵۹۹

۴۰۴_ کد آیه: ۷۹/۶و۷ اسم آیه: رادفه. ۵۹۹

سوره مبارکه عبس... ۶۰۰

۴۰۵_ کد آیه: ۸۰/۱۷_۲۲ اسم آیه: رجعت حضرت علی (علیه السلام). ۶۰۰

سوره مبارکه تکویر. ۶۰۲

۴۰۶_ کد آیه: ۸۱/۲۲_۲۷ اسم آیه: دفاع از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در راه ولایت ۶۰۲

سوره مبارکه انفطار. ۶۰۵

۴۰۷_ کد آیه: ۸۲/۱۳و۱۴

اسم آیه: نیکان.. ۶۰۵

سوره مبارکه مطففین.. ۶۰۶

۴۰۸_ کد آیه: ۸۳/۱۸ اسم آیه: دل‌های شیعیان.. ۶۰۶

۴۰۹_ کد آیه: ۸۳/۲۷و۲۸

اسم آیه: تسنیم.. ۶۰۸

۴۱۰_ کد آیه: ۸۳/۲۹ اسم آیه: جواب استهزاء.. ۶۱۰

سوره مبارکه انشقاق.. ۶۱۳

۴۱۱_ کد آیه: ۸۴/۷_۹ اسم آیه: حساب شیعیان علی (علیه السلام) ۶۱۳

سوره مبارکه بروج.. ۶۱۴

۴۱۲_ کد آیه: ۸۵/۱ اسم آیه: بروج.. ۶۱۴

۴۱۳_ کد آیه: ۸۵/۳ اسم آیه: مشهود.. ۶۱۶

۴۱۴_ کد آیه: ۸۵/۱۱ اسم آیه: رستگاری بزرگ..... ۶۱۷

سوره مبارکه طارق.. ۶۱۸

۴۱۵_ کد آیه: ۸۶/۱ اسم آیه: آسمان.. ۶۱۸

سوره مبارکه اعلیٰ.. ۶۱۹

۴۱۶_ کد آیه: ۸۷/۱۶ و ۱۷ اسم آیه: ارزش ولایت در آخرت... ۶۱۹

سوره مبارکه فجر. ۶۲۱

ص: ۱۴

۴۱۷_ کد آیه: ۳_۱۸۹/۱ اسم آیه: شفع.. ۶۲۱

۴۱۸_ کد آیه: ۳۰_۲۷/۱۸۹

اسم آیه: نفس مطمئنّه. ۶۲۳

سوره مبارکه بلد.. ۶۲۶

۴۱۹_ کد آیه: ۳/۹۰ اسم آیه: پدر. ۶۲۶

۴۲۰_ کد آیه: ۹/۸۰ و ۹/۱۰ اسم آیه: زبان.. ۶۲۸

۴۲۱_ کد آیه: ۱۳_۱۱/۹۰ اسم آیه: ولایت، آزاد کردن بنده. ۶۲۹

سوره مبارکه شمس.... ۶۳۲

۴۲۲_ کد آیه: ۲ و ۱/۹۱

اسم آیه: ماه. ۶۳۲

۴۲۳_ کد آیه: ۹/۹۱ اسم آیه: تزکیه. ۶۳۴

۴۲۴_ کد آیه: ۱۲/۹۱ اسم آیه: بدبختترین مردم. ۶۳۵

سوره مبارکه لیل.. ۶۳۹

۴۲۵_ کد آیه: ۱/۹۲ اسم آیه: شب.... ۶۳۹

۴۲۶_ کد آیه: ۱۳ و ۱۲/۹۲

اسم آیه: هدایت.... ۶۴۰

سوره مبارکه انشراح.. ۶۴۲

۴۲۷_ کد آیه: ۱/۹۴ اسم آیه: شرح صدر. ۶۴۲

۴۲۸_ کد آیه: ۷/۹۴ اسم آیه: انتصاب... ۶۴۴

سوره مبارکه تین.. ۶۴۷

۴۲۹_ کد آیه: ۹۵/۲ اسم آیه: طور سینا ۶۴۷

۴۳۰_ کد آیه: ۹۵/۷ اسم آیه: دین .. ۶۴۸

سورة مبارکه علق .. ۶۵۱

۴۳۱_ کد آیه: ۹۶/۴ و ۹۶/۵ اسم آیه: تعلیم .. ۶۵۱

سورة مبارکه قدر. ۶۵۳

۴۳۲_ کد آیه: ۹۷/۴ اسم آیه: شب قدر. ۶۵۳

سورة مبارکه بینه. ۶۵۷

۴۳۳_ کد آیه: ۹۸/۷ اسم آیه: بهترین آفریدگان .. ۶۵۷

سورة مبارکه زلزال .. ۶۶۲

ص: ۱۵

۴۳۴_ کد آیه: ۳-۱/۹۹ اسم آیه: انسان.. ۶۶۲

سوره مبارکه قارعه. ۶۶۵

۴۳۵_ کد آیه: ۷و۶/۱۰۱ اسم آیه: راضی.. ۶۶۵

سوره مبارکه تکاثر. ۶۶۷

۴۳۶_ کد آیه: ۸/۱۰۲ اسم آیه: نعمت ولایت.... ۶۶۷

سوره مبارکه عصر. ۶۷۱

۴۳۷_ کد آیه: ۳/۱۰۳ اسم آیه: ولایت، عامل رفع خسارت... ۶۷۱

سوره مبارکه ماعون.. ۶۷۲

۴۳۸_ کد آیه: ۱/۱۰۷ اسم آیه: دین.. ۶۷۲

سوره مبارکه کوثر. ۶۷۳

۴۳۹_ کد آیه: ۱/۱۰۸ اسم آیه: کوثر. ۶۷۳

سوره مبارکه اخلاص..... ۶۷۵

۴۴۰_ کد آیه: ۱/۱۱۲ اسم آیه: تمثیل.. ۶۷۵

منابع و مآخذ.. ۶۷۹

جدول فهرست سوره های قرآن کریم.. ۶۸۹

ص: ۱۶

{وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا}

او کسی است که از آب، انسانی را آفرید سپس او را نسب و سبب قرار داد و پروردگار تو همواره توانا بوده است.

۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) ذَاتَ يَوْمٍ بُعْلَتَهُ، فَانْطَلَقَ إِلَى جَبَلِ آلِ فُلَانٍ، وَقَالَ: يَا أَنَسُ! خُذِ الْبُعْلَةَ، وَانْطَلِقْ إِلَى مَوْضِعِ كَذَا وَكَذَا، تَجِدُ عَلِيًّا (عليه السلام) جَالِسًا، يَسْبُحُ بِالْحَصَى، فَأَقْرِنْتَهُ مِنِّي السَّلَامَ، وَاحْمِلْهُ عَلَى الْبُعْلَةِ، وَآتِ بِهِ إِلَيَّ.

قَالَ أَنَسٌ: فَذَهَبْتُ، فَوَجِدْتُ عَلِيًّا (عليه السلام) كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَحَمَلْتُهُ عَلَى الْبُعْلَةِ، فَأَتَيْتُ بِهِ إِلَيْهِ.

فَلَمَّا أَنْ بَصُرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) قَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ يَا أَبَا الْحَسَنِ! فَإِنَّ هَذَا مَوْضِعٌ قَدْ جَلَسَ فِيهِ سَبْعُونَ نَبِيًّا مُرْسَلًا، مَا جَلَسَ فِيهِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ أَحَدٌ، إِلَّا وَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ، وَقَدْ جَلَسَ فِي مَوْضِعِ كُلِّ نَبِيٍّ أَخٌ لَهُ مَا جَلَسَ مِنَ الْإِخْوَةِ أَحَدٌ، إِلَّا وَأَنْتَ خَيْرٌ مِنْهُ.

قَالَ أَنَسٌ: فَظَنَرْتُ إِلَى سَحَابِهِ قَدْ أَظَلَّتْهُمَا وَدَنَّتْ مِنْ رُؤُوسِهِمَا، فَمَدَّ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَدَهُ إِلَى السَّحَابِهِ، فَتَنَاوَلَ عُقُودَ عَنَبٍ، فَجَعَلَهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ عَلِيٍّ (عليه السلام)، وَقَالَ: كُلْ، يَا أَخِي! فَهَذِهِ هَدِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيْكَ.

قَالَ أَنَسٌ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! عَلَيَّ أَخُوكَ؟ قَالَ: نَعَمْ، عَلَيَّ أَخِي. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! صِفْ لِي كَيْفَ، عَلَيَّ أَخُوكَ؟

قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ مِيَاءً تَحْتَ الْعَرْشِ، قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ بِثَلَاثَةِ آلَافِ عَامٍ، وَ أَسِيكَنَّهُ فِي لُؤْلُؤِهِ خَضِرَاءَ فِي غَامِضِ عِلْمِهِ، إِلَى أَنْ خَلَقَ آدَمَ، فَلَمَّا خَلَقَ آدَمَ نَقَلَ ذَلِكَ الْمَاءَ مِنَ اللُّؤْلُؤِ فَأَجْرَاهُ فِي صَيْلِبِ آدَمَ، إِلَى أَنْ قَبِضَهُ اللَّهُ، ثُمَّ نَقَلَهُ إِلَى صَيْلِبِ شَيْثٍ، فَلَمْ يَزَلْ ذَلِكَ الْمَاءُ يَنْتَقِلُ مِنْ ظَهْرِ إِلَى ظَهْرٍ، حَتَّى صَارَ فِي عِبْدِ الْمُطَلَبِ، ثُمَّ شَقَّهَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نِصْفَيْنِ، فَصَارَ نِصْفُهُ فِي أَبِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَلَبِ، وَ نِصْفُهُ فِي أَبِي طَالِبٍ، فَأَنَا مِنْ نِصْفِ الْمَاءِ، وَ عَلَيَّ مِنَ النُّصْفِ الْآخِرِ، فَعَلِيَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ، ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ): «وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا وَ كَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا» (١).

مرحوم شیخ طوسی در امالی با اسنادش، از انس بن مالک نقل کرده، که انس گفت: روزی رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بر مرکبشان سوار شدند و به سمت کوه آل فلان به راه افتادند، و به من فرمودند: ای انس! مرکب مرا بگیر و به سمت فلان مکان برو، در آنجا علی (علیه السلام) را می بینی که با ریگها تسیح می گوید، پس سلام مرا به او برسان، و او را سوار بر مرکب کن و نزد من بیاور.

انس می گوید: من به آن مکان رفتم و همان طور که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرموده بودند، حضرت علی (علیه السلام) را یافتم و او را سوار بر مرکب نمودم و نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) آوردم. حضرت علی (علیه السلام)، تا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) را دیدند خطاب به ایشان گفتند: سلام بر شما، ای رسول خدا!

ص: ۱۸

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۳۱۳، مجلس ۱۱، ح ۸۴؛ بحار الأنوار، ج ۱۵، ص ۱۳، ح ۱۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۴۱، ح ۷۸۰۶؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۴۱۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۲۳، ح ۷۷؛ مدینه معجز الأئمة الإثنی عشر، ج ۱، ص ۳۶۳، ح ۲۳۲.

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: و سلام بر تو، ای ابو الحسن! بنشین، چرا که این جایگاهی است که هفتاد پیامبر در آن نشسته اند، و من از هر پیامبری که در اینجا نشسته، بهتر هستم و در کنار هر پیامبری یکی از برادرانش نشسته بودند، که تو از همه آنها برتر هستی.

انس می گوید: دیدم ابری بالای سر آن دو سایه انداخته بود، و به سرشان نزدیک شده بود، سپس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) دستشان را به سوی ابر دراز کردند، و خوشه انگوری را گرفتند، و آن را بین خود و حضرت علی (علیه السلام) تقسیم کردند، و سپس فرمودند: بخور، ای برادرم! این هدیه ای است از سوی خداوند برای من و سپس برای تو.

انس گفت: عرض کردم: ای رسول خدا! آیا علی بن ابی طالب (علیه السلام) برادر شماست؟ پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: بله، او برادر من است.

انس گفت: عرض کردم: چگونه علی (علیه السلام) برادر شماست؟ رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: خداوند عزّ و جلّ سه هزار سال قبل از خلقت آدم (علیه السلام)، آبی را خلق کرد و آن را در ظرفی از لؤلؤ سبز، در زیر عرش خود قرار داد که علم آن مخصوص به ذات مقدّس او بود، و چون آدم (علیه السلام) را آفرید، آن آب را در صلب او جاری نمود، و چون آدم (علیه السلام) را قبض روح کرد، آن را به صلب وصی او، شیث منتقل کرد، پس در هر زمانی از صلبی به صلب دیگر منتقل شد، تا اینکه در صلب عبدالمطلب قرار گرفت، و بعد از عبدالمطلب آن را دو نصف کرد، نصف آن در صلب پدرم عبدالله قرار گرفت، و نصف دیگر آن در صلب ابوطالب، پس من، از نصف آن آفریده شدم، و علی (علیه السلام) از نصف دیگر آن، پس علی (علیه السلام) برادر من می باشد در دنیا و آخرت، سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) این آیه را تلاوت نمودند: «وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا».

۲_ عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: «وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا»، قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) وَ عَلِيٍّ، زَوْجِ فَاطِمَةَ عَلِيًّا، وَهُوَ ابْنُ عَمِّهِ، وَ زَوْجُ ابْنَتِهِ، كَانَ نَسَبًا وَ كَانَ صَهْرًا. (۱)

سَدِّي در باره سخن خداوند: «وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا»، گفت: این آیه در مورد پیامبر (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) و حضرت علی (علیه السلام) نازل شده، که پیامبر (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) دخترشان حضرت فاطمه (علیها السلام) را، به ازدواج حضرت علی (علیه السلام) در آوردند، و او، هم پسر عموی پیامبر بود، و هم شوهر دختر پیامبر بود، هم نسبت خویشاوندی داشت و هم داماد او بود.

ص: ۲۰

۱- شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۵۳۸، ح ۵۷۳.

{إِلَّا مَنْ تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا}

مگر کسانی که توبه کنند و ایمان آورند و عمل صالح انجام دهند، که خداوند گناهان آنان را به حسنات مبدل می کند و خداوند همواره آمرزنده و مهربان بوده است!

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ، قَالَ: أَتَيْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لِأَسْأَلَهُ عَلَيْهِ، فَجَلَسْتُ أَنْتَظِرُهُ، فَخَرَجَ إِلَيَّ، فَقُمْتُ إِلَيْهِ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَضْرَبَ عَلَيَّ كَفِّي، ثُمَّ شَبَّكَ أَصَابِعَهُ فِي أَصَابِعِي، ثُمَّ قَالَ: يَا أَصْبَغُ بْنُ نُبَاتَةَ! قُلْتُ: لَيْبِكَ وَ سَعْدِيكَ، يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ!

فَقَالَ: إِنَّ وَلِيْنَا وَوَلِيَّ اللَّهِ، فَمَاذَا مَاتَ وَوَلِيَّ اللَّهِ كَانَ مِنَ اللَّهِ بِالرَّفِيقِ الْأَعْلَى، وَ سِقَاهُ مِنَ النَّهْرِ، أَبْرَدَ مِنَ التَّلْحِجِ، وَ أَحْلَى مِنَ الشَّهِيدِ، وَ أَلَيْنَ مِنَ الزُّبَيْدِ.

فَقُلْتُ: يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي! وَ إِنْ كَانَ مُدْنِبًا؟ فَقَالَ: نَعَمْ، وَ إِنْ كَانَ مُدْنِبًا، أَمَا تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ «فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا»، يَا أَصْبَغُ! إِنَّ وَلِيْنَا لَوْ لَقِيَ اللَّهُ وَ عَلَيْهِ مِنَ الذُّنُوبِ مِثْلُ زَبَدِ الْبَحْرِ، وَ مِثْلُ عَدَدِ الرَّمْلِ، لَغَفَّرَهَا اللَّهُ لَهُ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى. (۱)

از اصبع بن نباته نقل است که گفت: نزد مولایم، حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام)، رفتم تا بر آن حضرت سلامی عرض کنم، اندکی در جلوی خانه حضرتش نشستم و در

انتظار ماندم تا بیرون بیایند، تا چشمم به آن حضرت افتاد، برخاستم و پیش رفتم، و سلام عرض کردم، سپس آن حضرت، با دستشان به دست من زدند، و انگشتانشان را در انگشتانم قرار دادند، و فرمودند:

ای اصبع بن نباته! گفتم: لبیک و سعدیك! ای امیر مؤمنان! (بله، بفرمایید، در خدمتم) حضرت فرمودند: همانا دوست ما، دوست خداست، پس هر وقت او بمیرد، نزد خداوند می رود، تا او را از آب نهری، که از برف خنک تر، و از شهد شیرین تر، و از روغن نرم تر و لطیف تر است، بنوشاند.

عرض کردم: پدر و مادرم فدایتان شوند! حتی اگر گناهکار باشد؟

حضرت فرمودند: آری، حتی اگر گناهکار باشد، مگر قرآن نخوانده ای: «فَأُولَئِكَ يَبْدُلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا»، ای اصبع! همانا اگر دوستدار ما، خدا را ملاقات کند، در حالی که گناهی به اندازه کف روی دریا، و یا سنگریزه ها داشته باشد، خداوند بدیهایشان را به نیکیها تبدیل می کند، و او را می بخشد. (ان شاء الله)

{وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا}

و آنها کسانی هستند که می گویند: پروردگارا! از همسران و فرزندان ما، مایه روشنی چشم ما قرار ده، و ما را پیشوای پرهیزگاران بنما.

۱- عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا»، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) لَجَبْرِئِيلَ: «مِنْ أَزْوَاجِنَا»، قَالَ: حَدِيثُهُ، قَالَ: «وَذُرِّيَّاتِنَا»، قَالَ: فَاطِمَةُ، قَالَ: «قُرَّةَ أَعْيُنٍ»، قَالَ: الْحُسَيْنُ وَ الْحُسَيْنُ، قَالَ: «وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا»، قَالَ: عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. (۱)

از ابی سعید خدری نقل است که گفت: در باره فرمایش خداى عزوجل: «رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا»، رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) فرمودند: از جبرئیل پرسیدم: منظور از «أَزْوَاجِنَا» کیست؟ جبرئیل گفت: خدیجه کبری (علیها السلام)، پرسیدم: منظور از «ذُرِّيَّاتِنَا» چیست؟ جبرئیل گفت: فاطمه (علیها السلام) سؤال کردم: پس «قُرَّةَ أَعْيُنٍ» چه کسانی هستند؟ جبرئیل گفت: حسن و حسین (علیهما السلام) هستند، آن گاه سؤال کردم: «وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا» کیست؟ جبرئیل گفت: حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، که امام متقین است. ۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَوْلُهُ: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا»، الْآيَةِ،

ص: ۲۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۳۵، ح ۹؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ۴، ص ۱۵۶، ح ۷۸۵۹؛ تأویل الآيات الظاهره فى فضائل العتره الطاهره، ص ۳۸۱؛ تفسير فرات الكوفى، ص ۲۹۴، ح ۳۹۹؛ شواهد التنزيل، ج ۱، ص ۵۳۹، ح ۵۷۶.

نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (١)

از ابن عباس نقل است که در باره آیه: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا» گفت: این آیه، در باره علی بن ابی طالب (علیه السلام)، نازل شده است.

ص: ٢٤

١- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ١٣٤، ح ٦؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٤، ص ١٥٥، ح ٧٨٥٦؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ٣٨١؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ٩، ص ٤٤٧.

﴿أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا﴾

آنها هستند که درجات عالی بهشت در برابر شکبائییشان به آنان پاداش داده می شود. و در آن، با تحیت و سلام روبرو می شوند.

۱- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ، وَأُمِّ سَلَمَةَ، زَوْجَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) - فِي حَدِيثٍ - قَالَ لَهُ: يَا ابْنَ مَسْعُودٍ! إِنَّ أَهْلَ الْغُرْفِ الْعُلْيَا، لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَشِيعَتِهِ، الْمُتَوَلُّونَ لَهُ، الْمُتَبَرِّؤُونَ مِنْ أَعْدَائِهِ، وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا»، عَلَى أَذَى الدُّنْيَا. (۱)

در کتاب تحفه الاخوان، در حدیثی از ابن مسعود و ام سلمه، همسر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، نقل شده، که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به ابن مسعود فرمودند: ای ابن مسعود! همانا غرفه های بالایی بهشت برای حضرت علی بن ابیطالب (علیه السلام)، و شیعیان او است، که ولایت او را قبول دارند، و از دشمنان او، بیزاری می جویند، و این، معنی فرمایش خدای متعال است، که می فرماید: «أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا»، به خاطر صبرشان، بر اذیتها و آزارهایی که در دنیا، به آنها شد. ۲- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ

ص: ۲۵

ذُرِّيَاتِنَا»، الْمَاءِ، قَالَ: هَيْدِهِ الْمَاءِ، وَاللَّهُ! خَاصَّةٌ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ (عَلَيْهِ السَّلَام) كَانَ أَكْثَرَ دُعَائِهِ يَقُولُ: «رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا، يَعْنِي فَاطِمَةَ، «وَذُرِّيَاتِنَا»، الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ، «قُرَّةَ أَعْيُنٍ»، قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام): وَاللَّهِ! مَا سَأَلْتُ رَبِّي وَلَمَدًا نَضِيرَ الْوَجْهِ، وَلَا وَلَمَدًا حَسَنَ الْقَامَةِ، وَ لَكِنْ سَأَلْتُ رَبِّي وَلَمَدًا مُطِيعِينَ لِلَّهِ، خَائِفِينَ وَجِلِينَ مِنْهُ، حَتَّى إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ، وَهُوَ مُطِيعٌ لِلَّهِ قَرَّتْ بِهِ عَيْنِي، قَالَ: «وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا»، قَالَ: نَقْتَدِي بِمَنْ قَبْلَنَا مِنَ الْمُتَّقِينَ، فَيَقْتَدِي الْمُتَّقُونَ بِنَا مِنْ بَعْدِنَا، وَقَالَ: «أَوْلِيكَ يَجْزُونَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا»، يَعْنِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَفَاطِمَةُ (عَلَيْهِمُ السَّلَام)، «وَيَلْقَوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا خَالِدِينَ فِيهَا حَسَنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا».(1)

از سعید بن جبیر نقل است که در باره فرمایش خدای متعال: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا»، گفت: به خدا قسم! این آیه، اختصاص به حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) دارد، چون بیشتر دعاهاى آن حضرت اینگونه بود: «رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا»، که مقصودشان حضرت فاطمه زهرا (علیها السلام) بود، «وَذُرِّيَّاتِنَا»، یعنی حسن و حسین (علیهما السلام) را، نور چشم ما قرار بده، «قُرَّةَ أَعْيُنٍ».

حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام) فرمودند: به خدا قسم! من هرگز از خداوند، فرزند زیبا و خوش قد و قامت، نخواستم، ولی تقاضا کردم، فرزندانى مطیع فرمان خدا، و بیمناک و پرهیزگار عنایت فرماید، تا هر وقت چشمم به او بیافتد، که مطیع و فرمانبردار خداوند است، باعث روشنی چشمم شود.

سپس فرمودند: «وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا»، ما اقتدا می کنیم به پرهیزگارانى که پیش از ما بوده اند، پس متقین و پرهیزگاران بعد از ما هم، به ما اقتدا نمایند، «أَوْلِيكَ

ص: ۲۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۳۲، ح ۱ و ج ۴۳، ص ۲۷۹، ذیل ح ۴۸؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۴، ح ۱۴۶؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۳۸۰.

يَجْزُونَ الْعَرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا»، پاداش آنها را، غرفه هایی در بهشت قرار دادیم، برای صبر و شکیبائی که پیشه کردند، یعنی، علی بن ابی طالب و حسن و حسین و فاطمه (علیهم السلام)، «يَلْقَوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا خَالِدِينَ فِيهَا حَسْنًا مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا»، به آنها تحیت و سلام گفته می شود، سپس در بهترین جایگاه و منزل، برای همیشه، زندگی می کنند.

{إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ}

اگر ما اراده کنیم، از آسمان بر آنها آیه ای نازل می کنیم که گردنهایشان در برابر آن خاضع گردد!

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ»، قَالَ: تَخَضَّعَ لَهَا رِقَابُ بَنِي أُمِيَّةَ، قَالَ: ذَلِكَ بَارِزٌ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ، قَالَ: وَذَاكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، يَبْرُزُ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ عَلَى رُءُوسِ النَّاسِ سَاعَةً، حَتَّى يَبْرُزَ وَجْهُهُ، وَيَعْرِفُ النَّاسُ حَسَبَهُ وَنَسَبَهُ.

ثُمَّ قَالَ: أَمَا إِنَّ بَنِي أُمِيَّةَ لَيُحْتَبِنَنَّ الرَّجُلُ مِنْهُمْ إِلَى جَنْبِ شَجَرِهِ، فَتَقُولُ: هَذَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمِيَّةَ، فَاقْتُلُوهُ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره آیه: «إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ»، سؤال کردم، حضرت فرمودند: این نشانه، حضرت علی بن ابیطالب (علیه السلام) هستند، که گردنهای بنی امیه برای

ص: ۲۸

۱- الإيقاظ من الهجعه بالبرهان على الرجعه، ص ۳۸۲، ح ۱۵۱؛ بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۱۰۹؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۱۶۸، ح ۷۸۸۰ و ص ۱۶۹، ح ۷۸۸۳؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ۳۸۴؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۴۵۸؛ حليه الأبرار في أحوال محمد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ۶، ص ۲۹۴، ح ۹؛ مختصر البصائر، ص ۴۸۲، ح ۵۳۳.

او ذلیل و خاضع می گردد، چون حضرت علی (علیه السلام) در هنگام غروب خورشید ظاهر می گردد، تا مردم او را به حسب و نسبش بشناسند، پس بنی امیه را بکشد، تا جایی که اگر از بنی امیه مردی خود را در پشت درختی پنهان کند، آن درخت به سخن آید، و فریاد کند: این مردی از بنی امیه است که اینجا پنهان شده است، او را بکشید.

{وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ}

و برای من در میان امتهای آینده، زبان صدق و راستی قرار ده!

ابن مردویه فی قوله: «وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ»، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، قَالَ: هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، عُرِضَتْ وَوَلَايَتُهُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام) فَقَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْ ذُرِّيَّتِي، فَفَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ. (۱)

ابن مردویه در باره آیه: «وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ»، که حضرت ابراهیم (علیه السلام) گفت: «برای من زبان صدق و راستی قرار ده، تا در امتهای واپسین، دین ات را زنده کند»، از حضرت ابی عبد الله جعفر بن محمد (علیهما السلام) روایت است که فرمودند: او، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) است، که تا ولایت آن حضرت، بر حضرت ابراهیم (علیه السلام) عرضه شد، عرض کرد: بار خدایا! او را از نسل من قرار ده، خداوند نیز دعای او را، اجابت نمود.

ص: ۳۰

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۵۷، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۷۵، ح ۷۸۹۳؛ دلائل الصدق لنهج الحق، ج ۵، ص ۲۴۳؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۲۰؛ کشف الیقین فی فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام)، ص ۳۷۸؛ نهج الحق و کشف الصدق، ص ۱۹۹.

{فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ ۱۰۰ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ۱۰۱ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۱۰۲}

(افسوس که امروز) برای ما نه شفاعت کننده ای وجود دارد. (۱۰۰) و نه دوستی که از ما حمایت کند! (۱۰۱) پس اگر بار دیگر (به دنیا) بازگردیم از مؤمنان خواهیم بود. (۱۰۲)

۱_ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، وَ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَا: وَاللَّهِ! لَنَشْفَعَنَّ فِي الْمُؤْمِنِينَ مِنْ شَيْعَتِنَا، حَتَّى يَقُولُوا أُعِيدُوا إِذَا رَأَوْا ذَلِكَ: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ»، «وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ»، «فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ»، قَالَ: مِنَ الْمُهْتَدِينَ، قَالَ: لِأَنَّ الْإِيمَانَ قَدْ لَزِمَهُمْ بِالْإِقْرَارِ. (۱)

از ابی اسامه نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، و حضرت امام محمد باقر (علیه السلام)، فرمودند: به خدا سوگند! ما در حق شیعیان گنهکارمان آن قدر شفاعت می کنیم، تا اینکه دشمنان ما، با دیدن آن، می گویند: «ما را نه شفاعت کننده ای است»، «و نه دوستی که حامی ما باشد»، «پس اگر بار دیگر بازگردیم از مؤمنان خواهیم بود»، و فرمودند: یعنی از هدایت شدگان خواهیم بود، چون همانا لازمه ایمان، اقرار است.

ص: ۳۱

۱- بحار الأنوار، ج ۸، ص ۳۷، ح ۱۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۷۹، ح ۷۹۱۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۲۳؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۴۶۴، ح ۸۳۰.

۲_ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ»، «وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ»، فَقَالَ: لَمَّا يَرَانَا هَؤُلَاءِ، وَشَيْعَتَنَا نَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُونَ: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ»، «وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ»، يَعْنِي بِالصَّدِيقِ الْمَعْرِفَةَ، وَبِالْحَمِيمِ الْقَرَابَةَ. (۱)

از سلیمان بن خالد نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، در باره این سخن خداوند عز و جل: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ»، «وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ»، پرسیدم، پس ایشان فرمودند: هنگامی که آنها، ما را می بینند، که در روز قیامت، چگونه شیعیان مان را، شفاعت می کنیم، می گویند: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ»، «وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ»، و منظور از «صدیق»، آشنایان است، و منظور از «حمیم»، خویشاوندان است.

۳_ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِيْنَا وَ فِي شَيْعَتِنَا، قَوْلُهُ تَعَالَى: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ»، «وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ»، وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَفْضُلُنَا وَ يَفْضُلُ شَيْعَتَنَا، حَتَّى إِنَّا لَنَشْفَعُ وَ يَشْفَعُونَ، فَإِذَا رَأَى ذَلِكَ مَنْ لَيْسَ مِنْهُمْ، قَالُوا: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ»، «وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ». (۲)

حضرت جعفر بن محمد (علیهما السلام) از قول پدر بزرگوارشان فرمودند: آیه: «فَمَا لَنَا مِنْ

ص: ۳۲

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۷۹، ح ۷۹۰۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۳۸۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۴۹۰.

۲- بحار الأنوار، ج ۸، ص ۵۶، ح ۶۹ و ج ۲۴، ص ۲۵۸، ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۷۸، ح ۷۹۰۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۳۸۶؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۲۹۷، ح ۴۰۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۴۹۰؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۵۴۱، ح ۵۷۸.

شَافِعِيْنَ»، «وَلَا صَدِيقَ حَمِيمٍ»، در بارهٔ ما و شیعیان ما نازل شده است، چون خدای سبحان به ما و شیعیانمان، فضیلت شفاعت را عنایت نماید، تا ما شفاعت کنیم، و آنان نیز شفاعت می کنند، پس چون مخالفین ما، این فضیلت را می بینند، با حسرت می گویند: «امروز برای ما نه شفیع هست»، «و نه دوستی که از ما حمایت نماید»!

{وَأَنَّهُ لَنَزَّلَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۱۹۲ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ۱۹۳ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ۱۹۴}

مسلماً این (قرآن) از سوی پروردگار جهانیان نازل شده است! (۱۹۲) روح الامین آن را نازل کرده است (۱۹۳) بر قلب تو، تا از انذارکنندگان باشی! (۱۹۴)

۱_ عَنْ سَالِمِ الْحَنَاطِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ»، «عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ»، «بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ»، قَالَ: هِيَ الْوَلَايَةُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ). (۱)

از سالم حنّاط نقل است که گفت: به حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) عرض کردم: مرا خبر دهید از فرمایش خدای تبارک و تعالی: «نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ»، «عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ»، «بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ»، حضرت فرمودند: آن، ولایت امیر المؤمنین (علیه السلام) است.

ص: ۳۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۶، ح ۱۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۱، ح ۵۶؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۱۸۳، ح ۷۹۳۲؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۷۳، ح ۵؛ تفسير الصافي، ج ۱، ص ۲۵؛ تفسير نور الثقلين، ج ۴، ص ۶۵، ح ۸۳؛ الكافي، ج ۱، ص ۴۱۲، ح ۱؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱، ح ۱؛ الوافي، ج ۳، ص ۸۸۲، ح ۱.

۲_ عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام): أَخْبِرْنِي عَنِ الْوَلَايَةِ أَنْزَلَ بِهَا جِبْرَائِيلُ مِنْ عِنْدِ رَبِّ الْعَالَمِينَ يَوْمَ الْغَدِيرِ، فَقَالَ: «نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ»، «عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ»، «بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ»، «وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ»، قَالَ: هِيَ الْوَلَايَةُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱)

از سالم، از ابی محمد نقل است که گفت: به حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) عرض کردم: مرا از ولایتی که جبرئیل از جانب پروردگار جهانیان، در روز غدیر فرود آورده است، آگاه سازید، پس امام باقر (علیه السلام) این آیات را تلاوت فرمودند: «نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ»، «عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ»، «بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ»، «وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ»، سپس فرمودند: آن، ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) است.

۳_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام)، قَالَ: وَوَلَايَةُ عَلِيِّ (عليه السلام) مَكْتُوبَةٌ فِي جَمِيعِ صُحُفِ الْأَنْبِيَاءِ، وَ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ رَسُولًا، إِلَّا بُنِيَ لَهُ مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ وَصِيهِ عَلِيٌّ (عليه السلام). (۲)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: حضرت امام موسی کاظم (علیه السلام) فرمودند:

ص: ۳۵

- ۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۹۵، ح ۲۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۸۳، ح ۷۹۳۱؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۷۳، ح ۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۵۰۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۴، ح ۸۱.
- ۲- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۱۱۲، ح ۴۵۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۲۸۰، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۸۴، ح ۷۹۳۵ و ج ۴، ص ۸۷۱، ح ۹۶۴۰ و ج ۵، ص ۶۳۸، ح ۱۱۵۵۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۴ و ص ۱۶۱ و ص ۳۸۸ و ص ۵۴۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۴، ص ۱۶۶ و ج ۹، ص ۵۰۸ و ج ۱۲، ص ۷۰؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۷، ح ۶؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۶۵، ح ۶؛ الوافی، ج ۳، ص ۴۹۵، ح ۱۰۰۰.

ولایت حضرت علی (علیه السلام) ، در همه صحیفه های پیامبران، نوشته شده است، و خداوند هیچ پیامبری را مبعوث نکرده، مگر با نبوت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) ، و ولایت وصی او، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) .

ص: ۳۶

{وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ}

و خویشاوندان نزدیکت را انداز کن!

۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نُوفَلٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»، أَى رَهْطِكَ الْمُخْلِصِينَ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) بِنَبِيِّ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَ هُمْ إِذْ ذَاكَ أَرْبَعُونَ رَجُلًا، يَزِيدُونَ رَجُلًا، أَوْ يَنْقُصُونَ رَجُلًا، فَقَالَ: أَيُّكُمْ يَكُونُ أَخِي وَ وَارِثِي وَ وَزِيرِي وَ وَصِيي وَ خَلِيفَتِي فِيكُمْ بَعْدِي؟ فَعَرَضَ عَلَيْهِمْ ذَلِكَ رَجُلًا رَجُلًا كُلَّهُمْ، يَأْتِي ذَلِكَ، حَتَّى أَتَى عَلِيَّ، فَقُلْتُ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَقَالَ: يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ! هَذَا أَخِي وَ وَارِثِي وَ وَصِيي وَ وَزِيرِي وَ خَلِيفَتِي فِيكُمْ بَعْدِي، فَقَامَ الْقَوْمُ يَضْحَكُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ، وَ يَقُولُونَ لِأَبِي طَالِبٍ: قَدْ أَمَرَكَ أَنْ تَسْمَعَ وَ تُطِيعَ لِهَذَا الْغُلَامِ. (۱)

از عبدالله ابن حارث ابن نوفل نقل است که، امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: وقتی که این آیه فرود آمد: «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»، پیامبر خدا (علیهما السلام)، فرزندان عبد المطلب را که تعداد آنان چهل مرد، یکی کمتر یا یکی بیشتر بود فراخواندند و فرمودند: کدام یک از شما می خواهد برادر و وارث و وصی و وزیر و جانشین من پس از من باشد؟ و این درخواست را به یکی یکی آنان عرض کردند و همه سر باز زدند، تا اینکه به من

ص: ۳۷

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۸۶ ح ۳۳۸؛ بحار الأنوار، ج ۱۸، ص ۱۷۸، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۸۶، ح ۷۹۴۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۵۱۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۶، ح ۸۹؛ علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۷۰، ح ۱.

رسیدند، گفتیم: من، ای رسول خدا! پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای پسران عبد المطلب! این، برادر و وارث و وصی و وزیر و جانشین من در میان شما پس از من خواهد بود، پس همه برخاستند و بعضی به بعضی دیگر می خندیدند و به ابو طالب می گفتند: به تو فرمان داد که به سخن این بیجه گوش فرادهی و از او فرمان ببری.

۲_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ آيَةُ عَلِيِّ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) وَ «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»، دَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) فَقَالَ لِي: يَا عَلِيُّ! إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَنِي أَنْ أَنْذِرَ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ، قَالَ: فَضِئْتُ بِذَلِكَ ذُرْعًا وَعَرَفْتُ أَنِّي مَتَى أَبَادِيهِمْ بِهَذَا الْأَمْرِ أَرَى مِنْهُمْ مَا أَكْرَهُ، فَضِئْتُ عَلَى ذَلِكَ، وَ جَاءَنِي جَبْرَيْلُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! إِنَّكَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ مَا أُمِرْتَ بِهِ عَذَّبَكَ رَبُّكَ.

فَاضْبَعْنَا يَا عَلِيُّ! صَاعًا مِنْ طَعَامٍ وَ اجْعَلْ عَلَيْهِ رَجُلًا شَاهٍ وَ امْلَأْ لَنَا عَسًا مِنْ لَبَنٍ، ثُمَّ اجْمَعْ لِي بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ حَتَّى أَكَلِمَهُمْ وَ أَبْلَغَهُمْ مَا أُمِرْتُ بِهِ، فَفَعَلْتُ مَا أَمَرَنِي بِهِ، ثُمَّ دَعَوْتُهُمْ أَجْمَعٍ وَ هُمْ يَوْمَئِذٍ أَرْبَعُونَ رَجُلًا يَزِيدُونَ رَجُلًا أَوْ يَنْقُصُونَ رَجُلًا، فِيهِمْ أَعْمَامُهُ: أَبُو طَالِبٍ وَ حَمْزَةُ وَ الْعَبَّاسُ وَ أَبُو لَهَبٍ، فَلَمَّا اجْتَمَعُوا لَهُ، دَعَانِي بِالطَّعَامِ الَّذِي صَيَّرْتُهُ لَهُمْ، فَجِئْتُ بِهِ فَلَمَّا وَضَعْتُهُ تَنَاوَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) وَ آله و سلم) جِذْمَةً مِنَ اللَّحْمِ، فَتَنَفَّهَا بِأَشْيَانِهِ، ثُمَّ أَلْقَاهَا فِي نَوَاحِي الصَّفْحَةِ، ثُمَّ قَالَ: خُذُوا بِسْمِ اللَّهِ، فَأَكَلِ الْقَوْمُ حَتَّى صَيَّرُوا مَا لَهُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الطَّعَامِ حَاجَةً، وَ مَا أَرَى إِلَّا مَوَاضِعَ أَيْدِيهِمْ، وَ أَيْمُ اللَّهِ الَّذِي نَفْسُ عَلِيِّ بِيَدِهِ، إِنْ كَانَ الرَّجُلُ الْوَاحِدُ مِنْهُمْ لِيَأْكُلُ مَا قَدَّمْتُ لِجَمِيعِهِمْ، ثُمَّ جِئْتُهُمْ بِذَلِكَ الْعُسِّ فَشَرِبُوا حَتَّى رَوُّوا جَمِيعًا، وَ أَيْمُ اللَّهِ إِنْ كَانَ الرَّجُلُ الْوَاحِدُ مِنْهُمْ لِيَشْرَبُ مِثْلَهُ، فَلَمَّا أَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) أَنْ يَكَلِّمَهُمْ يَدْرَهُ أَبُو لَهَبٍ إِلَى الْكَلَامِ، فَقَالَ: لَشَدَّ مَا سَيَحْرَكُم صَاحِبِكُمْ، فَتَفَرَّقَ الْقَوْمُ وَ لَمْ يَكَلِّمَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) ، فَقَالَ لِي: مِنَ الْعَدَايَا

عَلَى! إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ قَدْ سَبَقَنِي إِلَى مَا سَمِعْتَ مِنَ الْقَوْلِ، فَتَفَرَّقَ الْقَوْمُ قَبْلَ أَنْ أَكَلَمَهُمْ، فَعِيدَ لَنَا مِنَ الطَّعَامِ بِمِثْلِ مَا صَنَعْتَ ثُمَّ اجْمَعُهُمْ لِي.

قَالَ: فَفَعَلْتُ ثُمَّ جَمَعْتُهُمْ فَدَعَانِي بِالطَّعَامِ فَقَرَّبْتُهُ لَهُمْ فَفَعِلَ كَمَا فَعَلَ بِالْأَمْسِ، وَ أَكَلُوا حَتَّى مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ حَاجَةٍ، ثُمَّ قَالَ: اسْتَقِمْهُمْ فَجِئْتُهُمْ بِذَلِكَ الْعُسِّ فَشَرِبُوا حَتَّى رَوُوا مِنْهُ جَمِيعًا، ثُمَّ تَكَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فَقَالَ: يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ! إِنِّي وَاللَّهِ! مَا أَعْلَمُ شَابًا فِي الْعَرَبِ جَاءَ قَوْمَهُ بِأَفْضَلٍ مِمَّا جِئْتَكُمْ بِهِ، إِنِّي قَدْ جِئْتَكُمْ بِخَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَقَدْ أَمَرَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ أَدْعُوَكُمْ إِلَيْهِ، فَأَيْكُمْ يُؤْمِنُ بِي وَيُؤَازِرُنِي عَلَى أَمْرِي فَيَكُونَ أَخِي وَوَصِيي وَوَزِيرِي وَخَلِيفَتِي فِي أَهْلِي مِنْ بَعْدِي؟

قَالَ: فَأَمْسَكَ الْقَوْمُ وَ أَحْجَمُوا عَنْهَا جَمِيعًا، قَالَ: فَقُمْتُ وَ إِنِّي لَأَخِيدُهُمْ سِتْنًا، وَ أَرْمَضُهُمْ عَيْنًا، وَ أَعْظَمُهُمْ بَطْنًا، وَ أَحْمَشُهُمْ سَاقًا، فَقُلْتُ: أَنَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ! أَكُونُ وَزِيرَكَ عَلَى مَا بَعَثَكَ اللَّهُ بِهِ، قَالَ: فَأَخَذَ بِيَدِي، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذَا أَخِي وَوَصِيي وَوَزِيرِي وَخَلِيفَتِي فَيْكُمْ، فَاسْمَعُوا لَهُ وَ أَطِيعُوا.

قَالَ: فَقَامَ الْقَوْمُ يَضْحَكُونَ وَيَقُولُونَ لِأَبِي طَالِبٍ: قَدْ أَمَرَكَ أَنْ تَسْمَعَ لِأَخِيكَ وَتَطِيعَ. (١)

از عبدالله ابن عباس نقل است که حضرت امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: چون این آیه بر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شد: «وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»، حضرت مرا خواندند و فرمودند: ای علی! خداوند به من دستور داده است که به خویشان نزدیکم هشدار دهم، و این کار بر من گران است، و می دانم که هر گاه این مهم را مطرح نمایم، آن بینم که ناخوش می دارم، لذا در بیان آن خاموشی گزیدم تا آن که جبرئیل نزد من آمد

ص: ۳۹

۱- الأُمالی (للطوسی)، ص ۵۸۲، مجلس ۲۴، ح ۱۱؛ بحار الأنوار، ج ۱۸، ص ۱۹۱، ح ۲۷ و ج ۳۸، ص ۲۲۳، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۸۶، ح ۷۹۴۴؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۳۰۱، ح ۴۰۶؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۴۸۶، ح ۵۱۴.

و گفت: ای محمد! اگر آن چه را که مأمور آن هستی به جای نیاوری خدایت تو را به عذاب خواهد کشید.

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: برای ما یک صاع طعام فراهم آور و در آن پاچه ای از گوسفند قرار ده و قدحی شیر بیاور، و سپس فرزندان عبدالمطلب را گرد آور تا با ایشان سخن گویم و آن چه را مأمورم به ایشان برسانم.

من نیز آن چه را پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به من دستور دادند را به جای آوردم، و آن ها را نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فراخواندم، آنان در این هنگام، چهل مرد بودند، یکی بیش یا کم، در میان ایشان بودند عموهای او: ابو طالب، حمزه، عباس و ابو لهب، پس چون نزد او گرد آمدند، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به من فرمودند: خوراکی را که برای ایشان آماده کرده ام بیاورم، من نیز آن را حاضر کردم، چون خوراک را بنهادم، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) قطعه ای از گوشت را برگرفتند و با دندان هایشان آن را تکه کردند و آن را در گوشه بشقاب نهادند و سپس فرمودند: با نام خدا بخورید، و حاضران آن قدر خوردند که گرسنگی شان برطرف شد و من تنها نشان دست آن ها را بر ظرف خوراک می دیدم، سوگند به خدایی که جان علی در دست اوست! همه آن ها خوراکی را خوردند که برای یک مرد بود.

سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: جماعت را سیراب کن، و من قدح شیر را آوردم تا همگی از آن نوشیدند و سیراب شدند، و به خدا سوگند هر یک از آن ها به قدر دیگری از آن شیر بنوشید.

پس هنگامی که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) خواستند با آن ها سخن بگویند، ابو لهب پیشدستی کرد و گفت: رفیقان شما را جادو کرده! پس جماعت پراکنده شدند و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) با آن ها سخنی نگفتند و فرمودند: ای علی! فردا را دریاب که این مرد با آن چه از او شنیدی بر من پیشدستی کرد، و جماعت پیش از آن که با ایشان سخنی بگویم

پراکنده شدند، برای فردا نیز همان طعامی را برای ما آماده کن که امروز آماده کردی و سپس آن ها را نزد من گرد آور.

علی (علیه السلام) می فرمایند: چنین کردم و آن ها را گرد آوردم، سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) از من خواست طعام آورم و من هم طعام، نزد ایشان بردم، و حضرت (صلی الله علیه و آله و سلم) چنان کرد که در روز قبل، پس آنقدر خوردند که دیگر میلی به طعام نداشتند، حضرت (صلی الله علیه و آله و سلم) سپس فرمودند: سیرابشان کن، من نیز آن ظرف را آوردم و آن ها به قدری از آن نوشیدند که همگی سیراب شدند، سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) سخن گفتند و فرمودند:

ای فرزندان عبدالمطلب! به خدا سوگند! من در میان عرب جوانی را نمی شناسم که برای قومش ارمغانی بهتر از آن چه من برای شما آوردم، آورده باشد، من خیر دنیا و آخرت را برای شما به ارمغان آورده ام، و خداوند سبحان به من دستور داده است شما را به سوی آن فراخوانم، کدام یک از شما مرا در این امر یاری می رساند تا هم برادر من باشد و هم وصی و جانشین من؟

علی (علیه السلام) می فرمایند: همه جماعت از دادن پاسخ خودداری کردند، و من زبان به سخن گشودم، در حالی که جوان ترین آنان بودم، و چشمم آشفته تر، و شکمم بزرگ تر، و ساق پایم باریک تر از آنان بود، گفتم: ای پیامبر خدا! من یار شما در این مهم خواهم بود.

پس حضرت (صلی الله علیه و آله و سلم) گردن مرا گرفتند و فرمودند: این برادر، وصی و جانشین من در میان شماست، پس سخنش را بشنوید و از او فرمان برید. علی (علیه السلام) می گویند: جماعت در حالی برخاستند که می خندیدند و به ابو طالب می گفتند: به تو دستور می دهد که سخن پسر را بشنوی و از او فرمان ببری.

{... وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ }

و کسانی که ستم کردند به زودی خواهند دانست که بازگشتشان به کجاست!

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ آيَائِهِ (عليهم السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتَمَسَّكَ بِدِينِي وَيَرْكَبَ سَفِينَةَ النَّجَاهِ بَعْدِي فَلْيَقْتَدِ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَ لِيَعَادِ عَدُوَّهُ، وَ لِيُوَالِ وَلِيَّهُ، فَإِنَّهُ وَصِيِّي وَ خَلِيفَتِي عَلَى أُمَّتِي فِي حَيَاتِي وَ بَعْدَ وَفَاتِي، وَ هُوَ إِمَامٌ كُلِّ مُسْلِمٍ وَ أَمِيرُ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي، قَوْلُهُ قَوْلِي، وَ أَمْرُهُ أَمْرِي، وَ نَهْيُهُ نَهْيِي، وَ تَابِعُهُ تَابِعِي، وَ نَاصِرُهُ نَاصِرِي، وَ خَاذِلُهُ خَاذِلِي.

ثُمَّ قَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَنْ فَارَقَ عَلِيًّا بَعْدِي لَمْ يَرْنِي، وَ لَمْ أَرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَ مَنْ خَالَفَ عَلِيًّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ، وَ جَعَلَ مَأْوَاهُ النَّارَ وَ بُئِسَ الْمَصِيرُ، وَ مَنْ خَذَلَ عَلِيًّا خَذَلَهُ اللَّهُ يَوْمَ يَعْزُضُ عَلَيْهِ، وَ مَنْ نَصَرَ عَلِيًّا نَصَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَ لَقْنَهُ حُجَّتَهُ عِنْدَ الْمُسَاءَلَةِ.

ثُمَّ قَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ إِمَامَا أُمَّتِي بَعْدَ أَبِيهِمَا، وَ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَ أُمَّهُمَا سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ، وَ أَبُوهُمَا سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ، وَ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ تِسْعَةٌ أُنْمَهُ، تَاسِعُهُمُ الْقَائِمُ مِنْ وُلْدِي، طَاعَتُهُمْ طَاعَتِي، وَ مَعْصِيَتُهُمْ مَعْصِيَتِي، إِلَى اللَّهِ أَشْكَو الْمُتَكْرِبِينَ لِفَضْلِهِمْ وَ الْمُضْبِعِينَ لِحُرْمَتِهِمْ بَعْدِي، وَ كَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَ نَاصِرًا لِعِزَّتِي وَ أُنْمَهُ

أُمَّتِي، وَ مُنْتَقِمًا مِنَ الْجَاهِدِينَ لِحَقِّهِمْ: «و سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيُّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ» (۱).

از حسین بن خالد نقل است که گفت: حضرت امام رضا (علیه السلام)، از پدران بزرگوارشان (علیهم السلام)، روایت کرده اند که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هر که دوست دارد به دین من چنگ زند، و پس از من بر کشتی نجات سوار گردد، از علی بن ابی طالب پیروی کند، و دشمنش را دشمن، و دوستش را دوست بدارد، زیرا او در زندگی و پس از مرگم وصی و جانشین من است، و او امام هر مسلمان، و فرمانروای هر مؤمنی پس از من می باشد. گفتار او گفتار من و فرمان او فرمان من، و نهی او نهی من، پیرو او پیرو من، و یاور او یاور من است، هر که یاری اش را واگذارد دست از یاری من برداشته است.

سپس فرمودند: کسی که پس از من از علی مفارقت و جدایی کند، روز قیامت مرا نخواهد دید و من نیز او را نخواهم دید، هر که با علی مخالفت کند خداوند بهشت را بر او حرام کرده و جایگاهش را آتش قرار دهد، کسی که دست از یاری علی بردارد خداوند در روزی که (حسابش را) بر او عرضه کنند یاری اش نکند، و هر که علی را یاری کند در آن روز که خدا را ملاقات کند خدایش یاری کند و حجتش را هنگام بازجویی به وی تلقین کند.

سپس فرمودند: حسن و حسین بعد از پدرشان دو پیشوای امّت هستند، و دو آقای جوانان اهل بهشتند، و مادرشان بانوی زنان عالمیان، و پدرشان آقای اوصیاء (پیمبران) است، و از فرزندان حسین نه امامند که نهمی آنان قائم فرزندان من است، اطاعت آنها اطاعت من، و نافرمانی آنها نافرمانی من است، به خدا شکایت می برم از آنها که منکر

ص: ۴۳

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۷۸، ح ۲۱۷؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۲۵۴، ۷۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۹۵، ح ۷۹۷۱؛ التحصین لأسرار ما زاد من کتاب الیقین، ص ۵۵۳، ح ۱۴؛ کمال الدین و تمام النعمه، ج ۱، ص ۲۶۰، ح ۶.

فضل ایشان، و پس از من نابودکننده حق آنهایند، و خداوند متعال برای دوستی و یاری عترت من و امامان امت، و برای انتقام گرفتن از منکرین حقشان کافی است، «و به زودی آنها که ستم کردند خواهند دانست که به چه جایی بازگشت می کنند».

ص: ۴۴

{أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَّرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ إِنَّهُ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ}

یا کسی که دعای مضطر را اجابت می کند و گرفتاری را برطرف می سازد، و شما را خلفای زمین قرار می دهد آیا معبودی با خداست؟! کمتر متذکر می شوید!

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ جَالِسَيْنِ عِنْدَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ عَلِيٍّ (عليه السلام) حِائِلِسَ إِلَى جَنْبِهِ، إِذْ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) : «أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَّرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ»، قَالَ: فَانْتَفَضَ عَلِيٌّ (عليه السلام) انْتِفَاضَ الْعُصْفُورِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) : مَيَّا شَأْنُكَ تَجْزَعُ؟ فَقَالَ: مَا لِي لَا أُجْزَعُ وَاللَّهِ يَقُولُ إِنَّهُ يَجْعَلُنَا خُلَفَاءَ الْأَرْضِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) : لَا تَجْزَعُ، فَوَاللَّهِ! لَا يَجُوبُكَ إِلَّا الْمُؤْمِنُ وَلَا يَبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ. (۱)

از عمران بن حصین نقل است که گفت: من و عمر بن خطاب در حضور رسول

ص: ۴۵

۱- الأمالی (للطوسي)، ص ۷۷، مجلس ۳، ح ۲۱؛ الأمالی (للمفيد)، ص ۳۰۷، مجلس ۳۶، ح ۵؛ بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۲۶۶، ح ۴۱ و ج ۲۷، ص ۸۱ ح ۲۱ و ج ۴۱، ص ۱۳، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۲۴، ح ۸۰۳۲؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ۲، ص ۱۸۷، باب ۲۲، ح ۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۹۵، ح ۹۵.

خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نشسته بودیم، و حضرت علی (علیه السلام) نیز کنار آن حضرت نشسته بودند، که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) این آیه را خواندند: «أَمَّنْ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ وَ يَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ»، ناگهان حضرت علی (علیه السلام) مانند گنجشک بخود لرزیدند، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به ایشان فرمودند: چه شد، نگران شدی؟ حضرت عرض کردند: چرا نگران نباشم و حال آنکه خداوند می فرماید که ما را خلیفه های در زمین قرار خواهد داد! پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ناراحت و نگران مباش! که به خدا سوگند! تو را دوست ندارد جز مؤمن، و دشمن ندارد مگر منافق.

{وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِـِٔايَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ}

و هنگامی که فرمان عذاب آنها رسد، جنبنده ای را از زمین برای آنها خارج می کنیم که با آنان تکلم می کند، که مردم به آیات ما ایمان نمی آوردند.

۱- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: انْتَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَهُوَ نَائِمٌ فِي الْمَسْجِدِ، قَدْ جَمَعَ رَمْلًا وَوَضَعَ رَأْسَهُ عَلَيْهِ، فَحَرَكَهُ بِرِجْلِهِ، ثُمَّ قَالَ: قُمْ يَا دَابَّةَ اللَّهِ! فَقَالَ رَجُلٌ مِّنْ أَصْحَابِهِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَنْتَ جِئْتَ بَعْضُنَا بَعْضًا بِهَذَا الْأِسْمِ؟ فَقَالَ: لَأَ، وَاللَّهِ! مَا هُوَ إِلَّا لَهُ حَاصَةٌ، وَهُوَ الدَّابَّةُ الَّتِي ذَكَرَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ: «وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ»، ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ! إِذَا كَانَ آخِرُ الزَّمَانِ أَخْرَجَكَ اللَّهُ فِي أَحْسَنِ صُورِهِ وَمَعَكَ مِيسَمٌ تَسِمُ بِهِ أَعْدَاءَكَ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: امیر المؤمنین (علیه السلام) در مسجد خوابیده بودند، که پیامبر خدا (علیهما السلام) آمدند و پاهایش را حرکت دادند و فرمودند: ای «جنبده زمین» برخیز، مردی گفت: یا رسول الله! ما هم می توانیم

ص: ۴۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۲۴۳، ح ۳۱ و ج ۵۳، ص ۵۲، ح ۳۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۲۸، ح ۸۰۴۳؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۷۴؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۳۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۹۸، ح ۱۰۴؛ مختصر البصائر، ص ۱۵۲، ح ۱۸؛ الوافی، ج ۲، ص ۴۶۱.

یکدیگر را به این نام بخوانیم؟

حضرت فرمودند: نه، به خدا قسم! این لقب اختصاصی علی (علیه السلام) است، او جنبنده ای است که خدا می فرماید: «وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ»، سپس فرمودند: ای علی! در آخر الزمان خدا تو را به بهترین صورتی بیرون می آورد، در حالی که آهنی در دست داری و دشمنانت را با آن داغ نشان می زنی.

۲_ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): قَالَ رَجُلٌ لِعِمَارِ بْنِ يَاسِرٍ: يَا أَبَا الْيَقْظَانِ! آيَةٌ فِي كِتَابِ اللَّهِ قَدْ أَفْسَدَتْ قَلْبِي وَ شَكَّكْتَنِي، قَالَ عِمَارٌ: وَ أَي آيَةٍ هِيَ؟ قَالَ: قَوْلُ اللَّهِ: «وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ»، الْآيَةُ، فَأَي دَابَّةٍ هِيَ؟

قَالَ عِمَارٌ: وَ اللَّهُ! مَا أَجْلِسُ وَ لَا آكُلُ وَ لَا أَشْرَبُ حَتَّى أُرِيكَهَا، فَجَاءَ عِمَارٌ مَعَ الرَّجُلِ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ هُوَ يَأْكُلُ تَمْرًا وَ زَبَدًا، فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَا الْيَقْظَانِ! هَلُمَّ فَجَلَسَ عِمَارٌ وَ أَقْبَلَ يَأْكُلُ مَعَهُ، فَتَعَجَّبَ الرَّجُلُ مِنْهُ، فَلَمَّا قَامَ عِمَارٌ، قَالَ لَهُ الرَّجُلُ: سُبْحَانَ اللَّهِ! يَا أَبَا الْيَقْظَانِ! حَلَفْتَ أَنَّكَ لَا تَأْكُلُ وَ لَا تَشْرَبُ وَ لَا تَجْلِسُ حَتَّى تُرِيَنِيهَا، قَالَ عِمَارٌ: قَدْ أَرَيْتُكَهَا إِنْ كُنْتَ تَعْقِلُ. (۱)

حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: مردی به عمار یاسر گفت: آیه ای در قرآن است که فکر مرا پریشان ساخته و مرا در شک انداخته است، عمار گفت: کدام آیه؟ گفت: آیه: «وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا

ص: ۴۸

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۲۴۲، ح ۳۰ و ج ۵۳، ص ۵۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۲۸، ح ۸۰۴۵؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۷۴؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۳۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۹۸، ح ۱۰۵؛ مختصر البصائر، ص ۱۵۳، ح ۱۹؛ الوافی، ج ۳، ص ۵۱۷.

بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ» این کدام جنبنده است؟

عمار گفت: به خدا سوگند! من روی زمین نمی نشینم، و غذایی نمی خورم و آبی نمی نوشم، تا دابه الارض را به تو نشان دهم! سپس همراه آن مرد به خدمت حضرت علی (علیه السلام) آمد، در حالی که آن حضرت، مشغول خوردن غذا بودند، هنگامی که چشم امام (علیه السلام) به عمار افتاد، فرمودند: بیا، عمار آمد و نشست و با امام (علیه السلام) غذا خورد.

آن مرد سخت در تعجب فرو رفت و با ناباوری به این صحنه می نگریست، هنگامی که عمار برخاست و با حضرت علی (علیه السلام) خدا حافظی کرد، آن مرد رو به او کرده گفت: عجیب است، تو سوگند یاد کردی که غذا نخوری و آب ننوشی و بر زمین ننشینی مگر اینکه «دابه الارض» را به من نشان دهی؟ عمار در جواب گفت: من او را به تو نشان دادم اگر می فهمیدی.

ص: ۴۹

{مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرْعِ يَوْمِئِذٍ آمِنُونَ}

کسانی که کار نیکی انجام دهند پاداشی بهتر از آن خواهند داشت و آنان از وحشت آن روز در امانند!

۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): دَخَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِيَّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَقَالَ (عليه السلام): يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! أَلَا أُخْبِرُكَ بِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرْعِ يَوْمِئِذٍ آمِنُونَ»، «وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ»؟ قَالَ: بَلَى، يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! جُعِلْتُ فِدَاكَ! فَقَالَ (عليه السلام): الْحَسَنَةُ مَعْرِفَةُ الْوَلَايَةِ وَحُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ، وَالسَّيِّئَةُ انْكَارُ الْوَلَايَةِ وَبُعْضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ، ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْهِ هَذِهِ الْآيَةَ. (۱)

از عبد الرحمن بن کثیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: امام باقر (علیه السلام) فرمودند: ابو عبد الله جدلی بر امیر المؤمنین (علیه السلام) وارد شد، حضرت فرمودند: ای ابو عبد الله! آیا نمی خواهی ترا خبر دهم از فرمایش خدای عز و جل: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرْعِ يَوْمِئِذٍ آمِنُونَ»، «وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ»؟ عرض کرد: بله، ای امیر

ص: ۵۰

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۷، ص ۳۰۴، ح ۷۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۳۲، ح ۸۰۶۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۶۰۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۰۴، ح ۱۲۷؛ الکافی، ج ۱، ص ۱۸۵، ح ۱۴؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۳۲۲، ح ۱۴؛ الوافی، ج ۲، ص ۸۹، ح ۱۳.

مؤمنان! قربانت گردم، حضرت فرمودند: «حسنه» شناختن ولایت و دوستی ما اهل بیت است، و «سیئه»، انکار ولایت و دشمنی ما اهل بیت است، و باز هم آن آیه را تلاوت فرمودند.

۲- عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرْعِ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ»، «وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ»، قَالَ: «الْحَسَنَةُ» وَلَمَّا يُهَى عَلَيَّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَ «السَّيِّئَةُ» عِدَاؤُهُ وَ بُعْضُهُ. (۱)

از جابر جعفی نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) تفسیر این آیه را پرسیدم: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرْعِ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ»، «وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ»، حضرت فرمودند: «حسنه» ولایت حضرت علی (علیه السلام) است، و «سیئه» بغض و دشمنی با آن حضرت.

۳- عَنْ عَمَّارِ السَّابِطِيِّ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَ سَأَلَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي يَعْفُورٍ، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرْعِ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ»، فَقَالَ: وَ هَلْ تَدْرِي مَا الْحَسَنَةُ؟ إِنَّمَا الْحَسَنَةُ، مَعْرِفَةُ الْإِمَامِ وَ طَاعَتُهُ، وَ طَاعَتُهُ مِنْ طَاعَةِ اللَّهِ. (۲)

از عمار ساباطی نقل است که گفت: نزد حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) بودم که

ص: ۵۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۴۲، ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۳۴، ح ۸۰۷۱؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۰۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۶۰۵.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۴۲، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۳۴، ح ۸۰۶۹؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۰۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۶۰۵.

عبد الله بن ابي يعفور، درباره آیه: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِّنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ»، از آن حضرت سؤال کرد، حضرت فرمودند: آیا می دانی «حسنه» چیست؟ «حسنه» شناخت امام و اطاعت از اوست، و اطاعت از او، اطاعت از خدا می باشد.

ص: ۵۲

{وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ}

ما می خواهیم بر مستضعفان زمین منت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم!

۱- عَنْ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) نَظَرَ إِلَى عَلِيٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ (عليهم السلام) فَبَكَى، وَ قَالَ: أَنْتُمْ الْمُسْتَضْعُونَ بَعْدِي، قَالَ الْمُفَضَّلُ: فَقُلْتَ لَهُ: مَا مَعْنَى ذَلِكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ؟! قَالَ: مَعْنَاهُ أَنَّكُمْ الْأئِمَّةُ بَعْدِي إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»، فَهَذِهِ الْآيَةُ جَارِيَةٌ فِيْنَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. (۱)

از مفضل بن عمر نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) شنیدیم که فرمودند: پیامبر خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) به حضرت علی و حسن و حسین (عليهم السلام) نگاه کردند پس گریه کردند و فرمودند: شما مستضعفین بعد از من هستید. مفضل گفت: به ایشان عرض کردم: ای پسر پیامبر خدا! معنای این سخن

ص: ۵۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۶۸، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۴۹، ح ۸۰۸۸؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۸۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۱۰، ح ۱۴؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۵۵۵، ح ۵۸۹؛ معانی الأخبار، ص ۷۹، ح ۱.

چیست؟ حضرت فرمودند: معنایش این است که شما امامان پس از من هستید، چون خداوند می فرماید: «وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»، پس این آیه تا روز قیامت درباره ما ائمه جریان دارد.

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ (عليه السلام): لَتَعْطِفَنَّ الدُّنْيَا عَلَيْنَا بَعِيدَ شِمَاسِهَا، عَطْفَ الضَّرُوسِ عَلَى وَلَدِهَا، وَتَلَّا عَقِيبَ ذَلِكَ: «وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ».^(۱)

حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: دنیا به ما رو خواهد آورد بعد از این پشت نمودنش، همانند ماده شتری که به بچه خود خیلی علاقه دارد و از او حمایت می کند، پس از آن، حضرت این آیه را خواندند: «وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ».

ص: ۵۴

۱- بحار الأنوار، ج ۵۱، ص ۶۴، ح ۶۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۵۱، ح ۸۰۹۲؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۸۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۳۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۰۹، ح ۱۰؛ نهج البلاغه (للصیحی صالح)، ص ۵۰۶.

{قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكَ سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا...}

خداوند فرمود: «به زودی بازویت را به (وسیله) برادرت نیرومند خواهیم کرد و برای شما هر دو، تسلطی قرار خواهیم داد.

۱_ البرسی، قال: روى أن فرعون لعنه الله، لما لحق هارون بأخيه موسى، دخلا عليه يوماً، فأوجسا خيفة منه، فإذا فارس يقدمهما ولباسه من ذهب، وفي يده سيف من ذهب، وكان فرعون يحب الذهب فقال لفرعون: أجب هذين الرجلين و إنما قتلتك، فانزعج فرعون لذاك وقال: عوداً إلى غداً.

فَلَمَّا خَرَجَا دَعَا الْبَوَّابِينَ وَعَاقَبَهُمْ، وَقَالَ: كَيْفَ دَخَلَ عَلَى هَذَا الْفَارِسِ بغيرِ إِذْنٍ؟ فَحَلَفَا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ مَا دَخَلَ إِلَّا هَذَانِ الرَّجُلَانِ، وَكَانَ الْفَارِسُ مِثْلَ عَلِيٍّ (عليه السلام) الَّذِي أَيْدَى اللَّهُ بِهِ النَّبِيَّ سِرًّا، وَأَيْدَى بِهِ مُحَمَّدًا جَهْرًا، لِأَنَّهُ كَلِمَةُ اللَّهِ الْكَبْرَى الَّتِي أَظْهَرَهَا اللَّهُ لِأَوْلِيَائِهِ فِيَمَا شَاءَ مِنَ الصُّورِ فَصَيَّرَهُمْ بِهَا، وَبِتِلْكَ الْكَلِمَةِ يَدْعُونَ اللَّهَ فَيَجِيبُهُمْ وَيُنَجِّيهِمْ، وَإِلَيْهِ الْإِشَارَةُ فِي قَوْلِهِ: «وَنَجْعَلُ لَكَ سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا».

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَكَانَتِ الْآيَةُ الْكَبْرَى لَهُمَا هَذَا الْفَارِسُ وَالسُّلْطَانُ. (۱)

از برسی رحمه الله نقل است که روایت شده: وقتی هارون به برادرش موسی (علیه السلام) ملحق شد، روزی بر فرعون وارد شدند و از او در دل آنها ترسی پیدا شد، ناگهان

ص: ۵۵

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۶۵، ح ۸۱۲۱؛ مدینه معجز الأئمة الإثنی عشر، ج ۱، ص ۱۴۳، ح ۸۴؛ مشارق أنوار الیقین فی أسرار أمير المؤمنين (علیه السلام)، ص ۱۲۷.

اسب سواری را پیشاپیش خود مشاهده کردند، که لباسی از طلا پوشیده و در دست شمشیری از طلا داشت، و فرعون طلا را خیلی دوست می داشت، اسب سوار رو به فرعون کرد و فرمود: جواب این دو نفر را بده و گرنه تو را خواهم کشت.

فرعون از مشاهده این صحنه ناراحت و پریشان شد و گفت: این کار را فردا انجام خواهم داد، و هنگامی که آنها خارج شدند، دربان ها را صدا زد و آنها را بازخواست کرد، از کیفر عمل ترسانید و به ایشان گفت: چگونه این اسب سوار بدون اجازه بر من وارد شد؟ آنها به عزت فرعون قسم یاد کردند که جز آن دو نفر کسی داخل نشد.

اسب سوار مثال حضرت علی (علیه السلام) بود (وجود آن حضرت در قالبی مثالی بودند) که خداوند پیامبرانش را در پنهانی به سبب او تأیید و یاری کرد، و خاتم الانبیاء (صلی الله علیه و آله و سلم) را، آشکارا یاری نمود.

او کلمه بزرگ پروردگار است که خداوند او را به هر صورتی که خواست برای اولیای خود ظاهر کرد و آنها را یاری نمود، و به آن کلمه خدا را خواندند، آنها را اجابت کرد و نجاتشان داد، و این آیه به آن قصه اشاره دارد که فرمود: «وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطٰنًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيٰتِنَا»، با آیات و معجزاتی که به شما عطا کردیم برای شما دو نفر قدرتی قرار می دهیم که هرگز دشمنان به شما دست نیابند.

ابن عبّاس می گوید: آیت کبری و نشانه بزرگ الهی که خدا برای آن دو بزرگوار قرار داد، همان اسب سوار بود. ۲_ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) مُصَدِّقًا إِلَى قَوْمٍ، فَعَدَوْا عَلَى الْمُصَدِّقِ فَقَتَلُوهُ، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ عَلِيًّا (عليه السلام)، فَقَتَلَ الْمُقَاتِلَةَ وَ سَبَى الذُّرِّيَّةَ، فَلَمَّا بَلَغَ عَلِيٌّ (عليه السلام) أَدْنَى الْمَدِينَةِ تَلَقَّاهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) وَ التَّرْمَةَ وَ قَبَلَ بَيْنَ

عَيْنِهِ وَقَالَ: بِأَبِي وَأُمِّي مَنْ شَدَّ اللَّهُ بِهِ عَضُدِي! كَمَا شَدَّ عَضُدَ مُوسَى (عليه السلام) بِهَارُونَ. (۱)

از انس بن مالک نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرستاده خود را به سوی گروهی فرستادند، آنها بر او دشمنی کردند و او را کشتند، تا این خبر به آن حضرت رسید، این بار حضرت علی (علیه السلام) را به سوی آنها فرستادند، آن حضرت جنگجویان آنها را کشتند و بقیه آنها را اسیر کردند، و وقتی که در برگشتن به نزدیک مدینه رسیدند، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) آن حضرت را ملاقات کردند و در آغوش گرفتند و صورتش را بوسیدند و فرمودند: پدر و مادرم فدای کسی باد، که خداوند بازوی مرا به سبب او قوی نمود! همان طور که بازوی موسی (علیه السلام) را به سبب هارون تقویت نمود.

ص: ۵۷

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۶۵، ح ۸۱۲۰؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۰۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۶۹؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۵۶۱، ح ۵۹۸.

{أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّغَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ}

آیا کسی که به او وعده نیکو داده ایم و به آن خواهد رسید، همانند کسی است که متاع زندگی دنیا به او داده ایم سپس روز قیامت از احضارشدگان خواهد بود؟!

۱- عَنْ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الدَّيْلَمِيِّ بِإِسْنَادِهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ»، قَالَ: الْمَوْعُودُ، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) وَعَدَّهُ اللَّهُ أَنْ يَنْتَقِمَ لَهُ مِنْ أَعْدَائِهِ فِي الدُّنْيَا، وَعَدَّهُ الْجَنَّةَ لَهُ وَلِأَوْلِيَائِهِ فِي الْآخِرَةِ. (۱)

از حسن بن ابو الحسن دیلمی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره آیه: «أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ»، فرمودند: آن کسی که به او وعده نیک داده اند، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) است، که خداوند وعده داده در دنیا از دشمنانش انتقام بگیرد، و او و دوستانش را در آخرت وارد بهشت نماید.

۲- عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا

ص: ۵۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۶۳، ح ۲ و ج ۵۳، ص ۷۶، ح ۷۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۸۰، ح ۸۱۷۸؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۱۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۸۸.

فَهُوَ لِأَقْبِيهِ»، نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ وَ حَمَزَةَ (عليهما السلام). (١).

ابان بن تغلب از مجاهد نقل کرده که گفت: آیه: «أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعَدًّا حَسِينًا فَهُوَ لِأَقْبِيهِ»، در باره حضرت علی و حمزه (عليهما السلام) نازل شده.

ص: ٥٩

١- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ١٦٣، ح ١ و ج ٣٦، ص ١٥٠، ح ١٢٩؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٤، ص ٢٨٠، ح ٨١٧٧؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ٤١٤؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٠، ص ٨٨؛ شواهد التنزيل، ج ١، ص ٥٦٤، ح ٦٠٠.

{وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ ۗ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ}

و پروردگار تو هر چه بخواهد می آفریند، و هر چه بخواهد برمی گزیند آنان (در برابر او) اختیاری ندارند، منزّه است خداوند، و برتر است از همتیانی که برای او قائل می شوند!

۱- عَنْ حَمَادِ بْنِ مَسْلَمَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ مِنْ طِينٍ كَيْفَ يَشَاءُ، ثُمَّ قَالَ: «وَيَخْتَارُ»، إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنِي وَ أَهْلَ بَيْتِي عَلَىٰ جَمِيعِ الْخَلْقِ، فَانْتَجَبْنَا فَجَعَلَنِي الرَّسُولَ وَ جَعَلَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) الْوَصِيَّ، ثُمَّ قَالَ: «مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ»، يَعْنِي مَا جَعَلْتُ لِلْعِبَادِ أَنْ يَخْتَارُوا، وَ لَكِنِّي اخْتَارُ مَنْ أَشَاءُ فَأَنَا وَ أَهْلُ بَيْتِي صِدْقُ اللَّهِ وَ خَيْرُهُ مِنْ خَلْقِهِ، ثُمَّ قَالَ: «سُبْحَانَ اللَّهِ»، يَعْنِي تَنْزِيهَاً لِلَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ بِهِ كَفَّارُ مَكَّةَ، ثُمَّ قَالَ: «وَرَبُّكَ»، يَا مُحَمَّدُ «يَعْلَمُ مَا تُكْنُ صِدْقُ دُورُهُمْ»، مِنْ بَعْضِ الْمُنَافِقِينَ لَكَ وَ لِأَهْلِ بَيْتِكَ، «وَ مَا يَعْلَمُونَ»، بِالْأَسْتِثْمِ مِنَ الْحُبِّ لَكَ وَ لِأَهْلِ بَيْتِكَ. (۱)

از حماد بن مسلمه، و او از انس نقل کرده که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: همانا خداوند آدم را از گلی، هر طور که خواست، آفرید، سپس فرمود: «و یختار» خداوند من و اهل بیتم را بر جمیع مردم انتخاب کرد، پس ما را برگزید، به من رتبه نبوت را داد و علی

ص: ۶۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۷۴، ح ۲۲ و ج ۳۶، ص ۱۶۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۸۶، ح ۸۱۸۳ و ۸۱۸۴؛ الطوائف فی معرفه مذاهب الطوائف، ج ۱، ص ۹۷، ح ۱۳۶؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۱، ص ۲۵۶.

بن ابی طالب (علیه السلام) را وصی نمود، آنگاه فرمود: «ما كَانَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ»، یعنی اختیار انتخاب را به مردم نداده اند، ولی من بر می گزینم کسی را که می خواهید، پس من و اهل بیتم برگزیده و امتیازدار از میان مردم هستم بعد فرمود: «سبحان الله»، یعنی منزّه است خداوند از آنچه مشرکین مکه بر او شریک می گیرند، بعد فرمود: ای محمد! پروردگارت می داند چه چیز در دلهای خود پنهان کرده اند از کینه ی تو و خانواده ات، و چه در زبان آشکار می کنند از علاقه به شما.

۲_ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: كُنَّا فِي أَيَّامِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا (عليه السلام) بِمَرَوْ، فَاجْتَمَعْنَا فِي الْجَامِعِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَدْءِ مَقْدَمِنَا، فَأَذَارُوا أَمْرَ الْإِمَامَةِ، وَذَكَرُوا كَثْرَةَ اخْتِلَافِ النَّاسِ فِيهَا، فَدَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي (عليه السلام)، فَأَعْلَمْتُهُ حَوْصَانَ النَّاسِ، فَتَبَسَّمَ (عليه السلام) ثُمَّ قَالَ: يَا عَبْدَ الْعَزِيزِ بْنَ مُسْلِمٍ! جَهْلَ الْقَوْمِ وَخُدَعُوا عَنْ أَدْيَانِهِمْ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَقْبِضْ نَبِيَّهُ (صلى الله عليه و آله و سلم) حَتَّى أَكْمَلَ لَهُ الدِّينَ، وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ، فِيهِ تَفْصِيْلُ كُلِّ شَيْءٍ، بَيْنَ فِيهِ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ وَ الْحُدُودِ وَ الْأَحْكَامِ، وَ جَمِيعِ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ النَّاسُ كَمَلًا، فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: «مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ» (۱)، وَ أَنْزَلَ فِي حِجِّهِ الْوَدَاعَ وَ هِيَ آخِرُ عُمْرِهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا» (۲)، فَأَمَرَ الْإِمَامَةَ مِنْ تَمَامِ الدِّينِ وَ لَمْ يَمُضِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، حَتَّى بَيْنَ لِأُمَّتِهِ مَعَالِمَ دِينِهِمْ، وَأَوْضَحَ لَهُمْ سَبِيلَهُمْ، وَ تَرَكَهُمْ عَلَى قَصْدِ الْحَقِّ، وَ أَقَامَ لَهُمْ عَلِيًّا (عليه السلام) عَلَمًا وَ إِمَامًا، وَ مَا تَرَكَ شَيْئًا تَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْأُمَّةُ إِلَّا بَيْنَهُ، فَمَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَكْمِلْ دِينَهُ، فَقَدْ رَدَّ كِتَابَ اللَّهِ الْعَزِيزِ، وَ مَنْ رَدَّ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَهُوَ كَافِرٌ، هَلْ تَعْرِفُونَ قَدْرَ الْإِمَامَةِ وَ

ص: ۶۱

مَحَلَّهَا مِنَ الْأَمَّةِ، فَيَجُوزُ فِيهَا اخْتِيَارُهُمْ.

إِنَّ الْإِمَامَةَ أَحِلُّ قَدْرًا وَاعْظَمُ شَأْنًا وَاعْلَى مَكَانًا وَامْتَعُ جَانِبًا وَابْعُدُ غَوْرًا مِنْ أَنْ يَبْلُغَهَا النَّاسُ بِعُقُولِهِمْ، أَوْ يَنَالُوهَا بِأَرَائِهِمْ، أَوْ يَقِيمُوا إِمَامًا بِاخْتِيَارِهِمْ.

إِنَّ الْإِمَامَةَ حَصَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلَ (عليه السلام) بَعْدَ النَّبِيِّ وَالْخُلَّةِ مَرْتَبَةً ثَالِثَةً وَفَضَّلَهُ بِهَا وَأَشَادَ بِهَا ذِكْرَهُ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا» (١)، فَقَالَ الْخَلِيلُ (عليه السلام): «سِرُّوْرًا بِهَا، (وَمِنْ ذُرِّيَّتِي)» (٢)، قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ» (٣)، فَأَبْطَلَتْ هَذِهِ آيَةُ إِمَامَةِ كُلِّ ظَالِمٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَصَارَتْ فِي الصَّفْوَةِ ثُمَّ أَكْرَمَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِأَنْ جَعَلَهَا فِي ذُرِّيَّتِهِ أَهْلَ الصَّفْوَةِ وَالطَّهَارَةِ، فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: «وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ»، وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ» (٤)، فَلَمْ يَزَلْ فِي ذُرِّيَّتِهِ يَرِثُهَا بَعْضٌ عَنْ بَعْضٍ، قَرْنَا فَقَرْنَا، حَتَّى وَرِثَهَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ» (٥)، فَكَانَتْ لَهُ حَاصَّةً فَقَلَّدَهَا (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلِيًّا (عليه السلام) بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، عَلَى رَسْمِ مَا فَرَضَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَصَارَتْ فِي ذُرِّيَّتِهِ الْأَصْفِيَاءُ الَّذِينَ آتَاهُمُ اللَّهُ الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ، لِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلكِن كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» (٦)، فَهِيَ فِي وُلْدِ عَلِيٍّ (عليه السلام) حَاصَّةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ،

ص: ٦٢

١- ٢٤/٢.

٢- همان.

٣- همان.

٤- ٧٣ و ٧٢/٢١.

٥- ٦٨/٣.

٦- ٥٦/٣٠.

إِذْ لَأَنبَى بَعْدَ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) ، فَمِنْ أَيْنَ يَخْتَارُ هَؤُلَاءِ الْجُهَّالُ؟

إِنَّ الْإِمَامَةَ هِيَ مَنْزِلَةُ الْأَنْبِيَاءِ، وَإِرْثُ الْأَوْصِيَاءِ، إِنَّ الْإِمَامَةَ خِلَافَةُ اللَّهِ تَعَالَى وَخِلَافَةُ الرَّسُولِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ مَقَامُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ مِيرَاثُ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام) .

إِنَّ الْإِمَامَةَ زِمَامُ الدِّينِ، وَ نِظَامُ الْمُسْلِمِينَ، وَ صَلَاحُ الدُّنْيَا، وَ عِزُّ الْمُؤْمِنِينَ.

إِنَّ الْإِمَامَةَ أَسُّ الْإِسْلَامِ النَّامِي، وَ فَرْعُهُ السَّامِي، بِالْإِمَامِ تَمَامُ الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصِّيَامِ وَ الْحَجِّ وَ الْجِهَادِ وَ تَوْفِيرُ الْفِيءِ وَ الصَّدَقَاتِ وَ إِفْضَاءُ الْحُدُودِ وَ الْأَحْكَامِ وَ مَنَعُ الثُّغُورِ، وَ الْأَطْرَافِ الْإِمَامُ يَحُلُّ حَلَالَ اللَّهِ، وَ يَحْرُمُ حَرَامَ اللَّهِ، وَ يَقِيمُ حُدُودَ اللَّهِ، وَ يَذُبُّ عَنِ دِينِ اللَّهِ، وَ يَدْعُو إِلَى سَبِيلِ رَبِّهِ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ الْحُجَّةِ الْبَالِغَةِ.

الْإِمَامُ، كَالشَّمْسِ الطَّالِعَةِ لِلْعَالَمِ، وَ هِيَ فِي الْأُفُقِ بِحَيْثُ لَا تَنَالُهَا الْأَيْدِي وَ الْأَبْصَارُ.

الْإِمَامُ، الْيَدُّ الْمُنِيرُ، وَ السَّرَاجُ الزَّاهِرُ، وَ النُّورُ السَّاطِعُ، وَ النُّجْمُ الْهَادِي فِي غِيَابِ الدُّجَى، وَ الْبَلَدُ الْقِفَارِ، وَ لَحْيُ الْبِحَارِ. الْإِمَامُ، الْمَاءُ الْعَذْبُ عَلَى الظَّمَا، وَ الدَّالُّ عَلَى الْهُدَى، وَ الْمُنْجِي مِنَ الرَّدَى.

الْإِمَامُ، النَّارُ عَلَى الْيَفَاعِ الْحَارِّ لِمَنْ اصْطَلَى بِهِ، وَ الدَّلِيلُ فِي الْمَهَالِكِ مَنْ فَارَقَهُ فَهَالِكٌ.

الْإِمَامُ، السَّحَابُ الْمِيَّاطِرُ، وَ الْعَيْثُ الْهَاطِلُ، وَ الشَّمْسُ الْمُضِيئَةُ، وَ السَّمَاءُ الظَّلِيلَةُ، وَ الْأَرْضُ الْبَسِيطَةُ، وَ الْعَيْنُ الْغَزِيرَةُ وَ الْعَدِيرُ وَ الرَّوْضَةُ.

الْإِمَامُ، الْأَمِينُ الرَّفِيقُ، وَ الْوَالِدُ الشَّفِيقُ، وَ الْأَخُ الشَّقِيقُ، وَ مَفْرَعُ الْعِبَادِ فِي الدَّاهِيَةِ.

الْإِمَامُ، أَمِينُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي خَلْقِهِ، وَ حُجَّتُهُ عَلَى عِبَادِهِ، وَ خَلِيفَتُهُ فِي بِلَادِهِ، وَ الدَّاعِي إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ، وَ الذَّابُّ عَنِ حَرَمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

الإمام، المُطَهَّرُ مِنَ الذَّنُوبِ، الْمُبْرَأُ مِنَ الْعُيُوبِ، مَخْصُوصٌ بِالْعِلْمِ، مَوْسُومٌ بِالْحِلْمِ، نِظَامُ الدِّينِ، وَ عِزُّ الْمُسْلِمِينَ، وَ غِيْظُ الْمُنَافِقِينَ، وَ بَوَارُ الْكَافِرِينَ.

الإمام، وَاحِدٌ دَهْرِهِ، لَا يَدَانِيهِ أَحَدٌ، وَ لَا يَعَادِلُهُ عَالِمٌ، وَ لَا يُوْجِدُ مِنْهُ يَدَلٌ، وَ لَا لَهُ مِثْلٌ وَ لَا نَظِيرٌ، مَخْصُوصٌ بِالْفَضْلِ كُلِّهِ مِنْ غَيْرِ طَلَبٍ مِنْهُ لَهُ، وَ لَا اكْتِسَابٍ بَلِ اخْتِصَاصٍ مِنَ الْمُفْضِلِ الْوَهَّابِ.

فَمَنْ ذَا الَّذِي يُبْلَغُ مَعْرِفَةَ الْإِمَامِ أَوْ يُمْكِنُهُ اخْتِيَارُهُ؟

هَيْهَاتَ! هَيْهَاتَ! ضَلَّتِ الْعُقُولُ، وَ تَاهَتِ الْحُلُومُ، وَ حَارَتِ الْأَلْبَابُ، وَ حَسِرَتِ الْعُيُونُ، وَ تَصَاغَرَتِ الْعُظْمَاءُ، وَ تَحِيرَتِ الْحُكَمَاءُ، وَ حَصَرَتِ الْخُطَبَاءُ، وَ تَقَاصِرَتِ الْحَلَمَاءُ، وَ جَهَلَتِ الْمَالِبَاءُ، وَ كَلَّتِ الشُّعْرَاءُ، وَ عَجَزَتِ الْأَدْيَاءُ، وَ عَيِيَتِ الْبُلَغَاءُ عَنْ وَصْفِ شَأْنٍ مِنْ شَأْنِهِ، أَوْ فَضْلاً يَلِيهِ مِنْ فَضَائِلِهِ، فَاقْفَرَتْ بِالْعَجْزِ وَ التَّقْصِيرِ، وَ كَيْفَ يُوْصَفُ أَوْ يُنْعَتُ بِكُنْهِهِ، أَوْ يُفْهَمُ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِهِ، أَوْ يُقَوْمُ أَحَدٌ مَقَامَهُ، أَوْ يُغْنِي غِنَاءَهُ لَآ، كَيْفَ وَ أَيْنَ وَ هُوَ بِحَيْثُ النُّجْمِ مِنْ أَيْدِي الْمُتَنَوِّلِينَ، وَ وَصْفِ الْوَاصِحِينَ، فَأَيْنَ الْإِخْتِيَارُ مِنْ هَذَا وَ أَيْنَ الْعُقُولُ عَنْ هَذَا، وَ أَيْنَ يُوْجِدُ مِثْلُ هَذَا؟

أَظُنُّوْا أَنَّ ذَلِكَ يُوْجِدُ فِي غَيْرِ آلِ الرَّسُولِ (عليهم السلام)؟ كَذَبْتُهُمْ وَ اللَّهُ أَنْفُسُهُمْ وَ مَنَّتُهُمُ الْبَاطِلَ، فَارْتَقُوا مُرْتَقَى صِغْباً دَخِضاً تَزَلُّ عَنْهُ إِلَى الْحَضِيضِ أَقْدَامُهُمْ، وَ رَامُوا إِقَامَةَ الْإِمَامَةِ بِعُقُولِ حَائِرِهِ نَاقِصِهِ، وَ آرَاءِ مُضِلِّهِ، فَلَمْ يَزِدَادُوا مِنْهُ إِلَّا بُعْدًا، «قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» (١).

لَقَدْ رَامُوا صِغْبًا وَ قَالُوا إِفْكَاءً، «وَ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا» (٢)، وَ وَقَعُوا فِي الْحَيْرَةِ إِذْ تَرَكَوا الْإِمَامَ

ص: ٦٤

١- ٩/٣٠.

٢- ٤/١٦٧.

عَنْ بَصِيرَةٍ، «وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ» (١)، رَغَبُوا عَنِ اخْتِيَارِ اللَّهِ وَ اخْتِيَارِ رَسُولِهِ إِلَى اخْتِيَارِهِمْ، وَ الْقُرْآنُ يَنَادِيهِمْ: «وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ».

وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ» (٢).

وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ: «مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ»، «إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ»، «أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِالْعَهْدِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ»، «سَلِّمُوا لَهُمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ» (٣).

وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ: «أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا» (٤)، أَمْ «طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ» (٥)، أَمْ «قَالُوا سَمِعْنَا وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ»، «إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ»، «وَ لَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَ لَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُونَ» (٦)، أَمْ «قَالُوا سَمِعْنَا وَ عَصَيْنَا» (٧)، بَلْ هُوَ «بِفَضْلِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ» (٨).

فَكَيْفَ لَهُمْ بِاخْتِيَارِ الْإِمَامِ، وَ الْإِمَامِ عَالِمٍ لَا يَجْهَلُ، وَ رَاعٍ لَا يَنْكُلُ، مَعْدِنُ الْقُدْسِ وَ

ص: ٦٥

١- ٢٩/٣٨

٢- ٣٣/٣٦

٣- ٤١ _ ٤٨/٣٦

٤- ٤٧/٢٤

٥- ٩/٩٣

٦- ٢٣ _ ٨/٢١

٧- ٢/٩٣

٨- ٤٢/٤

الطَّهَارَةِ، وَ النُّسَيْكِ وَ الزَّهَادَةِ، وَ الْعِلْمِ وَ الْعِبَادَةِ، مَخْصُوصٌ بِدَعْوَةِ الرَّسُولِ، وَ هُوَ نَسْلُ الْمُطَهَّرَةِ الْبُتُولِ، لَا مَغْمَزَ فِيهِ فِي نَسَبٍ، وَ لَا يَدَانِيهِ دَنْسٌ، لَهُ الْمَنْزِلَةُ الْأَعْلَى، لَا يَبْلُغُهَا ذُو حَسَبٍ فِي الْبَيْتِ مِنْ قُرَيْشٍ، وَ الدَّرُوءَةُ مِنْ هَاشِمٍ، وَ الْعِتْرَةُ مِنْ آلِ الرَّسُولِ، وَ الرِّضَا مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ شَرَفُ الْأَشْرَافِ، وَ الْفُرْعُ مِنْ آلِ عَبِيدٍ مَنَافٍ نَامِي الْعِلْمِ، كَامِلُ الْجِلْمِ، مُضْطَلِعٌ بِالْإِمَامَةِ، عَالِمٌ بِالسِّيَاسَةِ، مَفْرُوضٌ الطَّاعَةِ، قَائِمٌ بِأَمْرِ اللَّهِ، نَاصِحٌ لِعِبَادِ اللَّهِ، حَافِظٌ لِدِينِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ وَ الْأَنْبِيَاءَةَ (عليهم السلام) يَوْفِقُهُمُ اللَّهُ وَ يُؤْتِيهِمُ مِنْ مَخْزُونِ عِلْمِهِ وَ حِكْمَتِهِ، مَا لَا يُؤْتِيهِ غَيْرُهُمْ، فَيَكُونُ عِلْمُهُمْ فَوْقَ عِلْمِ أَهْلِ زَمَانِهِمْ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يَتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدَى فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ» (١).

وَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ مَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَ مَا يَذُكُرُ إِلَّا أَوْلُوا الْأَلْبَابِ» (٢).

وَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي طَالُوتَ: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَ زَادَهُ بَسِيطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ وَ اللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ» (٣).

وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ لِنَبِيِّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): «وَ كَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا» (٤)، وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الْأَنْبِيَاءِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ عِتْرَتِهِ وَ ذُرِّيَّتِهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): «أُمَّ يَحْسَبُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ آتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا»، «فَمِنْهُمْ مَنْ

ص: ٤٤

١- ١٠/٣٥

٢- ٢/٢٤٩

٣- ٢/٢٤٧

٤- ٤/١١٣

آمَنَ بِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَ كَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا»(١).

وَ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا اخْتَارَهُ اللَّهُ تَعَالَىٰ لِأُمُورِ عِبَادِهِ يَشْرَحُ لِدَلِكِ صَدْرَهُ، وَ أَوْدَعَ قَلْبَهُ يَنَابِيعَ الْحِكْمَةِ، وَ أَلْهَمَهُ الْعِلْمَ الْإِهَامًا، فَلَمْ يَعْنِ بَعْدَهُ بِجَوَابٍ، وَ لَمَّا يَحِيرُ فِيهِ عَنِ الصَّوَابِ، فَهُوَ مَعْصُومٌ، مُؤَيَّدٌ، مُوَفَّقٌ، مُسَيِّدٌ، قَدْ آمَنَ الْخَطَأَ وَ الزَّلَلَ وَ الْعِتَارَ، يُخْصُهُ اللَّهُ تَعَالَىٰ بِبِذَلِكَ لِتَكُونَ حُجَّتَهُ الْبَالِغَةَ عَلَىٰ عِبَادِهِ، وَ شَاهِدَهُ عَلَىٰ خَلْقِهِ، وَ «ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ»(٢).

فَهَلْ يَقْدِرُونَ عَلَىٰ مِثْلِ هَذَا فَيَخْتَارُوهُ؟ أَوْ يَكُونُ خِيَارُهُمْ بِهِدِيهِ الصَّفَهَ فَيَقْدُمُوهُ؟ تَعَدُّوا، وَ بَيْتِ اللَّهِ! الْحَقُّ وَ نَبْدُوا، «كَتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ طُهورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ»(٣)، وَ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْهُدَىٰ وَ الشَّفَاءَ فَتَبَدُّوهُ، «وَ اتَّبِعُوا أَهْوَاءَهُمْ»(٤)، فَذَمُّهُمُ اللَّهُ وَ مَقْتَهُمْ وَ اتَّعَسَ بِهِمْ، فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بغيرِ هُدَىٰ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ»(٥)، وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ: «فَتَعَسَا لَهُمْ وَ أَضَلُّ أَعْمَالُهُمْ»(٦)، وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ: «كَبِيرٌ مَقْتًا

ص: ٤٧

١- ٥٥ و ٤/٥٤.

٢- ٥٧/٢١.

٣- ٢/١٠١.

٤- ٤٧/١٤.

٥- ٢٨/٥٠.

٦- ٤٧/٨.

عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ (۱). (۲).

از عبد العزیز بن مسلم نقل است که گفت: ما، در روزگار امامت حضرت امام رضا (علیه السلام) در شهر مرو بودیم، و در نخستین روز ورودمان، در مسجد جامع گرد آمدیم، و حاضران مجلس از مسأله امامت و کثرت اختلاف مردم در این باب سخن می گفتند، من بر مولایم حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) وارد شدم و ایشان را از گفتگوهای مردم با خبر ساختم، آن حضرت تبسمی کرده و فرمودند: ای عبد العزیز! این مردم آگاهی ندارند و فریب عقائد خود را خورده اند، به راستی خداوند جلیل و عزیز، پیامبرش را قبض روح نکرد، تا اینکه دین اسلام را برایش به کمال رسانید و کامل ساخت، و قرآن را که حاوی تفصیل هر چیزی هست، بر او نازل ساخته، و در آن حلال و حرام، حدود و احکام، و جمیع نیازمندیهای مردم به طور کلی بیان شده است، و فرمود: «در کتاب هیچ گونه کوتاهی نکرده ایم»، در آخرین سفر حج، که اواخر عمر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) بود نیز این آیه را نازل فرمود: «امروز دین شما را به کمال رساندم و نعمت خود را بر شما تمام کردم و اسلام را دین شما پسندیدم»، و مسأله امامت از تمامیت دین است.

و رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) از دنیا نرفتند تا اینکه برای امتشان، دانستیهای دین را بیان فرمودند، و راهشان را آشکار ساخته، و آنها را در مسیر حق قرار دادند، و حضرت

ص: ۶۸

۱- ۴۰/۳۵.

۲- الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی)، ج ۲، ص ۴۳۳؛ الأمالی (للصدوق)، ص ۶۷۴، مجلس ۹۷، ح ۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۱۲۰، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۸۲، ح ۸۱۸۲؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۱، ص ۲۱۶، باب ۲۰، ح ۱؛ کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۶۷۵، ح ۳۲؛ الکافی، ج ۱، ص ۱۹۸، ح ۱؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۳۷۶، ح ۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۴۸۰، باب ۵۴، ح ۱.

علی (علیه السلام) را برای ایشان نشانه، پرچم راهنما، و امام، تعیین کردند، و هیچ چیزی را که امت بدان نیازمند شوند، فرو گذار نکردند، جز اینکه آن را روشن ساختند، پس هر که گمان کند که خداوند دینش را کامل نکرده، در حقیقت او کتاب خدا را انکار نموده، و منکر کتاب خدا، کافر است.

آیا مردم به قدر امامت و جایگاه آن، در امت پی برده اند و شناخت دارند، تا اختیار ایشان در آن جایز باشد؟! بی تردید، امامت، قدری جلیل تر و شأنی عظیم تر و مکانی بلندتر و جانبی منیع تر و باطنی عمیق تر از آن دارد، تا مردم با عقل و خرد خود، بدان رسند، یا آنکه به اختیار خود امامی را منصوب کنند. بی شک امامت منزلتی است که خداوند، حضرت ابراهیم خلیل (علیه السلام) را، پس از نبوت و مقام خلیل الهی، در مرتبه سوم بدان مخصوص ساخته، و فضیلتی است که بدان مشرف فرموده، و نامش را بلند آوازه ساخته، پس خداوند فرمود: «و (بیاد آر) آنگاه که ابراهیم را پروردگارش به اموری چند بیازمود و او آنها را به انجام رسانید (خدا) فرمود: تو را برای مردم، امام برگزیدم»، ابراهیم از روی شادمانی به این مقام گفت: «و از فرزندان من نیز؟ گفت: پیمان و عهد من به ستمکاران نرسد»، در نتیجه این آیه، امامت و پیشوایی هر ظالم و ستمکاری را، تا روز قیامت، باطل ساخته، و امامت در افراد برگزیده قرار گرفت، و مخصوص ایشان شد.

سپس خداوند با قرار دادن امامت در نسل برگزیدگان و پاکان، آن را گرامی داشته، و فرمود: «و او را (پسری چون) اسحاق بخشیدیم و (فرزند زاده ای چون) یعقوب را به فزونی دادیم، و همه را نیکوکاران و شایستگان گردانیدیم»، «و ایشان را امامانی قرار دادیم که به فرمان و دستور ما راه نمایند، و به آنان کارهای نیک کردن و برپا داشتن نماز و دادن زکات را وحی کردیم، و آنان نیز به عبادت ما پرداختند».

پس پیوسته امامت به همین ترتیب در نسل و فرزندان او بود، و یکی پس از دیگری، قرن به قرن، آن را به ارث می بردند، تا اینکه سرانجام پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) آن را به ارث بردند، و خداوند فرمود: «به راستی نزدیکترین مردم به ابراهیم آنانند که او را پیروی کردند و این پیامبر و آنان که (به این پیامبر) ایمان آورده اند و خداوند ولیّ و سرپرست اهل ایمان است».

پس امامت تنها اختصاص به آن حضرت، یافت، و ایشان آن را به فرمان خداوند، به روشی که خود واجب کرده است، بر عهده حضرت علی (علیه السلام) نهادند، و از آن پس امامت در فرزندان برگزیده اش، آنان که خداوند علم و ایمانشان بخشید، قرار گرفت، و این همان فرمایش الهی است که فرمود: «و کسانی که ایشان را دانش و ایمان داده اند به آنان گویند: هر آینه در نوشته خدای تا روز رستاخیز درنگ کرده اید»، به همان شیوه ای که خدا آن را در اولاد او، تا روز قیامت، جاری ساخته و مقرر داشت، زیرا هیچ پیامبری، پس از حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، نیست، پس از کجا این جماعت نادان، با رأی و نظر خود، می خواهند امام را اختیار و انتخاب کنند؟!

به راستی امامت، جایگاه و مرتبه انبیاء، و میراث اوصیاء است.

امامت، خلافت خدا و رسول او، و مقام امیر المؤمنین (علیه السلام) و میراث حسن و حسین (علیهما السلام) است.

به راستی امام، سر رشته امور دین، و نظام کار مسلمین، و مایه صلاح دنیا و عزت اهل ایمان است.

امام، پایه و ریشه اسلام بالنده و رو به رشد، و شاخه بلند و والای آن است، در پرتو امام است که: نماز و زکات و روزه و حج و جهاد به تمامیت رسد و کامل گردد، و غنائم و صدقات وفور یابد، و حدود و احکام اجرا شوند، و مرزها و اطراف (کشور اسلامی)

حفظ و حراست گردد. امام است که حلال خدا را حلال، و حرام خدا را حرام می کند، و حدود الهی را جاری نموده و از دین خدا دفاع می نماید، و با حکمت و پند نیکو و دلیل قاطع، به راه خدا دعوت می کند.

امام، همچون خورشید درخشانی است که نورش جهان را فرا می گیرد، و جایگاهش در افقی است، که دستها و چشمها بدان نرسند.

امام، ماه تابان است و چراغ فروزان و نور درخشان، و ستارهٔ راهنما در شبهای تاریک و بیابانهای بی آب و علف و گرداب دریاها است. (یعنی جهل و فتنه و سرگردانی مردم)

امام، آب گوارایی است برای تشنگان، راهنمایی است به سوی هدایت، و نجات بخشی است از هلاکت.

امام، آتشی است بر بلندی، (رهنمای گمشدگان)، و گرمابخشی است برای سرمازدگان، و در حوادث هولناک، راهنما است، و هر که از او جدا شود نابود و هلاک گردد.

امام، ابری است پر باران، و بارانی است پر برکت، و خورشیدی است فروزنده، و آسمانی سایه افکننده، و زمینی است گسترده، و چشمه ای است جوشان، و برکه و گلستان است.

امام، همدمی است امانتدار، و پدری است خیرخواه، و برادری است مهربان و پناهگاهی است برای بندگان.

امام، امین خدا است در میان خلقش، و حجّت او بر بندگانش، و خلیفهٔ او در سرزمینهایش، و دعوت کننده به سوی او، و نگهدارنده و مدافع حریم او است.

امام، از گناهان پاک است و از هر عیبی برکنار، و به دانش مخصوص است، و به

حلم و بردباری معروف، او موجب نظام دین، و عزت مسلمین، و خشم منافقین، و هلاکت کافرین است.

امام، یگانه دوران خویش است، کسی به همطرازی او نرسد، و دانشمندی با او برابر نباشد، و جایگزینی ندارد، و مانند و نظیر ندارد، و بدون هیچ سعی و درخواستی، تمام فضائل مخصوص او است، بلکه خداوند، این ویژگی را با فضل و بخشش خود، به او عنایت فرموده.

پس دیگر با این اوصاف، چه کسی می تواند به معرفت امام برسد، یا کنه و صفش را دریابد؟! هرگز! هرگز! عقل و علم در او گم و خردها حیران، و چشمها بی فروغ، و بزرگان کوچک شده، و حکیمان متحیر، و خطیبان درمانده، و خردمندان قاصر، و دانایان جاهل، و شاعران وامانده، و ادیبان ناتوان، و سخن دانان عاجزند، که شأنی از شئون، و فضیلتی از فضائل امام را توصیف کنند، و همگی به عجز و ناتوانی خود معترف اند.

چگونه ممکن است حقیقت تمام اوصاف امام را بیان کرد، و یا چیزی از اسرار او را فهمید، و یا جایگزینی که تمام کارهای او را انجام دهد، برایش پیدا کرد؟

نه، ممکن نیست، چگونه و از کجا چنین چیزی ممکن است؟ در حالی که او مثل ستاره، از دسترسی دست یازان، و شرح واصفان به دور و برتر است.

او کجا و انتخاب بشر؟! او کجا و عقل و خرد بشر؟! او کجا و مثل و ماندی برای او؟! آیا پنداشته اند که امام، در غیر آل پیامبر (علیهم السلام) پیدا می شود؟ به خدا سوگند! خودشان خود را دروغگو شمردند، و آرزوهای باطل، سست و ضعیفشان ساخته، زیرا به پرتگاهی بلند و سخت و به منزلی لغزنده پا نهاده اند که سرانجام قدمهایشان لرزیده و به گودال درافتند، و به عقول سرگردان و ناقص و آرای گمراه کننده خود امامی را

برگزینند که جز دوری و گمراهی بر آنان نیافزاید، «قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ».

حال آنکه سختی را طلب کردند، و سخن دروغ بر زبان راندند و به ضلالت و گمراهی عمیقی درافتادند، و در سرگردانی و حیرتی واقع شدند، زیرا که از روی بصیرت، امام را ترک کردند، و شیطان اعمالشان را آراست، و آنان را از راه خدا بازداشت، در حالی که مستبصر بودند.

از انتخاب خدا و انتخاب رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، روی گردان شده، و به سوی انتخاب خود روی آوردند، در حالی که قرآن این گونه ندایشان می دهد: «وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ».

و خدای عز و جل فرمود: «وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ».

و خدای عز و جل فرمود: «مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ»، «إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ»، «أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِالْغَةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ»، «سَلُّهُمْ أَيُّهُمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ».

و خدای عز و جل فرمود: «أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا»، «أَمْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ»، «أَمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ»، «إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الضُّمُّ الَّذِينَ لَا يَعْقلُونَ»، «وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَ لَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ»، «أَمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَ عَصَيْنَا»، بَلْ هُوَ «بِفَضْلِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مِنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ».

آری، مقام امامت از فضل خداوند است، و آن را به هر کس که بخواهد عطا فرماید،

پس چگونه آنان را رسد که امام انتخاب کنند؟! حال اینکه امام دانایی است عاری از جهل، و سرپرستی است که طفره نمی رود، امام معدن قدس و طهارت و طریقت و زهد و علم و عبادت است، دعوت رسول خدا به او اختصاص دارد، و از نسل پاک حضرت فاطمه بتول (علیها السلام) است، و در نژاد او سیاهی نیست و رجس و پلیدی راه ندارد، و برایش منزلتی است که هیچ دودمان شریفی به پای او نرسد، از خاندان قریش، و نسب عالی هاشم، و عترت آل رسول، و مورد پسند و رضایت خدا است، برای اشراف شرف است، و زاده عبد مناف است، شکافنده حقایق علم، و دارای حلمی کامل است.

مملو از معنویات امامت، و عالم به سیاست، و واجب الاطاعه است، او قائم به امر خدا، و ناصح بندگان خدا، و حافظ دین او است.

بی تردید خداوند، پیامبران و ائمه (علیهم السلام)، را توفیق بخشیده، و از خزانه علمو حکمتش، آنچه را که به دیگران نداده، به ایشان عطا نموده، از این جهت علم آنها برتر از علم مردم روزگارشان است، چنان که خدای تعالی می فرماید: «أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ مَنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِي فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ».

و باز می فرماید: «وَمَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ».

و نیز در باره طالوت فرموده: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَ زَادَهُ بَشَاطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ وَ اللَّهُ يُؤْتِي مَلِكُهُ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»

و به پیامبرش (صلی الله علیه و آله و سلم) فرموده: «وَ كَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا».

و در باره امامان از اهل بیت و عترت و ذریه پیامبر (علیهم السلام) فرموده: «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ آتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا»، «فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَ كَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا».

و بی تردید هر بنده ای را که خداوند، برای اصلاح امور بندگانش انتخاب فرماید، برای این امر مهم، سینه اش را وسعت بخشد، و به او شرح صدر دهد، و چشمه های حکمت را بر دلش روان ساخته، و دانشی به او الهام فرماید، که دیگر پس از آن، در پاسخ هیچ پرسشی در نماند، و از راه درست، منحرف نشود، پس او همواره معصوم، تقویّت شده، موفق، و استوار گشته، از هر گونه خطا و لغزشی در امان است، و این خصوصیت را خداوند به او ارزانی داشته تا وی حجّت بر خلق، و گواه بر بندگانش باشد، «و ذلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ». پس آیا مردم چنین قدرتی دارند که بتوانند چنین کسی انتخاب کنند؟ و آیا ممکن است منتخب آنها چنین اوصافی را داشته باشد، تا او را پیشوا سازند؟!

به خانه خدا سوگند! که این مردم از حقّ تجاوز کردند، «كُتِبَ اللَّهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ»، در صورتی که در کتاب خدا، هدایت و شفاست، پس آن را به کناری انداختند، و از هوی و هوس تبعیت نمودند، «وَ اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ»، پس خداوند هم، ایشان را سرزنش نمود و دشمن داشت و بدبخت کرد، سپس خداوند متعال می فرماید: «وَ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ»، و نیز فرموده: «فَتَعَسَىٰ لَهُمْ وَ أَضَلُّ أَعْمَالُهُمْ»، و فرمود: «كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ».

{... كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ۗ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ }

همه چیز جز ذات او فانی می شود، حاکمیت تنها از آن اوست و همه بسوی او بازگردانده می شوید!

۱- عَنْ سَلَامِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ، قَالَ: سَأَلْتُ أَيْبَا جَعْفَرَ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»، قَالَ: نَحْنُ، وَاللَّهِ! وَجْهَهُ الَّذِي قَالَ، وَلَنْ يَهْلِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، مَنْ أَتَى اللَّهَ بِمَا أَمَرَ بِهِ مِنْ طَاعَتِنَا وَ مَوَالَاتِنَا، ذَاكَ الْوَجْهَ الَّذِي قَالَ اللَّهُ: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»، لَيْسَ مِمَّا مَيَّتْ يَمُوتُ إِلَّا خَلَفَ مِنْهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. (۱)

از سلام بن مستنیر نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) این آیه را پرسیدم: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»، حضرت فرمودند: به خدا قسم! ما «وجه خدا» هستیم که تا روز قیامت پایدار است، امری که خداوند در مورد ولایت و فرمانبرداری از ما نموده است، معنی وجه الهی که فرمود: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»، هر کدام از ما بمیرد یک نفر از فرزندان او جانشینش می شود تا روز قیامت.

۲- عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «كُلُّ شَيْءٍ

ص: ۷۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۹۳، ح ۱۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۲۹۶، ح ۸۲۱۹؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۶۵، ح ۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۱۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۱۱۳.

هَالِكِ إِلَّا وَجْهَهُ»، قَالَ: مَنْ أَتَى اللَّهَ بِمَا أَمَرَ بِهِ مِنْ طَاعَةِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) فَهُوَ الْوَجْهُ الَّذِي لَا يَهْلِكُ، وَكَذَلِكَ قَالَ: «مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ». (١)

از صفوان جمال نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره فرمایش خدای عز و جل: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»، فرمودند: هر که از راه اطاعت حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) با انجام آنچه مأمور شده است، به سوی خدا برود، پس او وجهی است که نابود نشود، چنان که می فرماید: «هر که از رسول خدا اطاعت کند پس از خدا اطاعت کرده است».

٣- عَنْ خَيْثَمَةَ قَالَتْ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»، قَالَ: دِينُهُ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) دِينَ اللَّهِ، وَ وَجْهَهُ وَ عَيْنُهُ فِي عِبَادِهِ، وَ لِسَانُهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ، وَ يَدُهُ عَلَى خَلْقِهِ، وَ نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ الَّذِي يُوتَى مِنْهُ، لَنْ نَزَالَ فِي عِبَادِهِ مَا دَامَتْ لِي فِيهِمْ رَوِيَهُ قُلْتُ وَ مَا الرَّوِيَهُ قَالَ الْحَاجَهُ فَإِذَا لَمْ يَكُنْ لِي فِيهِمْ حَاجَهُ رَفَعْنَا إِلَيْهِ، وَ صَنَعَ مَا أَحَبَّ. (٢)

از خثیمه نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره آیه: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: منظور از وجه خدا، دیناوست و

ص: ٧٧

-
- ١- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ٢، ص ١١٤، ح ٣٣٦؛ بحار الأنوار، ج ٤، ص ٥، ح ١١ و ج ٢٤، ص ٢٠١، ح ٣٢؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٤، ص ٢٩٣، ح ٨٢٠٥؛ تفسير نور الثقلين، ج ٤، ص ١٤٦، ح ١٣٣؛ التوحيد (للصدوق)، ص ١٤٩، باب ١٢، ح ٣؛ الكافي، ج ١، ص ١٤٣، ح ٢؛ الوافي، ج ١، ص ٤١٨، ح ١١.
 - ٢- بحار الأنوار، ج ٤، ص ٧، ح ١٤ و ج ٢٤، ص ١٩٧، ح ٢٣؛ تفسير الصافي، ج ٤، ص ١٠٨؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٠، ص ١١٣؛ تفسير نور الثقلين، ج ٤، ص ١٤٦، ح ١٣٦؛ التوحيد (للصدوق)، ص ١٥١، ح ٧.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) و امیرالمؤمنین (علیه السلام) دین خدا هستند، و وجه او و چشم او در میان بندگان، و زبان خداوند که با آن سخن می گوید، و دست او بر مخلوقاتش، و ما اهل بیت، وجه خدا هستیم، که باید از جانب ما به خدا نزدیک شد، ما پیوسته در میان بندگان او هستیم، ما دمی که برای خداوند در میان آنان رویه ای هست، گفته شد: رویه چیست؟ فرمودند: یعنی حاجت و نیاز، آن هنگام که در میان مردم نیازی به ما وجود نداشته باشد، ما را از میان آنان می برد، و آنچه خواست انجام می دهد.

{أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ}

آیا مردم گمان کردند همین که بگویند: «ایمان آوردیم»، به حال خود رها می شوند و آزمایش نخواهند شد؟!

۱- عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام) ، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام) ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: «الْم، أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا هَذِهِ الْفِتْنَةُ؟ قَالَ: يَا عَلِيُّ! إِنَّكَ مُبْتَلَى بِكَ، وَإِنَّكَ مُخَاصَمٌ، فَأَعِدَّ لِلْخُصُومَةِ. (۱)

از حضرت حسین بن علی (علیهما السلام) روایت است که پدرشان حضرت امام علی (علیه السلام) فرمودند: وقتی آیه: «الْم، أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»، نازل شد، از آن حضرت پرسیدم: ای رسول خدا! این فتنه چیست؟ پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! این فتنه و آزمایش به تو اختصاص دارد، چرا که مردم باید به وسیله تو آزمایش شوند، و تو نیز در مورد آنها، آزمایش خواهی شد (و به تعبیر دیگر) مردم با تو دشمنی خواهند نمود، و تو نیز باید آماده دشمنی آنها باشی.

ص: ۷۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۲۸، ح ۲۶ و ج ۲۸، ص ۶۹، ح ۲۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۰۴، ح ۸۲۳۰ و ص ۳۰۵، ح ۸۲۳۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۱۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۱۲۰؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۵۶۵، ح ۶۰۲؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۲۰۳.

۲_ قَدْ جَاءَتِ الرَّوَايَةُ: أَنَّهُ لَمَّا تَمَّ لِأَبِي بَكْرٍ مَا تَمَّ، وَبَيَّاعُهُ مَنْ بَايَعَ، جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَهُوَ يَسْوَى قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِمَسِيحِهِ فِي يَدِهِ، وَقَالَ لَهُ: إِنَّ الْقَوْمَ قَدْ بَيَّاعُوا أَبَا بَكْرٍ، وَقَعَتِ الْخِذْلَةُ فِي الْأَنْصَارِ لِاخْتِلَافِهِمْ، وَبَدَرَ الطَّلَقَاءُ لِلْعَقْدِ لِلرَّجُلِ خَوْفًا مِنْ إِذْرَاكَكُمْ الْأَمْرَ.

فَوَضَعَ طَرْفَ الْمَسِيحِ فِي الْأَرْضِ، وَيَدُهُ عَلَيْهَا، ثُمَّ قَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»، «الم»، «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»، «وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلِيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ»، «أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ» (۱).

در روایت آمده: وقتی که کار خلافت ابو بکر به پایان رسید و مردم با او بیعت کردند، مردی خدمت امیر المؤمنین (علیه السلام) آمد، موقعی که آن حضرت مشغول آماده کردن قبر رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) بودند و در دست بیل داشتند، و گفت: مردم با ابا بکر بیعت کردند، خواری و ذلت در انصار آشکار شد، و طلقاء (کسانی که پیامبر در فتح مکه آنها را آزاد کردند) با عجله به سوی بیعت با ابا بکر شتافتند، که مبادا این مقام به شما برسد.

حضرت علی (علیه السلام) بیل را به زمین فرو بردند و دست خود را بر آن قرار دادند و آنگاه این آیات را خواندند: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»، «الم»، «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»، «وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلِيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ»، «أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ».

۳_ عَنْ عُلُقَمَةَ، وَ أَبِي أَيُوبَ، أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَ: «الم أَحْسِبَ النَّاسُ»، الْآيَاتِ، قَالَ

ص: ۸۰

۱- الإرشاد في معرفه حجج الله على العباد، ج ۱، ص ۱۸۹؛ بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۵۱۹، ذیل ح ۲۷ و ج ۲۴، ص ۲۳۰، ح ۳۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۱۲۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۴۹، ح ۱۱.

النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِعَمَّارٍ: إِنَّهُ سَيَكُونُ بَعْدِي هَنَاتٌ، حَتَّى يَخْتَلِفَ السَّيْفُ فِيمَا بَيْنَهُمْ، وَحَتَّى يَقْتُلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَحَتَّى يَتَّبِرَ أَعْضَاهُمْ مِنْ بَعْضٍ، فَإِذَا رَأَيْتَ ذَلِكَ فَعَلَيْكَ بِهَذَا الْأَضْيَاعِ، عَنْ يَمِينِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَإِنَّ سَيْلَكَ النَّاسُ كُلَّهُمْ وَاِدِيًا وَ سَيْلَكَ عَلِيٌّ وَاِدِيًا، فَاسَيْلُكَ وَاِدِي عَلِيٍّ، وَ خَلَّ عَنِ النَّاسِ، يَا عَمَّارُ! إِنَّ عَلِيًّا لَا يَرُدُّكَ عَنْ هُدْيِي، وَ لَا يَرُدُّكَ إِلَى رَدِّي، يَا عَمَّارُ! طَاعَهُ عَلِيٌّ طَاعَتِي، وَ طَاعَتِي طَاعَهُ اللَّهُ. (١)

از علقمه و ابو ايوب نقل است كه گفت: چون آيه: «الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا» نازل گرديد، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) به عمار فرمودند: بعد از من، شر و فساد خواهد بود، تا اين كه جنگِ ميان ايشان واقع خواهد شد، و همديگر را خواهند كشت، و از يكديگر بيزاري خواهند جست، پس چون اوضاع را چنين ديدى، با على بن ابى طالب (عليه السلام) باش، زيرا اگر همه مردم به يك راه رفتند و او به تنهايى به راه ديگر، راه او بر حق است. اى عمار! على تو را از راه هدايت منحرف نمى كند، و به بدى نمى افكند.

اى عمار! اطاعت از على (عليه السلام)، اطاعت از من است، و اطاعت از من، اطاعت از خداست.

ص: ٨١

١- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ٣، ص ١٢٦، ح ٥٠٢؛ بحار الأنوار، ج ٢٨، ص ٦٨، ح ٢٧؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ٤، ص ٣٠٥، ح ٨٢٣٤؛ تأويل الآيات الظاهرة فى فضائل العتره الطاهره، ص ١٩٨؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ٥، ص ٣١٨؛ مناقب آل أبى طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ٣، ص ٢٠٣.

{وَصَيَّنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا...}

ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، يَقُولُ: أَنَا وَعَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَلَحَقْنَا عَلَيْهِمْ أَكْبَرُ مِنْ حَقِّ أَبِيهِمْ، فَإِنَّا نُنْقِذُهُمْ إِنْ أَطَاعُونَا مِنَ النَّارِ إِلَى دَارِ الْقَرَارِ، وَنَلْحَقُهُمْ مِنَ الْعُبُودِيَةِ بِخِيَارِ الْأَخْرَارِ. (۱)

حضرت امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: شنیدم که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می فرمایند: من و علی دو پدر این امت هستیم، و حق ما بر آنان بزرگتر است از حق پدر و مادر نسبی آنان است، چون اگر از ما اطاعت کنند، ما آنها را از آتش جهنم به سوی بهشت رهنمون می سازیم، و آنها را به وسیله بندگی خدا به بهترین آزادگان ملحق می نمایم.

تذکر: البته برای آگاهی بیشتر، می توانید به کد ۲/۸۳ و کد ۶/۱۵۱ مراجعه فرمایید.

ص: ۸۲

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۵۹، ذیل ح ۸ و ج ۳۶، ص ۱۱ و ج ۶۶، ص ۳۴۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۲۶۴، ذیل ح ۵۳۴ و ج ۴، ص ۳۰۷، ح ۸۲۴۳؛ التفسیر الإمام الحسن العسکری (علیه السلام)، ص ۳۳۰، ح ۱۹۰؛ تفسیر الصافی، ج ۱، ص ۱۵۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۲، ص ۶۵.

{بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ}

ولی این آیات روشنی است که در سینه دانشوران جای دارد و آیات ما را جز ستمگران انکار نمی کنند!

۱- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، أَنَّهُ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ: «بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ»، ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ! وَاللَّهِ! مَا قَالَ بَيْنَ دَفْتَيِ الْمُصْحَفِ، قُلْتُ: مَنْ هُمْ؟ جَعَلْتُ فِدَاكَ! قَالَ: مَنْ عَسَى أَنْ يَكُونُوا غَيْرَنَا؟ (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) این آیه را قرائت نمودند: «بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ»، سپس فرمودند: ای ابا محمد! به خدا قسم! خداوند نفرموده که این آیات، در میان دو جلد قرآن است، (بلکه فرموده در سینه حاملین علم است)، من عرض کردم: فدایتان شوم! آنها کیستند؟ حضرت فرمودند: به غیر از ما، چه کسی می تواند باشد؟

۲- عَنْ هَارُونَ بْنِ حَمَّزَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «بَلْ هُوَ آيَاتٌ

ص: ۸۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۰۱، ح ۳۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۲۶، ح ۸۲۹۱؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۲۰۵، ح ۳؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۱۲۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۱۵۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۶۶، ح ۷۷؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۱۴، ح ۳؛ وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۸۰، ح ۱۱.

بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ»، قَالَ: هُمْ الْأَئِمَّةُ (عليهم السلام) خَاصَّةً. (١)

از هارون بن حمزه نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) شنیدم که در باره آیه: «بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ»، می فرمودند: آنها اختصاصاً، ائمه (علیهم السلام) هستند.

٣_ عَنْ حُمْرَانَ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَجَلَانَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ»، قَالَ: نَحْنُ الْأَئِمَّةُ خَاصَّةً، «وَ مَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ» (٢)، فَزَعَمَ أَنَّ مَنْ عَرَفَ الْإِمَامَ وَ الْآيَاتِ مِمَّنْ يَعْقِلُ ذَلِكَ. (٣)

از حمران و عبد الله بن عجلان نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در تفسیر آیه: «بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ»، فرمودند: این آیه اختصاص به ما ائمه (علیهم السلام) دارد، و این را جز عالمان در نمی یابند، و فقط کسی که امام و آیات را بشناسد، این مطلب را در می یابد.

ص: ۸۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۰۱، ح ۴۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۲۷، ح ۸۲۹۶؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۲۰۵، ح ۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۶۵، ح ۷۳؛ وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۸۰، باب ۱۳، ح ۱۲.

۲- ۲۹/۴۳.

۳- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۰۲، ح ۴۶؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۲۰۶، ح ۱۱.

{وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ}

و کسانی که در راه ما تلاش کنند، قطعاً به راه های خود، رهنمونشان خواهیم کرد، و مسلماً خدا با نیکوکاران است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنْفِيهِ، عَنْ أَبِيهِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، قَالَ: يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»، فَأَنَا ذَلِكَ الْمُحْسِنُ. (۱)

محمد بن حنفیه از پدرش، حضرت امام علی (علیه السلام) نقل کرده که آن حضرت در مورد آیه: «وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»، فرمودند: پس من، آن محسن هستم.

ص: ۸۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۹۰، ح ۱۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۳۰، ح ۸۳۰۸؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۲۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۱۶۶.

{وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ }

و از آیات او آفرینش آسمانها و زمین، و تفاوت زبانها و رنگهای شماست در این نشانه هایی است برای عالمان!

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِمَامِ، فَوَضَّ اللَّهُ إِلَيْهِ كَمَا فَوَضَّ إِلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، وَ ذَلِكَ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَأَجَابَهُ فِيهَا، وَ سَأَلَهُ آخَرَ عَنِ تِلْكَ الْمَسْأَلَةِ فَأَجَابَهُ بِغَيْرِ جَوَابِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَأَلَهُ آخَرَ فَأَجَابَهُ بِغَيْرِ جَوَابِ الْأَوَّلِينَ، ثُمَّ قَالَ: «هَذَا عَطَاؤُنَا فَاْمُنُّنٌ أَوْ أُعْطِيَ بِغَيْرِ حِسَابٍ»، (۱) وَ هَكَذَا هِيَ فِي قِرَاءَةِ عَلِيِّ (عليه السلام)، قَالَ: قُلْتُ: أَضِلَّحَكَ اللَّهُ! فَحِينَ أَجَابَهُمْ بِهَذَا الْجَوَابِ يَعْرِفُهُمُ الْإِمَامُ؟ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! أَمْ يَا تَسْمَعُ اللَّهُ يَقُولُ: «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ»، (۲) وَ هُمُ الْمَائِمَةُ (عليهم السلام)، «وَ إِنَّهَا لِبَسِيْلٍ مُّقِيمٍ»، (۳) لَا يَخْرُجُ مِنْهَا أَبَدًا، ثُمَّ قَالَ لِي: نَعَمْ، إِنَّ الْإِمَامَ إِذَا أَبْصَرَ إِلَى الرَّجُلِ عَرَفَهُ، وَ عَرَفَ لَوْنَهُ، وَ إِنَّ سَمِعَ كَلَامَهُ مِنْ خَلْفِ حَائِطٍ عَرَفَهُ وَ عَرَفَ مَا هُوَ، إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: «وَ مِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَ أَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ

ص: ۸۶

۱- شبیه آیه ی: «هَذَا عَطَاؤُنَا فَاْمُنُّنٌ أَوْ أُعْطِيَ بِغَيْرِ حِسَابٍ»، ۳۸/۳۹.

۲- ۱۵/۷۵.

۳- ۱۵/۷۶.

فِي ذَلِكِ لآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ»، وَ هُمُ الْعُلَمَاءُ، فَلَيْسَ يَشْمَعُ شَيْئًا مِّنَ الْأَمْرِ يُنْطَقُ بِهِ إِلَّا عَرَفَهُ نَجَاجٌ أَوْ هَالِكٌ، فَلِذَلِكَ يَجِئُهُم بِالذِّى يَجِئُهُمْ. (۱)

از عبد الله بن سلیمان نقل است که گفت: از امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره امام (حضرت علی (علیه السلام))، پرسیدم که آیا خداوند آنچه را به سلیمان بن داود (علیهما السلام) تفویض نموده، به امام نیز تفویض نموده است؟

حضرت فرمودند: آری، و دلیلش این است که: مردی از امام مسئله ای پرسید، و امام جوابش را داد، سپس دیگری همان مسئله را پرسید، و امام جوابی بر خلاف جواب اول فرمود، باز دیگری همان مسئله را پرسید، و او جوابی متفاوت با آن دو پاسخ قبلی به وی داد، سپس فرمودند: «این است بخشش ما، منت گذار یا ببخش بدون حساب»، این آیه، در قرائت حضرت علی (علیه السلام) این گونه است (و در قرآن های موجود بجای «اعط»، «أمسک» است).

راوی گفت: من عرض کردم: خداوند به شما خیر دهد! آیا امامی که این گونه جوابها را می فرماید، آنها را می شناسد؟ (که هر یک را مطابق فهم و استعدادشان پاسخ می گوید)

حضرت فرمودند: سبحان الله!! مگر نمی شنوی که خدا می فرماید: «در اینها نشانه هائی است برای باریک بینان»، و آنها ائمه (علیهم السلام) هستند، «و آن در راهی پا برجاست»، که هرگز از آن خارج نمی شوند.

ص: ۸۷

۱- الإختصاص، ص ۳۰۶؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۲۴، ح ۲ و ج ۲۵، ص ۳۲۹، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۳۷۸، ح ۵۹۰۶ و ج ۳، ص ۳۸۲، ح ۵۹۱۷ و ج ۴، ص ۳۴۰، ح ۸۳۲۳؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۳۶۱، ح ۱ و ص ۳۸۷، ح ۱۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۲۳، ح ۸۵ و ج ۴، ص ۱۷۴، ح ۲۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۸، ح ۳؛ الوافی، ج ۳، ص ۵۴۲، ح ۴.

سپس به من فرمودند: آری، امام، زمانی که مردی را ببیند، او را می شناسد و رنگش را (ایمان یا نفاقش را) می شناسد، و اگر سخن او را از پشت دیوار هم بشنود، او را و شخصیتش را می شناسد، همانا خدا می فرماید «از جمله آیات خدا آفرینش آسمانها و زمین و اختلاف زبانها و رنگهای شماست، همانا در این اختلاف برای جهانیان نشانه هائی است»، و آنها دانشمندان (ائمّه علیهم السلام) هستند، پس امام، هر امری را که بشنود و به زبان آید، می فهمد، چه آنکه گوینده بهشتی باشد یا جهنمی، از این جهت است که به مردم آن گونه پاسخ می دهد.

(یعنی: چون امام، از طرز گفتار مردم، مقدار فهم و استعداد و ایمان و کفرشان را می فهمد، و درجه آمادگی و پذیرش آنها را تشخیص می دهد، از این جهت هر کس را به نوعی خاص پاسخ می گوید).

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۖ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۗ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ}

پس روی خود را متوجه آیین خالص پروردگار کن! این فطرتی است که خداوند، انسانها را بر آن آفریده دگرگونی در آفرینش الهی نیست این است آیین استوار ولی اکثر مردم نمی دانند!

۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا»، قَالَ: التَّوْحِيدُ، وَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، وَ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱)

از عبد الرحمن بن کثیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره فرمایش خدای عز و جل: «فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا»، فرمودند: توحید است، و اقرار به اینکه حضرت محمد (صلى الله عليه و آله و سلم) رسول خدا هستند، و حضرت علی (علیه السلام) مولا و امیر مؤمنان می باشند.

ص: ۸۹

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۱، ص ۷۰، ح ۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۴۳، ح ۸۳۳۸؛ بحار الأنوار، ج ۳، ص ۲۷۸، ح ۹ و ج ۲۶، ص ۲۷۷، ح ۱۸ و ج ۶۴، ص ۱۳۲، ح ۴؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۷۸، ح ۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۱۹۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۸۳، ح ۶۰ و ص ۱۸۴؛ ح ۶۳؛ التوحید (للصدوق)، ص ۳۲۹، ح ۷.

۲_ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا»، قَالَ: هِيَ الْوَلَايَةُ. (۱)

از ابو بصير نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) در باره آیه: «فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا»، پرسیدم، حضرت فرمودند: مقصود، ولایت است.

۳_ عَنْ الْهَيْثَمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الرَّمَازِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ جَدِّهِ، مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهم السلام)، فِي قَوْلِهِ: «فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا»، قَالَ: هِيَ لَمَّا إِلهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، عَلِيُّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَوَلِيِّ اللَّهِ، إِلَى هَاهُنَا التَّوْحِيدُ. (۲)

از هيثم بن عبد الله رمانی نقل است که گفت: حضرت علی بن موسی الرضا (عليه السلام) از قول پدرشان (عليه السلام)، از قول جدشان، حضرت امام محمد باقر (عليه السلام)، در باره فرمایش پروردگار: «فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا»، فرمودند: آن فطرت، عبارت است از، لا اله الا الله، و محمد رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم)، و علی امیر المؤمنین و ولی الله (عليه السلام)، و توحید تا همین جا است.

ص: ۹۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۵، ح ۲۷ و ص ۳۷۵، ح ۵۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۴۵، ح ۸۳۴۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۲۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۱۹۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۸۲، ح ۵۱.

۲- بحار الأنوار، ج ۳، ص ۲۷۷، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۴۴، ح ۸۳۴۴؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۱۳۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۵۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۱۸۳، ح ۵۹.

{وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ ۖ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ }

ولی کسانی که علم و ایمان به آنان داده شده می گویند: «شما بفرمان خدا تا روز قیامت (در عالم برزخ) درنگ کردید، و اکنون روز رستاخیز است، اما شما نمی دانستید!»

عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: كُنَّا فِي أَيَّامِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا (عليه السلام) بِمَرْوٍ، فَاجْتَمَعْنَا فِي الْجَامِعِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ يَدِيٍّ مَقْدَمِنَا، فَأَدَارُوا أَمْرَ الْإِمَامَةِ، وَذَكَرُوا كَثْرَةَ اخْتِلَافِ النَّاسِ فِيهَا، فَدَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي (عليه السلام)، فَأَعْلَمْتُهُ حَوْضَانَ النَّاسِ، فَتَبَسَّمَ (عليه السلام) ثُمَّ قَالَ: يَا عَبْدَ الْعَزِيزِ بْنَ مُسْلِمٍ! جَهَلِ الْقَوْمُ وَخُدِعُوا عَنْ أَدْيَانِهِمْ، ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

إِنَّ الْإِمَامَةَ حَصَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلَ (عليه السلام) بَعْدَ النَّبِيِّ وَ الْخَلَّةِ مَرْتَبَةً ثَالِثَةً وَ فَضِيْلَهُ شَرَّفَهُ بِهَا وَ أَشَادَ بِهَا ذِكْرَهُ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا» (۱)، فَقَالَ الْخَلِيلُ (عليه السلام): «سُرُورًا بِهَا، «وَمِنْ ذُرِّيَّتِي» (۲)، قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ» (۳).

ص: ۹۱

۱- ۲/۱۲۴.

۲- ۲/۱۲۴.

۳- همان.

فَأَبْطَلَتْ هَذِهِ أَلْمَايَةَ كُلَّ ظَالِمٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَصَارَتْ فِي الصَّفْوَةِ ثُمَّ أَكْرَمَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِأَنْ جَعَلَهَا فِي ذُرِّيَّتِهِ أَهْلَ الصَّفْوَةِ وَالطَّهَارَةِ.

فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: «وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ»، «وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ» (١).

فَلَمْ يَزَلْ فِي ذُرِّيَّتِهِ يَرِثُهَا بَعْضٌ عَنْ بَعْضٍ، قَرْنَا فَقَرْنَا، حَتَّى وَرِثَهَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ» (٢).

فَكَانَتْ لَهُ خَاصَّةً فَقَلَّدَهَا (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلِيًّا (عليه السلام) بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، عَلَى رَسْمِ مَا فَرَضَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَصَارَتْ فِي ذُرِّيَّتِهِ الْأَصْيَفِيَاءُ الَّذِينَ آتَاهُمُ اللَّهُ الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ، لِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِئْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَ لَكِنَّا كُنَّا لَا تَعْلَمُونَ»، فَهِيَ فِي وُلْدِ عَلِيِّ (عليه السلام) خَاصَّةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، إِذْ لَا نَبِيَّ بَعْدَ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَمِنْ أَيْنَ يَخْتَارُ هَؤُلَاءِ الْجَهَّالُ؟ (٣)

از عبد العزيز بن مسلم نقل است که گفت: ما، در روزگار امامت حضرت رضا (عليه السلام) در شهر مرو بودیم، و در نخستین روز ورودمان، در مسجد جامع گرد آمدیم، و حاضران

ص: ٩٢

١- ٧٣ و ٧٢/٢١.

٢- ٣/٦٨.

٣- الإحتجاج على أهل اللجاج (للطبرسي)، ج ٢، ص ٤٣٣؛ الأمالی (للصدوق)، ص ٦٧٤، مجلس ٩٧، ح ١؛ بحار الأنوار، ج ٢٥، ص ١٢٠، ح ٤؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٤، ص ٢٨٢، ح ٨١٨٢؛ عیون أخبار الرضا (عليه السلام)، ج ١، ص ٢١٦، باب ٢٠، ح ١؛ کمال الدین و تمام النعمه، ج ٢، ص ٦٧٥، ح ٣٢؛ الکافی، ج ١، ص ١٩٨، ح ١؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ٢، ص ٣٧٦، ح ١؛ الوافی، ج ٣، ص ٤٨٠، باب ٥٤، ح ١.

مجلس از مسأله امامت و کثرت اختلاف مردم در این باب سخن می گفتند، من بر مولایم حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) وارد شدم، و ایشان را از گفتگوهای مردم با خیر ساختم، آن حضرت تبسمی کرده و فرمودند:

ای عبد العزیز! این مردم آگاهی ندارند و از عقاید خود غافل شده اند...

تا آنجا که فرمودند:

بی شک امامت منزلتی است که خداوند، ابراهیم خلیل (علیه السلام) را پس از نبوت و مقام خلیل اللّهی، در مرتبه سوّم به آن مخصوص ساخته، و فضیلتی است که بدان مشرف فرموده، و نامش را بلند آوازه ساخته، پس خداوند فرمود: «و (بیاد آور) آنگاه که ابراهیم را پروردگارش به اموری چند بیازمود و او آنها را به انجام رسانید (خدای) گفت: تو را برای مردم، امام برگزیدم»، ابراهیم از روی شادمانی به این مقام گفت: «و از فرزندان من نیز؟ گفت: پیمان و عهد من به ستمکاران نرسد»، در نتیجه این آیه، امامت و پیشوایی هر ظالم و ستمکاری را تا روز قیامت باطل ساخته، و امامت در افراد برگزیده قرار گرفت و مختصّ ایشان شد.

سپس خداوند با قرار دادن امامت در نسل برگزیدگان و پاکان آن را گرامی داشته و فرمود: «و او را (پسری چون) اسحاق بخشیدیم و (فرزندزاده ای چون) یعقوب را به فزونی دادیم، و همه را نیکوکاران و شایستگان گردانیدیم. و ایشان را امامانی قرار دادیم که به فرمان و دستور ما راه نمایند، و به آنان کارهای نیک کردن و برپا داشتن نماز و دادن زکات را وحی کردیم، و آنان نیز به عبادت ما پرداختند»، پس پیوسته امامت به همین ترتیب در نسل و فرزندان او بود، و یکی پس از دیگری، قرن به قرن به ارث می بردند تا اینکه سرانجام پیامبر اسلام (علیهما السلام) آن را به ارث برد، و خداوند فرمود: «به راستی نزدیکترین مردم به ابراهیم آنانند که او را پیروی کردند و این پیامبر و آنان که (به

این پیامبر) ایمان آورده اند و خداوند ولیّ و سرپرست اهل ایمان است».

پس امامت تنها اختصاص به او یافت و او آن را به فرمان خدا به روشی که خود واجب کرده است بر عهده حضرت علیّ (علیه السلام) نهاد، و از آن پس امامت در فرزندان برگزیده اش، آنان که خداوند علم و ایمانشان بخشید قرار گرفت، و این همان فرمایش الهی است که فرمود: «و کسانی که ایشان را دانش و ایمان داده اند به آنان گویند: هر آینه در نوشته خدای تا روز رستاخیز درنگ کرده اید»، به همان شیوه ای که خدا آن را در اولاد او تا روز قیامت جاری ساخته و مقّرر داشت، زیرا هیچ پیامبری پس از حضرت محمّد (صلی الله علیه و آله و سلم) نیست، پس از کجا این جماعت نادان با رأی و نظر خود، می خواهند امام را اختیار و انتخاب کنند؟! تذکر: البته برای آگاهی بیشتر، می توانید به کُد: ۲۸/۶۸ مراجعه فرمایید.

ص: ۹۴

{... ان اشکر لی ولوالدیک إلی المصیر}

(آری به او توصیه کردم) که برای من و برای پدر و مادرت شکر بجا آور که بازگشت (همه شما) به سوی من است!

۱- عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ مُخْتَارٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فَقَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) أَحَدُ الْوَالِدَيْنِ، اللَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «اشْكُرْ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ»؟ قَالَ زُرَّارَةُ: فَكُنْتُ لَا أَدْرِي أَيُّهُ آيَةٌ، هِيَ الَّتِي فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ الَّتِي فِي لُقْمَانَ؟ قَالَ: فَقُضِيَ أَنْ حَجَجْتُ، فَمَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فَخَلَوْتُ بِهِ، فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! حَدِيثٌ جَاءَ بِهِ عَبْدُ الْوَاحِدِ، قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: أَيُّهُ آيَةٌ، هِيَ الَّتِي فِي لُقْمَانَ أَوْ الَّتِي فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ؟ فَقَالَ: الَّتِي فِي لُقْمَانَ. (۱)

از زراره، از عبد الواحد بن مختار روایت کرده که گفت: بر حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) وارد شدم، پس حضرت فرمودند: آیا نمی دانستی که حضرت علی (علیه السلام) یکی از والدینی هستند که خدای عز و جل می فرماید: «أَنَّ اشْكُرْ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ»؟ زراره گوید: من نمی دانستم منظور، کدام آیه است، آن که در حق بنی اسرائیل نازل شده یا آن که در حق لقمان وارد گشته است. تا این که سفر حج خانه خدا قسمتم شد، پس

ص: ۹۵

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۲، ح ۱۵ و ج ۷۱، ص ۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۷۱، ح ۸۴۰۴؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۳۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۲۵۰.

از آن، بر امام باقر (علیه السلام) وارد شدم و با آن حضرت تنها گشتم، پس عرض کردم: فدای شما گردم! عبد الواحد حدیثی برایم روایت کرده است! فرمودند: آری، عرض کردم: کدام آیه است، آن که درباره لقمان است، یا آن که در حق بنی اسرائیل است؟ فرمودند: آن که در حق لقمان نازل شده است.

۲_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ: شَهِدْتُ جَابِرَ الْجَعْفِيَّ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، وَ هُوَ يَحَدِّثُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ وَ عَلِيًّا (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) الْوَالِدَانِ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ: وَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَقُولُ: مِمَّا الَّذِي أَحَلَّ اللَّهُ لَهُ الْخُمْسَ، وَ الَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ، وَ مِمَّا الَّذِي صَدَّقَ بِهِ، وَ لَنَا الْمَوَدَّةُ فِي كِتَابِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ، وَ عَلِيٌّ وَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ) الْوَالِدَانِ، وَ أَمَرَ اللَّهُ ذُرِّيَّتَهُمَا بِالشُّكْرِ لَهُمَا. (۱)

از عبد الله بن سلیمان نقل است که گفت: جابر بن جعفری را نزد حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) دیدم، در حالی که آن حضرت می فرمودند: حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و حضرت علی (علیه السلام) دو پدر هستند. همچنین عبد الله بن سلیمان گفت: شنیدم که حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: آن کسی خداوند، خمس را برایش حلال کرد، از ماست، و آن که سخن راست آورد، از ماست و آن که آن سخن را تأکید کرد، از ماست، و در کتاب خدای عز و جل، مودت از آن ماست، و حضرت علی (علیه السلام) و رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) دو پدری هستند، که خداوند به ذریه ایشان امر کرده که سپاسگزار آن دو باشند.

۳_ عَنْ بَشِيرِ الدَّهَّانِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَقُولُ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ) أَحَدُ الْوَالِدَيْنِ،

ص: ۹۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۲، ح ۱۴ و ج ۷۱، ص ۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۷۰، ح ۸۴۰۳؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۲۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۲۵۰.

قَالَ: قُلْتُ: وَ الْآخِرُ؟ قَالَ: هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (١).

از بشیر دهان نقل است که گفت: شنیدم که امام صادق (علیه السلام) می فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) یکی از والدین هستند، راوی گفت: عرض کردم: و آن دیگری؟ فرمودند: او، علی بن ابی طالب (علیه السلام) است.

ص: ۹۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۳، ذیل ح ۱۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۷۱، ح ۸۴۰۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۳۰.

﴿الَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ

آیا ندیدید خداوند آنچه را در آسمانها و زمین است مسخر شما کرده، و نعمتهای آشکار و پنهان خود را به طور فراوان بر شما ارزانی داشته است؟! ولی بعضی از مردم بدون هیچ دانش و هدایت و کتاب روشنگری درباره خدا مجادله می کنند!

عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: -قَرَأَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام): «وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً»، قَالَ: أَمَا «النُّعْمَةُ الظَّاهِرَةُ»، فَهُوَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَمَا جَاءَ بِهِ مِنْ مَعْرِفَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَوْحِيدِهِ، وَأَمَا «النُّعْمَةُ الْبَاطِنَةُ»، فَوَلَايَتُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَعَقْدُ مَوَدَّتِنَا، فَاعْتَقَدَ وَاللَّهِ قَوْمٌ هَذِهِ النُّعْمَةَ الظَّاهِرَةَ وَالْبَاطِنَةَ، وَاعْتَقَدَهَا قَوْمٌ ظَاهِرَةً، وَلَمْ يَعْتَقِدُوهَا بَاطِنَةً، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يَسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ»، (۱) فَفَرِحَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) عِنْدَ نُزُولِهَا، إِذْ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِيْمَانَهُمْ، إِلَّا بِعَقْدِ وَلَايَتِنَا وَمَحَبَّتِنَا. (۲)

از جابر نقل است که گفت: مردی خدمت حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) این آیه را

ص: ۹۸

۱- ۵/۴۱

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۵۲، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۷۶، ح ۸۴۲۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۶۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۲۶۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۲۱۲، ح ۸۳.

خواند: «وَأَشِيغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً»، حضرت فرمودند: اَمَا «نعمت ظاهری»، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند و آنچه برای مردم از معرفت خدا و توحید آورده اند، اَمَا «نعمت باطنی»، ولایت ما خانواده و پیوند محبت با ما است، و گروهی اعتقاد به نعمت ظاهر و باطن هر دو داشتند، و گروهی نعمت ظاهری را معتقد بودند (به حسب ظاهر)، اَمَا به نعمت باطنی اعتقادی نداشتند، و خداوند این آیه را نازل کرد: «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يَسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ»، ای پیامبر ما! مبادا اندوهگین شوی از کسانی که به سرعت جانب کفر را پیش می گیرند، از کسانی که به زبان ایمان دارند، ولی در دل ایمانی ندارند.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) از نزول این آیه شادمان شدند، زیرا خداوند بزرگ ایمان آنها را نپذیرفت، مگر با ایمان ولایت و محبت اهل البيت (علیهم السلام).

{وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ}

و هر کس همه وجود خود را به سوی خدا کند در حالی که نیکوکار باشد بی تردید به محکم ترین دستگیره چنگ زده است و سرانجام همه کارها فقط به سوی خداست.

۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتَمَسَّكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى، الَّتِي لَا انْفِصَامَ لَهَا، فَلْيَتَمَسَّكَ بِوَلَمَائِهِ أَخِي وَوَصِيِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَإِنَّهُ لَمَّا يَهْلِكُ مَنْ أَحَبَّهُ وَتَوَلَّاهُ، وَ لَا يَنْجُو مَنْ أَبْعَضَهُ وَ عَادَاهُ. (۱)

از عبد الله بن عباس نقل است که گفت: پیامبر خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) فرمودند: هر که دوست دارد به دست آویزی گرانبها و مطمئن چنگ زند، که هرگز گسسته نخواهد شد، پس باید به ولایت برادر و جانشینم، علی بن ابی طالب (علیه السلام) چنگ بزند، زیرا هر که او را دوست بدارد و ولایتش را بپذیرد، هلاک نمی شود، و هر که از او نفرت داشته باشد و با او به دشمنی برخیزد، نجات نمی یابد.

ص: ۱۰۰

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۴۲، ح ۱۵۹؛ بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۱۲۱، ح ۶۸ و ج ۶۴، ص ۲۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۷۹، ح ۸۴۴۰؛ تفسیر الصافی، ج ۱، ص ۲۸۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۲۶۴، ح ۱۰۶۳؛ معانی الأخبار، ص ۳۶۸.

۲- عَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ جَدِّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): سَيَكُونُ بَعْدِي فِتْنَةٌ مُظْلِمَةٌ، النَّاجِي فِيهَا مَنْ تَمَسَّكَ بِعُرْوَةِ الْوُثْقَى.

فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى؟

قَالَ: وَلَمَّا يَهُ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَنْ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ؟ قَالَ: أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، قِيلَ: وَمَنْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: مَوْلَى الْمُسْلِمِينَ وَإِمَامُهُمْ بَعْدِي، قِيلَ: وَمَنْ مَوْلَى الْمُسْلِمِينَ؟ قَالَ: أَخِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

از حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام)، از اجداد طیبین و طاهرینشان (علیهم السلام)، روایت است که پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: بعد از من، فتنه ای تاریک و ظلمانی خواهد بود، فقط کسانی از آن نجات می یابند، که به «عروه الوثقی» چنگ زنند.

عرض شد: ای رسول خدا! عروه الوثقی چیست؟ حضرت فرمودند: ولایت سید و سرور اوصیا است، عرض شد: یا رسول الله! سید اوصیا کیست؟ فرمودند: امیر مؤمنان، عرض شد: امیر مؤمنان کیست؟ فرمودند: مولا و صاحب اختیار مسلمانان، و پیشوای آنان بعد از من، عرض شد: سرور آنان و امام آنها بعد از شما کیست؟ فرمودند: برادرم، علی بن ابی طالب (علیه السلام) است. ۳- عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَمَنْ يَشْلَمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ»،

ص: ۱۰۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۲۰، ح ۱۷ و ج ۳۷، ص ۳۰۷، ح ۴۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۸۰، ح ۸۴۴۲؛ مائه منقبه من مناقب أمير المؤمنين و الأئمه (عليهم السلام)، ص ۱۴۹، منقبت ۸۱؛ اليقين باختصاص مولانا علي (عليه السلام) بإمره المؤمنين، ص ۲۵۰، باب ۸۵.

قَالَ: نَزَلَ فِي عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، كَانَ أَوَّلَ مَنِ اخْلَصَ وَجْهَهُ لِلَّهِ، «وَهُوَ مُحْسِنٌ»، أَي مُؤْمِنٌ مُطِيعٌ، «فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى»، قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، «وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ»، وَاللَّهُ! مَا قُتِلَ عَلِيٌّ بِنِ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) إِلَّا عَلَيْهَا. (١)

از انس بن مالک نقل است که راجع به سخن خداوند: «وَمَنْ يَسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ»، گفت: این آیه درباره علی بن ابی طالب (علیه السلام) نازل شده است، او نخستین کسی بود که ایمان را برای خدا خالص گردانید، و خود و علم خود را در راه خدا قرار داد، «وَهُوَ مُحْسِنٌ»، یعنی او مؤمن فرمانبردار پروردگار بود، «فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى»، آن کلمه توحید و گفتن لا اله الا الله است، «وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ»، و علی بن ابی طالب (علیه السلام) به شهادت نرسیدند، مگر به خاطر همین.

ص: ۱۰۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۶، ذیل ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۸۰، ح ۸۴۴۳؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۵۷۱، ح ۶۰۹؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۷۶.

{تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ}

پهلوهایشان از خوابگاهها جدا می گردد، و پروردگارشان را از روی بیم و امید، می خوانند، و از آنچه به آنان روزی داده ایم، انفاق می کنند.

عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّاءِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: «تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا»، لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّ الْقَوْمَ لَمْ يَكُونُوا يَنَامُونَ؟ قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَابْنُ رَسُولِهِ أَعْلَمُ، قَالَ: فَقَالَ (عليه السلام): لَا بُدَّ لِهَذَا الْبَدَنِ مِنْ أَنْ تُرِيحَهُ، حَتَّى يَخْرُجَ نَفْسُهُ، فَإِذَا خَرَجَ النَّفْسُ اسْتَرَاحَ الْبَدَنُ، وَرَجَعَ الرُّوحُ فِيهِ قُوَّةً عَلَى الْعَمَلِ، فَإِنَّمَا ذَكَرَهُمْ: «تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا»، أَنْزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ أَتْبَاعِهِ مِنْ شَيْعَتِنَا، يَنَامُونَ فِي أَوَّلِ اللَّيْلِ، فَإِذَا ذَهَبَ ثُلُثَا اللَّيْلِ أَوْ مِثْلُ شَاءَ اللَّهُ، فَرَعُوا إِلَى رَبِّهِمْ رَاغِبِينَ مُرْهِبِينَ طَامِعِينَ فِيْمَا عِنْدَهُ، فَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، فَأَخْبَرَكَ اللَّهُ بِمَا أَعْطَاهُمْ، أَنَّهُ أَسْكَنَهُمْ فِي جَوَارِهِ، وَأَدْخَلَهُمْ فِي جَنَّتِهِ، وَ آمَنَ خَوْفَهُمْ، وَأَذْهَبَ رُغْبَهُمْ.

قَالَ: قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنْ أَنَا قُمْتُ فِي آخِرِ اللَّيْلِ، أَى شَىءٍ أَقُولُ إِذَا قُمْتُ؟ قَالَ: قُلِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَإِلَى الْمُرْسَلِينَ، وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يَخِيى الْمَوْتَى، وَ

يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَهَا ذَهَبَ عَنْكَ رَجْزُ الشَّيْطَانِ وَ وَسْوَاسُهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. (۱)

از جابر نقل است که، ابو عبیده حداء از امام محمد باقر (علیه السلام) روایت کرده در مورد تفسیر این آیه که خداوند عز و جل می فرماید: «تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَ طَمَعًا»، یعنی: پهلوهایشان از خوابگاه و بستر جدا و تهی می شود، آن حضرت فرمودند: شاید تو می پنداری، این جماعتی که خداوند آنان را در قرآن ستوده، اصلاً شبها نمی خوابند؟

عرض کردم: خدا و رسول و فرزند رسولش دانایتر هستند، حضرت فرمودند: برای این بدن لازم است که استراحت کرده و مقداری بخوابد، تا روح از آن بیرون شود و وقتی روح خارج شد، بدن استراحت می کند، و پس از آنکه روح به بدن برگشت، بدن با قوه و نیروی بیشتری به کار می پردازد، آری، حق تعالی در آیه مذکور آن جماعت را ستوده و می فرماید: «شبها پهلو از بستر خواب حرکت دهند و با بیم و امید در نماز شب خدای خود را بخوانند»، این آیه در شأن امیر المؤمنین علی (علیه السلام) و اتباعش از شیعیان ما، نازل شده، چه آنکه ایشان در اول شب می خوابند، و وقتی دو ثلث از شب گذشت یا مقداری که خدا می خواهد، از خواب برخاسته و به درگاه الهی پناه برده در حالی که به عبادتش راغب و از عذابش بیمناک و در رحمت و آنچه نزد او است طمع و امید دارند، خداوند رحمان آنها را در کتابش یاد کرده، پس از آنچه به ایشان داده تو را اطلاع داده، و خاطر نشان کرده که ایشان را در جوار رحمتش اسکان داده، و در بهشت برینش داخل نموده، و از هر خوف و هراسی ایمنشان نموده است.

ص: ۱۰۴

۱- بحار الأنوار، ج ۸۴، ص ۱۵۱، ذیل ح ۲۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۹۳، ح ۸۴۷۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۲۹۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۲۲۸، ح ۲۹؛ علل الشرائع، ج ۲، ص ۳۶۵، ح ۴؛ من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۴۸۱، ح ۱۳۹۱.

ابو عبیده می گوید: محضر مبارکش عرض کردم: فدایت شوم! اگر در آخر شب از خواب برخاستم چه بگویم؟

حضرت فرمودند: هر گاه از خواب برخاستی بگو: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَإِلَى الْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُحْيِي الْمَوْتَى، وَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ.

یعنی (حمد و سپاس مخصوص پروردگار عالمیان و خدای پیامبران است، و نیز حمد و ستایش سزاوار خداوندی است که مردگان را زنده می سازد و خفتگان در گورها را برای حساب خواهی زنده می کند و برمی انگیزد).

پس هر گاه این دعا را بخوانی، خداوند پلیدی و وسوسه های شیطان را، از تو دور خواهد ساخت، إن شاء الله.

ص: ۱۰۵

{أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا ۚ لَا يَسْتَوُونَ}

آیا کسی که به خداوند ایمان آورده، همانند کسی است که، فاسق و بدکردار است؟ هرگز آنان با هم برابر نمی شوند.

۱- فِي رَوَايِهِ أَبِي الْجَارُودِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فِي قَوْلِهِ: «أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ»، قَالَ: فَذَلِكَ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَالْوَلِيدَ بْنَ عُقْبَةَ بْنَ أَبِي مُعَيْطٍ تَشَاجَرَا، فَقَالَ الْفَاسِقُ، الْوَلِيدُ بْنُ عُقْبَةَ: أَنَا وَاللَّهِ أَبْسَطُ مِنْكَ لِسَانًا وَ أَحَدٌ مِنْكُمْ سِنَانًا، وَ أَثْمَلُ مِنْكَ جُنُودًا فِي الْكَيْبِيَةِ.

قَالَ عَلِيُّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): اسِيكَتْ! فَإِنَّمَا أَنْتَ فَاسِقٌ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: «أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ»، «أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»، فَهُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ). (۱)

در روایت ابی جارود است که امام باقر (علیه السلام) در باره آیه شریفه: «أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ»، فرمودند: روزی ولید بن عقبه با حضرت علی (علیه السلام) مشاجره کرد، ولید فاسق به علی (علیه السلام) گفت: به خدا سوگند! من زبان ساده تر و گویاتری از زبان تو دارم، و برنده گی نیزه من از نیزه تو بیشتر و تیزتر است، و قوت من از تو بیشتر است.

حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ساکت باش! و سخن گزاف مگو، تو فقط یک فاسق

ص: ۱۰۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۳۷، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۹۷، ح ۸۴۹۱؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۷۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۳۰۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۲۳۱، ح ۴۳.

هستی، و سخنان هرزه می گویی، این گونه بود که خداوند این آیه را بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل کرد: «أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ»، «أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»، و منظور از آن، حضرت علی (علیه السلام) هستند.

۲_ عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا»، قَالَ: هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام)، «كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا»، الْوَلِيدُ بْنُ عُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ، وَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى»، نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ (علیه السلام)، وَ قَوْلُهُ: «فَمَا وَاهُمْ النَّارُ»، نَزَلَتْ فِي الْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ. (۱)

از ابی صالح نقل است که، عبد الله بن عباس، در باره آیه شریفه: «أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا»، گفت: او، علی بن ابی طالب (علیه السلام) است، و «كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا»، مقصود ولید بن عقبه بن ابی معیط است، که هرگز با هم مساوی و برابر نیستند، و «فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى»، علی (علیه السلام) است، که مسکنش در بهشت است، و «فَمَا وَاهُمْ النَّارُ»، در باره ولید نازل شده، که مسکنش در جهنم است.

ص: ۱۰۷

{وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ۖ وَكَانُوا بِ- يَا تَنَا يُوقِنُونَ}

و از آنان امامان (و پیشوایانی) قرار دادیم که به فرمان ما (مردم را) هدایت می کردند چون شکیبایی نمودند، و به آیات ما یقین داشتند.

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، قَالَ: الْأُمَّةُ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِمَامَانِ، إِمَامٌ عَدْلٌ وَ إِمَامٌ جَوْرٌ، قَالَ اللَّهُ: «وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا»، لَا بِأَمْرِ النَّاسِ، يَقْدُمُونَ أَمْرَ اللَّهِ قَبْلَ أَمْرِهِمْ، وَ حُكْمَ اللَّهِ قَبْلَ حُكْمِهِمْ، قَالَ: «وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ»، يَقْدُمُونَ أَمْرَهُمْ قَبْلَ أَمْرِ اللَّهِ، وَ حُكْمَهُمْ قَبْلَ حُكْمِ اللَّهِ، وَ يَأْخُذُونَ بِأَهْوَائِهِمْ خِلَافًا لِمَا فِي كِتَابِ اللَّهِ. (۱)

از طلحه بن زید نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، از پدرشان (علیه السلام)، روایت کردند که آن حضرت فرمودند: امامان در کتاب خدای عزوجل دو دسته اند: امام عادل و امام ظالم، خداوند فرموده است: «وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا»، یعنی: امامان عادل، مردم را به امر خدا هدایت می کنند، نه به امر مردم، و امر خدا را بر امر مردم، مقدم می دارند، و حکم خدا را پیش از حکم مردم، می دانند، و فرموده: «وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ»، یعنی: امامان ظالم، مردم را به سوی آتش دوزخ بخوانند، و آنها امر مردم را بر امر خدا، مقدم می دارند، و حکم مردم را پیش از

ص: ۱۰۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۵۶، ح ۱۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۰۲، ح ۸۵۰۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۷۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۳۰۵.

حکم خدا می دانند، و بر خلاف آنچه در کتاب خدا آمده، به خواسته ها و امیال خود عمل می کنند.

تذکر: البته برای مطالعه بیشتر می توانید به کُد: ۲۱/۷۳ مراجعه فرمایید.

ص: ۱۰۹

{ مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ } ...

خدا برای هیچ مردی دو قلب درون سینه اش قرار نداده است.

عَنْ أَبِي الْجَارُودِ، عَنْ أَبِي عَبِيدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ»، قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): لَيْسَ عَبِيدٌ مِنْ عَبِيدِ اللَّهِ مِمَّنْ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ إِلَّا وَهُوَ يَجِدُ مَوَدَّتَنَا عَلَى قَلْبِهِ، فَهُوَ يَوَدُّنَا، وَ مَا مِنْ عَبِيدٍ مِنْ عَبِيدِ اللَّهِ مِمَّنْ سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ، إِلَّا وَهُوَ يَجِدُ بُغْضَنَا عَلَى قَلْبِهِ، فَهُوَ يَبْغِضُنَا، فَأَصْبَحْنَا نَفْرَحُ بِحُبِّ الْمُحِبِّ لَنَا وَ نَعْتَفِرُ لَهُ، وَ نُبْغِضُ الْمُبْغِضَ، وَ أَصْبَحَ مُحِبُّنَا يَنْتَظِرُ رَحْمَةَ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ، فَكَانَ أَبْوَابُ الرَّحْمَةِ قَدْ فُتِحَتْ لَهُ، وَ أَصْبَحَ مُبْغِضُنَا عَلَى شَفَا جُرُوفِ هَارٍ مِنَ النَّارِ، فَكَانَ ذَلِكَ الشَّفَا قَدْ أَنْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، فَهَنِيئًا لِأَهْلِ الرَّحْمَةِ رَحْمَتُهُمْ، وَ تَعْسًا لِأَهْلِ النَّارِ مَتَوَاهِمُ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: «فَلْبَسَ مَتَوَى الْمُتَكَبِّرِينَ»، وَ إِنَّهُ لَيْسَ عَبِيدٌ مِنْ عَبِيدِ اللَّهِ يَقْصُرُ فِي حُبِّنَا لِخَيْرٍ جَعَلَهُ اللَّهُ عِنْدَهُ، إِذْ لَا يَسْتَوِي مَنْ يَحِبُّنَا وَ مَنْ يَبْغِضُنَا وَ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ رَجُلٍ أَبَدًا.

إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ يَحِبُّ بِهِذَا وَ يَبْغِضُ بِهِذَا، أَمَا مُحِبُّنَا فَيُخْلِصُ الْحُبَّ لَنَا، كَمَا يَخْلُصُ الذَّهَبُ بِالنَّارِ لَا كَدَرَ فِيهِ، وَ مُبْغِضُنَا عَلَى تَلْعَكِ الْمُنْزَلِهِ، نَحْنُ النَّجِيَاءُ وَ أَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ، وَ أَنَا وَصِي الْأَوْصِيَاءِ، وَ الْفَيْئَةُ الْبَاغِيَةُ مِنْ حِزْبِ الشَّيْطَانِ، وَ الشَّيْطَانُ مِنْهُمْ، فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَعْلَمَ حُبَّنَا، فَلْيَمْتَحِنِ قَلْبَهُ، فَإِنْ شَارَكَ

فِي حُبِّنَا عَدُوَّنَا، فَلَيْسَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُ، وَ اللَّهُ عَدُوُّهُ وَ جَبْرَيْلُ وَ مِيكَائِيلُ، وَ اللَّهُ عَدُوُّ لِّلْكَافِرِينَ. (۱)

از ابو جارود نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره آیه: «وَمَا جَعَلَ اللَّهُ لِرِجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ»، فرمودند: حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: هر بنده ای که خداوند قلبش را برای ایمان آزمایش کند، محبت ما را در قلب خود می یابد، و ما را دوست می دارد، و هر بنده ای که مورد خشم خدا باشد، دشمنی با ما را در قلب خود می یابد، و با ما دشمنی می ورزد، ما به دوستی دوستان شادیم، و دشمنی دشمنان را متوجه هستیم، دوست ما به رحمت خدا می نگردد، درهای رحمت خدا به روی او باز است، و دشمن ما در پرتگاهی از آتش قرار گرفته، که در حال سقوط در آتش جهنم است.

گوارا باد اهل رحمت را، رحمت پروردگار، و مرگ بر جهنمیان، که جایگاه آنان جهنم است، خداوند می فرماید: «فَلَيْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ»، و هرگز کسی کوتاهی در راه محبت ما ندارد، به واسطه خیر و خوبی که خدا در او قرار داده باشد، زیرا دوست و دشمن ما، با یک دیگر مساوی نیستند، و هیچگاه محبت ما و دشمنی ما در قلب یک نفر جای نمی گیرد، زیرا برای یک فرد خدا دو قلب قرار نداده، که با یکی دوست بدارد و با دیگری دشمن.

دوست ما محبتش خالص است، همان طور که طلا را آتش پاک و خالص می کند، و دشمن ما نیز همان طور است، مائیم نجباء و فرزندان ما، فرزندان پیامبران هستند، و من وصی اوصیاء هستیم، و گروه ستم پیشه از طرفداران شیطانند، و

ص: ۱۱۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۱۷، ح ۲۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۰۹، ح ۸۵۱۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۳۹.

شیطان از آنها است، هر که می خواهد بداند ما را دوست دارد یا نه، به قلب خود نگاه کند، اگر در محبت ما، دشمن ما را شریک قرار می دهد، از ما نیست، و ما نیز با او ارتباطی نداریم، و خداوند، جبرئیل و میکائیل با او دشمن هستند، و خداوند دشمن کافران است.

ص: ۱۱۲

{الَّذِينَ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِن نَّفْسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُمْ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا}

پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسرانش مادران ایشانند و خویشاوندان در کتاب خدا، برخی آنان نسبت به برخی (دیگر) از مؤمنان و مهاجران، سزاوارترند، مگر آنکه (بخواهید) نسبت به دوستان کار پسندیده ای انجام دهید، این (حکم) در کتاب (خدا) نوشته شده است.

۱_ عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ جَعْفَرِ الطَّيَّارِ، يَقُولُ: كُنَّا عِنْدَ مُعَاوِيَةَ، أَنَا، وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (عليهما السلام)، وَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ، وَ عَمْرُ بْنُ أُمِّ سَلَمَةَ، وَ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، فَجَرَى بَيْنِي وَ بَيْنَ مُعَاوِيَةَ كَلَامًا، فَقُلْتُ لِمُعَاوِيَةَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) يَقُولُ: أَنَا أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ أَخِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَإِذَا اسْتَشْهَدَ عَلِيٌّ (عليه السلام)، فَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ ابْنِي الْحُسَيْنُ مِنْ بَعْدِهِ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَإِذَا اسْتَشْهَدَ فَابْنُهُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، وَ سَيِّدُكُمْ، يَا عَلِيُّ! ثُمَّ ابْنُهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، وَ سَيِّدُكُمْ، يَا حُسَيْنُ! ثُمَّ يَكْمُلُهُ ابْنِي عَشَرَ إِمَامًا، تَسْبِعُهُ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ: وَ اسْتَشْهَدْتُ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ وَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ وَ عَمْرَ

ابْنُ أُمِّ سَلَمَةَ وَ أَسَامَةَ بَنَ زَيْدٍ، فَشَهِدُوا لِي عِنْدَ مُعَاوِيَةَ.

قَالَ سُلَيْمٌ: وَقَدْ سَجَعْتُ ذَلِكَ مِنْ سَلْمَانَ وَ أَبِي ذَرٍّ وَ الْمُقَدَّادِ وَ ذَكَرُوا أَنَّهُمْ سَجِعُوا ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم). (۱)

از سلیم بن قیس هلالی روایت شده است که گفت: از عبد الله پسر جعفر طیار شنیدم که می گفت: من، و امام حسن و امام حسین (علیهما السلام)، و عبد الله بن عباس، و عمر بن ابی سلمه، و اسامه بن زید، نزد معاویه بودیم، میان من و معاویه سخنانی رد و بدل شد، و من (عبد الله بن جعفر) به معاویه گفتم: از پیامبر خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند:

«ولایت من بر مؤمنین از ولایت آنها بر خودشان بیشتر است، سپس فرمودند: بعد از من برادرم علی بن ابی طالب (علیه السلام) نسبت به مؤمنین ولایت دارد، و ولایت او بر مؤمنین از ولایت آنها بر خودشان بیشتر است، و وقتی حضرت علی (علیه السلام) به شهادت رسید، فرزندان حسن (علیه السلام)، بر مؤمنین اولی است، سپس فرزندان حسین (علیه السلام) نسبت به مؤمنین اولی است، وقتی حسین (علیه السلام) شهید شد، فرزندش علی بن الحسین (علیهما السلام) نسبت به مؤمنین اولی است، و ای عبد الله! تو او را خواهی دید، سپس فرزندان محمد بن علی الباقر (علیه السلام) از مؤمنین نسبت به خودشان اولی است، و تو ای حسین! او را خواهی دید، و سپس یکی پس از دیگری، تا دوازده امام کامل نمودند، که نه امام، از اولاد حسین (علیه السلام)، خواهند بود.»

ص: ۱۱۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۲، ص ۲۸، ح ۷۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۲۳۱، ح ۱۳؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۴، ص ۳۲۹، ح ۲؛ الخصال، ج ۲، ص ۴۷۷، ح ۴۱؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۱۶۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۲۳۹، ح ۲۱؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۱، ص ۴۷، ح ۸؛ الکافی، ج ۱، ص: ۵۲۹، ح ۴.

عبد الله بن جعفر گفت: آنگاه امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) و عبد الله بن عباس و عمر بن ابی سلمه و اسامه بن زید را گواه گرفتیم، که همگی نزد معاویه به نفع من گواهی دادند.

سلیم بن قیس گفت: من نیز این مطلب را، از سلمان و ابو ذر و مقداد شنیده بودم، و آنها گفتند که آن را از پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیده اند.

۲_ عَنْ سَفِيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، قَالَ: أَنَا أَوْلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ، وَ عَلِيٌّ (عليه السلام) أَوْلَى بِهِ مِنْ بَعْدِي.

فَقِيلَ لَهُ: مَا مَعْنَى ذَلِكَ؟ فَقَالَ: قَوْلُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ ضَيَاعًا فَعَلَى وَ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِوَرَثَتِهِ، فَالزَّجِيلُ لَيْسَتْ لَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَلِأَيِّهِ، إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ، وَ لَيْسَ لَهُ عَلَى عِيَالِهِ أَمْرٌ وَ لَا نَهْيٌ، إِذَا لَمْ يَجِرْ عَلَيْهِمُ النَّفَقَةَ، وَ النَّبِيُّ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليهما السلام) وَ مَنْ بَعَدَهُمَا أَلْزَمَهُمْ هَذَا، فَمَنْ هُنَاكَ صَارُوا أَوْلَى بِهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، وَ مَا كَانَ سَبَبُ إِسْلَامِ عَامَّةِ الْيَهُودِ إِلَّا مِنْ بَعْدِ هَذَا الْقَوْلِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ إِنَّهُمْ آمَنُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ عَلَى عِيَالِهِمْ. (۱)

از سفیان بن عیینة نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: من از هر مؤمنی به خود او سزاوارترم و اولویت دارم، و پس از من این سزاواری را علی (علیه السلام) دارد، پس به حضرت صادق (علیه السلام) عرض شد: معنی این

ص: ۱۱۵

۱- بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۲۶۰، ح ۴۹ و ج ۲۷، ص ۲۴۸، ح ۸؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۱۶۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۳۲۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۲۴۰، ح ۲۳؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۰۶، ح ۶؛ الوافی، ج ۳، ص ۶۵۴، ح ۱۲۵۱.

حضرت فرمودند: فرمایش پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) است که فرمودند: (هر که بمیرد، و از خود بدهی یا باز ماندگانی بی سرپرست، به جای گذارد، بر عهده من است که آن قرض را ادا کنم و به بازماندگانش نفقه دهم، و هر که بمیرد و از خود مالی به جای گذارد، از برای ورثه اوست)، پس هر گاه مردی مالی نداشته باشد، بر خود ولایت ندارد، و چون مخارج عیال خود را نپردازد، بر آنها حق امر و نهی ندارد، و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و امیر المؤمنین (علیه السلام) و امامان بعد از ایشان (علیهم السلام) بدان ملزم هستند (که مخارج آنها را بپردازند)، از این رو ایشان نسبت به خود مردم اولویت دارند.

و آن چیزی که موجب شد بیشتر یهودیان، اسلام آورند، همین سخن رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بود، زیرا ایشان نسبت به خود و عیالات خود آسوده خاطر شدند. (زیرا دانستند که نگهداری و کفالت خود آنها، اگر بی سرپرست باشند، و نیز خانواده آنها پس از مرگشان، اگر مخارج و سرپرستی نداشته باشند، به عهده شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، و پس از آن حضرت به عهده جانشین اوست).

۳_ عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبِيدِ اللَّهِ (عليه السلام) يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، صَارَتْ فِرْقَةٌ مُرَجَّئَةً، وَ صَارَتْ فِرْقَةٌ حَزُورِيَّةً، وَ صَارَتْ فِرْقَةٌ قَدَرِيَّةً، وَ سُمِّيَتْ التَّرَائِيَةَ وَ شَدَّيْعَةَ عَلِيٍّ (عليه السلام)، أَمَّا وَاللَّهِ! مَا هُوَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَ رَسُولُهُ وَ آلُ رَسُولِ اللَّهِ (عليهم السلام) وَ شَدَّيْعَةُ آلِ رَسُولِ اللَّهِ (عليهم السلام)، وَ مَا النَّاسُ إِلَّا هُمْ، كَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) أَفْضَلَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) وَ

سعید بن یسار گوید: شنیدم از امام صادق (علیه السلام) که می فرمودند: ستایش خاص خداوند است، دسته ای مرجه شده اند، و دسته ای حروریه (خوارج) گشتند، و دسته ای قدریه شدند، و شما را نیز ترابیه (منسوب به ابو تراب، کنیه حضرت علی (علیه السلام)) و شیعه علی (علیه السلام) نامیدند.

به خدا سوگند! که آن (یعنی حق و حقیقت) نیست، جز خدای یگانه که شریک ندارد، و رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) و خاندان رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) و شیعیان رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، و نیستند سایر مردم جز همان (که هستند).

حضرت علی (علیه السلام) برترین مردم بودند، پس از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، و سزاوارترین مردم بودند نسبت به آنها، و سه بار در این جمله را تکرار فرمودند.

توضیح: «مرجه» به کسانی گویند که حضرت علی (علیه السلام) را، چهارمین خلیفه دانند، و برخی گفته اند: کسانی هستند که معتقدند، با وجود ایمان در شخص هیچ گناهی زیان نرساند، و با وجود کفر، هیچ طاعتی سود ندهد.

«حروریه» به یک دسته از خوارج اطلاق شود.

«قدریه» به کسانی می گویند که قائل به تفویض هستند، و گاهی به «جبریه» نیز قدریه گفته شده.

ص: ۱۱۷

{وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۚ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا}

و هنگامی را که از پیامبران پیمان گرفتیم، و (همچنین) از تو و از نوح و ابراهیم و موسی و عیسی بن مریم، و ما از همه آنان پیمان محکمی گرفتیم.

عَنِ ابْنِ سِنَانٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): «أَوَّلُ مَنْ سَبَقَ مِنَ الرُّسُلِ إِلَيَّ «بَلَى»، رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ ذَلِكَ أَنَّهُ كَانَ أَقْرَبَ الْخَلْقِ إِلَيَّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى، وَ كَانَ بِالْمَكَانِ الَّذِي قَالَ لَهُ جَبْرَائِيلُ، لَمَّا أُسِيرَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ: تَقَدَّمَ يَا مُحَمَّدُ! فَقَدْ وَطِئَتْ مَوْطِنًا لَمْ تَطَأْهُ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ، وَ لَوْ لَا أَنَّ رُوحَهُ وَ نَفْسَهُ كَانَتْ مِنْ ذَلِكَ الْمَكَانِ لَمَّا قَدَرَ أَنْ يَبْلُغَهُ، فَكَانَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ، كَمَا قَالَ اللَّهُ: «قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى» (۱)، أَيْ بَيْلُ أَدْنَى، فَلَمَّا خَرَجَ الْأَمْرُ مِنَ اللَّهِ وَقَعَ إِلَى أَوْلِيَائِهِ (عليهم السلام) فَقَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): كَانَ الْمِيثَاقُ مَأْخُودًا عَلَيْهِمْ لِلَّهِ بِالرُّبُوبِيَّةِ، وَ لِرَسُولِهِ بِالرُّبُوبِيَّةِ، وَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّةِ بِالْإِمَامَةِ.

فَقَالَ: «أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ» (۲)، وَ مُحَمَّدٌ نَبِيِّكُمْ، وَ عَلِيٌّ إِمَامَكُمْ، وَ الْأَئِمَّةُ الْهَادُونَ أَيْمَتَكُمْ؟ فَ «قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا» (۳)، فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: «أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (۴)، أَيْ لِنَّا

ص: ۱۱۸

۱- ۵۳/۹

۲- ۷/۱۷۲

۳- همان

۴- همان

تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، «إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ» (۱)، فَأَوَّلُ مَا أَخَذَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، الْمِيثَاقَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ، وَهُوَ قَوْلُهُ: «وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ»، فَذَكَرَ جُمْلَةَ الْأَنْبِيَاءِ، ثُمَّ أُبْرَزَ أَفْضَلَهُمْ بِالْأَسْمَى، فَقَالَ: «وَ مِنْكَ» يَا مُحَمَّدُ، فَقَدَّمَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، لِأَنَّهُ أَفْضَلُهُمْ، «وَ مِنْ نُوحٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ»، فَهَؤُلَاءِ الْخَمْسَةُ أَفْضَلُ الْأَنْبِيَاءِ، وَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَفْضَلُهُمْ، ثُمَّ أَخَذَ بَعْدَ ذَلِكَ مِيثَاقَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِالْإِيمَانِ بِهِ، وَ عَلَى أَنْ يَنْصُرُوا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَقَالَ: «وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَ حِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ، يَعْنِي رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، «لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَ تَنْصُرُنَّهُ»، يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ أَخْبِرُوا أُمَّمَكُمْ بِخَيْرِهِ، وَ خَيْرِ وَلِيِّهِ مِنَ الْأَئِمَّةِ (عليهم السلام). (۲)

از ابن سنان نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) فرمودند: اولین کسی که قبل از همه انبیاء، آن پیمان را بست، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) بودند، چون آن حضرت نزدیکترین خلائق به خداوند تبارک و تعالی بودند، و در مکانی قرار داشتند که چون در شب معراج به آسمان عروج کردند، جبرئیل (عليه السلام) به ایشان عرض کرد: ای محمد! جلو بیا، در جایی قدم گذاشته ای که هیچ فرشته مقرب و هیچ پیامبر مرسلی در آنجا قدم نگذاشته است، پس اگر روح و جان ایشان متعلق به آن مکان نبود، نمی توانستند به آنجا برسند، و فاصله ایشان تا خداوند، چنانکه خود خداوند می فرماید، اینگونه بود: «قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى» یعنی به اندازه طول دو سر کمان، بلکه نزدیکتر، بود، پس آنگاه که فرمان از جانب خداوند صادر شد، از سوی او بر عهده

ص: ۱۱۹

۱- همان.

۲- بحار الأنوار، ج ۵، ص ۲۳۶، ح ۱۲ و ج ۲۶، ص ۲۶۸، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۶۰۸، ح ۴۰۵۷ و ج ۴، ص ۴۱۷، ح ۸۵۴۳؛ تفسیر القمی، ج ۱، ص ۲۴۶؛ مختصر البصائر، ص ۴۱۰، ح ۴۷۶؛ مدینه معاجز الأئمة الإثنی عشر، ج ۱، ص ۵۹، ح ۶.

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: از آنها، پیمان ربوبیت خداوند، نبوت رسول او و امامت امیر المؤمنین و ائمه (علیهم السلام) گرفته شده بود، و خداوند به آنان فرمود: آیا من پروردگار شما نیستم، و محمد، پیامبرتان نیستم، و آیا علی امام شما نیست، و ائمه هدایت، امامان شما نیستند؟

آنان پاسخ دادند: آری، گواهی می دهیم، پس خداوند متعال فرمود: این که بگویید در روز قیامت، یعنی تا در روز قیامت نگوید، ما از این پیمان، غافل و بی خبر بودیم، پس اولین چیزی که خداوند از پیامبران خود، بر سر آن پیمان گرفت، ربوبیت بود، و آیه: «وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ»، به همین معنا است، پس تمام پیامبران را ذکر نمود، سپس برترین آنان را با بردن نامشان جلوه داد. پس فرمود: «وَمِنْكُمْ» یعنی ای محمد! خداوند، نام رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) را قبل از بقیه انبیا ذکر نمود، چون او برترین آنها است، «وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ»، پس این پنج تن، برترین انبیا هستند، و رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) برترین این پنج تن است، سپس خداوند از انبیا پیمان گرفت که به رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ایمان بیاورند و امیر المؤمنین (علیه السلام) را یاری نمایند، خداوند فرمود: «وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ»، منظور، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) است، «لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَكَلْتَضِعُنَّ رُئُوسَهُ»، که منظور، امیر المؤمنین (علیه السلام) است، یعنی شما (ای پیامبران)، ائمت هایتان را از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و ولی او که از ائمه (علیهم السلام) است، آگاه سازید.

{مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا}

در میان مؤمنان مردانی هستند که بر سر عهده‌ای که با خدا بستند، صادقانه ایستاده‌اند، بعضی پیمان خود را به آخر بردند (و در راه او به شهادت رسیدند)، و بعضی دیگر در انتظارند (تا شهید شوند)، و هرگز تغییر و تبدیلی در عهد و پیمان خود ندادند.

۱- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالَ: فِينَا نَزَلَتْ: «رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ»، الْآيَةَ، فَأَنَا، وَاللَّهُ! الْمُتَنَظِّرُ، وَمَا بَدَّلْتُ تَبْدِيلًا. (۱)

از ابی اسحاق نقل است که گفت: حضرت امام علی (علیه السلام) فرمودند: آیه کریمه: «رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ»، در شأن و منزلت ما نازل شد، به خدا سوگند! من، منتظر شهادت هستم، و هیچ وقت، تبدیل و تغییری در آن ندادم.

۲- عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): كُنْتُ عَاهَدْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَرَسُولَهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، أَنَا وَ

ص: ۱۲۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۰۸ و ص ۴۱۸؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۱۸۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۳۵۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۵، ح ۶۲۷؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۹۲.

عَمَى حَمْزَهُ وَ أَخِي جَعْفَرَ وَ ابْنَ عَمَى عُبَيْدَةَ بِنِ الْحَارِثِ، عَلَى أَمْرٍ وَفِينَا بِهِ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ، فَتَقَدَّمَنِي أَصِيحَابِي وَ خَلَفْتُ بَعْدَهُمْ، لِمَا أَرَادَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَزَّ وَ جَلَّ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فِينَا: «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ»، حَمْزَهُ وَ جَعْفَرَ وَ عُبَيْدَةَ، «وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا»، فَأَنَا الْمُتَنَتِّظُ، وَ مَا بَدَّلْتُ تَبْدِيلًا. (۱)

از جابر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام)، از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، از محمد بن حنفیه ۲، روایت کرده اند که حضرت امام علی (علیه السلام) فرمودند: همانا من، و عمویم حمزه، و برادرم جعفر، و پسر عمویم عبیده بن حارث، با خداوند عزّ و جلّ و حضرت رسول (صلی الله علیه و آله و سلم)، عهد و پیمانی بستیم که به آن وفادار بوده ایم، و یاران من بر من پیشی گرفتند، و من پس از آنها، با اراده و مشیت خداوند عزّ و جلّ، زنده مانده ام، پس خداوند سبحان، در باره ما، این آیه شریفه، را نازل فرمود: «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ»، که حمزه و جعفر و عبیده (با شهادتشان، به پیمان خود وفا نمودند)، «وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا»، پس من هم در انتظار شهادت هستم، و هرگز در این پیمان تغییر ندادم.

۳_ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ»، يَعْنِي عَلِيًّا وَ حَمْزَةَ وَ جَعْفَرَ، «فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ»، يَعْنِي حَمْزَةَ وَ جَعْفَرَ، «وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ»، يَعْنِي عَلِيًّا (علیه السلام)، كَانِ يَنْتَظِرُ أَجَلَهُ، وَ الْوَفَاءَ لِلَّهِ بِالْعَهْدِ، وَ

ص: ۱۲۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۱۰، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۲۹، ح ۸۵۵۲؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۴۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص: ۳۵۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص: ۲۵۸، ح ۵۰؛ الخصال، ج ۲، ص ۳۷۶، ح ۵۸؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیه، ص ۵۱۷، ح ۹۲۸.

الشَّهَادَةُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَوَ اللَّهُ! لَقَدْ رَزَقَ الشَّهَادَةَ. (١)

عبد الله بن عباس در باره سخن خداوند: «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ»، گفت: یعنی حضرت امام علی (علیه السلام) و حمزه و جعفر، که از مؤمنان صادق در پیمان با خدا بودند، «فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَجْبَهُ»، از میان آن سه تن، حمزه و جعفر طیار، در راه پیمان با خدا، استقامت و ایثار کردند، تا به شهادت رسیدند، «وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ»، یعنی حضرت امام علی (علیه السلام) که منتظر شهادت در راه خدا و وفای به عهد بود، به خدا سوگند! که در پایان عمرش، خدای سبحان، شهادت را نصیب آن حضرت نمود.

٤_ قَالَ الْحَافِظُ الدَّهَبِيُّ: سُئِلَ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَهُوَ عَلَى مِثْرِ الْكُوفَةِ، عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: «رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَجْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ»؟

فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ، هَذِهِ آيَةٌ نَزَلَتْ فِي، وَفِي عَمِّي حَمْرَةَ، وَفِي ابْنِ عَمِّي عُبَيْدَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبِيدِ الْمُطَّلِبِ، فَأَمَّا عُبَيْدُهُ، فَقَضَى نَجْبَهُ شَهِيداً يَوْمَ بَدْرٍ، وَأَمَّا حَمْرَةُ، فَقَضَى نَجْبَهُ شَهِيداً يَوْمَ أُحُدٍ، وَأَمَّا أَنَا، فَانْتَظِرُ أَشْقَاهَا يَخْضِبُ هَذِهِ مِنْ هَذَا، وَأَشَارَ إِلَى لِحْيَتِهِو رَأْسِهِ، عَهْدٌ عَهْدُهُ إِلَى حَبِيبِي أَبُو الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ). (٢)

ابن حجر هیثمی در کتاب صواعق محرقه می نویسد: روزی حضرت امیر المؤمنین

ص: ١٢٣

١- شواهد التنزیل، ج ٢، ص ٦، ح ٦٢٨.

٢- الحقائق من الصواعق، ج ١، ص ٧٥؛ دلائل الصدق لنهج الحق، ج ٥، ص ٢٠٤؛ الصواعق المحرقة، ج ٢، ص ٣٩١؛ فضائل الخمسة من الصحاح الستة، ج ٣، ص ٦٨؛ كشف الغمة فی معرفة الأئمة، ج ١، ص ١٩٠.

علی (علیه السلام) بر فراز منبر مسجد کوفه سخن می گفتند، که شخصی، در باره آیه شریفه: «رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ»، و شأن نزولش، از آن حضرت پرسید؟

حضرت فرمودند: خدایا! پیامرز، این آیه درباره من، و عمویم حمزه، و پسر عمویم عبیده بن حارث بن عبد المطلب، نازل شده است. پس عبیده، در جنگ بدر به درجه شهادت رسید، و حمزه، در جنگ احد شهید شد، و اما من، پس منتظرم که شقی ترین امت، این را، از این خضاب کند، و با دست، خود اشاره به محاسن خود و به سر خود نمودند، و این پیمانی است که حبیبم، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، با من بسته اند.

ص: ۱۲۴

{وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۚ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا}

و خداوند کافران را با دلی مملو از خشم باز گرداند، بی آنکه نتیجه ای از کار خود گرفته باشند، و خداوند، مؤمنان را در این جنگ حمایت و کفایت نمود، و خداوند قوی و شکست ناپذیر است.

۱- عَنْ فَيْضِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): «أَنَّه قَرَأَ: «إِنَّ عَلِيًّا لِلْهُدَىٰ وَإِنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ»، (۱) وَ ذَلِكَ حَيْثُ سُئِلَ عَنِ الْقُرْآنِ، قَالَ: فِيهِ الْأَعْجِيبُ، فِيهِ: «وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ بِعَلِيِّ (عليه السلام)»، وَ فِيهِ: «أَنَّ عَلِيًّا لِلْهُدَىٰ وَ أَنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ». (۲)

از فیض بن مختار نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، آیه را چنین قرائت فرمودند: «إِنَّ عَلِيًّا لِلْهُدَىٰ وَ إِنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَ الْأُولَىٰ»، چون از آن حضرت در باره قرآن سؤال شد، فرمودند: در آن عجائبی است، در قرآن است: «وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ بِعَلِيِّ»، یعنی خداوند به وسیله امیر المؤمنین علی (علیه السلام)، مؤمنین را از جنگ با کفار بی نیاز کرد.

ص: ۱۲۵

۱- شبهه آیات: ۱۳ و ۱۲/۹۲.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۹۸، ح ۱۲۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۸۰، ح ۱۱۶۹۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۸۱.

۲_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ»، قَالَ: كَفَاهُمْ اللَّهُ الْقِتَالَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، حِينَ قَتَلَ عَمْرُو بْنُ عَبِيدٍ وَدًّا. (۱)

عبد الله بن عباس، در تفسیر و توضیح آیه کریمه: «وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ»، گفت: خداوند متعال، در جنگ خندق، مؤمنان را، به وسیله حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، آنگاه که عمرو بن عبد ود را کشت، از جنگ بی نیاز کرد.

۳_ عَنْ حُدَيْفَةَ، قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، عَبَّرَ عَمْرُو بْنُ عَبِيدٍ وَدًّا، حَتَّى جَاءَ فَوَقَعَ عَلَى عَشْكَرِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَنَادَى الْبِرَازَ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): أَيَكُمُ يَقُومُ إِلَى عَمْرٍو؟ فَلَمْ يَقُمْ أَحَدٌ إِلَّا عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَإِنَّهُ قَامَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): اجْلِسْ، ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): أَيَكُمُ يَقُومُ إِلَى عَمْرٍو؟ فَلَمْ يَقُمْ أَحَدٌ، فَقَامَ إِلَيْهِ عَلِيُّ (عليه السلام)، فَقَالَ: أَنَا لَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): اجْلِسْ، ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِأَصِيْحَابِهِ: أَيَكُمُ يَقُومُ إِلَى عَمْرٍو؟ فَلَمْ يَقُمْ أَحَدٌ، فَقَامَ عَلِيُّ (عليه السلام) فَقَالَ: أَنَا لَهُ، فَدَعَاهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّهُ عَمْرُو بْنُ عَبِيدٍ وَدًّا، قَالَ: وَأَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، فَأَلْبَسَهُ دِرْعَهُ ذَاتَ الْفُضُولِ، وَأَعْطَاهُ سَيْفَهُ ذَا الْفَقَارِ، وَعَمَّمَهُ بِعِمَامَتِهِ السَّحَابِ عَلَى رَأْسِهِ تَشْبِهُهُ أَكْوَارٍ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: تَقَدَّمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) لَمَّا وَلَّى: اللَّهُمَّ احْفَظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَمِنْ فَوْقِ رَأْسِهِ وَمِنْ تَحْتِ قَدَمَيْهِ.

فَجَاءَ حَتَّى وَقَفَ عَلَى عَمْرٍو، فَقَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ عَمْرُو بْنُ عَبِيدٍ وَدًّا، فَمَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: أَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، فَقَالَ: الْغُلَامُ الَّذِي كُنْتُ أَرَاكَ فِي حَجْرِ أَبِي طَالِبٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: إِنَّ أَبَاكَ كَانَ لِي صِدِّيقًا، وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ أَقْتُلَكَ.

ص: ۱۲۶

فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ (عليه السلام) : لَكُنِّي لَأُكْرَهُ أَنْ أُقْتَلَكَ، بَلَّغْنِي أَنَّكَ تَعَلَّقْتَ بِأَسْتَارِ الْكُعْبَةِ، وَعَاهَدْتَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، أَنْ لَا يَخِيرَكَ رَجُلٌ بَيْنَ ثَلَاثِ خِلَعَالٍ، إِلَّا اخْتَرْتَ مِنْهَا خَلَةً، قَالَ: صِدْقُوا، قَالَ: إِمَّا أَنْ تَرْجِعَ مِنْ حَيْثُ جِئْتَ، قَالَ: لَا تَحِدْثُ بِهَا قُرَيْشٌ، قَالَ: أَوْ تَدْخُلَ فِي دِينِنَا، فَيَكُونَ لَكَ مَا لَنَا وَعَلَيْكَ مَا عَلَيْنَا، قَالَ: وَ لَا هَذِهِ.

فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ (عليه السلام) : فَأَنْتَ فَارِسٌ وَ أَنَا رَاجِلٌ، فَنَزَلَ عَنْ فَرَسِهِ، وَ قَالَ: مَا لَقَيْتُ مِنْ أَحَدٍ مَا لَقَيْتُ مِنْ هَذَا الْغُلَامِ!!! ثُمَّ ضَرَبَ وَجْهَ فَرَسِهِ فَأَذْبَرَتْ، ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَى عَلِيٍّ (عليه السلام) ، وَ كَانَ رَجُلًا طَوِيلًا، يَدَاوِي دَبْرَ الْبُعِيرِ وَ هُوَ قَائِمٌ، وَ كَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) فِي تُرَابٍ دَقٍّ، لَا يَثْبُتُ قَدَمَاهُ عَلَيْهِ، فَجَعَلَ عَلِيٌّ (عليه السلام) يَنْكُصُ إِلَى وَرَائِهِ يَطْلُبُ جِلْدًا مِنَ الْأَرْضِ، يَثْبُتُ قَدَمَيْهِ وَ يَغْلُوهُ عَمْرُو بِالسَّيْفِ، وَ كَانَ فِي دِرْعٍ عَمْرُو قَصِيرٌ، فَلَمَّا تَشَاكَ بِالضَّرْبِ، تَلَقَّاهَا عَلِيٌّ (عليه السلام) بِالتُّرْسِ، فَلَحِقَ ذُبَابُ السَّيْفِ فِي رَأْسِ عَلِيٍّ (عليه السلام) ، حَتَّى قَطَعَتْ تِسْعَةَ أَكْوَارٍ، حَتَّى خَطَّ السَّيْفُ فِي رَأْسِ عَلِيٍّ (عليه السلام) ، وَ تَسَيَّفَ عَلِيٌّ (عليه السلام) رِجْلَيْهِ بِالسَّيْفِ مِنْ أَسْفَلٍ، فَوَقَعَ عَلَى قَفَاهُ فَتَارَتْ بَيْنَهُمَا عَجَاجَةٌ فَسَمِعَ عَلِيٌّ (عليه السلام) يَكْبُرُ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) : قَتَلَهُ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ ابْتَدَرَ الْعَجَاجَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَإِذَا عَلِيٌّ (عليه السلام)

يَمْسِحُ سَيْفَهُ بِجِدْرٍ عَمْرُو، فَكَبَّرَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَتَلَهُ، فَحَزَّ عَلِيٌّ (عليه السلام) رَأْسَهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ يَخْطُرُ فِي مَشِيَّتِهِ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) : يَا عَلِيُّ! إِنَّ هَذِهِ مَشِيَّةٌ يَكْرَهُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، إِلَّا فِي هَذَا الْمَوْضِعِ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) لِعَلِيٍّ (عليه السلام) : مَا مَنَعَكَ مِنْ سَلْبِهِ فَقَدْ كَانَ ذَا سَلْبٍ؟

فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّهُ تَلَقَّانِي بِعَوْرَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله و سلم) : أَبِشْرُ يَا عَلِيُّ! فَلَوْ وَزَنَ الْيَوْمَ عَمَلُكَ، بِعَمَلِ أُمِّهِ مُحَمَّدٍ لَرَجَحَ عَمَلُكَ بِعَمَلِهِمْ، وَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَمْ يَبْقَ بَيْتٌ مِنْ بُيُوتِ الْمُشْرِكِينَ، إِلَّا وَ قَدْ دَخَلَهُ وَ هُنَّ بِقَتْلِ عَمْرُو، وَ لَمْ يَبْقَ بَيْتٌ مِنْ بُيُوتِ الْمُسْلِمِينَ، إِلَّا وَ قَدْ دَخَلَهُ عَزُّ بِقَتْلِ عَمْرُو.

وَلَمَّا قُتِلَ عَمْرُو وَ خُذِلَ الْأَخْرَابُ، وَ أَرْسَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ رِيحًا وَ جُنُودًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ، فَوَلَّوْا مُدْبِرِينَ بَغَيْرِ قِتَالٍ، وَ سَبَّيْهُ قَتْلَ عَمْرُو، فَمِنْ ذَلِكَ قَالَ سُبْحَانَهُ: «وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ»، بِعَلِيِّ (عليه السلام). (۱)

حذیفه گفت: چون جنگ خندق پیش آمد، عمرو بن عبدود از خندق گذشت تا اینکه نزدیک سپاه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) آمد و مبارز طلبید.

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: کدام یک از شما پاسخ عمرو را می دهد؟ هیچ کس بلند نشد، جز حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) که به پا خاستند، ولی پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به او فرمودند: بنشین، بار دیگر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: کدام یک از شما پاسخ عمرو را می دهد؟ کسی بلند نشد، جز حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) که بلند شدند و گفتند: من پاسخ او را می دهم، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: بنشین، باز پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به اصحاب خود فرمودند: کدام یک از شما پاسخ عمرو را می دهد؟ هیچ کس بلند نشد و باز حضرت علی (علیه السلام) بلند شدند و گفتند: من پاسخ او را می دهم، پس پیامبر او را دعا کردند و گفتند: همانا او، عمرو بن عبدود است، حضرت علی (علیه السلام) گفتند: من هم علی بن ابی طالب هستم!

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) زره خود را به حضرت علی (علیه السلام) پوشاندند و شمشیرشان ذوالفقار را به او دادند و عمامه مخصوص خود را به روی سر او پیچاندند، آنگاه گفتند: پیش برو! و چون حضرت علی (علیه السلام) رفتند، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) گفتند: خدایا! او را از سمت جلو و سمت عقب و از راست و چپ، و از بالای سر و زیر قدم ها، حفظ کن.

حضرت علی (علیه السلام) آمدند و مقابل عمرو ایستادند، او گفت: تو کیستی؟ حضرت فرمودند: من علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستم، عمرو گفت: تو همان کودکی هستی که در

ص: ۱۲۸

آغوش ابوطالب می دیدم؟ گفتند: آری، گفت: پدر تو دوست من بود و من نمی خواهم تو را بکشم، حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ولی من می خواهم تو را بکشم، به من خبر رسیده که تو دست در پرده کعبه انداخته ای و عهد کرده ای که هر کس سه خواسته از تو داشته باشد، حتماً یکی از آنها را برآورده کنی، گفت: راست گفته اند.

پس حضرت فرمودند: یا از آنجا که آمدی برگرد، گفت: هرگز، چون قریش همواره از آن سخن می گویند، فرمودند: یا در دین ما داخل شو، تا آنچه به نفع ماست به نفع تو و آنچه به ضرر ماست به ضرر تو باشد، گفت: این درخواست را نیز نمی پذیرم، حضرت فرمودند: تو سواره ای و من پیاده، در این هنگام از اسب خود پیاده شد و گفت: آنچه از این کودک دیدم از هیچ کس ندیدم، پس بر اسب خود تازیانه ای زد و او را از میدان دور کرد، آنگاه به سوی حضرت علی (علیه السلام) آمد.

او مردی بلند قد بود، به طوری که پشت شتر را، ایستاده مداوا می کرد، و حضرت علی (علیه السلام) بر روی خاک نرمی ایستاده بودند، و قدم های او بر زمین ثابت نبود، و شمشیر عمرو بالای سر حضرت علی (علیه السلام) بود و زره عمرو کوتاه بود، وقتی عمرو ضربه خود را فرود آورد، حضرت علی (علیه السلام) سپر خود را مقابل آن قرار دادند، ولی انتهای شمشیر به سر حضرت علی (علیه السلام) اصابت کرد، به گونه ای که آن، نه دور عمامه را برید و به سر آن حضرت رسید، پس آن حضرت هم دوپای عمرو را از پایین با شمشیر زدند و عمرو به پشت خود بر زمین افتاد، و میان آنان گرد و غباری برخاست، و شنیدند که حضرت علی (علیه السلام) تکبیر می گویند.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: سوگند به کسی که جانم در دست اوست! او را کشت. نخستین کسی که به طرف آن گرد و غبار رفت، عمر بن خطاب بود، در آن هنگام حضرت علی (علیه السلام) را دید، که شمشیرشان را به زره عمرو می کشند، پس عمر بن

خطاب تکبیر سرداد، و گفت: ای رسول خدا! او را کشته است، پس حضرت علی (علیه السلام) سر او را از بدن جدا کردند، سپس به راه افتادند، در حالی که در راه رفتن حالت مخصوصی به خود گرفته بودند.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به او گفتند: ای علی! این نوع راه رفتن را خداوند دوست ندارد مگر در این موضع. آنگاه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت علی (علیه السلام) گفتند: چه باعث شد که چیزهای قیمتی او را برنداشتی؟

حضرت گفتند: ای رسول خدا! او با عورت خود مانع از این کار شد، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: مژده باد بر تو، ای علی! اگر عمل امروز تو را با عمل امت محمّد مقایسه کنند، عمل تو به عمل آنان ترجیح داده می شود، و این بدان جهت است که خانه ای از خانه های مشرکان نیست، مگر اینکه با کشته شدن عمرو، سستی بر آن وارد شد، و خانه ای از خانه های مسلمانان نیست، مگر اینکه با کشته شدن عمرو، عزّت بر آن وارد شد.

و هنگامی که عمرو کشته شد و احزاب خوار گردیدند، خداوند بادی را به همراه لشکری از فرشتگان، به سوی آنان فرستاد و آنان بدون جنگ و خونریزی به سوی مکه بازگشتند، و این به خاطر کشته شدن عمرو بود.

از این رو بود که خداوند فرمود: «وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ»، یعنی به وسیله امیر المؤمنین علی (علیه السلام).

۴_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا قَتَلَ عَلِيٌّ (عَلِيهِ السَّلَامُ) عَمْرًا، دَخَلَ عَلِيٌّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ) وَ سَيفُهُ يَقْطُرُ دَمًا، فَلَمَّا رَأَهُ كَبَّرَ، وَ كَبَّرَ الْمُسْلِمُونَ، وَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ): اللَّهُمَّ أَعْطِ عَلِيًّا فَضِيلَةً لَمْ تُعْطِهَا أَحَدًا قَبْلَهُ، وَ لَمْ تُعْطِهَا أَحَدًا بَعْدَهُ.

قَالَ: فَهَبَطَ جَبْرَائِيلُ (عليه السلام) وَ مَعَهُ مِنَ الْجَنَّةِ أَتْرُجَةٌ، فَقَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَ يَقُولُ لَكَ: حَيَّ بِهَذِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ.

قَالَ: فَدَفَعَهَا إِلَى عَلِيٍّ (عليه السلام)، فَانْفَلَقَتْ فِي يَدَيْهِ فَلَقَّتَيْنِ، فَإِذَا مِنْهُ حَرِيرَةٌ خَضِرَاءُ فِيهَا مَكْتُوبٌ سِطْرَانِ بِخُضْرِهِ: تُخَفَّهُ مِنَ الطَّالِبِ الْغَالِبِ، إِلَى عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ. (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: پس از آن که علی بن ابی طالب (علیه السلام)، عمرو بن عبدود را به هلاکت رساندند، در حالیکه از شمشیرشان خون می چکید، بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) وارد شدند.

وقتی پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، علی (علیه السلام) را دیدند، بانگ تکبیر بر آوردند، بقیه مسلمانان نیز تکبیر گفتند، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: خداوند! به علی فضیلتی عطا کن، که به کسی قبل از او نداده ای، و بعد از او هم نمی دهی.

در این هنگام جبرئیل (علیه السلام)، در حالی که ترنج بهشتی همراه داشت، فرود آمد، و به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) عرض کرد: همانا خداوند عزیز و جلیل بر تو سلام می فرستد، و می گوید: با این هدیه، به علی بن ابی طالب تبریک و تهنیت بگو. پس وقتی ترنج را به حضرت علی (علیه السلام) دادند، آن را نصف کردند، ناگهان دیدند درونش حریر سبزی است، که با خط سبز در دو سطر نوشته شده بود: هدیه ای است از طرف خداوند غالب طالب (چیره جوینده)، برای علی فرزند ابو طالب.

ص: ۱۳۱

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۳۴، ح ۸۵۶۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۴۵؛ غایه المرام و حجه الخصام فی تعیین الامام، ج ۴، ص ۲۷۲، باب ۱۶۹؛ مدینه معاجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۲، ص ۴۴۱، ح ۶۶۶؛ المناقب (الخوارزمی)، ص ۱۷۱، ح ۲۰۴.

﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ ۚ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتَيْنَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾

و در خانه هایتان بمانید، و به شیوه جاهلیت پیشین (با زینتهای خود) ظاهر نشوید، و نماز را بر پا دارید، و زکات بدهید، و خدا و رسولش را اطاعت کنید، خداوند می خواهد پلیدی را از شما اهل بیت دور کند، و چنان که باید و شاید، شما را پاک سازد.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم): يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ يَغْسِلُكَ إِذَا مِتَّ؟ قَالَ: يَغْسِلُ كُلَّ نَبِيٍّ وَصِيَّهُ، قُلْتُ: فَمَنْ وَصِيكَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ!؟

قَالَ: عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قُلْتُ: كَمْ يَعِيشُ بَعْدَكَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ!؟ قَالَ: ثَلَاثِينَ سَنَةً، فَإِنَّ يَوْشَعَ بْنَ نُونٍ، وَصِيَّ مُوسَى، عَاشَ بَعْدَ مُوسَى ثَلَاثِينَ سَنَةً، وَخَرَجَتْ عَلَيْهِ صِفْرَاءُ، بِنْتُ شَعْبٍ، زَوْجَةُ مُوسَى (عليه السلام)، فَقَالَتْ: أَنَا أَحَقُّ مِنْكَ بِالْأَمْرِ فَقَاتَلَهَا، فَقَتَلَ مُقَاتِلَهَا، وَأَسْرَهَا، فَأَحْسَنَ أَسْرَهَا.

وَإِنَّ ابْنَةَ أَبِي بَكْرٍ، سَيِّدَتُ خُرُجٍ عَلَى عَلِيٍّ (عليه السلام) فِي كَذَا وَ كَذَا، أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي فَتَقَاتَلَهُ فَيَقْتُلُ مُقَاتِلَهَا وَيَأْسِرُهَا، فَيَحْسِنُ أَسْرَهَا، وَ فِيهَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَ

لا تَبْرَحَنَّ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى»، يَعْنِي صَفْرَاءَ بِنْتِ شُعَيْبٍ. (۱)

عبد الله بن مسعود می گوید: به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) عرض کردم: یا رسول الله! وقتی که از دنیا بروید، چه کسی شما را غسل می دهد؟

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هر پیامبری را وصیش غسل می دهد، گفتم: ای رسول خدا! وصی شما کیست؟

حضرت فرمودند: علی بن ابی طالب است. گفتم: ای رسول خدا! او پس از شما، چند سال زندگی خواهد کرد؟

حضرت فرمودند: سی سال، زیرا یوشع بن نون، که وصی موسی (علیه السلام) بود، پس از او سی سال زندگی کرد، و صفورا (صفرا) دختر شعیب و همسر موسی، بر او خروج کرد، و گفت: من به خلافت از تو شایسته ترم، یوشع با وی جنگید و همزمانش را کشت، و خودش را هم اسیر کرد، ولی با او خوشرفتاری نمود.

دختر ابو بکر نیز، به زودی بر علی (علیه السلام) خروج نماید، و در میان چند هزار نفر از امت، به جنگ او آید، و علی (علیه السلام) نیز با او بجنگد، و همزمانش را بکشد، و او را اسیر کند، و با وی خوشرفتاری نماید، که در باره عایشه، خدای تعالی فرموده است: «در خانه های خود بمانید و مثل دوران جاهلیت اولی، خودنمائی نکنید» که مقصود از آن، صفورا دختر شعیب است.

ص: ۱۳۳

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۱، ص ۲۸۹، ح ۱۱۹؛ بحار الأنوار، ج ۱۳، ص ۳۶۷، ح ۱۰ و ج ۲۲، ص ۵۱۲، ح ۱۲ و ج ۳۲، ص ۲۸۰، ح ۲۲۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۴۲، ح ۸۵۸۲؛ کمال الدین و تمام النعمه، ج ۱، ص ۲۷.

{... إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}

خداوند می خواهد پلیدی را از شما اهل بیت دور کند، و چنان که باید و شاید، شما را پاک سازد.

۱- عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ (عليه السلام) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، وَقَدْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): يَا عَلِيُّ! هَذِهِ الْآيَةُ نَزَلَتْ فِيكَ، وَفِي سِبْطِي وَالْأَيْمَةِ مِنْ وُلْدِكَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَكَمْ الْأَيْمَةُ بَعْدَكَ؟ قَالَ: أَنْتَ يَا عَلِيُّ! ثُمَّ ابْنَاكَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ، وَبَعْدَ الْحُسَيْنِ عَلِيُّ ابْنُهُ، وَبَعْدَ عَلِيِّ مُحَمَّدٌ ابْنُهُ، وَبَعْدَ مُحَمَّدٍ جَعْفَرُ ابْنُهُ، وَبَعْدَ جَعْفَرٍ مُوسَى ابْنُهُ، وَبَعْدَ مُوسَى عَلِيُّ ابْنُهُ، وَبَعْدَ عَلِيِّ مُحَمَّدٌ ابْنُهُ، وَبَعْدَ مُحَمَّدٍ عَلِيُّ ابْنُهُ، وَبَعْدَ عَلِيِّ الْحَسَنُ ابْنُهُ، وَالْحُجَّجَةُ مِنْ وُلْدِ الْحَسَنِ، هَكَذَا وَجِدْتُ أَسْمَاءَهُمْ مَكْتُوبَةً عَلَى سَاقِ الْعَرْشِ، فَسَأَلْتُ اللَّهَ تَعَالَى عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! هُمْ الْأَيْمَةُ بَعْدَكَ، مُطَهَّرُونَ مَعْصُومُونَ، وَأَعْدَاؤُهُمْ مَلْعُونُونَ. (۱)

حضرت امام امیر المومنین علی (علیه السلام) فرمودند: روزی بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، در خانه ام سلمه داخل شدم، آن زمانی که آیه مبارکه: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»، بر آن حضرت، نازل شده بود.

ص: ۱۳۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۱۶۹، ح ۵۴۱؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۳۳۶، ح ۱۹۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۴۴، ح ۸۵۸۷؛ کفایه الأثر فی النص علی الأئمة الإثنی عشر، ص ۱۵۶.

پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: یا علی! این آیه در حق تو، و دو نوه من و امامان از فرزندان تو می باشد.

عرض کردم: یا رسول الله! امامان بعد از شما چند نفرند؟ حضرت فرمودند: یا علی! تو هستی، و بعد از تو دو پسر حسن و حسین هستند، بعد از حسین پسرش علی، و بعد از او پسرش محمد، و بعد از او پسرش جعفر، و بعد از او پسرش موسی، بعد از او پسرش علی، و بعد از او پسرش محمد، و بعد از او پسرش علی، و بعد از او پسرش حسن، و بعد از او فرزندش حجه بن الحسن است، وقتی که من دیدم، این نامها بر ساق عرش الهی، این چنین نوشته شده اند، از خداوند در این مورد سؤال کردم؟

خداوند متعال فرمود: ای محمد! اینها امامان بعد از تو هستند، که خود پاکیزه شده و معصوم اند، و دشمنانشان از رحمت من مهجور و محروم هستند.

۲_ عَنْ عَامِرِ بْنِ وَائِلَةَ، قَالَ: كُنْتُ فِي الْبَيْتِ يَوْمَ الشُّورَى، فَسَجَعْتُ عَلِيًّا (عليه السلام) وَ هُوَ يَقُولُ: اسْتَخْلَفَ النَّاسُ أَبَا بَكْرٍ، وَ أَنَا وَ اللَّهُ أَحَقُّ بِالْأَمْرِ وَ أَوْلَى بِهِ مِنْهُ، وَ اسْتَخْلَفَ أَبُو بَكْرٍ عُمَرَ، وَ أَنَا وَ اللَّهُ أَحَقُّ بِالْأَمْرِ وَ أَوْلَى بِهِ مِنْهُ، إِلَّا أَنَّ عُمَرَ جَعَلَنِي مَعَ خَمْسَةِ نَفَرٍ أَنَا سَادِسِيهِمْ، لَمَا يَعْرِفُ لَهُمْ عَلَى فَضْلٍ، وَ لَوْ أَشَاءَ لَأَخْتَجَجْتُ عَلَيْهِمْ بِمَا لَا يَسْتِطِيعُ عَرَبِيهِمْ وَ لَا عَجَمِيهِمْ، الْمُعَاهِدُ مِنْهُمْ، وَ الْمُشْرِكُ تَغْيِيرَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ: نَشَدْتُكُمْ بِاللَّهِ! أَيُّهَا النَّفَرُ هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ وَحَدَّ اللَّهُ قَبْلِي؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ لَا.

قَالَ: نَشَدْتُكُمْ بِاللَّهِ! هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي، غَيْرِي؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ لَا ...

وَ سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

قَالَ: نَشَدْتُكُمْ بِاللَّهِ! هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ آيَةَ التَّطْهِيرِ عَلَى رَسُولِهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً»، فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) كِسَاءً خَيْرِيًّا، فَضَمَّنِي فِيهِ وَفَاطِمَةَ (عليها السلام) وَالحَسَنَ وَالحُسَيْنَ، ثُمَّ قَالَ: يَا رَبِّ! هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي، فَأَذْهِبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ، وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيراً؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ لَا.

قَالَ: نَشَدْتُكُمْ بِاللَّهِ! هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ، وَأَنْتَ يَا عَلِيُّ! سَيِّدُ الْعَرَبِ؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ لَا... (1)

از عامر بن واثله نقل است که گفت: من در روز شورا در آن خانه ای که شورای خلافت تشکیل شده بود، حضور داشتم، شنیدم که حضرت علی (علیه السلام) می فرمودند: مردم در حالی ابو بکر را به عنوان خلیفه انتخاب کردند، که سوگند به خدا! من از او شایسته تر و سزاوارتر بودم، ابو بکر نیز عمر را خلیفه کرد، که سوگند به خدا! من از او شایسته تر و سزاوارتر بودم. اینک عمر طبق وصیتش مرا همسان با پنج نفری قرار داده، که مرا ششمین نفر آنها شمرده، و به من نسبت به آنها، هیچبرتری قائل نشده است.

اگر بخواهم برای برتری خودم بر علیه آنان آنچنان استدلال می کنم که هیچ عرب و عجمی، و هیچ فرد معاهده بسته و شرک ورزی، نتواند آن را دگرگون ساخته و انکار نماید.

آنگاه فرمودند: شما را به خدا! ای اعضای شورا! آیا در میان شما کسی هست که پیش از من خدا را به یگانگی بشناسد؟ گفتند: به خدا سوگند! نه. سپس فرمودند: شما را به خدا! آیا در میان شما جز من کسی هست که پیامبر خدا (علیهما السلام) به او فرموده باشد که

ص: ۱۳۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۳۱۵، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۴۵، ح ۸۵۹۰؛ الخصال، ج ۲، ص ۵۵۴، ح ۳۱.

تو نسبت به من مانند هارون نسبت به موسی هستی؟ گفتند: به خدا قسم! نه...

تا آنجا که فرمودند:

شما را به خدا! آیا در میان شما جز من کسی هست که خداوند در باره او آیه تطهیر را نازل کرده باشد که: «خداوند فقط می خواهد پلیدی را از شما خاندان زدوده و شما را تمام و کمال پاکیزه گرداند.» در این هنگام، پیامبر خدا (علیهما السلام) کسای خیری را گرفته و من، فاطمه، حسن و حسین را در آن جای دادند، و آنگاه فرمودند: «پروردگارا! اینان خاندان من هستند، پس پلیدی را از آنان بزدای، و آنها را کاملاً پاکیزه گردان» گفتند: نه، به خدا سوگند! سپس فرمودند: شما را به خدا! آیا در میان شما جز من کسی هست که پیامبر خدا (علیهما السلام) در مورد او فرموده باشد: «من سرور فرزندان آدم، و تو ای علی! سرور عرب هستی؟» گفتند: نه، به خدا سوگند! ۳_ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَضَّلَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ، وَ كَيْفَ لَا يَكُونُ كَذَلِكَ، وَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً»، فَقَدْ طَهَّرَنَا اللَّهُ مِنَ الْفَوَاحِشِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ، فَتَخَنُّ عَلِيٌّ مِنْهَا حَقٌّ. (۱)

حضرت امام جعفر بن محمد (علیهما السلام)، از پدرشان (علیه السلام)، روایت کرده اند، که حضرت امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: خداوند عز و جل، ما اهل بیت را برتری بخشیده است، و چرا چنین نباشد، در حالی که خداوند در کتابش می فرماید: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً»، به راستی که خداوند ما را از فواحش و

ص: ۱۳۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۵ ص ۲۱۳، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۴۹، ح ۸۵۹۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۵۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۳۸۴.

زشتی های آشکار و پنهان، پاک و پاکیزه نموده است، پس ما بر راه حق هستیم.

۴_ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: خَطَبَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (عليهما السلام) النَّاسَ حِينَ قُتِلَ عَلِيٌّ (عليه السلام)، فَقَالَ: قُبِضَ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ رَجُلٌ، لَمْ يَشِبُّهُ الْأَوْلُونَ بِعِلْمٍ وَ لَمْ يَذْرِكُهُ الْأَخْرُونَ، مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ صَيْفُراً وَ لَمْ يَبِضْءاً، إِلَّا سَبَعِمَائِهِ دَرَاهِمَ، فَضَلَّتْ مِنْ عَطَائِهِ أَرَادَ أَنْ يَتَنَاعَ بِهَا خَادِمًا لِأَهْلِهِ.

ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي، وَ مَنْ لَمْ يَعْرِفَنِي فَأَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، وَ أَنَا ابْنُ الْبَشِيرِ النَّذِيرِ، الدَّاعِي إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ، وَ السَّرَاجُ الْمُنِيرِ، أَنَا مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ الَّذِي كَانَ يَنْزِلُ فِيهِ جِبْرَائِيلُ وَ يَصِيءُ عَدُوَّيَّ، وَ أَنَا مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ، الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمْ الرَّجْسَ وَ طَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً. (۱)

حسین بن زید از عمر بن علی نقل کرده که پس از شهادت حضرت امام علی (علیه السلام)، امام حسن (علیه السلام) در خطبه خود فرمودند: امشب مردی از دنیا رفته، که از نظر علم از پیشینیان و آیندگان، هیچ کس بر او سبقت نگرفته، و از طلا و نقره، چیزی از خود به ارث نگذاشته، مگر هفتصد درهم، که از عطایش اضافه آمده بود، و می خواست با آن پول برای خانواده خود خدمتکاری بخرد.

سپس فرمودند: ای مردم! هر که مرا می شناسد که می شناسد، و هر که نمی شناسد من حسن بن علی هستم، پسر بشارت دهنده و نذیر و دعوت کننده ی به سوی خدا و چراغ روشنگر، من از خانواده ای هستم که جبرئیل در آنجا نازل می شد و به آسمان صعود می کرد، من از خانواده ای هستم که خداوند از آنها پلیدی را برطرف نموده، و

ص: ۱۳۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۲۱۴، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۴۹، ح ۸۵۹۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۵۰.

۵_ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ مُعَاوِيَةَ وَ قَدْ نَزَلَ بِذِي طُوًى، فَجَاءَهُ سَعِيدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: يَا أَهْلَ الشَّامِ! هَذَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، وَ هُوَ صَدِيقٌ لِعَلِيِّ. قَالَ: فَطَاطَأَ الْقَوْمُ رُءُوسَهُمْ، وَ سَبُّوا عَلِيًّا (عليه السلام)، فَبَكَى سَعِيدٌ، فَقَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ: مَا الَّذِي أَبْكَاكُ؟ قَالَ: وَ لِمَ لَا أَبْكَى لِرَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) يَسُبُّ عِنْدَكَ وَ لَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أُغَيِّرَ.

وَ قَدْ كَانَ فِي عَلِيٍّ (عليه السلام) خِصَالٌ، لَأَنَّ تَكُونَ فِي وَاحِدَةٍ مِنْهُمْ، أَحَبُّ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا، أَحَدُهَا: أَنَّ رَجُلًا كَانَ بِالْيَمَنِ، فَجَاءَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) فَقَالَ:

لَأَشْكُونُكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فَصَدِمَ عَلِيُّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فَسَأَلَهُ عَنْ عَلِيٍّ (عليه السلام) فَتَنَى عَلَيْهِ، فَقَالَ: أَنْشُدْكَ بِاللَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيَّ الْكِتَابَ، وَ اخْتَصَّنِي بِالرَّسَالَةِ، عَنْ سَيْخِطٍ تَقُولُ مَا تَقُولُ فِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؟ قَالَ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ!

قَالَ: أَلَا تَعْلَمُ أَنِّي أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: فَمَنْ كُنْتَ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ.

وَ الثَّانِيَةُ: أَنَّهُ (صلى الله عليه و آله و سلم) بَعَثَ يَوْمَ خَيْبَرَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، إِلَى الْقِتَالِ، فَهَزِمَ وَ أَصْحَابُهُ، فَقَالَ (صلى الله عليه و آله و سلم): لَأُعْطِينَ الرَّايَةَ غَدًا إِنْسَانًا يَحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ، وَ يَحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ، فَقَعِدَ الْمُسْلِمُونَ وَ عَلِيُّ (عليه السلام) أَرْمَدٌ، فَدَعَاهُ فَقَالَ: خُذِ الرَّايَةَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ عَيْنِي كَمَا تَرَى، فَتَقَلَّ فِيهَا، فَقَامَ فَأَخَذَ الرَّايَةَ، ثُمَّ مَضَى بِهَا حَتَّى فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

وَ الثَّالِثَةُ: خَلَفَهُ (صلى الله عليه و آله و سلم) فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ، فَقَالَ عَلِيُّ (عليه السلام): يَا رَسُولَ اللَّهِ! خَلَفْتَنِي مَعَ النَّسَاءِ وَ الصَّبِيانِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ

مُوسَىٰ إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي؟

وَالرَّابِعَةُ: سَدَّ الْأَبْوَابَ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ.

وَالْخَامِسَةُ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»، فَدَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) عَلِيًّا وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا وَفَاطِمَةَ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ)، فَقَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي، فَأَذْهِبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ، وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا. (۱)

سعید بن جبیر روایت کرده، که ابن عباس گفت: معاویه در ذی طوی بود و من نزد او بودم، که سعد وقاص آمد و بر او سلام کرد.

معاویه گفت: ای اهل شام! این سعد بن ابی وقاص است، و او دوست علی است. مردم شام، سر خود را تکان داده، و شروع کردند به سبِّ امیر المؤمنین علی (علیه السلام).

پس سعد گریه کرد، معاویه گفت: چرا گریه می کنی؟ سعد گفت: چرا گریه نکنم، برای مردی از اصحاب رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) که مردم او را در نزد تو سبِّ می کنند و من قدرت بر تغییر این سنت غلط ندارم.

همانا در علی (علیه السلام) ویژگی هایی بود، که اگر یکی از آنها در من بود، از دنیا و آنچه در آن است، برایم بهتر بود.

اوّل اینکه: یک مرد از اهالی یمن، که مدّعی بود علی (علیه السلام) به او جفا کرده است، به علی (علیه السلام) گفت: شکایت تو را نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) خواهم برد. آن مرد بر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) وارد شد و نزد آن حضرت راجع به امیر المؤمنین (علیه السلام) صحبت کرد، حضرت فرمودند: تو را به خدائی که کتاب را به حق بر من فرستاد، و مرا به رسالت مخصوص گرداند، آیا

ص: ۱۴۰

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۵۹۸، مجلس ۲۶، ح ۱۷؛ بحار الأنوار، ج ۳۳، ص ۲۱۸، ح ۵۰۷ و ج ۳۸، ص ۱۳۰، ح ۸۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۶۰، ح ۸۶۰۹.

از روی غضب این مطالب را درباره علی می گوئی؟ آن مرد عرض کرد: بلی، حضرت فرمودند: آیا نمی دانی که من نسبت به مؤمنین صاحب اختیار هستم، و بر آنها نسبت به خود آنها اولویت دارم؟ عرض کرد: بلی، حضرت فرمودند: کسی که من مولا و صاحب اختیار او هستم، علی مولا و صاحب اختیار اوست.

دوم آنکه: در روز خیبر، عمر بن خطاب را برای جنگ فرمان داد، او و تمام لشگریانش فرار کردند، حضرت رسول (علیهما السلام) فرمودند: هر آینه پرچم جنگ را به انسانی خواهم سپرد، که خدا و رسول را دوست داشته باشد، و خدا و رسول نیز او را دوست داشته باشند، مسلمانان همه دست از جنگ برداشته، و منتظر فرمان آن حضرت بودند، و حضرت علی (علیه السلام) مبتلا به درد چشم بودند، حضرت رسول (صلی الله علیه و آله و سلم) او را طلبیدند و گفتند: پرچم را بگیر. امیر المؤمنین (علیه السلام) عرض کردند: ای رسول خدا! می بینید که چشمان من، چگونه درد می کند، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) آب دهان خود را به چشمهای او کشیدند. حضرت علی (علیه السلام) برخاستند و علم جنگ را به دست گرفتند و رفتند، و خداوند فتح را به دست او قرار داد.

سوم اینکه: در بعضی از جنگها پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، حضرت علی (علیه السلام) را به جای خود گذاشتند، پس آن حضرت عرض کردند: ای رسول خدا! مرا با زنان و طفلان می گذاری؟ حضرت رسول (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: آیا راضی نیستی که نسبت تو با من، به منزله نسبت هارون با موسی، باشد، با این تفاوت که بعد از من دیگر پیامبری نیست؟

چهارم آنکه: پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) همه درهای خانه های اصحاب را به سمت مسجد بستند، مگر در خانه علی (علیه السلام) را.

و پنجم اینکه: وقتی که این آیه: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً»، نازل شد، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، علی و حسن و حسین و

فاطمه (علیهم السلام) ، را طلبیدند، پس گفتند: خداوند! اینان اهل من هستند، پس رجس و پلیدی را از ایشان دور نما، و ایشان را پاکیزه نما پاکیزه کردنی.

۶- رَوَى أَحْمَدُ فِي مُسْنَدِهِ، وَ الثَّعْلَبِيُّ فِي تَفْسِيرِهِ، بِإِسْنَادِهِمَا إِلَى شَدَّادِ بْنِ عَمَّارٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى وَائِلَةَ بْنِ الْأَسَدِ، وَ عِنْدَهُ قَوْمٌ فَذَكَرُوا عَلِيًّا (عليه السلام) فَشَتَّمُوهُ، فَشَتَّمْتُهُ مَعَهُمْ، فَلَمَّا قَالُوا، قَالَ لِي: لِمَ شَتَّمْتَ هَذَا الرَّجُلَ؟ قُلْتُ: رَأَيْتُ الْقَوْمَ يَشْتُمُونَهُ، فَشَتَّمْتُهُ مَعَهُمْ.

فَقَالَ: أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَا رَأَيْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)؟ قُلْتُ: بَلَى.

قَالَ: أَتَيْتُ فَاطِمَةَ أَسْأَلُهَا عَنْ عَلِيٍّ (عليه السلام) ، فَقَالَتْ: تَوَجَّهَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) ، فَجَلَسْتُ أُنْتَظِرُ، حَتَّى جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) ، فَجَلَسَ وَ مَعَهُ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (عليهم السلام) ، أَخَذَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِيَدِهِ، حَتَّى دَخَلَ، فَأَذِنِي عَلِيًّا وَ فَاطِمَةَ (عليهما السلام) ، فَأَجْلَسَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَأَجْلَسَ حَسَنًا وَ حُسَيْنًا (عليهما السلام) ، كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى فَجْدِهِ، ثُمَّ لَفَّ عَلَيْهِمْ ثَوْبَهُ، أَوْ قَالَ كَسَاءً، ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيرًا»، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي وَ أَهْلُ بَيْتِي أَحَقُّ. (۱)

احمد بن حنبل در مسند خود، و ثعلبی در تفسیرش، به سندهای خودشان، از شداد بن عمار روایت کرده اند که گفت: روزی بر وائله بن اسقع وارد شدم، عده ای را نزد او دیدم، که چون از علی (علیه السلام) یاد می کردند، به او دشنام می دادند، من هم با آنها هم آواز شده، به آن حضرت جسارت کردم، چون آنها رفتند، وائله به من گفت: چرا به این مرد

ص: ۱۴۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۲۱۷، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۶۱، ح ۸۶۱۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۶۷، ح ۶۸۹؛ الطرائف فی معرفه مذاهب الطوائف، ج ۱، ص ۱۲۳، ح ۱۸۸.

دشنام دادی؟ گفتیم: دیدم آن جمعیت به او دشنام می دهند، من نیز چنین کردم.

واثله گفت: آیا به تو خبر ندهم، آنچه را که از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) دیده ام؟ گفتیم: بلی، گفت: روزی خدمت فاطمه (علیها السلام) رفتم، و سراغ علی (علیه السلام) را گرفتم، فرمودند: ایشان نزد پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) رفته اند، پس به انتظار نشستیم، تا اینکه پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به همراه علی و حسن و حسین، آمدند، و هر کدام از حسن و حسین را به دستگیرفته بودن، تا این که وارد شدند.

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، علی و فاطمه (علیهما السلام) را روبروی خود قرار دادند، و حسن و حسین (علیهما السلام) را روی زانوهای خود نشاندهند، سپس با لباس خود، یا گفت با عبا، آنها را پوشاندهند. آنگاه این آیه را تلاوت فرمودند: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»، و بعد از آن فرمود: خدایا! اینان اهل بیت من هستند، و اهل بیت من شایسته ترند.

۷_ عَنْ عَمْرَةَ الْهَمْدَانِيَّةِ، قَالَتْ: قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: أَنْتِ عَمْرَةٌ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، قَالَتْ عَمْرَةُ: أَلَا تُخْبِرِينِي عَنْ هَذَا الرَّجُلِ، الَّذِي أُصِيبَ بَيْنَ ظَهْرَانِيكُمْ فَمِحِبٌّ وَ مُبْغِضٌ؟ قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: فَتُحِبِّينَهُ؟ قَالَتْ: لَا أَحِبُّهُ وَلَا أُبْغِضُهُ، تُرِيدُ عَلِيًّا، قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»، وَمَا فِي الْبَيْتِ إِلَّا جَبْرَائِيلُ وَمِيكَائِيلُ وَمُحَمَّدٌ وَعَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ (عليهم السلام) وَأَنَا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَنَا مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ؟ فَقَالَ: مِنْ صَالِحِ نِسَائِي.

ص: ۱۴۳

يا عَمْرَهُ! فَلَوْ كَانَ قَالَ نَعَمْ، كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا تَطَّلَعُ عَلَيْهِ الشَّمْسُ. (۱)

از عمره همدانیه، نقل است که ام سلمه از او پرسید: آیا تو عمره هستی؟ گفت: آری، پس از آن عمره از او پرسید: آیا مرا از حال این مردی، که در میان شما دوست و دشمن، ضربت خورد و کشته شد، آگاه نمی کنی؟ ام سلمه گفت: آیا تو دوستداری؟ عمره گفت: نه دوستش دارم، و نه دشمنش شمارم! و مقصودش علی (علیه السلام) بود، ام سلمه گفت: خدای متعال هنگامی که این آیه را فرستاد: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»، هیچ کس جز، جبرئیل و میکائیل و محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین (علیهم السلام) و من، در آن خانه نبود. من گفتم: ای رسول خدا! آیا من از اهل بیت هستم؟ پیامبر فرمودند: تو از زنان شایسته من هستی.

ای عمره! اگر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، به من فرموده بودند آری، از هر چه که خورشید بر آن می تابد، نزد من محبوبتر بود.

۸- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبِيدٍ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ»، (۲) فَقَالَ: نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ)، فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ: فَمَا لَهُ لَمْ يَسِمِ عَلِيًّا وَ أَهْلَ بَيْتِهِ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟

قَالَ: فَقَالَ: قُولُوا لَهُمْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ) نَزَلَتْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ، وَ لَمْ يَسِمِ اللَّهُ لَهُمْ

ص: ۱۴۴

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۲۱۶، ح ۲۲؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۳۳۶، ح ۴۵۸؛ شرح الأخبار فی فضائل الأئمة الأطهار (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۴۹۴، ح ۸۷۹؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۱۳۳، ح ۷۶۴.

ثَلَاثًا، وَلَا أَرْبَعًا، حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) هُوَ الَّذِي فَسَّرَ ذَلِكَ لَهُمْ، وَ نَزَلَتْ عَلَيْهِ الزَّكَاةُ، وَ لَمْ يَسْمُ لَهُمْ مِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا، دِرْهَمًا، حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) هُوَ الَّذِي فَسَّرَ ذَلِكَ لَهُمْ، وَ نَزَلَ الْحَجُّ، فَلَمْ يَقُلْ لَهُمْ طُوفُوا أُسْبُوعًا، حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) هُوَ الَّذِي فَسَّرَ ذَلِكَ لَهُمْ، وَ نَزَلَتْ: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ»، وَ نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ (عليهم السلام)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فِي عَلِيٍّ (عليه السلام): «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ، فَعَلِيَ مَوْلَاهُ» وَ قَالَ (عليهما السلام): «أَوْصِيَكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَ أَهْلِ بَيْتِي، فَإِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ لَمَّا يَفْرَقَ بَيْنَهُمَا، حَتَّى يورِدَهُمَا عَلَى الْحَوْضِ، فَأَعْطَانِي ذَلِكَ، وَ قَالَ: لَا تَعْلَمُوهُمْ، فَهُمْ أَعْلَمُ مِنْكُمْ، وَ قَالَ: إِنَّهُمْ لَنْ يَخْرُجُوَكُمْ مِنْ بَابِ هُدًى، وَ لَنْ يَدْخُلُوَكُمْ فِي بَابِ ضَلَالَةٍ.

فَلَوْ سَيَّكَتَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فَلَمْ يَبَيِّنْ مَنْ أَهْلُ بَيْتِهِ، لَادَّعَاهَا آلُ فُلَانٍ وَ آلُ فُلَانٍ، وَ لَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْزَلَهُ فِي كِتَابِهِ تَصَدِيقًا لِنَبِيِّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيرًا»، فَكَانَ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ فَاطِمَةُ (عليهم السلام) فَأَدْخَلَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) تَحْتَ الْكِسَاءِ، فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ أَهْلًا وَ ثَقَلًا، وَ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي وَ ثَقَلِي.

فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: أَلَسْتُ مِنْ أَهْلِكَ؟ فَقَالَ: إِنَّكَ إِلَيَّ خَيْرٌ، وَ لَكِنَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي وَ ثَقَلِي... (١)

از ابو بصير نقل است که گفت: از امام صادق (عليه السلام) در باره فرمایش خدای عز و جل: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: این آیه در باره علی بن ابی طالب و حسن و حسین (عليهم السلام) نازل شده است، (چون در آن زمان، فقط

ص: ۱۴۵

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۲، ص ۱۱، ح ۲۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۱۰۵، ح ۲۴۸۱ و ج ۴، ص ۴۴۳، ح ۸۵۸۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۳، ص ۴۴۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۵۰۲، ح ۳۴۳؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۸۶، ح ۱.

همان سه نفر از ائمه (علیهم السلام)، حاضر بودند، به حضرت عرض کردم: مردم می گویند: چرا نام علی (علیه السلام) و خانواده اش در کتاب خدای عزّ و جلّ برده نشده است؟

فرمودند: به آنها بگو: آیه نماز، بر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شد، ولی سه رکعتی و چهار رکعتی آن، نامی برده نشد، تا اینکه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، خود برای مردم بیان کردند، پس آیه زکات، بر آن حضرت نازل شد، ولی بیان نشد که زکات هر چهل درهم، یک درهم است، تا اینکه این را، خود پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، برای مردم شرح دادند، و امر به حج، نازل شد، ولی برای کسی مشخص نشد که هفت دور طواف کند، تا اینکه خود پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، برای آنها توضیح دادند. و آیه: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ»، نازل شد، و در باره علی و حسن و حسین (علیهم السلام) هم نازل شد، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره علی (علیه السلام) فرمودند: «هر که را من مولا و آقای اویم، علی مولا و آقای اوست»، و باز فرمودند: در باره کتاب خدا و اهل بیت به شما سفارش می کنم، من از خدای عزّ و جلّ خواسته ام که میان آنها جدائی نیاندازد، تا آنها را، در کنار حوض کوثر به من رساند، خدا خواسته مرا اجابت کرد، و نیز فرمودند: شما چیزی به آنها نیاموزید، که آنها از شما دانانترند، و باز فرمودند: آنها شما را از در هدایت بیرون نکنند، و به در گمراهی وارد نسازند.

اگر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) سکوت می کردند و در باره اهل بیت شان چیزی بیان نمی کردند، آل فلان و آل فلان، آن را برای خود ادعا می کردند، ولی خدای عزّ و جلّ برای تصدیق پیامبرش، بیان آن حضرت را (که مقصود آل پیامبر (علیهم السلام) است نه آل فلان و فلان)، در کتابش نازل فرمود: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً»، و در خانه ام سلمه، علی و حسن و حسین و فاطمه (علیهم السلام) بودند، که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) آنها را زیر عبا جمع نمودند، و سپس فرمودند: خدایا! هر پیامبری، اهل و عترتی دارند، و اهل و

عترت من اینها هستند، ام سلمه گفت: آیا من از اهل شما نیستم؟ حضرت فرمودند: تو به سوی خیر و خوبی حرکت می کنی، ولی اینها اهل و عترت من هستند.

دو نکته:

الف) عده ای از جاهلان، می پندارند که خداوند در این آیه، همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) را، اراده فرموده است، ولی اینها به خطا رفته اند و گمراه شده اند.

زیرا اگر در این آیه، همسران آن حضرت مراد بود، باید می فرمود: «لیذهب عنک»، و «یطهرک»، یعنی ضمیرها، مؤنث می آمد. همانطور که در آیات: «واذکرن ما یتلی فی بیوتکن»، و «لا تبرجن»، و «لستنّ كأحدٍ من النساء»، به صورت مؤنث آمده است.

ب) مرحوم علامه امینی (قدس سره)، با یکی از دانشمندان اهل سنت دیدار کرده بود. آن عالم سنی درباره «آیه تطهیر» از وی پرسید: که این آیه درباره چه کسانی نازل شده است؟ و آیا درباره زنان پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شده، و یا درباره کسانی دیگر؟ علامه امینی (قدس سره) پاسخ او را، با پرسشی بیان فرمودند، که خلاصه آن، چنین است:

به نظر شما، اگر آیه تطهیر، درباره زنان پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شده بود، و آنان را اندک نصیبی از آن بود، آیا عایشه این امر را رها می کرد، و آن را بر پیشانی شترش، که در جنگ جمل بر آن سوار شده بود، و مردم را برای جنگ با حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) تشویق می کرد، نمی نوشت؟!

آن دانشمند پاسخ داد: بله، حتماً این کار را انجام می داد.

خداوند مرحوم علامه امینی (قدس سره) را، مشمول غفران و رضوان و رحمت خودش نماید.

آنچه در این جا جلب توجه می کند این است که، این آیه، فقط درباره اصحاب کساء نازل شده، و هیچ یک از زنان پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، ادعا نکرده اند که در مفاد این آیه، و

ص: ۱۴۷

شماره: ۲۵۹- کد آیه: ۳۳/۵۶ اسم آیه: صلوات

{إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا}

خداوند و فرشتگانش بر پیامبر درود می فرستند، ای مؤمنان بر او درود بفرستید و سلام کنید (و تسلیم او باشید).

۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ (عليه السلام) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، ذَاتَ يَوْمٍ لِعَلِيِّ (عليه السلام): أَلَا أُبَشِّرُكَ؟ فَقَالَ: بَلَى، يَا أَبَى أَنْتَ وَ أُمِّي! فَإِنَّكَ لَمْ تَزَلْ مُبَشَّرًا بِكُلِّ خَيْرٍ.

فَقَالَ: أَخْبَرَنِي جَبْرَائِيلُ أَنْفَاءً بِالْعَجَبِ، فَقَالَ لَهُ عَلِيُّ (عليه السلام): وَ مَا الَّذِي أَخْبَرَكَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ!؟

فَقَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَّ الرَّجُلَ مِنْ أُمَّتِي، إِذَا صَلَّى عَلَيَّ وَ أَتَمَّ بِالصَّلَاةِ عَلَى أَهْلِ بَيْتِي، فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَ صِلَتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ سَبْعِينَ صَلَاةً، وَ إِنْ كَانَ مُذْنِبًا خَطَّاءً، ثُمَّ تَحَاتُّ عَنْهُ الذُّنُوبُ، كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ، وَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: لَبَّيْكَ يَا عَبْدِي وَ سَيِّدِيكَ، وَ يَقُولُ اللَّهُ لِمَلَائِكَتِهِ: يَا مَلَائِكَتِي! أَنْتُمْ تُصَلُّونَ عَلَيَّ سَبْعِينَ صَلَاةً، وَ أَنَا أُصَلِّي عَلَيْكَ سَبْعِينَ صَلَاةً، وَ إِذَا صَلَّى عَلَيَّ وَ لَمْ يَتَّبِعْ بِالصَّلَاةِ عَلَى أَهْلِ بَيْتِي، كَانَ بَيْنَهَا وَ بَيْنَ السَّمَاءِ سَبْعُونَ حِجَابًا، وَ يَقُولُ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ: لَا لَبَّيْكَ وَ لَا سَيِّدِيكَ، يَا مَلَائِكَتِي! لَا تُصْعِدُوا دُعَاءَهُ، إِلَّا أَنْ يُلْحَقَ بِنَبِيِّهِ

عَثْرَتُهُ، فَلَا زَالَ مَحْجُوبًا، حَتَّى يَلْحَقَ بِي أَهْلَ بَيْتِي. (۱)

از عبد الله بن سنان نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: روزی رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: آیا مژده ای به تو ندهم؟ حضرت علی (علیه السلام) عرض کردند: بله، پدر و مادرم قربانت! وجود مبارک شما، همیشه منشأ خیر است. پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: جبرئیل مرا به چیز شگفت آوری خبر داد، حضرت علی (علیه السلام) عرض کردند: ای رسول خدا! به چه چیزی شما را خبر داد؟

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: جبرئیل به من خبر داد، که اگر کسی از امتم به من درود فرستد، و آن را با صلوات بر اهل بیتم، خاتمه دهد، درهای آسمان، به روی او گشوده شود، و فرشتگان، هفتاد بار برای او طلب آمرزش کنند، و از آن پس اگر از گنهکاران باشد، گناهان او همانند برگ درختان در فصل خزان، می ریزد، و خداوند تبارک و تعالی می فرماید: اجابت می کنم تو را، و یاریت می کنم، یاری دادنی.

و خداوند به فرشتگانش می فرماید: ای فرشتگان من! شما بر او هفتاد مرتبه درود بفرستید و آمرزش طلب کنید، ولی من هفتصد بار، او را مورد رحمت خود قرار می دهم.

أَمَّا إِنْ فَطَقَ بَرَّ مِنْ دَرُودِ فَرَسْتَد، وَ دَنْبَالِشْ بَرِ أَهْلِ بَيْتِ مَنْ، دَرُودِ نَفَرَسْتَد، هَفْتَادِ حِجَابِ بَيْنِ صَلَوَاتِ أَوْ وَ آسْمَانِ حَايِلِ مِي گَرَدَد، وَ خَدَاوَنَدِ بَلَنَدِ مَرْتَبَه مِي فَرَمَايَد: نَه تُو رَا اِجَابَتِ مِي كَنَم، وَ نَه يَارِيَتِ مِي نَمَايَم، اِي فَرَشْتِگَانِ مَنْ! دَعَا وَ صَلَوَاتِ أَوْ رَا، بَالَا نَبْرِيَد، مَگَرِ آنَكِه (دَرِ صَلَوَاتِ) عَثْرَتِ پِيَامْبَرِ رَا بَه أَوْ مَلْحَقِ نَمَايَد. وَ اَيْنِ دَعَا، هَمِچْنَانِ دَرِ حِجَابِ خَوَاهَدِ مَانَد، تَا اَيْنَكِه اِهْلِ بَيْتِ مَنْ رَا، دَرِ صَلَوَاتِ، بَه مَنْ مَلْحَقِ نَمَايَد.

ص: ۱۴۹

۱- الأُمَالِي (لِلصَّدُوقِ)، ص ۵۸۰، مَجْلِس ۸۵، ح ۱۸؛ بَحَارُ الْأَنْوَارِ، ج ۹۱، ص ۵۶، ح ۳۰؛ تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الظَّاهِرَةِ فِي فِضَائِلِ الْعَثْرَةِ الظَّاهِرَةِ، ص ۴۵۲؛ تَفْسِيرُ كُنُزِ الدَّقَائِقِ وَ بَحْرِ الْغُرَائِبِ، ج ۱۰، ص ۴۳۶؛ ثَوَابُ الْأَعْمَالِ وَ عِقَابُ الْأَعْمَالِ، ص ۱۵۷؛ جَامِعُ الْأَخْبَارِ (لِلشَّعِيرِيِّ)، ص ۶۳؛ وَسَائِلُ الشَّيْعَةِ، ج ۷، ص ۲۰۴، ح ۹۱۲۰.

۲- حِجَاءِ بَعْضِ الزَّنَادِقَةِ، إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ (عَلَيْهِ السَّلَام) وَقَالَ لَهُ: لَوْ لَمَّا مَا فَيَا الْقُرْآنِ مِنَ الْاِخْتِلَافِ وَالتَّنَاقُضِ، لَمَدَخَلْتُ فِي دِينِكُمْ، فَقَالَ لَهُ (عَلَيْهِ السَّلَام): وَمَا هُوَ؟ ...

وَسَاقَ الْحَدِيثِ إِلَى أَنْ قَالَ:

وَقَوْلُهُ: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يَصِیْلُونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صِیْلُوا عَلَيْهِ وَ سِیْلُوا تَسْلِيمًا»، وَ لِهَذِهِ الْآيَةِ ظَاهِرٌ وَ بَاطِنٌ، فَالظَّاهِرُ قَوْلُهُ: «صِیْلُوا عَلَيْهِ»، وَ الْبَاطِنُ قَوْلُهُ: «وَ سِیْلُوا تَسْلِيمًا»، أَيْ سَلُّوا لِمَنْ وَصَّاهُ وَ اشْتَخَلَفَهُ، وَ فَضَّلَهُ عَلَيْكُمْ، وَ مَا عَهْدَ بِهِ إِلَيْهِ تَسْلِيمًا، وَ هَذَا مِمَّا أَحْبَبْتُمْ أَنْ لَا يَغْلَبُ تَأْوِيلَهُ، إِلَّا مَنْ لَطَفَ حِسَّهُ وَ صَفَا ذَهَنَهُ وَ صَحَّ تَمَيُّزُهُ. (الحديث) (۱)

حضرت مولی الموحدين أمير المؤمنين علی (عليه السلام)، در پاسخ ایرادهایی که یکی از کفار به قرآن کریم، گرفته بود، در روایتی طولانی، فرمودند:

... و اما آیه: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يَصِیْلُونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صِیْلُوا عَلَيْهِ وَ سِیْلُوا تَسْلِيمًا»، دارای ظاهری است و باطنی، ظاهرش همان فراز: «صِیْلُوا عَلَيْهِ»، و باطن آن، فراز: «وَ سِیْلُوا تَسْلِيمًا» می باشد، یعنی در برابر کسی که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، او را به عنوان وصی و جانشین خویش، قرار دادند، و او را بر شما ترجیح دادند، و عهد و پیمانی از او، بر عهده شما نهادند، تسلیم و فرمان بردار باشید.

سپس فرمودند: به تو خیر می دهم، که تأویل اینها که برایت گفتم را، جز افرادی با

ص: ۱۵۰

۱- الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی)، ج ۱، ص ۲۵۳؛ بحار الأنوار، ج ۸۹، ص ۴۶، ح ۳ و ج ۹۰، ص ۱۲۰، باب ۱۲۹، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۹۱، ح ۸۷۱۰؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۰۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۴۳۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۰۵، ح ۲۳۴.

حسّ لطیف و ذهنی پاک، که دارای قدرت تمیز می باشند، کسی درک نمی کند.

۳- عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ سَيِّدِ الْأَوْصِيَاءِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَن صَلَّيَ عَلَيَّ وَ لَمْ يَصِلْ عَلَيَّ أَلِيٍّ، لَمْ يَجِدْ رِيحَ الْجَنَّةِ، وَ إِنَّ رِيحَهَا لَتُوجَدُ مِنْ مَسِيرِهِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ. (۱)

ابان بن تغلب نقل نموده که، حضرت امام محمد باقر (عليه السلام)، از پدرشان امام سجاد (عليه السلام)، آقای عبادت کنندگان، از پدرشان امام حسین (عليه السلام)، سرور شهیدان، از پدرشان علی بن ابی طالب (عليه السلام)، سرور اوصیاء، روایت نمودند که پیامبر خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) فرمودند: هر کس بر من درود فرستد، و بر آل من درود نفرستد، بوی بهشت را استشمام نخواهد کرد، و همانا بوی خوش بهشت، از فاصله پانصد سال راه، استشمام می شود.

۴- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم) قَالَ: صَلَّيْتُ الْمَلَائِكَةَ عَلَيَّ، وَ عَلَيَّ عَلِيٌّ (عليه السلام)، سَدِّعَ سِنِينَ، وَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَمْ يَصِلْ فِيهَا أَحَدٌ غَيْرِي وَ غَيْرُهُ. (۲)

از او ایوب نقل است که گفت: رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) فرمودند: فرشتگان، بر من و علی

ص: ۱۵۱

۱- الأُمالي (للصدوق)، ص ۲۰۰، مجلس ۳۶، ح ۹؛ بحار الأنوار، ج ۸، ص ۱۸۶، ح ۱۵۰ و ج ۹۱، ص ۵۶، ح ۲۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۹۰، ح ۸۷۰۸؛ وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۲۰۳، ح ۹۱۱۷.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۳۰۲ و ج ۳۸، ص ۲۵۱ و ج ۶۵، ص ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۹۲، ح ۸۷۱۵؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۱۹۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۵، ص ۵۲۵ و ج ۱۰، ص ۴۰۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۲۵۶، ح ۲۸۹ و ج ۲، ص ۲۵۶، ح ۱۵۹ و ج ۴، ص ۳۰۲، ح ۲۲۳؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۹۸.

بن ابی طالب (علیه السلام)، هفت سال، درود می فرستادند، زیرا (در این هفت سال) غیر از من و علی ابن ابی طالب (علیه السلام)، از مردان، هیچ کس نماز نمی خواند.

۵- عَنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَقُولُ: صِلَّتِ الْمَلَائِكَةُ عَلَيَّ وَعَلَى عَلِيٍّ (علیه السلام) سَبْعًا، وَذَلِكَ أَنَّهُ لَمْ يَرْفَعْ إِلَى السَّمَاءِ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، إِلَّا مِنِّي وَمِنْهُ. (۱)

از انس بن مالک نقل است که گفت: از پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند: ملائکه بر من و علی (علیه السلام)، هفت سال، صلوات فرستادند، و این به خاطر آن بود، که در این مدت، شهادت به «لا اله الا الله و محمد رسول الله»، به آسمان بالا نرفت، مگر از من و علی (علیه السلام).

ص: ۱۵۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۲۲۶، ح ۳۱ و ص ۲۵۱ و ص ۲۷۳، ذیل ح ۱۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۹۲، ح ۸۷۱۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۰۲، ح ۲۲۲؛ الطرائف فی معرفه مذاهب الطوائف، ج ۱، ص ۱۹، ح ۸؛ عمدت عیون صحاح الأخبار فی مناقب إمام الأبرار، ص ۶۵، ح ۷۹؛ کنز الفوائد، ج ۱، ص ۲۷۱.

{إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا}

بی گمان، کسانی که خدا و پیامبر او را آزار می رسانند، خدا آنان را در دنیا و آخرت لعنت کرده، و برایشان عذابی خفت آور آماده ساخته است.

۱- عَنْ أَرْطَاهِ بْنِ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو خَالِدٍ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ أَخَذَ بِشَعْرِهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ، وَهُوَ أَخَذَ بِشَعْرِهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، وَهُوَ أَخَذَ بِشَعْرِهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَهُوَ أَخَذَ بِشَعْرِهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَهُوَ أَخَذَ بِشَعْرِهِ، فَقَالَ: يَا عَلِيُّ! مَنْ آذَى شَعْرَةَ مِنْكَ، فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ، وَمَنْ آذَى اللَّهَ، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ. (۱)

ارطاه بن حبيب گفت: حدیث کرد ما را ابو خالد واسطی، در حالی که موی خود را گرفته بود، و حدیث کرد مرا زید بن علی، در حالی که موی خود را گرفته بود، و حدیث کرد مرا علی بن حسین (علیهما السلام)، در حالی که او نیز موی خودش را گرفته بود، و حدیث کرد مرا حسین بن علی (علیهما السلام)، و حال آنکه ایشان هم موی خود را گرفته بودند، و حدیث کرد

ص: ۱۵۳

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۳۳۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۹۳، ح ۸۷۱۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۵۶؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۰۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۴۴۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۰۵، ح ۲۳۸؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۱۴۷، ح ۷۷۶؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ۳۹۸؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۸، ص ۵۸۰.

مرا علی بن ابی طالب (علیه السلام)، در حالی که ایشان نیز موی خود را گرفته بودند، گفتند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در حالی که موی خودشان را در دست گرفته بودند، فرمودند: ای علی! هر کس، به یک تار موی تو، آزار رساند، البته مرا اذیت کرده، و هر کس مرا برنجاند، قطعاً خدا را رنجانیده، و کسی که خدا را برنجاند، پس لعنت خداوند، بر او است.

۲_ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ، وَ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَ بُرَيْدَةَ، أَنَّهُ رَغِبَ عَلِيٌّ (عليه السلام) مِنَ الْغَنَائِمِ فِي حَرَابِيهِ، فَزَايِدَهُ حِرَابُ بْنُ أَبِي بَلْتَعَةَ، وَ بُرَيْدَةَ الْأَشْلَمِيَّ، فَلَمَّا بَلَغَ قِيَمَتَهَا قِيمَةً عَدْلٍ فِي يَوْمِهَا، أَخَذَهَا بِذَلِكَ، فَلَمَّا رَجَعُوا، وَقَفَ بُرَيْدَةُ قُدَّامَ الرَّسُولِ (صلی الله علیه و آله و سلم)، وَ شَكَا مِنْ عَلِيٍّ (عليه السلام)، فَأَعْرَضَ عَنْهُ النَّبِيُّ (صلی الله علیه و آله و سلم)، ثُمَّ جَاءَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ يَشْكُو، فَأَعْرَضَ عَنْهُ النَّبِيُّ (صلی الله علیه و آله و سلم)، ثُمَّ جَاءَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ يَشْكُو، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ قَامَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَهَا، فَغَضِبَ النَّبِيُّ (صلی الله علیه و آله و سلم) وَ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَ تَرَبَّدَ وَجْهُهُ، وَ انْتَفَخَتْ أَوْدَاجُهُ، فَقَالَ: مَا لَكَ يَا بُرَيْدَةُ؟ مَا أَذَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ مُنْذُ الْيَوْمِ، أَمَا سَمِعْتَ أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ: «إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا»؟

أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَلِيًّا مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ؟ وَ أَنَّ مَنْ أَذَى عَلِيًّا فَقَدْ أَذَى اللَّهَ، وَ مَنْ أَذَى اللَّهَ فَحَقَّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُؤْذِيَهُ بِأَلِيمٍ عَذَابِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ؟

يا بُرَيْدَةُ! أَنْتَ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ أَعْلَمُ؟ أَمْ قُرْأَةُ اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ أَعْلَمُ؟ أَنْتَ أَعْلَمُ أَمْ مَلِكُ الْأَرْحَامِ أَعْلَمُ؟ أَنْتَ أَعْلَمُ يَا بُرَيْدَةُ! أَمْ حَفَظَهُ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟

قَالَ: بَلْ حَفَظْتُهُ، قَالَ: وَ هَذَا جَبْرَيْلُ، أَخْبَرَنِي عَنْ حَفَظِهِ عَلِيٌّ (عليه السلام) أَنَّهُمْ مَا كَتَبُوا قَطُّ عَلَيْهِ خَطِيئَةً، مُنْذُ وُلِدَ، ثُمَّ حَكَى عَنْ مَلِكِ الْأَرْحَامِ، وَ قُرْأَةِ اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ وَ فِيهَا مَا تُرِيدُونَ

مِنْ عَلِيٍّ (عليه السلام)؟ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قَالَ: عَلِيٌّ مِني وَأَنَا مِنْهُ، وَهُوَ وَلِيٌّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي. (۱)

از عمران بن حصین و ابن عبّاس و بریده نقل است که روزی حضرت امام علی (علیه السلام) در میان غنایم کنیزی را پسندیدند، اما حاطب بن ابی بلتعہ و بریده اسلمی بر قیمت آن کنیز افزودند، همین که بهای کنیز به مبلغی عادلانه در آن روز رسید، امام کنیزک را با همان قیمت خریدند، وقتی که بازگشتند، بریده در برابر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ایستاد، و از علی (علیه السلام) زبان به شکوه و شکایت گشود.

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) از او روی برگرداندند، سپس بریده از راست و چپ و پشت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) راه افتاد، و باز هم به شکایت خود ادامه داد، باز پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به او اعتنایی نکردند، تا آنکه او در برابر حضرت ایستاد، و سخنان خود را تکرار کرد، در این هنگام پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) ناراحت شدند، و رنگشان دگرگون شد و چهره درهم کشیدند و رگهای گردنشان بر آمد، و فرمودند: ای بریده! تو را چه می شود؟ تو تا امروز، اینقدر رسول خدا را نیاززده بودی؟ آیا مگر سخن خداوند را نشنیده ای که می فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا»؟

آیا نمی دانی که علی (علیه السلام) از من است، و من از اویم، و هر که علی را بیازارد مرا آزرده، و هر که مرا بیازارد خدا را آزار داده است، و هر که خداوند را بیازارد، بر خداوند است که او را به دردناک ترین عذابش در آتش جهنم آزار دهد؟

ای بریده! آیا تو داناتری یا خداوند عزّ و جلّ؟ تو داناتری یا خوانندگان لوح محفوظ؟ آیا تو داناتری یا فرشته رحیم ها؟ آیا تو داناتری، ای بریده! یا نگاهبانان و حافظان علی

ص: ۱۵۵

۱- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۶۵۴ و ج ۳۹، ص ۳۳۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۹۵، ح ۸۷۲۲؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۲۱۱.

بن ابی طالب (علیه السلام)؟

بریده پاسخ داد: حافظان علی بن ابی طالب (علیه السلام) آگاه ترند.

پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: این جبرئیل است که به من، از حافظان علی بن ابی طالب (علیه السلام)، خبر می دهد، که گفته اند: آنان از زمان ولادت حضرت علی (علیه السلام) تا کنون، هرگز یک کار خطا هم برای او رقم نزده اند. آنگاه از فرشته رجم ها و خوانندگان لوح محفوظ، حکایت کردند.

پس در ادامه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) سه مرتبه فرمودند: از علی (علیه السلام) چه می خواهید؟! سپس فرمودند: همانا علی از من است و من از علی هستم، و او پس از من صاحب اختیار هر مؤمن است.

۳_ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنْ زُرِّ بْنِ حُبَيْشٍ، قَالَ: كَانَتْ عِصَابَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ (صلی الله علیه و آله و سلم)، فَذَكَرُوا عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام) وَ انْتَهَكُوا مِنْهُ، وَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) قَائِلٌ فِي بَيْتٍ بَعْضِ نِسَائِهِ، فَأَتَى بِقَوْلِهِمْ، فَتَارَ مَنْ نَوْمِهِ فِي إِزَارٍ، لَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُهُ، فَقَصَصَ بِدَنَجِهِمْ، وَ رَأَوْا الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ، فَقَالُوا: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ وَ غَضَبِ رَسُولِهِ!

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم): مَا لَكُمْ وَ عَلِيًّا! أَمْ يَا تَدْعُونَ عَلِيًّا؟ أَلَا! إِنَّ عَلِيًّا مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ، مَنْ آذَى عَلِيًّا فَقَدْ آذَانِي، مَنْ آذَى عَلِيًّا فَقَدْ آذَانِي. (۱)

علی بن عبد الاعلی، از زر بن حبیش نقل کرده، که گفت: گروهی از قریش، در مسجد پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره حضرت امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) صحبت می کردند،

ص: ۱۵۶

تا این که در صحبت‌هایشان به آن حضرت اهانت کردند.

و در آن وقت، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در خانه یکی از همسرانشان استراحت می کردند، که با سر و صدای آنان از خواب برخاستند، و با رو اندازی به طرف آنان آمدند، آنها تا نشانه های خشم را، در چهره پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) دیدند، گفتند: از غضب خدا و رسولش، به خدا پناه می بریم.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: شما با علی (علیه السلام) چه کار دارید؟ آیا علی (علیه السلام) را رها نمی کنید؟ بدانید! همانا علی (علیه السلام) از من است، و من از علی (علیه السلام) هستم، هر کس علی (علیه السلام) را اذیت کند، مرا اذیت کرده است، هر کس علی (علیه السلام) را اذیت کند، مرا اذیت کرده است.

۴_ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، إِذْ أَقْبَلَ عَلِيٌّ بِنَ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) غَضَبَانَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): مَا أَغْضَبَكَ؟ فَقَالَ: آذَوْنِي فِيكَ، بَنُو عَمِّكَ.

فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) مُغْضَبًا، فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ! مَنْ آذَى عَلِيًّا فَقَدْ آذَانِي، إِنَّ عَلِيًّا أَوْلُكُمْ إِيمَانًا، وَ أَوْفَاكُمْ بَعْدَ اللَّهِ، يَا أَيُّهَا النَّاسُ! مَنْ آذَى عَلِيًّا، بُعِثَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا.

فَقَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَإِنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّكَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ؟

فَقَالَ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): يَا جَابِرُ! كَلِمَةٌ يَحْتَجِرُونَ بِهَا أَنْ لَا تُسْفَكَ دِمَاؤُهُمْ، وَ أَنْ لَا تُسْتَبَاحَ

أَمْوَالَهُمْ، وَ أَنْ لَّا يَعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ. (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: در محضر پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بودم، که علی بن ابی طالب (علیه السلام) در حالی که خشمگین بودند، از راه رسیدند.

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) تا او را دیدند، فرمودند: ای علی! چه چیز تو را خشمگین کرده است؟ علی (علیه السلام) پاسخ دادند: ای رسول خدا! عموزادگان مرا با آزار شما اذیت کردند.

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در حالی که خشمناک شدند، برخاستند، و فرمودند: ای مردم! هر که علی را اذیت کند، همان علی که، اولین نفری است که ایمان آورده، و از همه شما به عهد و پیمان الهی، باوفاتر است، روز قیامت او، یهودی یا مسیحی برانگیخته می شود.

در این هنگام جابر بن عبدالله انصاری عرض کرد: ای رسول خدا! اگر چه به وحدانیت خداوند، و رسالت شما شهادت داده باشد؟

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: آری، این کلمه ای است، که تنها فایده اش این است که، شما از ریختن خون آنها خودداری می کنید، و نمی گذارید اموالشان مباح شمرده شود، و جزیه نمی دهند، در حالی که تحقیر می شوند. (اما ایمان واقعی همانا در گرو خوشنودی خدا، و حضرت رسول (صلی الله علیه و آله و سلم)، و حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) می باشد). ۵- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ (صلی الله علیه و آله و سلم)، قَالَتْ: قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم)، يَقُولُ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام): أَنْتَ أَحْيَى وَ حَيِّبِي، مَنْ آذَاكَ فَقَدْ آذَانِي. (۲)

ص: ۱۵۸

۱- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۶۵۵ و ج ۳۹، ص ۳۳۳، ح ۳؛ عمده عیون صحاح الأخبار فی مناقب إمام الأبرار، ص ۲۸۲، ح ۴۵۹؛ كشف اليقين فی فضائل أمير المؤمنين (علیه السلام)، ص ۲۹۵.

۲- شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۱۵۰، ح ۷۷۸.

از ام سلمه، همسر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نقل است که گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیدم که به حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) می فرمودند: ای علی! تو برادر من، و دوست من هستی، هر کس تو را بیازارد، مرا آزرده است.

ص: ۱۵۹

{يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۖ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا}

تا خداوند اعمالتان را برای شما اصلاح کند، و گناهانتان را بر شما بیامرزد، و هر کس خدا و پیامبرش را اطاعت کند، بی تردید رستگاری بزرگی یافته است.

۱- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ»، فِي وِلَايَةِ عَلِيِّ (عليه السلام) وَوِلَايَةِ الْأَئِمَّةِ (عليهم السلام) مِنْ بَعْدِهِ، «فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا»، هَكَذَا نَزَلَتْ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره فرمایش خدای عز و جل: «مَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ»، فرمودند: کسی که اطاعت خدا و پیامبر را نماید در مورد ولایت حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام) و امامان بعد از آن حضرت، «فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا»، به رستگاری بزرگی رسیده است. این گونه نازل شده است. (گویا مراد این است که مقصود از اطاعت خدا و رسول، ولایت حضرت علی و

ص: ۱۶۰

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۱۷، ح ۳۴؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۰۳، ح ۶۲ و ج ۳۵، ص ۵۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۹۸، ح ۸۷۳۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۵۹؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۰۶؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۹۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۴۴۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۰۹، ح ۲۵۷؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۱۴، ح ۸؛ مناقب آل ابی طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۱۰۶.

ائمه (عليهم السلام) است).

۲- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) قَالَ: أَخَذَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِيَدِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ، فَقَالَ: مَنْ أَحَبَّنِي، وَ أَحَبَّ هَذَيْنِ، وَ أَبَاهُمَا، وَ أُمَّهُمَا، كَانَ مَعِي فِي دَرَجَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۱)

حضرت امام امير المؤمنين علي (عليه السلام) فرمودند: روزی پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) دست حسن و حسين را گرفتند، و فرمودند: هر کس مرا دوست بدارد، و اين دو، و پدر و مادرشان را نیز دوست بدارد، روز قیامت با من، در يك درجه خواهد بود.

ص: ۱۶۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۷۲، ح ۳۹؛ الطرائف في معرفة مذاهب الطوائف، ج ۱، ص ۱۱۱، ح ۱۶۴؛ عمده عيون صحاح الأخبار في مناقب إمام الأبرار، ص ۲۷۴، ح ۴۳۶؛ كشف الغم في معرفة الأئمة (عليهم السلام)، ج ۱، ص ۹۰؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۳۸۲.

{إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا}

ما امانت را بر آسمانها و زمین و کوه ها عرضه کردیم، پس، از برداشتن آن سر باز زدند و از آن هراسناک شدند، ولی انسان آن را برداشت، به راستی او ستمگری نادان بود.

۱_ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام) ، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا»، قَالَ: هِيَ وَلَايَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) فرمودند: همانا خداوند می فرماید: «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا»، سپس فرمودند: این امانت، ولایت حضرت امیر المؤمنین علی (عليه السلام) است.

۲_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ، عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «إِنَّا عَرَضْنَا

ص: ۱۶۲

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۷، ح ۱۲؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۸۰، ح ۲۲؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۴۹۹، ح ۸۷۳۲؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۷۶، ح ۲؛ تفسير نور الثقلين، ج ۴، ص ۳۱۲، ح ۲۶۱؛ الكافي، ج ۱، ص ۴۱۳، ح ۲.

الْأَمَانَةَ»، عَرَضَ اللَّهُ أَمَانَتِي عَلَى السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ، بِالثَّوَابِ وَالْعِقَابِ، فَقُلْنَا: رَبَّنَا لَا تَحْمِلْنَا بِالثَّوَابِ وَالْعِقَابِ، لَكِنَّا نَحْمِلُهَا بِلَا ثَوَابٍ وَلَا عِقَابٍ، وَإِنَّ اللَّهَ عَرَضَ أَمَانَتِي وَوَلَايَتِي عَلَى الطُّيُورِ، فَأَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِهَا الْبُرَّاءُ الْبَيْضُ، وَالْقَنَايِرُ، وَأَوَّلُ مَنْ جَحَدَهَا الْبُومُ، وَالْعَنْقَاءُ، فَلَعَنَهُمَا اللَّهُ تَعَالَى مِنْ بَيْنِ الطُّيُورِ، فَأَمَّا الْبُومُ، فَلَا تَقْدِرُ أَنْ تَظْهَرَ بِالنَّهَارِ، لِيُبْغِضَ الطَّيْرَ لَهَا، وَأَمَّا الْعَنْقَاءُ، فَغَابَتْ فِي الْبِحَارِ لَا تُرَى، وَإِنَّ اللَّهَ عَرَضَ أَمَانَتِي عَلَى الْأَرْضِ بَيْنَ فَكْلٍ بُقْعَةٍ آمَنْتُ بِوَلَايَتِي، جَعَلَهَا طَيْبَةً زَكِيَّةً، وَجَعَلَ نَبَاتَهَا وَثَمَرَهَا حُلُوعًا عَذْبًا، وَجَعَلَ مَاءَهَا زُلَالًا، وَكُلُّ بُقْعَةٍ جَحَدَتْ إِمَامَتِي وَانْكَرَتْ وَوَلَايَتِي، جَعَلَهَا سَبِيحًا، وَجَعَلَ نَبَاتَهَا مُرًّا عَلَقْمًا، وَجَعَلَ ثَمَرَهَا الْعُوسَجَ وَالْحَنْظَلَ، وَجَعَلَ مَاءَهَا مِلْحًا أُجَاجًا.

ثُمَّ قَالَ: «وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ»، يَعْنِي أُمَّتِكَ يَا مُحَمَّدُ! وَلِأَيِّهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِمَامَتَهُ، بِمَا فِيهَا مِنَ الثَّوَابِ وَالْعِقَابِ، إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا لِنَفْسِهِ جَهُولًا، لِأَمْرِ رَبِّهِ مَنْ لَمْ يُوَدِّهَا بِحَقِّهَا فَهُوَ ظَلُومٌ غَشُومٌ. (۱)

از محمد بن حنفیه نقل است که گفت: حضرت امام امیر المؤمنین علی (علیه السلام) در باره آیه: «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ»، فرمودند: خداوند امانت مرا بر آسمان های هفتگانه از نظر ثواب و عقاب عرضه داشت، آنها گفتند: خدایا! ما آن را از نظر ثواب و عقاب حمل نمی کنیم، ولی بدون ثواب و عقاب حمل می کنیم.

خداوند امانت و ولایت مرا بر پرندگان عرضه داشت، اولین پرنده ای که ایمان آورد، باز سفید و چکاوک بود، و اولین پرنده ای که انکار کرد، جغد و عنقا بودند، که از میان پرندگان، آنها لعنت شده اند، جغد که نمی تواند روز آشکار کند، چون پرندگان با او

ص: ۱۶۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۸۱، ح ۲۷ و ج ۴۱، ص ۲۴۵ و ج ۶۱، ص ۴۷، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۰۱، ح ۸۷۳۹؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۱۸۶، باب ۱۵، ح ۱؛ مناقب آل ابی طالب (علیه السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۲، ص ۳۱۴.

دشمن اند، اما عنقا، در دریاها است که دیده نمی شود، پس خداوند امانت مرا بر زمینها عرضه داشت، هر جا که ولایت مرا قبول کرد، آن را پاک و پاکیزه قرار داد، و میوه ها و روئیدنیهای آن را شیرین و گوارا نمود، و آبش را صاف و زلال قرار داد، و هر جا که انکار نمود، آنجا را شوره زار نمود، و میوه ها و روئیدنیهایش را خاردار و تلخ، قرار داد، و آبش را تند و شور نمود.

بعد فرمودند: «وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ»، یعنی امت تو، ای محمد! ولایت امیر المؤمنین (علیه السلام) و امامتش را به ناحق ادعا کردند، با آن عقاب و کیفر و پاداشی که داشت، «إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا»، او ستمگر به نفس خود بود، «و جَهُولًا»، و جاهل به امر پروردگار، هر کس حق آن را ادا نکند، ستمگر و بیدادگر است.

۳- عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرَّضَا (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا»، فَقَالَ (عليه السلام): «الْأَمَانَةُ الْوَلَايَةُ، مِنْ أَدْعَاهَا بِغَيْرِ حَقٍّ فَقَدْ كَفَرُوا» (۱).

از حسین بن خالد نقل است که گفت: از حضرت امام رضا (علیه السلام) در باره آیه شریفه: «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا»، سؤال کردم، حضرت فرمودند: امانت، ولایت است، که هر کس به ناحق، مدعی آن شود، کافر شده است.

ص: ۱۶۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۱، ص ۱۲۷، ح ۱۰۳ و ص ۱۳۰، ح ۱۰۸؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۷۹، ح ۱۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۰۰، ح ۸۷۳۵؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۰۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۰۹، ح ۲۵۸؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۱، ص ۳۰۶، ح ۶۶؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۱۸۹، ح ۴؛ معانی الأخبار، ص ۱۱۰، ح ۳.

{وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُورَى ظَاهِرَةً وَقَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ ﴿۱۸﴾ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ }

و میان آنها و شهرهایی که برکت داده بودیم، آبادیهای آشکاری قرار دادیم و سفر در میان آنها را بطور متناسب مقرر داشتیم (و به آنان گفتیم:) شبها و روزها در این آبادیها با ایمنی (کامل) سفر کنید!

۱- عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ، قَالَ: دَخَلَ قَتَادَةُ بْنُ دِعَامَةَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فَقَالَ: يَا قَتَادَةُ! أَنْتَ فَقِيهِ أَهْلِ الْبَصْرَةِ؟ فَقَالَ: هَكَذَا يَزْعُمُونَ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): بَلَّغْنِي أَنَّكَ تُفَسِّرُ الْقُرْآنَ! فَقَالَ لَهُ قَتَادَةُ: نَعَمْ، فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): بِلَعْمِ تُفَسِّرُهُ أَمْ بِجَهْلٍ؟ قَالَ: لَأَ، بِلَعْمٍ، فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): فَإِنْ كُنْتَ تُفَسِّرُهُ بِلَعْمٍ فَأَنْتَ أَنْتَ، وَ أَنَا أَسْأَلُكَ، قَالَ قَتَادَةُ: سَلْ.

قَالَ: أَخْبَرَنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي سَبِّئًا: «وَقَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ»، فَقَالَ قَتَادَةُ: ذَلِكَ مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ بَرَادٍ حَلَالٍ، وَ رَاحِلِهِ وَ كِرَاءٍ حَلَالٍ يَرِيدُ هَذَا الْبَيْتَ كَانَ آمِنًا، حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): نَشَأْتُكَ اللَّهُ! يَا قَتَادَةُ! هَلْ تَعْلَمُ أَنَّهُ قَدْ يَخْرُجُ الرَّجُلُ مِنْ بَيْتِهِ بَرَادٍ حَلَالٍ وَ رَاحِلِهِ وَ كِرَاءٍ حَلَالٍ يَرِيدُ هَذَا الْبَيْتَ، فَيَقْطَعُ عَلَيْهِ الطَّرِيقَ، فَتَذْهَبُ نَفَقَتُهُ وَ يَضْرِبُ مَعَ ذَلِكَ ضَرْبَةً فِيهَا اجْتِيَا حُهُ؟

قَالَ قَتَادَةُ: اللَّهُمَّ نَعَمْ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): وَيْحَكَ! يَا قَتَادَةُ! إِنْ كُنْتَ إِنَّمَا فَسَّرْتَ

الْقُرْآنَ مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِكَ، فَقَدْ هَلَكْتَ وَ أَهْلَكَتَ، وَإِنْ كُنْتَ قَدْ أَخَذْتَهُ مِنَ الرِّجَالِ، فَقَدْ هَلَكْتَ وَ أَهْلَكَتَ، وَيَحْكُ! يَا قَتَادَةَ! ذَلِكَ مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ بَزَادٍ وَ رَاحِلَهُ وَ كِرَاءِ حَلَمَالٍ يَرُومُ هَذَا الْبَيْتِ، عَارِفًا بِحَقِّنَا يَهُونَا قَلْبُهُ، كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «فَاجْعَلْ أَفْتِدَاهُ مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ» (١)، وَ لَمْ يَعْزِ الْبَيْتِ، فَيَقُولُ إِلَيْهِ: فَنَحْنُ، وَ اللَّهُ! دَعْوَهُ إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام)، الَّتِي مَنْ هَوَانَا قَلْبُهُ قُبِلَتْ حَجَّتُهُ، وَ إِلَّا فَلَا.

يَا قَتَادَةَ! فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ كَانَ آمِنًا مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، قَالَ قَتَادَةُ: لَا جَرَمَ، وَ اللَّهُ! لَا فَسَّرْتُهَا إِلَّا هَكَذَا، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): وَيَحْكُ! يَا قَتَادَةَ! إِنَّمَا يَعْرِفُ الْقُرْآنَ مَنْ حُوطِبَ بِهِ. (٢)

از زید شحام نقل است که گفت: قتاده بن دعامه نزد حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) آمد، و آن حضرت به او فرمودند: ای قتاده! آیا تو فقیه مردم بصره هستی؟ قتاده پاسخ داد: این گونه می گویند، امام باقر (علیه السلام) فرمودند: به من خبر رسیده که تو قرآن را تفسیر می کنی! آیا این حقیقت دارد؟ قتاده پاسخ داد: آری، امام باقر (علیه السلام) فرمودند: تفسیر تو از روی دانش است، یا از روی جهل؟

قتاده پاسخ داد: خیر، بلکه از روی دانش است، امام باقر (علیه السلام) فرمودند: پس اگر از

ص: ۱۶۶

۱- ۱۴/۳۷.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۳۷، ح ۶ و ج ۴۶، ص ۳۴۹، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۴۰، ح ۱۲۳ و ج ۴، ص ۵۱۳، ح ۸۷۶۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۲۵۱؛ تفسیر الصافی، ج ۱، ص ۲۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۴۹۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۳۱، ح ۵۰؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آلہ الأطهار (علیهم السلام)، ج ۴، ص ۳۸۸، ح ۶؛ الکافی، ج ۸، ص ۳۱۱، ح ۴۸۵؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲۶، ص ۴۰۷، ح ۴۸۵؛ الوافی، ج ۲۶، ص ۴۴۲، ح ۲۵۵۳۶.

روی دانش قرآن را تفسیر می کنی، پس تو خودت (یعنی مفسر قرآن) هستی، و من از تو می پرسم، قتاده عرض کرد: پیرسید.

حضرت فرمودند: تفسیر این آیه از سوره سبأ را به من بگو، که خداوند در آن می فرماید: «وَقَدْزَنَّا فِيهَا السَّيْرَ سَيَّرُوا فِيهَا لِيَالِي وَأَيَّامًا آمِنِينَ»، قتاده پاسخ داد: منظور از این آیه، کسی است که به همراه توشه، شتر و کرایه حلال، از خانه خود به قصد این خانه (بیت الله الحرام) خارج می شود، و از هرگونه دزدی و غارتی در امان می ماند، تا آن که به سوی خانواده اش باز گردد.

امام باقر (علیه السلام) فرمودند: ای قتاده! تو را به خداوند سوگند می دهم! آیا می دانی که چه بسا آن مرد به همراه توشه حلال، شتر و کرایه حلال از خانه خود به قصد این خانه (بیت الله الحرام) خارج می شود، اما دستخوش راهزنها قرار می گیرد و توشه راه او از بین می رود، و با این حال ممکن است ضربه ای بخورد، که از آن ضربه بمیرد.

قتاده پاسخ داد: بله، چنین است، پس امام باقر (علیه السلام) فرمودند: وای بر تو! ای قتاده! اگر قرآن را تفسیر به رأی کنی، نابود می شوی و دیگران را نیز به همراه خود نابود می کنی، و اگر تفسیر قرآن را از آن مردان گرفته ای، باز هم نابود می شوی و دیگران را نیز به همراه خود نابود می کنی.

وای بر تو! ای قتاده! منظور از این آیه، کسی است که به همراه توشه، شتر و کرایه حلال به قصد این خانه (بیت الله الحرام) خارج می شود، در حالی که به حق ما (اهل بیت) آگاه است، و دل او لبریز از عشق ما است، چنان که خداوند عز و جل می فرماید: «فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ»، (پس دلهای برخی از مردم را به سوی آنان گرایش ده)، و منظور خداوند از این آیه، بیت الحرام نبوده است، و اگر قصد او بیت الحرام بود، کلمه إلیه را می آورد، پس به خداوند سوگند! منظور از دعای ابراهیم (علیه السلام) ما

بوده ایم، و هر کس که عشق ما در دلش باشد، حجتش قبول است، و گرنه پذیرفته نمی شود.

ای قتاده! پس اگر کسی این گونه باشد (یعنی عشق ما اهل بیت در قلب او باشد) در روز قیامت، از عذاب جهنم در امان خواهد بود.

قتاده گفت: حتماً تفسیر آیه همین گونه است، به خداوند سوگند! من این آیه را جز به این شکل تفسیر نکنم، امام باقر (علیه السلام) فرمودند: وای بر تو! ای قتاده! فقط، کسی که مخاطب قرآن است، قرآن را می شناسد.

۲_ عَنْ الْهَيْثَمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الرَّمَّانِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ مُوسَى (عليهما السلام)، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، مُوسَى (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ، جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: دَخَلَ عَلَيَّ أَبِي بَعْضُ مَنْ يَفْسِّرُ الْقُرْآنَ، فَقَالَ لَهُ: أَنْتَ فُلَانٌ؟ وَ سَمَاءُ بِاسْمِهِ، قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: أَنْتَ الَّذِي تُفَسِّرُ الْقُرْآنَ؟!

قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَكَيْفَ تُفَسِّرُ هَذِهِ الْآيَةَ: «وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرَى ظَاهِرَةً وَ قَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سَيْرُوا فِيهَا لِيَالِي وَ أَيَّاماً آمِنِينَ»؟

قَالَ: هَذِهِ بَيْنَ مَكَّةَ وَ مِنَّى، فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): أ يَكُونُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ خَوْفٌ وَ قَطِيعٌ؟

قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَمَوْضِعٌ يَقُولُ اللَّهُ آمَنٌ، يَكُونُ فِيهِ خَوْفٌ وَ قَطِيعٌ؟! قَالَ: فَمَا هُوَ؟ قَالَ: ذَاكَ نَحْنُ أَهْلَ الْبَيْتِ، قَدْ سَمَّاكُمْ اللَّهُ نَاسًا، وَ سَمَانًا قُرَى.

قَالَ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! أ وَجَدْتَ هَذَا فِي كِتَابِ اللَّهِ، أَنَّ الْقُرَى رِجَالٌ؟

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): أ لَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ: «وَ سَأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَ الْعِيرَ

الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا» (۱)، فَلَلْحُدْرَانِ وَالْحَيْطَانِ السُّؤَالُ، أَمْ لِلنَّاسِ؟ وَقَالَ تَعَالَى: «وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا» (۲)، فَمَنْ الْمُعَذَّبُ الرَّجَالُ، أَمْ الْجُدْرَانُ وَالْحَيْطَانُ؟! (۳)

از هیثم بن عبد الله رمانی نقل است که گفت: حضرت امام رضا (علیه السلام)، از قول پدرشان، امام موسی کاظم (علیه السلام) ، و آن حضرت از قول پدرشان، امام صادق (علیه السلام) روایت کردند که فرمودند: یکی از کسانی که قرآن را تفسیر می کرد، نزد پدرم آمد، و پدرم به او فرمودند: تو فلانی هستی؟ و نامش را بردند، آن مرد پاسخ داد: آری، پدرم فرمودند: تو همان کسی هستی که قرآن را تفسیر می کنی؟ آن مرد پاسخ داد: آری، حضرت فرمودند: آیه: «وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرَى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ»، چگونه را تفسیر می کنی؟

آن مرد پاسخ داد: منظور از آیه، مکانی میان مکه و منا است.

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: آیا در آنجا، ترس و دزدی هست؟ آن مرد پاسخ داد: آری، امام صادق (علیه السلام) فرمودند: پس چگونه، در مکانی که خداوند عزّ و جلّ می فرماید: امن است، ترس و دزدی یافت می شود؟

آن مرد عرض کرد: پس منظور آیه چیست؟ حضرت فرمودند: منظور از آن، ما اهل بیت هستیم، و خداوند شما را ناس (مردم) تعبیر نموده و ما را قُری (آبادی ها) نامیده است.

ص: ۱۶۹

۱- ۱۲/۸۲

۲- ۱۷/۵۸

۳- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۳۴، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۱۵، ح ۸۷۶۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۶۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۴۸۷.

آن مرد عرض کرد: فدایتان شوم! آیا در کتاب خدا، آیه ای یافته اید که در آن، قری (آبادی ها) به معنای مردان آمده باشد؟ امام صادق (علیه السلام) فرمودند: مگر خداوند متعال نمی فرماید: «وَاسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا»، (و از مردم) شهری که در آن بودیم و کاروانی که در میان آن آمدیم، جویا شو) پس آیا سؤال ها خطاب به دیوارها و حصارها است، یا خطاب به مردم است؟ همچنین خداوند متعال می فرماید: «وَإِنَّ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا»، (و هیچ شهری نیست، مگر این که ما، آن را پیش از روز رستاخیز، به هلاکت می رسانیم، یا آن را سخت عذاب می کنیم) پس آیا این عذاب، برای مردان است، یا برای دیوارها و حصارها؟

۳_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: دَخَلَ الْحَسَنُ الْبَصْرِيَّ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، فَقَالَ لَهُ: يَا أَخَا أَهْلِ الْبَصْرَةِ! بَلَّغْنِي أَنَّكَ فَسَّرْتَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَلَى غَيْرِ مَا أَنْزَلَتْ، فَإِنْ كُنْتَ فَعَلْتَ فَقَدْ هَلَكْتَ وَاسْتَهْلَكْتَ!

قَالَ: وَمَا هِيَ، جُعِلْتُ فِدَاكَ!؟ قَالَ: قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَ جَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَ قَدَرْنَا فِيهَا السَّبِيلَ سَبِيلًا لِيُتَمَّعُوا بِهَا لَيَالٍ وَ أَيَّامًا آمِنِينَ»، وَ يَحْكُ! كَيْفَ يَجْعَلُ اللَّهُ لِقَوْمٍ أَمَانًا وَ مَتَاعُهُمْ يَسْرُقُ بِمَكَّةَ وَ الْمَدِينَةَ وَ مَا بَيْنَهُمَا؟ وَ رَبُّمَا أَخَذَ عَبْدٌ أَوْ قَتَلَ وَ فَاتَتْ نَفْسُهُ، ثُمَّ مَكَثَ مَلِيًّا، ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ، وَ قَالَ: نَحْنُ الْقَرْيَةُ الَّتِي بَارَكَ اللَّهُ فِيهَا.

قَالَ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! أَوْحَيْدَتْ هَذَا فِي كِتَابِ اللَّهِ، إِنَّ الْقَرْيَةَ رِجَالٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَ كَأَيُّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَ رُسُلِهِ فَحَاسِبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَ

عَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُّكَرًا» (۱)، فَمِنْ الْعَيَاتِي عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الْحِطَّانُ وَ النَّبِيُّتُ، أُمُّ الرَّجَالِ؟ فَقَالَ: الرَّجَالُ، ثُمَّ قَالَ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! زِدْنِي، قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي سُورَةِ هُودٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): «وَسَأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا» (۲)، لِمَنْ أَمْرُوهُ أَنْ يَسْأَلَ الْقَرْيَةَ وَالْعَيْرَ، أُمُّ الرَّجَالِ؟ فَقَالَ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْقَرْيَةِ الظَّاهِرَةِ، قَالَ: هُمْ شِعْتَنَا، يَغْنِي الْعُلَمَاءُ مِنْهُمْ. (۳)

از عبد الله سنان نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: حسن بصری نزد حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) آمد، و آن حضرت به او فرمودند: ای برادر اهل بصره! به من خبر رسیده که تو آیه ای از کتاب خدا را، بر خلاف شأن نزول آن، تفسیر نموده ای! پس اگر این گونه انجام داده باشی، نابود شده ای، و دیگران را نیز به نابودی کشانده ای.

حسن بصری عرض کرد: جانم به فدای شما باد! کدام آیه را؟ حضرت فرمودند: آیه: «وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قَرْيَ ظَاهِرَةً وَقَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سَبْعَ يَوْمٍ لِيَأْتُوا فِيهَا لِيَالِي وَأَيَّامًا آمِنِينَ» را، وای بر تو! چگونه خداوند، قومی را در امنیت و پناه قرار می دهد، در حالی که کالای آنان در مکه و مدینه و میان این دو شهر، به سرقت می رود، و چه بسا فردی به بردگی گرفته، یا به قتل می رسد، و جانش را از دست می دهد! سپس آن حضرت مکث طولانی نمودند و سپس با دست به سینه خود اشاره نمودند و

ص: ۱۷۱

۱- ۶۵/۸

۲- ۱۲/۸۲

۳- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۳۵، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۱۵، ح ۷۸۷۰؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۶۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۴۸۸؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۴، ص ۳۸۹، ح ۷.

فرمودند: منظور از آبادی‌هایی که خداوند به آن‌ها برکت داد، ما هستیم. حسن بصری عرض کرد: آیا در کتاب خداوند آیه‌ای را پیدا کرده‌اید که در آن، قُری (آبادی‌ها) به معنای مردان آمده باشد؟ حضرت فرمودند: آری، یکی از این آیه‌ها، آیه: «وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسِبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَدَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكَرًا»، است، (و چه بسیار شهرها که از فرمان پروردگار خود و پیامبرانش سرپیچیدند و از آنها حسابی سخت کشیدیم و آنان را به عذابی (بس) زشت عذاب کردیم)، پس چه کسانی از خداوند عزّ و جلّ سرکشی نمودند: دیوارها، خانه‌ها یا مردان؟

حسن بصری پاسخ داد: مردان، سپس عرض کرد: جانم به فدای شما باد! بیشتر برایم بفرمایید، حضرت فرمودند: نمونه‌ی دیگر آن، در سوره‌ی یوسف (علیه السلام) است، آیه: «وَأَسْأَلُ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا»، (و از (مردم) شهری که در آن بودیم و کاروانی که در میان آن آمدیم جو یا شو)، به او دستور دادند تا از چه کسی بپرسد؟ از آبادی و قافله، یا از مردان؟

حسن بصری پاسخ داد: جانم به فدای شما باد! به من بگویید که معنای قُری ظاهره (آبادی‌های آشکار) چیست؟ حضرت فرمودند: منظور از آن‌ها شیعیان ما (یعنی علمای شیعه) هستند.

{وَلَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ ۖ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ}

و به یقین، ابلیس گمان خود را درباره آنها محقق یافت، که همگی از او پیروی کردند، جز گروه اندکی از مؤمنان!

عَنْ حِبْرِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: لَمَّا أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِيَدِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، يَوْمَ الْعَدِيرِ، صَرَخَ إِبْلِيسُ فِي جُنُودِهِ صِرْخَةً، فَلَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ أَحَدٌ فِي بَرٍّ وَلَا بَحْرٍ، إِلَّا أَتَاهُ، فَقَالُوا: يَا سَيِّدَهُمْ وَمَوْلَاهُمْ! مَاذَا دَهَاكَ، فَمَا سَمِعْنَا لَكَ صِرْخَةً أَوْ حَشَّ مِنْ صِرْخَتِكَ هَذِهِ؟

فَقَالَ لَهُمْ: فَعَلَ هَذَا النَّبِيُّ فِعْلًا، إِنْ تَمَّ لَمْ يَعْصِ اللَّهُ أَبَدًا، فَقَالُوا: يَا سَيِّدَهُمْ! أَنْتَ كُنْتَ لِآدَمَ.

فَلَمَّا قَالَ الْمُتَنَفِقُونَ: إِنَّهُ يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى، وَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: أَمَا تَرَى عَيْنِيهِ تَدُورَانِ فِي رَأْسِهِ، كَأَنَّهُ مَجْنُونٌ، يَعْنُونَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، صَرَخَ إِبْلِيسُ صِرْخَةً بَطْرَبَ، فَجَمَعَ أَوْلِيَاءَهُ، فَقَالَ: أَمَا عَلِمْتُمْ أَنِّي كُنْتُ لِآدَمَ مِنْ قَبْلُ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ آدَمُ نَقَضَ الْعَهْدَ وَ لَمْ يَكْفُرْ بِالرَّبِّ، وَ هُوَ لَمَّا نَقَضُوا الْعَهْدَ وَ كَفَرُوا بِالرَّسُولِ، فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ آله وَ سَلَّمَ، وَ أَقَامَ النَّاسُ غَيْرَ عَلِيٍّ (عليه السلام)، لَبَسَ إِبْلِيسُ تَاجَ الْمُلْكِ وَ نَصَبَ مِثْرًا وَ قَعَدَ فِي الْوُثْبِ، وَ جَمَعَ حَيْلَهُ وَ رَجَلَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ: اطْرُبُوا، لَمَا يَطَاعُ اللَّهُ، حَتَّى يَقُومَ الْإِمَامُ، وَ تَلَا أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): «وَلَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ»، قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): كَانَ تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ آله وَ سَلَّمَ، وَ الظَّنُّ مِنْ إِبْلِيسَ

حِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): إِنَّهُ يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى، فَظَنَّ بِهِمْ إبليسَ ظَنَّاً، فَصَدَّقُوا ظَنَّهُ. (۱)

از جابر نقل است که حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: هنگامیکه پیامبر اکرم (صلى الله عليه وآله وسلم) در روز غدیر خم، دست حضرت علی (علیه السلام) را در دست گرفتند، ابلیس در میان سپاهیان فریادی برآورد، و همه ی شیاطینی که در خشکی و دریا بودند، به سویش دویدند و نزد او جمع شدند، و گفتند: ای آقای ما، و ای مولای ما، چه نگرانی برایت پیش آمده است؟ ما تا کنون از تو، فریادی وحشتناک تر از این، نشنیده بودیم!

ابلیس گفت: این پیامبر کاری کرد که اگر به راستی این کار به نتیجه برسد، دیگر کسی، هرگز، خدا را نافرمانی نکند.

شیاطین در پاسخ گفتند: ای آقای ما! و ای مولای ما! تو بودی گمراه کننده ی آدم ابو البشر!

هنگامی که منافقین در بین خود گفتند: این مرد (پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم)) از روی هوای نفس سخن می گوید، و یکی از آن دو نفر (ابوبکر و عمر) به دیگری گفت: مگر نمی بینی چگونه چشمانش در کاسه سرش، مانند دیوانگان می چرخد! در این هنگام ابلیس از خوشحالی فریادی کشید، و دوستانش را دوباره جمع کرد و به آنها گفت: شما می دانید که من قبلاً گمراه کننده ی آدم بوده ام؟! گفتند: آری، ابلیس گفت: آدم عهد و پیمان خود را شکست، ولی به خداوند کافر نشد، ولی اینان هم عهد و پیمانشان را شکستند، و هم به پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) کافر شدند!

پس هنگامی که پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) از دنیا رفتند، و مردم به جای حضرت علی (علیه السلام) دیگری را به خلافت نشانند، ابلیس تاج پادشاهی بر سر گذاشت، و منبری نصب کرد، و بر

ص: ۱۷۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۸، ص ۲۵۶، ح ۴۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۱۸، ح ۸۷۷۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۶۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۴۹۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۳۳، ح ۵۵؛ الکافی، ج ۸، ص ۳۴۴، ح ۵۴۲؛ الوافی، ج ۲، ص ۱۸۴، ح ۶۴۴.

روی بالش نشست، و از شیاطین، پیادگان و سوارگان خود را جمع کرد، و به آنان گفت: شادی کنید، چرا که تا امام قیام نکند، خداوند اطاعت نمی شود.

امام باقر (علیه السلام) این آیه را تلاوت فرمودند: «وَلَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ»، سپس فرمودند: تأویل این آیه هنگامی بود که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) رحلت فرمودند، و گمان ابلیس، همان هنگامی بود که در باره پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) گفتند: او از سر هوای نفس سخن می گوید، و شیطان در این هنگام گمانی در باره ایشان برد، و آنها گمان شیطان را تصدیق کردند و تحقیق بخشیدند.

ص: ۱۷۵

{قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ خِزْفٍ ثُمَّ تَذَكَّرُونَ مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ}

بگو: شما را فقط به یک (چیز) پند می دهم، اینکه: دو تا دو تا، و یکی یکی برای خدا بپاخیزید، سپس تفکر کنید، که همنشین شما (پیامبر) هیچ جنونی ندارد، او برای شما جز هشدارگری پیش از (فرارسیدن) عذاب شدید نیست!

۱- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدِهِ»، فَقَالَ: إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَلَايَةِ عَلِيِّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، هِيَ الْوَاحِدَةُ الَّتِي قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدِهِ». (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که ابو حمزه گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره فرمایش خدای متعال: «قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدِهِ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: یعنی تنها شما را به ولایت علی (علیه السلام) اندرز می دهم، ولایت حضرت علی (علیه السلام) همان یک اندرزی است که خدای تبارک و تعالی می فرماید: «فقط یک اندرز به شما می دهم».

ص: ۱۷۶

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۸، ح ۱۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۹۲، ح ۴ و ج ۳۶، ص ۱۴۳، ح ۱۰۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۲۶، ح ۸۷۹۶؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العترة الطاهرة، ص ۴۶۷؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۲۵؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۳۴۵، ح ۴۶۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۰۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۴۱، ح ۸۸؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۰، ح ۴۱.

۲_ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى»، قَالَ: بِالْوَلَايَةِ، قُلْتُ: وَ كَيْفَ ذَاكَ؟ قَالَ: إِنَّهُ لَمَّا نَصَبَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لِلنَّاسِ، فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَى مَوْلَاهُ، اِعْتَابَهُ رَجُلٌ، وَقَالَ: إِنَّ مُحَمَّدًا لَيَدْعُو كُلَّ يَوْمٍ إِلَى أَمْرٍ جَدِيدٍ، وَقَدْ بَدَأَ بِأَهْلِ بَيْتِهِ يَمْلِكُهُمْ رِقَابَنَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى نَبِيِّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِعَذْلِكَ قُرْآنًا، فَقَالَ لَهُ: «قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بِوَاحِدِهِ»، فَقَدْ أَذَيْتُ إِلَيْكُمْ مَا افْتَرَضَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ.

قُلْتُ: فَمَا مَعْنَى قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى»، فَقَالَ: أَمَّا مَثْنَى يَعْنِي طَاعَةَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ طَاعَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَ أَمَّا فُرَادَى فَيَعْنِي طَاعَةَ الْأَمَانَةِ (عليهم السلام) مِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مِنْ بَعْدِهِمَا، وَ لَمَّا وَ اللَّهُ! يَا يَعْقُوبُ! مَا عَنَى غَيْرَ ذَلِكَ. (۱)

از یعقوب بن یزید نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره فرمایش خدای عز و جل: «إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى»، سؤال کردم، حضرت فرمودند: مربوط به ولایت است.

گفتم: چگونه؟ فرمودند: هنگامیکه پیامبر اکرم (صلى الله عليه وآله وسلم)، امیر المؤمنین (عليه السلام) را، جانشین خود برای مردم قرار دادند، فرمودند: «هر که من مولا و صاحب اختیارش هستم، این علی مولا و صاحب اختیارش هست» مردی شروع به سخن گفتن پشت سر رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) کرد، و گفت: محمد (صلى الله عليه وآله وسلم)، هر روز ما را به چیز تازه ای امر می کند، و از اهل بیت خود شروع کرده، که ما را زیر دست آنها قرار دهد.

ص: ۱۷۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۹۱، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۲۶، ح ۸۷۹۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۶۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۵۱۸.

این گونه بود که خداوند در این مورد آیه ای نازل نمود: «قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بِوَاحِدَةٍ»، یعنی، من وظیفه خود را انجام دادم، و آنچه که خداوند، بر شما واجب کرده بود را به شما رساندم.

راوی می گوید: عرض کردم: پس معنای فرمایش خداوند که می فرماید: «أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفُرَادِي»، چیست؟

حضرت فرمودند: منظور از «مثلی»، اطاعت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) و امیر المؤمنین (علیه السلام) است، و منظور از «فردی»، یعنی اطاعت از امام، که از نسل آن دو، پس از آن دو می آیند، است.

ای یعقوب! به خداوند سوگند! مقصودی غیر از این را، اراده نکرده است.

ص: ۱۷۸

{مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا ۖ إِلَيْهِ يَصِيرُ عَدُوُّ الْكَلِمِ الطَّيِّبِ وَالْعَمَلُ الصَّالِحِ يَرْفَعُهُ ۖ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يُبَوَّرُ}

کسی که خواهان عزت است (باید آنرا از خدا بخواهد، چون) تمام عزت برای خداست، سخنان پاکیزه به سوی او بالا می رود، و عمل صالح را بالا می برد، و آنها که نقشه های بد می کشند، عذاب سختی برای آنهاست و مکر آنان نابود می شود (و به جایی نمی رسد)!

۱- عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، قَالَ: لَمَّا حَضَرَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) الْوَفَاءَ، دَعَا الْأَنْصَارَ، وَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ! قَدْ حَانَ الْفِرَاقُ، وَقَدْ دُعِيتُ وَأَنَا مُجِيبُ الدَّاعِي ... وَ سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لَهُمْ: كَتَابُ اللَّهِ وَأَهْلُ بَيْتِي، فَإِنَّ الْكِتَابَ هُوَ الْقُرْآنُ، وَ فِيهِ الْحُجَّةُ وَ النُّورُ وَ الْبُرْهَانُ، كَلِمَاتُ اللَّهِ جَدِيدٌ، غَضُّ طَرِي شَاهِدٌ، وَ مُحْكَمٌ عَادِلٌ، وَ لَنَا قَائِدٌ بِحِلْمِهِ وَ حَرَامِهِ وَ أَحْكَامِهِ يَقُومُ عَدَاً، فَيَحَاجُّ أَقْوَاماً فَيَزِلُّ اللَّهُ بِهِ أَقْدَامَهُمْ عَنِ الصِّرَاطِ، وَ احْفَظُونِي، مَعَاشِرَ الْأَنْصَارِ! فِي أَهْلِ بَيْتِي، فَإِنَّ اللَّطِيفَ الْخَبِيرَ أَخْبَرَنِي أَنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ.

أَلَا! وَ إِنَّ الْإِسْلَامَ سَقْفٌ تَحْتَهُ دِعَامَةٌ لَا يَقُومُ السَّقْفُ، إِلَّا بِهَا، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَتَى

بَذَلِكِ السَّقْفِ مَمْدُوداً، لَا دِعَامَةَ تَحْتَهُ، فَأَوْشَكَ أَنْ يَخِرَّ عَلَيْهِ سَقْفُهُ، فَيَهْوَى فِي النَّارِ.

أَيُّهَا النَّاسُ! الدِّعَامَةُ، دِعَامَةُ الْإِسْلَامِ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «إِلَيْهِ يَصِيرُ عِدُّ الْكَلِمِ الطَّيِّبِ وَ الْعَمَلِ الصَّالِحِ يَرْفَعُهُ»، فَالْعَمَلُ الصَّالِحُ طَاعَةُ الْإِمَامِ، وَوَلِيُّ الْأَمْرِ، وَ التَّمَسُّكُ بِحَبْلِهِ.

أَيُّهَا النَّاسُ! أَفَهَمْتُمْ؟

اللَّهُ! اللَّهُ! فِي أَهْلِ بَيْتِي، مَصَابِيحِ الظُّلَمِ، وَ مَعَادِنِ الْعِلْمِ، وَ يَنَابِيعِ الْحِكْمِ، وَ مُسْتَقَرِّ الْمَلَائِكَةِ، مِنْهُمْ وَصِيي وَ أَمِينِي وَ وَارِثِي، وَ هُوَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى، أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟ (الحديث) (1)

حضرت موسی بن جعفر (علیهما السلام)، از پدرشان امام صادق (علیه السلام) روایت کرده اند که آن حضرت فرمودند: وقتی که وفات رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نزدیک شد، آن حضرت، یارانشان را فرا خواندند، و به آنها فرمودند:

ای گروه انصار! زمان فراق و جدائی، فرا رسیده است، و مرا از عالم غیب خوانده اند، و من در جواب، لیبیک گفته ام! ...

تا آنجا که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند:

آن دو که از هم جدا نمی شوند، کتاب خدا و اهل بیت من هستند، کتاب خدا همان قرآن است، که در آن حجت و نور و برهان است، و کلام خدا جدید و همیشه، نو و تازه و با طراوت است، و قرآن حاضر و شاهد بر اعمال است، و حاکم عادل است، و قائد و پیشوایی است که جلودار حلال و حرام و احکام است، فردای قیامت، در

ص: ۱۸۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۴۷۶، ح ۲۷؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ۱۴۳، طرفه ۱۰؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۲، ص ۱۱۹، ح ۵۸ و ص ۳۴۹، ح ۴۰.

موقفی می ایستد، و با طوایف و اقوامی احتجاج می نماید، و آن اقوام گامهایشان بر صراط می لغزد.

ای جماعت انصار! مرا در رعایت حال اهل بیتم، حفظ کنید، چون خداوند لطیف و خبیر فرموده است: قرآن و اهل بیت من، از هم جدا نمی شوند، تا کنار حوض کوثر، بر من وارد شوند.

آگاه باشید! که اسلام همچون سقفی است، که روی ستون و پایه ای قرار دارد، که همانا سقف، بدون پایه و ستون، قیام ندارد، و هر آینه یکی از شما اگر بخواهد آن سقف را بدون ستون و پایه برافراشته بدارد، به زودی آن سقف بر سر او فرو می ریزد، و او را در آتش فرو می برد.

ای مردم! آن ستون! ستون اسلام است، به جهت گفتار خداوند که فرموده: «إِلَيْهِ يَضِعُ عَدُوُّ الْكَلِمِ الطَّيِّبِ وَالْعَمَلُ الصَّالِحِ يَرْفَعُهُ»، پس عمل صالح، عبارت است از اطاعت امام، و ولی امر، و چنگ زدن به ریسمان خدا.

ای مردم! آیا فهمیدید؟!

شما را به خدا! شما را به خدا! در اهل بیت من! زیرا آنها چراغهای درخشان، در تاریکی ها هستند، و معدنهای دانش و علم اند، و چشمه های حکمت و حقایق اند، و محل استقرار و تمکن فرشتگان هستند.

و از بین ایشان است وصی من، و امین من، و وارث من، که نسبت او با من، نسبتهارون است، با موسی! آیا من تبلیغ کردم و حقیقت امر را رساندم؟!

۲_ عَنْ عَمَّارِ الْأَسَدِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِلَيْهِ يَضَعُ

الْكَلِمِ الطَّيِّبِ وَ الْعَمَلِ الصَّالِحِ يَرْفَعُهُ»، وَ لَا يَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ، وَ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ، فَمَنْ لَمْ يَتَوَلَّنَا لَمْ يَرْفَعْ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا. (۱)

از عمار بن یقظان اسدی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره فرمایش خداوند عز و جل: «إِلَيْهِ يَضِعُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ»، فرمودند: ولایت ما اهل بیت مقصود است، و با دست به سینۀ خود اشاره نمودند، پس هر که ولایت ما را نداشته باشد، خداوند هیچ عملی را از او بالا نمی برد.

۳_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا (عليه السلام): فِي هَذِهِ الْآيَةِ: «إِلَيْهِ يَضِعُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ»، قَوْلٌ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، عَلِيٌّ وَ لِي اللَّهُ، وَ خَلِيفَةُ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ حَقًّا، وَ خُلَفَاؤُهُ خُلَفَاءُ اللَّهِ، وَ «الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ»، عِلْمُهُ فِي قَلْبِهِ بِأَنَّ هَذَا الْكَلَامَ صَحِيحٌ، كَمَا قُلْتُهُ بِلِسَانِي. (۲) حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام)، در باره آیه: «إِلَيْهِ يَضِعُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ»، فرمودند: کلمه پاکیزه، گفتن: لا- إله إلا الله، محمد رسول الله، علی ولی الله است، و علی (علیه السلام) جانشین بر حق او است، و جانشینان او، جانشینان خداوند هستند، پس عمل صالح، همان اعتقاد قلبی اوست، به صحیح بودن این کلمات، همچنان که

ص: ۱۸۲

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۸۲، ح ۱۷ و ص ۳۵۷، ح ۷۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۳۹، ح ۸۸۲۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۶۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۵۴۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۵۳، ح ۴۰؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۰، ح ۸۵؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۴، ص ۳.
- ۲- بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۱۹۸ و ص ۲۱۱؛ التفسیر الإمام الحسن العسکری (علیه السلام)، ص ۳۲۸، ح ۱۸۴.

به زبانم آن را گفتم.

۴_ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ، عَنْ خَالِهِ، أَبِي الصَّلْتِ الْهَرَوِيِّ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ الرَّضَا (عليه السلام)، لَمَّا دَخَلَ نَيْسَابُورَ، وَهُوَ رَاكِبٌ بَعْلَهُ شَهْبَاءَ، وَقَدْ خَرَجَ عَلِمَاءُ نَيْسَابُورَ فِي اسْتِقْبَالِهِ، فَلَمَّا صَارَ إِلَى الْمُرَبَّعَةِ، تَعَلَّقُوا بِلِجَامِ بَعْلَتِهِ، وَقَالُوا: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! حَدِّثْنَا، بِحَقِّ آبَائِكَ الطَّاهِرِينَ، حَدِيثًا عَنْ آبَائِكَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.

فَأَخْرَجَ رَأْسَهُ مِنَ الْهُودَجِ، وَعَلَيْهِ مِطْرَفُ خَزْ، فَقَالَ (عليه السلام): حَدَّثَنِي أَبِي مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ، (عليهما السلام) عَنْ أَبِيهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام)، سَيِّدِ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، قَالَ: أَخْبَرَنِي جَبْرِئِيلُ، الرُّوحَ الْأَمِينُ، عَنِ اللَّهِ، تَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُهُ، وَجَلَّ وَجْهُهُ، قَالَ: إِنِّي أَنَا اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَوَحْدِي، عِبَادِي فَأَعْبُدُونِي، وَ لِيَعْلَمَ مَنْ لَقِنِي مِنْكُمْ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا بِهَا، أَنَّهُ قَدْ دَخَلَ حِصْنِي، وَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ عَذَابِي. قَالُوا: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! وَمَا إِخْلَاصُ الشَّهَادَةِ لِلَّهِ؟ قَالَ: طَاعَةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَوَلَايَةُ أَهْلِ بَيْتِهِ (عليهم السلام). (۱)

از احمد بن عبد الصمد، از دایمی اش ابو صلت عبد السلام بن صالح هروی نقل است که گفت: زمانی که حضرت امام رضا (علیه السلام) سوار بر قاطر خاکستری رنگی، وارد

ص: ۱۸۳

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۵۸۹، مجلس ۲۵، ح ۹؛ بحار الأنوار، ج ۳، ص ۱۴، ح ۳۹ و ج ۲۷، ص ۱۳۴، ح ۱۳۰ و ج ۴۹، ص ۱۲۰، باب ۱۱، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۴۰، ح ۸۸۳۱ و ص ۷۶۸، ح ۹۳۸۴؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آلہ الأطهار (علیهم السلام)، ج ۴، ص ۳۵۱، باب ۴، ح ۱.

نیشابور شدند، من همراه ایشان بودم، علمای آن شهر به استقبال ایشان، از شهر خارج شدند. وقتی که به دشت سرسبزی رسیدند، افسار قاطر ایشان را گرفته و عرض کردند: ای پسر رسول خدا! به حق پدران پاکتان! (صلوات الله علیهم أجمعین)، از آنها، برای ما حدیثی بیان بفرمایید.

آن حضرت در حالی که ردای ابریشمی نقش داری، بر تن داشتند، سر مبارکشان را از کجاوه بیرون آوردند و فرمودند: پدرم امام موسی کاظم (علیه السلام)، از پدرشان امام صادق (علیه السلام)، از پدرشان امام سجاد (علیه السلام)، از پدرشان امام حسین (علیه السلام)، سرور جوانان اهل بهشت، از پدرشان امیرالمؤمنین (علیه السلام)، از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) روایت می کنند که آن حضرت فرمودند: جبرئیل، روح الامین، به من اطلاع داد که خداوندی که نامهایش مقدّس و ذاتش ارجمند است، می فرماید: من، الله هستم، و جز من، که یگانه هستم، خدایی نیست. پس ای بندگانم! مرا بپرستید، هر کدام از شما که با شهادت «لا اله الا الله» و با داشتن اخلاص در آن به دیدار من بشتابد، وارد دژ من شده است، و هر کس وارد دژ من شود، از عذابم در امان خواهد بود.

آنان عرض کردند: ای پسر رسول خدا! اخلاص در شهادت «لا اله الا الله» به چه معناست؟ حضرت فرمودند: منظور، پیروی از خداوند و رسول او، و ولایت اهل بیتش (علیهم السلام)، است.

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ۱۹ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ۲۰ وَلَا الظُّلُّ وَلَا الْحُرُورُ ۲۱ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ ۲۲ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ ۲۳ وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ ۲۴﴾

و نابینا و بینا هرگز برابر نیستند (۱۹) و نه ظلمتها و روشنایی (۲۰) و نه سایه (آرامبخش) و باد داغ و سوزان! (۲۱) و هرگز مردگان و زندگان یکسان نیستند! خداوند پیام خود را به گوش هر کس بخواهد می رساند، و تو نمی توانی سخن خود را به گوش آنان که در گور خفته اند برسانی (۲۲)

۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ»، قَالَ: الْأَعْمَىٰ، أَبُو جَهْلٍ، وَ الْبَصِيرُ، أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ»، فَالظُّلُمَاتُ أَبُو جَهْلٍ، وَ النُّورُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «وَلَا الظُّلُّ وَلَا الْحُرُورُ»، فَالظُّلُّ ظِلُّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي الْجَنَّةِ، وَ الْحُرُورُ يَغْنَى جَهَنَّمَ لِأَبِي جَهْلٍ، ثُمَّ جَمَعَهُمْ جَمِيعًا.

فَقَالَ: «وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ»، فَالْأَحْيَاءُ عَلِيٌّ وَ حَمْرَةَ وَ جَعْفَرُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ فَاطِمَةُ وَ خَدِيجَةُ (عليهم السلام)، وَ الْأَمْوَاتُ كَفَّارُ مَكَّةَ. (۱) از ابن عباس نقل است که در باره آیه: «وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ»، گفت: کور،

ص: ۱۸۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۷۲، ح ۹۸ و ج ۳۵، ص ۳۹۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۴۴، ح ۸۸۴۴؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۶۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۵۵۶؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۸۱.

ابو جهل است، و بینا، امیر المؤمنین علی (علیه السلام) هستند، «وَلَمَّا الظُّلُمَاتُ وَ لَا النُّورُ»، ظلمات، ابو جهل است، و نور، امیر المؤمنین علی (علیه السلام) هستند، «وَلَا الظُّلُّ وَ لَا الحُرُورُ»، منظور از سایه، سایه امیر المؤمنین (علیه السلام) در بهشت است، و حرور، یعنی جهنم که برای ابو جهل است، بعد به صورت جمع فرموده: «وَمَا يَشْتَوِي الأَحْيَاءُ وَ لَا الأَمْوَاتُ»، احیاء، حضرت علی، و حمزه، و جعفر، و حسن، و حسین، و فاطمه، و خدیجه (علیهم السلام) هستند، و اموات، کفار مکه هستند.

۲_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «وَمَا يَشْتَوِي الأَعْمَى»، قَالَ: أَبُو جَهْلٍ بْنُ هِشَامٍ، «وَالبَصِيرُ»، قَالَ: عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام)، ثُمَّ قَالَ: «وَ لَا الظُّلُمَاتُ»، يَعْنِي أَبُو جَهْلٍ، الْمُظْلَمَ قَلْبُهُ بِالشَّرْكَ، «وَ لَا النُّورُ»، يَعْنِي قَلْبَ عَلِيٍّ (علیه السلام)، الْمَمْلُوءَ مِنَ النُّورِ، ثُمَّ قَالَ: «وَ لَا الظُّلُّ»، يَعْنِي بِذَلِكَ مُشِيَّتَقَرَّ عَلِيٍّ (علیه السلام) فِي الْجَنَّةِ، «وَ لَا الحُرُورُ»، يَعْنِي بِهِ مُشِيَّتَقَرَّ أَبِي جَهْلٍ فِي جَهَنَّمَ، ثُمَّ جَمَعَهُمْ فَتَعَالَى: «وَمَا يَشْتَوِي الأَحْيَاءُ»، عَلِيٌّ وَ حَمْزُهُ وَ جَعْفَرٌ وَ حَسَنٌ وَ حُسَيْنٌ وَ فَاطِمَةُ وَ خَدِيجَةُ (علیهم السلام)، «وَ لَا الأَمْوَاتُ»، كَفَّارُ مَكَّةَ. (۱)

ابن عباس در تفسیر و توضیح آیه کریمه: «وَمَا يَشْتَوِي الأَعْمَى وَ البَصِيرُ»، گفت: منظور از اعمی، ابو جهل است، و منظور از بصیر، علی بن ابی طالب (علیه السلام) است، «وَ لَا الظُّلُمَاتُ»، یعنی ابو جهل، که به سبب شرک و کفر، قلبش تاریک شده بود، «وَ لَا النُّورُ»، یعنی قلب علی (علیه السلام)، که نور ایمان دلش را منور کرده بود، «وَ لَا الظُّلُّ»، یعنی سایه های درختان بهشتی، که زیر آن جایگاه علی (علیه السلام) است، که هرگز با «الحُرُورُ»، یعنی حرارت آتش جهنم، که منزل و مأوای ابو جهل است، برابر نیستند، «وَمَا يَشْتَوِي الأَحْيَاءُ»، و زندگان یعنی: علی، حمزه، جعفر، حسن، حسین، فاطمه و خدیجه (علیهم السلام)،

ص: ۱۸۶

هم با «الأموات»، یعنی کفار مکّه، برابر نیستند.

ص: ۱۸۷

{وَمِنَ النَّاسِ وَالذَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ}

و نیز از انسان ها و جنبندگان و چهارپایان رنگ های گوناگون وجود دارد. از بندگان خدا فقط دانشمندان از او می ترسند یقیناً خدا توانای شکست ناپذیر و بسیار آمرزنده است.

۱_ عَنْ جَمِيلٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: يَغْدُو النَّاسُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَضْيَانٍ، عَالِمٍ وَ مُتَعَلِّمٍ وَ عُثَاءٍ، فَتَحْنُ الْعُلَمَاءُ، وَ شِيعَتُنَا الْمُتَعَلِّمُونَ، وَ سَائِرِ النَّاسِ عُثَاءً. (۱)

از جمیل نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) شنیدم که می فرمودند: مردم سه دسته اند: دانشمند، و دانشجو، و خاشاک روی آب (که هر لحظه موج دریا، آنها را به سوی ببرد، مانند مردمی که چون علم و تحقیق دینی ندارند، هر روز به سوی گروهی می روند)، پس ما (اهل بیت (علیهم السلام)) دانشمندان هستیم، و شیعیان ما دانشجویانند، و بقیه مردم خاشاک روی آب هستند.

۲_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ»، قَالَ: يَعْنِي بِهِ عَلِيًّا (عليه السلام) كَانَ عَالِمًا بِاللَّهِ، وَ يَخْشَى اللَّهَ، وَ يَر_اقِبُهُ، وَ يَعْمَلُ بِفَرَائِضِهِ، وَ يَجَاهِدُ فِي

ص: ۱۸۸

۱- بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۸، ح ۱؛ الکافی، ج ۱، ص ۳۴، ح ۴؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۱، ص ۱۱۱، ح ۴؛ وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۸، ح ۳۳۰۹۴.

سَبِيلِهِ، وَ يَتَّبِعُ جَمِيعَ أَمْرِهِ بِرِضَاةٍ وَ مَرْضَاةٍ رَسُولِهِ (عليهما السلام). (۱)

عبد الله بن عباس در باره فرمایش خدای متعال: «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ»، گفت: منظور از علماء در آیه شریفه، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند، که عالم به خدای سبحان بودند، و از او می ترسیدند، و مراقب کردار و گفتار خویش، در همه حالات بودند، و به واجبات عمل می نمودند، و در راه خداوند جهاد می کردند، و پیرو تمام دستورات بودند، تا خشنودی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) را فراهم نمایند.

ص: ۱۸۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۲۲، ح ۱۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۴۵، ح ۸۸۴۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۷۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۵۶۰؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۱۵۲، ذیل ح ۷۷۹.

{ثُمَّ أَوْرَثْنَا الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكُمْ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ}

سپس این کتاب را به گروهی از بندگان برگزیده خود به میراث دادیم، از میان آنها عده ای بر خود ستم کردند، و عده ای میانه رو بودند، و گروهی به اذن خداوند در نیکیها پیشی گرفتند، و این، همان فضیلت بزرگ است!

۱- عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الْجَعْفَرِيِّ، عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ (عليه السلام)، قَدْ سَأَلَهُ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: «ثُمَّ أَوْرَثْنَا الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ»، قَالَ (عليه السلام): كُلُّهُمْ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، الظَّالِمُ لِنَفْسِهِ، الَّذِي لَا يَقْرُبُ بِالْإِمَامِ، وَ الْمُقْتَصِدُ، الْعَارِفُ بِالْإِمَامِ، وَ السَّابِقُ بِالْخَيْرَاتِ، الْإِمَامُ.

فَجَعَلْتُ أَفْكَرَ فِي نَفْسِي عِظَمَ مَا أَعْطَى اللَّهُ آلَ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام) وَ بَكَيْتُ، فَنَظَرْتُ إِلَى وَ قَالَ: الْأَمْرُ أَعْظَمُ مِمَّا حَدَّثْتَ بِهِ نَفْسَكَ مِنْ عِظَمِ شَأْنِ آلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، فَاحْمَدِ اللَّهَ أَنْ جَعَلَكَ مَتَمَسِّكًا بِحَبْلِهِمْ، تُدْعَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِهِمْ، إِذَا دُعِيَ كُلُّ أَنْاسٍ بِإِمَامِهِمْ إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ. (۱)

از ابو هاشم جعفری نقل است که گفت: من از حضرت ابا محمد، امام حسن عسکری (علیه السلام) در باره فرمایش خدای متعال: «ثُمَّ أَوْرَثْنَا الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ

ص: ۱۹۰

۱- بحار الأنوار، ج ۵۰، ص ۲۵۸، ح ۱۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۵۵۶، ح ۶۴۷۱؛ الدر النظیم فی مناقب الأئمه اللهمیم، ص ۷۴۵؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۴۱، ح ۱۸؛ مدینه معجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۷، ص ۶۳۴، ح ۲۶۱۹.

عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُأْذِنُ اللَّهُ»، سؤال کردم: حضرت فرمودند: همه آنها آل محمد (علیهم السلام) هستند، ستمگر به نفس خود، کسی است که به امام زمان خود معترف نباشد، و به ولایت او اقرار نکند، و عادل و میانه رو، کسی است که معترف به امامت امام زمان خود باشد، و او را بشناسد، و پیشی گیرنده به خیرات، به اذن خدا، خود امام است.

ابو هاشم گوید: با بیانات امام، راجع به درجات آل محمد (علیهم السلام)، اشک از چشمانم سرازیر شد، و من با خود در فکر فرو رفتم، که چه اندازه خداوند به آل محمد (علیهم السلام) از عنایات خود، عطا فرموده است!

در این حال حضرت به من نظری کردند و فرمودند: مطلب از این اندازه ای که تو فکر می کنی، بالاتر و بزرگتر است، و شأن آل محمد (علیهم السلام)، از اینها بیشتر است، شکر و سپاس خدا را به جا آور، که تو را متمسک به ریسمان ولایت آنها قرار داده است، و زمانی که در روز رستاخیز، هر امتی را به امامشان بخوانند، تو را با ائمه اهل بیت (علیهم السلام) می خوانند، ای ابوهاشم! بشارت باد تو را به این موهبت الهی که تو در مسیر خیر هستی.

۲_ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ الْجُعْفِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُأْذِنُ اللَّهُ»، فَقَالَ: الظَّالِمُ مَنَّا مَنْ لَا يَعْرِفُ حَقَّ الْإِمَامِ، وَ الْمُقْتَصِدُ، الْعَارِفُ بِحَقِّ الْإِمَامِ، وَ السَّابِقُ بِالْخَيْرَاتِ يُأْذِنُ اللَّهُ هُوَ الْإِمَامُ، جَنَّتْ

از جابر بن یزید جعفی نقل است که گفت: از حضرت ابا جعفر، امام محمد باقر (علیه السلام) در باره فرمایش خدای متعال: «ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ أَصْرَفْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: ظالم از ما خانواده، آن کسی است که حق امام را شناسد، و میانه رو، آن کسی است که حق امام را شناخته، و به آن معتقد است، و شتابنده به سوی نیکی ها به اذن خدا، خود امام است، و «جَنَاتٌ عِدْنٍ يَدْخُلُونَهَا»، یعنی باغهای خرم و جاودانی بهشت، که پاداش پیش تازندگان، و میانه روان است، یعنی همان سابق و مقتصد.

۳_ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): إِنَّ أَوْلَ وَصِيٍّ كَانَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ، هَبَهُ اللَّهُ بَنُ آدَمَ، وَمَا مِنْ نَبِيٍّ مَضَى، إِلَّا وَ لَهُ وَصِيٌّ، وَ كَانَ جَمِيعُ الْأَنْبِيَاءِ، مِائَةَ أَلْفِ نَبِيٍّ وَ عَشْرِينَ أَلْفَ نَبِيٍّ، مِنْهُمْ خَمْسَةٌ أَوْلُو الْعِزْمِ، نُوحٌ وَ إِبْرَاهِيمُ وَ مُوسَى وَ عِيسَى وَ مُحَمَّدٌ (عليهم السلام)، وَ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) كَانَ هَبَهُ اللَّهُ لِمُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ وَرَثَ عِلْمَ الْأَوْصِيَاءِ، وَ عِلْمَ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ، أَمَا إِنَّ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ وَرَثَ عِلْمَ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ.

عَلَى قَائِمِهِ الْعَرْشِ مَكْتُوبٌ: حَمْرُهُ أَسِيدُ اللَّهِ، وَ أَسِيدُ رَسُولِهِ، وَ سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ، وَ فِي ذُؤَابِهِ الْعَرْشِ، عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، فَهَذِهِ حُجَّتُنَا عَلَيَّ مَنْ أَنْكَرَ حَقَّنَا، وَ جَحَدَ مِيرَاثَنَا، وَ

ص: ۱۹۲

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۱۴، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۴۸، ح ۸۸۵۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۰، ص ۵۶۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۶۳، ح ۸۳؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۳۸، ح ۸؛ معانی الأخبار، ص ۱۰۴،

مَا مَنَعَنَا مِنَ الْكَلَامِ، وَ أَمَامَنَا الْيَقِينُ، فَأَيُّ حُجَّةٍ تَكُونُ أُبْلَغَ مِنْ هَذَا. (۱)

از عبد الرحمن بن کثیر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: نخستین وصی که در روی زمین بود، هبه الله، پسر آدم (علیه السلام) بود، و هیچ پیامبری از دنیا نرفت، جز اینکه او را وصی بود، و همه پیامبران، یکصد و بیست هزار تن بودند، که پنج نفر از آنها اولو العزم هستند، یعنی: نوح (علیه السلام)، و ابراهیم (علیه السلام)، و موسی (علیه السلام)، و عیسی (علیه السلام)، و محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، به راستی علی بن ابی طالب (علیه السلام)، هبه الله محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، بود، که علم همه اوصیاء و پیشینیان خود را، به ارث برد، و همانا حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، علم همه پیامبران و مرسلین پیش از خود را به ارث برد.

بر ستون عرش نوشته است: حمزه (بن عبد المطلب) شیر خدا، و شیر رسولش و سرور شهیدان است، و در کنگره عرش نوشته است: علی (علیه السلام) امیر مؤمنان است، پس این است حجت ما، بر هر که منکر حق ما شود، و میراث ما را نپذیرد، و چه مانعی از اظهار این حقائق جلوی ما است، با اینکه همه ما، مرگ را در پیش داریم، پس چه حجت و دلیلی رساتر از این است.

۴_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ الْهَجَرِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (علیه السلام)، قَالَ: إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام) كَانَ هِبَةَ اللَّهِ لِمُحَمَّدٍ (صلی الله علیه و آله و سلم)، وَرِثَ عِلْمَ الْأَوْصِيَاءِ، وَ عِلْمَ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ، مِنْ

ص: ۱۹۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۶، ح ۱۳ و ج ۳۸، ص ۶، ح ۱۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۰، ح ۹۷۹۹؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۲۴، ح ۲؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۱۲۱، ح ۱؛ تفسیر کتیر الدقائق و بحر الغرائب، ج ۹، ص ۱۲۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۵۱۲، ح ۱۹۴؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۳، ص ۱۷، ح ۲.

از عبد الله بن بكير هجرى نقل است كه گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) فرمودند: حضرت على بن ابى طالب (عليه السلام) هبه الله محمد (صلى الله عليه و آله و سلم) بودند، يعنى حضرت امير المؤمنين (عليه السلام) تمام علوم اوصياء و علوم پیامبران سابق را ارث بردند، چون وارث پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم) بودند، و پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم)، وارث همه پیامبران و رسولان بودند.

٥- عَنْ طَارِقِ بْنِ شَهَابٍ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ: يَا طَارِقُ! الْإِمَامُ، كَلِمَةُ اللَّهِ وَ حُجَّةُ اللَّهِ وَ وَجْهُ اللَّهِ وَ نُورُ اللَّهِ وَ حِجَابُ اللَّهِ وَ آيَةُ اللَّهِ، يَخْتَارُهُ اللَّهُ، وَ يَجْعَلُ فِيهِ مَا يَشَاءُ، وَ يُوَجِّبُ لَهُ بِذَلِكَ الطَّاعَةَ وَ الْوَلَايَةَ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِهِ، فَهُوَ وَلِيُّهُ فِي سَائِرِ مَمَاقَاتِهِ وَ أَرْضِهِ.

أَخَذَ لَهُ بِذَلِكَ الْعَهْدَ عَلَى جَمِيعِ عِبَادِهِ، فَمَنْ تَقَدَّمَ عَلَيْهِ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ فَوْقِ عَرْشِهِ، فَهُوَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ، وَ إِذَا شَاءَ اللَّهُ شَاءَ، وَ يَكْتُبُ عَلَى عَظْمِهِ: «وَ تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَ عَدْلًا»، (٢) فَهُوَ الصِّدْقُ وَ الْعَدْلُ، وَ يُنْصَبُ لَهُ عَمُودٌ مِنْ نُورٍ مِنَ الْأَرْضِ إِلَى السَّمَاءِ، يَرَى فِيهِ أَعْمَالَ الْعِبَادِ، وَ يَلْبَسُ الْهَيْبَةَ، وَ عِلْمَ الضَّمِيرِ، وَ يَطَّلِعُ عَلَى الْغَيْبِ، وَ يَرَى مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ، فَلَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ عَالَمِ الْمَلِكِ وَ الْمَلَكُوتِ، وَ يُعْطَى مَنْطِقَ الطَّيْرِ عِنْدَ وِلَايَتِهِ، فَهَذَا الَّذِي يَخْتَارُهُ اللَّهُ لَوْحِيهِ، وَ يَرْضِي بِهِ لِعَبِيدِهِ، وَ يُؤَيِّدُهُ بِكَلِمَتِهِ، وَ يَلْقَنَهُ حِكْمَتَهُ، وَ يَجْعَلُ قَلْبَهُ مَكَانَ مَشِيئَتِهِ، وَ يَنَادِي لَهُ بِالسُّلْطَنَةِ، وَ يَدْعُو لَهُ بِالْإِمَامَةِ، وَ يَحْكُمُ لَهُ بِالطَّاعَةِ، وَ ذَلِكَ لِأَنَّ الْإِمَامَةَ مِيرَاثُ الْأَنْبِيَاءِ، وَ مَنَزَلُهُ الْأَصْفِيَاءِ، وَ خِلَافَةُ اللَّهِ، وَ خِلَافَةُ رُسُلِ اللَّهِ، فَهِيَ عِصْمَةٌ وَ وِلَايَةٌ وَ سُلْطَنَةٌ وَ هِدَايَةٌ، وَ إِنَّهُ تَمَامُ الدِّينِ

ص: ١٩٤

١- الإختصاص، ص ٢٧٩؛ بحار الأنوار، ج ١٧، ص ١٤٦، ح ٣٦ و ج ٤٠، ص ٢١١، ح ١٠؛ بصائر الدرجات، ج ١، ص ٢٩٤، ح ١٠.
٢- ١١٥/٦.

از طارق بن شهاب نقل است که گفت: حضرت امام امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: ای طارق! امام کلمه خدا، و حجت خدا، و وجه خدا، و نور خدا، و حجاب خدا، و نشانه او است، خداوند امام را انتخاب می کند، و هر چه خواست در او قرار می دهد، به واسطه همین مقام، اطاعتش و ولایتش بر تمام جهان واجب است، او، ولی خدا (صاحب اختیار) در آسمانها و زمین است.

خداوند از تمام بندگانش بر این ولایت، عهد و پیمان گرفته است، پس هر کس خود را بر او مقدم بدارد، به خداوند در عرش اعلی، کافر شده است، پس امام آنچه بخواهد، انجام می دهد، و هر چه خدا بخواهد، می خواهد.

بر بازوی او می نویسد: «وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا»، پس او راستی و عدالت است، خداوند برای امام استوانه ای از نور، به فاصله زمین تا آسمان، قرار می دهد، تا اعمال بندگان را به وسیله آن ببیند، و بر قامتش لباس هیبت و عظمت می پوشاند، و او از دل ها آگاه، و بر اسرار مطلع است، آنچه بین مشرق و مغرب واقع می شود را می بیند، چیزی از عالم ملک و ملکوت، بر او پوشیده نیست، و در زمان ولایتش، آشنایی با زبان پرندگان، به او عطا می گردد.

پس او همان کسی است که خداوند برای وحی خود برگزیده، برای غیب خود می پسندد، به کلمه خود تأییدش می کند، حکمت خود را به او تلقین می نماید، قلب او را مکان مشیت خود قرار می دهد، آوای سلطنت او را سر می دهد، برای حکومت او اذعان و اعتراف می گیرد، و به اطاعت و فرمانبرداری از او حکم می فرماید.

ص: ۱۹۵

زیرا امامت میراث انبیاء، منزلت اصفیاء، خلافت خدایا، و خلافت رسولان الهی است. پس امامت، عصمت است، و ولایت، و سلطنت است و هدایت، زیرا امامت، متمم دین، و رجحان موازین است.

۶_ عَنْ عَلِي بْنِ النُّعْمَانِ، رَفَعَهُ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): يَمْضُونَ الشَّمَادَ، وَيَدْعُونَ النَّهْرَ الْعَظِيمَ، قِيلَ لَهُ: وَمَا النَّهْرُ الْعَظِيمُ؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَالْعِلْمُ الَّذِي أَعْطَاهُ اللَّهُ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَمَعَ لِمُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) سُنَنَ النَّبِيِّينَ مِنْ آدَمَ، وَهَلَّمَ جَرًّا إِلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم).

قِيلَ لَهُ: وَمَا تِلْكَ السُّنَنُ؟ قَالَ: عِلْمُ النَّبِيِّينَ بِأَشْرِهِ، وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) صَبَّرَ ذَلِكَ كُلَّهُ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! فَأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَعْلَمُ، أَمْ بَعْضُ النَّبِيِّينَ؟

فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): اسْمِعُوا مَا يَقُولُ! إِنَّ اللَّهَ يَفْتَحُ مَسَامِعَ مَنْ يَشَاءُ، إِنِّي حَدَّثْتُهُ أَنَّ اللَّهَ جَمَعَ لِمُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) آلَهُ وَسَلَّمَ (عليه السلام) وَأَنَّهُ جَمَعَ ذَلِكَ كُلَّهُ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَهُوَ يَسْأَلُنِي أَوْ هُوَ أَعْلَمُ أَمْ بَعْضُ النَّبِيِّينَ. (۱)

از علی بن نعمان نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: مردم، آب کمی را که هیچ ماده ای ندارد می مکند، و جوی بزرگ را وا می گذارند، به آن حضرت عرض شد: جوی بزرگ چیست؟

ص: ۱۹۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۱۶۶، ح ۲۱؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۱۱۷، ح ۱۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۳، ص ۳۸۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۴۷۱، ح ۱۹۷؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۲۲، ح ۶؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۳، ص ۱۳، ح ۶.

حضرت فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، و علمی که خداوند به ایشان عطا فرموده است. همانا خدای عزوجل همه سنت های پیامبران را، از آدم تا خاتم، برای حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، جمع نموده است.

به آن حضرت عرض شد: این سنت ها چیست؟ حضرت فرمودند: همه علوم پیامبران، و به درستی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، همه آنها را، بهامیر المؤمنین علی (علیه السلام) تحویل دادند.

مردی به آن حضرت عرض کرد: ای پسر پیامبر! پس آیا امیر المؤمنین (علیه السلام)، اعلم و افضل است، یا بعضی از پیامبران؟

حضرت باقر (علیه السلام) فرمودند: گوش کنید این مرد چه می گوید!!! همانا خدا، گوش های هر که را بخواهد باز می کند، من به او خبر می دهم که خدا، علم همه پیامبران را، از برای حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) جمع فرموده، و آن حضرت، همه آن علوم را نزد امیر المؤمنین (علیه السلام) قرار داده اند، و این مرد، از من می پرسد که آیا آن حضرت داناتر است یا بعضی از پیامبران؟!

(یعنی: نمی فهمد که معنی سخن من اینست که: آنچه همه پیامبران می دانستند را، حضرت علی (علیه السلام) به تنهایی می دانند).

{لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۗ إِنَّا جَعَلْنَا فِي ۞ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ۝ ۸}

یقیناً فرمان (الهی) در باره اکثر آنها تحقق یافته، به همین جهت ایمان نمی آورند. (۷) مسلماً ما در گردنهای آنها غل هائی قرار دادیم که تا چانه ها ادامه دارد، به طوری که سرهایشان بالا مانده است. (۸)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، ... وَ سَأَقِ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

وَ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ: «لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ»، قَالَ: لَتُنذِرَ الْقَوْمَ الَّذِي أَنْتَ فِيهِمْ كَمَا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ عَنِ اللَّهِ وَ عَنِ رَسُولِهِ وَ عَنِ وَعِيدِهِ، «لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ»، مِمَّنْ لَمَّا يَقْرُونَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ الْأَيْمَةِ مِنْ بَعْدِهِ، «فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ»، بِإِمَامِهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ.

فَلَمَّا لَمْ يَقْرُوا كَانَتْ عُقُوبَتُهُمْ مِمَّا ذَكَرَ اللَّهُ، «إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ»، فِي نَارِ جَهَنَّمَ، ثُمَّ قَالَ: «وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سِدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سِدًّا فَأَعْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ»، عُقُوبَةً مِنْهُ لَهُمْ حَيْثُ أَنْكَرُوا وَ لِيَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ الْأَيْمَةِ مِنْ بَعْدِهِ، هَذَا فِي الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ مُقْمَحُونَ. ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ! «وَ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ»، بِاللَّهِ وَ بِوَلَايَةِ عَلِيِّ (عليه السلام) وَ مِنْ بَعْدِهِ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذُّكْرَ»، يَعْنِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، وَ

خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ فَبَشَّرَهُ، يَا مُحَمَّدًا! بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ» (۱).

ابو بصیر، در روایتی طولانی، از امام صادق (علیه السلام)، در باره تفسیر آیاتی از قرآن کریم، پرسشهایی نموده، تا آنجا که گفت:

از آن حضرت در باره فرمایش خدا متعال: «لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: یعنی تا قومی را که در بین آنها هستی، پند داده و انذار نمایی، همانگونه که قبلاً پدران و پیشینیان آنها مورد انذار قرار گرفتند، امام آنها، از خدا و رسولش، و تهدیدش غافل بودند، «لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ»، وعده عذاب در باره بیشتر کسانی که به ولایت امیر المؤمنین (علیه السلام) و امامان بعد از او اقرار نکردند، محقق شده است، «فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ»، اینها هرگز ایمان نمی آورند، چون به ولایت و امامت امیر المؤمنین (علیه السلام) و اوصیای بعد از او، اقرار نمی کنند، پس عقوبتی که خداوند مقرر فرموده، در حقشان ثابت است، و کیفرشان همان است که خدا می فرماید: «إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ»، یعنی در آتش جهنم، سپس حضرت فرمودند: «وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ»، یعنی: و ما در پیش رو و پشت سرایشان، بند و پرده ای را قرار دادیم، پس چشم های ایشان را پوشانیدیم، پس ایشان چیزی را نمی بینند، و قادر نیستند که به راست و چپ خود، نگاه کنند، و در پیش و پس خویش نظر اندازند.

این عقوبتی است از جانب خدا، برای کسانی که ولایت امیر المؤمنین (علیه السلام) و امامان بعد از او را، انکار کردند. و این عقوبت، در دنیا است، و در آخرت، در آتش

ص: ۱۹۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۲؛ ح ۵۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۶۴؛ ح ۸۸۹۴؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۴۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۵۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۷۵؛ ح ۱۶؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۱؛ ح ۹۰؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۳۰، ح ۹۰.

دوزخ، سر در هوا ماندگان، خواهند بود.

بعد از آن، خداوند می فرماید: ای محمد! «وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ»، حضرت فرمودند: آنها به خدا و به ولایت علی (علیه السلام) و جانشینان او، ایمان نمی آورند. و بعد می فرماید: «إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذُّكْرَ»، یعنی: فقط تو کسی را بیم دهی، که از امیر المؤمنین علی (علیه السلام) پیروی کند، «وَحَشِيئَةُ الرَّحْمَنِ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ»، یعنی: پس، ای محمد! او را مژده بده، «بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ»، یعنی: به آمرزش و پاداشی ارجمند.

ص: ۲۰۰

{إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ ۚ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ}

همانا ما خود، مردگان را زنده می کنیم، و آنچه را از پیش فرستاده اند و آثارشان را می نویسیم، و همه چیز را در پیشوای روشنگر، بر شمرده ایم.

۱- عَنْ أَبِي الْجَارُودِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ حَيْدَةَ (عليه السلام) قَالَ: لَمَّا أُنزِلَتْ هَذِهِ آيَةُ، عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ»، قَامَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ مِنْ مَجْلِسِهِمَا، فَقَالَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هُوَ التَّوْرَاهُ؟ قَالَ: لَأَ، قَالَا: فَهُوَ الْإِنْجِيلُ؟ قَالَ: لَأَ، قَالَا: فَهُوَ الْقُرْآنُ؟ قَالَ: لَأَ، قَالَ: فَأَقْبَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ (عليه السلام)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): هُوَ هَذَا، إِنَّهُ الْإِمَامُ الَّذِي أَحْصَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِيهِ عِلْمَ كُلِّ شَيْءٍ. (۱)

از ابو جارود نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام)، از پدر بزرگوارشان، از جد گرامیشان امام حسين (عليه السلام) روایت نمودند که فرمودند: وقتی این آیه بر پیامبر

ص: ۲۰۱

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۳۹، ح ۱۵۰؛ الأملی (للصدوق)، ص ۱۷۰، مجلس ۳۲، ح ۵؛ بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۲۷، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۶۸، ح ۸۹۰۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۷۷؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۴۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۶۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۷۹، ح ۲۷؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۵، ص ۲۱۳، ح ۱۸؛ معانی الأخبار، ص ۹۵؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۶۴.

خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شد: «وَ كُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ»، ابو بکر و عمر از جایگاه خود برخاستند، و گفتند: ای پیامبر خدا! آیا امام مبین، که همه چیز در آن آورده شده، تورات است؟ پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: نه، آنها گفتند: پس انجیل است؟ حضرت فرمودند: نه، گفتند: پس آن قرآن است؟ حضرت فرمود: نه، امام حسین (علیه السلام) فرمودند: در این هنگام، حضرت علی (علیه السلام) وارد شدند، و رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در حالی که با دستشان او را نشان می دادند، فرمودند: این امام مبین است، بی تردید او امامی است که خداوند، علم همه چیز را، در اختیار او قرار داده است.

۲_ عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام) فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ، فَمَرَرْنَا بِوَادٍ مَمْلُوءٍ نَمْلًا، فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! تَرَى يَكُونُ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ تَعَالَى، يَعْلَمُ عَدَدَ هَذَا النَّمْلِ؟ قَالَ: نَعَمْ، يَا عَمَّارُ! أَنَا أَعْرِفُ رَجُلًا يَعْلَمُ عَدَدَهُ، وَ كَمْ فِيهِ ذَكَرٌ وَ كَمْ فِيهِ أُنْثَى، فَقُلْتُ: مَنْ ذَلِكَ الرَّجُلُ يَا مَوْلَايَ! فَقَالَ: يَا عَمَّارُ! مَا قَرَأْتَ فِي سُورَةِ يَس: «وَ كُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ»؟ فَقُلْتُ: بَلَى، يَا مَوْلَايَ! فَقَالَ: أَنَا ذَلِكَ الْإِمَامُ الْمُبِينُ. (۱)

از عمار یاسر (رحمه الله) نقل است که گفت: من با حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) در بعضی از جنگ های آن حضرت بودم، تا اینکه از یک وادی عبور کردیم که آن بیابان مملو از مورچه بود.

من عرض کردم: ای امیر مؤمنان! آیا کسی از مخلوقات خدا هست، که تعداد این

ص: ۲۰۲

۱- بحار الأنوار، ج ۴۰، ص ۱۷۶، ح ۵۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۶۹، ح ۸۹۰۹؛ الفضائل (لابن شاذان القمی)، ص ۹۴؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۵، ص ۲۱۴، ح ۲۲؛ مدینه معجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۲، ص ۱۳۳، ح ۴۵۳.

حضرت فرمودند: آری، ای عَمَّار! من مردی را می شناسم که عدد آنها را می داند، و نیز می داند در میان آنها چقدر نر، و چقدر ماده هست!

عرض کردم: ای امیر مؤمنان! آن مرد کیست؟ حضرت فرمودند: ای عَمَّار! مگر در سوره یس آیه: «وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ»، را نخوانده ای؟ عرض کردم: آری، ای مولای من! حضرت فرمودند: من آن امام مبین هستم.

۳_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، أَنَّهُ قَالَ: أَنَا وَاللَّهِ! الْإِمَامُ الْمُبِينُ، أُبَيِّنُ الْحَقَّ مِنَ الْبَاطِلِ، وَرِثْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم). (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: حضرت امام امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: به خدا سوگند! امام مبین من هستم، که حق را از باطل جدا می کنم، و این علم را از رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) به ارث برده ام. ۴_ فی الاحتجاج عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فِي خُطْبَةِ الْغَدِيرِ: ...

مَعَاشِرَ النَّاسِ! مَا مِنْ عِلْمٍ إِلَّا وَقَدْ أَحْصَاهُ اللَّهُ فِي، وَ كُلُّ عِلْمٍ عَلِمْتُ، فَقَدْ أَحْصَيْتُهُ

ص: ۲۰۳

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۲۷، ذیل ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۶۶، ذیل ح ۸۸۹۹؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۴۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۱۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۶۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۳۷۹، ح ۲۸؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ۳۷۳.

فِي إِمَامِ الْمُتَّقِينَ، وَمَا مِنْ عِلْمٍ إِلَّا عَلَّمْتُهُ عَلِيًّا، وَهُوَ الْإِمَامُ الْمَيَّنُّ. (الحديث) (١)

در کتاب احتجاج مرحوم طبرسی، پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در بخشی از خطبه غدیر، فرمودند: ای گروه مردم! خداوند متعال تمام علوم را به من عطاء فرمود، و من هم، تمام آنها را به علی بن ابی طالب (علیه السلام)، پیشوای پرهیزگاران، تعلیم نمودم، که او همان امام مبین است.

٥- عَنْ عَيْسَى بْنِ الْمُسَيْتَفَادِ أَبِي مُوسَى الصَّرِيرِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (عليهما السلام) قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): أَلَيْسَ كَانَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كَاتِبَ الْوَصِيهِ وَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) الْمُمْلَى عَلَيْهِ، وَجَبْرَائِيلُ وَالْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ (عليهم السلام) شُهُودٌ؟

قَالَ: فَأَطْرَقَ طَوِيلًا، ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا الْحَسَنِ! قَدْ كَانَ مَا قُلْتَ، وَلَكِنْ حِينَ نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) الْأَمْرُ، نَزَلَتْ الْوَصِيَّةُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، كِتَابًا مُسَدِّجًا، نَزَلَ بِهِ جَبْرَائِيلُ مَعَ أَمْنَاءِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنَ الْمَلَائِكَةِ، فَقَالَ جَبْرَائِيلُ: يَا مُحَمَّدُ! مَرُّ بِإِخْرَاجِ مَنْ عِنْدَكَ إِلَّا وَصِيكَ لِيَقْبِضَهَا مِنَّا، وَتَشْهَدْنَا بِدَفْعِكَ إِيَّاهَا إِلَيْهِ ضَامِنًا لَهَا، يَغْنَى عَلِيًّا (عليه السلام).

فَأَمَرَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِإِخْرَاجِ مَنْ كَانَ فِي الْبَيْتِ، مَا خَلَا عَلِيًّا (عليه السلام)، وَفَاطِمَةَ (عليها السلام) فِيمَا بَيْنَ السُّتْرِ وَالْبَابِ، فَقَالَ جَبْرَائِيلُ: يَا مُحَمَّدُ! رَبُّكَ يَقْرئُكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: هَذَا كِتَابُ مَا كُنْتَ عَاهَدْتُ إِلَيْكَ، وَشَرَطْتُ عَلَيْكَ، وَشَهِدْتُ بِهِ عَلَيْكَ، وَ أَشْهَدْتُ بِهِ عَلَيْكَ مَلَائِكَتِي، وَ كَفَى بِي يَا مُحَمَّدُ! شَهِيدًا، قَالَ: فَارْتَعَدَتْ مَفَاصِلُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَآلِهِ وَ سَلَمَ، فَقَالَ: يَا

ص: ٢٠٤

١- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ٣، ص ١١٩، ح ٤٧٥؛ الإحتجاج على أهل اللجاج (للطبرسی)، ج ١، ص ٦٠؛ بحار الأنوار، ج ٣٥، ص ٤٢٨، ح ٣ و ج ٣٧، ص ٢٠٨، ح ٨٦؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٢، ص ٢٣١، ح ٢٩١٠؛ تفسير الصافي، ج ٤، ص ٢٤٧؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١١، ص ٦٢؛ تفسير نور الثقلين، ج ٤، ص ٣٧٩، ح ٢٩.

جَبْرَيْلُ! رَبِّي هُوَ السَّلَامُ، وَ مِنْهُ السَّلَامُ، وَإِلَيْهِ يَعُودُ السَّلَامُ، صَدَقَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ بَرَّ هَاتِ الْكِتَابَ، فَدَفَعَهُ إِلَيْهِ، وَ أَمَرَهُ بِدَفْعِهِ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَقَالَ لَهُ: اقْرَأْهُ، فَقَرَأَهُ حَرْفًا حَرْفًا.

فَقَالَ: يَا عَلِي! هَذَا عَهْدُ رَبِّي تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَيَّ، وَ شَرَطُهُ عَلَيَّ، وَ أَمَانَتُهُ، وَ قَدْ بَلَّغْتُ وَ نَصَحْتُ وَ أَدَيْتُ، فَقَالَ عَلِي (عليه السلام): وَ أَنَا أَشْهَدُ لَكَ بِأَبِي وَ أُمِّي! أَنْتَ بِالْبَلَاغِ وَ النَّصِيحَةِ وَ التَّصَدِيقِ عَلَيَّ مَا قُلْتَ، وَ يَشْهَدُ لَكَ بِه سَمْعِي وَ بَصَرِي وَ لَحْمِي وَ دَمِي، فَقَالَ جَبْرَيْلُ (عليه السلام): وَ أَنَا لَكَمَا عَلَيَّ ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): يَا عَلِي! أَخَذْتَ وَصِيَّتِي وَ عَرَفْتَهَا وَ ضَمِنْتَ لِلَّهِ وَ لِي الْوَفَاءَ بِمَا فِيهَا، فَقَالَ عَلِي (عليه السلام): نَعَمْ، بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي! عَلَيَّ ضَمَانُهَا وَ عَلَيَّ اللَّهُ عَوْنِي وَ تَوْفِيقِي عَلَيَّ أَدَائِهَا.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): يَا عَلِي! إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَشْهَدَ عَلَيْكَ بِمُؤَافَاتِي بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَقَالَ عَلِي (عليه السلام) نَعَمْ، أَشْهَدُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله و سلم): إِنَّ جَبْرَيْلَ وَ مِيكَائِيلَ فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَكَ الْآنَ، وَ هُمَا حَاضِرَانِ مَعَهُمَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقْرَبُونَ، لِأَشْهَدَهُمْ عَلَيْكَ، فَقَالَ: نَعَمْ، لِيَشْهَدُوا، وَ أَنَا بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي! أَشْهَدُهُمْ فَأَشْهَدُهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) وَ كَانَ فِيمَا اشْتَرَطَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ بِأَمْرِ جَبْرَيْلَ (عليه السلام) فِيمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ قَالَ لَهُ: يَا عَلِي! تَفِي بِمَا فِيهَا مِنْ مَوَالِهِ مَنْ وَالَى اللَّهُ وَ رَسُولَهُ، وَ الْبِرَاءَةَ وَ الْعِدَاوَةَ لِمَنْ عَادَى اللَّهُ وَ رَسُولَهُ، وَ الْبِرَاءَةَ مِنْهُمْ، عَلَيَّ الصَّبْرَ مِنْكَ، وَ عَلَيَّ كَظْمَ الْغَيْظِ، وَ عَلَيَّ ذَهَابَ حَقِّي، وَ غَضَبَ خُمْسِكَ، وَ انْتِهَاكَ حُرْمَتِكَ.

فَقَالَ: نَعَمْ، يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): وَ الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَ بَرَأَ النَّسِيمَةَ! لَقَدْ سَمِعْتُ جَبْرَيْلَ (عليه السلام) يَقُولُ لِلنَّبِيِّ: يَا مُحَمَّدُ! عَرَّفْتَهُ أَنَّهُ يَنْتَهِيكَ الْخُرْمِيَّةُ وَ هِيَ حُرْمِيَّةُ اللَّهِ وَ حُرْمَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، وَ عَلَيَّ أَنْ تُخْضَبَ لِحَيْتُهُ مِنْ رَأْسِهِ بِدَمٍ غَبِيظٍ، قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): فَصَيَّعْتُ حِينَ فَهَمْتُ الْكَلِمَةَ مِنَ الْأَمِينِ جَبْرَيْلَ، حَيْثِي سَقَطْتُ عَلَيَّ

وَجْهِي، وَقُلْتُ: نَعَمْ، قِيلَتْ وَرَضِيَتْ، وَإِنْ انْتَهَكَتِ الْحُرْمَةَ، وَعُطِلَتِ الشَّنُّ، وَمُزِقَ الْكِتَابُ، وَهُدِّمَتِ الْكُعْبَةُ، وَخُضِبَتْ لِحْيَتِي مِنْ رَأْسِي بِدَمِ عَيْطٍ، صَابِرًا مُحْتَسِبًا أَبَدًا، حَتَّى أَقْدَمَ عَلَيْكَ، ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): فَاطِمَةَ وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ (عليهم السلام) وَأَعْلَمَهُمْ مِثْلَ مَا أَعْلَمَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام).

فَقَالُوا مِثْلَ قَوْلِهِ فَخَيَّمَتِ الْوَصِيَّةُ بِخَوَاتِيمٍ مِنْ ذَهَبٍ لَمْ تَمَسَّهُ النَّارُ، وَدُفِعَتْ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). فَقُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام): يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي! أَلَا تَذَكُرُ مَا كَانَ فِي الْوَصِيَّةِ؟ فَقَالَ: سُنُّنُ اللَّهِ وَ سُنُّنُ رَسُولِهِ، فَقُلْتُ: أَمَا كَانَ فِي الْوَصِيَّةِ تَوْبُهُمْ، وَ خِلَافُهُمْ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)؟ فَقَالَ: نَعَمْ، وَاللَّهِ! شَيْئًا شَيْئًا، وَ حَرْفًا حَرْفًا، أَمَا سَمِعْتِ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَ نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ وَ كُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ»، وَاللَّهِ! لَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) مَا سَاءَ مَا سَاءَنَا وَ غَاظَنَا. (١)

از ابو موسى ضرير نقل است كه گفت: حضرت موسى بن جعفر (عليهما السلام) به من فرمودند: من به پدرم، امام صادق (عليه السلام) گفتم: مگر امير المؤمنين على (عليه السلام) كاتب وصيت، و پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) ديكته گو، و جبرئيل و ملائكة مقرب، شهود آن نبودند؟! پس آن حضرت (عليه السلام)، مدتی سر به زیر انداختند و سپس فرمودند:

ای ابو الحسن! همانطور است كه گفتم، ولى زمانى كه وفات رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) نزديك شد، امر وصيت، از جانب خداوند متعال در مكتوبى مَهر شده، فرود آمد، آن مكتوب را جبرئيل، همراه ملائكة امين خداى تبارك و تعالى، فرود آورد.

جبرئيل گفت: ای محمد! دستور بده، هر كه نزد شما هست، بيرون رود، به جز

ص: ٢٠٦

١- بحار الأنوار، ج ٢٢، ص ٤٧٩، ح ٢٨؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ٤، ص ٥٦٦، ح ٨٩٠٠؛ الكافى، ج ١، ص ٢٨١، ح ٤؛ مرآة العقول فى شرح أخبار آل الرسول، ج ٣، ص ١٩٣، ح ٤؛ الوافى، ج ٢، ص ٢٦٤، ح ٤.

علی بن ابی طالب (علیه السلام)، تا او مکتوب وصیت را از ما بگیرد، و ما را گواه گیرد، که تو آن را به او دادی، و خودش ضامن و متعهد آن شود.

پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، فرمان دادند تا به جز حضرت علی (علیه السلام)، همه از خانه خارج شدند، در حالی که، حضرت فاطمه (علیها السلام) در میان در و پرده، ایستاده بودند.

آنگاه جبرئیل (علیه السلام) عرض کرد: ای محمد! پروردگارت سلام می رساند و می فرماید: این همان مکتوبی است که (در شب معراج) با تو پیمان بستم، و بر تو شرط نمودم، و خودم نسبت به آن، بر تو شاهد بودم، و فرشتگان خود را هم گواه گرفتم، در صورتی که شهادت خودم تنها کافی است، ای محمد!

بندهای استخوان پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به لرزه افتاد، و فرمودند: ای جبرئیل! پروردگار من خودش سلام است، و سلام از جانب اوست، و سلام به سوی او باز می گردد. خدای عزّ و جلّ راست فرموده و احسان کرده است، مکتوب را بده.

جبرئیل (علیه السلام)، آن را به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) تحویل داد، و عرض کرد: آن را به علی بن ابی طالب (علیه السلام) تحویل دهید، سپس به آن حضرت عرض کرد: آن را بخوانید، حضرت آن را کلمه به کلمه قرائت کردند.

سپس پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! این پیمانی است که پروردگار تبارک و تعالی، با من بسته است، و امانت او، و شرط او بر من است، و من رساندم، و خیر خواهی کردم، و ادا نمودم.

حضرت علی (علیه السلام) گفتند: پدر و مادرم فدایتان! من در این رساندن، و خیر خواهی، و تصدیق آنچه گفتید، گواه شما هستم، و گوش و چشم و گوشت و خونم، برای شما گواهی می دهد، جبرئیل (علیه السلام) عرض کرد: من هم، در این موضوع گواه شما هستم.

پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! وصیت مرا گرفتی و آن را فهمیدی، پس آیا وفاء به مضامینش را، برای خدا و من، ضمانت می کنی؟

حضرت علی (علیه السلام) گفتند: آری! پدر و مادرم به فدایت! ضمانت آن بر من، و یاری من و توفیق دادن مرا بر انجام آن بر خداست.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! من می خواهم بر تو گواه گیرم، که عمل کردن به این وصیت را روز قیامت به من خبر دهی!

حضرت علی (علیه السلام) گفتند: آری، گواه بگیرید، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: الان جبرئیل و میکائیل میان من و تو حاضرند، و ملائکه مقرب، همراه ایشان هستند، آنها را بر تو گواه می گیرم.

حضرت علی (علیه السلام) گفتند: آری! گواه باشند، پدر و مادرم به قربانت! من هم ایشان را گواه می گیرم، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ایشان را گواه گرفتند.

و آنچه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، بر علی (علیه السلام)، به گفته جبرئیل (علیه السلام)، و در اصل به فرمان خدای عزّ و جلّ، شرط کردند، این بود که به او گفتند: ای علی! آیا وفا می کنی به آنچه در این وصیت است، از دوست داشتن کسانی که خدا و رسولش را دوست دارند، و بیزاری و دشمنی نسبت به کسانی که با خدا و رسولش دشمنی کنند، با شکیبائی و فرو خوردن خشم، در صورت از میان رفتن حقّ، و غصب کردن خمست، و دریدن پرده احترام؟

گفتند: آری! حاضریم، ای رسول خدا! سپس امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: سوگند به آن که دانه را شکافت، و انسان را آفرید! که من از جبرئیل (علیه السلام) شنیدم که به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) می گفت: ای محمد! به علی بفهمان که پرده احترام او، که همان احترام خدا و رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) است، دریده می شود، و این وصیت با این شرط است، که

ریشش از خون تازه سرش، رنگین شود، امیر المؤمنین علی (علیه السلام) گفتند: چون این جمله را از جبرئیل امین فهمیدم، فریادی زدم، و با صورت بر زمین افتادم، و گفتم: آری! قبول دارم و راضی هستم، اگر چه پرده احترام دریده شود! و سنتها تعطیل شود، و قرآن پاره شود، و خانه کعبه خراب گردد، و ریشم از خون تازه سرم رنگین شود، همواره شکیبائی کنم و به حساب خدا گذارم، تا بر شما وارد شوم.

سپس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فاطمه و حسن و حسین (علیهم السلام) را خواندند، و آنچه به امیر المؤمنین علی (علیه السلام) اعلام فرمودند را، به آنها نیز اعلام کردند، ایشان هم مانند او جواب دادند، سپس آن وصیت، با چند مهر طلا، که آتش به آن نرسیده بود (یعنی ساخته دست بشر نبود) مهر شد، و به امیر المؤمنین علی (علیه السلام) تحویل داده شد.

ابو موسی گوید: من به حضرت موسی بن جعفر (علیهما السلام) عرض کردم: پدر و مادرم بقرابانت! آیا نمی فرماید که در آن وصیت نامه چه نوشته بود؟ حضرت فرمودند: سنت های خدا، و سنتهای رسولش بود.

عرض کردم: آیا طغیان کردن و غضب خلافت امیر المؤمنین علی (علیه السلام)، هم در آن وصیت نامه نوشته شده بود؟

حضرت فرمودند: آری! به خدا سوگند! یک به یک، و حرف به حرف، مگر فرمایش خدای عز و جل را نشنیده ای: «إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَ نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ وَ كُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ»، به خدا سوگند! که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، به امیر المؤمنین و فاطمه (علیهما السلام)، فرمودند: آیا آنچه را که به شما وصیت کردم، و دستور دادم، فهمیدید و پذیرفتید؟ آنها گفتند: آری! و بر هر بدی که به ما برسد و ما را ناراحت کند و به خشم آورد، صبر می کنیم.

{وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُؤُونَ}

و آنها را نگهدارید، که باید بازپرسی شوند!

۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله و سلم) ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُؤُونَ»، قَالَ: عَنْ وَلِيِّهِ عَلِيٍّ (عليه السلام) مَا صَنَعُوا فِي أَمْرِهِ، وَقَدْ أَعْلَمَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنَّهُ الْخَلِيفَةُ بَعْدَ رَسُولِهِ. (۱)

از ابو سعید خدری نقل است که گفت: پیامبر خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) در باره فرموده خدای عز و جل: «وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُؤُونَ»، فرمودند: از آنان در مورد ولایت علی (عليه السلام) پرسیده می شود، که نسبت به امر ولایت آن حضرت چه کرده اند؟ همانا خداوند، آنان را، از خلافت بلا فصل حضرت علی (عليه السلام)، پس از پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم) آگاه نمود.

۲- عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَسَنِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَيِّدِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ الرَّضَا (عليهم السلام) ، عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام) ، عَنْ أَبِيهِ الرَّضَا (عليه السلام) ، عَنْ آبَائِهِ (عليهم السلام) ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام) ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): إِنَّ أَبَا بَكْرٍ مَنِّي بِمَنْزِلَةِ السَّمْعِ، وَإِنَّ

ص: ۲۱۰

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۳۸، ح ۱۴۵؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۷۶، ح ۱؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۵۹۴، ح ۸۹۶۹؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ۳، ص ۸۹، ح ۲؛ معانی الأخبار، ص ۶۷، ح ۷.

عَمَرَ مَنِيَّ بِمَنْزِلِهِ الْبَصْرِ، وَإِنَّ عُثْمَانَ مَنِيَّ بِمَنْزِلِهِ الْفُؤَادِ.

قَالَ: فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَدِ، دَخَلْتُ إِلَيْهِ، وَعِنْدَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَتِ! سَمِعْتُكَ تَقُولُ فِي أَضْيَاحِكَ هَؤُلَاءِ قَوْلًا، فَمَا هُوَ؟ فَتَعَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): نَعَمْ، ثُمَّ أَشَارَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: هُمْ السَّمْعُ وَالْبَصِيرُ وَالْفُؤَادُ، وَسَيَسْأَلُونَ عَنْ وَصِيِّ هَذَا، وَأَشَارَ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئَلًا»، (١) ثُمَّ قَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): وَعِزَّةَ رَبِّي! إِنَّ جَمِيعَ أُمَّتِي لَمَوْقُوفُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَسْئُولُونَ عَنْ وِلَايَتِهِ، وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ». (٢)

از عبد العظیم بن عبد الله حسنی نقل است که گفت: آقا قیام امام هادی (علیه السلام)، از پدرشان (علیه السلام)، از اجدادش (علیهم السلام)، از امام حسین (علیه السلام) روایت کردند که پیامبر خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) فرمودند: همانا ابو بکر به منزله گوش من، و عمر به منزله چشم من، و عثمان به منزله قلب من است.

امام حسین (علیه السلام) فرمودند: بامداد فردا خدمت پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) رسیدم، در حالی که امیر المؤمنین (علیه السلام)، ابو بکر، عمر و عثمان، در محضر آن حضرت بودند، به آن بزرگوار گفتم: ای پدر جان! دیروز در مورد این اصحابتان، مطلبی فرمودید، مقصودتان چه بود؟

پس پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) فرمودند: آری! آنگاه با دست مبارکش، بهسوی آنها اشاره کردند و فرمودند: آنان گوش و چشم و دل هستند، به زودی از آنان، در باره ولایت این وصی

ص: ۲۱۱

۱- ۱۷/۳۶.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۰، ص ۱۸۰، ح ۴۱ و ج ۳۱، ص ۶۱۷، ح ۹۴ و ج ۳۶، ص ۷۷، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۹۳، ح ۸۹۶۸؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۱، ص ۳۱۳، ح ۸۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۷، ص ۴۰۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۱۶۴، ح ۲۰۸؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۳، ص ۸۹، ح ۱.

من، سؤال خواهد شد، و بعد به سوی علی بن ابی طالب (علیه السلام) اشاره کردند، و آنگاه فرمودند: به راستی خدای عز و جل می فرماید: «إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصِيرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا»، سپس فرمودند: به عزت پروردگارم سوگند! تمامی امت من، در روز رستاخیز نگهداشته می شوند، تا از ولایت و دوستی علی (علیه السلام)، از ایشان پرسیده شود، و این همان فرموده خدای عز و جل است که می فرماید: «وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ».

۳_ عَنْ ثَمَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، وَ نُصِبَ الصِّرَاطُ عَلَى جَهَنَّمَ، لَمْ يَجْزُ عَلَيْهِ إِلَّا مَنْ مَعَهُ جِوَازٌ فِيهِ وَلَمَّا يُعَلَى بْنِ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام)، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ»، يَعْنِي عَنْ وَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام). (۱)

از انس بن مالک نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هنگامی که روز قیامت فرا می رسد، و صراط بر روی جهنم، نصب می شود، هیچ کس نمی تواند از روی آن عبور کند، مگر اینکه جوازی در دست داشته باشد، که در آن ولایت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) باشد، و این همان است که خداوند متعال می فرماید: «وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ»، یعنی از ولایت امیر المؤمنین علی (علیه السلام).

۴_ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): إِذَا كَانَ يَوْمُ

ص: ۲۱۲

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۲۹۰، مجلس ۱۱، ح ۱۱؛ بحار الأنوار، ج ۸، ص ۶۸، ح ۱۱ و ج ۳۹، ص ۱۹۶، ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۹۴، ح ۸۹۷۱؛ بشاره المصطفی لشیعہ المرتضی، ج ۲، ص ۱۴۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۲۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۰۱، ح ۱۴؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۹۷؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۳، ص ۸۹، ح ۳.

الْقِيَامَةِ أَوْ قَفُؤُنَا وَعَلَى الصِّرَاطِ، فَمَا يُمْرُّ بِنَا أَحَدٌ إِلَّا سَأَلْنَا عَنْ وِلَايَةِ عَلِيٍّ، فَمَنْ كَانَتْ مَعَهُ وَإِلَّا أَلْقَيْنَاهُ فِي النَّارِ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ: «وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ» (١).

از سعید بن جبیر نقل است، که عبد الله بن عباس گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: وقتی که روز قیامت فرا می رسد، من و علی (علیه السلام) بر صراط می ایستیم، و هیچ کس از مقابل ما عبور نمی کند، جز اینکه از او، در مورد ولایت علی (علیه السلام) سؤال می کنیم، پس هر که با او باشد، و با ولایت علی (علیه السلام) آمده باشد، (نجات می یابد و به بهشت می رود)، و گرنه او را در آتش جهنم می اندازیم، و این است فرمایش خداوند متعال: «وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ».

٥- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، أَمَرَ اللَّهُ مَالِكًا أَنْ يَسْعَرَ النَّيْرَانَ السَّبْعَ، وَ أَمَرَ رِضْوَانَ أَنْ يَزْحَرِفَ الْجَنِيَانَ الثَّمِيَانَ، وَيَقُولُ: يَا مِيكَائِيلُ! مِيدَ الصِّرَاطِ عَلَى مَثْنِ جَهَنَّمَ، وَيَقُولُ: يَا جَبْرَائِيلُ! انصِبْ مِيزَانًا لِعَدْلِ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَيَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ! قَرِّبْ أُمَّتَكَ لِلْحِسَابِ.

ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَعْقَدَ عَلَى الصِّرَاطِ سَبْعَ قَنَاطِرٍ، طُولُ كُلِّ قَنْطَرَةٍ سَبْعَةَ عَشَرَ أَلْفَ فَرْسَخٍ، وَعَلَى كُلِّ قَنْطَرَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، يَسِيلُونَ هَيْدَةَ الْأُمَّةِ، نِسَاءَهُمْ وَرِجَالَهُمْ، عَلَى الْقَنْطَرَةِ الْأُولَى عَنْ وِلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَحُبِّ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، فَمَنْ أَتَى بِهِ جَازَ الْقَنْطَرَةِ الْأُولَى كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ، وَمَنْ لَا يَحِبُّ أَهْلَ بَيْتِهِ، سَقَطَ عَلَى أُمَّ

ص: ٢١٣

رَأْسِهِ فِي قَعْرِ جَهَنَّمَ، وَ لَوْ كَانَ مَعَهُ مِنْ أَعْمَالِ الْبِرِّ عَمَلٌ سَبْعِينَ صِدْقًا. (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: روز قیامت خداوند به مالک دستور می دهد که جهنم هفت گانه را شعله ور سازد، و به رضوان امر می کند که بهشت هشت گانه را زینت دهد، و می فرماید: ای میکائیل! صراط را بر روی جهنم قرار پهن کن، و می فرماید: ای جبرئیل! ترازوی عدل را در زیر عرش برقرار نما، و می فرماید: ای محمد! امت را برای حسابرسی، بیاور.

سپس خداوند، دستور می دهد که بر صراط هفت پل قرار دهند، که طول هر پل، هفده هزار فرسخ است، و بر روی هر پل هفتاد هزار ملک، هستند، که از زن و مرد این امت، سؤالاتی می پرسند. بر پل اول که می رسند، از ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام) و حبّ اهل بیت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) می پرسند، پس هر کس ولایت و محبت ایشان را داشته باشد، از پل اول، مثل برق جهنم می گذرد، و کسی که محبت اهل بیت (علیهم السلام) را ندارد، از سر در قعر آتش جهنم، سقوط می کند، اگر چه اعمال نیکوی او برابر با هفتاد صدیق باشد.

۶- عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ آيَاتِهِ (عليهم السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، نُصِبَ الصِّرَاطُ عَلَى شَفِيرِ جَهَنَّمَ، فَلَا يَجَاوِزُ

ص: ۲۱۴

۱- بحار الأنوار، ج ۷، ص ۳۳۱، ح ۱۲ و ج ۲۷، ص ۱۱۱، ح ۸۲؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۵۹۵، ح ۸۹۷۳؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۴۸۳؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۲۳؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ۳، ص ۸۷، ح ۷؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۲، ص ۱۵۲؛ نوادر الأخبار فيما يتعلق بأصول الدين (للفيض)، ص ۳۴۸، ح ۹.

إِلَّا مَنْ كَانَ مَعَهُ بَرَاءَةٌ بَوْلَايِهِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (١)

از مالک بن انس نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام)، از پدرشان (عليه السلام)، از اجدادشان (عليهم السلام)، روایت کرده اند که، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هنگامی که روز قیامت فرا رسد، پل صراط را بر روی جهنم قرار می دهند، و کسی از آن نمی گذرد، مگر اینکه به سبب ولایت علی بن ابی طالب (عليه السلام)، برائتی از دوزخ (ایمنی از آتش) به همراه داشته باشد. ۷_ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ (صلی الله علیه و آله و سلم): أَوْصِنِي، قَالَ: عَلَيْكَ بِمَوَدَّةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا، لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ عَبْدٍ حَسَنَةً، حَتَّى يَسْأَلَهُ عَنْ حُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَ هُوَ تَعَالَى أَعْلَمُ فَإِنْ جَاءَهُ بَوْلَايَتِهِ قَبْلَ عَمَلِهِ عَلَيَّ مَا كَانَ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ يَأْتِ بَوْلَايَتِهِ، لَمْ يَسْأَلْهُ عَنْ شَيْءٍ، ثُمَّ أَمَرَ بِهِ إِلَى النَّارِ.

يا ابْنَ عَبَّاسِ! وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا! إِنَّ النَّارَ لَأَشَدُّ غَضَبًا عَلَيَّ مُبْغِضٍ عَلَيَّ (عليه السلام) مِنْهَا عَلَيَّ مَنْ زَعَمَ أَنَّ لِلَّهِ وَلَدًا.

يا ابْنَ عَبَّاسِ! لَوْ أَنَّ الْمَلَائِكَةَ الْمُقَرَّبِينَ وَ الْأَنْبِيَاءَ الْمُرْسَلِينَ اجْتَمَعُوا عَلَيَّ بُغْضِهِ، وَ لَنْ يَفْعَلُوا، لَعَذَّبَهُمُ اللَّهُ بِالنَّارِ.

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ هَلْ يَبْغِضُهُ أَحَدٌ؟ قَالَ: يَا ابْنَ عَبَّاسِ! نَعَمْ، يَبْغِضُهُ قَوْمٌ يَذْكُرُونَ أَنَّهُمْ مِنْ أُمَّتِي لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُمْ فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبًا.

يا ابْنَ عَبَّاسِ! إِنَّ مِنْ عِلْمِهِ بُغْضَهُمْ لَهُ، تَفْضِيلُهُمْ مَنْ هُوَ دُونَهُ عَلَيْهِ، وَ الَّذِي بَعَثَنِي

ص: ٢١٥

بِالْحَقِّ! مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا أَكْرَمَ عَلَيْهِ مِنِّي، وَلَا أُوصِيَاءَ أَكْرَمَ عَلَيْهِ مِنْ وَصِيِّ عَلِيٍّ (عليه السلام).

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَلَمْ أَزَلْ لَهُ كَمَا أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَأَوْصِيَانِي بِمَوَدَّتِهِ وَإِنَّهُ لَمَّا كَبُرَ عَمَلِي عِنْدِي.
(الحديث). (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: (در حدیثی طولانی)، ...

تا آنجا که ابن عباس گفت: به پیامبر خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) عرض کردم: ای رسول خدا! مرا سفارشی بفرمایید، پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) فرمودند: بر تو لازم است که دست از مودت علی بن ابی طالب (عليه السلام) برداری، قسم به آنکه مرا به حق، پیامبر برانگیخت! خداوند از هیچ بنده ای، کار نیکی را نمی پذیرد، مگر اینکه از او در باره محبت علی بن ابی طالب (عليه السلام) سؤال کند، و این در حالی است که، خداوند متعال خود بهتر می داند.

پس اگر در قیامت، با محبت علی (عليه السلام) بیاید، اعمالش را می پذیرد، به هر طور که باشد. و اگر با دوستی و محبت علی (عليه السلام) نیامده باشد، دیگر از او چیزی نمی پرسند، سپس خداوند دستور می دهد که او را به سوی آتش جهنم ببرند.

ای پسر عباس! قسم به آنکه مرا به نبوت مبعوث کرد! خشم آتش جهنم، نسبت به دشمن علی (عليه السلام)، از کسی که برای خداوند، فرزند قائل است، بیشتر است.

ای پسر عباس! اگر ملائکه مقرب، و پیامبران مرسل، بر دشمنی علی (عليه السلام)، اجتماع

ص: ۲۱۶

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۱۰۵، مجلس ۴، ح ۱۵؛ بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۳۱۷، ح ۷ و ج ۲۷، ص ۲۱۹، ح ۴ و ج ۳۸، ص ۱۵۷، ح ۱۳۳؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲، ص ۴۲؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۲۷۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۷، ص ۳۴۹؛ كشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۸۰؛ كشف اليقين فی فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام)، ص ۴۶۳؛ مدینه معاجز الأئمه الإثني عشر، ج ۲، ص ۶، ح ۳۵۳.

نمایند، در حالیکه آنها چنین نمی کنند، خداوند، همه را به آتش جهنم عذاب می کند.

عرض کردم: ای رسول خدا! آیا کسی هست که با او دشمنی کند؟ حضرت فرمودند: آری، ای پسر عباس! گروهی از امت من، که خود را مسلمان می نامند، با او دشمنی می کنند، در حالیکه هیچ بهره ای از اسلام، ندارند.

ای پسر عباس! علامت دشمنی آنها با علی (علیه السلام) این است که، کسی را بر او برتری می دهند، که از علی (علیه السلام) کمتر است.

قسم به خدائی که مرا به حق مبعوث نمود! خداوند هیچ پیامبری را نفرستاده، که از من گرامی تر باشد، و هیچ وصیی را قرار نداده، که از علی (علیه السلام)، که وصی من است، گرامی تر باشد.

ابن عباس گفت: پیوسته دستور پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) را، در مورد محبت علی (علیه السلام)، به جا می آوردم، که این کار نزد من، بزرگترین عمل است.

۸_ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، يَقُولُ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى الْمَلَائِكَةَ، يَقْعِدَانِ عَلَى الصُّرَاطِ، فَلَمَّا يَجُوزُ بِهِمَا أَحَدٌ، إِلَّا بَرَاءَةٌ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَ مَنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ بَرَاءَةٌ، أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى الْمَلَائِكَةَ الْمُوَكَّلِينَ عَلَى الْجَوَازِ أَنْ يوقفَاهُ وَ يَسْأَلَاهُ، فَلَمَّا عَجَزَ عَنْ جَوَابِهِمَا، فَيَكْبَاهُ عَلَى مَنْخَرِيهِ فِي النَّارِ، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَقَفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ».

قُلْتُ: فِدَاكَ أَبِي وَ أُمِّي! يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَا مَعْنَى الْبَرَاءَةِ الَّتِي أُعْطَاهَا عَلِيٌّ (عليه السلام)؟

فَقَالَ (صلى الله عليه و آله و سلم): مَكْتُوبٌ بِالنُّورِ السَّاطِعِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، عَلِيٌّ وَوَلِيُّ اللَّهِ. (۱)

از ابو سعید خدری نقل است که گفت: روزی از رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند: روز قیامت دو فرشته بر صراط می نشینند، و به هیچ کس، جز با برات (گواهی عبور) امیرالمؤمنین علی (علیه السلام)، اجازه عبور از صراط را نمی دهند، هر کس فاقد این برات باشد، فرشتگان به فرمان خداوند، او را با صورت در آتش می افکنند، و خداوند نیز، به همین مطلب، در این آیه اشاره می فرماید: «وَقَفُوهُمْ إِنِّهِمْ مَسْئُولُونَ».

ابو سعید خدری گفت: عرض کردم: ای رسول خدا! پدر و مادرم به فدای شما! منظورتان از برات امیرالمؤمنین (علیه السلام) چیست؟

رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) فرمودند: برات امیرالمؤمنین (علیه السلام)، نوشته ای از نور درخشان است که: لا اله الا الله، محمد رسول الله، علی امیرالمؤمنین وصی رسول الله، یعنی: جز خدا معبودی نیست، محمد فرستاده خداست، و علی امیر مؤمنان و وصی رسول خداست.

ص: ۲۱۸

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۹۴، ح ۸۹۷۰؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۲، ص ۱۷۸، ح ۵۰ و ج ۳، ص ۹۷، ح ۷؛ مائه منقبه من مناقب امیر المؤمنین و الأئمه، ص ۳۶، منقبه ۱۶.

{وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ}

و قطعاً ابراهیم از پیروان او بود.

۱- قَالَ رَجُلٌ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام) : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! أَنَا مِنْ شِيعَتِكُمُ الْخُلَصِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! فَإِذَا أَنْتَ كَأِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ (عليه السلام) ، الَّذِي قَالَ اللَّهُ: «وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ»، «إِذْ جَاءَ رَبُّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ»، فَإِنْ كَانَ قَلْبُكَ كَقَلْبِهِ، فَأَنْتَ مِنْ شِيعَتِنَا، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ قَلْبُكَ كَقَلْبِهِ، وَهُوَ طَاهِرٌ مِنَ الْغِشِّ وَالْغُلِّ، فَأَنْتَ مِنْ مُحِبِّينَا، وَإِلَّا فَإِنَّكَ إِنْ عَرَفْتَ أَنَّكَ بِقَوْلِكَ كَاذِبٌ فِيهِ، إِنَّكَ لَمُبْتَلَى بِفَالِحٍ لَا يَفَارِقُكَ إِلَى الْمَوْتِ، أَوْ جُذَامٍ، لِيَكُونَ كَفَّارَةً لِكُذْبِكَ هَذَا. (۱)

مردی به حضرت علی بن حسین (علیهما السلام) عرض کرد: ای پسر رسول خدا! من از شیعیان خالص شما هستم، حضرت به او فرمودند: ای بنده خدا! پس طبق این ادعا، تو باید همانند حضرت ابراهیم (علیه السلام)، از قلب سلیم برخوردار باشی، که خداوند او را شیعه خوانده و فرموده: «وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ»، «إِذْ جَاءَ رَبُّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ»، پس اگر قلب تو مانند قلب حضرت ابراهیم (علیه السلام) است، بدان که از شیعیان ما هستی، ولی اگر قلب تو مانند قلب او نیست، و حال آنکه قلب او از هر گونه نیرنگ و خیانت، پاک و مطهر است، تو از محبان ما هستی، نه از شیعیان ما. و گرنه، اگر با دانستن این

ص: ۲۱۹

۱- بحار الأنوار، ج ۶۵، ص ۱۵۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۰۳؛ التفسیر الإمام الحسن العسکری (علیه السلام)، ص ۳۰۹، ح ۱۵۵.

موضوع، به دروغ، ادعای شیعه بودن نمایی، به مکافات جدام یا فلج شدن تا آخر عمر مبتلا می شوی، تا این دردها کفاره دروغگویی تو باشند.

۲_ عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، أَنَّهُ سَأَلَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَإِنَّ مِنْ شَيْعَتِهِ لِبِرَاهِيمَ»، فَقَالَ (عليه السلام): إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمَّا خَلَقَ إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام) كَشَفَ لَهُ بَصِيرَهُ، فَنَظَرَ فَرَأَى نُورًا إِلَى جَنْبِ الْعَرْشِ، فَقَالَ: إِلَهِي! مَا هَذَا النُّورُ؟ فَقَالَ: هَذَا نُورُ مُحَمَّدٍ صَفْوَتِي مِنْ خَلْقِي.

وَ رَأَى نُورًا مِنْ جَنْبِهِ، فَقَالَ: إِلَهِي! مَا هَذَا النُّورُ؟ فَقَالَ: نُورُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) نَاصِرِ دِينِي.

وَ رَأَى إِلَى جَنْبِهِمَا ثَلَاثَةَ أَنْوَارٍ، فَقَالَ: إِلَهِي! مَا هَذِهِ الْأَنْوَارُ؟ فَقِيلَ لَهُ: هَذَا نُورُ فَاطِمَةَ، فَطَمَّتْ مُحِبِّيَهَا مِنَ النَّارِ، وَ نُورُ وَلَدَيْهَا الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ.

قَالَ: إِلَهِي! وَ أَرَى تِسْعَةَ أَنْوَارٍ قَدْ أَحَدَقُوا بِهِمْ؟ قِيلَ: يَا إِبْرَاهِيمُ! هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّةُ مِنْ وُلْدِ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ.

فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ (عليه السلام): إِلَهِي! بِحَقِّ هَؤُلَاءِ الْخَمْسَةِ، إِيَّا عَرَفْتَنِي مِنَ التَّشْيِعَةِ؟ قِيلَ: يَا إِبْرَاهِيمُ! أَوْلَهُمْ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ، وَ ابْنُهُ مُحَمَّدٌ، وَ ابْنُهُ جَعْفَرٌ، وَ ابْنُهُ مُوسَى، وَ ابْنُهُ عَلِيُّ، وَ ابْنُهُ مُحَمَّدٌ، وَ ابْنُهُ عَلِيُّ، وَ ابْنُهُ الْحَسَنُ، وَ الْحُجَّةُ الْقَائِمُ ابْنُهُ.

فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ (عليه السلام): إِلَهِي وَ سَيِّدِي! أَرَى أَنْوَارًا قَدْ أَحَدَقُوا بِهِمْ، لِمَا يَحْصِي عِدَدَهُمْ إِيَّا أَنْتَ؟ فَقِيلَ: يَا إِبْرَاهِيمُ! هَؤُلَاءِ شَيْعَتُهُمْ، شَيْعَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ (عليه السلام): وَ بِمَا تُعْرِفُ شَيْعَتَهُ؟ قَالَ: بِصِلَاةِ إِحْدَى وَ خَمْسِينَ، وَ الْجَهْرِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، وَ الْقُنُوتِ قَبْلَ الرُّكُوعِ، وَ التَّحَنُّمِ فِي الْيَمِينِ، فَعِنْدَ ذَلِكَ، قَالَ

إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام): اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ شِيعَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ.

قَالَ: فَأَخْبَرَ اللَّهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ فَقَالَ: «وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ».(۱)

از جابر جعفی نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره تفسیر آیه: «وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: بدرستی که خداوند سبحان، زمانی که حضرت ابراهیم (علیه السلام) را خلق نمود، پرده را از چشمانش کنار زد، پس ابراهیم (علیه السلام) نگاه کرد، و نوری را در کنار عرش دید، و گفت: خدایا! این نور چیست؟ خداوند فرمود: این، نور محمد برگزیده مخلوقاتم است.

سپس نوری را در کنار آن دید، پس گفت: خدایا! این نور چیست؟ خداوند فرمود: نور علی بن ابی طالب، یاری کننده دین من است. سپس در کنار آن دو، سه نور دیگر دید، و پرسید: خدایا! این نورها چه هستند؟ خداوند فرمود: این، نور فاطمه است، که دوستدارانش از آتش به دورند، و نور دو پسرش حسن و حسین، است.

ابراهیم (علیه السلام) گفت: خدایا! نه نور را می بینم، که آنها را احاطه کرده اند. خداوند فرمود: ای ابراهیم! اینها امامان از فرزندان علی و فاطمه اند. پس ابراهیم گفت: خدایا! به حق این پنج تن! مرا به این نه نور آشنا گردان. خداوند فرمود: ای ابراهیم! اولیشان علی بن حسین است، و پسر او محمد، و پسر او جعفر، و پسر او موسی، و پسر او علی، و پسر او محمد، و پسر او علی، و پسر او حسن، و حجت قائم پسر اوست.

سپس ابراهیم (علیه السلام) عرض کرد: ای خدای من، و ای سرور من! انواری را می بینم که

ص: ۲۲۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۵۱، ح ۱۳۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۰۰، ح ۸۹۹۲؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۸۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۳۶؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۱، ص ۴۴، ح ۹.

آنها را احاطه نموده اند، و تعداد آنها را کسی جز تو نمی داند.

خداوند فرمود: ای ابراهیم! اینان شیعیان ایشان، شیعیان امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند.

پس حضرت ابراهیم (علیه السلام) سؤال کرد: شیعیان او به چه چیز شناخته می شوند؟ فرمود: با پنجاه و یک رکعت نماز، و بلند گفتن: بسم الله الرحمن الرحيم، و قنوت قبل از رکوع، و انگشتر به دست راست کردن.

در آن هنگام ابراهیم (علیه السلام) عرض کرد: خداوندا! مرا از شیعیان امیرالمؤمنین قرار بده.

سپس امام صادق (علیه السلام) فرمودند: پس خداوند متعال در کتابش خبر داده و فرمود: «وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِأَبْرَاهِيمَ».

۳- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، أَنَّهُ قَالَ: لِيَهْنِكُمْ الْإِسْمُ، قُلْتُ: وَمَا هُوَ؟ جُعِلْتُ فِدَاكَ! قَالَ: الشَّيْعَةُ، قِيلَ: إِنَّ النَّاسَ يَعْبُرُونَ بِجَدِّكَ، قَالَ: أَمَا تَسْمَعُ قَوْلَ اللَّهِ: «وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِأَبْرَاهِيمَ»، وَقَوْلُهُ: «فَأَسَدِ تَغَاثُهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ»، (۱) لِيَهْنِكُمْ الْإِسْمُ. (۲)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: این اسم، مبارکتان باد، عرض کردم: فدایتان شوم! کدام اسم؟

حضرت فرمودند: شیعه، عرض شد: مردم به خاطر این اسم، ما را سرزنش

ص: ۲۲۲

۱- ۲۸/۱۵.

۲- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۰۰، ح ۸۹۹۰؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۸۴؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۲۷۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۲۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۳۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۰۵، ح ۴۰.

می کنند، حضرت فرمودند: آیا نشنیده ای که خداوند متعال می فرماید: «وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ»، و نیز می فرماید: «فَاسْتَعَاثَهُ
الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ»، پس این اسم، مبارکتان باشد.

ص: ۲۲۳

{سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ}

سلام بر آل یاسین.

۱- عَيْنُ عَلِيٍّ (عليه السلام) فِي قَوْلِهِ: «سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ»، قَالَ: يَاسِينَ مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَنَحْنُ آلُ يَاسِينَ. (۱)

حضرت علی (عليه السلام) در باره فرمایش خدای متعال: «سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ»، فرمودند: یاسین، حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) هستند، و ما، آل یاسین هستیم.

۲- عَنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ، قَالَ: حَضَرَ الرِّضَا (عليه السلام) مَجْلِسَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَرْوٍ، وَقَدْ اجْتَمَعَ فِي مَجْلِسِهِ، جَمَاعَةٌ مِنْ عُلَمَاءِ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَخُرَاسَانَ، اخْتَجَّ الرِّضَا (عليه السلام) عَلَىٰ عُلَمَاءِ الْعَامَّةِ فِي فَضْلِ الْعِتْرَةِ الطَّاهِرَةِ، ... وَسَاقَ الْحَدِيثَ إِلَىٰ أَنْ قَالَ:

وَأَمَّا أَلَمَّيَّةُ السَّابِعَةِ، فَقَوْلُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»، (۲) وَقَدْ عَلِمَ الْمُعَانِدُونَ مِنْهُمْ أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَدْ عَرَفْنَا التَّسْلِيمَ عَلَيْكَ، فَكَيْفَ الصَّلَاةُ عَلَيْكَ؟

ص: ۲۲۴

۱- الأملی (للسدوق)، ص ۴۷۲، مجلس ۷۲، ح ۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۱۶۹، ح ۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۷۷؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۱۶۸، ح ۷۹۳؛ معانی الأخبار، ص ۱۲۲، ح ۲.
۲- ۳۳/۵۶.

فَقَالَ: تَقُولُونَ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

فَهَلْ بَيْنَكُمْ، مَعَاشِرَ النَّاسِ! فِي هَذَا خِلَافٌ؟ قَالُوا: لَأَ، قَالَ الْمَأْمُونُ: هَذَا مِمَّا لَا خِلَافَ فِيهِ أَصِلًا، وَ عَلَيْهِ الْأَجْمَاعُ، فَهَلْ عِنْدَكَ فِي
الْآلِ شَيْءٌ أَوْضَحُ مِنْ هَذَا فِي الْقُرْآنِ؟

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ (عليه السلام): نَعَمْ، أَخْبِرُونِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «يَس»، «وَ الْقُرْآنِ الْحَكِيمِ»، «إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ»، «عَلَى
صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، (١) فَمَنْ عَنَى بِقَوْلِهِ «يَس»؟

قَالَتِ الْعُلَمَاءُ: «يَس»، مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه وآله وسلم)، لَمْ يَشْكُ فِيهِ أَحَدٌ.

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ (عليه السلام): فَإِنَّ اللَّهَ أَعْطَى مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ آَلَ مُحَمَّدٍ مِنْ ذَلِكَ فَضْلًا لَا يَبْلُغُ أَحَدٌ كُنْهَ
وَضْفِهِ، إِلَّا مَنْ عَقَلَهُ، وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَسَلِّمْ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا عَلَى الْأَنْبِيَاءِ، فَقَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: «سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ»، (٢) وَ
قَالَ: «سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ»، (٣) وَ قَالَ: «سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَ هَارُونَ»، (٤) وَ لَمْ يَقُلْ سَلَامٌ عَلَى آلِ نُوحٍ، وَ لَمْ يَقُلْ سَلَامٌ عَلَى آلِ
مُوسَى، وَ لَمَّا آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَ قَالَ: «سَلَامٌ عَلَى آلِ يَس»، يَعْنِي آلَ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، فَقَالَ الْمَأْمُونُ: قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ فِي مَعْرِدِنِ
النُّبُوَّةِ شَرْحٌ هَذَا. (٥)

ص: ٢٢٥

١- ٣_٣٦.

٢- ٣٧/٧٩.

٣- ٣٧/١٠٩.

٤- ٣٧/١٢٠.

٥- الأملالي (للصدوق)، ص ٥٣٠، مجلس ٧٩، ح ١؛ بحار الأنوار، ج ١٦، ص ٨٧، ح ٩ و ج ٢٥، ص ٢٢٨، ح ٢٠؛ بشاره المصطفى
لشيعه المرتضى، ج ٢، ص ٢٣٢؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ٤٩٠؛ تفسير الصافي، ج ٤، ص ٢٠١؛ تفسير
نور الثقلين، ج ٤، ص ٤٣١، ح ١٠١؛ عيون أخبار الرضا (عليه السلام)، ج ١، ص ٢٣٦، باب ٢٣، ح ١.

در روایتی طولانی از ریان بن صلت نقل است که گفت: روزی حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) ، در شهر مرو، به مجلس مأمون وارد شدند، در حالی که گروهی از علمای عراق و خراسان حضور داشتند. حضرت رضا (علیه السلام) در باره برتری و فضائل اهل بیت (علیهم السلام) ، با علمای عامه بحث و احتجاج فرمودند.

تا آنجا که حضرت فرمودند:

و اما آیه هفتم اینست: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»، و همانا دشمنان، می دانستند که از چه جهت این آیه شریفه نازل شده، پس گفتند: ای رسول خدا! ما می دانیم چگونه به شما سلام دهیم، اما کیفیت صلوات را بیان کنید.

پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: بگوئید: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

پس ای مردم! آیا در میان شما در این مطلب خلافی هست؟ عرض کردند: خلافی نیست، مأمون گفت: در این مطلب، اصلاً خلافی نیست، و اجماع امت بر آن استقرار یافته است، اما آیا نزد شما در باره «آل»، در قرآن کریم، چیزی هست، که واضح تر از این باشد؟

حضرت رضا (علیه السلام) فرمودند: بلی، مرا خبر دهید از قول خدای تعالی: «یس»، «وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ»، «إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ»، «عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، که مقصود از «یس» کیست؟

علماء عرض کردند: مقصود از «یس»، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، و هیچ کس در آن شک و شبهه ای ندارد.

حضرت فرمودند: پس خداوند عز و جل، به محمد و آل محمد (علیهم السلام) ، فضیلتی عطا نموده، که هیچ کس به کنه وصف آن فضیلت نرسد، مگر کسی که خوب در آن

بیانده شد، و در آن تعقل نماید، چون خداوند متعال، بر هیچ کس سلام نگفته است، مگر بر انبیاء (علیهم السلام)، که در قرآن کریم فرموده: «سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ»، و فرموده است: «سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ»، و فرموده است: «سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَ هَارُونَ»، و فرموده است سلام علی آل نوح، و فرموده است سلام علی آل ابراهیم، و فرموده است سلام علی آل موسی و هرون، بلکه فرموده است: سلام علی آل یاسین، یعنی آل محمد (علیهم السلام).

در این موقع مأمون گفت: فهمیدم که شرح و بیان این مطلب، در گنجینه نبوت است.

۳- عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «سَلَامٌ عَلَى آلِ يَسَّ»، قَالَ: السَّلَامُ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ، وَ السَّلَامَةُ لِمَنْ تَوَلَّاهُمْ فِي الْقِيَامَةِ. (۱)

از ابو صالح نقل است که گفت: ابن عباس در باره فرمایش خدای عز و جل: «سَلَامٌ عَلَى آلِ يَسَّ»، گفت: تحیتی (درودی) است از جانب پروردگار جهانیان، بر محمد و خاندانش، که رحمت خدا بر او و آل ایشان باد، و سلامت و ایمنی در قیامت، برای محبتان و دوستان ایشان است.

ص: ۲۲۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۱۶۹، ح ۱۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۲۴، ح ۹۰۲۹؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۱۳۶، ح ۲؛ معانی الأخبار، ص ۱۲۲، ح ۱.

{فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ}

پس ماهی بزرگی او را بلعید، در حالی که سزاوار سرزنش بود.

۱- عَنْ حَبَّه الْعُرْنِي، قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّ اللَّهَ عَرَضَ عَلَيَّ أَهْلَ السَّمَاوَاتِ وَعَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ، أَقَرَّ بِهَا مَنْ أَقَرَّ، وَأَنْكَرَهَا مَنْ أَنْكَرَ، أَنْكَرَهَا يُونُسُ، فَحَبَسَهُ اللَّهُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ، حَتَّى أَقَرَّ بِهَا. (۱)

از حبه عرنی نقل است که گفت: حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: همانا خداوند متعال، ولایت مرا بر اهل آسمانها و اهل زمین عرضه کرد، بعضی ولایت مرا پذیرفتند، و بدان اقرار کردند، و بعضی انکار نمودند، و گرفتار شدند، یونس منکر ولایت من شد، پس خداوند او را در شکم ماهی زندانی نمود، تا زمانی که به آن اقرار کرد.

۲- عَنْ أَبِي حَفْزَةَ الثَّمَالِي، أَنَّهُ دَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، عَلَى زَيْنِ الْعَابِدِينَ (عليه السلام)، وَقَالَ: يَا ابْنَ الْحُسَيْنِ (عليه السلام)! أَنْتَ الَّذِي تَقُولُ: إِنَّ يُونُسَ بْنُ مَتَّى إِنَّمَا لَقِيَ مِنَ الْحُوتِ مَا لَقِيَ، لِأَنَّهُ عَرِضَتْ عَلَيْهِ وَلَايَةُ جَدِّي فَتَوَقَّفَ عِنْدَهَا؟

قَالَ: بَلَى، تَكَلَّمَكَ أُمُّكَ! قَالَ: فَأَرِنِي آيَةَ ذَلِكَ، إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ.

ص: ۲۲۸

۱- بحار الأنوار، ج ۱۴، ص ۳۹۱، ح ۱۰ و ج ۲۶، ص ۲۸۲، ح ۳۴؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۶۳۱، ح ۹۰۵۰؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۷۵، ح ۱؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۸۰؛ تفسير نور الثقلين، ج ۴، ص ۴۳۳، ح ۱۰۶؛ مدینه معجز الأئمة الإثني عشر، ج ۲، ص ۳۴، ح ۳۷۴ و ج ۴، ص ۳۰۱، ح ۱۳۲۸.

فَأَمَرَ بِشَدِّ عَيْنَيْهِ بِعَصَابِهِ، وَ عَيْنَيْ بِعَصَابِهِ، ثُمَّ أَمَرَ بَعْدَ سَاعَةٍ بِفَتْحِ أَعْيُنِنَا، فَإِذَا نَحْنُ عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ، تَضَرَّبُ أَمْوَاجُهُ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: يَا سَيِّدِي! دَمِي فِي رَقَبَتِكَ، اللَّهُ اللَّهُ فِي نَفْسِي! فَقَالَ: هِيهِ وَ أَرِيهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ.

ثُمَّ قَالَ: يَا أَيَّتُهَا الْحُوتُ! قَالَ: فَاطَّلَعَ الْحُوتُ رَأْسَهُ مِنَ الْبَحْرِ، مِثْلَ الْجَبَلِ الْعَظِيمِ، وَ هُوَ يَقُولُ: لَبَّيْكَ! لَبَّيْكَ! يَا وَلِيَّ اللَّهِ! فَقَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: أَنَا حُوتُ يُونُسَ، يَا سَيِّدِي! قَالَ: أَنْبِئْنَا بِالْخَبْرِ.

قَالَ: يَا سَيِّدِي! إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا مِنْ آدَمَ إِلَى أَنْ صَارَ جُدُّكَ مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه و آله و سلم)، إِلَّا وَ قَدْ عَرَضَ عَلَيْهِ وَ لَأَيَّتُكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ (عليهم السلام)، فَ مَنْ قَبَلَهَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، سَلِمَ وَ تَخَلَّصَ، وَ مَنْ تَوَقَّفَ عَنْهَا وَ تَتَعَتَعَ فِي حَمْلِهَا لَقِيَ، مَا لَقِيَ آدَمُ مِنَ الْمَعْصِيَةِ، وَ مَا لَقِيَ نُوحٌ مِنَ الْغَرَقِ، وَ مَا لَقِيَ إِبْرَاهِيمُ مِنَ النَّارِ، وَ مَا لَقِيَ يُونُسُ مِنَ الْجُبِّ، وَ مَا لَقِيَ أَيُّوبُ مِنَ الْبَلَاءِ، وَ مَا لَقِيَ دَاوُدُ مِنَ الْخَطِيئَةِ، إِلَى أَنْ بَعَثَ اللَّهُ يُونُسَ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ يَا يُونُسُ! تَوَلَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا (عليه السلام) وَ الْأَئِمَّةَ الرَّاشِدِينَ مِنْ صُلْبِهِ فِي كَلَامٍ لَهُ، قَالَ: فَكَيْفَ أَتَوَلَّى مَنْ لَمْ أَرَهُ وَ لَمْ أَعْرِفْهُ؟ وَ ذَهَبَ مُغْتَاظًا. فَأَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى أَنْ التَّقِيمَ يُونُسَ، وَ لَا تُوهِنَ لَهُ عَظْمًا، فَ مَكَثَ فِي بَطْنِي أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، يَطُوفُ مَعِيَ الْبَحَارَ فِي ظُلُمَاتٍ مِمَاتٍ، ينادي أَنَّهُ: «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ» (١) فَ قَبِلْتُ وَ لَأَيَّةَ عَلِيٍّ بِنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) وَ الْأَئِمَّةِ الرَّاشِدِينَ مِنْ وُلْدِهِ، فَلَمَّا آمَنَ بِوَلَايَتِكُمْ، أَمَرَنِي رَبِّي فَ قَدَفْتُهُ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ، فَقَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ (عليه السلام): ارْجِعْ أَيُّهَا الْحُوتُ! إِلَى وَ كَرِكِ، وَ اسْتَوَى الْمَاءَ. (٢)

ص: ٢٢٩

١- ٢١/٨٧.

٢- بحار الأنوار، ج ١٤، ص ٤٠١، ح ١٥ و ج ٤٦، ص ٣٩ و ج ٤١، ص ٥٢، ح ٣١؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٤، ص ٤٣١، ح ٩٠٥١؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ٨، ص ٤٦٣ و ج ١١، ص ١٧٨؛ تفسير نور الثقلين، ج ٣، ص ٤٥٤، ح ١٤٩ و ج ٤، ص ٤٣٢، ح ١٠٥؛ مدينه معاجز الأئمة الإثني عشر، ج ٢، ص ٢٨، ح ٣٧١ و ج ٤، ص ٣٠٠، ح ١٣٢٧؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ٤، ص ١٣٨.

از ابو حمزه ثمالی نقل است که گفت: عبد الله بن عمر بر امام زین العابدین (علیه السلام) وارد شد، و گفت: ای پسر حسین (علیه السلام)! شما می گوئید: یونس بن متی، به این دلیل در شکم ماهی زندانی شد، که ولایت جدم علی (علیه السلام)، را به او ارائه کردند، و او از پذیرفتن آن خودداری کرد.

حضرت فرمودند: بلی، مادرت به عزایت بنشیند! عبد الله بن عمر گفت: اگر راست می گوئید، ثابت کنید.

حضرت دستور دادند با پارچه ای، چشم او و چشم مرا بستند، پس از لحظاتی دستور دادند که چشمانتان را باز کنید، ناگهان دیدیم در ساحل دریایی هستیم، که موجهای بلندی دارد.

ابن عمر گفت: ای مولای من! خون من بگردن شما است، قسم به خدا! که جان مرا حفظ کنید، حضرت فرمودند: آرام باش، خودت گفتی دلیل نشان بده، اگر راست می گویی، حالا بیا و ببین، سپس صدا زدند: ای ماهی! ناگهان یک ماهی بزرگ، مانند کوه بزرگی، سر خود را از دریا بیرون آورد، و می گفت: لبیک! لبیک! ای ولی خدا!

حضرت فرمودند: تو کیستی؟ گفت: مولای من! من ماهی یونس بن متی هستم، حضرت فرمودند: جریان او را، به ما خبر بده.

ماهی گفت: مولای من! خداوند هیچ پیامبری را، از آدم (علیه السلام) تا جدتان حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، مبعوث نکرده، مگر آنکه ولایت شما اهل بیت (علیهم السلام) را بر او عرضه نموده، هر کدام از انبیاء که پذیرفتند، سالم شده، و نجات یافتند، و هر کدام درنگ کردند، گرفتار بلایی شدند، مانند گرفتاری آدم به گناه، نوح به طوفان غرق، ابراهیم به آتش، یوسف به چاه، ایوب به بلا، داود به خطاکاری، تا اینکه بالاخره نوبت به یونس (علیه السلام) رسید.

خداوند به یونس خطاب نمود که: ای یونس! پیرو علی (علیه السلام) و ائمه از ذریه او

باش، او گفت: خدایا! چگونه کسی را که ندیده و نشناخته‌ام، پیروی کنم؟ و با خشم رفت.

خداوند متعال به من امر فرمود: او را بلع، ولی استخوانهایش را نشکن.

او چهل روز در شکم من بود، و با من دریا را می‌گشت، و در تاریکی‌های سه‌گانه فریاد می‌زد: «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ»، یعنی خدای یکتا، تو پاک و منزهی، من اشتباه کردم، ولایت علی (علیه السلام) و ائمه بعد از او را پذیرفتم، وقتی که به ولایت شما، ایمان آورد و اقرار نمود، خداوند به من دستور داد، که او را در ساحل دریا، بیرون بیاورم.

امام زین العابدین (علیه السلام) فرمودند: ای ماهی! به جای خودت برگرد، او رفت و آب دریا آرام شد.

ص: ۲۳۱

{وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ}

و هیچ یک از ما نیست جز آنکه مقام معلومی دارد.

عَنْ يَحْيَى بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ»، قَالَ: نَزَلَتْ فِي الْبَائِمَةِ وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ، صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ. (۱)

از یحیی بن مسلم نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) شنیدم که در باره آیه: «وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ»، فرمودند: این آیه در باره ائمه و اوصیاء از خاندان حضرت محمد، صلوات الله علیهم، نازل شده است.

ص: ۲۳۲

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۲، ص ۲۱۵، ح ۷۳۵؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۸۷، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۳۳، ح ۹۰۵۶؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۲۷؛ غرر الأخبار، ص ۱۷۸.

{وَأَنَا لَنَحْنُ الصَّافُونَ ۱۶۵ وَأَنَا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ۱۶۶}

و در حقیقت، ما ایم که (برای انجام فرمان خدا) صف بسته ایم (۱۶۵) و ما ایم که خود، تسبیح گویانیم (۱۶۶)

۱- قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام) فِي بَعْضِ خُطْبَتِهِ: إِنَّا آلُ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام) كُنَّا أَنْوَارًا حَوْلَ الْعَرْشِ، فَأَمَرَنَا اللَّهُ بِالتَّسْبِيحِ، فَسَبَّحْنَا، فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَةُ بِتَسْبِيحِنَا، ثُمَّ أَهْبَطْنَا إِلَى الْأَرْضِ، فَأَمَرَنَا اللَّهُ بِالتَّسْبِيحِ، فَسَبَّحْنَا فَسَبَّحَتْ أَهْلُ الْأَرْضِ بِتَسْبِيحِنَا، فَ «إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ»، «وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ». (۱)

حضرت امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) در یکی از خطبه هایشان فرمودند: ما آل محمد (علیهم السلام)، انواری در اطراف عرش خدا بودیم، پس خداوند، ما را فرمان به تسبیح داد، پس ما تسبیح کردیم، و ملائکه از تسبیح ما به تسبیح پروردگار مشغول شدند.

سپس ما به زمین آمدیم، باز خداوند، به ما، دستور تسبیح داد، ما شروع به تسبیح کردیم، و اهل زمین از تسبیح نمودن ما، به تسبیح مشغول شدند، پس ما صف زندگان و تسبیح گویندگان هستیم.

ص: ۲۳۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۸۸، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۳۴، ح ۹۰۵۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۸۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۹۲؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۱، ص ۴۷، ح ۱۲.

۲_ عَنْ شِهَابِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ الصَّادِقَ (عليه السلام) يَقُولُ: يَا شِهَابُ! نَحْنُ شَجَرَةُ النَّبُوَّةِ، وَ مَعْدِنُ الرَّسَالَةِ، وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَةِ، وَ نَحْنُ عَهْدُ اللَّهِ وَ ذِمَّتُهُ، وَ نَحْنُ وَدُّ اللَّهِ وَ حُجَّتُهُ، كُنَّا أَنْوَارَ صُفُوفِ حَوْلِ الْعَرْشِ، نُسَبِّحُ، فَيَسْبِحُ أَهْلُ السَّمَاءِ بِتَسْبِيحِنَا، إِلَى أَنْ هَبَطْنَا إِلَى الْأَرْضِ، فَسَبَّحْنَا، فَسَبَّحَ أَهْلُ الْأَرْضِ بِتَسْبِيحِنَا، «وَ إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ»، «وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ»، فَمَنْ وَفَى بِذِمَّتِنَا، فَقَدْ وَفَى بِعَهْدِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ذِمَّتِهِ، وَ مَنْ خَفَرَ ذِمَّتِنَا، فَقَدْ خَفَرَ ذِمَّةَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عَهْدَهُ. (۱)

از شهاب بن عبد ربه نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) شنیدم که می فرمودند: ای شهاب! ما درخت نبوت، و گنجینه رسالت و محل رفت و آمد ملائکه، و پیمان و تعهد خدا هستیم، ما ودیعه های خدا و حجت او هستیم، ما صفوف درخشانی از نور اطراف عرش بودیم، ما خداوند را تسبیح می کردیم، و اهل آسمانها از تسبیح ما تسبیح می نمودند، تا به سوی زمین آمدیم.

در اینجا ما نیز تسبیح خداوند را نمودیم، اهل زمین از تسبیح ما به تسبیح مشغول شدند ما صافون و مسبحون هستیم.

پس هر که وفا کند به عهد ما، پس به تحقیق که به عهد خداوند وفا نموده است، و هر که بشکند عهد ما را، عهد خداوند را شکسته است.

۳_ إِرْشَادُ الْقُلُوبِ، بِإِسْنَادِهِ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: سَأَلَ ابْنُ مَهْرَانَ، عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ، عَنْ تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى: «إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ»، «وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ»، قَالَ:

ص: ۲۳۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۸۷، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۳۴، ح ۹۰۵۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۲۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۹۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۳۹، ح ۱۲۶.

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَأَقْبَلَ عَلَيَّ بِنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَلَمَّا رَأَاهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) قَالَ: مَرَحِبًا بِمَنْ خَلَقَهُ اللَّهُ قَبْلَ أَبِيهِ آدَمَ بِأَرْبَعِينَ أَلْفَ عَامٍ.

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَمَا كَانَ الْإِبْنُ قَبْلَ الْآبِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَنِي وَخَلَقَ عَلِيًّا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ بِهَيْدِهِ الْمِيَدَةِ، خَلَقَ نُورًا قَسَمَهُ نِصْفَيْنِ، فَخَلَقَنِي مِنْ نِصْفِهِ، وَخَلَقَ عَلِيًّا مِنَ النُّصْفِ الْآخِرِ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ، فَنُورُهَا مِنْ نُورِي وَنُورِ عَلِيٍّ.

ثُمَّ جَعَلْنَا عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ، ثُمَّ خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ، فَسَبَّحْنَا، وَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَةُ، فَهَلَّلْنَا، فَهَلَّلَتِ الْمَلَائِكَةُ، وَكَبَّرْنَا، فَكَبَّرَتِ الْمَلَائِكَةُ، وَكَانَ ذَلِكَ مِنْ تَعْلِيمِي وَتَعْلِيمِ عَلِيٍّ، وَكَانَ ذَلِكَ فِي عِلْمِ اللَّهِ السَّابِقِ، أَنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَعَلَّمُ مِنَ التَّسْبِيحِ وَالتَّهْلِيلِ، وَكُلُّ شَيْءٍ يَسْبُحُ لِلَّهِ وَيَكْبِّرُهُ وَيَهْلَلُهُ بِتَعْلِيمِي وَتَعْلِيمِ عَلِيٍّ، وَكَانَ فِي عِلْمِ اللَّهِ السَّابِقِ أَنْ لَا يَدْخُلُ النَّارَ مُجِيبٌ لِي وَ لِعَلِيٍّ، وَكَذَا كَانَ فِي عِلْمِهِ أَنْ لَا يَدْخُلَ الْجَنَّةَ مُبْغِضٌ لِي وَ لِعَلِيٍّ.

أَلَا! وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ مَلَائِكَةً بِأَيْدِيهِمْ أَبَارِيقُ اللَّجِينِ، مَمْلُوءَةٌ مِنْ مَاءِ الْجَنَّةِ مِنَ الْفِرْدَوْسِ، فَمَا أَحَدٌ مِنْ شَيْعَةِ عَلِيٍّ، إِلَّا وَهُوَ طَاهِرٌ الْوَالِدِينَ تَقَى نَقِيٍّ مُؤْمِنٌ بِاللَّهِ، فَإِذَا أَرَادَ بِوَاحِدِهِمْ، أَنْ يُوَاقِعَ أَهْلَهُ، جَاءَ مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ بِأَيْدِيهِمْ أَبَارِيقُ الْجَنَّةِ فَقَطَّرَ مِنْ ذَلِكَ الْمَاءِ فِي إِنْائِهِ الَّذِي يَشْرَبُ بِهِ، فَيَشْرَبُ هُوَ ذَلِكَ الْمَاءَ وَيَنْبُتُ الْإِيمَانَ فِي قَلْبِهِ، كَمَا يَنْبُتُ الزَّرْعُ، فَهُمْ عَلَيٌّ بَيْنَهُ مِنْ رَبِّهِمْ وَ مِنْ نَبِيِّهِمْ وَ مِنْ وَصِيِّ عَلِيٍّ وَ مِنْ ابْنَتِي فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ، ثُمَّ الْحَسَنِ، ثُمَّ الْحُسَيْنِ، وَ الْأَيْمَةَ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ.

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَنْ هُمْ؟ قَالَ: أَحَدَ عَشَرَ مِنِّي، أَبُوهُمْ عَلِيٌّ بِنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)،

ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مَحَبَّةَ عَلِيٍّ وَالْإِيمَانَ سَبَبَيْنِ. (۱)

ارشاد القلوب با اسنادش از محمد بن زیاد نقل نموده که گفت: ابن مهران از ابن عباس در باره تفسیر آیه: «إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ»، «وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ»، سؤال کرد؟ ابن عباس گفت: ما روزی نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نشسته بودیم، در این موقع حضرت علی (علیه السلام) وارد شدند، وقتی رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) او را دیدند، به رویش تبسم نمودند و فرمودند: آفرین بر کسی که خداوند او را پیش از هر چیز آفرید (و در ادامه فرمودند): خداوند چهل هزار سال پیش از خلقت آدم، من و علی را خلق کرده بود.

از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) پرسیدم: ای رسول خدا! آیا پسر پیش از پدر خلق شد؟ حضرت فرمودند: آری، خداوند من و علی را پیش از آدم به همین مقدار (چهل هزار سال) آفرید، و نوری را خلق کرد و آن را به دو نصف تقسیم نمود، مرا از نصفی و علی را از نصفی دیگر پیش از اشیاء، آفرید، پس نور اشیاء از نور من و علی است، سپس ما را در سمت راست عرش قرار داد، آنگاه فرشتگان را آفرید، پس ما خدا را تسبیح گفتیم و فرشتگان نیز خدا را تسبیح گفتند، و ما تهلیلگفتیم و آنها نیز تهلیل گفتند، ما تکبیر گفتیم و آنها نیز تکبیر گفتند، و فرشتگان این کارها را از ما آموختند.

و در علم پیشین الهی گذشته که دوست من و علی وارد دوزخ نمی شود و نیز در علم خدا گذشته که دشمن من و علی وارد بهشت نشوند.

آگاه باشید! که خدای عزّ و جلّ فرشتگان را آفرید که در دست های آنان تنگ هائی

ص: ۲۳۶

۱- إرشاد القلوب إلى الصواب (للدیلمی)، ج ۲، ص ۴۰۴؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۸۸ ح ۴ و ج ۲۶، ص ۳۴۵، ح ۱۸ و ج ۳۵، ص ۲۹، ح ۲۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۳۴، ح ۹۰۵۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۸۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۱۹۳؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۱۱، ح ۳.

پر از آب بهشت فردوس بود، پس هیچ کس از شیعیان علی نیست، مگر اینکه پدر و مادرش پاکدامن و پرهیزکار و مؤمن به خدا بوده، هر گاه یکی از شیعیان اراده ی نزدیکی با همسرش را کند، یکی از آن فرشتگان که تنگ آب بهشتی در دست دارد، می آید و از آن آب بهشتی در ظرف آبی که آن شیعه می نوشد، می ریزد، وقتی او، آن آب را می آشامد، نور ایمان در دلش می روید، آنچنان که زراعت می روید.

پس شیعیان، از پروردگار، و از پیامبر، و از وصی پیامبر علی بن ابی طالب، و از دخترم فاطمه، و از حسن و حسین، و از ائمه ای که از فرزندان حسین هستند، دلیل و حجتی دارند.

ابن عباس گفت: عرض کردم: ای رسول خدا! تعداد، آنان چند نفر است؟ پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: یازده نفر هستند که پدرشان علی بن ابی طالب است. سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: سپاس خداوندی را که دوستی و محبت علی، و ایمان را، دو سبب (برای رسیدن به سعادت) قرار داده است.

{أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ}

آیا کسانی را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده اند همچون فسادگران در زمین قرار می دهیم، یا پرهیزگاران و پارسایان را همچون بدکاران قرار می دهیم؟!

۱_ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: سَأَلْتُ الصَّادِقَ (عليه السلام) عَنْ قَوْلِهِ: «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»، قَالَ: أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ أَصْحَابَهُ، «كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»، حَبَّتْرَ وَ زُرَيْقَ وَ أَصْحَابَهُمَا، «أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ»، أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ أَصْحَابَهُ، «كَالْفُجَّارِ»، حَبَّتْرَ وَ دَلَامَ وَ أَصْحَابَهُمَا، «كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ»، هُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَنْمَهُ (عليهم السلام)، «وَ لِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ»، فَهُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ، قَالَ: وَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) يَفْتَحِرُ بِهَا، وَ يَقُولُ: مَا أُعْطِيَ أَحَدٌ قَبْلِي وَ لَا بَعْدِي مِثْلَ مَا أُعْطِيَ. (۱)

از عبد الرحمن نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره آیه: «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: یعنی امیر

ص: ۲۳۸

۱- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۶۰۲، ح ۴۵ و ج ۳۵، ص ۳۳۶، ذیل ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۵۲، ح ۹۰۸۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۳۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۲۲۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۵۳، ح ۳۷.

المؤمنين (عليه السلام) و يارانشان، و «كالمُفسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»، يعنى حبتر و زريق و يارانشان، و «أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ»، امير المؤمنين (عليه السلام) و يارانشان، «كالفَجَّارِ»، يعنى حبتر و دلام و يارانشان، «كتابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ»، يعنى امير مؤمنان على (عليه السلام) و امامان (عليهم السلام)، «وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ»، آنان، دارندگان خردهاى غالب و برتر مى باشند، كه امير مؤمنان على (عليه السلام) از داشتن چنين خردى به خود مى باليدند، و مى فرمودند: همانند آنچه كه به من عطا شده، نه پيش از من و نه پس از من، به هيچ كس عطا نشده است.

۲- عَيْنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»، عَلِيٍّ (عليه السلام) وَ حَمْزَةَ وَ عُبَيْدَةَ، «كالمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»، عُتْبِيَّةُ وَ شَيْبَةَ وَ الْوَلِيدَ، «أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ»، عَلِيٍّ (عليه السلام) وَ أَصْحَابَهُ، «كالفَجَّارِ»، فَلَمَّا وَ أَصْحَابَهُ. (۱)

از ابن عباس نقل است كه در باره آيه: «أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»، گفت: منظور حضرت على (عليه السلام) و حمزه و عبيده است، «كالمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ»، در باره عتبه و شيبه و وليد است، «أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ»، يعنى حضرت على (عليه السلام) و يارانشان، «كالفَجَّارِ»، منظور فلانى و ياران او است.

ص: ۲۳۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۷، ح ۲۰ و ج ۳۱، ص ۶۴۳، ح ۱۶۵؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ۴، ص ۶۵۲، ح ۹۰۸۸؛ تأويل الآيات الظاهره فى فضائل العتره الطاهره، ص ۴۹۲؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۲۲۸.

{قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي ۖ أَتَكْبُرُ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ}

گفت: «ای ابلیس! چه چیز مانع تو شد که بر مخلوقی که با قدرت خود او را آفریدم سجده کنی؟! آیا تکبر کردی یا از برترینها بودی؟!»

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) إِذْ أَقْبَلَ إِلَيْهِ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِإِبْلِيسَ: «أَسَيْتَكْبُرُ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ»، مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ! الَّذِينَ هُمْ أَعْلَى مِنَ الْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ؟

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): أَنَا وَعَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (عليهم السلام) كُنَّا فِي سُرَادِقِ الْعَرْشِ نَسْبُحُ اللَّهَ، فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَةُ بِتَسْبِيحِنَا، قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ بِالْفَى عَامٍ، فَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ، أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ، وَ لَمْ يُؤْمَرُوا بِالسُّجُودِ، إِلَّا لِأَجْلِنَا، فَسَجَدَتِ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُنَّ أَجْمَعُونَ إِلَّا إِبْلِيسَ، أَبِي أَنْ يَسْجُدَ، فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَهُ: «يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي ۖ أَتَكْبُرُ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ»، أَي مِنْ هَؤُلَاءِ الْخَمْسَةِ الْمَكْتُوبَةِ أَسْمَاؤُهُمْ فِي سُرَادِقِ الْعَرْشِ، فَخُنُّ بَابُ اللَّهِ الَّذِي يُؤْتَى مِنْهُ، وَ بِنَا يَهْتَدِي الْمُهْتَدُونَ، فَمَنْ أَحَبَّنَا أَحَبَّهُ اللَّهُ وَ أَسَدَّ كَنَّهُ جَنَّتَهُ، وَ مَنْ أَبْغَضَنَا أَبْغَضَهُ اللَّهُ وَ أَسَكَّنَهُ نَارَهُ، وَ لَا يَحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَ مَوْلِدُهُ. (۱)

ص: ۲۴۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۲، ح ۳ و ج ۲۶، ص ۳۴۶، ح ۱۹ و ج ۳۹، ص ۳۰۶، ح ۱۲۲؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۶۸۳، ح ۹۱۴۰؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۴۹۷؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۲۶۶؛ فضائل الشيعة، ص ۸، ح ۷.

از ابو سعید خُدَری نقل است که گفت: نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نشسته بودیم که مردی خدمت ایشان رسید و عرض کرد: ای رسول خدا! مرا از کلام خداوند عزّ و جلّ، خطاب به شیطان: «أَسَيْتُكَبْرَتَ أُمَّ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ»، آگاه سازید. ای رسول خدا! چه کسانی برتر از فرشتگان مقرب درگاه خدا هستند؟

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: من و علی و فاطمه و حسن و حسین (علیهم السلام)، ما دو هزار سال، قبل از آن که خداوند آدم (علیه السلام) را خلق کند، در سراپرده عرش، خدا را تسبیح می گفتیم، و فرشتگان با تسبیح ما، او را تسبیح می گفتند.

چون خداوند عزّ و جلّ آدم (علیه السلام) را آفرید، به فرشتگان فرمان داد تا به او سجده کنند، و تنها به خاطر ما بود که به آنها فرمان داد سجده کنند، آن گاه همه فرشتگان سجده کردند، به جز شیطان، که از سجده سرباز زد.

پس خداوند تبارک و تعالی فرمود: «يَا إِبْرَاهِيمُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتَ بِيَدَيَّ أَسَيْتُكَبْرَتَ أُمَّ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ»، یعنی از جمله آن پنج تن که نام هایشان بر سراپرده عرش نوشته شده است، ما در ب (رحمت) خداوندیم، که از آن در ب، نعمت می دهد، و ره یافتگان به وسیله ما، ره می یابند، پس هر که ما را دوست بدارد، خداوند او را دوست می دارد و در بهشت خود جایش می دهد، و هر که ما را دشمن دارد، خداوند او را دشمن می دارد و در دوزخ جایش می دهد، و تنها حلال زادگان ما را دوستی دارند.

{قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ۸۶ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۸۷}

(ای پیامبر!) بگو: «من برای دعوت نبوت هیچ پاداشی از شما نمی طلبم، و من از متکلفین نیستم! (سخنانم روشن و همراه با دلیل است!)» (۸۶) این (قرآن) تذکری برای همه جهانیان است. (۸۷)

۱- عَيْنُ أَبِي جَعْفَرٍ (علیه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ»، «إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ»، قَالَ: هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام)، «وَلَتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ» (۱)، قَالَ: عِنْدَ خُرُوجِ الْقَائِمِ (علیه السلام). (۲)

حضرت امام محمد باقر (علیه السلام)، درباره فرمایش خداوند عز و جل: «قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ»، «إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ»، فرمودند: ایشان، امیر مؤمنان، علی (علیه السلام) هستند، «وَلَتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ»، و این، در زمان قیام حضرت قائم (علیه السلام) است.

ص: ۲۴۲

۱- ۳۸/۸۸.

۲- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۲۲، ح ۷۹؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۱۳، ح ۱۸ و ج ۵۱، ص ۶۲، ح ۶۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۸۷، ح ۹۱۴۷؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۴۹۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۲۷۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۷۴، ح ۱۰۲؛ الکافی، ج ۸، ص ۲۸۷، ح ۴۳۲؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲۶، ص ۳۰۸، ح ۴۳۲.

۲- ابن شهر آشوب عن كتاب ابن رُميح، قال أبو جعفر (عليه السلام): «قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ»، «إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ»، قال: أمير المؤمنين (عليه السلام). (۱)

ابن شهر آشوب، از کتاب ابن رُمیح نقل کرده است که حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) در باره آیه: «قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ»، «إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ»، فرمودند: ایشان، حضرت امیر المؤمنین (عليه السلام) هستند.

ص: ۲۴۳

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۰۳، ذیل ح ۱۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۸۸، ح ۹۱۵۰؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۹۷.

{أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ }

(آیا چنین کسی با ارزش است) یا کسی که در ساعات شب به عبادت مشغول است و در حال سجده و قیام، از عذاب آخرت می ترسد و به رحمت پروردگارش امیدوار است؟! بگو: «آیا کسانی که می دانند با کسانی که نمی دانند یکسانند؟! تنها خردمندان متذکر می شوند!»

۱- عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ»، فَقَالَ: نَحْنُ الَّذِينَ نَعْلَمُ، وَ عَدُوُّنَا الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ، وَ شِيعَتُنَا أُولُو الْأَلْبَابِ. (۱)

از جابر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره آیه: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ»، فرمودند: کسانی که می دانند، ما هستیم، و کسانی که نمی دانند و نادانند، دشمنان ما هستند، و خردمندان، شیعیان ما هستند.

ص: ۲۴۴

٢_ عَنْ عَمَّارِ السَّابِطِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ»، قَالَ: نَزَلَتْ فِي أَبِي الْفَضِيلِ، أَنَّهُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ عِنْدَهُ سَاحِرًا، فَكَانَ إِذَا مَسَّهُ الضُّرُّ، يَعْنِي الشَّقَمَ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ، يَعْنِي تَائِبًا إِلَيْهِ مِنْ قَوْلِهِ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) مَا يَقُولُ: «ثُمَّ إِذَا حَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ»، يَعْنِي الْعَافِيَةَ، «نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوا إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ»، يَعْنِي نَسِيَ التَّوْبَةَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِمَّا كَانَ يَقُولُ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) إِنَّهُ سَاحِرٌ وَلِذَلِكَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ»، يَعْنِي إِمْرَتَكَ عَلَى النَّاسِ بِغَيْرِ حَقٍّ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَرَسُولِهِ.

قَالَ: ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): ثُمَّ عَطَفَ الْقَوْلَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي عَلِيٍّ (عليه السلام) يَخْبِرُ بِحَالِهِ وَفَضْلِهِ عِنْدَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، فَقَالَ: «أَمَّنْ هُوَ قَانَتْ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذِرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَشْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ»، أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، «وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ»، أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَأَنَّهُ سَاحِرٌ كَذَّابٌ، «إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ الْأَلْبَابِ»، قَالَ: ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): هَذَا تَأْوِيلُهُ يَا عَمَّارُ. (١)

از عمّار ساباطی نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) درباره فرمایش خداوند عزّ و جلّ: «وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ»، پرسیدم، ایشان فرمودند: این آیه، درباره ابو الفصیل (ابوبکر) نازل شده، او رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) را جادوگر می دانست، پس هنگامی که به او آسیبی می رسید، یعنی بیمار می شد، «دَعَا رَبَّهُ

ص: ٢٤٥

١- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ١٢١، ح ٨ و ج ٣٠، ص ٢٦٨، ح ١٣٦ و ج ٣٥، ص ٣٧٥، ح ٢؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٤، ص ٦٩٦، ح ٩١٦٥؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ٥٠٠؛ تفسیر الصافی، ج ٤، ص ٣١٦؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١١، ص ٢٨٥؛ تفسیر نور الثقلین، ج ٤، ص ٤٧٨، ح ١٦؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ٢، ص ١٧٥، ح ٥؛ الکافی، ج ٨، ص ٢٠٤، ح ٢٤٦؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ٢٦، ص ١١٧، ح ٢٤٦.

مُنِيْبًا إِلَيْهِ»، یعنی از سخنی که دربارهٔ رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) گفته بود، به سوی پروردگارش توبه می کرد، «ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ»، ولی وقتی خوب می شد، «نَسِيْتِي مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ»، یعنی توبهٔ خود را به درگاه خداوند عز و جلّ، به خاطر آن که گفته بود رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) جادوگر هستند، فراموش کرد، از این رو خداوند عز و جلّ فرمود: «قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ»، یعنی مدت کمی، از امیر بودند بر مردم، بدون این که از جانب خداوند عز و جلّ و رسولش شایستگی این امر را داشته باشی، بهرمنند شو.

سپس امام صادق (علیه السلام) فرمودند: خداوند عز و جلّ ادامهٔ کلام خود را به سمت حضرت علی (علیه السلام) بر می گرداند، و از مقام و برتری او نزد خود، خبر می هد و می فرماید: «أَمَّنْ هُوَ قَانَتْ آتَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَانَمَا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ»، بگو آیا آنها که می دانند حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، رسول خدا هستند، «وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ»، با کسانی که نمی دانند آن حضرت، رسول خدا هستند، و ایشان را ساحر و کذاب می خوانند، برابرند، «إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ»، راوی گفت: سپس امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: ای عَمَّار! تأویل این آیه، چنین بود.

۳- عَنْ أَبِي عَلِيٍّ حَسَّانِ الْعِجْلِيِّ، قَالَ: سَيَأَلُ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام)، وَ أَنَا جَالِسٌ، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ»، قَالَ: نَحْنُ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ، وَ عِدُّوْنَا الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ، وَ شَيْعَتُنَا أُولُوا الْأَلْبَابِ. (۱)

از ابن علی حَسَّانِ عِجْلِيِّ نقل است که گفت: در نزد حضرت امام جعفر

ص: ۲۴۶

۱- بحار الأنوار، ج ۶۵، ص ۲۹، ذیل ح ۵۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۶۹۸، ح ۹۱۷۶؛ المحاسن، ج ۱، ص ۱۶۹، باب ۳۶، ح ۱۳۴.

صادق (علیه السلام) نشسته بودم، که مردی از ایشان درباره فرمایش خداوند عز و جلّ: «هَلْ يَسْتَتِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ»، پرسید، حضرت فرمودند: ما، کسانی هستیم که می دانند، و دشمنان ما، کسانی هستند که نمی دانند، و شیعیان ما، خردمندان می باشند.

ص: ۲۴۷

{ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَحَمِيدٌ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ}

خداوند مثالی زده است: مردی را که مملوک شریکانی است که درباره او پیوسته با هم به مشاجره مشغولند، و مردی که تنها تسلیم یک نفر است آیا این دو یکسانند؟! حمد، مخصوص خداست، ولی بیشتر آنان نمی دانند.

۱- عَيْنُ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، عَيْنُ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام) قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليهما السلام) بِالْكُوفَةِ، بَعْدَ مُنْصَرَفِهِ مِنَ النَّهْرَوَانِ، وَبَلَغَهُ أَنَّ مُعَاوِيَةَ يَسُجُّهُ وَيَلْعَنُهُ وَيَقْتُلُ أَصْحَابَهُ، فَقَامَ خَطِيبًا فَحَمِدَ اللَّهَ وَآتَى عَلَيْهِ وَصَلَّى عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) وَذَكَرَ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ وَعَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ...

سَاقَ الْحَدِيثِ إِلَى أَنْ قَالَ:

إِنِّي مَخْصُوصٌ فِي الْقُرْآنِ بِأَسْمَاءٍ، اخْذَرُوا أَنْ تَغْلِبُوا عَلَيْهَا، فَتَضَعُوا فِي دِينِكُمْ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّادِقِينَ أَنَا ذَلِكَ الصَّادِقُ، وَأَنَا الْمُؤَدَّنُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأَذَنْ مُؤَدَّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى الظَّالِمِينَ» (۱)، أَنَا ذَلِكَ الْمُؤَدَّنُ، وَقَالَ: «وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ» (۲)، فَأَنَا ذَلِكَ الْأَذَانُ، وَأَنَا الْمُحْسِنُ، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ اللَّهَ

ص: ۲۴۸

۱- ۷/۴۴

۲- ۹/۳

لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» (١)، وَ أَنَا ذُو الْقَلْبِ، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ» (٢)، وَ أَنَا الذَّاكِرُ، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَ قُعُودًا وَ عَلَى جُنُوبِهِمْ» (٣)، وَ نَحْنُ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ، أَنَا وَ عَمِّي وَ أَخِي وَ ابْنُ عَمِّي وَ اللَّهُ فَالِقَ الْخَيْبِ وَ النَّوَى لَمَّا يَلِيحُ النَّارَ لَنَّا مُحِبِّبٌ، وَ لَمَّا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَنَّا مُبْغِضٌ، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ عَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ» (٤)، وَ أَنَا الصُّهْرُ، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا» (٥)، وَ أَنَا الْأُذُنُ الْوَاعِيَةُ، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ تَعِيهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ» (٦)، وَ أَنَا السَّلْمُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ رَجُلًا سَلِمًا لِرَجُلٍ»، الحديث. (٧).

از جابر جعفی نقل است که گفت: حضرت ابو جعفر محمد بن علی (علیهما السلام)، فرمودند: وقتی که حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) از جنگنهروان به کوفه بازگشتند، در این هنگام به آن حضرت خبر دادند که معاویه با گستاخی تمام به ایشان سب و دشنام داده و یاران آن حضرت را به قتل می رساند، حضرت به سخنانی پرداخته و

ص: ۲۴۹

۱- ۲۹/۶۹.

۲- ۵۰/۳۷.

۳- ۳/۱۹۱.

۴- ۷/۴۶.

۵- ۲۵/۵۴.

۶- ۶۹/۱۲.

۷- بحار الأنوار، ج ۳۳، ص ۲۸۳، ح ۵۴۷ و ج ۳۵، ص ۴۵، باب ۲، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۲۹، ح ۸۳۰۷ و ص ۷۰۸، ح ۹۲۰۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۲۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۹۸، ح ۳۴؛ معانی الأخبار، ص ۵۸، ح ۹.

پس از حمد و ثنای الهی و نثار درود بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) و بیان شمه ای از نعمتهایی که خداوند بر پیامبر و ایشان (علیهما السلام) ارزانی داشته، چنین فرمودند: ...

تا این که سخن به این جا رسید:

بدانید که برای من اختصاصاً در قرآن نام هایی است، بر حذر باشید از این که شما را از آنها دور ن سازند، که اگر چنین شود در دینتان گمراه می شوید، خداوند متعال می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّادِقِينَ»، آن «صادق» من هستم، «مؤذّن» در دنیا و آخرت منم، که خدای عزّ و جلّ می فرماید: «فَمَأْذَنُ مُؤْذَنٍ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ»، آن مؤذّن من هستم، و در جای دیگر می فرماید: «وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ»، «اذان» من هستم، و منم «محسن» در فرمایش خدای عزّ و جلّ: «إِنَّ اللَّهَ لَمِيعُ الْمُحْسِنِينَ»، و «صاحب دل» که خدای عزّ و جلّ در آیه: «إِنَّ فِي ذَلِكْ لَمَذْكَرٍ لِّمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ»، به آن اشاره می فرماید، من هستم، و آن «ذاکر»ی که خدای تبارک تعالی در آیه: «الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ»، می فرماید، من هستم.

ما صاحبان اعراف هستیم، من و عموم (حمزه) و برادرم (جعفر طیار) و پسرعموم (حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم))، به خدایی که شکافنده دانهو هسته است، دوستدار ما وارد جهنم نمی شود و دشمن ما به بهشت نمی رود، خدای عزّ و جلّ می فرماید: «وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ»، و آن «صیهر» که خدای عزّ و جلّ در آیه: «وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا»، من هستم.

من آن «گوش شنوا» هستم، که خدای متعال می فرماید: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَأَعْيَةٌ»، و من آن مردی هستم که تسلیم دستورات رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بودم که خدای عزّ و جلّ می فرماید: «وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ».

۲_ عَنْ مُنْذِرِ الثَّوْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيهِ، عَنْ أَبِيهِ (عَلَيْهِ السَّلَام) ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ»، قَالَ: أَنَا ذَلِكَ الرَّجُلُ السَّلَامُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ). (۱)

از منذر ثوری، از محمد بن حنفیه نقل است که گفت: پدرش امیر المؤمنین علی (علیه السلام) درباره کلام خداوند عز و جل: «وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ»، فرمودند: من آن مردی هستم که تسلیم و فرمانبر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ، هستم.

۳_ عَنْ أَبِي بُكَيْرٍ، عَنْ حُمْرَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) يَقُولُ: فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا»، هُوَ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَام) «لِرَجُلٍ»، هُوَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ، «وَشُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ»، أَيْ مُخْتَلِفُونَ، وَأَصْحَابُ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَام) مُجْتَمِعُونَ عَلَيَّ وَلَأَيْتَهُ. (۲)

از ابن بکیر، از حمران، نقل است که گفت: شنیدم که حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره فرمایش خداوند عز و جل: «ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا»، فرمودند: ایشان حضرت علی (علیه السلام) هستند، «لِرَجُلٍ»، ایشان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، و «شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ»، یعنی کسانی که اختلاف دارند، حال آن که یاران حضرت علی (علیه السلام) بر ولایت او هم رأی می باشند.

ص: ۲۵۱

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۰۸، ح ۹۲۰۹ و ص ۷۰۹، ح ۹۲۱۴؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۰۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۰۱.

۲- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۰۸، ح ۹۲۱۰؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۰۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۰۲.

۴_ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكَاثِلِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ: «ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا»، قَالَ: أَمَّا الَّذِي فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ فَلَانُ الْأَوَّلُ، يَجْمَعُ الْمُتَفَرِّقُونَ وَلَا يَتَّبِعُهُ، وَهُمْ فِي ذَلِكَ يَلْعَنُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَيَبْرَأُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ، فَأَمَّا رَجُلٌ سَلَمٌ لِرَجُلٍ، فَإِنَّهُ الْأَوَّلُ حَقًّا وَشَيْعَتُهُ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الْيَهُودَ تَفَرَّقُوا مِنْ بَعِيدِ مُوسَى (عَلَيْهِ السَّلَام) عَلَى إِحْدَى وَ سَبْعِينَ فِرْقَةً، مِنْهَا فِرْقَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَ سَبْعُونَ فِرْقَةً فِي النَّارِ، وَ تَفَرَّقَتِ النَّصَارَى بِعِيدِ عِيسَى (عَلَيْهِ السَّلَام) عَلَى اثْنَتَيْنِ وَ سَبْعِينَ فِرْقَةً، فِرْقَةٌ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ، وَ إِحْدَى وَ سَبْعُونَ فِي النَّارِ، وَ تَفَرَّقَتْ هَذِهِ الْأُمَّةُ بَعْدَ نَبِيِّهَا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ) عَلَى ثَلَاثٍ وَ اثْنَتَا عَشْرَةَ فِرْقَةً، اثْنَتَانِ وَ سَبْعُونَ فِرْقَةً فِي النَّارِ، وَ فِرْقَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَ مِنَ الثَّلَاثِ وَ سَبْعِينَ فِرْقَةً ثَلَاثَ عَشْرَةَ فِرْقَةً تَنْتَحِلُ وَ لَا يَتَنَا، وَ اثْنَتَا عَشْرَةَ فِرْقَةً مِنْهَا فِي النَّارِ، وَ فِرْقَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَ سِتُونَ فِرْقَةً مِنْ سَائِرِ النَّاسِ فِي النَّارِ. (۱)

از ابو خالد کابلی نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره آیه: «ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا»، فرمودند: و اما کسی که چند تن در او شریکند و بر سر او اختلاف کردند، همان اولی بود، که گروه های گوناگون بر ولایت او هم رأی شدند، حال آن که در این کار یکدیگر را لعن و نفرین می کردند و از هم بیزار می جستند، و اما آن مردی که تنها فرمانبر یک مرد شد، همان پیشوای بر حق نخستین و شیعیان او بودند. سپس حضرت فرمودند: همانا یهودیان پس از حضرت موسی (علیه السلام) به هفتاد و یک فرقه تقسیم شدند، که از آنها یک فرقه در بهشت، و هفتاد فرقه دیگر در دوزخ جای دارند، و نیز نصرانی ها پس

ص: ۲۵۲

۱- بحار الأنوار، ج ۲۸، ص ۱۴، ح ۲۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۰۸، ح ۹۲۰۷؛ الکافی، ج ۸، ص ۲۲۴، ح ۲۸۳؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲۶، ص ۱۵۳، ح ۲۸۳؛ الوافی، ج ۲، ص ۲۰۳، ح ۲۷.

از حضرت عیسی (علیه السلام) به هفتاد و دو فرقه تقسیم شدند، که از آنها یک فرقه در بهشت، و هفتاد و یک فرقه در دوزخ جای دارند، و نیز این امت پس از پیامبرشان (صلی الله علیه و آله و سلم)، به هفتاد و سه فرقه تقسیم شدند، که از آنها هفتاد و دو فرقه در دوزخ و یک فرقه در بهشت جای دارند. از این هفتاد و سه فرقه، سیزده فرقه ولایت و دوستی ما را با خود دارند، حال آن که از آنها دوازده فرقه در دوزخ، و یک فرقه در بهشت جای دارند، و شصت فرقه از مردمان دیگر نیز در دوزخ جای دارند.

ص: ۲۵۳

{ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ۳۱ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ ۗ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ۳۲}

سپس همه در روز قیامت نزد پروردگارتان با یکدیگر به خصومت خواهید پرداخت. (۳۱) پس کیست ستمکارتر از آن که بر خدا دروغ می بندد و سخن راستی را که بر او آمده است تکذیب می کند. آیا کافران را در جهنم جایگاهی نیست؟ (۳۲)

۱- قال علی بن ابراهیم رحمه الله: ثُمَّ عَزَى نَبِيُّهُ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فَقَالَ جَلَّ ذِكْرُهُ: «إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ» (۱)، «ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ»، یعنی امیر المؤمنین (علیه السلام) و مَنْ غَضَبَهُ حَقَّهُ، ثُمَّ ذُكِرَ أَيْضاً أَعْدَاءَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَنْ كَذَّبَ عَلَى اللَّهِ وَ عَلَى رَسُولِهِ وَ ادْعَى مَا لَمْ يَكُنْ لَهُ، فَقَالَ: «فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ عَلَى اللَّهِ وَ كَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ»، یعنی بما جاء به رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) مِنَ الْحَقِّ وَ وَلا يَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام). (۲)

علی بن ابراهیم گفت: سپس خداوند پیامبرش (صلى الله عليه و آله و سلم) را دلداری داد و فرمود: «إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ»، «ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ»، یعنی امیر مؤمنان، حضرت علی (علیه السلام) و کسانی که حق آنحضرت را غصب کردند، سپس خداوند متعال از دشمنان خاندان محمد (علیهم السلام) یاد نموده و نیز از کسانی که بر خدا و بر رسولش

ص: ۲۵۴

۱- ۳۹/۳۰.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۱۵، ح ۱۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۰، ح ۹۲۱۸؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۲۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۴۹.

دروغ بستند و چیزی را ادعا کردند که لایق آن نبودند و فرمود: «فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصُّدُقِ إِذْ جَاءَهُ»، یعنی به حقیقتی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) درباره ولایت امیر مؤمنان، حضرت علی (علیه السلام) آوردند.

۲_ فی الأمالی للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِهِ، عَنْ عَلِيٍّ (علیه السلام) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصُّدُقِ إِذْ جَاءَهُ»، قَالَ: الصُّدُقُ وَلَايَتُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. (۱)

مرحوم شیخ طوسی در امالی با سندهایش، روایت کرده، که حضرت امام علی (علیه السلام) درباره فرمایش خداوند متعال: «فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصُّدُقِ إِذْ جَاءَهُ»، فرمودند: «سخن راست»، ولایت ما اهل بیت است.

۳_ مِنْ طَرِيقِ الْمُخَالِفِينَ: عَنْ ابْنِ مَرْذَوِيهِ عَنِ الْجُمْهُورِ، بِإِسْنَادٍ مَرْفُوعٍ إِلَى الْإِمَامِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليهما السلام)، أَنَّهُ قَالَ: الَّذِي كَذَّبَ بِالصُّدُقِ، هُوَ الَّذِي رَدَّ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) فِي عَلِيٍّ (علیه السلام). (۲) از طریق مخالفین، از ابن مردویه، به اسنادی مرفوع به حضرت امام موسی بن جعفر (علیهم السلام) روایت شده است که ایشان فرمودند: کسی که سخن راست را دروغ پنداشت، همان کسی است که سخن رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) را درباره حضرت علی (علیه السلام) تکذیب کرد.

ص: ۲۵۵

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۳۶۴، المجلس ۱۳، ح ۱۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۷، ح ۱۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۰، ح ۹۲۲۱؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۰۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۰۴؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۹۹.

۲- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۰، ح ۹۲۱۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۰۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۰۴؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۱۷؛ نهج الحق و کشف الصدق، ص ۱۹۸.

{وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ}

اما کسی که سخن راست بیاورد و کسی که آن را تصدیق کند، آنان پرهیزگاراند!

۱- عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ هَمَّامٍ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَّقَ بِهِ»، قَالَ: «الَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ»، رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ «صَدَّقَ بِهِ»، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

از اسماعیل بن همّام نقل است که گفت: حضرت امام موسی کاظم (عليه السلام) فرمودند: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) درباره کلام خداوند متعال: «وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَّقَ بِهِ»، فرمودند: کسی که سخن راست را آورد، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) هستند، و آنکه تصدیق نمود، حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام) هستند، که آن را باور نمودند.

۲- المناقب لابن شهر آشوب: عُلَمَاءُ أَهْلِ الْبَيْتِ: الْبَاقِرُ، وَ الصَّادِقُ، وَ الْكَاظِمُ، وَ الرِّضَا (عليهم السلام)، وَ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ»، قَالُوا: هُوَ عَلِيُّ (عليه السلام). (۲)

ابن شهر آشوب، از عالمان اهل بیت (عليهم السلام)، از حضرت امام محمد باقر (عليه السلام)، و

ص: ۲۵۶

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۰، ح ۹۲۲۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۰۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۰۴.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۰۷، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۱، ح ۹۲۲۳؛ مناقب آل ابی طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۹۲.

حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، و حضرت امام رضا (علیه السلام)، و زید بن علی (علیهما السلام) روایت نموده که ایشان درباره کلام خداوند متعال: «وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ»، فرمودند: او، حضرت علی (علیه السلام) هستند.

۳_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ»، قَالَ: هُوَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) جَاءَ بِالصِّدْقِ، وَ «الَّذِي صَدَّقَ بِهِ»، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام). (۱)

از ابن عباس نقل است که در باره کلام خدای متعال: «وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ»، گفت: کسی که سخن راست را آورد، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، و حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) آن را تصدیق نمودند.

ص: ۲۵۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۳۲۵؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۱۸۰، ح ۸۱۳.

{أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَىٰ مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ}

تا مبادا کسی بگوید: ای افسوس بر من، که در باره جانب خدا (امر خدا) کوتاهی کردم، و وعده های خدا را مسخره و استهزا نمودم.

۱- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي خُطْبَتِهِ: أَنَا الْهَادِي، أَنَا الْمُهْتَدِي، وَأَنَا أَبُو الْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَزَوْجُ الْأَرَامِلِ، وَأَنَا مَلْجَأُ كُلِّ ضَعِيفٍ، وَمَأْمَنُ كُلِّ خَائِفٍ، وَأَنَا قَائِدُ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى الْجَنَّةِ، وَأَنَا حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينِ، وَأَنَا عَزْوَةُ اللَّهِ الْوُثْقَى، وَكَلِمَةُ التَّقْوَى، وَأَنَا عَيْنُ اللَّهِ، وَلِسَانُهُ الصَّادِقُ، وَيَدُهُ، وَأَنَا جَنْبُ اللَّهِ، الَّذِي يَقُولُ: «أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَىٰ مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»، وَأَنَا يَدُ اللَّهِ الْمَبْسُوطَةُ عَلَىٰ عِبَادِهِ بِالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ، وَأَنَا بَابُ حِطَّةٍ، مَنْ عَرَفَنِي وَعَرَفَ حَقِّي فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ، لِأَنِّي وَصِي نَبِيِّهِ فِي أَرْضِهِ، وَحُجَّتُهُ عَلَى خَلْقِهِ، لَا يَنْكُرُ هَذَا إِلَّا رَاذٌ عَلَى اللَّهِ وَعَلَى رَسُولِهِ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) فرمودند: حضرت امیر المؤمنین (عليه السلام) در خطبه خود فرمودند: من رهنمایم، و من ره یافته ام، و من پدر

ص: ۲۵۸

۱- الإختصاص، ص ۲۴۸؛ بحار الأنوار، ج ۴، ص ۹، ح ۱۸ و ج ۲۴، ص ۱۹۹، ح ۲۷ و ج ۳۹، ص ۳۳۹، ح ۱۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۷، ح ۹۲۴۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۲۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۹۴، ح ۸۲؛ التوحید (للصدوق)، ص ۱۶۴، باب ۲۲، ح ۲؛ معانی الأخبار، ص ۱۷، ح ۱۴.

یتیمان و بیچارگان و شوی بیوه زنانم، و من پناهگاه هر ناتوانم، و من سرای امن هر بیمناکم، و من راهبر مؤمنان به سوی بهشت، و من ریسمان استوار خدایم، و من حلقه محکم خدا و کلمه پرهیزکاریم، و من چشم خدا و زبان راستگوی او و دست اویم، و من همان جنب خدایم که فرمود: «أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْبَ رَبِّي عَلَىٰ مِآ فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ»، و من دست خدایم که به مهربانی و آمرزش بر بندگانش گسترده، و من دروازه ریزش گناهانم. هر که مرا شناخت و حق مرا شناخت، پروردگارش را شناخته است، چرا که من وصی پیامبر او در زمینش، و حجت او بر آفریدگانش، هستم، هیچ کس این را انکار نمی کند، جز آن کس که خداوند و رسولش را رد می کند.

۲_ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ سُؤَيْدٍ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليهما السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «يَا حَسْبَ رَبِّي عَلَىٰ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ»، قَالَ: جَنَّبَ اللَّهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَ كَذَلِكَ مَا كَانَ بَعْدَهُ مِنَ الْأَوْصِيَاءِ بِالْمَكَانِ الرَّفِيعِ، إِلَى أَنْ يَنْتَهِيَ الْأَمْرُ إِلَى آخِرِهِمْ. (۱)

از علی بن سُؤید نقل است که گفت: حضرت ابا الحسن، امام موسی بن جعفر (علیهما السلام)، درباره کلام خداوند عز و جل: «أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْبَ رَبِّي عَلَىٰ مِآ فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ»، فرمودند: جنب خدا، امیر مؤمنان (علیه السلام) هستند، و نیز اوصیای پس از ایشان در جایگاه و مقام بلندی هستند، تا این که کار امامت به آخرین نفر آنها برسد.

ص: ۲۵۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۹۳، ح ۱۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۷، ح ۹۲۴۶؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۶۴، ح ۱۲؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۰۹؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۲۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۲۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۹۵، ح ۸۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۱۴۵، ح ۹؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۱۲۱، ح ۹.

۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»، قَالَ: عَلَيَّ (عليه السلام) جَنْبُ اللَّهِ. (۱)

از عبد الله بن سلیمان نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره کلام خداوند عز و جل: «أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: حضرت علی (علیه السلام) جنب الله هستند.

۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، قَالَ: أَنَا عَلِمُ اللَّهَ، وَ أَنَا قَلْبُ اللَّهِ الْوَاعِي، وَ لِسَانُ اللَّهِ النَّاطِقُ، وَ عَيْنُ اللَّهِ، وَ جَنْبُ اللَّهِ، وَ أَنَا يَدُ اللَّهِ. (۲)

از عبد الرحمن بن کثیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، فرمودند: همانا حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام)، فرمودند: من، علم خدا هستم، و من، قلب واعی خدا هستم، (یعنی قلبی که خدا آن را حافظ و نگاهدارنده است) و من، زبان گویای خدا هستم، و من، چشم خدا، و پهلوی خدا، و دست خدا هستم.

۵- عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ آبَائِهِ (عليهم السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»، قَالَ: خُلِقْنَا، وَ اللَّهُ! مِنْ نُورِ جَنْبِ اللَّهِ، خَلَقَنَا اللَّهُ جُزْءًا مِنْ جَنْبِ اللَّهِ، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»

ص: ۲۶۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۹۵، ح ۱۸؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۶۲، ح ۸.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۹۸، ح ۲۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۸، ح ۹۲۴۹؛ بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد صلی الله عليهم، ج ۱، ص ۶۴، ح ۱۳؛ التوحید (للصدوق)، ص ۱۶۴، باب ۲۲، ح ۱.

فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ، يَغْنِي فِي وِلَايَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام). (١).

از ابان بن تغلب نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام)، از پدر بزرگوارشان (عليه السلام)، از پدران بزرگوارشان (عليهم السلام)، روایت کرده اند که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: «يَا حَسْرَتِي عَلِيٌّ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ»، فرمودند: به خدا سوگند! ما از نور جنب خدا آفریده شده ایم، و خداوند ما را جزئی از جنب خود آفرید، و این کلام خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: «يَا حَسْرَتِي عَلِيٌّ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ»، یعنی در ولایت حضرت علی (عليه السلام).

٦- عَنْ عَطَاءِ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «يَا حَسْرَتِي عَلِيٌّ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ»، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام): «أَنَا جَنبُ اللَّهِ، وَأَنَا حَسْرَةُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». (٢).

از عطاء همدانی نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام)، درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: «أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلِيٌّ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ»، فرمودند: حضرت امام علی (عليه السلام) فرمودند: من جنب خدایم، و من مایه افسوس و حسرت مردم، در روز قیامت هستم.

٧- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: وَقَفَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَهْلُ الْيَمَنِ فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): «جَاءَكُمْ أَهْلُ الْيَمَنِ يَبْسُونَ بَسِيْسًا، فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)»

ص: ٢٦١

١- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ١٩٢، ح ٨؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٤، ص ٧١٩، ح ٩٢٥١؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ٥٠٨؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١١، ص ٣٢٣.

٢- بحار الأنوار، ج ٣٦، ص ١٥٠، ح ١٢٨؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٤، ص ٧١٩، ح ٩٢٥٢؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ٥٠٩؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١١، ص ٣٢٣.

قَالَ: قَوْمٌ رَقِيقَةٌ قُلُوبُهُمْ، رَاسِخٌ إِيمَانُهُمْ، وَ مِنْهُمْ الْمَنْصُورُ، يُخْرَجُ فِي سَبْعِينَ أَلْفًا يَنْصُرُ خَلْفِي وَ خَلْفَ وَصِيِّي، حَمَائِلُ سَيُوفِهِمْ الْمَشْكُ.

فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَنْ وَصِيَّكَ؟ فَقَالَ: هُوَ الَّذِي أَمَرَ كُمْ اللَّهُ بِالْإِعْتِصَامِ بِهِ، فَقَالَ جَلٌّ وَ عَزٌّ: «وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا» (١)، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! بَيْنَ لَنَا مَا هَذَا الْحَبْلُ؟ فَقَالَ: هُوَ قَوْلُ اللَّهِ: «إِلَّا بِحَبْلِ مِنَ اللَّهِ وَ حَبْلِ مِنَ النَّاسِ» (٢)، فَالْحَبْلُ مِنَ اللَّهِ كِتَابُهُ، وَ الْحَبْلُ مِنَ النَّاسِ وَصِيِّي، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ وَصِيَّكَ؟ فَقَالَ: هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ: «أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَا جَنْبُ اللَّهِ هَذَا؟ (الحديث) (٣)

از جابر بن عبد الله انصاری نقل است که گفت: جمعی از بزرگان اهل یمن خدمت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) رسیدند، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: اهل یمن، شتابان نزد شما آمده اند، چون آنان بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) وارد شدند، حضرت فرمودند: گروهی که دلپایشان نرم، و ایمانشان استوار است، و منصور، از آنان می باشد، با هفتاد هزار تن قیام می کنند و جانشین مرا و جانشین وصی مرا یاری می کنند، و بند شمشیرهایشان از پوست است.

آنان عرض کردند: ای رسول خدا! وصی شما کیست؟ حضرت فرمودند: او کسی است که خداوند به شما فرمان داد، تا به او متوسل شوید و به ولایتش چنگ زنید، و

ص: ۲۶۲

۱- ۳/۱۰۳

۲- ۳/۱۱۲

۳- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۷، ح ۶ و ص ۱۱۲، ح ۶۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۶۶۹، ح ۱۸۶۲ و ج ۴، ص ۱۲۵، ح ۷۷۸۰ و ص ۷۱۸، ح ۹۲۵۰؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۳، ص ۳۱، ح ۴۱؛ الغیبه (نعمانی)، ص ۳۹، باب ۲، ح ۱؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیه، ص ۱۴۱، ح ۱۸۶؛ الهدایه القرآنیه الی الولایه الامامیه، ج ۲، ص ۱۶۳، ح ۹۶۲.

فرمود: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»، عرض کردند: ای رسول خدا! برای ما روشن فرمائید که این ریسمان چیست؟ حضرت فرمودند: آن کلام خداوند متعال است که فرمود: «إِلَّا بِحَبْلِ مَنْ اللَّهِ وَحَبْلِ مَنْ النَّاسِ»، که ریسمان خدا کتاب اوست، و ریسمان مردم وصی من است.

عرض کردند: ای رسول خدا! وصی شما کیست؟ فرمودند: او کسی است که خداوند درباره او فرمود: «أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»، عرض کردند: ای رسول خدا! مراد از این جنب خدا چیست؟

تذکر: البته برای مطالعه متن کامل این حدیث شریف، به جلد اول، کد: ۱۴/۳۷ مراجعه فرمایید.

۸- أَبُو ذَرٍّ، فِي خَبَرِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): يَا أَبَا ذَرٍّ! يُؤْتِي بِجَاحِدِ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى أَبْكُمْ، يَتَكَبَّبُ فِي ظُلُمَاتِ الْقِيَامَةِ، يَنَادِي: «يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»، وَفِي عُنُقِهِ طَوْقٌ مِنَ النَّارِ. (۱)

از ابوذر نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای ابوذر! منکر علی (علیه السلام) را در روز قیامت کور و گنگ می آورند، او در تاریکی های قیامت واژگون می شود، و ندا می دهد: «يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»، در حالی که در گردنش حلقه ای از آتش است.

ص: ۲۶۳

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۸۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۲۰، ح ۹۲۵۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۲۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۹۵، ح ۸۹؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۲۷۳.

{وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

به تو و همه پیامبران پیشین وحی شده که اگر مشرک شوی، تمام اعمال تباه می شود و از زیانکاران خواهی بود!

۱- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ لِنَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): «لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ»، قَالَ: تَفْسِيرُهَا لَئِنْ أَمَرْتَ بِوَلَايَةِ أَحَدٍ مَعَ وَلَايَةِ عَلِيِّ (عَلَيْهِ السَّلَام) مِنْ بَعْدِكَ، «لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ» (۱).

از ابو حمزه نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) درباره کلام خداوند عز و جل، که به پیامبرش (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: «لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: تفسیرش این است که اگر پس از خود، به ولایت شخص دیگری، به همراه ولایت حضرت علی (علیه السلام) فرمان دهی، بی گمان تمام کردارت تباه خواهد شد، و از زیانکاران خواهی بود.

نکته: با توجه به اینکه ما عقیده داریم که پیامبران و بخصوص حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، معصوم بوده و از هر رجس، اشتباه و خطائی دور هستند، خطاب این

ص: ۲۶۴

۱- بحار الأنوار، ج ۱۷، ص ۸۴، ذیل ح ۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۲۵، ح ۹۲۷۸؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۲۸؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۵۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۲۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۹۸، ح ۱۰۵.

آیه به رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، طبق فرمایش امام رضا (علیه السلام)، از باب (به در می گویم که دیوار بشنود)، و یا ضرب المثل (إِيَّاكَ أَغْنَىٰ وَ اِشِيْمَعِي يَا جَارَهُ، یعنی: به تو می گویم ولی ای زن همسایه تو گوش بده) (۱)، می باشد، پس خداوند متعال در این آیه، در اصل، امت را اراده فرموده، و می فرماید: اگر کسی را در ولایت حضرت علی (علیه السلام)، شریک قرار دادید، بدانید که تمام اعمالتان حبط و نابود می شود.

۲_ عَنْ أَبِي مُوسَى الْمَشْرِقَانِي، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَهُ، وَ حَضَرَهُ قَوْمٌ مِنَ الْكُوفِيِّينَ، فَسَأَلُوهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ»، فَقَالَ: لَيْسَ حَيْثُ يَذْهَبُونَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَيْثُ أَوْحَىٰ إِلَىٰ نَبِيِّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم)، أَنْ يَقِيمَ عَلِيًّا لِلنَّاسِ عِلْمًا، اِنْدَسَّ إِلَيْهِ مُعَاذُ بَنِي جَبَلٍ، فَقَالَ: أَشْرَكَتَ فِي وَ لَاتِهِ الْأَوَّلِ وَ الثَّانِي، حَتَّىٰ يَسْكُنَ النَّاسُ، إِلَىٰ قَوْلِكَ وَ يَصْدُقُوكَ. فَلَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ» (۲)، شَكَرَا رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) إِلَىٰ جَبْرَائِيلَ، فَقَالَ: إِنَّ النَّاسَ يَكْذِبُونَ مِنِّي، وَ لَا يَقْبَلُونَ مِنِّي، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ» (۳).

از ابو موسی مشرقانی نقل است که گفت: نزد حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) بودم

ص: ۲۶۵

۱- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْجَهْمِ، قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ، وَ عِنْدَهُ الرَّضَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى (عليهما السلام)، فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! أَلَيْسَ مِنْ قَوْلِكَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ مَعْصُومُونَ؟ قَالَ: بَلَى، ... قَالَ الرَّضَا (عليه السلام): هَذَا مِمَّا نَزَلَ بِإِيَّاكَ أَغْنَىٰ وَ اِشِيْمَعِي يَا جَارَهُ، خَاطَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِعَدْلِكَ نَبِيَّهُ وَ أَرَادَ بِهِ أُمَّتَهُ، وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ». عيون أخبار الرضا (عليه السلام)، ج ۱، ص ۲۰۲، باب ۱۵، ح ۱.

۲- ۵/۶۷

۳- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۲، ح ۲۲ و ج ۳۶، ص ۱۵۲، ح ۱۳۲؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۷۲۵، ح ۹۲۷۹؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ۵۱۱؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۲۹.

که گروهی از اهالی کوفه خدمت ایشان رسیدند، و درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: «لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ» پرسیدند، آن حضرت فرمودند: چنین که می پندارید نیست، هنگامی که خداوند عزّ و جلّ به پیامبرش (صلی الله علیه و آله و سلم) وحی فرمود، تا ایشان، حضرت علی (علیه السلام) را به پیشوایی مردم منصوب کنند، معاذ بن جبیل مخفیانه نزد پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) رفت، و به آن حضرت عرض کرد: در ولایت او (حضرت علی (علیه السلام))، اولی و دوّمی را، شریک قرار دهید، تا مردم به سختتاز آرام گیرند و آن را بپذیرند.

پس وقتی که خداوند عزّ و جلّ نازل فرمود: «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ»، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به جبرئیل شکایت کردند و فرمودند: مردم مرا دروغگو می شمارند، و این سخن از من نمی پذیرند، آنگاه خداوند عزّ و جلّ نازل فرمود: «لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ»^۳ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليهما السلام) ، فِي قَوْلِهِ: «وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ»، الْمَأْيَةِ، وَ ذَلِكُ لَمَّا أَمَرَ اللَّهُ رَسُولَهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ سَلَّمَ) أَنْ يَقِيمَ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَام) ، أَنْ لَا يَشْرِكَ مَعَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَام) شَرِيكًا. (۱)

از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) و حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) روایت است که ایشان در باره فرمایش خداوند متعال: «وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ»، فرمودند: و این هنگامی بود، که خداوند متعال به رسول خود فرمان داد تا حضرت علی (علیه السلام) را منصوب کند، و هیچ کسی را با حضرت علی (علیه السلام) شریک نکند.

ص: ۲۶۶

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۲۰۱، ح ۹۳۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۲۶، ح ۹۲۸۰؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۱، ص ۲۵۲.

شماره: ۲۸۷- کد آیه: ۴۰/۷ اسم آیه: استغفار ملائکه برای شیعیان

{الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ}

فرشتگانی که حاملان عرشند و آنها که گرداگرد آن (طواف می کنند) تسیح و حمد پروردگارشان را می گویند و به او ایمان دارند و برای مؤمنان استغفار می کنند (و می گویند): پروردگارا! رحمت و علم تو همه چیز را فراگرفته است پس کسانی را که توبه کرده و راه تو را پیروی می کنند بیامرز، و آنان را از عذاب دوزخ نگاه دار!

۱- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليهما السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا أَفْضَلَ مِنِّي، وَلَا أَكْرَمَ عَلَيْهِ مِنِّي، قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام): فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَأَنْتَ أَفْضَلُ أَمْ جِبْرِيلُ؟

فَقَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): يَا عَلِيُّ! إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَضَّلَ أَنْبِيَاءَهُ الْمُرْسَلِينَ عَلَى مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ، وَفَضَّلَنِي عَلَى جَمِيعِ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ، وَالْفَضْلُ لِبُعْدِي لَكَ، يَا عَلِيُّ! وَاللَّائِمَةُ مِنْ بَعْدِكَ، وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَخُدَامُنَا وَخُدَامُ مُحِبِّينَا، يَا عَلِيُّ! «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا»،

يَوْلَايَتِنَا، يَا عَلِيَّ! لَوْ لَمَا نَحْنُ، مَا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ (عليه السلام) وَ لَمَا الْحَوَاءَ، وَ لَمَا الْجَنَّةَ وَ لَمَا النَّارَ، وَ لَمَا السَّمَاءَ وَ لَمَا الْأَرْضَ، فَكَيْفَ لَمْ نَكُونَ أَفْضَلَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ؟! وَ قَدْ سَبَبْنَاهُمْ إِلَى مَعْرِفَةِ رَبِّنَا، وَ تَسْبِيحِهِ وَ تَهْلِيلِهِ وَ تَقْدِيسِهِ، لِأَنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَرْوَاحَنَا، فَأَنْطَقَهَا بِتَوْحِيدِهِ وَ تَمْجِيدِهِ. (الحديث) (١)

از حضرت امام رضا (عليه السلام)، از پدران بزرگوار خود (عليهم السلام)، از حضرت امير المؤمنين علي (عليه السلام)، روايت فرموده اند كه حضرت رسول (صلى الله عليه و آله و سلم) فرمودند:

خداوند خلقى برتر از من و گرامى تر از من، خلق نفرموده است، حضرت علي (عليه السلام) فرمودند: من عرض كردم: شما برتر هستيد يا جبرئيل؟

حضرت فرمودند: اى على! خداوند تبارك و تعالى پيامبران مرسل خود را بر ملائكه مقرب خود برترى داده است، و مرا بر تمام انبياء و مرسلين برترى داده است، و اين فضيلت، بعد از من براى تو و امامان بعد از تو مى باشد، و ملائكه خدمتگزار و كمك كار ما و دوستان ما هستند. اى على! همان ملائكه اى كه حامل عرش الهى و اطراف آن هستند، و همراه حمد خدا، به تسبيح او نيز مشغولند، براى كسانى كه به ولايت ما ايمان آورده اند، استغفار مى كنند.

اى على! اگر ما نبوديم خداوند، نه آدم (عليه السلام) و نه حواء را، و نه بهشت و جهنم، و نه آسمان و زمين را، خلق نمى كرد، پس چگونه ما از ملائكه افضل نباشيم؟ و حال آنكه ما پيش از آنان پروردگارمان را شناختيم، و او را تسبيح و تقديس نموده، و به يگانگى

ص: ٢٦٨

١- بحار الأنوار، ج ١٨، ص ٣٤٥، ح ٥٦ و ج ٢٦، ص ٣٣٥، ح ١ و ج ٥٧، ص ٣٠٣، ح ١٦؛ تأويل الآيات الظاهره فى فضائل العتره الطاهره، ص ٨٣٥؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٤، ص ٥٢٩؛ حليه الأبرار فى أحوال محمد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ١، ص ١٠، ح ١؛ علل الشرائع، ج ١، ص ٥، ح ١؛ عيون أخبار الرضا (عليه السلام)، ج ١، ص ٢٦٢، ح ٢٢؛ كمال الدين و تمام النعمه، ج ١، ص ٢٥٤، ح ٤.

او شهادت دادیم، زیرا اولین چیزی که خداوند خلق نمود، ارواح ما بود، که آنها را به توحید و تمجید خویش به نطق آورد. (حدیث ادامه دارد)

۲_ عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ، قَالَ: إِنَّ عَلِيًّا (عليه السلام)، قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَنْزَلَ عَلَيْهِ فَضْلِي مِنَ السَّمَاءِ، وَ هِيَ هَذِهِ آيَةُ: «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا»، وَ مَا فِي الْأَرْضِ يُؤْمِنُ بِمُؤْمِنٍ غَيْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ أَنَا، وَ هُوَ قَوْلُهُ: لَقَدْ اسْتَغْفَرْتُ لِي الْمَلَائِكَةُ قَبْلَ جَمِيعِ النَّاسِ مِنْ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) سَبْعَ سِنِينَ وَ ثَمَانِيَةَ أَشْهُرٍ. (۱)

از اصبع بن نباته نقل است که گفت: حضرت امام علی (علیه السلام) فرمودند: همانا فضائل من از آسمان بر پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) نازل شد، و منظور از این آیه نیز، همین است: «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا»، و در آن زمان، بر روی زمین، جز من و رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) هیچ مؤمنی وجود نداشت، این فرموده، مشابه حدیث دیگری از آن امام بزرگوار است که فرمودند: پیش از آن که امت حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) استغفار کنند، فرشتگان به مدت هفت سال و هشت ماه، برای من طلب آمرزش می کردند.

۳_ عَنْ حَمَادِ بْنِ عِيسَى، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) أَنَّهُ سُئِلَ: هَلِ الْمَلَائِكَةُ أَكْثَرُ أَمْ بَنُو آدَمَ؟ فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَعَدَدُ مَلَائِكَةِ اللَّهِ فِي السَّمَاوَاتِ، أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ التُّرَابِ فِي الْأَرْضِ، وَ مَا فِي السَّمَاءِ مَوْضِعٌ قَدِمَ إِلَّا وَ فِيهَا مَلَكٌ يَسْبِّحُهُ وَ يَقَدِّسُهُ، وَ لَا فِي

ص: ۲۶۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۰۸، ح ۲؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۷۴۶، ح ۹۳۱۵؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهرة، ص ۵۱۵؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۶۰.

الْأَرْضِ شَجَرَةٌ وَلَا مِدرٌ إِلَّا وَفِيهَا مَلَكٌ مُوَكَّلٌ بِهَا يَأْتِي اللَّهَ كُلَّ يَوْمٍ بِعِلْمِهَا، وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِهَا، وَمَا مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَتَقَرَّبُ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى اللَّهِ بِوَلَائَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ، وَيَسْتَغْفِرُ لِمُحِبِّينَا، وَيَلْعَنُ أَعْدَاءَنَا، وَيَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَرْسِلَ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ إِزْسَالًا. (۱)

از حماد بن عیسی نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) سؤال شد: آیا تعداد ملائکه بیشتر است، یا تعداد انسان ها؟ آن حضرت فرمودند: قسم به کسی که جانم در دست اوست! تعداد ملائکه در آسمان، از تعداد ذرات خاک زمین، بیشتر است، و در آسمان هیچ جای پای نیست که در آن فرشته ای وجود نداشته باشد، و به تسبیح و تقدیس پروردگار پردازد. همچنین در زمین، در هر درخت، فرشته ای وجود دارد که مأمور آن قرار داده شده است و هر روز، گزارش خود را به خداوند برساند، با این که خداوند از او دانا تر است، و همه آنها هر روز به وسیله اظهار ولایت ما، به خداوند تقرب می جویند، و برای محبین ما طلب آمرزش می کنند، و دشمنان ما را لعنت می کنند، و از خداوند می خواهند که عذاب خویش را به شدت بر آنان نازل کند.

۴_ عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِهِ: «فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا»، مِنْ وَلَايَةِ جَمَاعَةٍ وَبَيْنِي أُمِّيهِ، «وَ اتَّبِعُوا سَبِيلَكَ»، آمَنُوا بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) هُوَ السَّبِيلُ. (۲)

ص: ۲۷۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۱۰، ح ۷ و ج ۲۶، ص ۳۳۹، ح ۵ و ج ۵۶، ص ۱۷۶، ح ۷ و ج ۶۵، ص ۷۸، ح ۱۳۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۴۷، ح ۹۳۲۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۱۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۵۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۵۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۱۱، ح ۱۳.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۶۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۴۸، ح ۹۳۲۴؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۷۲.

از جابر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره فرمایش خدای متعال: «فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا»، فرمودند: مقصود، کسانی هستند که از قبول ولایت جماعت و بنی امیه توبه کردند، «وَاتَّبِعُوا سَبِيلَكَ»، و مقصود از پیروی از راه خداوند، ایمان آوردن به ولایت حضرت امام علی (علیه السلام) است، که راه آن حضرت، همان راه خداست.

ص: ۲۷۱

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادُونَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ}

کسانی را که کافر شدند روز قیامت صدا می زند که عداوت و خشم خداوند نسبت به شما از عداوت و خشم خودتان نسبت به خودتان بیشتر است، چرا که بسوی ایمان دعوت می شدید، ولی انکار می کردید!

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ» (۱)، قَالَ: يَعْنِي الْمَلَائِكَةَ، «يَسْبُحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ... يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا» (۲)، يَعْنِي شَيْعَةَ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ)، «رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا» (۳)، مِنْ وَلَايَةِ الطَّوَاعِغِ الثَّلَاثَةِ، وَ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ، «وَ اتَّبِعُوا سَبِيلَكَ» (۴)، يَعْنِي وَلَايَةَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَ هُوَ السَّبِيلُ، وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ» (۵)، يَعْنِي الثَّلَاثَةَ، «وَ مَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ» (۶)، وَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «إِنَّ الَّذِينَ

ص: ۲۷۲

۱- ۴۰/۷.

۲- همان.

۳- همان.

۴- همان.

۵- ۴۰/۹.

۶- همان.

كَفَرُوا»، يَعْنِي بَنِي أُمِيَّةَ، «يُنَادُونَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسِيَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ»، يَعْنِي إِلَى وَلايَةِ عَلِيِّ (عليه السلام)، وَ هِيَ الْإِيمَانُ، «فَتَكْفُرُونَ» (١).

از جابر بن یزید نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره کلام خدای عز و جل: «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ»، سؤال کردم، حضرت فرمودند: منظور از حمل کنندگان عرش و کسانی که پیرامون آن هستند، فرشتگان هستند، «يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا»، آنها شیعیان آل محمد (علیهم السلام)، هستند، «رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا»، و منظور از توبه کنندگان، کسانی هستند که از پذیرش ولایت طاغوت های سه گانه و بنی امیه، توبه کرده اند، «وَ اتَّبِعُوا سَبِيلَكَ»، و پیرو راه امیر المؤمنین علی (علیه السلام) شده اند، و مقصود از راه خداوند، ولایت حضرت مولا علی (علیه السلام) است، که راه آن حضرت، راه خداوند است، «وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ»، سیئات و بدی ها، همان طاغوت های سه گانه هستند، که بر اساس این آیه، هر کس از آنها دوری کند، خداوند او را مورد رحمت خویش قرار خواهد داد، «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا»، مقصود از کسانی که کفر ورزیدند، بنی امیه هستند، و منظور از ایمان، ولایت حضرت علی (علیه السلام) است، «فَتَكْفُرُونَ».

ص: ۲۷۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۴، ح ۲۶ و ج ۲۴، ص ۲۰۸، باب ۵۵، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۴۹، ح ۹۳۲۶؛
تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۱۸.

{ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا ۖ فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ}

این بخاطر آن است که وقتی خداوند به یگانگی خوانده می شد انکار می کردید، و اگر برای او همتایی می پنداشتند ایمان می آوردید، اکنون داوری مخصوص خداوند بلندمرتبه و بزرگ است.

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): ... ثُمَّ قَالَ: «ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ»، بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، «وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكْ بِهِ»، يَعْنِي بِعَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، «تُؤْمِنُوا»، أَيْ إِذَا ذُكِرَ إِمَامٌ غَيْرُهُ تُؤْمِنُوا بِهِ، «فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ». (۱)

از جابر بن یزید نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: ... سپس خداوند علت کفر آنها را بیان می فرماید: «ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ»، همراه با ولایت حضرت علی (علیه السلام)، «وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكْ بِهِ»، یعنی به حضرت علی (علیه السلام)، «تُؤْمِنُوا»، یعنی اگر امامی غیر از امام علی (علیه السلام) ذکر شود، به او ایمان می آورید، «فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ».

(یعنی ولایت حضرت علی (علیه السلام) را به تنهایی نمی پذیرند و به آن ایمان نمی آورند،

ص: ۲۷۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۳، ح ۲۳ و ج ۳۱، ص ۶۴۴، ح ۱۶۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۴۹، ح ۹۳۲۵؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۱۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۶۵.

بلکه زمانی به آن ایمان می آورند که افراد دیگری را شریک ولایت آن حضرت قرار داده باشند.

۲_ عَنْ زَيْدِ بْنِ الْحَسَنِ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَخْيَبْنَا اثْنَتَيْنِ» (۱)، فَقَالَ: فَأَخْيَبَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى: «ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَخِيْدَهُ»، وَ أَهْلُ الْوَلَايَةِ «كَفَرْتُمْ»، بِأَنَّهُ كَانَتْ لَهُمْ وَلَايَةٌ، «وَ إِنْ يَشْرَكَ بِهِ»، مَنْ لَيْسَتْ لَهُمْ وَلَايَةٌ، «تُؤْمِنُوا»، بِأَنَّ لَهُمْ وَلَايَةً، «فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ». (۲)

از زید بن حسن نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره فرمایش خدای عز و جل: «قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَخْيَبْنَا اثْنَتَيْنِ»، سؤال کردم، حضرت فرمودند: خداوند متعال در پاسخ آنان فرموده است: «ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَخِيْدَهُ»، شما به ولایت آن ولی خدا، کفر می ورزید، اما چنان چه در ولایت او شخصی که فاقد ولایت الهی است، به عنوان شریک قرار داده شود، به ولایت او ایمان می آورید، «فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ».

۳_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ: «إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَخِيْدَهُ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ يَشْرَكَ بِهِ تُوْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ»، يَقُولُ: «إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ»، وَ وَحَّدَ بِوَلَايَةِ

ص: ۲۷۵

۱- ۴۰/۱۱.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۴، ح ۲۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۵۰، ح ۹۳۳۱؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۱۸.

مَنْ أَمَرَ اللَّهُ بِوَلَايَتِهِ كَفَرْتُمْ، وَإِنْ يُشْرِكْ بِهِ مَنْ لَيْسَتْ لَهُ وَلَايَةٌ، تُؤْمِنُوا بِأَنَّ لَهُ وَلَايَةً. (۱)

از محمد بن حمدان نقل است که گفت: امام صادق (علیه السلام) در باره آیه: «إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَخِيَدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرِكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ»، فرمودند: هر گاه خداوند به وسیله ولایت کسی که خداوند شما را به ولایت او فرا خوانده است، یاد شود، نسبت به او کفر می ورزید، اما اگر در آن ولایت، شریکی برای او قرار داده شود، که فاقد ولایت است، به او ایمان می آورید و اعتقاد پیدا می کنید که او ولایت دارد.

ص: ۲۷۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۵۷، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۵۰، ح ۹۳۳۰؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۳۶؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۵۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۱۳، ح ۲۰.

{هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَحَمِيدٌ لِلرَّبِّ الْعَالَمِينَ}

زنده (واقعی) اوست معبودی جز او نیست پس او را بخوانید در حالی که دین خود را برای او خالص کرده اید! ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار جهانیان است!

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَزِيدِ الصَّمِيدِ، عَنْ خَالِهِ، أَبِي الصَّلْتِ الْهَرَوِيِّ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ الرَّضَا (عليه السلام)، لَمَّا دَخَلَ نَيْسَابُورَ، وَهُوَ رَاكِبٌ بَعْلَهُ شَهْبَاءَ، وَقَدْ خَرَجَ عَلَمَاءُ نَيْسَابُورَ فِي اسْتِتْقَالِهِ، فَلَمَّا صَارَ إِلَى الْمُرَبَّعَةِ، تَعَلَّقُوا بِلِجَامِ بَعْلَتِهِ، وَقَالُوا: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! خِدُّنَا، بِحَقِّ آبَائِكَ الطَّاهِرِينَ، خِدِّثْنَا عَنْ آبَائِكَ صِلَوَاتِ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ، فَأَخْرَجَ رَأْسَهُ مِنَ الْهُودَجِ، وَعَلَيْهِ مِطْرَفُ خَزٍّ، فَقَالَ (عليه السلام): خِدِّثْنِي أَبِي مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (عليهما السلام)، عَنِ أَبِيهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنِ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، عَنِ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، عَنِ أَبِيهِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام)، سَيِّدِ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، عَنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، قَالَ: أَخْبَرَنِي جَبْرِئِيلُ، الرُّوحَ الْأَمِينُ، عَنِ اللَّهِ، تَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُهُ، وَجَلَّ وَجْهُهُ، قَالَ: إِنِّي أَنَا اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَخِيْدِي، عِبَادِي فَاعْبُدُونِي، وَليَعْلَمَنَّ مَنْ لَقِينِي مِنْكُمْ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا بِهَا، أَنَّهُ قَدْ دَخَلَ حِصْنِي، وَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ عَذَابِي.

قَالُوا: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! وَمَا إِخْلَاصُ الشَّهَادَةِ لِلَّهِ؟ قَالَ: طَاعَةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَوَلَايَةُ أَهْلِ

از احمد بن عبد الصمد، از دایی اش ابو صلت عبد السلام بن صالح هروی نقل است که گفت: زمانی که امام رضا (علیه السلام) سوار بر قاطر خاکستری رنگی، وارد نیشابور شدند، من همراه ایشان بودم، علمای آن شهر به استقبال ایشان، از شهر خارج شدند. وقتی که به دشت سرسبزی رسیدند، افسار قاطر ایشان را گرفته و عرض کردند: ای پسر رسول خدا! به حق پدران پاکتان! (صلوات الله علیهم أجمعین)، از آنها، برای ما حدیثی بیان بفرمایید.

آن حضرت در حالی که ردای ابریشمی نقش داری، بر تن داشتند، سر مبارکشان را از کجاوه بیرون آوردند و فرمودند: پدرم امام موسی کاظم (علیه السلام)، از پدرشان امام صادق (علیه السلام)، از پدرشان امام سجاد (علیه السلام)، از پدرشان امام حسین (علیه السلام)، سرور جوانان اهل بهشت، از پدرشان امیرالمؤمنین (علیه السلام)، از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) روایت می کنند که آن حضرت فرمودند: جبرئیل، روح الامین، به من اطلاع داد که خداوند عزّ و جل، که نامهایش مقدّس و ذاتش ارجمند است، می فرماید: من الله هستم، و جز من، که یگانه هستم، خدایی نیست. پس ای بندگام! مرا بپرستید، هر کدام از شما که با شهادت «لا اله الا الله» و با داشتن اخلاص در آن به دیدار من بشتابد، وارد دژ من شده است، و هر کس وارد دژ من شود، از عذابم در امان خواهد بود.

آنان عرض کردند: ای پسر رسول خدا! اخلاص در شهادت «لا اله الا الله» به چه معناست؟ حضرت فرمودند: منظور، پیروی از خداوند و رسول او، و ولایت اهل بیتش (علیهم السلام)، است.

ص: ۲۷۸

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۵۸۹، مجلس ۲۵، ح ۹؛ بحار الأنوار، ج ۳، ص ۱۴، ح ۳۹ و ج ۲۷، ص ۱۳۴، ح ۱۳۰ و ج ۴۹، ص ۱۲۰، باب ۱۱، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۴۰، ح ۸۸۳۱ و ص ۷۶۸، ح ۹۳۸۴؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۴، ص ۳۵۱، باب ۴، ح ۱.

{حم ۱ تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۲ كِتَابٌ فُضِّلَتْ ءَايَاتُهُ ۚ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۳ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ۴}

حم (۱) این کتابی است که از سوی خداوند رحمان و رحیم نازل شده است (۲) کتابی که آیاتش هر مطلبی را در جای خود بازگو کرده، در حالی که فصیح و گویاست برای جمعیتی که آگاهند! (۳) قرآنی که بشارت دهنده و بیم دهنده است ولی بیشتر آنان روی گردان شدند از این رو چیزی نمی شنوند! (۴)

عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَحْمَدَ الْعُلَوِيِّ، قَالَ: بَلَغَنِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، أَنَّهُ قَالَ لِداوُدَ الرَّقِّيِّ: أَيَكُمُ يَنَالُ السَّمَاءَ؟ فَوَلَّى اللَّهُ! إِنَّ أَرْوَاحَنَا وَأَرْوَاحَ النَّبِيِّينَ لَتَنَاقُلُ الْعَرْشَ، كُلَّ لَيْلَةٍ جُمُعَةٍ.

یا داوود! قرأ أبي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ (عليهما السلام) حم السَّجْدَةِ، حَتَّى بَلَغَ «فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ»، ثُمَّ قَالَ: نَزَلَ جِبْرَائِيلُ عَلَيَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، بِأَنَّ الْإِمَامَ بَعِيدَهُ عَلَيَّ (عليه السلام)، ثُمَّ قَرَأَ (عليه السلام): «حم»، «تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»، «كِتَابٌ فُضِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ»، حَتَّى بَلَغَ «فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ»، عَنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، «فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ»، «وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكْنَهٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِمْ فِي آذَانِنَا وَقُرْءَانٍ مِّنْ بَيْنِنَا وَبَيْنَكَ حِجَابٌ فَأَعْمَلُ إِنَّا عَامِلُونَ». (۱)

ص: ۲۷۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۹۷، ح ۳۶؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۷۷۸، ح ۹۴۰۲؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۵۲۰؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۲۷.

از حسن بن علی بن احمد علوی نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) شنیدم که به داود رقی می فرمودند: کدام یک از شما به آسمان می رود؟ به خدا قسم! در هر شب جمعه، ارواح ما و ارواح پیامبران، به عرش می روند.

ای داود! پدرم، امام باقر (علیه السلام)، حم، سجده را تا آیه: «فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ»، خواندند، سپس فرمودند: جبرئیل بر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شد و به ایشان اطلاع داد که امام پس از آن حضرت، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) هستند. سپس پدرم این آیه را خواندند: «حم»، «تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»، «كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ»، تا این که به این آیه رسیدند که می فرماید: «فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ»، پدرم فرمودند: یعنی بیشتر آنها از ولایت حضرت علی (علیه السلام) روی برگرداندند، آن گاه ادامه آیات را تا: «إِنَّا عَامِلُونَ»، خواندند.

{فَلَنَذِقَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَشْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ۲۷ ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ ۚ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ ۚ جَزَاءٌ بِمَا كَانُوا بِ- آیاتنا یجحدون ۲۸}

به یقین به کافران عذاب شدیدی می چشانیم، و آنها را به بدترین اعمالی که انجام می دادند کیفر می دهیم! (۲۷) این آتش کیفر دشمنان خدا است، سرای جاویدشان در آن خواهد بود، کیفری است بخاطر اینکه آیات ما را انکار می کردند. (۲۸)

۱- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، أَنَّهُ قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «فَلَنَذِقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا»، بَتْرَكِهِمْ وَلَا يَهْ عَلَيَّ (عليه السلام)، «عَذَابًا شَدِيدًا»، فِي الدُّنْيَا، «وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَشْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ»، فِي الْآخِرَةِ، «ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءٌ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ»، وَ الْآيَاتُ الْأَتَمَّةُ (عليهم السلام). (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: خداوند عز و جل می فرماید: «فَلَنَذِقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا»، یعنی ما به کسانی که در دنیا به دلیل ترک ولایت حضرت علی (علیه السلام)، کافر شدند، عذاب و شکنجه شدیدی را می چشانیم، «وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَشْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ»، یعنی و در آخرت نیز به آنها بر اساس بدترین اعمالشان پاداش می دهیم، و منظور از آیات در آیه: «ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ

ص: ۲۸۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۵، ح ۲۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۸۵، ح ۹۴۲۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۲۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۴۴.

فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ»، ائمه (عليهم السلام) هستند.

۲- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَسَتَّعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ» (۱)، يَا مَعْشَرَ الْمُكْذِبِينَ! حَيْثُ أَنْبَأْتُكُمْ رَسُولَهُ رَبِّي فِي وِلَايَةِ عَلِيِّ (عليه السلام) وَ الْأَيْمَةِ (عليهم السلام) مِنْ بَعْدِهِ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ، كَذَا أَنْزَلَتْ وَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «إِنْ تَلَوْا أَوْ تَعْرَضُوا» (۲)، فَقَالَ: إِنْ تَلَوْا الْأَمْرَ وَ تَعْرَضُوا عَمَّا أَمَرْتُمْ بِهِ، «فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا» (۳)، وَ فِي قَوْلِهِ: «فَلْيُذَيِّقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا»، بِتَرْكِهِمْ وَ لِيَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) «عِذَابًا شَدِيدًا»، فِي الدُّنْيَا، وَ لَنُجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ» (۴).

از ابو بصير نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) درباره این سخن خداوند (عزوجل): «فَسَتَّعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ»، فرمودند: ای گروه مکذبان! در خبری که از طرف پروردگارم به شما دادم در باره ولایت و امامت علی (عليه السلام) و امامان پس از او، به زودی می فهمید کیست که در گمراهی آشکار قرار دارد، اینچنین نازل شده است، و در باره این سخن خدای متعال: «إِنْ تَلَوْا أَوْ تَعْرَضُوا»، فرمودند: مقصود این است که اگر امر امامت را (از صاحبش) کج کنید و از آنچه بدان امر شده اید، رو گردانید، «فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا»، یعنی خداوند به آنچه می کنید آگاه است، و در باره این سخن

ص: ۲۸۲

۱- ۶۷/۲۹.

۲- ۴/۱۳۵.

۳- همان.

۴- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۷۸، ح ۶۰؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۱، ح ۴۵؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۵۷، ح ۴۵.

خدای متعال: «فَلَنَذِقَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا»، یعنی به خاطر ترک ولایت امیر المؤمنین (علیه السلام) عذاب سختی در دنیا، «وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ
أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ»، و هر آینه به بدترین کرداری که انجام داده اند، مجازاتشان می کنیم.

ص: ۲۸۳

{إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ}

به یقین کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداوند یگانه است!» سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می شوند که: نترسید و غمگین مباشید، و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است!

۱_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا»، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : اسْتَقَامُوا عَلَى الْأَيْمَةِ (عليهم السلام) ، وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ، «تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ». (۱)

از محمد بن مسلم نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره آیه: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا»، سؤال کردم، آن حضرت فرمودند: یعنی کسانی که در راه ائمه (عليهم السلام) ، یکی پس از دیگری، استقامت کردند، همان کسانی که

ص: ۲۸۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۲، ص ۱۹، ح ۴۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۱، ح ۴۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۸۷، ح ۹۴۳۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۴۷ و ص ۴۴۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۴۶، ح ۳۷؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۰، ح ۴۰؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۴۴، ح ۴۰؛ مناقب آل ابی طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۴، ص ۳۳۰؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۹۲، ح ۱۵۴۱.

ملائکه در روز قیامت نزد آنها می آیند و به ایشان می گویند: نترسید و محزون نباشید، در دنیا ما با شما بودیم، و اینک هم به همراه شما هستیم، تا وارد بهشت شوید، مژده باد شما را به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است.

۲_ فی تفسیر علی بن ابراهیم رحمه الله: ثُمَّ ذَكَرَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ شِيعَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَقَالَ: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا»، أَيْ: عَلَىٰ وَلَعَايِهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ»، قَالَ: عِنْدَ الْمَوْتِ، «أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا»، قَالَ: كُنَّا نَحْرُسِيكُمْ مِنَ الشَّيَاطِينِ، «وَفِي الْآخِرَةِ»، أَيْ: عِنْدَ الْمَوْتِ، «وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ»، يَعْنِي فِي الْجَنَّةِ، «نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ». (۱)

در تفسیر علی بن ابراهیم قمی آمده: سپس خداوند، مؤمنین از شیعیان امیرالمؤمنین (علیه السلام) را ذکر نموده و می فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا»، منظور، افرادی هستند که در ایمان به ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام)، استقامت کردند، که در زمان مرگشان، فرشتگان بر آنها فرود می آیند، و به آنها می گویند: «أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا»، یعنی: ما در دنیا شما را در مقابل شیاطین حفظ می کردیم، «وَفِي الْآخِرَةِ»، در هنگام مرگ نیز حافظ شما هستیم، آن گاه می فرماید: «وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ»، یعنی در بهشت، «نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ».

ص: ۲۸۵

۱- بحار الأنوار، ج ۶، ص ۱۶۶؛ ح ۳۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۸۷؛ ح ۹۴۲۸؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۶۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۵۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۴۷؛ ح ۴۵.

۳- عَنْ ابْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي عَیْدٍ اللَّهِ (علیه السلام)، قَالَ: مَا يَمُوتُ مَوَالٍ لَنَا، مُبَغِضٌ لِأَعْدَائِنَا، إِلَّا وَ يَحْضُرُهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (عليهم السلام)، فَيَرُونَهُ وَ يَبْشُرُونَهُ، وَ إِنْ كَانَ غَيْرَ مَوَالٍ لَنَا، يَرَاهُمْ بِحَيْثُ يَسُوءُهُ، وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) لِحَارِثِ الْهَمْدَانِيِّ:

يا حَارِ هَمْدَانَ مَنْ يَمُتْ يَرِنِي مِنْ مُؤْمِنٍ أَوْ مُنَافِقٍ قَبْلًا(۱)

از ابن سنان نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: هرگز یکی از دوستاناران که کینه دشمنان ما را در دل دارد، از دنیا نمی رود، مگر اینکه رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) و امیرالمؤمنین، امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) بر بالین او حاضر شده و او را ملاقات نموده و به بهشت بشارت می دهند، و چنان چه آن فرد دوستدار ما نباشد، در هنگام مرگ، آن بزرگواران را به گونه ای مشاهده می کند، که باعث ناراحتی او می شوند، و دلیل بر این مطلب، فرمایش امیرالمؤمنین (علیه السلام) به حارث همدانی است که فرمودند: ای حارث همدانی! هر بنده ای، خواه مؤمن باشد یا منافق، قبل از مرگش مرا خواهد دید.

۴- فی تفسیر القمی: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»، قَالَ: اسْتَقَامُوا عَلَى وَّلَمَائِهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام). (۲)

ص: ۲۸۶

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۶، ص ۱۸۰، ح ۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۸۷، ح ۹۴۲۹؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۵۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۶۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۵۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۴۸، ذیل ح ۴۵؛ مدینه معاجز الأئمة الإثنی عشر، ج ۳، ص ۱۲۸، ح ۷۸۶.
 - ۲- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۸۵، ح ۱۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۸، ح ۹۷۶۶؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۳؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۹۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۷۹.

در تفسیر علی بن ابراهیم قمی آمده: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»، منظور، استقامت و پایداری در ایمان به ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) است.

۵- عَنْ أَبِي بصير، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا»، قَالَ: هُمُ الْأَائِمَّةُ (عليهم السلام)، وَ يَجْرِي فِيْمِنِ اسْتِقَامٍ مِنْ شِيعَتِنَا وَ سَلَّمَ لِأَمْرِنَا، وَ كَتَمَ حَدِيثَنَا عَنْ عَدُوِّنَا، تَسْتَقْبِلُهُ الْمَلَائِكَةُ بِالْبُشْرَى مِنَ اللَّهِ تَعَالَى بِالْجَنَّةِ، وَ قَدْ وَ اللَّهُ مَضَى أَقْوَامٌ كَانُوا عَلَى مِثْلِ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ مِنَ الدِّينِ، اسْتَقَامُوا وَ سَلَّمُوا لِأَمْرِنَا، وَ كَتَمُوا لِحَدِيثِنَا، وَ لَمْ يَذِيعُوهُ عِنْدَ عَدُوِّنَا، وَ لَمْ يَشْكُوا فِيهِ كَمَا شَكَّكُمْ، فَاسْتَقْبَلَتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ بِالْبُشْرَى مِنَ اللَّهِ بِالْجَنَّةِ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره فرمایش خداوند عز و جل: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا»، فرمودند: مصداق این آیه، ائمه (علیهم السلام) هستند و گروهی از شیعیان ما که استقامت ورزیدند و خود را تسلیم فرمان ما کردند و اسرار ما را از دشمنان مخفی کردند، که فرشتگان در بهشت با مژده از سوی خداوند، از چنینندگان استقبال می کنند.

به خدا قسم! در میان پیشینیان، گروه هایی وجود داشتند که مانند شما استقامت ورزیدند، مطیع اوامر ما بودند، اسرار ما را حفظ و از افشای آن نزد دشمنانمان خودداری می کردند، و مانند شما، در باره آن دچار شک و تردید نبودند، پس فرشتگان در بهشت، با مژده ای از سوی خداوند به استقبال آنها می آیند.

ص: ۲۸۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۳۶۵، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۸۸، ح ۹۴۳۲؛ مختصر البصائر، ص ۲۷۴، ح ۲۷۲.

٦- عَنْ أَبِي الْجَارُودِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا»، يَقُولُ: اسْتَقَامُوا طَاعَةَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَوَلَمَّا يَهُ آلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، ثُمَّ اسْتَقَامُوا عَلَيْهَا، «تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ»، يَوْمَ الْقِيَامَةِ، «أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَابْتَشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ»، فَأُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ إِذَا فَرَعُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِينَ يَبْعَثُونَ تَلْقَاهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَيَقُولُونَ لَهُمْ: لَمَا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا، نَحْنُ الَّذِينَ كُنَّا مَعَكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، لَأُفَارِقَكُمْ حَتَّى تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ، «وَأَبْتَشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ».(١)

از ابو جارود نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) در باره فرمایش خدای عز و جل: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا»، فرمودند: یعنی کسانی که پیروی و اطاعت از خداوند و پیامبرش را با پذیرش ولایت اهل بیت (عليهم السلام) کامل کردند، و سپس در این راه پایداری و استقامت نمودند، «تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ»، در روز قیامت ملائکه بر آنها نازل می شوند، «أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَابْتَشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ»، آنها کسانی هستند که وقتی در هنگام رستخیز، در روز قیامت، دچار هول و هراس می شوند، ملائکه به دیدار آنها می آیند و به ایشان می گویند: نرسید و اندوهگین نباشید، ما در دنیا همراه شما بودیم، و اینک از شما دور نخواهیم شد، تا وارد بهشت شوید، پس مژده باد بر شما، بهشتی که به شما وعده داده شده بود.

٧- فِي تَفْسِيرِ الْإِمَامِ الْعَسْكَرِيِّ (عليه السلام)، قَالَ الْإِمَامُ (عليه السلام): قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): لَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ خَائِفًا مِنْ سُوءِ الْعِيَاقِبَةِ، لَمَا يَتَيَقَّنُ الْوُصُولَ إِلَى رِضْوَانِ اللَّهِ، حَتَّى يَكُونَ وَقْتُ نَزْعِ رُوحِهِ وَظُهُورِ مَلَكِ الْمَوْتِ لَهُ، وَذَلِكَ أَنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ يَرُدُّ عَلَى الْمُؤْمِنِ، وَهُوَ فِي شِدَّةِ

ص: ٢٨٨

١- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ٢٥، باب ٢٥، ح ١؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٤، ص ٧٨٨، ح ٩٤٣٣؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ٥٢٤؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١١، ص ٤٤٨.

عَلَّتِهِ وَ عَظِيمِ ضَيْقِ صَدْرِهِ بِمَا يَخْلُفُهُ مِنْ أَمْوَالِهِ، وَ لِمَا هُوَ عَلَيْهِ مِنْ شِدَّةِ اضْطِرَابِ أَحْوَالِهِ، فِي مُعَامَلِيهِ وَ عِيَالِهِ، وَ قَدْ بَقِيَتْ فِي نَفْسِهِ حَسْرَاتُهَا، وَ اقْتَطَعَ دُونَ أَمَانِيهِ فَلَمْ يَنْلُهَا، فَيَقُولُ لَهُ مَلِكُ الْمَوْتِ: مَا لَكَ تَجَرُّعُ غُصَصِكَ؟

فَيَقُولُ: لِاضْطِرَابِ أَحْوَالِي وَ اقْتِطَاعِكَ لِي دُونَ أَمْوَالِي وَ آمَالِي، فَيَقُولُ لَهُ مَلِكُ الْمَوْتِ: وَ هَلْ يَحْزَنُ عَاقِلٌ مِنْ فَقْدِ دِرْهَمٍ زَائِفٍ، وَ اعْتِيَاضِ أَلْفِ أَلْفِ ضِعْفِ الدُّنْيَا؟

فَيَقُولُ: لِمَا، فَيَقُولُ لَهُ مَلِكُ الْمَوْتِ: فَانْظُرْ فَوْقَكَ! فَيَنْظُرُ، فَيَرَى دَرَجَاتِ الْجَنَانِ وَ قُصُورَهَا الَّتِي تَقْصُرُ دُونَهَا الْأَمَانِي، فَيَقُولُ لَهُ مَلِكُ الْمَوْتِ: تِلْكَ مَنَازِلُكَ وَ يَعْمُكَ وَ أَمْوَالُكَ وَ أَهْلُكَ وَ عِيَالُكَ، وَ مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِكَ هَاهُنَا وَ ذُرِّيَّتِكَ صَالِحًا، فَهُمْ هُنَاكَ مَعَكَ، أَ فَتَرْضَى بِهِ يَدَلًا مِمَّا هَاهُنَا؟ فَيَقُولُ: بَلَى، وَ اللَّهُ! ثُمَّ يَقُولُ لَهُ: انْظُرْ، فَيَنْظُرُ، فَيَرَى مُحَمَّدًا (صلى الله عليه و آله و سلم) وَ عَلِيًّا (عليه السلام) وَ الطَّيِّبِينَ مِنْ آلِهِمَا (عليهم السلام) فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ، فَيَقُولُ لَهُ: أَوْ تَرَاهُمْ؟ هَؤُلَاءِ سَادَاتُكَ وَ أَيْمَتُكَ، هُمْ هُنَاكَ جُلَّاسُكَ وَ آنَاسِيكَ، أَ فَمَا تَرْضَى بِهِمْ يَدَلًا مِمَّا تُفَارِقُ هَاهُنَا؟ فَيَقُولُ: بَلَى، وَ رَبِّي! فَذَلِكَ مَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَيْقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَ لَا تَحْزَنُوا»، فَمَا أَمَامَكُمْ مِنَ الْأَهْوَالِ فَصَدَّ كَفَيْتُمُوهَا، «وَ لَا تَحْزَنُوا»، عَلَى مَا تَخَلَّفُونَهُ مِنْ الدَّرَارِي وَ الْعِيَالِ وَ الْأَمْوَالِ، فَهَذَا الَّذِي شَاهِدْتُمُوهُ فِي الْجَنَانِ يَدَلًا مِنْهُمْ، «وَ أَبْتِئِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ»، هَذِهِ مَنَازِلِكُمْ وَ هَؤُلَاءِ سَادَاتُكُمْ وَ آنَاسُكُمْ وَ جُلَّاسُكُمْ. (١)

حضرت امام حسن عسکری (عليه السلام) می فرمایند: رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) فرمودند: انسان مؤمن همیشه از عاقبت بد خویش نگران است و اطمینان و یقین به رسیدن رضوان

ص: ٢٨٩

١- بحار الأنوار، ج ٦، ص ١٧٦، ح ٢ و ج ٢٤، ص ٢٦، ح ٤؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٤، ص ٧٨٨، ح ٩٤٣٦؛ التفسیر الإمام الحسن العسکری (عليه السلام)، ص ٢٣٩، ح ١١٧؛ تفسیر الصافی، ج ٤، ص ٣٥٩؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١١، ص ٤٥١؛ مدینه معجز الأئمة الإثنی عشر، ج ٣، ص ١٢٦، ح ٧٨٥.

پروردگار را ندارد، تا اینکه زمان مرگش فرا می رسد، و ملک الموت در برابر او حاضر می گردد، و این زمانی است که بیماری فرد مؤمن شدت می یابد، و به علت برجای گذاردن اموال و نزدیکان و افکاری که به خاطر اطرافیان و خانواده اش به او هجوم می آورد، در سینه اش به شدت احساس تنگی می کند، و در حالی که هنوز زخم زندگی را بر دل دارد و امیدش قطع شده و به آرزوهایش نرسیده است.

فرشته مرگ به او می گوید: تو را چه شده است که چنین غصه می خوری؟ او پاسخ می دهد: علت آن، اضطراب احوال و دست نیافتن به آرزوهاست.

فرشته مرگ خطاب به او می گوید: آیا انسان عاقل به خاطر از دست دادن یک درهم جعلی، اندوهگین می شود و بی تابی می کند، در صورتی که عوض آن، هزاران هزار برابر اموال دنیا به او داده شده باشد؟ او در پاسخ می گوید: نه!

ملک الموت به او می گوید: به بالای سرت نگاه کن. پس مؤمن به بالای سرش می نگرد، و در آنجا درجات بهشتی و قصرهای باشکوهی را مشاهده می کند، که تمام آرزوها در مقابل آنها ناچیز است.

ملک الموت به او می گوید: اینها منازل و جایگاه های تو، و نعمت ها و اموالی است که برای تو و اهل و عیالت و هر یک از خانواده و ذریه ات، که صالح باشند، در نظر گرفته شده است، و آنها همگی همراه تو هستند. پس آیا در مقابل به دست آوردن آنها، حاضری آنچه که در این دنیا داری را از دست بدهی؟ او پاسخ می دهد: آری! به خدا قسم! راضی شدم.

سپس ملک الموت می گوید: نگاه کن. پس چون آن مؤمن بنگرد، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، حضرت علی (علیه السلام) و اهل بیت طیبین (علیهم السلام) را در بالاترین درجه علین، مشاهده می کند. ملک الموت به او می گوید: آیا آنها را می بینی؟ اینان سروران و ائمه

تو هستند، که در بهشت هم نشین و مونس تو خواهند بود. آیا راضی نیستی در مقابل از دست دادن نزدیکانت در دنیا، هم نشینی آنها را به دست آوری؟ فرد مؤمن پاسخ خواهد داد: آری، به خدا قسم! پس این مصداق فرمایش پروردگار است که می فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا»، یعنی پس هر دشواری و مشکلی از احوال مرگ پیش روی دارید، ما آنها را از سر راهتان برداشتیم. پس در مقابل برجای گذاشتن فرزندان، همسران و امواتان، محزون و اندوهگین نباشید. آن چه که در بهشت مشاهده کردید، در مقابل چیزهایی که در دنیا از دست می دهید، به شما داده می شود، «وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ»، یعنی بشارت باد بر شما آن بهشتی که به شما وعده داده شده است، پس اینجا منازل شماست و این افراد بزرگوار، سروران و نزدیکان و هم نشینان شما در بهشت هستند.

{وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ}

چه کسی خوش گفتارتر است از آن کس که دعوت به سوی خدا می کند و عمل صالح انجام می دهد و می گوید: «من از مسلمانانم»؟!

عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَعَاشِرَ النَّاسِ! مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا وَ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا؟

مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّ رَبَّكُمْ جَلَّ جَلَالُهُ أَمَرَنِي أَنْ أُقِيمَ لَكُمْ عَلِيًّا عَالِمًا وَ إِمَامًا وَ خَلِيفَةً وَ وَصِيًّا، وَ أَنْ أَتَّخِذَهُ أَخًا وَ وَزِيرًا.

مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّ عَلِيًّا بَابُ الْهُدَى بَعْدِي، وَ الدَّاعِي إِلَى رَبِّي، وَ هُوَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ، «وَ مَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَ عَمِلَ صَالِحًا وَ قَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ».

مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّ عَلِيًّا مِنِّي، وَ وُلْدُهُ وَ وُلْدِي، وَ هُوَ زَوْجُ حَبِيبَتِي، أَمْرُهُ أَمْرِي وَ نَهْيُهُ نَهْيِي.

مَعَاشِرَ النَّاسِ! عَلَيْكُمْ بِطَاعَتِهِ وَ اجْتِنَابِ مَعْصِيَتِهِ، فَإِنَّ طَاعَتَهُ طَاعَتِي وَ مَعْصِيَتَهُ مَعْصِيَتِي. (الحديث) (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای مردم! سخن چه کسی از خداوند خوشتر است، و کیست که از خداوند راست گفتار تر باشد؟

ای مردم! خداوند جل جلاله به من امر فرموده است که علی (علیه السلام) را علمو امام

ص: ۲۹۲

۱- الأمالی (للصدوق)، ص ۳۱، مجلس ۸، ح ۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۹۳، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۲۱، ح ۱۰۸۶۸؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲، ص ۱۵۳؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ۲، ص ۴۳۸، ح ۲.

شما، و خلیفه و جانشین خود گردانم، و او را به عنوان برادر و وزیر خود برگزینم.

ای مردم! علی (علیه السلام) بعد از من درب هدایت است، و دعوت کننده به سوی پروردگارم، و او همان صالح ترین مؤمنین است، و مصداق این آیه پروردگار است که می فرماید: «وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ».

ای مردم! علی (علیه السلام) از من است، فرزندان وی، فرزندان من هستند، و او همسر کسی است که محبوب من است. امر وی همان امر و دستور من است و نهی وی همان نهی کردن من است.

ای مردم! پیروی از وی و پرهیز از عصیان وی بر شما واجب است. پیروی کردن از وی، پیروی کردن از من است، و عصیان کردنش، عصیان کردن من است.

ص: ۲۹۳

{وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ}

و اگر خدا می خواست همه آنها را امت واحدی قرار می داد، اما خداوند هر کس را بخواهد در رحمتش وارد می کند، و برای ظالمان ولی و یابوری نیست.

عَنْ عُمَرَ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ»، قَالَ: الرَّحْمَةُ، وَوَلَايَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، «وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ» (۱).

از عمر بن جبیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره فرمایش خدای عز و جل: «وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ»، فرمودند: رحمت، همان ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) است، «وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ».

ص: ۲۹۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۶۶، ح ۵۳ و ج ۳۵، ص ۴۲۵، ح ۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۰۸، ح ۹۴۷۴؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۲۹.

{أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ۖ فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

آیا آنها غیر از خدا را ولی خود برگزیدند؟! در حالی که «ولی» فقط خداوند است و اوست که مردگان را زنده می کند، و اوست که بر هر چیزی تواناست!

ابن شهر آشوب: کتَابُ الْعُلُوِّ الْبُصَيْرِي: أَنَّ جَمَاعَةً مِنَ الْيَمَنِ، أَتَوْا النَّبِيَّ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فَقَالُوا: نَحْنُ مِنَ الْمَلَلِ الْمُتَقَدِّمَةِ مِنْ آلِ نُوحٍ، وَ كَانَ لِنَبِينَا وَصِي، اسْمُهُ سَامٌ، وَ أَخْبَرَ فِي كِتَابِهِ أَنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ مُعْجَزًا، وَ لَهُ وَصِي يُقَوْمُ مَقَامَهُ، فَمَنْ وَصِيكَ؟ فَأَشَارَ بِيَدِهِ نَحْوَ عَلِيٍّ (عليه السلام)، فَقَالُوا: يَا مُحَمَّدُ! إِنْ سَأَلْنَاكَ أَنْ يَرِيْنَا سَامَ بَنِ نُوحٍ، فَيَفْعَلْ؟

فَقَالَ (صلى الله عليه و آله و سلم): نَعَمْ، بِإِذْنِ اللَّهِ. وَقَالَ: يَا عَلِيُّ! قُمْ مَعَهُمْ إِلَى دَاخِلِ الْمَسْجِدِ، وَ اضْرِبْ بِرِجْلِكَ الْأَرْضَ عِنْدَ الْمِحْرَابِ، فَذَهَبَ عَلِيُّ (عليه السلام)، وَ بِأَيْدِيهِمْ صُحُفٌ إِلَى أَنْ دَخَلَ مِحْرَابَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) دَاخِلَ الْمَسْجِدِ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ قَامَ وَ ضَرَبَ بِرِجْلِهِ الْأَرْضَ، فَانْشَقَّتِ الْأَرْضُ وَ ظَهَرَ لِحُدِّ وَ تَابُوتِ، فَقَامَ مِنَ التَّابُوتِ شَيْخٌ يَتَلَأُّ وَجْهَهُ مِثْلَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، وَ يَنْفُضُ التُّرَابَ مِنْ رَأْسِهِ، وَ لَهُ لِحْيَةٌ إِلَى سِرَّتِهِ، وَ صَيَّلَى عَلِيَّ (عليه السلام)، وَ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ سَيِّدُ الْمُرْسَلِينَ وَ أَنَّكَ عَلِيُّ وَصِي مُحَمَّدِ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ، وَ أَنَا سَامُ بَنِ نُوحٍ. فَنَشَرُوا أَوْلِيئَكَ صُحُفَهُمْ، فَوَجَدُوهُ كَمَا وَصَفُوهُ فِي الصُّحُفِ، ثُمَّ قَالُوا: نُرِيدُ أَنْ يَقْرَأَ مِنْ صُحُفِهِ سُورَةً، فَأَخَذَ فِي قِرَاءَتِهِ حَتَّى تَمَّ السُّورَةَ، ثُمَّ سَلَّمَ عَلِيَّ (عليه السلام) وَ نَامَ كَمَا

كَانَ، فَانْضَمَّتِ الْأَرْضُ، وَقَالُوا بِأَسْرِهِمْ: «إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ»^(۱)، وَآمَنُوا، وَأَنْزَلَ اللَّهُ: «أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَى»، إِلَى قَوْلِهِ: «يَنْبِ»^(۲).^(۳)

مرحوم ابن شهر آشوب، در کتاب مناقبش، از کتاب علوی بصری نقل می کند که: گروهی از یمن خدمت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) آمدند و گفتند: ما، از بقایای امتهای گذشته، از نوادگان حضرت نوح (علیه السلام) هستیم. پیامبر ما، وصی و جانشینی به نام سام داشت، در کتابش آمده بود که هر پیامبری معجزه و جانشینی دارد که جای او را خواهد گرفت. وصی و جانشین شما، چه کسی است؟

پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) با دستش به سوی حضرت علی (علیه السلام) اشاره کردند، آنها گفتند: ای محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)! اگر از او بخواهیم که سام بن نوح را به ما نشان بدهد، آیا می تواند این کار را انجام دهد؟ پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: آری، به اذن خدا! سپس فرمودند: ای علی! همراه با آنان به داخل مسجد برو، و در کنار محراب با پایت به زمین بزن. حضرت علی (علیه السلام) و مردمی که از یمین آمده بودند، در حالی که با خود کتاب هایی در دست داشتند، وارد مسجد شدند، تا این که به محراب رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)

در داخل مسجد رسیدند.

حضرت علی (علیه السلام) دو رکعت نماز خواندند، سپس برخاستند و با پایشان به زمین زدند، ناگهان زمین شکافته شد و لحد و تابوتی ظاهر گشت و از داخل آن پیرمردی که چهره اش مثل ماه شب چهارده می درخشید، خارج شد، در حالی که گرد و خاک از

ص: ۲۹۶

۱- ۳/۱۹.

۲- ۴۲/۱۳.

۳- إلزام الناصب فی إثبات الحجج الغائب (عجل الله تعالى فرجه الشريف)، ج ۲، ص ۲۶۱، آیه ۱۶؛ بحار الأنوار، ج ۴۱، ص ۲۱۲، ح ۲۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۰۹، ح ۹۴۷۵؛ مدینه معجز الأئمة الإثني عشر، ج ۱، ص ۲۳۳، ح ۱۴۷؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۲، ص ۳۴۰.

روی سرش می ریخت، و ریش او تا نافش رسیده بود. او بر حضرت علی (علیه السلام) درود فرستاد، و سپس گفت: شهادت می دهم که جز الله خدای دیگری نیست و حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) رسول او، و سرور فرستادگان الهی است و به یقین حضرت علی (علیه السلام)، سرور اوصیاء، وصی حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) می باشد. من سام، پسر حضرت نوح (علیه السلام) هستم.

اهالی یمن، آن کتب را گشودند، و او را چنان یافتند که در آن کتاب ها توصیف شده بود. سپس گفتند: می خواهیم که سام از کتبش سوره ای بخواند، و سام شروع به خواندن سوره کرد، تا این که آن را به پایان رساند. سپس بر حضرت علی (علیه السلام) درود فرستاد و مثل اول به داخل قبرش بازگشت و به خواب رفت و حفره باز شده زمین بسته شد.

آنها، همگی گفتند: قطعاً دین نزد خداوند، فقط اسلام است، و همه با هم ایمان آوردند. پس خداوند این آیه را نازل فرمود: «أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَإِنَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ هُوَ يَحْيِي الْمَوْتَى»، تا آنجا که فرمود: «بینب».

{شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ }

آیینی را برای شما تشریع کرد که به نوح توصیه کرده بود و آنچه را بر تو وحی فرستادیم و به ابراهیم و موسی و عیسی سفارش کردیم این بود که: دین را برپا دارید و در آن تفرقه ایجاد نکنید! و بر مشرکان گران است آنچه شما آنان را به سویش دعوت می کنید! خداوند هر کس را بخواهد برمی گزیند، و کسی را که به سوی او بازگردد هدایت می کند.

۱_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ، أَنَّهُ كَتَبَ إِلَيْهِ الرَّضَا (عليه السلام): أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله وسلم) كَانَ أَمِينَ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ، فَلَمَّا قَبِضَ (صلى الله عليه وآله وسلم) كُنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ وَرَثَتَهُ، فَنَحْنُ أَمَنَاءُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ، عِنْدَنَا عِلْمُ الْبَلَايَا وَالْمَنَايَا وَ أَنْسَابُ الْعَرَبِ وَمَوْلِدُ الْإِسْلَامِ، وَإِنَّا لَنَعْرِفُ الرَّجُلَ إِذَا رَأَيْنَاهُ بِحَقِيقَةِ الْإِيمَانِ وَ حَقِيقَةِ النِّفَاقِ، وَإِنَّ شَيْعَتَنَا لَمَكْتُوبُونَ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ، أَخَذَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقُ، يَرُدُّونَ مَوْرِدَنَا، وَ يَدْخُلُونَ مَدْخَلَنَا، لَيْسَ عَلَيَّ مِنَ الْإِسْلَامِ غَيْرُنَا وَ غَيْرُهُمْ.

نَحْنُ النُّجَبَاءُ النَّجِيَّةُ، وَ نَحْنُ أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ، وَ نَحْنُ أَبْنَاءُ الْأَوْصِيَاءِ، وَ نَحْنُ الْمَخْصُوصُونَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ، وَ نَحْنُ أَوْلَى النَّاسِ بِكِتَابِ اللَّهِ، وَ نَحْنُ أَوْلَى النَّاسِ بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ نَحْنُ الَّذِينَ شَرَعَ اللَّهُ لَنَا دِينَهُ، فَقَالَ فِي كِتَابِهِ: «شَرَعَ لَكُمْ»، يَا آلَ مُحَمَّدٍ! «مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا»، قَدْ وَصَّانَا بِمَا وَصَّى بِهِ نُوحًا، «وَ الَّذِي

أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ»، يَا مُحَمَّدُ! «وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى»، فَقَدْ عَلَّمْنَا وَبَلَّغْنَا عِلْمَ مَا عَلَّمْنَا، وَاسْتَوْدَعْنَا عِلْمَهُمْ، نَحْنُ وَرَثَةُ
أُولَى الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ، «أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ»، يَا آلَ مُحَمَّدٍ! «وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ»، وَكُونُوا عَلَى جَمَاعِهِ، «كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ»، مَنْ
أَشْرَكَ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ، «مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ»، مَنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ، إِنَّ اللَّهَ، يَا مُحَمَّدُ! «يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يَنْبَغُ»، مَنْ يَجِيئُكَ إِلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ (عليه
السلام). (۱).

از عبدالله بن جنذب نقل است که گفت: حضرت امام رضا (علیه السلام) خطاب به او چنین نوشتند: اما بعد، به راستی حضرت
محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، امین خداوند در میان بندگانش بودند، پس زمانی که ایشان از دنیا رفتند، ما اهل بیت،
وارثان ایشان و افراد مورد تأیید و اعتماد خداوند، بر روی زمین بودیم.

علم به حوادث روزگار و مرگ و میرها، علم به انساب عرب و پیدایش اسلام، نزد ما می باشد. به راستی ما هر مردی را ببینیم،
می شناسیم که او در حقیقت مؤمن است یا اینکه منافق می باشد.

همانا نام شیعیان ما، همراه با نام پدرانشان نزد ما ثبت است، و خداوند از ما و آنها پیمان گرفته است (که ما رهبر آنها باشیم و
آنها پیرو ما)، آنها از سرچشمه معرفت ما بهره مند می شوند و از راه ما پیروی می کنند و جز ما و آنها، کسی داخل در
اسلام نیست.

ما نجیب، و رهایی بخش هستیم، و بازماندگان پیامبران و فرزندان اوصیاء هستیم، و از ما در کتاب خداوند عزّ و جلّ به طور
ویژه ای، یاد شده است، و ما از همه مردم به کتاب خداوند، شایسته تریم، و از همه مردم به رسول خدا (صلی الله علیه و آله و
سلم) نزدیک تر

ص: ۲۹۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۲۴۲، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۰۹، ح ۹۴۷۷؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۱۱۹،
باب ۳، ح ۳؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۰۴؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۲۳، ح ۱؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۳، ص ۱۴،
ح ۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۵۵۲، ح ۱۰۹۹.

هستیم، و خداوند دینش را برای ما پایه گذاری کرده، که در کتابش می فرماید: «شَرَعَ لَكُمْ»، یعنی ای خاندان محمد! «مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا»، خداوند برایتان دینی را پایه گذاری کرد، که «تبلیغ» آن را به حضرت نوح (علیه السلام) توصیه کرده بود. (به ما سفارش کرد، آنچه را که به حضرت نوح (علیه السلام) سفارش کرده بود)، «وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ»، همچنین، آنچه بر تو، ای محمد! نازل شده، «وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى»، و آنچه که ابلاغش را بر ابراهیم، موسی و عیسی (علیهم السلام) واجب نمودیم، برای شما اهل بیت، پایه گذاری شده است، یعنی: خداوند به ما آموخت و رسانید آنچه را باید بدانیم، و علوم این پیامبران را به ما سپرد، پس ما، وارثان پیامبران اولوالعزم هستیم، «أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ»، و آن سفارش این بود که: ای خاندان محمد! دین را بپا دارید، و در آن دچار تفرقه نشوید و همواره وحدت داشته باشید، «كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ»، و سخت و ناگوار است بر کسانی که در ولایت حضرت علی (علیه السلام)، شریک قرار می دهند، آنچه که به آن دعوتشان می کنید، یعنی به ولایت حضرت علی (علیه السلام)، «يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يَنُوبُ»، یعنی: ای محمد! همانا خداوند، کسی که ولایت حضرت علی (علیه السلام) را از تو بپذیرد، به سوی خودش هدایت می کند. ۲- عَنْ أَبِي حَبِيبٍ النَّبَاجِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام)، عَنْ أَبِيهِ (علیه السلام)، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، قَالَ فِي تَفْسِيرِ هَذِهِ آيَةِ: نَحْنُ الَّذِينَ شَرَعَ اللَّهُ لَنَا دِينَهُ فِي كِتَابِهِ، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «شَرَعَ لَكُمْ»، يَا آلَ مُحَمَّدٍ! «مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ»، يَا آلَ مُحَمَّدٍ! «وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ»، مِنْ وَلَّيَاهِ عَلَيَّ (علیه السلام)، «اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ

مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يَنْبُ، أَي مَنْ يَجِيئُكَ إِلَىٰ وَلَايَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام). (۱)

از ابو حبيب نباجی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) ، از پدرشان (عليه السلام) ، از حضرت امام زين العابدين، علي بن الحسين (عليهما السلام) ، روايت نمودند که آن حضرت در تفسير آيه فوق فرمودند: ما همان کسانی هستیم که خداوند دینش را برای ما در کتابش پایه گذاری نموده، و منظور همین است که خداوند متعال فرموده است: «شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ»، یعنی: ای خاندان محمد! خداوند شریعتی را که تبلیغ آن را به حضرت نوح توصیه کرده بود و همچنین آن چه که بر تو، ای محمد! نازل شده، و آن چه تبلیغش را بر ابراهیم، موسی و عیسی (علیهم السلام) واجب کرده بود، برای شما اهل بیت (علیهم السلام) ، پایه گذاری کرده است، «أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ»، یعنی: ای خاندان حضرت محمد! دین را بیای دارید، و متفرق نشوید، بر مشرکین سخت و دشوار است، دعوتی که شما در باره ولایت حضرت علی (عليه السلام) می نمائید، «اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يَنْبُ»، یعنی: یعنی خداوند برمی گزیند و هدایت می کند، کسی را که ولایت حضرت علی (عليه السلام) را بپذیرد.

۳_ عَنْ زَيْدِ الشَّحَّامِ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَعْرِفُ الْأَنْبِيَاءَ (عليهم السلام)؟ قَالَ: قَدْ كَانَ نُوحٌ (عليه السلام)، يَعْرِفُهُمْ، الشَّاهِدُ عَلَىٰ ذَلِكِ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَ

ص: ۳۰۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۵، ح ۲۹؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۸۱۱، ح ۹۴۸۲؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۵۲۹؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۸۶.

عيسى»، قَالَ: شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ، يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ! مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا. (۱)

از زید شحام نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) سؤال کردم: آیا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، ائمه (علیهم السلام) را می شناختند؟ آن حضرت فرمودند: حضرت نوح (علیه السلام) آنها را می شناخت، و شاهد این امر، فرمایش پروردگار عز و جل است که فرموده: «شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى»، سپس آن حضرت فرمودند: یعنی ای شیعیان! خداوند برای شما دینی را پایه گذاری نموده، که تبلیغ آن را به حضرت نوح (علیه السلام)، دستور داده بود.

ص: ۳۰۲

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۲۰۵، ح ۶۸۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۲۹۱، ح ۵۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۱۱، ح ۹۴۸۱؛ الغیبه (للنعمانی)، ص ۱۱۳، ح ۶.

{اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ ۖ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ}

خداوند کسی است که کتاب را به حق نازل کرد و میزان را نیز، و توجه می دانی شاید ساعت (برپایی قیامت) نزدیک باشد!

فی تفسیر القمی: «اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ»، قَالَ: الْمِيزَانُ، أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُهُ فِي سُورَةِ الرَّحْمَنِ: «وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ» (۱)، قَالَ: يَعْنِي الْإِمَامَ (۲).

مرحوم علی بن ابراهیم قمی در تفسیرش می فرماید: «اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ»، منظور از میزان، امیرالمؤمنین (علیه السلام) هستند، و دلیل آن، فرمایش خداوند متعال در سوره «الرَّحْمَنِ»، است، می فرماید: «وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ»، یعنی امام (علیه السلام)، میزان هستند.

تذکر: البته در بعضی از زیارات معصومین (علیهم السلام) نیز، عبارت میزان آمده است، به عنوان مثال:

در زیارت حضرت مولا امیر المؤمنین علی (علیه السلام) آمده:

ص: ۳۰۳

۱- ۵۵/۷.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۷۳، ح ۲۲ و ج ۳۶، ص ۸۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۱۳، ذیل ح ۹۴۸۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۷۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۹۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۶۸، ح ۵۰.

... السَّلَامُ عَلَى مِيزَانِ الْأَعْمَالِ، وَ مُقَلَّبِ الْأَحْوَالِ، وَ سَيْفِ ذِي الْجَلَالِ، وَ سَاقِي السَّلْسِيلِ الزُّلَالِ،... (۱)

پس میزان در روز قیامت و شاخص بین حق و باطل، حضرت علی (علیه السلام) هستند، که اعمال همه مردم را با ولایت و محبت آن حضرت، می سنجند، بنا بر این هر کس حضرت علی (علیه السلام) را قبول داشته باشد، و از ایشان پیروی نماید، حق است، و هر کس که آن حضرت را قبول نداشته باشد و دشمنی کند، باطل است.

ص: ۳۰۴

۱- بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۲۸۷.

{اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ} وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ۱۹ مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ ۱۰ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ ۲۰}

خداوند نسبت به بندگانش لطف (و آگاهی) دارد هر کس را بخواهد روزی می دهد و او قوی و شکست ناپذیر است! (۱۹) کسی که زراعت آخرت را بخواهد، به کشت او برکت و افزایش می دهیم و بر محصولش می افزاییم و کسی که فقط کشت دنیا را بطلبد، کمی از آن به او می دهیم اما در آخرت هیچ بهره ای ندارد! (۲۰)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا» (۱)، قَالَ: يَعْنِي بِهِ وَلايَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، ...

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

قُلْتُ: «اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ»، قَالَ: وَلايَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، قُلْتُ: «مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ»، قَالَ: مَعْرِفَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ الْأَئِمَّةِ (عليهم السلام)، «نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ»، قَالَ: نَزِيدُهُ مِنْهَا، قَالَ: يَسْتَوْفِي نَصِيبَهُ مِنْ دَوْلَتِهِمْ، «وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ»، قَالَ: لَيْسَ لَهُ فَيَدُولُهُ الْحَقُّ مَعَ الْقَائِمِ (عليه السلام)

ص: ۳۰۵

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره فرمایش خدای عزوجل: «وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا»، فرمودند: مقصود از ذکر، ولایت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) است ...

تا اینکه روایت به این قسمت رسید:

سپس گفتیم: «اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ»، حضرت فرمودند: یعنی خداوند به هر کس که بخواهد، ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) را روزی می دهد، گفتیم: «مَنْ كَانَ يَرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ»، فرمودند: یعنی: هر کس در طلب شناخت و معرفت امیرالمؤمنین (علیه السلام) و ائمه (علیهم السلام) باشد، «نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ»، بر معرفت و شناخت او می افزاییم، و سهم خودش را از دولت ائمه (علیهم السلام)، دریافت می کند، «وَمَنْ كَانَ يَرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ»، سپس حضرت فرمودند: یعنی: کسی که در طلب امور دنیوی باشد، در حکومت حق حضرت قائم (علیه السلام) نصیب و بهره ای نخواهد داشت.

ص: ۳۰۶

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۲۲، ح ۶۷؛ إلزام الناصب فی إثبات الحجج الغائب (عجل الله تعالى فرجه الشريف)، ج ۱، ص ۸۷، آیه ی ۸۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۴۸، ح ۶۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۱۴، ح ۹۴۸۹؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۷۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۹۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۶۸، ح ۵۱؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۵، ح ۹۲؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۵۷، ح ۹۲؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۱۹، ح ۱۵۹۱.

{... قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ}

بگو: «من هیچ پاداشی از شما بر رسالتم درخواست نمی‌کنم جز دوست داشتن نزدیکانم (اهل بیت) و هر کس کار نیکی انجام دهد، بر نیکی اش می‌افزایم چرا که خداوند آمرزنده و سپاسگزار است.

۱_ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، يَقُولُ لِأَبِي جَعْفَرِ الْأَحْوَلِ وَ أَنَا أَسْمِعُ: أَتَيْتَ الْبُصَيْرَةَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: كَيْفَ رَأَيْتَ مُسَارَعَةَ النَّاسِ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ وَ دُخُولَهُمْ فِيهِ؟ قَالَ: وَ اللَّهُ! إِنَّهُمْ لَقَلِيلٌ، وَ لَقَدْ فَعَلُوا، وَ إِنَّ ذَلِكَ لَقَلِيلٌ، فَقَالَ: عَلَيْكَ بِالْأَخِيذَاتِ، فَأَيُّهُمْ أَشْرَعُ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ، ثُمَّ قَالَ: مَا يَقُولُ أَهْلُ الْبُصَيْرَةِ فِي هَذِهِ الْآيَةِ: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ»، قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّهَا لِأَقَارِبِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَقَالَ: كَذَبُوا، إِنَّمَا نَزَلَتْ فِيْنَا خَاصَّةً، فِي أَهْلِ الْبَيْتِ (عليهم السلام)، فِي عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ، أَصْحَابِ الْكِسَاءِ (عليهم السلام). (۱)

از اسماعیل بن عبد الخالق نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) شنیدم که خطاب به ابو جعفر احول می‌فرمودند: آیا تو بصره بوده‌ای؟ ابو جعفر عرض کرد: بله، حضرت فرمودند: شتاب مردم را به این مذهب (شیعه) و اعتقادشان را به آن،

ص: ۳۰۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۳۶، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۱۵، ح ۹۴۹۴؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۷۳؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲۵، ص ۲۲۱، ح ۶۶؛ الکافی، ج ۸، ص ۹۳، ح ۶۶؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۰۳، ح ۱۵۷۲.

چگونه یافتی؟ ابو جعفر پاسخ داد: به خدا قسم! آنها افراد کمی هستند، با اینکه برای آن فعالیت هم می کنند، اما آن هم کم است، حضرت فرمودند: تو باید بیشتر به جوانان توجه داشته باشی، زیرا آنها به سوی هر کار خیری، شتابان تر از دیگران هستند.

سپس حضرت فرمودند: اهل بصره در باره آیه: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، چه می گویند؟ ابو جعفر پاسخ داد: فدایتان شوم! آنها می گویند این آیه در باره همه خویشاوندان رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شده است، حضرت فرمودند: دروغ می گویند، همانا این آیه فقط در باره اهل بیت (علیهم السلام)، یعنی اصحاب کساء، که شامل: حضرت علی (علیه السلام)، حضرت فاطمه (علیها السلام)، امام حسن (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) نازل شده است.

۲_ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ (عليهما السلام)، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ يَزِيدٍ (عليهما السلام)، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زَيْدٍ (عليهما السلام)، عَنِ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنِ حَيْدِهِ (عليه السلام)، قَالَ: خَطَبَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليهم السلام) حِينَ قَتَلَ عَلِيًّا (عليه السلام)، ثُمَّ قَالَ: وَ أَنَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ، افْتَرَضَ اللَّهُ مَوَدَّتَهُمْ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، حَيْثُ يَقُولُ: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا»، فَاقْتَرَأُ الْحَسَنَةَ مَوَدَّتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. (۱) از ابو محمد اسماعیل بن محمد بن اسحاق بن جعفر بن محمد (علیهم السلام) نقل است که گفت: عمویم علی بن جعفر (علیهم السلام)، از حسین بن زید (علیهم السلام)، از حسن بن زید (علیهم السلام)، از پدرش،

ص: ۳۰۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۵۱، ح ۲۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۲۰، ح ۹۵۰۱؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۳۰؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۳، ص ۲۳۹، ح ۱۱؛ مسائل علی بن جعفر و مستدرکاتها، ص ۳۲۸، ح ۸۱۷.

از جدش امام سجّاد (علیه السلام) روایت نمود که آن حضرت فرمودند: پس از شهادت حضرت علی (علیه السلام) ، امام حسن (علیه السلام) خطبه ای ایراد کردند و در قسمتی آن فرمودند: و من از اهل بیتی هستیم که خداوند مودت آنها را بر هر مسلمانی واجب گردانده، و این چنین می فرماید: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا»، پس مقصود خداوند از اکتساب حسنه در این آیه، مودت ما اهل بیت (علیهم السلام) است.

۳_ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ»، قَالَ: إِنَّ الْقُرَابَةَ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ بِصَلَتِهَا وَعَظَّمَ حَقَّهَا وَجَعَلَ الْخَيْرَ فِيهَا، قَرَابَتُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ، الَّذِينَ أُوجِبَ حَقُّنَا عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ. (۱)

از عبد الملک بن عمیر نقل است که گفت: حضرت امام حسین (علیه السلام) در باره آیه: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ»، فرمودند: همانا آن خویشاوندانی که خداوند صلّه به آنها را امر فرموده، و حق آنان را بزرگ شمرده، و خیر و نیکی را در آنها قرار داده است، خویشاوندی و قرابت ما اهل بیت (علیهم السلام) است، که خداوند حق ما را، بر هر مسلمانی واجب نموده است.

۴_ عَنْ سَيِّدِ عَيْدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتِ الْآيَةُ: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ قَرَابَتُكَ الَّذِينَ افْتَرَضَ

ص: ۳۰۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۵۱، ح ۲۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۲۰، ح ۹۵۰۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۳۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۵۰۸؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۳، ص ۲۳۹، ح ۱۲.

اللَّهُ عَلَيْنَا مَوَدَّةٌ تَهُمُّ؟ قَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): عَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ وَوُلْدُهُمَا (عليهم السلام)، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ يَقُولُهَا. (١)

از سعید بن جبیر نقل است که گفت: ابن عباس (رحمه الله) گفت: وقتی این آیه نازل شد: «قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى: گفتیم: ای رسول خدا! خویشاوندان شما، که خداوند مودت آنان را بر ما واجب نموده، چه کسانی هستند؟ حضرت فرمودند: علی و فاطمه و دو فرزندشان (عليهم السلام)، و این سخن را سه مرتبه تکرار نمودند.

٥_ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَ: «قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ قَرَابَتِكَ الَّذِينَ وَجِبَتْ عَلَيْنَا مَوَدَّتُهُمْ؟ قَالَ: عَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ وَابْنَاهُمَا (عليهم السلام). (٢)

از ابن عباس (رحمه الله) نقل است که گفت: وقتی این آیه نازل شد: «قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، اصحاب گفتند: ای رسول خدا! خویشاوندان شما، که خداوند مودت آنان را بر ما واجب نموده، چه کسانی هستند؟ حضرت فرمودند: علی و فاطمه و دو پسرشان (عليهم السلام).

٦_ عَنْ مَسْعُودِ بْنِ صَيْدِقَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ (عليه السلام)، عَنْ آبَائِهِ (عليهم السلام): أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَدْ فَرَضَ لِي عَلَيْكُمْ فَرَضًا، فَهَلْ أَنْتُمْ مُؤَدُّوهُ؟

ص: ٣١٠

١- بحار الأنوار، ج ٢٣، ص ٢٤١، ح ١٢؛ تفسير فرات الكوفی، ص ٣٨٩، ح ٥١٦ و ح ٥١٧؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١١، ص ٥٠٩؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ٢٥٩.

٢- بحار الأنوار، ج ٢٣، ص ٢٣٢ و ص ٢٥٢، ح ٢٩؛ شواهد التنزيل، ج ٢، ص ١٩٤، ح ٨٢٧؛ عمده عيون صحاح الأخبار في مناقب إمام الأبرار، ص ٤٧، ح ٣٤؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ٣، ص ٢٣٠، ح ١ و ٤؛ ينابيع الموده، ج ٢، ص ١٢٠، ح ٣٥٠.

قَالَ: فَلَمْ يَجِبْهُ أَحَدٌ مِنْهُمْ، فَانصَرَفَ، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَدِ قَامَ فِيهِمْ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَامَ فِيهِمْ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ فِي الْيَوْمِ الثَّلَاثِ، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ.

فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَا فِضَّةٍ وَ لَا مَطْعَمٍ وَ لَا مَشْرَبٍ، قَالُوا: فَأَلْقِهِ إِذَا، قَالَ (صلى الله عليه و آله و سلم): إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَنْزَلَ عَلَيَّ: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، فَقَالُوا: أَمَّا هَذِهِ فَنَعَمْ.

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): قَوَّ اللَّهُ! مَا وَفَى بِهَا إِلَّا سَبْعَةُ نَفَرٍ: سَلْمَانَ، وَ أَبُو ذَرٍّ، وَ عَمَّارٌ، وَ الْمُقَدَّادُ بْنُ الْأَسْوَدِ الْكِنْدِيُّ، وَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ، وَ مَوْلَى لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) يُقَالُ لَهُ الثُّبَيْتُ، وَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمٍ. (١)

از مسعده بن صدقه نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) برای من روایتی از پدرانشان نقل فرمودند که: زمانی که آیه: «قُلْ لَا- أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا- الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، بر رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) نازل شد، آن حضرت در بین مردم برخاستند و فرمودند: ای مردم! خداوند به نفع من، کاری را بر شما واجب نموده، آیا بدان عمل می کنید؟ هیچ کس به ایشان پاسخی نداد، پس آن حضرت از بین آنها رفتند.

فردای همان روز آن حضرت دوباره در میان آنها برخاستند و سؤال خویش را تکرار کردند، و کسی جوابی نداد، روز سوم نیز سخن خویش را تکرار نمودند، اما باز هم هیچ کس به ایشان پاسخی نداد.

پس آن حضرت فرمودند: ای مردم! آنچه به نفع من بر شما واجب شده از جنس طلا،

ص: ۳۱۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۳۲۱، ح ۱۱ و ج ۲۳، ص ۲۳۷، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۲۰، ح ۹۵۰۴؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۷۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۵۰۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۷۰، ح ۵۹؛ قرب الإسناد، ص ۷۸، ح ۲۵۴.

نقره، غذا یا نوشیدنی نیست. آنها گفتند: پس حال که چنین است بگویید چیست؟ رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: خداوند آیه: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، را بر من نازل فرموده است. آنها گفتند: بله! این را قبوا داریم و به آن عمل می کنیم.

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: به خدا قسم! از میان آنها، جز هفت نفر کسی به آن عمل نکرد، و آن هفت نفر عبارت بودند از: سلمان فارسی، ابوذر، عمار، مقداد بن اسودکندی، جابر بن عبدالله انصاری، یکی از غلامان رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به نام ثبیت و زید بن ارقم.

۷_ عَنْ زَادَانَ، عَنْ عَلِيٍّ (عليه السلام)، قَالَ: فِينَا فِي آلِ حَمِ آيَةُ لَا يَحْفَظُ مَوَدَّتَنَا، إِلَّا كُلُّ مُؤْمِنٍ، ثُمَّ قَرَأَ: «لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى». (۱)

از زاذان نقل است که گفت: حضرت امام علی (علیه السلام) فرمودند: در سوره های حم، آیه ای در باره ما، نازل شده است، که مودت ما را بر تمام مؤمنین واجب می گرداند. سپس آیه مودت را خواند.

۸_ عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَجَلَانَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، قَالَ: هُمُ الْأَيْمَةُ (عليهم السلام). (۲)

ص: ۳۱۲

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۳۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۲۳ ح ۹۵۱۴؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۷۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۵۰۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۷۲ ح ۷۰؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۰۵ ح ۸۳۸.
 - ۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۵۱ ح ۲۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۱۵ ح ۹۴۹۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۵۰۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۷۳ ح ۷۲؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۱۳ ح ۷؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۲ ح ۷؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۸۴ ح ۱۵۱۸.

از عبد الله بن عجلان نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره فرمایش خدای متعال: «قُلْ لَا أَشْرِكُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»، فرمودند: آنها ائمه (علیهم السلام) هستند. ۹- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْأَنْبِيَاءَ مِنْ أَشْجَارٍ شَتَّى، وَخَلَقْتُ أَنَا وَعَلِيٌّ مِنْ شَجَرَةٍ وَاحِدَةٍ، فَأَنَا أَضِلُّهَا وَعَلِيٌّ فَرَعُهَا، وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ ثِمَارُهَا، وَأَشْيَاعُنَا أَوْرَاقُهَا، فَمَنْ تَعَلَّقَ بِغُضْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا نَجَا، وَمَنْ زَاغَ هَوَى، وَ لَوْ أَنَّ عَبْدًا عَبَدَ اللَّهَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ أَلْفَ عَامٍ ثُمَّ أَلْفَ عَامٍ ثُمَّ أَلْفَ عَامٍ، حَتَّى يَصِيرَ كَالشَّنِّ الْبَالِي، ثُمَّ لَمْ يَدْرِكْ مَحَبَّتَنَا، أَكْبَهُ اللَّهُ عَلَيَّ مَنْحَرِيهِ فِي النَّارِ، ثُمَّ تَلَا: «قُلْ لَا أَشْرِكُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى» (۱).

از ابو امامه باهلی نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: خداوند متعال پیامبران را از درختان مختلفی آفرید، ولی من و علی را از یک درخت خلق نمود، پس من ریشه آن درخت هستم و علی شاخه آن، (و فاطمه پیوند آن) و حسن و حسین، میوه های آن، و شیعیان و پیروان ما برگ های آن هستند، هر کس به یکی از شاخه های آن چنگ بزند، نجات می یابد، و هر کس از آن منحرف شود، سقوط کرده و هلاک می شود، و اگر کسی سه هزار سال در میان صفا و مروه عبادت کند، به طوری که مثل یک مشک خشک و کهنه ای گردد، ولی محبت ما را درک نکرده باشد، خداوند او را با صورت به آتش خواهد انداخت، سپس این آیه را خواندند: «قُلْ لَا أَشْرِكُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى».

ص: ۳۱۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۳۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۲۳، ح ۹۵۱۳؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۳۳؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۷۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۷۲، ح ۶۹؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۰۳، ح ۸۳۷؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۹، ص ۴۳.

{... وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۵۲ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ إِلَّا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ۵۳}

ولی ما آن را نوری قرار دادیم که بوسیله آن هر کس از بندگان خویش را بخواهیم هدایت می کنیم و تو مسلماً به سوی راه راست هدایت می کنی (۵۲) راه خداوندی که تمامی آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است از آن اوست، آگاه باشید که همه کارها تنها به سوی خدا باز می گردد! (۵۳)

۱_ عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا»، قَالَ: ذَلِكَ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ). (۱)

از جابر جعفی نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره فرمایش خداوند عز و جل: «وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا»، فرمودند: مقصود، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) هستند.

۲_ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «وَمَنْ»

ص: ۳۱۴

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۳۷، ح ۹۵۵۶؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۳۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۵۴۵؛ اللوامع النورانيه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنيه، ص ۶۰۷، ح ۱۰۹۸.

يَكْفُرُ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْأَخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» (١)، قَالَ تَفْسِيرُهَا فِي بَطْنِ الْقُرْآنِ، يَعْنِي: مَنْ يَكْفُرُ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ، وَ عَلِيٌّ هُوَ الْإِيمَانُ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى ...

سَأَلَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

وَ أَمَّا قَوْلُهُ: «وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، إِنَّكَ لَتَأْمُرُ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَ تَدْعُو إِلَيْهَا، وَ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) هُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ. (الْحَدِيثُ) (٢)

از ابو حمزه ثمالی نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره آیه: «وَ مَنْ يَكْفُرُ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَ هُوَ فِي الْأَخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: تفسیرش در باطن قرآن این است که، یعنی هر کس به ولایت علی (علیه السلام) کافر شود، چون حضرت علی (علیه السلام) همان ایمان هستند، اعمالش از بین رفته و از خاسرین و زیانکاران است.

تا اینکه روایت به این قسمت رسید:

وَ أَمَّا فِي بَارَةِ آيَةٍ: «وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، فرمودند: یعنی تو به مردم در باره پذیرفتن ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) دستور می دهی، و آنها را بدان فرا می خوانی، زیرا او، راه راست است.

٣- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى لِنَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ): «مَا كُنْتُ

ص: ٣١٥

١- ٥/٥.

٢- بحار الأنوار، ج ٣٥، ص ٣٦٩، ح ١٤؛ بصائر الدرجات، ج ١، ص ٧٧، ح ٥؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١١، ص ٥٤٥.

تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَ لَا الْإِيْمَانُ وَ لَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا»، يَعْنِي عَلِيًّا (عليه السلام)، وَ عَلِيٌّ (عليه السلام) هُوَ النُّورُ، فَقَالَ: «نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا»، يَعْنِي عَلِيًّا (عليه السلام) بِهِ هَدِي مَنْ هَدَيْ مِنْ خَلْقِهِ، وَ قَالَ اللَّهُ لِنَبِيِّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): «وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، يَعْنِي أَنَّكَ لَتَأْمُرُ بِوَلَمَّا يَهْدِي عَلِيٌّ (عليه السلام)، وَ تَدْعُو إِلَيْهَا، وَ عَلِيٌّ (عليه السلام) هُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ، «صِرَاطِ اللَّهِ»، يَعْنِي عَلِيًّا (عليه السلام)، «الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ»، يَعْنِي عَلِيًّا (عليه السلام) أَنَّهُ جَعَلَهُ خَازِنَهُ عَلَى مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ وَ ائْتَمَنَهُ عَلَيْهِ، «أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ».(١)

از ابو حمزه نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) در باره فرمایش خدای متعال به پیامبرش (صلى الله عليه و آله و سلم): «مَا كُنْتُ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيْمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا»، فرمودند: یعنی: حضرت امیرالمؤمنین علی (عليه السلام)، که ایشان همان نور هستند، «نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا»، یعنی: حضرت علی (عليه السلام)، که مردم به وسیله آن حضرت هدایت شدند، و خداوند به پیامبرش (صلى الله عليه و آله و سلم) گفت: «وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، یعنی تو به مردم دستور می دهی که ولایت علی (عليه السلام) را بپذیرند، و مردم را به سوی آن دعوت می کنی، چون حضرت علی (عليه السلام)، همان راه راست هستند، و مصداق «صِرَاطِ اللَّهِ»، امیر المؤمنین علی (عليه السلام) هستند، و منظور از: «الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ»، یعنی: حضرت علی (عليه السلام)، که خداوند آن حضرت را به عنوان خزانة دار و امانتدار آن چه در آسمان ها و زمین است، قرار داده است، «أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ».

٤_ عَنْ صَلْتِ بْنِ الْحُرَّهِ، قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا مَعَ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، فَقَرَأْتُ: «وَإِنَّكَ

ص: ٣١٦

١- بحار الأنوار، ج ٣٥، ص ٣٦٧، ح ١٠؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٤، ص ٨٣٨، ح ٩٥٥٨؛ تفسير الصافي، ج ٤، ص ٣٨٢؛ تفسير القمي، ج ٢، ص ٢٨٠؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ٥، ص ٢١٠، ح ١٢؛ اللوامع النورانية في اسماء علي و اهل بيته القرآنيه، ص ٦٠٨، ح ١١٠٠؛ مدینه معجز الأئمه الإثني عشر، ج ٢، ص ١٣٠، ح ٤٤٩.

لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» قَالَ: هَدَى النَّاسِ، وَ رَبِّ الْكَعْبَةِ! إِلَى عَلِيٍّ (عليه السلام) ضَلَّ عَنْهُ مَنْ ضَلَّ، وَ اهْتَدَى مَنْ اهْتَدَى. (۱)

از صلت بن حر نقل است که گفت: در محضر جناب زید بن علی (علیهما السلام) نشسته بودم، که ناگهان او آیه: «وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، را خواند و فرمود: به خدای کعبه قسم! او (پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)) مردم را به سوی حضرت علی (علیه السلام) دعوت می کرد، عده ای از آن راه، منحرف و گمراه شدند، و عده ای به وسیله آن، هدایت یافتند.

ص: ۳۱۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۶۹، ذیل ح ۱۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۳۸، ح ۹۵۶۰؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۰۰، ح ۵۳۴؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۸۰؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۶۰۸، ح ۱۱۰۲.

{وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ}

و همانا آن در «أم الكتاب» نزد ما بلند پایه و استوار است.

۱- عَنْ حَمَادِ السُّنْدِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، وَقَدْ سَأَلَهُ سَائِلٌ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ»، قَالَ: هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱)

از حماد سندی نقل است که گفت: شخصی از امام صادق (عليه السلام) در باره فرمایش خداوند عز وجل: «وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ»، سؤال کرد، آن حضرت فرمودند: منظور از این آیه، امیرالمؤمنین (عليه السلام) هستند.

۲- فِي دُعَاءِ يَوْمِ الْغَدِيرِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ (عليه السلام)، يَقُولُ: ...

فَأَشْهَدُ يَا إِلَهِي! أَنَّ الْإِمَامَ الْهَادِيَ الْمُرْشِدَ الرَّشِيدَ، عَلِيَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، الَّذِي ذَكَرْتَهُ

ص: ۳۱۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۱۰، ح ۱۶؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۸۴۷، ح ۹۵۷۱؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۵۳۷؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۵؛ الغارات، ج ۲، ص ۸۹۴؛ غرر الأخبار، ص ۱۴۸، ح ۳۰؛ اللوامع النورانيه في اسماء على و اهل بيته القرآنيه، ص ۶۱۱، ح ۱۱۱۰.

فِي كِتَابِكَ، فَقُلْتُ: «وَإِنَّهُ فِي أُمَّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِي حَكِيمٌ».(۱)

مرحوم شیخ طوسی در کتاب تهذیب در اعمال روز غدیر، روایتی نقل فرموده که حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) پس از آن که فضائل روز غدیر را بیان فرمودند، به ذکر دعائی در آن روز پرداخته اند، که در بخشی از آن، به خداوند متعال، این چنین عرضه داشتند: خدایا! پس تو شاهد باش که همانا او امام هدایت کننده و ارشاد دهنده و ره یافته، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) می باشد، که در کتاب خودت از او، این چنین یاد کرده ای و فرموده ای: «وَإِنَّهُ فِي أُمَّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِي حَكِيمٌ».

۳- عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِهِ: «الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ»(۲)، قَالَ: هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَ مَعْرِفَتُهُ، وَ الدَّلِيلُ عَلَى أَنَّهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَوْلُهُ: «وَإِنَّهُ فِي أُمَّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِي حَكِيمٌ»، وَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)

فِي أُمَّ الْكِتَابِ.(۳)

از حماد نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن

ص: ۳۱۹

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۲۸، ح ۱۰۰؛ الإقبال بالأعمال الحسنة، ج ۲، ص ۲۸۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۵۸ و ج ۹۵، ص ۳۰۴، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۴۶ ح ۹۵۷۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۳۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۹۲، ح ۵؛ تهذیب الأحكام، ج ۳، ص ۱۴۵، باب ۷، ح ۱؛ الغارات، ج ۲، ص ۸۹۴؛ مصباح المتعبد، ج ۲، ص ۷۴۸؛ مناقب آل أبی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۱۰۷.

۲- ۱/۶.

۳- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۱۴۵، ح ۶۰۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۲، ح ۴ و ج ۳۵، ص ۳۷۳، ح ۲۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۱۰۷، ح ۲۷۱ و ج ۴، ص ۸۴۵ ح ۹۵۶۵؛ تفسیر القمی، ج ۱، ص ۲۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۲۱، ح ۹۰ و ج ۴، ص ۵۹۲، ح ۶؛ معانی الأخبار، ص ۳۲، ح ۳.

خداوند: «الصَّراطُ الْمُسْتَقِيمَ»، فرمودند: منظور از راه راست، امیرالمؤمنین (علیه السلام) و شناختن آن حضرت است، و دلیل بر درستی این گفتار، فرمایش پروردگار است که می فرماید: «وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلَى حَكِيمٍ»، و منظور از آن، امیرالمؤمنین (علیه السلام) هستند، که در ام الكتاب یعنی سوره حمد آیه: «اهْدِنَا الصَّراطَ الْمُسْتَقِيمَ»، به آن حضرت اشاره شده است.

۴- عَنْ ابْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، قَالَ: لَمَّا صُرِعَ زَيْدُ بْنُ صُوحَانَ يَوْمَ الْجَمَلِ، جَاءَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، حَتَّى جَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَقَالَ: رَحِمَكَ اللَّهُ، يَا زَيْدُ! قَدْ كُنْتَ خَفِيفَ الْمُؤْنَةِ، عَظِيمَ الْمَعُونَةِ، فَرَفَعَ زَيْدُ رَأْسَهُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: وَ أَنْتَ جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! فَوَاللَّهِ! مَا عَلِمْتُكَ إِلَّا بِاللَّهِ عَليماً، وَ فِي أُمِّ الْكِتَابِ عَلِيًّا حَكِيمًا، وَ اللَّهُ فِي صَدْرِكَ عَظِيمًا. (۱)

از عبدالله بن سنان نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: زمانی که در جنگ جمل، زید بن صوحان بر روی زمین افتاد، حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) نزد او آمدند و بر بالینش نشستند، و فرمودند: ای زید! خداوند تو را رحمت کند! تو کسی بودی کم خرج و کم زحمت، ولی بسیار کمک کار و زحمت کش.

زید سرش را به سوی امیرالمؤمنین (علیه السلام) بلند کرد و گفت: ای امیرالمؤمنین! خدا به شما جزای خیر دهد، به خدا قسم! شما را به عنوان کسی شناختم که در خداشناسی بسیار عالم و دانا هستید، و شما در کتاب خداوند به عنوان شخصیت بزرگ و حکیم یاد شده اید، و در نظر شما خداوند، بسیار عظیم و بزرگ است.

ص: ۳۲۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۱۱، ح ۲۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۴۶، ح ۹۵۶۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۳۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۶؛ الغارات، ج ۲، ص ۸۹۴.

{... سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْتَلُونَ}

گواهی آنان نوشته می شود و (از آن) بازخواست خواهند شد!

عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْمٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعَلِيًّا (عليه السلام) أَنْ يَمْضُوا إِلَى الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ، فَيَسْبِغَ أَبُو بَكْرٍ الْوُضُوءَ وَيُصَفِّ قَدَمَيْهِ وَيَصَلِّي رَكَعَتَيْنِ وَيُنَادِي ثَلَاثًا، فَإِنْ أَجَابُوهُ وَإِلَّا، فَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ عُمَرُ فَإِنْ أَجَابُوهُ وَإِلَّا، فَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ عَلِيٌّ (عليه السلام) فَمَضَوْا وَفَعَلُوا مَا أَمَرَهُمْ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فَلَمْ يَجِئُوا أَبَا بَكْرٍ وَلَا عُمَرَ، فَقَامَ عَلِيٌّ (عليه السلام) وَفَعَلَ ذَلِكَ، فَأَجَابُوهُ، وَقَالُوا: لَيْبِكَ! لَيْبِكَ! ثَلَاثًا، فَقَالَ لَهُمْ: مَا لَكُمْ لَمْ تُجِيبُوا الصَّوْتِ الْأَوَّلَ وَالثَّانِي وَالثَّلَاثِ؟ فَقَالُوا: إِنَّا أَمَرْنَا أَنْ لَا نُجِيبَ إِلَّا نَبِيًّا أَوْ وَصِيًّا.

ثُمَّ انْصَرَفُوا إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَسَأَلَهُمْ مَا فَعَلُوا، فَأَخْبَرُوهُ، فَأَخْرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) صَحِيفَةً حَمْرَاءَ، فَقَالَ لَهُمْ: اكْتُبُوا شَهَادَتَكُمْ بِخُطُوطِكُمْ فِيهَا بِمِا رَأَيْتُمْ وَسَمِعْتُمْ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «سَيَكْتُبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْتَلُونَ»، يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۱)

از عمرو بن شمر نقل است که گفت: امام صادق (علیه السلام) فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به ابوبکر، عمر و حضرت علی (علیه السلام) دستور دادند تا به سوی غار اصحاب کهف و رقیم بروند.

ص: ۳۲۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۱۹، ح ۲۶ و ج ۳۱، ص ۶۱۰، ح ۷۲ و ج ۳۶، ص ۱۵۳، ح ۱۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۵۱، ح ۹۵۸۱؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۳۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۴۶؛ مدینه معجز الأئمه الاثنی عشر، ج ۱، ص ۱۸۲، ح ۱۰۸.

ابتدا ابوبکر وضو بگیرد و صاف بایستد و دو رکعت نماز بخواند و سه بار اصحاب کهف را صدا بزند. در صورتی که پاسخی ندادند، عمر این کار را انجام دهد، اگر به او هم پاسخی ندادند، حضرت علی (علیه السلام) چنین کاری را انجام دهد.

آنها به آن جا رفتند و آن چه را که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به ایشان دستور داده بودند، انجام دادند، ولی اصحاب کهف، به ابوبکر و عمر پاسخی ندادند، پس وقتی امیر المؤمنین علی (علیه السلام) برخاستند و این اعمال را انجام دادند، اصحاب کهف به ایشان پاسخ داده و سه بار گفتند: لیک! لیک!

امیرالمؤمنین (علیه السلام) از آنها سؤال کردند: چرا به اولی و دومی پاسخی ندادید؟ اما به سومین ندا جواب دادید؟ آنها گفتند: به ما دستور داده شده است که جز به پیامبران و یا اوصیای آنها جواب ندهیم.

سپس آنها نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بازگشتند، آن حضرت از آنها پرسیدند: چه کار کردید؟ آنها نیز آنچه اتفاق افتاده بود را برای ایشان تعریف کردند.

پس آنگاه رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) صحیفه قرمز رنگی را در آوردند و فرمودند: در این صحیفه، با دست خط خودتان آن چه که دیدید و شنیدید را شهادت دهید و بنویسید. پس خداوند آیه: «سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيَسْأَلُونَ»، را نازل فرمود، یعنی برای روز قیامت.

{وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ}

و آن را (توحید را) در نسلهای بعد از خود سخنی ماندگار قرار داد، باشد که آنان (به سوی خدا) باز گردند.

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) وَ نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ فَاحْتَوَشْنَا، فَقَالَ: سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي، سَلُونِي عَنِ الْقُرْآنِ، فَإِنَّ فِي الْقُرْآنِ عِلْمَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ، لَمْ يَدْعُ لِقَائِلٍ مَقَالًا، وَ لَا يَغْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ، وَ لَيْسُوا بِوَاحِدٍ وَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) كَانَ وَاحِدًا مِنْهُمْ، عَلَّمَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ إِيَّاهُ، وَ عَلَّمَنِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، ثُمَّ لَا يَزَالُ فِي عَقِبِهِ إِلَى يَوْمِ تَقُومُ السَّاعَةُ، ثُمَّ قَرَأَ: «وَ بَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَ آلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ» (۱)، فَأَنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى، إِلَّا الثُّبُوهَ، وَ الْعِلْمَ فِي عَقِبِنَا إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ، ثُمَّ قَرَأَ: «وَ جَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ»، ثُمَّ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) عَقِبَ إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام)، وَ نَحْنُ أَهْلُ الْبَيْتِ عَقِبُ إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام) وَ عَقِبُ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه و آله و سلم). (۲)

از سلیم بن قیس نقل است که گفت: روزی حضرت امیرالمؤمنین علی (علیهالسلام) بیرون

ص: ۳۲۳

۱- ۲/۲۴۸.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۷۹، ح ۱۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۵۴، ح ۹۵۸۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۰؛ کتاب سلیم بن قیس الهلالی، ج ۲، ص ۹۴۲، ح ۷۸؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیه، ص ۶۱۲، ح ۱۱.

آمدند در حالی که ما در مسجد نشسته بودیم، آن حضرت نزد ما آمدند، و ما دور ایشان حلقه زدیم، سپس فرمودند: قبل از این که مرا از دست بدهید، از من سؤال کنید، از من در باره قرآن بپرسید، زیرا علم پیشینیان و پسینیان در قرآن است، و خدا در آن از بیان هیچ سخنی فروگذار نکرده، و تأویل آن را کسی جز خداوند و راسخان در علم نمی داند.

راسخان در علم فقط به یک نفر محدود نمی شود، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) یکی از آنها بودند، که خداوند سبحان، علم را به ایشان آموخت، ایشان نیز آن را به من یاد دادند. این علم همواره در نسل ایشان تا روز قیامت باقی خواهد ماند. سپس آیه: «وَبَقِيَّةٍ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ»، را خواندند، و فرمودند: نسبت من به رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، همانند نسبت هارون (علیه السلام) به موسی (علیه السلام) است، با این تفاوت که من پیامبر نیستم، و تا روز قیامت، علم در میان فرزندان ما خواهد بود، سپس آیه: «وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ»، را خواندند و فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) از نوادگان حضرت ابراهیم (علیه السلام) بودند، پس ما اهل بیت نیز، از نوادگان حضرت ابراهیم (علیه السلام) و حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) هستیم.

{فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ}

پس هر گاه تو را از میان آنها ببریم، حتماً از آنان انتقام خواهیم گرفت.

۱- عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: «فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ»، يَا مُحَمَّدُ! مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ، فَإِنَّا رَادُّوكَ إِلَيْهَا، وَ مُنْتَقِمُونَ مِنْهُمْ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱).

از یحیی بن سعید نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره آیه: «فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ»، فرمودند: یعنی: ای محمد! ما تو را از مکه به مدینه می ببریم، و سپس تو را به آنجا باز می گردانیم، و از آنها به وسیله علی بن ابی طالب (علیه السلام)، انتقام می گیریم.

۲- عَنْ يَحْيَى بْنِ حَسَنِ بْنِ فُرَاتٍ، بِإِسْنَادِهِ، إِلَى حَرْبِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ الدَّيْلَمِيِّ (الدُّوَلِيِّ)، عَنْ عَمِّهِ، أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه و آله و سلم) لَمَّا نَزَلَتْ: «فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ»، أَى: بِعَلِيِّ، كَذَلِكَ حَدَّثَنِي جَبْرِئِيلُ (عليه السلام). (۲).

از یحیی بن حسن بن فرات، با سندهایش از ابو حرب بن ابو اسود دوئلی، از عمویش نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: زمانی که آیه: «فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ

ص: ۳۲۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۹، ص ۴۵۵ و ج ۳۶، ص ۲۱، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۶۳ ح ۹۶۰۷؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۹۳؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۸۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۶۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۰۳، ح ۵۰؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۲۱۹.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۲، ص ۳۱۲، ح ۲۷۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۶۳ ح ۹۶۰۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۶۳.

بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ»، نازل شد، جبرئیل (علیه السلام) به من گفت: یعنی ما به وسیله علی (علیه السلام)، از آنها انتقام خواهیم گرفت.

۳_ عَنْ عَدِي بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: مَا حَسَدْتُ قُرَيْشَ عَلِيًّا (علیه السلام) بِشَيْءٍ مِمَّا سَبَقَ لَهُ أَشَدَّ مِمَّا وَجَدْتُ عَلَيْهِ يَوْمًا وَ نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فَقَالَ: كَيْفَ أَنْتُمْ، مَعْشَرَ قُرَيْشٍ! لَوْ قَدْ كَفَرْتُمْ مِنْ بَعْدِي فَرَأَيْتُمْونِي فِي كِتَابِيهِ أَضْرِبُ وَجُوهَكُمْ بِالسَّيْفِ؟ فَهَبَطَ عَلَيْهِ جِبْرَائِيلُ (علیه السلام)، فَقَالَ: قُلْ: إِنَّ شَاءَ اللَّهُ أَوْ عَلِيٌّ، فَقَالَ: إِنَّ شَاءَ اللَّهُ أَوْ عَلِيٌّ (علیه السلام). (۱)

از عدی بن ثابت نقل است که گفت: از ابن عباس شنیدم که می گفت: هرگز قریشی ها به چیزی، بیشتر از آن چه که روزی از رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) در باره حضرت علی (علیه السلام) شنیدند، حسادت نکردند، و ما در آن روز در خدمت رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) بودیم، که آن حضرت فرمودند: ای قریش! اگر پس از من کافر شوید، و مرا به همراه گروهی ببینید، که با شمشیر علیه شما می جنگم، چگونه خواهید بود؟ پس ناگهان جبرئیل (علیه السلام) فرود آمد و عرض کرد: بگو: اگر خداوند بخواهد، یا علی (علیه السلام). پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم) نیز فرمودند: اگر خداوند بخواهد، یا علی (علیه السلام). (یعنی: اگر خدا بخواهد، یا من با شما می جنگم، و یا این کار را حضرت علی (علیه السلام) انجام خواهند داد).

تذکر: البته برای مطالعه بیشتر می توانید به روایات ذیل کد آیه: ۹۵-۲۳/۹۳ مراجعه فرمایید.

ص: ۳۲۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۲، ص ۳۱۳، ح ۲۷۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۶۴، ح ۹۶۱۰؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۶۴.

{فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ}

پس به آنچه که به تو وحی شده است تمسک بجوی، که همانا تو بر راهی راست هستی.

۱- عَنْ الثَّمَالِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ نَبِيَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، قَالَ: إِنَّكَ عَلَىٰ وَوَلَايَةِ عَلِيِّ (عليه السلام)، وَوَعَلِيَّ (عليه السلام) هُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ. (۱)

از ابو حمزه ثمالی نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) فرمودند: خداوند به پیامبرش وحی کرد: «فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، پس حضرت فرمودند: یعنی: تو بر ولایت علی (عليه السلام) هستی، و علی (عليه السلام)، همان راه راست است.

۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي

ص: ۳۲۷

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۸، ح ۲۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۳، ح ۴۸ و ج ۳۰، ص ۱۵۷، ذیل ح ۱۴ و ج ۳۵، ص ۳۶۷، ح ۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۶۵، ح ۱۶؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۷۸، ذیل ح ۵؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۶۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۲۲، ح ۹۹ و ج ۴، ص ۶۰۴، ح ۵۳؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۸۶؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۱۷، ح ۲۴؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۷۴.

أَوْحَى إِلَيْكَ»، قَالَ: فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (١)

از جابر بن یزید نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره فرمایش خداوند عز و جل: «فَأَسْمَيْتَكَ بِالذِي أَوْحَى إِلَيْكَ»، فرمودند: یعنی: به آن چه در باره علی بن ابی طالب (علیه السلام) به تو وحی شده است، چنگ بزن.

ص: ۳۲۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۵، ح ۵۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۶۶، ح ۹۶۱۸؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۶۵.

{وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۖ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ}

و مسلماً این (قرآن) برای تو و قوم تو مایه تذکر است، و به زودی (درباره آن) بازخواست خواهید شد.

۱- عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ عَلِيِّ (عليه السلام)، قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، فَحُجِّنْ قَوْمَهُ، وَ نَحْنُ الْمَسْئُولُونَ. (۱)

از سلیم بن قیس نقل است که گفت: حضرت امام علی (علیه السلام) در باره فرمایش خداوند عز و جل: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، فرمودند: ما قوم پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) هستیم، و در باره ما سؤال می شود.

۲- عَنْ ابْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، قَالَ: قَوْلُهُ: «وَلِقَوْمِكَ»، يَعْنِي عَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، عَنْ وَلَائِيَّتِهِ. (۲)

از دو پسران قاسم نقل است که گفتند: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره

ص: ۳۲۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۱۸۷، ح ۵۷ و ج ۳۶، ص ۱۵۴، ذیل ح ۱۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۶۸، ح ۶۹۲۹؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۶۸؛ کتاب سلیم بن قیس الهمدانی، ج ۲، ص ۹۴۷، ح ۸۳.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۱۸۷، ح ۶۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۶۹، ح ۹۶۳۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۶۹.

فرمایش خداوند عز و جل: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، فرمودند: منظور از «لِقَوْمِكَ» امیر المؤمنین علی (علیه السلام) هستند، «وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، یعنی از شما در باره ولایت آن حضرت، سؤال خواهد شد.

۳_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَجَلَانَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» (۱)، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): الذِّكْرُ أَنَا، وَالْأَيْمَةُ أَهْلُ الذِّكْرِ، وَقَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): نَحْنُ قَوْمُهُ، وَنَحْنُ الْمَسْئُولُونَ. (۲)

از عبدالله بن عجلان نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره سخن خداوند عز و جل: «فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»، فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ذکر، من هستم و ائمه (علیهم السلام)، اهل ذکر هستند. و در باره آیه: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، امام باقر (علیه السلام) فرمودند: ما قوم آن حضرت هستیم، و از ما سؤال خواهد شد.

۴_ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): «فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»، قَالَ: الذِّكْرُ، مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، وَنَحْنُ أَهْلُهُ الْمَسْئُولُونَ، قَالَ: قُلْتُ: قَوْلُهُ: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ»، قَالَ:

ص: ۳۳۰

۱- ۱۶/۴۳؛ ۲۱/۷.

۲- بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۳۵۹، ح ۵۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۴۲۳، ح ۶۰۲۹ و ج ۴، ص ۸۶۷، ح ۹۶۲۲؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۱۰، ح ۱؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۴۲۶، ح ۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۵۲۶، باب ۶۵، ح ۱۰۴۷؛ وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۶۳، ح ۳۳۲۰۶.

إِيَانَا عَنِّي، وَ نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ وَ نَحْنُ الْمَسْئُولُونَ. (۱)

از علی بن حسان، از عمویش عبدالرحمن بن کثیر نقل است که گفت: به حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)

عرض کردم: «فَأَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»، حضرت فرمودند: ذکر، حضرت محمّد (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، و ما اهل آن حضرت هستیم، که از ما سؤال خواهد شد. راوی گفت: عرض کردم: منظور از آیه: «وَ إِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَ لِقَوْمِكَ وَ سَوْفَ تُسْأَلُونَ»، چیست؟ فرمودند: منظور از آن ما هستیم، و ما اهل ذکر هستیم، که مورد سؤال قرار می گیریم.

تذکر: البته برای مطالعه بیشتر، می توانید به کدهای ۱۶/۴۳ و ۲۱/۷ در جلد اول مراجعه فرمایید.

ص: ۳۳۱

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۴۲۳، ح ۶۰۳۰ و ج ۴، ص ۸۶۷ ح ۹۶۲۳؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۱۰، ح ۲؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۴۲۸، ح ۲؛ الوافی، ج ۳، ص ۵۲۷، ح ۱۰۴۸؛ وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۶۴، ح ۳۳۲۰۸.

{وَسئَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ}

از رسولانی که پیش از تو فرستادیم بپرس: آیا غیر از خداوند رحمان معبودهایی برای پرستش قرار دادیم؟!

۱_ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ جَدِّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مِمَّا قَبِضَ اللَّهُ نَبِيًّا، حَيَّتِي أَمَرَهُ أَنْ يُوَصِّىَ إِلَى أَفْضَلِ عَشِيرَتِهِ مِنْ عَصِيْبَتِهِ، وَأَمَرَنِي أَنْ أُوَصِّىَ. فَقُلْتُ: إِلَى مَنْ يَا رَبِّ؟ فَقَالَ: أُوصِ يَا مُحَمَّدُ! إِلَى ابْنِ عَمِّكَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَإِنِّي قَدْ أُثْبِتُهُ فِي الْكُتُبِ السَّالِفَةِ، وَكُتِبَتْ فِيهَا أَنَّهُ وَصِيكَ، وَعَلَى ذِمَّتِكَ أَخَذْتُ مِيثَاقَ الْخَلَائِقِ وَمَوَاقِيقَ أَنْبِيَائِي وَرُسُلِي، أَخَذْتُ مَوَاقِيقَهُمْ لِي بِالرُّبُوبِيَّةِ، وَ لَكَ يَا مُحَمَّدُ! بِالنُّبُوَّةِ، وَ لِعَلِيِّ بِالْوَلَايَةِ. (۱)

از طلحه بن زید نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، از پدرشان (علیه السلام)، از جدشان (علیه السلام)، روایت می کنند که فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: خداوند روح هیچ پیامبری را قبض نکرده است، مگر آن که به او دستور داده باشد تا به بهترین فرد از میان قومش وصیت کند، و به من نیز دستور داد تا وصیت کنم. گفتیم: خدایا! برای چه کسی وصیت کنم؟

ص: ۳۳۲

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۹۷، ح ۳۷۹؛ الأمالی (للطوسي)، ص ۱۰۴، مجلس ۴، ح ۱۴؛ بحار الأنوار، ج ۱۵، ص ۱۸، ح ۲۷ و ج ۲۶، ص ۲۷۲، ح ۱۱ و ج ۳۸، ص ۱۱۱، ح ۴۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۱، ح ۹۶۴۱؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۷۱؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۷۹.

خداوند فرمود: ای محمّد! به پسر عمویت، علی بن ابی طالب (علیه السلام) وصیت کن، چرا که من وصایت او را در کتاب های پیشین، ثبت نموده، و در آن جا آورده ام که او وصی تو است، و در این باره از تمام مخلوقات و پیامبران و رسولانم، عهد و پیمان گرفته ام. از آنها برای پروردگاری خودم، نبوت و پیامبری تو، ای محمّد! و ولایت علی بن ابی طالب، عهد و پیمان گرفته ام.

۲- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام)، قَالَ: وَلَايَةُ عَلِيٍّ (عليه السلام) مَكْتُوبَةٌ فِي جَمِيعِ صُحُفِ الْأَنْبِيَاءِ، وَ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ رَسُولًا، إِلَّا بِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ وَصِيهِ عَلِيٍّ (عليه السلام). (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: حضرت ابا الحسن الرضا (علیه السلام) فرمودند: ولایت حضرت علی (علیه السلام) در تمام کتب پیامبران نوشته شده است، و خداوند هیچ پیامبری را مبعوث نکرده، مگر اینکه به نبوت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و وصایت حضرت علی (علیه السلام)، اقرار کرده باشد.

۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): لَمَّا عُرِجَ بِبَيْتِ السَّمَاءِ، انْتَهَى بِى الْمَسِيرُ مَعَ جَبْرَائِيلَ إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ، فَرَأَيْتُ بَيْتًا مِنْ يَاقُوتِ أَحْمَرَ، فَقَالَ لِي جَبْرَائِيلُ:

ص: ۳۳۳

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۱۱۲، ح ۴۵۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۲۸۰، ح ۲۴؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ۴، ص ۱۸۴، ح ۷۹۳۵ و ص ۸۷۱، ح ۹۶۴۰؛ تأويل الآيات الظاهرة فى فضائل العترة الطاهرة، ص ۸۴ و ص ۱۶۱ و ص ۳۸۸ و ص ۵۴۷؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۴، ص ۱۶۶ و ج ۹، ص ۵۰۸ و ج ۱۲، ص ۷۰؛ الكافى، ج ۱، ص ۴۳۷، ح ۶؛ مرآة العقول فى شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۶۵، ح ۶؛ الوافى، ج ۳، ص ۴۹۵، ح ۱۰۰۰.

يَا مُحَمَّدُ! هَذَا الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ، خَلَقَهُ اللَّهُ قَبْلَ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بِخَمْسِينَ أَلْفَ عَامٍ، فَصَلَّ فِيهِ، فَقُمْتَ لِلصَّلَاةِ، وَجَمَعَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ وَالْمُرْسَلِينَ، فَصَفَّهُمْ جِبْرَائِيلُ صَفًّا، فَصَلَّيْتُ بِهِمْ، فَلَمَّا سَلَّمْتُ أَتَانِي آتٍ مِنْ عِنْدِ رَبِّي، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! رَبُّكَ يَقْرَأُكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ لَكَ: سَلِّ الرَّسُلَ: عَلَيَّ مَاذَا أُرْسِلْتُمْ مِنْ قَبْلِي؟ فَقُلْتُ: مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ وَالرُّسُلِ! عَلَيَّ مَاذَا بَعَثَكُمْ رَبِّي قَبْلِي؟

قَالُوا: عَلَيَّ وَلَايَتِكَ، وَوَلَايَةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَسئَلْنَا مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا» (١).

از ابن عباس نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: وقتی که مرا به معراج بردند، به همراه جبرئیل، به آسمان چهارم رسیدیم، ناگهان خانه ای را دیدم که از یاقوت قرمز درست شده بود، جبرئیل به من گفت: ای محمد! این بیت معمور است، خداوند پنجاه هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها و زمین، آن را آفریده است، اینک بایست و در آن نماز بخوان. پس من به نماز ایستادم، در حالی که خداوند، پیامبران و رسولان را در آنجا جمع نمود، و جبرئیل آنها را پشت سر من به صف قرار داد. پس آنها به امامت من نماز را خواندند.

پس وقتی سلام نماز را دادم، فرستاده ای از سوی پروردگرم آمد و گفت: ای محمد! پروردگارت به تو سلام می رساند و می فرماید: از پیامبران بپرس: شما قبل از من، بر اساس چه چیزی مبعوث شده اید؟ پس من گفتم: ای پیامبران و ای رسولان! پروردگار

ص: ۳۳۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۳۰۷، ح ۶۹ و ج ۳۶، ص ۱۵۵، ذیل ح ۱۳۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۱، ح ۹۶۳۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۶۹؛ دلائل الصدق لنهج الحق، ج ۵، ص ۴۱؛ مائه منقبه من مناقب أمير المؤمنين و الأئمه، ص ۱۵۰، المنقبه ۸۲.

من، شما را بر چه اساسی مبعوث کرده است؟ آنها گفتند: بر اساس ولایت تو و ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، و این همان فرمایش خدای متعال است که می فرماید: «وَسئِلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا».

۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَسئِلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا»، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): لَمَّا جَمَعَ اللَّهُ بَيْنِي وَبَيْنَ الْأَنْبِيَاءِ لَيْلَةَ الْإِسْرَاءِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: سَلُّهُمْ، يَا مُحَمَّدُ! عَلَيَّ مَا بُعِثْتُمْ؟ قَالُوا: بَعَثَنَا اللَّهُ عَلَيَّ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ الْإِقْرَارِ بِبُؤْتِكَ وَ عَلَيَّ الْوَلَايَةِ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

ابن عباس در تفسیر فرمایش خدای متعال: «وَسئِلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا»، گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: خداوند در شب معراج، من و بقیه پیامبران را، در یک جا جمع نمود، آنگاه خدای متعال فرمود: ای محمد! از آنها بپرس که برای چه چیزی مبعوث شده اید؟ آنها پاسخ دادند: برای بیان شهادت «لا اله الا الله»، و اقرار به نبوت شما و ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام).

۵- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): لَمَّا أُسْرِي إِلَى السَّمَاءِ، إِذَا مَلَكٌ قَدْ أَتَانِي، فَقَالَ لِي: يَا مُحَمَّدُ! سَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا، عَلَيَّ مَا بُعِثُوا؟

قُلْتُ: مَعَاشِرَ الرُّسُلِ وَ النَّبِيِّينَ! عَلَيَّ مَا بَعَثْتُمْ اللَّهُ؟ قَالُوا: عَلَيَّ وَ لَوَايَتِكَ، يَا مُحَمَّدُ! وَ

ص: ۳۳۵

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۵۵، ذیل ح ۱۳۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۱، ح ۹۶۴۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۷۰؛ عمدہ عیون صحاح الأخبار فی مناقب إمام الأبرار، ص ۳۵۳، ح ۶۸۰.

از عبدالله بن مسعود نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به من فرمودند: وقتی که مرا در شب معراج به آسمان بردند، ناگهان فرشته ای نزد من آمد و به من گفت: ای محمد! از پیامبرانی که پیش از تو فرستاده ایم سؤال کن که: بر چه اساسی مبعوث شده اید؟ من نیز به آنها گفتم: ای رسولان و ای پیامبران! شما قبل از من بر اساس چه چیزی فرستاده شده اید؟ آنها پاسخ دادند: ای محمد! بر اساس ولایت تو و ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام).

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): يَا عَبْدَ اللَّهِ! أَتَانِي الْمَلَكُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا، عَلَيَّ مَا بُعِثُوا؟ قُلْتُ: عَلَيَّ مَا بُعِثُوا؟ قَالَ: عَلَيَّ وَوَلَايَتِكَ، وَوَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام). (۲)

از عبد الله (عبد الله بن مسعود) نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای عبد الله! فرشته ای نزد من آمد، و گفت: ای محمد! از رسولانی که قبل از تو فرستادیم، سؤال کن که بر چه چیزی مبعوث شدند؟ من همگفتم: بر چه چیزی مبعوث شدند؟ گفت: بر ولایت شما، و ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام).

ص: ۳۳۶

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۳۰۷، ح ۷۰ و ص ۳۱۸، ح ۸۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۰، ح ۹۶۳۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۴۶؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۲۵، ح ۸۵۷؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ۲۳۴.
 - ۲- بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۴۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۲۳، ح ۸۵۵؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ۲۳۴.

{وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ}

و هنگامی که درباره فرزند مریم مثلی زده شد، ناگهان قوم تو بخاطر آن داد و فریاد راه انداختند.

۱- أَبُو السَّعَادَاتِ فِي فَصَائِلِ الْعَشْرَةِ: أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا عَلِيُّ! مَثَلُكَ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ، كَمَثَلِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، أَحَبَّهُ قَوْمٌ فَأَفْرَطُوا فِيهِ، وَ أَبْغَضَهُ قَوْمٌ فَأَفْرَطُوا فِيهِ، قَالَ: فَنَزَلَ الْوَحْيُ: «وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ». (۱)

ابو السعادات در فضائل العشره نقل کرده است که: همانا پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! مثل تو در این امت، مثل حضرت عیسی بن مریم است، گروهی او را دوست داشتند و زیاده روی کردند، و گروهی با او دشمنی کردند و افراط کردند، حضرت فرمودند: پس ناگهان از طرف پروردگار این آیه نازل شد: «وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ».

۲- عَنْ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) أَنَّهُ قَالَ: جِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا، فَوَجَدْتُهُ فِي مَلَأٍ مِنْ قُرَيْشٍ، فَتَنَظَّرَ إِلَيَّ، ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ! إِنَّمَا مَثَلُكَ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ، كَمَثَلِ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ، أَحَبَّهُ قَوْمٌ فَأَفْرَطُوا فِي حُبِّهِ فَهَلَكُوا، وَ أَبْغَضَهُ قَوْمٌ وَ أَفْرَطُوا فِي بُغْضِهِ فَهَلَكُوا، وَ اقْتَصَدَ

ص: ۳۳۷

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۵، ص ۴۰۳، ح ۱۰۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۲۸۴، ح ۳۴؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۱، ص ۲۶۴.

فِيهِ قَوْمٌ فَجَّوْا، فَعَظُمَ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ، وَضَحِكُوا، وَقَالُوا: يَشْبَهُهُ بِالْأَنْبِيَاءِ وَالرُّسُلِ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ. (۱)

از حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) روایت است که فرمودند: روزی خدمت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) رفتم، و آن حضرت را در حالی که در میان گروهی از قریش نشسته بودند، دیدم، آن حضرت به من نگاهی کردند و سپس فرمودند: ای علی! همانا مثل تو در میان این امت، همانند حضرت عیسی (علیه السلام) است، که گروهی آنقدر او را دوست می داشتند که در این کار غلو و زیاده روی کردند و در نتیجه هلاک شدند. و عده ای نیز آنقدر با او دشمنی کردند که از فرط دشمنی با او هلاک شدند. اما گروه دیگری در این زمینه راه میانه روی را پیش گرفتند، و در نتیجه نجات یافته و رستگار شدند.

این سخن بر قریش سخت و گران آمد، به همین دلیل خندیدند و با تمسخر گفتند: محمد، علی را به پیامبران و رسولان الهی تشبیه می کند، در این هنگام این آیه نازل شد.

۳- عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالَ: جِئْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، وَهُوَ فِي مَلَأٍ مِنْ قُرَيْشٍ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ! إِنَّمَا مَثَلُكَ فِي هَيْدَةِ الْأُمَّةِ، كَمَثَلِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، أَحَبَّهُ قَوْمٌ فَأَفْرَطُوا، وَأَبْغَضَهُ قَوْمٌ فَأَفْرَطُوا، فَضَحِكَ الْمَلَأُ الَّذِينَ عِنْدَهُ، وَقَالُوا: انظُرُوا كَيْفَ يَشْبَهُ ابْنَ عَمِّهِ بَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ؟! قَالَ: فَنَزَلَ الْوَحْيُ: «وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ

ص: ۳۳۸

۱- بحار الأنوار، ج ۹، ص ۱۵۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۹، ح ۹۶۵۷؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۹۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۸۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۱۰، ح ۷۳؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۲۹۴، ح ۵؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیة، ص ۶۲۷، ح ۱۱۴۳؛ الوافی، ج ۹، ص ۱۴۰۷.

از حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) روایت است که فرمودند: روزی نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) آمدم، و آن حضرت را در بین گروهی از قریش دیدم، پس به من نگاهی کردند و سپس فرمودند: ای علی! مثل تو در این امت، مثل عیسی بن مریم (علیهما السلام) است، گروهی او را دوست داشتند و افراط کردند، و گروهی با او دشمنی کردند و افراط کردند، جمعیتی که نزد آن حضرت بودند، خندیدند و گفتند: بنگرید که چگونه پسر عموی خودش را، به عیسی بن مریم (علیهما السلام) تشبیه می کند؟ حضرت فرمودند: پس ناگهان وحی نازل شد: «وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ».

۴_ عَنْ عَلِيٍّ (عَلِيهِ السَّلَامُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): يَا عَلِيُّ! مَثَلُكَ فِي أُمَّتِي مَثَلُ الْمَسِيحِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، افْتَرَقَ قَوْمُهُ ثَلَاثَ فِرَقٍ، فِرْقَةٌ مُؤْمِنُونَ وَهُمْ الْحَوَارِيُّونَ، وَفِرْقَةٌ عَادُوهُ وَهُمْ الْيَهُودُ، وَفِرْقَةٌ غَلَّوْا فِيهِ فَخَرَجُوا عَنِ الْإِيمَانِ، وَإِنَّ أُمَّتِي سَتَفْتَرِقُ فِيكَ ثَلَاثَ فِرَقٍ، فِفِرْقَةٌ شِيعَتُكَ وَهُمْ الْمُؤْمِنُونَ، وَفِرْقَةٌ عَدُوُّكَ وَهُمْ الشَّاكُونَ، وَفِرْقَةٌ تَغْلُو فِيكَ وَهُمْ الْجَاهِدُونَ، وَ أَنْتَ فِي الْجَنَّةِ، يَا عَلِيُّ! وَ شِيعَتُكَ وَ مُحِبُّ شِيعَتِكَ، وَ عَدُوُّكَ وَ الْعَالِي فِي النَّارِ (۲).

حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! مثل تو در امت من، مثل حضرت مسیح، عیسی ابن مریم (علیهما السلام) است.

قوم عیسی (علیه السلام) به سه دسته تقسیم شدند، یک دسته به او ایمان آوردند و آنها

ص: ۳۳۹

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۲۲، ح ۱۹؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۰۴، ح ۵۳۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۸۰؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۲۷، ح ۸۶۰.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۲۶۴، ح ۴؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۶، ص ۴۳، ح ۲؛ مائه منقبه من مناقب امیر المؤمنین و الأئمه، ص ۸۰، المنقبه ۴۸؛ ینابیع الموده، ج ۱، ص ۳۲۷، ح ۲.

حواریون بودند، و یک دسته با او دشمنی ورزیدند و آنها یهود بودند، و یک دسته درباره او غلو و زیاده روی کردند و آنها از ایمان خارج شدند.

و امت من درباره تو نیز به سه دسته تقسیم می شوند، یک فرقه شیعیان تو هستند و آنها مؤمنین اند، و یک دسته دشمنان تو هستند و آنها عهدشکنان اند، و یک فرقه درباره تو غلو می کنند و آنها منکران و گمراهانند.

ای علی! تو و شیعیانت و دوستان شیعیانت، در بهشت خواهید بود، و دشمنانت و غلوکنندگان، در آتش جهنم خواهند بود.

۵- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) ذَاتَ يَوْمٍ جَالِسًا، إِذْ أَقْبَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): إِنَّ فِيكَ شَبَهًا مِنْ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ (عليهما السلام)، وَ لَوْ لَا أَنْ تَقُولَ فِيكَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِي مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ (عليهما السلام)، لَقُلْتُ فِيكَ قَوْلًا لَا تَمُرُّ بِمَلَأٍ مِنَ النَّاسِ، إِلَّا أَخَذُوا التُّرَابَ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ يَلْتَمِسُونَ بِذَلِكَ الْبَرَكَهَ.

قَالَ: فَغَضِبَ الْأَعْرَابِيَانِ وَالْمُعِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ وَ عِدَّةٌ مِنْ قُرَيْشٍ مَعَهُمْ، فَقَالُوا: مَا رَضِيَ أَنْ يَضْرِبَ لِابْنِ عَمِّهِ مَثَلًا، إِلَّا عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فَقَالَ: «وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ»، «وَقَالُوا أَلِهْتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جِدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصَصَ مُونَ»، «إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَ جَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ»، «وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ» يَعْنِي: مِنْ بَنِي هَاشِمٍ، «مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ» (۱).

قَالَ: فَغَضِبَ الْحَارِثُ بْنُ عَمْرِو الْفَهْرِيُّ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ» (۲)، أَنْ بَنِي هَاشِمٍ يَتَوَارَثُونَ هِرْقَلًا بَعْدَ هِرْقَلٍ، «فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ

ص: ۳۴۰

اِئْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ»(١)، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَقَالَهُ الْحَارِثِ، وَ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: «وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ»(٢).

ثُمَّ قَالَ لَهُ: يَا ابْنَ عَمْرٍو! إِمَّا تُبْتِ، وَإِمَّا رَحَلْتِ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! بَلْ تَجْعَلِ لِسَائِرِ قُرَيْشٍ شَيْئاً مِمَّا فِي يَدَيْكَ، فَقَدْ ذَهَبَتْ بَنُو هَاشِمٍ بِمَكْرَمِهِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): لَيْسَ ذَلِكَ إِلَيَّ، ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! قَلْبِي مَيَّا يَتَابِعُنِي عَلَى التَّوْبَةِ، وَلَكِنْ أُرْحِلُ عَنْكَ، فَدَعَا بِرَاحِلَتِهِ، فَرَكِبَهَا، فَلَمَّا صَارَ بِظَهْرِ الْمَدِينَةِ، أَتَتْهُ جَنَدَلَةٌ، فَوَضَعَتْ هَامَتَهُ، ثُمَّ أَتَى الْوَحْيَ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَقَالَ: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَقَعَ»، «لِلْكَافِرِينَ»، بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ، «لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ»، «مِنَ اللَّهْدَى الْمَعَارِجِ»(٣).

قَالَ: قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّا لَا نَقْرُؤُهَا هَكَذَا، فَقَالَ: هَكَذَا، وَاللَّهِ! نَزَلَ بِهَا جَبْرَائِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ هَكَذَا هُوَ، وَاللَّهِ! مُثَبَّتٌ فِي مُضْجَفِ فَاطِمَةَ (عليها السلام).

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِمَنْ حَوْلَهُ مِنَ الْمُنَافِقِينَ: انْطَلِقُوا إِلَى صَاحِبِكُمْ، فَقَدْ أَتَاهُ مَا اسْتَفْتَحَ بِهِ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ»(٤). (٥).

ص: ٣٤١

١- همان.

٢- ٨/٣٣.

٣- ٧٠/١-٣.

٤- ١٤/١٥.

٥- بحار الأنوار، ج ٣٥، ص ٣٢٣، ح ٢٢؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٢، ص ٦٨٠، ح ٤٢٥٨ و ج ٣، ص ٢٩٢، ح ٥٦٩٦ و ج ٤، ص ٨٧٦، ح ٩٦٤٩ و ج ٥، ص ٤٨٣، ح ١١٠٦١؛ تفسير الصافي، ج ٢، ص ٢٩٩؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ٥، ص ٣٣٦، ج ٧، ص ٤٠؛ تفسير نور الثقلين، ج ٢، ص ٥٣١، ح ٣٦؛ الكافي، ج ٨، ص ٥٧، ح ١٨؛ مدینه معجز الأئمة الإثني عشر، ج ٢، ص ٢٦٥، ح ٥٤٤؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ٢٥، ص ١٢٥، ح ١٨؛ الوافي، ج ٣، ص ٩٣٢، ح ١٦٢١.

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: روزی رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نشسته بودند، که ناگهان امیرالمؤمنین (علیه السلام) بر ایشان وارد شدند. پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) خطاب به آن حضرت فرمودند: تو به عیسی بن مریم (علیها السلام)، شباهتی داری، و اگر ترس این نبود، که عده ای از امت من، در باره تو بگویند آنچه را که نصاری در باره عیسی بن مریم (علیها السلام) می گفتند، همانا سخنی در فضیلت تو می گفتم، که از بین هیچ گروهی گذر نکنی، جز آنکه خاک زیر پایت را برای برکت بردارند. امام صادق (علیه السلام) فرمودند: (از این سخن رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)) آن دو اعرابی و مغیره بن شعبه و گروهی از قریش که با آنها بودند، خشمگین شدند و گفتند: برای پسرعمویش ماندی پیدا نکرد که به آن مثل بزند، جز به عیسی بن مریم!

در این هنگام خداوند این آیه را به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل فرمود: «وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُونَ»، «وَقَالُوا آلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ»، «إِنَّ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ»، «وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ»، یعنی: از میان بنی هاشم، «مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ».

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: در این هنگام حارث بن عمرو فهری خشمگین شد و گفت: خدایا! اگر این سخن حق است و نازل شده از سوی توست، که افراد بنی هاشم یکی از پس از دیگری به رهبری و حکومت برسند، پس سنگی از آسمان بر سر ما فرو بریز، و یا این که عذاب دردناکی را بر ما نازل کن.

پس خداوند سخن حارث را به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) اطلاع داد، و آنگاه این آیه بر آن حضرت نازل شد: «وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ»، سپس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به او فرمودند: ای پسر عمرو! یا باید توبه کنی، و یا از این جا بروی.

حارث گفت: ای محمد! آخر، از آن چه در اختیار توست، برای سایر قریش نیز، سهمی تعیین نما. چون بنی هاشم، تمام عزت عرب و عجم را به خود اختصاص داده اند. پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به او فرمودند: این کاری نیست که در اختیار من باشد، بلکه به دست خدای تبارک و تعالی است. حارث گفت: ای محمد! دلم به توبه کردن، راضی نمی شود، ولی من کوچ می کنم و از پیش تو می روم، آنگاه، درخواست کرد مرکبش را برایش بیاورند و بر آن سوار شد. زمانی که به خارج از شهر رسید، سنگی بر سرش سقوط کرده و سرش را له کرد. در این هنگام وحی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شد: «سَيَأْتِيكَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَإِقْتِحٍ»، «لِلْكَافِرِينَ»، یعنی: کافران به ولایت حضرت علی (علیه السلام)، «لَيْسَ لَهُ دَفْعٌ»، «مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ».

ابو بصیر می گوید: به امام صادق (علیه السلام) عرض کردم: فدایتان شوم! ما این آیه را این گونه نمی خوانیم. حضرت فرمودند: به خدا قسم! جبرئیل، آن را به این صورت بر حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل فرمود، و به خدا قسم! در مصحف حضرت فاطمه (علیها السلام) نیز، این گونه ثبت شده است.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به منافقانی که در اطراف ایشان بودند، فرمودند: به سوی رفیقان بروید، که آن چه را درخواست کرده بود، بر سرش آمد، خداوند عز و جل فرمود: «وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ».

{إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ}

او نبود جز بنده ای که به او نعمت عطا کردیم و وی را برای بنی اسرائیل نشانه ای بزرگ قرار دادیم.

۱- فی تهذیب الأحکام: عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، فِي الدُّعَاءِ بَعْدَ صِلَاةِ الْغَدِيرِ: رَبَّنَا أَجَبْنَا دَاعِيكَ النَّذِيرَ الْمُنذِرَ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله وسلم) عَبْدَكَ وَرَسُولَكَ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) ، الَّذِي أَنْعَمْتَ عَلَيْهِ وَجَعَلْتَهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ ، أَنَّهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَوَلَاةَهُمْ وَوَلِيَّهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ يَوْمَ الدِّينِ ، فَمِنْكَ قُلْتَ: «إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ» (۱).

مرحوم شیخ طوسی، در کتاب تهذیب، از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) نقل فرموده، که آن حضرت در دعای پس از نماز روز غدیر، به خداوند متعال این چنین عرضه داشتند: پروردگارا! ما دعوت حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) دعوت کننده به سوی تو، که نذیر و منذر و بنده خاص و فرستاده تو می باشد، را در مورد علی بن ابی طالب (علیه السلام)، که به او نعمت بخشیدی، و او را نمونه و مثال برای بنی اسرائیل قرار دادی، اجابت کردیم، و به اینکه او امیرالمؤمنین و مولا و ولی آنها، تا روز قیامت است، ایمان آوردیم. زیرا خودت

ص: ۳۴۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۲۷، ح ۱۰۰؛ بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۱۸، ح ۱۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۷، ح ۹۶۵۰؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۹۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۸۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۱۰، ح ۷۴؛ الوافی، ج ۹، ص ۱۴۰۳، ح ۸۴۴۸.

فرموده ای: «إِنَّهُ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ».

۲_ عَنْ سَيِّلَمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) جَالِسٌ فِي أَصْحَابِهِ، إِذْ قَالَ: إِنَّهُ يَدْخُلُ عَلَيْكُمُ السَّاعَةَ شَبِيهُ عَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ (عليهما السلام).

فَخَرَجَ بَعْضُ مَنْ كَانَ جَالِسًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، لِيَكُونَ هُوَ الدَّاحِلُ، فَمَدَّخَلَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَقَالَ الرَّجُلُ لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ: أَمَا يَرْضَى مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَنْ فَضَّلَ عَلِيًّا عَلَيْنَا، حَتَّى يَشْبَهُهُ بِعَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ (عليهما السلام)، وَاللَّهِ! لَأَلْهَتُنَا الَّتِي كُنَّا نَعْبُدُهَا فِي الْحَيَاةِ لِحَبْلِهَا أَفْضَلُ مِنْهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ الْمَجْلِسِ: «وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ»، فَحَرَّفُوهَا يَصِدُّونَ، «وَقَالُوا أَلْهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصَصْنَا لَهُمْ»^(۱)، إِنَّ عَلِيَّ (عليه السلام) إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ، وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ، فَمُحِي اسْمُهُ عَنْ هَذَا الْمَوْضِعِ. (۱)

از سلمان فارسی نقل است که گفت: روزی رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) در میان تعدادی از اصحابشان نشسته بودند، که ناگهان فرمودند: هم اکنون کسی بر شما وارد می شود، که شبیه حضرت عیسی بن مریم (عليهما السلام) است.

پس بعضی از حاضران برخاستند و از آن مجلس خارج شدند، تا دو باره وارد شوند، و این فضیلت شامل آنها شود. در این هنگام حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام) وارد شدند.

یکی از منافقان گفت: محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) راضی نشد به برتری دادن علی (عليه السلام) بر ما، تا

ص: ۳۴۵

۱- بحار الأنوار، ج ۹، ص ۲۳۶، ح ۱۳۱ و ج ۳۵، ص ۳۱۹، ح ۱۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۷، ح ۹۶۵۱؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۹۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۸۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۸۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۰۹، ح ۶۹.

جایی که او را به عیسی بن مریم (علیها السلام) ، تشبیه کرد! به خدا قسم! بت هایی که در جاهلیت می پرستیدم، از او بهتر است. پس خداوند در همان مجلس این آیه را نازل فرمود: «وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِفُّونَ»، اما بعضی آن را تحریف کرده و آخرین کلمه آن را به «يَصِفُّونَ» تبدیل نمودند، خداوند در ادامه می فرماید: «وَقَالُوا أَلَّهِتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلاَّ جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ»، و اینکه حضرت علی (علیه السلام) نیستند، مگر بنده ای که به او نعمت دادیم، و او را برای بنی اسرائیل مثل و نمونه قرار دادیم، اما بعداً، نام آن حضرت، از این آیه حذف گردید.

{وَأَنَّهُ لَعَلَّمَ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ ۚ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ}

و همانا او نشانه ای برای قیامت است، پس در آن شک نکنید، و از من متابعت کنید، این است راه راست.

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: إِنِّي لَأَدْنَاهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فِي حَجِّهِ الْوَدَاعِ بِمَنَى، فَقَالَ: ...
سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

وَإِنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) لَعَلَّمَ لِّلسَّاعَةِ، وَ «لَكَ وَ لِقَوْمِكَ وَ سَوْفَ تُسْتَلُونَ» (۱)، عَنْ مَحَبَّةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۲).

از جابر بن عبد الله انصاری نقل است که گفت: در سرزمین منا، در آخرین حج رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم)، من از همه مردم به ایشان نزدیک تر بودم که فرمودند: .. آن طور که من شما را می شناسم، گمان کنم که شما پس از من مرتد شده و کافر می شوید، و بعضی از شما گردن بعضی دیگر را می زنید. به خدا قسم! اگر چنین کنید مرا در

ص: ۳۴۷

۱- ۴۳/۴۴.

۲- الأمالی (للطوسی)، ص ۳۶۳، مجلس ۱۳، ح ۱۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۲، ص ۲۹۱، ح ۲۴۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۶۴، ح ۹۶۱۳؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۱۶، ح ۸۵۱؛ الطوائف فی معرفه مذاهب الطوائف، ج ۱، ص: ۱۴۳، ح ۲۱۷؛ نوادر الأخبار فیما یتعلق بأصول الدین (للفیض)، ص ۱۶۱، ح ۱۸.

لشکری خواهید دید که با شما می جنگد.

تا اینکه حدیث به اینجا رسید:

همانا در وجود حضرت علی (علیه السلام)، علم به قیامت است، «لَكَ وَ لِقَوْمِكَ وَ سَوْفَ تُسْأَلُونَ»، یعنی: و از همه شما در باره محبت حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، سؤال خواهد شد.

۲_ عَنْ زُرَّارَةَ بْنِ أَعِينٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ إِنَّهُ لَعَلَّمٌ لِلسَّاعَةِ»، قَالَ: عَنِّي بِذَلِكَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام)، وَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): يَا عَلِيُّ! أَنْتَ عَلِمْتَ هَذِهِ الْأُمَّةَ، فَمَنْ اتَّبَعَكَ نَجَا، وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْكَ هَلَكَ وَ هَوَى. (۱)

از زراره بن اعین نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن خدای عز و جل: «وَ إِنَّهُ لَعَلَّمٌ لِلسَّاعَةِ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: منظور از آن، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) هستند، و سپس فرمودند: رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! تو علم این امت هستی، هر کس از تو پیروی کند، رهایی می یابد، و هر کس با تو مخالفت کند، هلاک و گمراه خواهد شد.

تذکر: شاید این مطلب، از باب زید عدل، باشد، یعنی از بس زید عادل است، که او را خود عدل می نامند.

حضرت علی (علیه السلام) هم، چون تمام علوم نزدشان است، و خداوند علم اولین و آخرین را به آن حضرت عطاء نموده است، پس به جای اینکه بگویید: علی عالم است،

ص: ۳۴۸

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۹، ح ۹۶۶۰؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۵۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۹۰؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۱، ص ۶۲۸، ح ۴۴.

می گوئیم: علی علم.

۳_ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) جَالِسٌ فِي أَصْحَابِهِ، إِذْ قَالَ: إِنَّهُ يَدْخُلُ عَلَيْكُمُ السَّاعَةُ شَبِيهُ عَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ (عليهما السلام) ...

سَاقَ الْحَدِيثِ إِلَى أَنْ قَالَ:

ثُمَّ ذَكَرَ اللَّهُ خَطَرَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَ عِظَمَ شَأْنِهِ عِنْدَهُ تَعَالَى، فَقَالَ: «وَ إِنَّهُ لَعَلَّمُ لِلْسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرَنَّ بِهَا وَ اتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ»، يَعْنِي: أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱)

از سلمان فارسی نقل است که گفت: روزی رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) در میان تعدادی از اصحابشان نشسته بودند، که ناگهان فرمودند: هم اکنون کسی بر شما وارد می شود، که شبیه حضرت عیسی بن مریم (عليهما السلام) است. تا اینکه حدیث به این قسمت رسید:

سپس خداوند، عظمت و جایگاه والای امیر المؤمنین (عليه السلام)، نزد خودش را، ذکر نموده و می فرماید: «وَ إِنَّهُ لَعَلَّمُ لِلْسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرَنَّ بِهَا وَ اتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ»، که منظور از آن، حضرت امیر المؤمنین علی (عليه السلام) هستند.

ص: ۳۴۹

۱- بحار الأنوار، ج ۹، ص ۲۳۶، ح ۱۳۱ و ج ۳۵، ص ۳۱۹، ح ۱۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۷۹، ح ۹۶۶۱؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۹۸؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۸۶.

{أَمْ أُبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ۷۹ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ ۸۰ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ۸۰}

بلکه آنها تصمیم محکمی بر توطئه گرفتند، ما نیز اراده محکمی (درباره آنها) داریم! (۷۹) آیا آنان می پندارند که ما اسرار نهانی و سخنان درگوشی آنان را نمی شنویم؟ آری، رسولان (و فرشتگان) ما نزد آنها هستند و می نویسند! (۸۰)

۱- عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ، أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ: سَلُّمُوا عَلَيَّ عَلَى يَوْمِ الْمُؤْمِنِينَ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: لَأَ، وَاللَّهِ! لَا يَجْتَمِعُ النَّبِيُّ وَالْخِلَافَةُ فِي أَهْلِ بَيْتِ أَبِيدَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «أَمْ أُبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ»، «أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ». (۱)

از بریده اسلمی نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) به بعضی از اصحاب فرمودند: به علی بن ابی طالب (علیه السلام)، به عنوان امیر المؤمنین، سلام کنید. یکی از آنان گفت: نه، به خدا قسم! هرگز نبوت و خلافت، در یک خاندان، جمع نمی شود، در این هنگام خداوند عز و جل این آیه را نازل فرمود: «أَمْ أُبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ»، «أَمْ

ص: ۳۵۰

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۵۷، ح ۱۳۶ و ج ۳۷، ص ۳۰۵، ح ۳۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۸۴، ح ۹۶۷۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص: ۵۵۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۰۳.

يَحْسِبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ».

۲_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ، عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ مَرَّتَيْنِ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام).

الْأُولَى: حِينَ قَالَ: أَتَدْرُونَ مَنْ وَلِيكُمْ مِنْ بَعْدِي؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: صَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَقَالَ: هَذَا وَلِيكُمْ مِنْ بَعْدِي.

وَالثَّانِيَةُ: يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ، يَقُولُ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ، وَكَانُوا قَدْ أَسِيرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ، وَتَعَاقَدُوا أَنْ لَا تَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ هَذَا الْأَمْرُ، وَلَا نُعْطِيهِمُ الْخُمْسَ، فَأَطَاعَ اللَّهُ نَبِيَّهُ (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلَى أَمْرِهِمْ، وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ: «أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ»، «أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ» (۱).

از عبدالله بن عباس نقل است که گفت: همانا رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) دو مرتبه، برای حضرت علی (عليه السلام)، از آنان تعهد و پیمان گرفتند.

اولین بار: زمانی بود که فرمودند: آیا می دانید پس از من، ولیّ شما چه کسی است؟ آنها پاسخ دادند: خداوند و پیامبرش می دانند، حضرت فرمودند: شایسته ترین مؤمنان، و با دستشان به حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام)، اشاره کردند و فرمودند: پس از من، این شخص، ولیّ و سرپرست شماست.

و مرتبه دوّم: در روز غدیر خم بود که فرمودند: هر کسی من مولای اویم، پس این علی هم مولای اوست، پس به تحقیق آنها در بین خودشان نقشه کشیدند و با

ص: ۳۵۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۵۷، ذیل ح ۱۳۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۸۴، ح ۹۶۷۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۵۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۰۳.

یکدیگر پیمان بستند که اجازه ندهند این امر به اهلش برسد، همچنین و آنها را از خمس محروم کنند، پس خداوند، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) را از دسیسه آنها با خبر نمود، و سپس این آیه را بر آن حضرت، نازل فرمود: «أَمْ أُبْرِمُوا آمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ»، «أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ».

۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ...

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَىٰ أَنْ قَالَ:

وَقَوْلُهُ: «كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ» (۱)، وَالَّذِي نَزَّلَ اللَّهُ مِمَّا افْتَرَضَ عَلَيَّ خَلْقِهِ مِنْ وَلَمَائِهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَكَانَ مَعَهُمْ أَبُو عُبَيْدَةَ، وَكَانَ كَاتِبُهُمْ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: «أَمْ أُبْرِمُوا آمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ»، «أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ»، الْآيَةَ (۲).

از عبد الرحمن بن کثیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن خدای متعال: ... تا آنجا که فرمودند:

و فرمایش خداوند در این آیه: «كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ»، یعنی: از آن چه که خداوند نازل

ص: ۳۵۲

۱- ۴۷/۲۶.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۷۶، ح ۵۸ و ج ۳۰، ص ۲۶۴، ح ۱۲۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۸۴ ح ۹۶۷۴ و ج ۵، ص ۶۸، ح ۹۸۵۹؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۷۲؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۰۲ و ص ۲۴۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۱۵، ح ۹۲ و ج ۵، ص ۴۲، ح ۶۷؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۱، ح ۴۳؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۵۰، ح ۴۳؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۲۴، ح ۱۶۰۱.

کرده بود، ناراحت بودند، و منظور از آن، ولایت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) است، که خداوند آن را بر مردم واجب کرده است، و کاتب آن گروه منافق، ابو عبیده بود که با آنها همراهی می کرد، پس خداوند این چنین نازل فرمود: «أَمْ أُبْرِمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ»، «أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ».

ص: ۳۵۳

{حم ۱ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۲}

حم (۱) سوگند به این کتاب روشنگر (۲)

عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى (عليه السلام)، إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ نَصِيرَانِي، وَنَحْنُ مَعَهُ بِالْعُرَيْضِ

...

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

فَقَالَ النَّصِيرَانِي: إِنِّي أَسْأَلُكَ، أَصْلَحَكَ اللَّهُ! قَالَ: سَلْ، قَالَ: أَخْبِرْنِي عَنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى، الَّذِي أُنزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه و آله و سلم)، وَ نَطَقَ بِهِ، ثُمَّ وَصَفَهُ بِمَا وَصَفَهُ بِهِ، فَقَالَ: «حم»، «وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ»، «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلِهِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ»، «فِيهَا يَفْرُقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ»، مَا تَفْسِيرُهَا فِي الْبَاطِنِ؟

فَقَالَ: أَمَّا «حم»، فَهُوَ مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه و آله و سلم)، وَ هُوَ فِي كِتَابِ هُودٍ، الَّذِي أُنزِلَ عَلَيْهِ، وَ هُوَ

مَنْقُوصُ الْحُرُوفِ، وَ أَمَّا «الْكِتَابُ الْمُبِينُ»، فَهُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ (عليه السلام). (الحديث) (۱)

از یعقوب بن جعفر بن ابراهیم نقل است که گفت: در خدمت حضرت امام موسی کاظم (علیه السلام)، در عریض (نزدیک مدینه) بودیم، مردی مسیحی بر ایشان وارد شد...

تا اینکه حدیث به این قسمت رسید:

شخص مسیحی عرض کرد: من از شما چند سؤال دارم، خداوند کار شما را اصلاح فرماید! حضرت فرمودند: بپرس! مسیحی عرض کرد: مرا از کتاب خدای متعال، که آن را بر حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، نازل کرده و به آن سخن گفته، و آن را آنگونه که باید وصف نموده و معرفی کرده، پس فرموده: «حم»، «وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ»، «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلِهِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ»، «فِيهَا يَفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ»، با خبر سازید، تفسیر باطنی این آیات چیست؟

حضرت فرمودند: اما منظور از «حم»، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، که نام ایشان در کتابی که بر حضرت هود (علیه السلام) نازل شده، اینچنین آمده است، و البته در آنجا از تعداد حروفش کاسته شده است، اما «کتاب مبین»، پس ایشان حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) هستند.

ص: ۳۵۵

۱- بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۸۷ ح ۱۲ و ج ۲۴، ص ۳۱۹، ح ۲۸ و ج ۴۸، ص ۸۵ ح ۱۰۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۸ ح ۹۶۹۱؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۴۰۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۱۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۲۳، ح ۱۴؛ حلیه الأیبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۴، ص ۲۱۷، ح ۱؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۷۸، ح ۴؛ مدینه معاجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۶، ص ۲۹۸، ح ۹۳؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۶، ص ۴۳، ح ۴؛ الوافی، ج ۳، ص ۷۹۹، ح ۱۴۱۴.

{وَلَقَدْ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ}

ما آنها را با علم (خویش) بر جهانیان برگزیدیم و برتری دادیم.

۱_ عَنِ الْفَضِيلِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَلَقَدْ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ»، قَالَ: الْأَيْمَةُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ مَنْ سِوَاهُمْ. (۱)

از فضیل نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره فرمایش خداوند عز و جل: «وَلَقَدْ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ»، فرمودند: منظور این است که، ائمه (علیهم السلام)، و پیشوایان از مؤمنان را، بر سایر مردم فضیلت و برتری دادیم.

۲_ عَنِ الْأَضْيَعِ بْنِ نُبَيْتَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ رَجُلٌ عَلَىٰ عَهْدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، وَ لَهُ فُلَمَاءٌ بِنَاحِيهِ آذْرِيحَانٌ، قَدِ اسْتَضِيَّ عَيْتٌ عَلَيْهِ، فَامْتَعَتْ جَانِبَهَا فَشَكَاَ إِلَيْهِ مَا قَدْ نَالَهُ، وَ أَنَّهُ كَانَ مَعَاشُهُ مِنْهَا، فَقَالَ لَهُ: اذْهَبْ فَاسْتَعِثْ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَقَالَ الرَّجُلُ: مَا أَزَالُ أَدْعُو وَ أَبْتِهَلُ إِلَيْهِ، وَ كَلِمًا قَرُبْتُ مِنْهَا حَمَلْتُ عَلَىٰ، قَالَ: فَكَتَبَ لَهُ رُفْعَةً فِيهَا: مِنْ عُمَرَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ إِلَىٰ مَرَدَةِ الْجَنِّ وَ الشَّيَاطِينِ، أَنْ يَذَلُّوا هَذِهِ الْمَوَاشِي لَهُ،

ص: ۳۵۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۲۸، ح ۵۰؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۱۷، ح ۹۷۱۲؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۵۵۶؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۳۲؛ اللوامع النورانية في اسماء علي و اهل بيته القرآنيه، ص ۶۳۰، ح ۱.

قَالَ: فَأَخَذَ الرَّجُلُ الرَّقْعَةَ، وَ مَضَى.

فَاغْتَمَمْتُ لِتَدْلِكَ غَمًّا شَدِيدًا، فَلَقِيْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا (عليه السلام)، فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا كَانَ، فَقَالَ: وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَ بَرَأَ النَّسِيمَةَ! لِيُعَوِّدَنَّ بِالْخَبِيَةِ.

فَهَيَّدَا مَيَابِي وَ طَالَتْ عَلَيَّ سَيِّئِي، وَ جَعَلْتُ أَرْقُبُ كُلَّ مَنْ جَاءَ مِنْ أَهْلِ الْجِبَالِ، فَإِذَا أَنَا بِالرَّجُلِ قَدَّ وَافَى، وَ فِي جَبْهَتِهِ شَجَّةٌ تَكَادُ الْيَدُ تَدْخُلُ فِيهَا، فَلَمَّا رَأَيْتُهُ بَادَرْتُ إِلَيْهِ، فَقُلْتُ لَهُ: مَا وَرَاءَكَ؟ فَقَالَ: إِنِّي صِرْتُ إِلَى الْمَوْضِعِ، وَ رَمَيْتُ بِالرَّقْعَةِ، فَحَمَلَ عَلَيَّ عِدَادًا مِنْهَا، فَهَيَّأَنِي أَمْرُهَا، فَلَمْ تَكُنْ لِي قُوَّةٌ بِهَا، فَجَلَسْتُ فَرَمَحْتَنِي أَحَدُهَا فِي وَجْهِ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ اكْفِنِيهَا، فَكَلُّهَا يَشْتَدُّ عَلَيَّ، وَ يَرِيدُ قَتْلِي، فَانصرفت عني، فسقطت، فجاء أخ لي فحملني، و لست أعقل، فلم أزل أتعالج حتى صلحت، و هذا الأثر في وجهي، فجئت لأعلمه يعني عمر.

فَقُلْتُ لَهُ: صِرْتُ إِلَيْهِ، فَأَعْلَمَهُ، فَلَمَّا صَارَ إِلَيْهِ وَ عِنْدَهُ نَفْرٌ، فَأَخْبَرَهُ بِمَا كَانَ، فَزَبَرَهُ وَ قَالَ لَهُ: كَذَبْتَ، لَمْ تَذْهَبْ بِكِتَابِي، قَالَ: فَحَلَفَ الرَّجُلُ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَ حَقَّ صَاحِبِ هَذَا الْقَبْرِ، لَقَدْ فَعَلَ مَا أَمَرَهُ بِهِ مِنْ حَمْلِ الْكِتَابِ وَ أَعْلَمَهُ أَنَّهُ قَدْ نَالَ مِنْهَا مَا يَرَى، قَالَ: فَزَبَرَهُ، وَ أَخْرَجَهُ عَنْهُ.

فَمَضَيْتُ مَعَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَتَبَسَّسَمَ، ثُمَّ قَالَ: أَلَمْ أَقُلْ لَكَ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ الرَّجُلُ؟! فَقَالَ لَهُ: إِذَا انصرفت فصرت إلى الموضع الذي هي فيه و قل: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، وَ أَهْلِ بَيْتِهِ الَّذِينَ اخْتَرْتَهُمْ عَلَيَّ عِلْمَ عَلَى الْعَالَمِينَ، اللَّهُمَّ فَذَلِّلْ لِي صُعُوبَتَهَا وَ حَزَانَتَهَا، وَ اكْفِنِي شَرَّهَا، فَإِنَّكَ الْكَافِي الْمُعَافِي وَ الْعَالِبُ الْقَاهِرُ».

فَانصرفت الرَّجُلُ رَاجِعًا، فَلَمَّا كَانَ مِنْ قَابِلِ قَدِيمِ الرَّجُلِ، وَ مَعَهُ جُمْلَةُ قَدَّ حَمَلَهَا مِنْأَثْمَانِهَا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَصَارَ إِلَيْهِ وَ أَنَا مَعَهُ، فَقَالَ: تُخْبِرُنِي أَوْ أُخْبِرُكَ؟ فَقَالَ الرَّجُلُ: بَلْ تُخْبِرُنِي، يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ!

قَالَ: كَأَنَّكَ صِرْتَ إِلَيْهَا، فَجَاءَتْكَ وَ لَأَذَتْ بِكَ خَاضِعَةً ذَلِيلَةً، فَأَخَذَتْ بِنَوَاصِيهَا وَاحِدًا بَعْدَ آخَرَ.

فَقَالَ الرَّجُلُ: صِدَقْتَ، يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! كَأَنَّكَ كُنْتَ مَعِيَ، فَهَذَا كَانَ فَتَفَضَّلَ بِقَبُولِ مَا جِئْتُكَ بِهِ، فَقَالَ: امْضِ رَاشِدًا بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهِ، وَ بَلَغَ الْخَبْرُ عُمَرَ، فَغَمَّهُ ذَلِكَ حَتَّى تَبَيَّنَ الْعُجْمُ فِي وَجْهِهِ، وَ انْصَرَفَ الرَّجُلُ، وَ كَانَ يُحِجُّ كُلَّ سَنَةٍ، وَ قَدْ أَنْمَى اللَّهُ مَالَهُ، قَالَ: وَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، كُلُّ مَنْ اسْتَضَعَبَ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ مَالِهِ أَوْ أَهْلٍ أَوْ وَلَدٍ أَوْ أَمْرٍ فِرْعَوْنٍ مِنَ الْفِرَاعِنَةِ، فَلْيَبْتَهِلْ بِهَذَا الدُّعَاءِ، فَإِنَّهُ يَكْفِي مِمَّا يَخَافُ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى وَ بِهِ الْقُوَّةُ. (١)

از اصبع بن نباته، از عبدالله بن عباس نقل است که گفت: در زمان خلافت عمر بن خطاب، مردی در منطقه آذربایجان گله ای شتر داشت که رم کرده بودند، و اجازه نمی دادند کسی به آنها نزدیک شود، به همین دلیل آن مرد نزد عمر رفت، و درخواست چاره جویی نمود.

عمر گفت: برو از خداوند کمک بخواه، آن شخص گفت: بسیار دعا کرده و طلب حل مشکل کرده ام، اما اثری نداشته و هر گاه به آنها نزدیک می شوم به من حمله می کنند، عمر در رقعه ای برای او چنین نوشت: از عمر، امیرالمؤمنین به جنیان سرکش و شیاطین! شترهای این مرد را برایش رام و مسخر کنید!

آن مرد رقعه را برداشت و رفت، من به خاطر این مسئله، بسیار اندوهگین بودم، و به همین دلیل به دیدار حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) رفتم و جریان را برای ایشان

ص: ۳۵۸

۱- بحار الأنوار، ج ۴۱، ص ۲۳۹، ح ۱۰ و ج ۹۲، ص ۱۹۱، ح ۲۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۷، ح ۹۷۱۳؛ الخرائج و الجرائح، ج ۲، ص ۵۵۶، ح ۱۵؛ خصائص الأئمة (عليهم السلام) (خصائص أمير المؤمنين (عليه السلام))، ص ۴۸؛ اللوامع النورانية فی اسماء علی و اهل بيته القرآنية، ص ۶۳۰، ح ۲؛ مدینه معجز الأئمة الإثني عشر، ج ۱، ص ۳۰۶، ح ۱۹۲.

تعریف کردم.

حضرت فرمودند: قسم به خدایی که دانه را شکافت و انسان را آفرید! بدون دست یافتن به نتیجه باز خواهد گشت، پس مقداری از اندوهم کاسته شد.

زمان در حال سپری شدن بود و من به همه کسانی که از طرف مناطق کوهستانی می آمدند، دقت می کردم، که ناگهان مردی را دیدم که چهره اش برایم آشنا بود، ولی در پیشانی اش شکافی دیدم که دست در آن داخل می شد.

زمانی که او را دیدم به سرعت به سویش رفتم و از او پرسیدم: چه اتفاقی برایت افتاده است؟ آن مرد پاسخ داد: من به آنجا رفتم و رقعۀ را انداختم. ناگهان تعدادی از شترهایم به من حمله کردند و من توان مقابله و دفاع از خودم در برابر حمله آنها را نداشتم. به همین دلیل یکی از آنها به صورت من لگدی زد. در این هنگام دعا کردم: خدایا! مرا از شر این چهارپایان نجات بده. همه شترها به طرف من آمدند، و می خواستند مرا بکشند. اما ناگهان از اطرافم دور شدند، من نیز بیهوش افتادم، که یکی از برادرانم به طرفم آمده و مرا با خود به خانه آورده بود.

از آن زمان تاکنون تحت معالجه بودم تا این که کم کم حالم بهتر شد، اما اثر آنضربه بر پیشانی ام مانده است. برای همین آمده ام تا جریان را به عمر خبر بدهم، به او گفتم: نزد او برو و ماجرایت را برایش تعریف کن.

پس وقتی که آن مرد نزد عمر رفت، دید شخصی نزد او است، و جریان را برایش تعریف کرد، این امر بر عمر بسیار گران آمد و گفت: دروغ می گویی! نوشته مرا نبرده ای، آن شخص به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) قسم خورد که با آن نوشته، آن گونه که دستور داده بود، عمل کرده است، و چنان که همه می بینند، این بلا و مصیبت بر سرش آمده است. عمر خشمگین شد و او را از آنجا اخراج کرد.

من به همراه آن شخص، به نزد حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) رفتم، پس حضرت (علیه السلام) لبخندی زدند، و سپس فرمودند: آیا به تو نگفتم که آن شخص بر می گردد؟ سپس رو به آن شخص نمودند و فرمودند: وقتی که از این جا رفتی، به همان جایی که گله در آن جاست، برو و بگو: «اللهم انی اتوجه الیک بنبیك نبی الرحمة، و اهل بیته الذین اخترتهم علی علم علی العالمین، اللهم فذلّل لی صعوبتها، و حزانتها، و اکفنی شرّها، فانک الکافی المعافی الغالب القاهر».

یعنی: (خدایا! من با توسّل به پیامبرت که پیامبر رحمت است، و اهل بیتش که آنها را بر جهانیان برتری دادی، به درگاہت روی آورده ام، خدایا! خشونت و سنگدلی آنها را برطرف نما و آنها را برایم رام بفرما، و شر آنها را از سر من کوتاه کن، تو بی نیاز کننده، سلامت دهنده و غالب و چیره هستی).

آن مرد به سوی شترهایش برگشت، و پس از مدّتی دوباره نزد امیرالمؤمنین (علیه السلام) بازگشت در حالی که با خودش کیسه ای همراه داشت، و من نیز همراه اورفتم.

حضرت از او پرسیدند: به من می گویی چه شد، یا من به تو بگویم؟ آن شخص گفت: بله! شما بفرمایید!

امام (علیه السلام) فرمودند: تو به سوی شترهایت رفتی، و آنها رام و فرمانبردار به سوی تو آمدند، و تو تک تک آنها را تحت کنترل خودت درآوردی؟

آن شخص گفت: بله، ای امیرالمؤمنین! گویی شما همراه من بوده اید، و این چنین شد. بر من منت بگذارید و هدیه ای که برایتان آورده ام را از من بپذیرید!

حضرت فرمودند: خداوند به کارهایت برکت بدهد، برو به سایر امورت رسیدگی نما.

این فضیلت مولا، به اطلاع عمر رسید، و باعث ایجاد اندوه شدیدی در قلبش

شد. به طوری که این غم در چهره اش آشکار بود، آن شخص مدینه را ترک نمود و هر سال فریضه حج را انجام می داد. پس خداوند به دارایی اش برکت داده بود.

ابن عباس گفت: امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: هر کس در امور مادی، خانوادگی یا برخورد با حاکمان زمانه خویش، دچار مشکل شده است، این دعا را بخواند، که به امید خدا، از شر آن چه از آن بیم دارد، رهایی خواهد یافت.

ص: ۳۶۱

{يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَىٰ عَنْ مَوْلَىٰ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ۚ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ ۗ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۚ} ۴۲

روزی که هیچ دوستی کمترین کمکی به دوستش نمی کند، و از هیچ سو یاری نمی شوند (۴۱) مگر کسی که خدا او را مورد رحمت قرار داده، چرا که او عزیز و رحیم است! (۴۲)

۱_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو بَصِيرٍ، وَقَدْ خَفَرَهُ النَّفْسُ ...
سَاقَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

قَالَ: قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! زِدْنِي، فَقَالَ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ! وَاللَّهِ! مَا اسْتَيْشَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِأَحَدٍ مِنْ أَوْصِيَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَلَا أَتْبَاعِهِمْ، مَا خَلَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ شَيْعَتَهُ، فَقَالَ فِي كِتَابِهِ وَقَوْلُهُ الْحَقُّ: «يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَىٰ عَنْ مَوْلَىٰ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ»، «إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ»، يَعْنِي بِذَلِكَ عَلِيًّا (عليه السلام) وَ شَيْعَتَهُ. (الحديث) (۱)

از محمد بن سلیمان، از پدرش نقل است که گفت: در خدمت حضرت امام

ص: ۳۶۲

۱- الإختصاص، ص ۱۰۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۰۷، ح ۹ و ج ۴۷، ص ۳۹۳، ح ۱۱۴ و ج ۶۵، ص ۵۰، ح ۹۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۹، ح ۹۷۱۴؛ تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۴۰۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۳۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۲۹، ح ۴۰؛ فضائل الشیعه، ص ۲۳، ح ۱۸؛ الکافی، ج ۸، ص ۳۵، ح ۶؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲۵، ص ۸۰، ح ۶؛ الوافی، ج ۵، ص ۷۹۷، ح ۳۰۶۱.

جعفر صادق (علیه السلام) بودم که ابو بصیر نفس زنان وارد شد ...

تا اینکه حدیث به اینجا رسید:

ابو بصیر عرض کرد: فدایتان شوم! برایم بیشتر بفرمایید.

حضرت فرمودند: ای ابا محمد! به خدا سوگند! خداوند عزّ و جل هیچ یک از اوصیای پیامبران و پیروانشان را جدا نکرده، جز امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) و شیعیان آن حضرت را، پس خداوند در کتابش فرموده، و البته که سخنش حق است: «يَوْمَ لَا يَغْنَى مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئاً وَلَا هُمْ يَنْصِرُونَ»، «إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ»، و مقصود خداوند از آن، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) و شیعیان آن حضرت، است.

۲_ عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ، قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): وَ نَحْنُ فِي الطَّرِيقِ فِي لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ، أَقْرَأُ، فَإِنَّهَا لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ قُرْآنًا، فَقَرَأْتُ: «إِنَّ يَوْمَ الْفَضْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ» (۱)، «يَوْمَ لَا يَغْنَى مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئاً وَلَا هُمْ يَنْصِرُونَ»، «إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ»، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): نَحْنُ، وَاللَّهِ! الَّذِي رَحِمَ اللَّهُ، وَ نَحْنُ، وَاللَّهِ! الَّذِي اسْتَشَنَى اللَّهُ، لَكُنَّا نُغْنَى عَنْهُمْ. (۲)

از زید شحام نقل است که گفت: در شب جمعه ای در حالی که در خدمت حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در راه بودیم، آن حضرت به من فرمودند: قرآن بخوان، زیرا شب جمعه، شب قرآن است، من نیز این آیات را خواندم: «إِنَّ يَوْمَ الْفَضْلِ مِيقَاتُهُمْ

ص: ۳۶۳

۱- ۴۴/۴۰.

۲- بحار الأنوار، ج ۴۷، ص ۵۵، ح ۹۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۹، ح ۹۷۱۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۳۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۲۹، ح ۳۹؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۳، ح ۵۶؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۷۱، ح ۵۶؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۹۴، ح ۱۵۴۹.

أَجْمَعِينَ»، «يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئاً وَ لَا هُمْ يَنْصُرُونَ»، إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ»، پس امام صادق (علیه السلام) فرمودند: به خدا قسم! ما همان کسانی هستیم که خداوند به آنها رحم می کند، و به خدا قسم! خداوند ما را استثنا نموده است، ولی ما برای دوستانمان فایده داریم و آنها را بی نیاز می کنیم.

۳_ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئاً وَ لَا هُمْ يَنْصُرُونَ»، «إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ»، قَالَ: نَحْنُ أَهْلُ الرَّحْمَةِ. (۱)

از یعقوب بن شعیب نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن خدای متعال: «يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئاً وَ لَا هُمْ يَنْصُرُونَ»، «إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ»، فرمودند: ما اهل رحمت هستیم.

ص: ۳۶۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۰۶، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۹، ح ۹۷۱۷؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۵۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۳۶.

{أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ}

آیا کسانی که مرتکب بدیها و گناهان شدند گمان کردند که ما آنها را همچون کسانی قرار می دهیم که ایمان آورده و اعمال صالح انجام داده اند که حیات و مرگشان یکسان باشد؟! چه بد داوری می کنند!

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ»، الْآيَةَ قَالَ: إِنَّهَا نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) ، وَ حَمْزَةَ وَ عُيَيْدَةَ بْنِ الْحَارِثِ، هُمُ الَّذِينَ آمَنُوا، وَ فِي ثَلَاثِهِ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، عُتْبَةَ وَ شَيْبَةَ ابْنَيْ رَبِيعَةَ وَ الْوَلِيدَ بْنَ عُتْبَةَ، وَ هُمُ، «الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ». (۱)

از ابن عباس نقل است که، در باره فرمایش خدای عز و جل: «أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ»، گفت: این آیه در باره حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) ، حمزه بن عبد المطلب و عبیده بن حارث نازل شده که ایمان آورده بودند، و همچنین در باره سه تن از مشرکان به نامهای عتبه بن ربیع، شیبه بن ربیع و ولید بن عقبه، همنازل شده است، که اینها همان کسانی بودند که مرتکب اعمال بدی شدند.

ص: ۳۶۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۸۴، ح ۸۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۹، ح ۹۷۴۳؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۵۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۵۶؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۳۷، ح ۸۷۲.

{ هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ ۖ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ }

این کتاب ما است که به حق با شما سخن می گوید، ما آنچه را انجام می دادید می نوشتیم!

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): قَوْلُهُ تَعَالَى: «هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ»، قَالَ: إِنَّ الْكِتَابَ لَا يَنْطِقُ، وَ لَكِنْ مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ أَهْلُ بَيْتِهِ (عليهم السلام)، هُمُ النَّاطِقُونَ بِالْكِتَابِ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: به حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) عرض کردم: در باره آیه: «هذا كتابنا ينطق عليكم بالحق» چه می فرمایید؟ حضرت فرمودند: همانا کتاب که سخن نمی گوید، ولی حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و اهل بیتشان (علیهم السلام)، همان کسانی هستند که بر اساس قرآن سخن می گویند.

ص: ۳۶۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۱۹۷، ح ۲۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۱، ح ۹۷۵۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۶۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۶۱؛ اللوامع النورانيه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنيه، ص ۶۳۷، ح ۱۱۶۲.

{إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ}

کسانی که گفتند: «پروردگار ما الله است»، سپس استقامت کردند، نه ترسی برای آنان است و نه اندوهگین می شوند.

فی تفسیر القمی: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»، قَالَ: اسْتَقَامُوا عَلَىٰ وَلايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱)

علی بن ابراهیم قمی در تفسیرش در باره آیه: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»، گفت: منظور، استقامت و پایداری در ایمان به ولایت امیرالمؤمنین (عليه السلام) است.

ص: ۳۶۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۸۵، ح ۱۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۸، ح ۹۷۶۶؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۹۷.

{الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ}

کسانی که کافر شدند و (مردم را) از راه خدا بازداشتند، (خداوند) اعمالشان را نابود می کند!

۱_ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ الْعَبَّاسِ الْحَرِيشِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسِ مُجْتَمِعُونَ، بِصَوْتِ عَالٍ: «الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ».

فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ: يَا أَبَا الْحَسَنِ! لِمَ قُلْتَ مَا قُلْتَ؟ قَالَ: قَرَأْتُ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ.

قَالَ: لَقَدْ قُلْتُهُ لِأَمْرٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ: «وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا» (۱)، أَفَتَشْهَدُ عَلَيَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَنَّهُ اسْتَخْلَفَ أَبَا بَكْرٍ؟ قَالَ: مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَوْصَى إِلَّا إِلَيْكَ، قَالَ: فَهَلَّا بَايَعْتَنِي!؟

قَالَ: اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيَّ أَبِي بَكْرٍ، فَكُنْتُ مِنْهُمْ، فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): كَمَا اجْتَمَعَ أَهْلُ الْعِجْلِ عَلَى الْعِجْلِ، هَاهُنَا فُتِنْتُمْ، وَ مَثَلُكُمْ: «كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَ تَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ»، «صِيغَةُ بَكْمَعْنِي

از حسن بن عباس حریشی نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: پس از وفات رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، در حالی که مردم در مسجد جمع شده بودند، امیرالمؤمنین (علیه السلام) با صدای بلند این آیه را تلاوت فرمودند: «الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ».

ابن عباس به آن حضرت عرض کرد: ای ابا الحسن! چرا این آیه را خواندید؟! امیرالمؤمنین (علیه السلام)

فرمودند: فقط آیه ای از قرآن را خواندم.

ابن عباس گفت: حتماً منظور خاصی داشتید که این آیه را خواندید. حضرت فرمودند: آری! خداوند در کتابش فرموده است: «وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا»، آیا تو شهادت می دهی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، ابوبکر را به خلافت پس از خودشان، برگزیده باشند؟

ابن عباس پاسخ داد: من نشنیدم که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) کسی جز شما را وصی خود قرار داده باشند.

حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: پس چرا با من بیعت نکردی؟ ابن عباس پاسخ داد: مردم ابوبکر را انتخاب کردند و من فقط یک تن از آنها بودم. حضرت فرمودند: همان گونه که بنی اسرائیل بر پرستش گوساله سامری جمع

ص: ۳۶۹

۱- ۲/۱۷ و ۱۸

۲- بحار الأنوار، ج ۲۹، ص ۱۹، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۴، ح ۹۸۱۰؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۰؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۰۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۱۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۶، ح ۷.

شدند، پس این بلا و امتحان شما است، و مثل شما: «كَمَثَلِ الذِّبْيِ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ»، «صُمُّ بُكُمْ عُمِّي فَهُمْ لَا يَرِجْعُونَ».

۲- عَنْ سَيِّدِ بْنِ طَرِيفٍ وَ أَبِي حَفْزَةَ، عَنِ الْأَصْبَغِ، عَنْ عَلِيٍّ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ: سُورَةُ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) آيَةٌ فِيْنَا وَ آيَةٌ فِي بَنِي أُمِيهِ. (۱)

از اصبغ نقل است که گفت: حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: در سوره محمد (صلى الله عليه وآله وسلم)، یک آیه در باره ما نازل شده و یک آیه در باره بنی امیه.

۳- فی تفسیر القمی: «الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالُهُمْ»، نَزَلَتْ فِي أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) ، الَّذِينَ ارْتَدُّوا بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ غَصِبُوا أَهْلَ بَيْتِهِ حَقَّهُمْ، وَ صَدُّوا عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ وَلَايَةِ الْأَيْمَةِ (عليهم السلام)، «أَضَلَّ أَعْمَالُهُمْ»، أَى أَبْطَلَ مَا كَانَ تَقَدَّمَ مِنْهُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) مِنْ الْجِهَادِ وَ النَّصْرَةِ. (۲)

علی بن ابراهیم قمی در تفسیر آیه: «الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ

ص: ۳۷۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۸۴، ح ۸۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۵، ح ۹۸۱۱؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۶۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۱۲؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۴۰، ح ۸۷۶؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیه، ص ۶۴۲، ح ۱۱۶۸.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۰، ص ۱۵۸، ح ۱۶ و ج ۳۶، ص ۸۶، ح ۱۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۴، ح ۹۸۰۹؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۰؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۰۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۱۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۶، ح ۶.

أَعْمَالُهُمْ»، می گوید: این آیه در باره اصحاب رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شده است، که پس از آن حضرت، مرتد شدند و حق اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) را غصب نمودند و در مقابل امیر المؤمنین (علیه السلام) ایستادند، و راه ولایت آن حضرت و ائمه (علیهم السلام) را بستند، «أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ»، یعنی خداوند، تمام اعمالشان، از قبیل جهاد و یاری رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، که قبل از آن، در رکاب آن حضرت، انجام داده بودند را، باطل نمود.

۴- جَعْفَرُ وَ أَبُو جَعْفَرٍ (علیهما السلام)، فِي قَوْلِهِ: «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا»، يَعْنِي بَنِي أُمَيَّةَ، «وَصِيدُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ»، عَنْ وَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام). (۱)

ابن شهر آشوب، از حضرت امام محمد باقر و حضرت امام جعفر صادق (علیهما السلام) روایت کرده است که در باره آیه: «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا»، فرمودند: یعنی بنی امیه، و مقصود از «وَصِيدُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ»، یعنی از ولایت حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) است.

ص: ۳۷۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۶۴، ذیل ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۵، ح ۹۸۱۴؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۷۲.

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَخْبَطَ أَعْمَالَهُمْ}

این به خاطر آن است که از آنچه خداوند نازل فرموده کراهت داشتند، از این رو خدا اعمالشان را حبط و نابود کرد!

۱- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ: نَزَلَ جِبْرِئِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِهَذِهِ آيَةٍ هَكَذَا: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِي عَلِيٍّ»، إِلَّا أَنَّهُ كَشَطَ الْإِسْمَ، «فَأَخْبَطَ أَعْمَالَهُمْ». (۱)

از ابو حمزه نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) فرمودند: جبرئیل (عليه السلام) برای حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) این آیه را اینگونه نازل نمود: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِي عَلِيٍّ - فَأَخْبَطَ أَعْمَالَهُمْ»، مگر اینکه روی اسم آن حضرت را خط کشیدند و از آیه حذف نمودند، پس خداوند، همه اعمالشان را نابود نمود.

۲- عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، أَنَّهُ قَالَ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ»، فِي عَلِيٍّ (عليه السلام)، «فَأَخْبَطَ أَعْمَالَهُمْ». (۲)

از جابر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام)، در باره فرمایشهای

ص: ۳۷۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۸۷؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۰۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج

۱۲، ص ۲۲۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۱، ح ۲۱.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۸۵، ح ۸۷ و ج ۳۶، ص ۱۵۸، ح ۱۳۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۸، ح ۹۸۲۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۶۸.

متعال: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ»، فرمودند: یعنی آنها از آنچه که در باره حضرت علی (علیه السلام) نازل می شد، بدشان می آمد، پس خداوند هم، تمام اعمالشان را نابود نمود.

۳_ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): «كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ»، فِي حَقِّ عَلِيٍّ (عليه السلام). (۱)

حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره آیه: «كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ»، فرمودند: مقصود این است که، آنها از آنچه که در حق حضرت علی (علیه السلام) نازل شده بود، کراهت داشتند.

ص: ۳۷۳

۱- تفسیر شریف لاهیجی، ج ۴، ص ۱۶۷؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۲۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۱، ح ۲۲؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۹، ص ۱۴۹.

﴿إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ۚ﴾ {۲۶}

کسانی که بعد از روشن شدن هدایت برای آنها، پشت به حق کردند، شیطان اعمال زشتشان را در نظرشان زینت داده و آنان را با آرزوهای طولانی فریفته است! (۲۵) این بخاطر آن است که کسانی که نزول وحی الهی را کراهت داشتند گفتند: «ما در بعضی از امور از شما پیروی می کنیم؟» در حالی که خداوند پنهانکاری آنان را می داند. (۲۶)

۱_ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ»، فَلَانٌ وَفُلَانٌ وَفُلَانٌ، ارْتَدُّوا عَنِ الْإِيمَانِ فِي تَرْكِ وَلِيهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام).

قُلْتُ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ»، قَالَ: نَزَلَتْ، وَاللَّهُ فِيهِمَا وَفِي أَتْبَاعِهِمَا، وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِي نَزَلَ بِهِ جَبْرَائِيلُ (عليه السلام) عَلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم): «ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ - فِي عَلِيٍّ (عليه السلام) - سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ»، قَالَ: دَعَا بَنِي أُمِّيهِ إِلَىٰ مِيثَاقِهِمْ، أَلَّا يَصِيرُوا الْأَمْرَ فِينَا بَعْدَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ لَا يُعْطُونَآ مِنَ الْخُمْسِ شَيْئًا، وَقَالُوا: إِنْ أُعْطِينَاهُمُ إِيَّاهُ لَمْ يَحْتَاجُوا إِلَىٰ شَيْءٍ وَ لَمْ يَبَالُوا أَنْ يَكُونَا لِمَا مَرُّ فِيهِمْ، فَتَعَالَوْا: سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ الَّذِي دَعَوْتُمُونَا إِلَيْهِ، وَهُوَ الْخُمْسُ أَلَّا نُعْطِيَهُمْ مِنْهُ شَيْئًا، وَقَوْلُهُ: «كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ»، وَ الَّذِي نَزَّلَ اللَّهُ مَا

افْتَرَضَ عَلَيَّ خَلْقِهِ مِنْ وَلَمَّيْهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، وَ كَانَ مَعَهُمْ أَبُو عُبَيْدَةَ ، وَ كَانَ كَاتِبُهُمْ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ : «أَمْ أُبْرَمُوا أَمْراً فَإِنَّا مُبْرَمُونَ» ، «أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَ نَجْوَاهُمْ» (١) ، الْآيَةَ (٢).

از عبد الرحمن بن كثير نقل است كه گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره سخن خدای متعال: «إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْيَارِهِمْ مِّنْ بَعِيدٍ مَّا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ» فرمودند: منظور از آن اولی، دومی و سومی هستند كه از ایمان آوردن به ولایت امیرالمؤمنین (عليه السلام) روی گردان شده و مرتد شدند.

راوی گوید: من عرض کردم: در باره آیه: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَئِئَطِغُكُمْ فِي بَعْضِ الْأُمْرِ» ، بفرمایید. حضرت فرمودند: به خدا قسم! این آیه در باره اولی و دومی و پیروانشان نازل شده است. و جبرئیل (عليه السلام) این چنین فرمایش خداوند عز و جل را بر حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل کرد: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ فِي عَلِيٍّ (عليه السلام) _ سَئِئَطِغُكُمْ فِي بَعْضِ الْأُمْرِ». سپس حضرت فرمودند: آنها بنی امیه را به پیمان خود دعوت کردند كه بعد از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) ، امامت را در خاندان ما نگذارند، و از خمس چیزی به ما ندهند، و گفتند: اگر به آنها خمس را بدهیم، به چیزی احتیاج نخواهند داشت، و از نبودن امر امامت در میان آنها باکی ندارند.

ص: ۳۷۵

۱- ۴۳/۷۹و۸۰.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۷۶، ح ۵۸ و ج ۳۰، ص ۲۶۴، ح ۱۲۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۸، ح ۹۸۵۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۷۲؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۱۰۱ و ص ۲۴۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۶۱۵، ح ۹۲ و ج ۵، ص ۴۲، ح ۶۷؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۰، ح ۴۳؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۴۸، ح ۴۳؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۲۴، ح ۱۶۰۱.

بنی امیه به آنها گفتند: ما از شما در بعضی از آنچه دعوتمان می کنید، پیروی می کنیم، و آن موضوع خمس است که به آنها چیزی ندهیم.

و فرمایش خداوند در این آیه: «كِرْهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ»، یعنی: از آن چه که خداوند نازل کرده بود، ناراحت بودند، و منظور از آن، ولایت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) است، که خداوند آن را بر مردم واجب کرده است، و کاتب آن گروه منافق، ابو عبیده بود که با آنها همراهی می کرد، پس خداوند این چنین نازل فرمود: «أَمْ أُبْرِمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ»، «أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ».

۲_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَبِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ»، قَالَ: الْهُدَىٰ هُوَ سَبِيلُ عَلِيِّ (عليه السلام). (۱) از محمد بن علی حلبی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره آیه: «إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ»، فرمودند: منظور از هدی، راه امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) است.

۳_ الْمَرْوِيُّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) وَ أَبِي عَمِيرٍ (عليه السلام): أَنَّهُمْ بَنَوْا أَمِيَهُ كِرْهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ فِي وِلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۲)

ص: ۳۷۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۸۶، ح ۹۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۹، ح ۹۸۶۱؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۶۹.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۰، ص ۱۶۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۹، ح ۹۸۶۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۴۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۲، ح ۶۹؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۹، ص ۱۶۰.

از حضرت امام محمّد باقر (علیه السلام) و حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) روایت است که فرمودند: همانا منظور از آنها بنی امیه هستند، که از ولایت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام)، که از سوی خداوند نازل شده بود، ناراحت و بیزار بودند.

ص: ۳۷۷

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ ۖ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ}

این به خاطر آن است که آنها از آنچه خداوند را به خشم می آورد پیروی کردند، و آنچه را موجب خشنودی اوست کراهت داشتند از این رو (خداوند) اعمالشان را نابود کرد!

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ»، قَالَ: كَرِهُوا عَلِيًّا (عليه السلام) وَكَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) رِضَا اللَّهِ وَرِضَا رَسُولِهِ، أَمَرَ اللَّهُ بِوَلَايَتِهِ يَوْمَ بَدْرٍ وَ يَوْمَ حُنَيْنٍ وَ بَطْنِ نَخْلَةٍ وَ يَوْمَ التَّرْوِيهِ، نَزَلَتْ فِيهِ اثْنَتَانِ وَ عِشْرُونَ آيَةً فِي الْحِجَّةِ الَّتِي صُدَّ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ بِالْجُحْفَةِ وَ بِحُجْمٍ. (۱)

از جابر بن یزید نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن خداوند عز و جل: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: آنها از امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) بیزار بودند، در حالی که حضرت علی (علیه السلام) مورد رضایت خداوند و پیامبرش بودند، خداوند در روز بدر، روز حنین و پای درخت خرما (بیعت رضوان)، یوم التروییه و روز عرفه به مؤمنان

ص: ۳۷۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۹۲، ح ۲ و ج ۳۶، ص ۱۵۹، ح ۱۳۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۹، ح ۹۸۶۴؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۶۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۴۷؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۳۷۱، ح ۸؛ اللوامع النورانیه فی أسماء علی و أهل بیته القرآنیه، ص ۶۵۰، ح ۱۱۸۴.

دستور داد تا ولایت آن حضرت را بپذیرند. و همچنین در باره آن حضرت، بیست و دو آیه، در حجی که (مشرکان) مانع ورود رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به مسجد الحرام شدند، و در جحفه (از میقات های حج)، و در غدیر خم نازل شد.

۲_ ابن شهر آشوب: التباقر (علیه السلام) فی قوله تعالی: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسِيخَطَ اللَّهُ وَ كَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ»، قَالَ: كَرِهُوا عَلِيًّا (علیه السلام)، وَ كَانَ أَمَرَ اللَّهُ بِوَلَايَتِهِ يَوْمَ بَدْرٍ وَ حُنَيْنٍ وَ يَوْمَ بَطْنِ نَخْلَةَ وَ يَوْمَ التَّرْوِيهِ وَ يَوْمَ عَرَفَةَ، نَزَلَتْ فِيهِ خَمْسَ عَشْرَةَ آيَةً فِي الْحَجَّةِ الَّتِي صُدَّ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، بِالْجُحْفَةِ وَ حُمْ، وَ عَنِّي بِقَوْلِهِ تَعَالَى: «اتَّبِعُوهُمْ يَإِخْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ» (۱)، عَلِيًّا (علیه السلام). (۲)

حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره سخن خدای متعال: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسِيخَطَ اللَّهُ وَ كَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ»، فرمودند: آنها از امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) بیزار بودند، و حال آنکه خداوند در روز جنگ بدر، حنین، بطن نخله، یوم التروییه و روز عرفه، دستور داده بود تا ولایت حضرت علی (علیه السلام) را بپذیرند، و خداوند پانزده آیه در فضیلت آن حضرت، در حجی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) را از ورود به مسجد الحرام بازداشتند، در جحفه و غدیر خم، نازل فرموده است، و مقصود از این سخن خدای متعال: «اتَّبِعُوهُمْ يَإِخْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ»، حضرت علی (علیه السلام) هستند.

ص: ۳۷۹

۱- ۹/۱۰۰.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۰۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۰، ح ۹۸۶۵؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۴۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۳، ح ۷۰؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۳۷۲، ح ۱۱؛ اللوامع النورانیة فی أسماء علی و أهل بيته القرآنیة، ص ۶۵۰، ح ۱۱۸۵؛ مناقب آل أبي طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۱۰۰.

{أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ}

آیا کسانی که در دلهایشان بیماری است گمان کردند خدا کینه هایشان را آشکار نمی کند؟!

عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا نَصَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلِيًّا (عليه السلام) يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ، قَالَ قَوْمٌ: مَا بَأَلُو يَرْفَعُ ضَبْعَ ابْنِ عَمِّهِ؟! فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: «أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ». (۱)

از جابر نقل است که گفت: حضرت ابا جعفر، امام محمد باقر (علیه السلام)، فرمودند: جابر بن عبدالله انصاری، که خدا از او خشنود باشد، گفت: زمانی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در روز غدیر خم، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) را به ولایت منصوب نمودند، گروهی گفتند: او را چه شده است که دست پسر عمویش را بالا می برد؟ پس در این هنگام خدای متعال این آیه را نازل فرمود: «أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ».

ص: ۳۸۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۸۶، ح ۹۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۰، ح ۹۸۶۶؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۷۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۴۸.

{وَلَوْ نَشَاءُ لَارْتَيْنَاكُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ ۚ وَتَعَرَّفْنَهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ}

و اگر ما بخواهیم آنها را به تو نشان می دهیم تا آنان را با قیافه هایشان بشناسی، هر چند می توانی آنها را از طرز سخنانشان بشناسی و خداوند اعمال شما را می داند!

۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَلَتَعَرَّفْنَهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ»، قَالَ: بُغِضُهُمْ لِعَلِيِّ (عليه السلام). (۱).

از ابو سعید خدری نقل است که گفت: در باره سخن خداوند عز و جل: «وَلَتَعَرَّفْنَهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ»، مقصود، کینه آنها نسبت به امیر المؤمنین علی (علیه السلام) است.

۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، فِي قَوْلِهِ جَلَّ وَعَزَّ: «وَلَتَعَرَّفْنَهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ»، قَالَ: بِيُغْضِيهِمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۲).

ص: ۳۸۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۸۶، ح ۹۲؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۷۰، ح ۹۸۶۷؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ۵۷۰؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۴۹.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۷۷، ذیل ح ۱۷۰ و ج ۳۹، ص ۲۶۰، ح ۳۵؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۷۱، ح ۹۸۷۲؛ تفسير الصافي، ج ۵، ص ۳۰؛ شواهد التنزيل، ج ۲، ص ۲۴۸، ح ۸۸۳؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۲۰۵.

از ابو سعید خدری نقل است که در باره سخن خدای عزّ و جلّ: «وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ»، گفت: مقصود از شناخت آنان از لحن گفتارشان، کینه و دشمنی آنان نسبت به حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) است.

ص: ۳۸۲

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحِطُّ بِأَعْمَالِهِمْ}

آنان که کافر شدند و (مردم را) از راه خدا بازداشتند و بعد از روشن شدن هدایت برای آنان (باز) به مخالفت با رسول (خدا) برخاستند، هرگز زیانی به خدا نمی رسانند و (خداوند) بزودی اعمالشان را نابود می کند!

۱- عَنْ أَبِي الْوَرْدِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام): «وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ»، قَالَ: فِي أَمْرِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

از ابو الورد نقل است که گفت: حضرت ابا جعفر، امام محمد باقر (عليه السلام) در باره آیه: «وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ»، فرمودند: یعنی در امر ولایت حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام)، با فرستاده خدا، مخالفت کردند.

۲- قَالَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ: «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ»، قَالَ: عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «وَشَاقُّوا الرَّسُولَ»، أَيْ قَطَعُوهُ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ بَعْدَ أَخْذِهَا لِمِثَاقٍ

ص: ۳۸۳

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۹۷ و ج ۳۶، ص ۱۱۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۲، ح ۹۸۷۶؛ كشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۱۷؛ كشف اليقين فی فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام)، ص ۳۷۳؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۸۳.

علی بن ابراهیم قمی در بارهٔ این سخن خدای متعال: «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ»، گفت: منظور از «سبیل الله»، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) هستند، یعنی: دیگران را از ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) باز داشتند، «وَشَاقُّوا الرَّسُولَ»، یعنی مخالفت کردند با رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، در بارهٔ اهل بیتش، پس از آن که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) از آنها در بارهٔ اهل بیتش پیمان گرفته بود، آنها پیمانشان را نقض کرده و صلۀ رحم را نسبت به آن حضرت به جا نیاوردند.

ص: ۳۸۴

۱- بحار الأنوار، ج ۳۰، ص ۱۶۴، ذیل ح ۲۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۲، ح ۹۸۷۵؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۰؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۰۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۵۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۵، ح ۸۳.

{لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا}

تا خداوند گناهان گذشته و آینده ای را که به تو نسبت می دادند، ببخشد و نعمتش را بر تو تمام کند و به راه راست هدایتت فرماید.

۱- عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ كَثِيرٍ التَّمِيمِيِّ الْيَمَإِنِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ حَرْبِ الْهَلَالِي، أَمِيرَ الْمَدِينَةِ، يَقُولُ: سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، فَقُلْتُ لَهُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! فِي نَفْسِي مَسْأَلَةٌ أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْهَا.

فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُكَ بِمَسْأَلَتِكَ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلَنِي، وَإِنْ شِئْتَ فَسَلْ.

قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! وَبِأَيِّ شَيْءٍ تَعْرِفُ مَا فِي نَفْسِي قَبْلَ سُؤَالِي عَنْهُ؟ قَالَ: بِالتَّوَسُّمِ وَالتَّفَرُّسِ، أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ» (۱)، وَقَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ، فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

قَالَ: قُلْتُ لَهُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! فَأَخْبِرْنِي بِمَسْأَلَتِي، قَالَ: أَرَدْتُ أَنْ تَسْأَلَنِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِمَ لَمْ يَطْبُقْ حَمْلَهُ عَلَيَّ (عليه السلام)، عِنْدَ حَطِّهِ الْأَصْدَانَامَ مِنْ سَيْطِحِ الْكَعْبَةِ، مَعَ قُوَّتِهِ وَشِدَّتِهِ، وَمَا ظَهَرَ مِنْهُ فِي قَلْعِ يَابِ الْقَمُوصِ بِخَيْبَرَ، وَ الرَّمَى بِهَا وَرَاءَهُ أَرْبَعِينَ ذِرَاعًا، وَ كَانَ لَا يَطْبُقُ حَمْلَهُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا، وَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَرْكَبُ النَّاقَةَ وَ الْفَرَسَ وَ الْبَعْلَةَ وَ

الْحِمَارَ، وَرَكَبَ الْبُرَاقَ لَيْلَةَ الْمِعْرَاجِ، وَكُلَّ ذَلِكَ دُونَ عَلِيٍّ (عليه السلام) فِي الْقُوَّةِ وَالشِّدَّةِ؟

قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: عَنْ هَذَا، وَاللَّهِ! أَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَكَ، ...

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَيْ أَنْ قَالَ:

وَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِعَلِيِّ (عليه السلام): يَا عَلِيُّ! إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَمَلَنِي ذُنُوبَ شَيْعَتِكَ ثُمَّ غَفَرَهَا لِي، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ» (١).

از عبد الجبار بن كثير تمیمی یمانی نقل است که گفت: از محمد بن حرب هلالی، حاکم مدینه شنیدم که می گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) پرسیدم: ای پسر رسول خدا! سئوالی دارم می خواهم آن را از شما پرسم.

حضرت فرمودند: اگر می خواهی قبل از این که سئوال خودت را مطرح کنی، من آن را بگویم، و اگر هم مایل هستی خودت پرس.

محمد بن حرب گفت: عرض کردم: چگونه قبل از این که سئوال را مطرح کنم، از آن اطلاع دارید؟

حضرت فرمودند: از طریق فراست و دقت در علامتهایی که در ظاهر افراد وجود دارد، مگر سخن خداوند عز و جل را نشنیده ای که می فرماید: «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ»، و همچنین فرمایش رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) که فرمودند: از فراست مؤمن بترسید، چون که او با نور خدای عز و جل می بیند؟

راوی گفت: عرض کردم: ای پسر رسول خدا! پس سئوال مرا بیان فرمایید و پاسخ دهید.

ص: ۳۸۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۷۹، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۸۵، ح ۹۸۹۴؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۲۸۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۷، ص ۴۹۳؛ علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۷۳، ح ۱۳۹؛ معانی الأخبار، ص ۳۵۰، ح ۱.

حضرت فرمودند: می خواهی از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) پرسی، که چرا در هنگام به زیر انداختن بت ها از بام کعبه، حضرت علی (علیه السلام)، طاقت نیاوردند که آن حضرت را روی دوش خود حمل کنند، با این که قوت و استقامت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) بیش از این مقدار بود، و نمونه آن، قدرت و قوتی بود که از آن حضرت، در کندن درب قلعه خیبر نمایان شد، این درب را حضرت از جا کنده و سپس به مقدار چهل ذراع آن را به پشت سر پرتاب کردند، در حالی که چهل مرد توان حمل آن را نداشتند.

و همچنین رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بر شتر، اسب و دراز گوش سوار می شدند، و در شب معراج بر براق سوار شدند، در حالی که واضح و روشن است که قدرت و استقامت این حیوانات از حضرت علی (علیه السلام) خیلی کمتر بوده.

محمد بن حرب می گوید: عرض کردم: به خدا قسم! که می خواستم همین سؤال را از شما بپرسم.

تا اینکه روایت به این قسمت رسید: حضرت فرمودند: همانا پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) خطاب به امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: ای علی! خداوند متعال گناهان شیعیان را بر دوش من قرار داده، و سپس آنها را به خاطر من آمرزید، و این همان سخن خدای عزّ و جل است که فرموده است: «لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ».

۲_ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ (عَلِيهِ السَّلَامُ) : أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ»، فَقَالَ (عَلِيهِ السَّلَامُ) : وَ أَى ذَنْبٍ كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ سلم) مُتَقَدِّمًا أَوْ مُتَأَخَّرًا؟! وَ

إِنَّمَا حَمَلَهُ اللَّهُ ذُنُوبَ شَيْعِهِ عَلَيَّ (عليه السلام) مِمَّنْ مَضَى مِنْهُمْ وَبَقِيَ، ثُمَّ غَفَرَهَا اللَّهُ لَهُ. (١)

از شرف الدین نجفی به صورت مرفوع نقل است که گفت: از حضرت امام هادی (علیه السلام) در باره سخن خداوند عز و جل: «لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ»، سؤال شد، پس آن حضرت فرمودند: مگر می شود رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، در گذشته یا آینده گناهی مرتکب شده باشند؟ بلکه خداوند، گناهان شیعیان امیرالمؤمنین علی (علیه السلام)، از گذشته و آینده را، به عهده آن حضرت گذاشته، و سپس همه را برایش آمرزیده است.

٣- عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَأَلْتُ سَيِّدِي الصَّادِقَ (عليه السلام): هَلْ لِلْمَأْمُورِ الْمُتَنْتَظِرِ الْمَهْدِيِّ (عليه السلام) مِنْ وَقْتٍ مُوقَّتٍ يَعْلَمُهُ النَّاسُ؟ فَقَالَ: حَاشَ لِلَّهِ أَنْ يُوَقَّتَ ظُهُورُهُ بِوَقْتٍ يَعْلَمُهُ شَيْعَتُنَا...

سَأَقِ الْحَدِيثَ الطَّوِيلَ إِلَى أَنْ قَالَ:

فَقَالَ الْمُفَضَّلُ: يَا مَوْلَايَ! أَيُّ ذَنْبٍ كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)؟ فَقَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): يَا مُفَضَّلُ! إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) قَالَ: «اللَّهُمَّ حَمَلْنِي ذُنُوبَ شَيْعِهِ أَخِي وَ أَوْلَادِي الْأَوْصِيَاءِ مَا تَقَدَّمَ مِنْهَا وَ مَا تَأَخَّرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَ لَا تَفْضَحْنِي بَيْنَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ مِنْ شَيْعَتِنَا»، فَحَمَلَهُ اللَّهُ إِيَّاهَا وَ غَفَرَ جَمِيعَهَا. (الحديث) (٢)

از مفضل بن عمر نقل است که گفت: از آقای خودم حضرت امام جعفر

ص: ٣٨٨

-
- ١- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ٢٧٣، ح ٥٧؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٥، ص ٨٦، ح ٩٨٩٧؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ٥٧٥؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٢، ص ٢٦٩.
 - ٢- إلزام الناصب في إثبات الحجة الغائب (عجل الله تعالى فرجه الشريف)، ج ٢: از ص ٢٠٨ تا ٢٢٩، الريحان الرابع؛ بحار الأنوار، ج ٥٣: از ص ١ تا ٣٣، باب ٢٨؛ حليه الأبرار في أحوال محمّد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ٦: از ص ٣٧١ تا ٤٠٠، باب ٤٦، ح ١؛ الهدايه الكبرى، از ص ٣٩٢ تا ٤٢٨.

صادق (علیه السلام) سؤال کردم که: آیا ظهور حضرت مهدی (علیه السلام)، وقت معینی دارد که مردم آن را بدانند؟ حضرت فرمودند: این چنین نیست که خداوند برای آن زمانی تعیین کرده باشد که شیعیان ما آن را بدانند.

تا اینکه این حدیث طولانی به اینجا رسید:

مفضل عرض کرد: ای مولای من! رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) چه گناهی مرتکب شده بودند؟ حضرت صادق (علیه السلام) فرمودند: ای مفضل! همانا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به درگاه خداوند اینچنین دعا کردند: «خدایا! گناهان شیعیان برادر علی و اوصیای از فرزندان من، از گذشته و آینده تا روز قیامت را، بر دوش من قرار ده، و مرا در بین پیامبران و رسولان، به خاطر گناه شیعیانم، رسوا و مفتضح نکن»، پس خداوند دعای آن حضرت را اجابت نمود و همه آنها را آمرزید.

۴_ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ الصَّادِقِ (علیه السلام) قَالَ: سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ هَيْدِهِ الْمَآيَةِ؟ فَقَالَ: وَاللَّهِ! مَا كَانَ لَهُ ذَنْبٌ، وَ لَكِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ ضَمِنَ لَهُ أَنْ يَغْفِرَ ذُنُوبَ شِيعَةِ عَلِيِّ (علیه السلام) مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِمْ وَ مَا تَأَخَّرَ. (۱)

از مفضل بن عمر نقل است که گفت: شخصی از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره آیه: «يَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ» سؤال کرد؟ حضرت فرمودند: به خدا قسم! آن حضرت هیچ گناهی مرتکب نشده بودند، بلکه خداوند سبحان، بخشیدن گناهان شیعیان امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) را، که به عهده آن حضرت گذاشته شده بود، برای آن حضرت ضمانت کرده است.

ص: ۳۸۹

۱- بحار الأنوار، ج ۱۷، ص ۷۶ و ج ۶۸، ص ۲۴، ذیل ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۸۶، ح ۹۸۹۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۶۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۵، ح ۱۵؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۹، ص ۱۶۸.

{إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ...}

کسانی که با تو بیعت می کنند (در حقیقت) تنها با خدا بیعت می نمایند، و دست خدا بالای دست آنهاست.

۱- عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ، عَنْ حَسَّانِ الْجَمَّالِ، قَالَ: حَدَّثَنِي هَاشِمُ بْنُ أَبِي عَمَّارَةَ الْجَنْبِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، يَقُولُ: أَنَا عَيْنُ اللَّهِ، وَأَنَا يَدُ اللَّهِ، وَأَنَا جَنْبُ اللَّهِ، وَأَنَا بَابُ اللَّهِ. (۱)

از احمد بن محمد بن ابی نصر، از حسّان جمّال نقل است که گفت: هاشم بن ابی عمّار جنبی روایتی را برای من نقل کرد و گفت: از حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام)، شنیدم که می فرمودند: من چشم خدا هستم، و من دست خدا هستم، و من جنب و پهلوی خدا هستم، و من باب خدا هستم.

۲- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي حُطْبَتِهِ: أَنَا الْهَادِي، أَنَا الْمُهْتَدِي، ... سَأَقُ الْخُطْبَةَ إِلَيَّ أَنْ قَالَ:

وَأَنَا يَدُ اللَّهِ الْمَبْسُوطَةُ عَلَى عِبَادِهِ بِالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ، وَأَنَا بَابُ حِطَّةٍ، مَنْ عَرَفَنِي وَعَرَفَ حَقِّي فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ، لِأَنِّي وَصِي نَبِيِّ فِي أَرْضِهِ، وَحُجَّتُهُ عَلَيَّ خَلْقِهِ، لَا يَنْكُرُ

ص: ۳۹۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۹۴، ح ۱۶؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۴، ص ۷۱۷، ح ۹۲۴۷؛ بصائر الدرجات في فضائل آل محمد صلى الله عليهم، ج ۱، ص ۶۱، ح ۲؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۲۲ و ج ۱۲، ص ۲۷۹؛ تفسير نور الثقلين، ج ۴، ص ۴۹۴، ح ۸۴ و ج ۵، ص ۶۱، ح ۳۵؛ الكافي، ج ۱، ص ۱۴۵، ح ۸؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۱۲۰، ح ۸؛ الوافي، ج ۱، ص ۴۲۳، ح ۳۴۹.

هَذَا إِلَّا زَادُ عَلَيَّ اللَّهُ وَ عَلَيَّ رَسُولِهِ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام) در خطبه خود فرمودند: من رهنمایم، و من رهیافته ام، و ...

تا اینکه خطبه به اینجا رسید که فرمودند:

و من دست خدایم که به مهربانی و آمرزش بر بندگانش گسترده، و من دروازه ریزش گناهانم. هر که مرا شناخت و حق مرا شناخت، پروردگارش را شناخته است، چرا که من وصی پیامبر او در زمینش، و حجت او بر آفریدگانش، هستم، هیچ کس این را انکار نمی کند، جز آن کس که خداوند و رسولش را رد می کند.

۳_ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام)، قَالَ: إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام)، قَالَ: أَنَا عَلَّمُ اللَّهَ، وَ أَنَا قَلْبُ اللَّهِ الْوَاعِي، وَ لِسَانُ اللَّهِ النَّاطِقُ، وَ عَيْنُ اللَّهِ، وَ جَنْبُ اللَّهِ، وَ أَنَا يَدُ اللَّهِ. (۲)

از عبد الرحمن بن کثیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، فرمودند: همانا حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام)، فرمودند: من علم خدا هستم، و من قلب واعی خدا هستم، (یعنی قلبی که خدا آن را حافظ و نگاهدارنده است) و من زبان گویای خدا هستم، و من چشم خدا، و پهلوی خدا، و دست خدا هستم.

ص: ۳۹۱

-
- ۱- الإختصاص، ص ۲۴۸؛ بحار الأنوار، ج ۴، ص ۹، ح ۱۸ و ج ۲۴، ص ۱۹۹، ح ۲۷ و ج ۳۹، ص ۳۳۹، ح ۱۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۷، ح ۹۲۴۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۳۲۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۴۹۴، ح ۸۲؛ التوحید (للصدوق)، ص ۱۶۴، باب ۲۲، ح ۲؛ معانی الأخبار، ص ۱۷، ح ۱۴.
 - ۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۹۸، ح ۲۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۱۸، ح ۹۲۴۹؛ بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد صلی الله علیهم، ج ۱، ص ۶۴، ح ۱۳؛ التوحید (للصدوق)، ص ۱۶۴، باب ۲۲، ح ۱.

{لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا}

خداوند از مؤمنان، هنگامی که در زیر آن درخت با تو بیعت کردند، راضی و خشنود شد، خدا آنچه را در درون دل‌هایشان نهفته بود می‌دانست، از این رو آرامش را بر دل‌هایشان نازل کرد، و پیروزی نزدیکی به عنوان پاداش نصیب آنها فرمود.

۱_ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ هَارُونَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، عَنْ آبَائِهِ (عليهم السلام) قَالَ: لَمَّا بَلَغَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَمْرُ مُعَاوِيَةَ، وَ أَنَّهُ فِي مِائَةِ أَلْفٍ، قَالَ: مِنْ أَيِّ الْقَوْمِ؟ قَالُوا: مِنْ أَهْلِ الشَّامِ، قَالَ (عليه السلام): لَا تَقُولُوا مِنْ أَهْلِ الشَّامِ، وَ لَكِنْ قُولُوا مِنْ أَهْلِ الشُّومِ، هُمْ مِنْ أَتْنَاءِ مُضَرَ، لُعِنُوا عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ فَجَعَلَ اللَّهُ مِنْهُمْ الْقِرْدَةَ وَ الْخَنَازِيرَ، ثُمَّ كَتَبَ إِلَى مُعَاوِيَةَ: ...

سَاقَ الْحَدِيثِ إِلَى أَنْ قَالَ:

وَ أَنَا الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ اسْمَهُ فِي التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ بِمُؤَازَرَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، وَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ بَايَعَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) تَحْتَ الشَّجَرَةِ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ

از عبد الملک بن هارون نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) ، از قول پدرانشان (علیهم السلام) ، فرمودند: وقتی که به امیر المومنین (علیه السلام) خبر رسید، که معاویه به همراه صد هزار نفر برای جنگ آمده است، حضرت فرمودند: آنها از کدام طایفه اند؟ گفتند: از اهالی شام، حضرت فرمودند: نگوید اهالی شام، بلکه بگوید از اهل شوم. آنها فرزندان و نوادگان مضر هستند که از زبان حضرت داود (علیه السلام) لعن و نفرین شده اند، و خداوند بعضی از آنها را به شکل میمون و خوک تبدیل نمود.

سپس به معاویه نامه نوشتند: ...

تا اینکه به این قسمت رسیدند:

و من همان کسی هستم که خداوند در تورات و انجیل نام مرا به عنوان حامی و پشتیبان رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ذکر نموده است، و همچنین من اولین کسی هستم که زیر درخت با رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بیعت کردم، و خداوند در این باره فرموده است: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ».

۲_ عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (علیه السلام) ، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ»، كَمْ كَانُوا؟ قَالَ: أَلْفًا وَ مِائَتَيْنِ، قُلْتُ: هَلْ

ص: ۳۹۳

۱- بحار الأنوار، ج ۳۳، ص ۲۳۳، ح ۵۱۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۸۰۵، ح ۹۴۷۲ و ج ۵، ص ۸۸، ح ۹۹۰۵؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۴۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۶۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۸۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۴، ح ۵۰؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام) ، ج ۴، ص ۲۷، باب ۵، ح ۱.

كَانَ فِيهِمْ عَلِيٌّ (عليه السلام)؟ قَالَ: نَعَمْ، عَلِيٌّ (عليه السلام) سَيَدُهُمْ وَ شَرِيفُهُمْ. (١)

از جابر نقل است که گفت: برای حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) این سخن خداوند عز و جل: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ»، را خواندم و عرض کردم: آنها چند نفر بودند؟ حضرت فرمودند: هزار و دویست نفر، عرض کردم: آیا حضرت علی (عليه السلام) هم در میان آنان بودند؟ فرمودند: آری! حضرت علی (عليه السلام) سرور و بزرگ آنها بود.

٣- مِنْ طَرِيقِ الْمُخَالِفِينَ: مَا رَوَاهُ مُوَفَّقُ بْنُ أَحْمَدَ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ»، نَزَلَتْ فِي أَهْلِ الْيَمَنِ، قَالَ جَابِرٌ: كُنَّا يَوْمَئِذٍ أَلْفًا وَ أَرْبَعِمِائَةٍ، قَالَ لَنَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله و سلم): أَنْتُمْ الْيَوْمَ خِيَارُ أَهْلِ الْأَرْضِ، فَبَايَعْنَا تَحْتَ الشَّجَرَةِ عَلَى الْمَوْتِ، فَمَا نَكْتُ، إِلَّا ابْنُ قَيْسٍ، وَ كَانَ مُنَافِقًا، وَ أَوْلَى النَّاسِ بِهَيْدِهِ الْعَالِيَةِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، لِأَنَّهُ تَعَالَى قَالَ: «وَ أَنَابَهُمْ فَتَحًّا قَرِيبًا»، يَعْنِي فَتْحَ حَيِّرٍ، وَ كَانَ ذَلِكَ عَلَى يَدِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (٢)

از طریق مخالفین: از موفق بن احمد نقل است که گفت: آیه: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ»، در باره حاضران در صلح حدیبیه نازل شد، جابر گفت: در روز صلح حدیبیه، ما هزار و چهارصد نفر بودیم، پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم) به ما

ص: ٣٩٤

- ١- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ٩٣، ح ٤ و ج ٣٦، ص ٥٥، ح ١؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٥، ص ٨٨، ح ٩٩٠٦؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ٥٧٧؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٢، ص ٢٨٨.
- ٢- بحار الأنوار، ج ٣٦، ص ١٢١؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٥، ص ٨٨، ح ٩٩٠٧؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ٤، ص ٢٨٨، باب ١٧٩؛ كشف الغمه في معرفه الأئمه، ج ١، ص ٣٠٥؛ اللوامع النورانيه في أسماء على و أهل بيته القرآنيه، ص ٦٥٣، ح ١١٩١؛ المناقب (الخوازمي)، ص ٢٧٦، ح ٢٥٨.

فرمودند: شما امروز بهترین افراد روی زمین هستید.

ما زیر آن درخت با پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) تا سر حد مرگ بیعت کردیم، پس به جز ابن قیس که منافق بود، هیچ کدام از ما عهد و پیمان خود را نقص نکردیم، و اما سزاوارترین مردم به این آیه، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند، زیرا خداوند فرموده است: «وَأَنبَأَهُمْ فَتَحًا قَرِيبًا»، که منظور از آن، فتح خیبر توسط امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) است.

ص: ۳۹۵

{... لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا}

و اگر مؤمنان و کفار از هم جدا می شدند، کافران را عذاب دردناکی می کردیم!

عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكُرْخِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، أَوْ قَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! أَلَمْ يَكُنْ عَلَيَّ (عليه السلام) قَوِيًّا فِي دِينِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: فَكَيْفَ ظَهَرَ عَلَيْهِ الْقَوْمُ؟ وَ كَيْفَ لَمْ يَدْفَعَهُمْ وَ مَا يَمْنَعُهُ مِنْ ذَلِكَ؟

قَالَ: آيَةٌ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَعْنَاهُ، قَالَ: قُلْتُ: وَ آيَةٌ آيَةٌ هِيَ؟ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا»، إِنَّهُ كَانَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَدَائِعُ مُؤْمِنُونَ فِي أَصْلَابِ قَوْمِ كَافِرِينَ وَ مُنَافِقِينَ، فَلَمْ يَكُنْ عَلَيَّ (عليه السلام) لِيَقْتُلَ الْآبَاءَ حَتَّى يَخْرُجَ الْوَدَائِعُ، فَلَمَّا خَرَجَتِ الْوَدَائِعُ ظَهَرَ عَلَيَّ مَنْ ظَهَرَ، فَقَاتَلَهُ، وَ كَذَلِكَ قَائِمًا أَهْلَ الْبَيْتِ، لَنْ يَظْهَرَ أَبَدًا حَتَّى تَظْهَرَ وَدَائِعُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا ظَهَرَتْ ظَهَرَ عَلَيَّ مَنْ يَظْهَرُ فَتَلَّهُ. (۱)

از ابراهیم کرخی نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) پرسیدم، یا مردی از آن حضرت پرسید: خداوند خیرتان دهد! آیا حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) در دین خداوند عز و جل، قوی و نیرومند نبودند؟

ص: ۳۹۶

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۵، ص ۱۰۶، ح ۲۲۳؛ بحار الأنوار، ج ۲۹، ص ۴۳۶، ح ۲۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۹۰، ح ۹۹۱۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۲۹۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۷۰، ح ۵۹؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آلہ الأطهار (علیهم السلام)، ج ۶، ص ۲۶۱، باب ۲۳، ح ۲؛ علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۴۷، ح ۳؛ کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۶۴۲، باب ۵۴.

حضرت فرمودند: بلی، عرض کرد: پس چرا آن قوم بر آن حضرت غلبه کردند؟ و چرا آنها را دفع نکردند و مانع کارهایشان نشدند؟

حضرت فرمودند: یک آیه در کتاب خدای متعال، مانع آن حضرت شد، گوید: عرض کردم: کدام آیه؟ فرمودند: این سخن خداوند متعال: «لَوْ تَزِيلُوا لَعَذَابُنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَاباً أَلِيماً»، زیرا خداوند در میان فرزندان کفار و منافقان، مؤمنانی را قرار داده است، آن حضرت پدران را نمی کشتند تا آنکه آن فرزندان خارج شوند (متولد شوند) ولی زمانی که آنها به دنیا آمدند، آن حضرت با آنها که دشمنی خود را ابراز کردند، جنگیدند.

حضرت قائم (علیه السلام) نیز چنین هستند، آن حضرت نیز زمانی ظهور خواهند کرد که مؤمنانی که قرار است از نسل کفار به دنیا بیایند، متولد شده باشند، آن گاه آن حضرت بر آنان غلبه می کنند و آنان را نابود می سازند.

ص: ۳۹۷

{... وَالزَّمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۖ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا }

و آنها را به حقیقت تقوا ملزم ساخت، و آنان از هر کس شایسته تر و اهل آن بودند و خداوند به همه چیز دانا است.

۱_ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قُلْتُ لِمَوْلَايَ الرِّضَا (عليه السلام): قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَالزَّمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا»، قَالَ: هِيَ وَلايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱)

از مالک بن عبدالله نقل است که گفت: برای مولایم، حضرت امام رضا (علیه السلام) این سخن خدای متعال: «وَالزَّمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا»، را خواندم؟ حضرت فرمودند: این آیه در باره ولایت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) است.

۲_ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِعَلِيِّ (عليه السلام): يَا عَلِيُّ! أَنْتَ إِمَامُ الْمُسْلِمِينَ، وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ، وَ حُجَّةُ اللَّهِ بَعْدِي عَلَى الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ، وَ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ، وَ وَصِي سَيِّدِ النَّبِيِّينَ.

يَا عَلِيُّ! إِنَّهُ لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، وَ مِنْهَا إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَ مِنْهَا إِلَى حُجْبِ النُّورِ، وَ أَكْرَمَنِي رَبِّي حَيْلَ جَلَالِهِ بِمُنَاجَاتِهِ، قَالَ لِي: يَا مُحَمَّدُ! قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَبِّي!

ص: ۳۹۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۸۰، ح ۱۳ و ج ۳۶، ص ۵۵، ذیل ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۹۲، ح ۹۹۱۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۷۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۰۴؛ غرر الأخبار، ص ۱۶۱، ح ۶۷.

وَسَيُعَذِّبُكَ، تَبَارَكَتْ وَتَعَالَيْتَ، قَالَ: إِنَّ عَلِيًّا إِمَامٌ أَوْلِيَّائِي، وَنُورٌ لِمَنْ أَطَاعَنِي، وَهُوَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلْزَمْتُهَا الْمُتَّقِينَ، مَنْ أَطَاعَهُ أَطَاعَنِي، وَ مَنْ عَصَاهُ عَصَانِي، فَبَشِّرْهُ بِذَلِكَ.

فَقَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام): يَا رَسُولَ اللَّهِ! بَلَغَ مِنْ قَدْرِي حَتَّى إِنِّي أَذْكَرُ هُنَاكَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، يَا عَلِيُّ! فَاشْكُرْ رَبَّكَ، فَخَرَّ عَلِيٌّ (عليه السلام) سَاجِدًا، شُكْرًا لِلَّهِ عَلَيَّ مَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيَّ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): ازْفَعْ رَأْسَكَ، يَا عَلِيُّ! فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ بَاهَى بِكَ مَلَائِكَتَهُ. (١)

از ابن عباس نقل است که گفت: رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) به حضرت علی (عليه السلام) فرمودند: ای علی! تو امام مسلمانان و امیر مؤمنان و پیشوای روسفیدان و حجت خداوند، پس از من، بر همه آفریدگان هستی، تو آقای اوصیاء و وصی سید پیامبرانی.

ای علی! وقتی که مرا در معراج به آسمان هفتم بردند و از آنجا به سدره المنتهی و از آنجا به حجابهای نور عروج دادند، و پروردگارم جلّ جلاله مرا گرمی داشت به مناجات خود، که به من فرمود: ای محمّد! گفتیم: لبیک، ای پروردگارم! همانا تو مبارک و متعال هستی! خداوند متعال فرمود: همانا علی (عليه السلام) امام اولیاء و دوستان من است، و نور است برای هر که مرا اطاعت کرده است، و او همان کلمه ای است که من اطاعتش را برای متّقین و پرهیزکاران لازم دانسته ام، هر کس او را اطاعت کند مرا اطاعت کرده، و هر کس از او نافرمانی کند مرا نافرمانی کرده است. پس او را به این پیام بشارت ده.

حضرت علی (عليه السلام) به رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) عرض کردند: ای رسول خدا! آیا قدر من به آنجا رسیده که در آن مقام نیز یاد شوم؟ حضرت فرمودند: آری، ای علی! پس

ص: ۳۹۹

۱- الأُمالي (للصّدوق)، ص ۳۰۰، المجلس ۴۹، ح ۱۶؛ بحار الأنوار، ج ۱۸، ص ۳۳۷، ح ۳۹ و ج ۳۸، ص ۱۰۰، ح ۱۹؛ بشاره المصطفى لشيعة المرتضى، ج ۲، ص ۳۵؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ۱، ص ۱۷۵، ح ۲۰.

پروردگارت را شکر کن، پس حضرت علی (علیه السلام) به سجده افتادند، و برای این نعمت بزرگ که خداوند به ایشان داده بود، شکر خدای را بجای آوردند، سپس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! سرت را از سجده بردار، که خداوند به وجود تو، به ملائکه خود فخر و مباهات کرد.

۳- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ عَهْدَ إِلَيَّ فِي عَهْدٍ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ بَيْنَ لِي، فَقَالَ لِي: اسْمِعْ! فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ قَدْ سَمِعْتُ، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَخْبِرْ عَلِيًّا بِأَنَّهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّدُ الْمُسْلِمِينَ وَ أَوْلَى النَّاسِ بِالنَّاسِ وَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلْزَمْتُهَا الْمُتَّقِينَ. (۱) از ابو برزه نقل است که گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند: همانا خداوند در باره علی (علیه السلام) از من پیمان گرفت. پس عرض کردم: پروردگارا! این پیمان را برایم بیان نما. خداوند فرمود: گوش کن! عرض کردم: خداوندا! به تحقیق می شنوم (سراپا گوشم)، خداوند عز و جل فرمود: به علی خبر بده که او امیر مؤمنان، و آقا و سرور مسلمانان، و سزاوارترین مردم نسبت به آنهاست، و کلمه ای است که آن را بر پرهیزکاران، لازم و واجب کرده ام.

ص: ۴۰۰

۱- بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۳۰۶، ح ۳۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۹۳، ح ۹۹۲۱؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۷۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۰۶؛ مدینه معجز الأئمة الإثنی عشر، ج ۲، ص ۴۲۹، ح ۶۵۵؛ الیقین باختصاص مولانا علی (علیه السلام) بامر المؤمنین، ص ۲۲۱، باب ۶۴ و ص ۲۹۷، باب ۱۰۷.

{... وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ }

ولی خداوند ایمان را محبوب شما قرار داده و آن را در دلهايتان زینت بخشیده، و کفر و فسق و گناه را منفورتان قرار داده است کسانی که دارای این صفاتند هدایت یافتگانند.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ»، يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «وَكَّرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ»، الْأَوَّلَ وَالثَّانِي وَالثَّلَاثَ. (۱)

از عبدالرحمن بن کثیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: منظور از ایمان در این فرمایش خدای متعال: «حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ»، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) هستند، «وَكَّرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ»، و منظور

از کفر و فسوق و عصیان، اولی و دومی و سومی هستند.

ص: ۴۰۱

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۱۱، ح ۳۸؛ بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۱۲۵، ح ۹۶ و ج ۲۳، ص ۳۸۰، ح ۶۷ و ج ۳۰، ص ۱۷۱، ح ۲۸ و ج ۳۱، ص ۶۰۲، ح ۴۴ و ج ۳۵، ص ۳۳۶، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۰۵، ح ۹۹۵۴؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۸۶؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۵۰؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۱۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۲۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۸۳، ح ۱۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۶، ح ۷۱؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۸۸، ح ۷۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۹۸، ح ۱۵۵۸.

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوِيكُمْ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ}

همانا مؤمنان برادر یکدیگرند، پس دو برادر خود را صلح و آشتی دهید و تقوای الهی پیشه کنید، باشد که مشمول رحمت او شوید!

۱_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ»، آخَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، فَأَخَى بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ، وَبَيْنَ عُثْمَانَ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَبَيْنَ فُلَانٍ وَفُلَانٍ، حَتَّى آخَى بَيْنَ أَصْحَابِهِ أَجْمَعِهِمْ، عَلَى قَدَرِ مَنَازِلِهِمْ، ثُمَّ قَالَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): أَنْتَ أَخِي وَأَنَا أَخُوكَ. (۱)

از عبد الله بن عباس نقل است که گفت: وقتی که آیه: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ»، نازل شد، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) میان مسلمانان با یکدیگر پیمان برادری به وجود آوردند، و به ترتیب ابوبکر و عمر، عثمان و عبدالرحمن و ... را برادر دینی یکدیگر قرار دادند، و در این امر، منزلت و جایگاه اصحاب را مد نظر داشت، سپس خطاب به علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: من و تو نیز با هم برادر هستیم.

۲_ عَنْ سَعِيدِ بْنِ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: آخَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) بَيْنَ الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ أُخُوَّةَ الدِّينِ، وَكَانَ يُوَاحِي بَيْنَ الرَّجُلِ وَنَظِيرِهِ، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي

ص: ۴۰۲

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۵۸۷، المجلس ۲۵، ح ۳؛ بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۳۳۳، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۰۸، ح ۹۹۶۳؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۶۶۵، ح ۱۲۰۸.

طَالِبٍ (عليه السلام) فَقَالَ: هَذَا أَخِي.

قَالَ حُذَيْفَةُ: فَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) سَيِّدُ الْمُؤْمِنِينَ، وَإِمَامُ الْمُتَّقِينَ، وَرَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الَّذِي لَيْسَ لَهُ فِي الْأَنْبِيَاءِ شَبِيهُهُ وَلَا نَظِيرُهُ، وَعَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) أَخُوهُ. (١)

از سعد بن حذیفه بن یمان نقل است که از پدرش روایت کرده است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) میان مهاجرین و انصار پیمان برادری دینی برقرار ساختند، آن حضرت، افرادی را که با یکدیگر تناسب داشتند، به برادری یکدیگر در می آوردند، سپس دست حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) را گرفتند و فرمودند: این برادر من است.

حذیفه گفت: پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) که سرور فرستادگان، پیشوای پرهیزگاران، و فرستاده خداوند جهانیان هستند، و در میان انسان ها مثل و مانندی ندارند، و علی بن ابی طالب (علیه السلام) برادر آن حضرت هستند.

٣- عَنْ سَيِّدِ الْمَنَافِرِ الْفَارِسِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَقُولُ: يَا مَعْشَرَ الْمُهِاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ! أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَبَدًا؟

قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: هَذَا عَلِيٌّ أَخِي وَوَزِيرِي وَوَارِثِي وَخَلِيفَتِي إِمَامُكُمْ،

ص: ٤٠٣

١- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ٣، ص ٩٣، ح ٣٦٣؛ الأمالي (للطوسي)، ص ٥٨٧، المجلس ٢٥، ح ٤؛ بحار الأنوار، ج ٣٨، ص ٣٣٣، ح ٥ و ص ٣٤٦، ح ٢٢؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٥، ص ١٠٩، ح ٩٩٦٤؛ الطرائف في معرفة مذاهب الطوائف، ج ١، ص ١٠٧، ح ١٥٩؛ كشف الغممة في معرفة الأئمة، ج ١، ص ٣٢٩؛ كشف اليقين في فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام)، ص ٢٠٨.

فَأَحِبُّهُ لِجُبِّي، وَ أَكْرَمُوهُ لِكِرَامَتِي، فَإِنَّ جِبْرِيْلَ أَمَرَنِي أَنْ أَقُولَ لَكُمْ مَا قُلْتُ. (۱)

از سلمان فارسی رضوان الله عليه نقل است که گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند: ای گروه مهاجرین و انصار! آیا شما را به چیزی راهنمایی نکنم که اگر بدان چنگ زنید، هرگز بعد از من گمراه نشوید؟

عرض کردند: آری، ای رسول خدا!

حضرت فرمودند: این علی برادر، وزیر، وارث و جانشین من، و امام شما است، پس برای دوستی من، او را دوست بدانید، و برای بزرگداشت من، او را بزرگ بدانید، همانا جبرئیل به من فرمان داد، که آنچه را گفتم، به شما بگویم.

ص: ۴۰۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۱۰۱، ح ۳۹۵؛ الأملی (للطوسی)، ص ۲۲۳، المجلس ۸، ح ۳۶؛ بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۱۱۵، ح ۵۴؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲، ص ۱۰۹؛ غرر الأخبار، ص ۳۱۷؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ۱، ص ۱۸۸، ح ۴۸.

{وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ}

هر انسانی وارد محشر می گردد در حالی که همراه او حرکت دهنده و گواهی هست!

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ»، قَالَ: السَّائِقُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَ الشَّهِيدُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم). (۱)

از جابر بن یزید نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن خداوند عز و جل: «وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَ شَهِيدٌ»، فرمودند: «سائق» یعنی امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) و «شہید» یعنی رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم).

ص: ۴۰۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۵۲، ح ۷۲ و ج ۳۶، ص ۷۲، ح ۲۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۳۹، ح ۱۰۰۶۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۹۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۸۲؛ غرر الأخبار، ص ۱۶۱، ح ۶۹.

{الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ}

(به آن دو مأمور گفته می شود: شما دو نفر، هر کافر لجوج و کینه توزی را در جهنم ببیندازید!

۱- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ جَدِّهِ (عليه السلام)، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ: «الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ»، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا جَمَعَ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، كُنْتُ أَنَا وَأَنْتَ يَوْمَئِذٍ عَنِيدٍ عَنِ الْعَرْشِ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِي وَ لَكَ: قَوْمًا، فَأَلْقِيَا مَنْ أَنْعَضَكُمَا وَ كَدَّبَكُمَا فِي النَّارِ. (۱)

از محمد بن حسین بن علی بن حسین (علیهما السلام)، از پدرش (علیه السلام)، از جدش (علیه السلام)، روایت کرده که حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) در باره آیه: «الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ»، فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: همانا هنگامی که خداوند روز قیامت، مردم را یک جا جمع می کند، آن روز، من و تو در سمت راست عرش هستیم، سپس خداوند تبارک و تعالی به من و تو می فرماید: هر دو برخیزید، و هر کس با شما دشمنی داشته و

ص: ۴۰۶

۱- بحار الأنوار، ج ۷، ص ۳۳۸، ح ۲۸ و ج ۳۶، ص ۷۴، ح ۲۶ و ج ۳۹، ص ۱۹۹، ح ۱۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۳۹، ح ۱۰۰۶۹؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۶۲؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۳۷، ح ۵۷۵ و ۵۷۶؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۲۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۸۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۱۲، ح ۳۳؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۶۵، ح ۸۹۷؛ مائه منقبه من مناقب أمير المؤمنين و الأئمه، ص ۴۷، المنقبه ۲۳.

به شما کینه ورزیده و شما را تکذیب نموده را، در آتش جهنم بیاندازید.

۲_ عَنِ الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، عَنْ آبَائِهِ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) ، عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ»، قَالَ: نَزَلَتْ فِي وَفِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، وَ ذَلِكَ أَنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفَّعَنِي رَبِّي وَ شَفَّعَكَ، يَا عَلِيُّ! وَ كَسَانِي وَ كَسَاكَ، يَا عَلِيُّ! ثُمَّ قَالَ لِي وَ لَكَ يَا عَلِيُّ: الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ مَنْ أَبْغَضَكُمَا، وَ أَدْخَلَا الْجَنَّةَ كُلَّ مَنْ أَحَبَّكُمَا، فَإِنَّ ذَلِكَ هُوَ الْمُؤْمِنُ. (۱)

حضرت امام رضا (علیه السلام) ، از پدران بزرگوارشان (علیهم السلام) ، روایت کرده اند که حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره سخن خداوند عز و جل: «الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ»، فرمودند: این آیه در باره من و علی بن ابی طالب (علیه السلام) نازل شده است، و این برای آن است که، چون روز قیامت شود، پروردگار من و تو را، ای علی! در مقام شفاعت قرار می دهد، و بر من و تو، ای علی! جامه برتری می پوشاند، سپس به من و تو، ای علی! می فرماید: هر کس که با شما دشمنی ورزیده، در جهنم بیاندازید، و هر که شما را دوست داشته، او را به بهشت ببرید، که همانا او مؤمن است.

ص: ۴۰۷

۱- الأملی (للطوسی)، ص ۳۶۸، المجلس ۱۳، ح ۳۳؛ بحار الأنوار، ج ۷، ص ۳۳۸، ۲۶ و ج ۳۹، ص ۲۵۳، ح ۲۵ و ج ۶۵، ص ۱۱۸، ح ۴۳؛ تأویل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ۵۹۰؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۱۴۱، ح ۱۰۰۷۱ و ص ۱۴۶، ح ۱۰۰۸۳؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۸۵؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۱۱۳، ح ۳۷؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۱۶۵، ح ۲ و ص ۱۶۷، ح ۶ و ج ۷، ص ۶۰، ح ۳ و ص ۶۷، ح ۱۵؛ اللوامع النورانية في اسماء علی و اهل بيته القرآنية، ص ۶۷۰، ح ۱۲۱۵ و ص ۶۷۴، ح ۱۲۲۰.

۳- عَنْ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كَثِيرًا مَا يَقُولُ: أَنَا قَسِيمٌ لِلَّهِ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَأَنَا الْفَارُوقُ الْأَكْبَرُ، وَأَنَا صَاحِبُ الْعَصَا وَالْمِيسَمِ. (الحديث). (1)

از مفضل بن عمر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) فرمودند: حضرت امیرالمؤمنین علی (عليه السلام) این مطلب را زیاد می فرمودند: من از طرف خداوند، تقسیم کننده بهشت و جهنم هستم، و من بزرگترین جدا کننده امور (حق و باطل) از یکدیگر هستم، و من صاحب عصا و میسم (وسیله ای برای داغ گذاشتن) هستم.

۴- عَنْ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ، جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ (عليه السلام): لِمَ صَارَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) قَسِيمَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ؟

قَالَ: لِأَنَّ حُبَّهُ إِيْمَانٌ وَبُغْضُهُ كُفْرٌ، وَإِنَّمَا خُلِقَتِ الْجَنَّةُ لِأَهْلِ الْإِيْمَانِ، وَخُلِقَتِ النَّارُ لِأَهْلِ الْكُفْرِ، فَهُوَ (عليه السلام) قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ لِهَذِهِ الْعِلَّةِ، فَالْجَنَّةُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا أَهْلُ مَحَبَّتِهِ، وَالنَّارُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا أَهْلُ بُغْضِهِ.

قَالَ الْمُفَضَّلُ: فَقُلْتُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! فَالْأَنْبِيَاءُ وَالْأَوْصِيَاءُ (عليهم السلام) كَانُوا يُحِبُّونَهُ وَاعْتَدَاؤُهُمْ كَانُوا يَبْغِضُونَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: فَكَيْفَ ذَلِكَ؟

قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله وسلم) قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: لَأُعْطِينَ الرَّايَةَ عَمْدًا رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، مَا يَرْجِعُ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ، فَدَفَعَ الرَّايَةَ إِلَيَّ

ص: ۴۰۸

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۳۴۴، ح ۱۶ و ج ۵۳، ص ۱۰۱، ح ۱۲۴؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۱۴۱، ح ۱۰۰۷۲؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۲۰۱، ح ۳؛ الكافي، ج ۱، ص ۱۹۶، ح ۱؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۳۶۷، ح ۱؛ الوافي، ج ۳، ص ۵۱۳، ح ۱۰۲۷.

عَلَيْ (عليه السلام)، فَفَتَحَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَي يَدَيْهِ؟ قُلْتُ: بَلَى.

قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)

لَمَّا أَتَى بِالطَّائِرِ الْمَشْهُورِ، قَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): اللَّهُمَّ ائْتِنِي بِأَحَبِّ خَلْقِكَ إِلَيْكَ وَإِلَى يَأْكُلُ مَعِيَ مِنْ هَذَا الطَّائِرِ، وَ عَنِّي بِهِ عَلِيًّا (عليه السلام)؟ قُلْتُ: بَلَى.

قَالَ: فَهَلْ يَجُوزُ أَنْ لَا يَحِبَّ أَنْبِيَاءُ اللَّهِ وَرُسُلُهُ وَأَوْصِيَاؤُهُمْ (عليهم السلام)، رَجُلًا يَحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَيَحِبُّ اللَّهُ وَرَسُولَهُ؟ فَقُلْتُ لَهُ: لَا.

قَالَ: فَهَلْ يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ الْمُؤْمِنُونَ مِنْ أُمَّهِمْ لَا يَحِبُّونَ حَبِيبَ اللَّهِ وَحَبِيبَ رَسُولِهِ وَأَنْبِيَاءِهِ (عليهم السلام)؟ قُلْتُ: لَا.

قَالَ: فَقَدْ ثَبَتَ أَنَّ جَمِيعَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَجَمِيعَ الْمُؤْمِنِينَ، كَانُوا لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) مُحِبِّينَ، وَثَبَتَ أَنَّ أَعْدَاءَهُمْ وَ الْمُخَالَفِينَ لَهُمْ، كَانُوا لَهُمْ وَ لِجَمِيعِ أَهْلِ مَحَبَّتِهِمْ مُبْغِضِينَ، قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَحَبَّهُ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ، وَ لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَبْغَضَهُ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ، فَهُوَ إِذَنْ قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ. (الحديث). (1)

از مفضل بن عمر نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) پرسیدم: چرا حضرت امیر المؤمنین علی (عليه السلام) تقسیم کننده بهشت و جهنم گردیده اند؟

حضرت فرمودند: چون محبت و دوستی آن حضرت، ایمان، و دشمنی با ایشان، کفر است، و همانا بهشت، فقط برای اهل ایمان، و جهنم، فقط برای کافران آفریده شده است، پس به همین علت، آن حضرت (عليه السلام)، تقسیم کننده بهشت و جهنم

ص: ۴۰۹

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۱۹۴، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۴۱، ح ۱۰۰۷۴؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۶۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۶۲؛ علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۶۲، باب ۱۳۰، ح ۱؛ مختصر البصائر، ص ۵۰۳، ح ۵۶۸.

می باشند. پس فقط محبت آن حضرت، وارد بهشت می شوند، و فقط دشمنان ایشان، وارد جهنم می شوند.

مفضل گفت: عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! پس آیا همه پیامبران و اوصیاء (علیهم السلام)، امیر المؤمنین (علیه السلام) را دوست می داشتند، و دشمنان آن حضرت را مبعوض می داشتند؟ حضرت فرمودند: آری، عرض کردم: چگونه چنین چیزی ممکن است؟

حضرت فرمودند: آیا نمی دانی پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در جنگ خیبر فرمودند: فردا پرچم را به دست مردی خواهم داد که خدا و رسولش را دوست دارد، و خدا و رسولش نیز، او را دوست می دارند، او از جنگ بر نمی گردد، مگر اینکه خداوند به دست او فتح و پیروزی را حاصل نماید، سپس پرچم را به دست حضرت علی (علیه السلام) دادند، و خداوند متعال هم، به دست آن حضرت، پیروزی و ظفر را نصیب آنها فرمود؟ عرض کردم: آری، می دانم.

حضرت فرمودند: آیا نمی دانی وقتی پرندۀ بریان شده ای را برای رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) آوردند، آن حضرت فرمودند: خدایا! محبوب ترین مخلوق نزد خود و من را برسان، تا با من از این گوشت بریان شده، بخورد، و مقصود ایشان، حضرت علی (علیه السلام) بودند؟ عرض کردم: آری، می دانم.

حضرت فرمودند: آیا جایز است که انبیای خدا و فرستادگان او و اوصیای آنها (علیهم السلام)، مردی را که خدا و رسولش او را دوست می دارند، و او نیز خدا و رسولش را دوست می دارد، دوست نداشته باشند؟ عرض کردم: نه.

حضرت فرمودند: آیا ممکن است مؤمنین از امت های پیامبران پیشین، محبوب خدا و محبوب رسولش و انبیای او (علیهم السلام) را، دوست نداشته باشند؟ عرض کردم: نه.

حضرت فرمودند: پس ثابت شد که همه پیامبران خدا و فرستادگانش و همه مؤمنین، محب و دوستدار حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند، و همچنین ثابت شد که دشمنان انبیاء و مخالفین آنها، دشمن ایشان و تمام دوستداران ایشان هستند. عرض کردم: آری.

حضرت فرمودند: پس، از خلق اولین و آخرین، هیچکس داخل بهشت نمی شود، مگر آن که حضرت علی (علیه السلام) را دوست داشته باشد، و همچنین احدی از خلق اولین و آخرین، داخل آتش نمی گردد، مگر آن که بغض و دشمنی با آن حضرت داشته باشد، پس ایشان (حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام)) تقسیم کننده بهشت و دوزخ هستند.

۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِي وَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: أَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَنْ أَحَبَّكُمَا، وَ أَدْخِلْنَا النَّارَ مَنْ أَبْغَضَكُمَا، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «الْقِيَامَةَ فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ». (۱)

از ابو سعید خدری نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: خداوند متعال در روز قیامت، به من و علی بن ابی طالب (علیه السلام) می فرماید: هر کسی را که شما را دوست می دارد، به بهشت داخل کنید، و هر کسی را که با شما دشمنی نموده، به جهنم بیاندازید، و این همان کلام خدای متعال است که می فرماید: «الْقِيَامَةَ فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ».

ص: ۴۱۱

۱- الأُمَالِي (للطوسي)، ص ۲۹۰، المجلس ۱۱، ح ۱۰؛ بحار الأنوار، ج ۷، ص ۳۳۸، ح ۲۷ و ج ۳۹، ص ۱۹۶، ذیل ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۴۳، ح ۱۰۰۷۷؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲، ص ۱۴۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۳۸۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۱۳، ح ۳۶.

٦- رَوَاهُ ابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: دَخَلْتُ يَوْمًا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَرِنِي الْحَقَّ لِأَتَّصِلَ بِهِ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! لِحِ الْمُخَدَّعِ، قَالَ: فَوَلَجْتُ الْمُخَدَّعَ وَعَلَى بَنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) يَصِلُنِي، وَهُوَ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ وَرُكُوعِهِ: اللَّهُمَّ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، اغْفِرْ لِلْخَاطِئِينَ مِنْ شِيعَتِي.

فَخَرَجْتُ حَتَّى أُخْبِرَ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَرَأَيْتُهُ وَهُوَ يَصَلِّي وَيَقُولُ:

اللَّهُمَّ بِحَقِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَبْدِكَ، اغْفِرْ لِلْخَاطِئِينَ مِنْ أُمَّتِي.

قَالَ: فَأَخَذَنِي هَلَعٌ، حَتَّى غَشِيَ عَلِيٌّ، فَرَفَعَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) رَأْسَهُ، وَقَالَ: يَا ابْنَ مَسْعُودٍ! أَكْفَرًا بَعْدَ إِيْمَانٍ؟

فَقُلْتُ: حَاشَا وَكَلَّا! يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ لَكِنِّي رَأَيْتُ عَلِيًّا (عليه السلام) يَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى بِكَ، وَ رَأَيْتُكَ تَسْأَلُ اللَّهَ بِهِ، فَلَمْ أَعْلَمْ أَيَكُمُ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ؟

فَقَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِي: اجْلِسْ، فَجَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ لِي: اْعْلَمْ، أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَنِي وَ خَلَقَ عَلِيًّا مِنْ نُورِ عَظْمَتِهِ، قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ بِأَلْفَى عَامٍ، إِذْ لَمَّا تَقَدَّمِيسَ وَ لَمَّا تَسْبِيحَ، فَفَتَقَ نُورِي، فَخَلَقَ مِنْهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ، وَ أَنَا وَ اللَّهُ! أَحْيَلُ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ.

وَ فَتَقَ نُورَ عَلِيٍّ بِنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَخَلَقَ مِنْهُ الْعَرْشَ وَ الْكَرْسِيَّ، وَ عَلِيٌّ بِنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) وَ اللَّهُ! أَفْضَلُ مِنَ الْعَرْشِ وَ الْكَرْسِيِّ.

وَ فَتَقَ نُورَ الْحَسَنِ (عليه السلام)، فَخَلَقَ مِنْهُ اللَّوْحَ وَ الْقَلَمَ، وَ الْحَسَنُ (عليه السلام) أَفْضَلُ مِنَ اللَّوْحِ وَ الْقَلَمِ.

وَ فَتَقَ نُورَ الْحُسَيْنِ (عليه السلام)، فَخَلَقَ مِنْهُ الْجَنَانَ وَ الْحُورَ الْعِينِ، وَ الْحُسَيْنُ (عليه السلام) وَ اللَّهُ! أَجَلُّ مِنَ الْجِنَانِ وَ الْحُورِ الْعِينِ.

ثُمَّ أَظْلَمَتِ الْمَشَارِقُ وَ الْمَغَارِبُ، فَشَكَتِ الْمَلَائِكَةُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يَكْشِفَ عَنْهُمْ

تَلَمَّكَ الظُّلْمَةَ، فَتَكَلَّمَ اللَّهُ جَلَّ جَلَّالُهُ بِكَلِمَةٍ، فَخَلَقَ مِنْهَا رُوحًا، ثُمَّ تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ، فَخَلَقَ مِنْ تِلْكَ الرُّوحِ نُورًا، فَأَضَافَ النُّورَ إِلَى تِلْكَ الرُّوحِ، وَأَقَامَهَا أَمِيَامَ الْعَرْشِ، فَزَهَرَتِ الْمَشَارِقُ وَالْمَغَارِبُ، فَهِيَ فَاطِمَةُ الزَّهْرَاءُ (عليها السلام)، وَإِذَلِكَ سُمِّيَتْ الزَّهْرَاءُ (عليها السلام)، لِأَنَّ نُورَهَا زَهَرَتْ بِهِ السَّمَاوَاتُ.

يا ابنَ مَسِيحُودٍ! إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ اللَّهُ جَلَّ جَلَّالُهُ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) وَ لِي: أَدْخِلَا الْجَنَّةَ مِنْ شِئْتُمَا، وَ أَدْخِلَا النَّارَ مِنْ شِئْتُمَا، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ»، فَالْكَافِرُ مَنْ جَحَدَ بُبُوتِي، وَ الْعَنِيدُ مَنْ جَحَدَ وَلَايَةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَالنَّارُ أَمْدُهُ، وَ الْجَنَّةُ لِشِيعَتِهِ وَ مُحِبِّيهِ. (١)

از عبدالله ابن مسعود روایت است که گفت: روزی بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) وارد شدم و عرض کردم: ای رسول خدا! حق را به من نشان دهید، تا به آن برسیم.

حضرت فرمودند: ای عبد الله! به این پستو داخل شو. او گفت: پس داخل شدم، دیدم حضرت علی ابن ابی طالب (علیه السلام) را که نماز می خواندند و در رکوع و سجودشان می گفتند: خدایا! به حق حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، بنده و رسول خودت، گنه کاران از شیعیان مرا بیامرز.

پس بیرون آمدم تا آنچه دیده بودم را، به رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) خبر دهم، که ناگاه دیدم آن حضرت هم نماز می خوانند و به خداوند عرضه می دارند: خدایا! به حق علی بن

ص: ۴۱۳

۱- بحار الأنوار، ج ۴۰، ص ۴۳، ح ۸۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۴۶، ح ۱۰۰۸۲؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۴، ص ۷، باب ۱، ح ۱؛ الدر النظیم فی مناقب الأئمة اللھامیم، ص ۷۶۵؛ الروضه فی فضائل أمير المؤمنین علی بن أبی طالب (علیهما السلام) (لابن شاذان القمی)، ص ۱۱۲، ح ۱۰۰؛ الفضائل (لابن شاذان القمی)، ص ۱۲۸؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۱۶۳، باب ۱۰۱، ح ۱؛ مدینه معاجز الأئمة الإثنی عشر، ج ۳، ص ۲۰، ح ۸۳۹ و ص ۴۱۷، ح ۹۴۸.

ابی طالب، بنده خودت، گنه کاران از امت مرا پیامرز.

ابن مسعود گفت: پس مرا وحشتی بزرگ فراگرفت، تا اینکه بیهوش شدم، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) سر از سجده برداشتند و فرمودند: ای ابن مسعود! آیا بعد از ایمان، کافر شدی؟ عرض کردم: حاشا و کلا! ولی دیدم حضرت علی (علیه السلام) را که از خدای متعال، به حق شما مسئلت می نمایند، و شما هم از خداوند به حق علی (علیه السلام) مسئلت می نمایید، پس نمی دانم که کدام یک از شما، نزد خداوند افضل هستید؟

پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به من فرمودند: بنشین، و من در مقابل آن حضرت نشستم، سپس به من فرمودند: بدان! به درستی که خداوند متعال، دو هزار سال قبل از آنکه کسی را خلق کند، من و علی را از نور عظمت خودش آفرید، زمانی که هیچ تسییح و تقدیسی نبود، پس نور مرا شکافت، و از آن، آسمانها و زمین را آفرید، پس به خدا قسم! من از آسمانها و زمین، برترم.

و نور علی بن ابی طالب (علیه السلام) را شکافت، و از آن، عرش و کرسی را آفرید، پس به خدا قسم! علی بن ابی طالب (علیه السلام) از عرش و کرسی برتر است.

و نور حسن (علیه السلام) را شکافت، و از آن، لوح و قلم را آفرید، و حسن (علیه السلام) از لوح و قلم برتر است. و نور حسین (علیه السلام) را شکافت، و از آن، بهشت ها و حورالعین را آفرید، پس به خدا قسم! حسین (علیه السلام) از بهشت ها و حورالعین برتر می باشد.

آنگاه شرق و غرب عالم را تاریک گردانید، پس ملائکه نزد خدای متعال شکایت کردند که خدایا! این ظلمت و تاریکی را از ما برطرف نما.

پس خداوند عزّ و جلّ به کلمه ای تکلم فرمود، و از آن کلمه روحی را آفرید، پس به

کلمه دیگری تکلم فرمود، و از آن کلمه، نوری را خلق فرمود، سپس آن نور را به آن روح اضافه نمود، و آن را جلوی عرش قرار داد. پس شرق و غرب عالم روشن شد و می درخشید، و آن نور، فاطمه زهرا (علیها السلام) بودند، و برای همین، آن حضرت را «زهراء» نام گذاشتند، که همانا نور آن حضرت، آسمانها را روشن می کند.

ای پسر مسعود! وقتی روز قیامت بر پا شود، خداوند عزّ و جلّ به علی بن ابی طالب (علیه السلام) و من می فرماید: هر کسی را که شما می خواهید، داخل بهشت نمائید، و هر که را می خواهید داخل جهنم نمائید، و این همان سخن خداوند متعال است که می فرماید: «أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ»، پس «کافر»، کسی است که، رسالت و پیامبری مرا انکار نماید، و «عنید» کسی است که، ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام) را، منکر شود، پس جایگاهش آتش است، و جایگاه شیعیان و محبین آن حضرت، بهشت است.

{إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ۖ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ۖ ۶}

آنچه به شما وعده شده قطعاً راست است (۵) و بی شک (روز رستاخیز) و جزای اعمال واقع شدنی است! (۶)

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام) يَقُولُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ»، يَعْنِي فِي عَلِيٍّ (عليه السلام)، «وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ»، يَعْنِي عَلِيًّا (عليه السلام)، وَ عَلِيٍّ (عليه السلام) هُوَ الدِّينُ. (۱)

از ابو حمزه نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) شنیدم که در باره سخن خداوند عز و جل: «إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ»، فرمودند: یعنی در باره حضرت علی (عليه السلام)، و «وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ» یعنی حضرت علی (عليه السلام)، که حضرت علی (عليه السلام)، همان دین هستند.

ص: ۴۱۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۵۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۵۷، ح ۱۰۱۱۱؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۲۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۴۰۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۲۱، ح ۶.

{إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ۸ يُؤْفِكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ۹}

قطعاً شما در گفتاری مختلف و متفاوتید! (۸) کسی که (از ایمان) روی گردانیده شده، از (حق) روی گردانده می شود! (۹)

۱- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، يَقُولُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

وَقَوْلُهُ: «إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ»، يَعْنِي مُّخْتَلِفٍ فِي عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، يَعْنِي اخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأُمَّةُ فِي وِلَايَتِهِ، فَمَنْ اسْتَقَامَ عَلَيَّ وَوَلَايَةَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ خَالَفَ وَوَلَايَةَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) دَخَلَ النَّارَ، وَقَوْلُهُ: «يُؤْفِكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ»، فَإِنَّهُ يَعْنِي عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) مَنْ أُفِكَ عَنْ وِلَايَتِهِ أُفِكَ عَنِ الْجَنَّةِ. (۱)

از ابو حمزه نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) شنیدم که می فرمودند: ...

و منظور از آیه: «إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ»، یعنی در باره حضرت علی (علیه السلام) اختلاف کردند، یعنی این امت، در ولایت آن حضرت اختلاف ورزیدند، پس هر کس بر ولایت حضرت علی (علیه السلام) پایدار بماند، وارد بهشت می شود، و هر کس با ولایت حضرت

ص: ۴۱۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۶۴۹، ح ۱۸۵ و ج ۳۶، ص ۱۶۹، ح ۱۵۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۵۸، ح ۱۰۱۱۵؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۴۱، ح ۵۸۳؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۲۹.

مخالفت نماید، وارد جهنم خواهد شد. و اما آیه: «يُؤْفِكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ»، در باره ولایت حضرت علی (علیه السلام) می باشد، پس هر کس از ولایت آن حضرت منصرف شود، از مسیر بهشت، منحرف شده است.

۲_ عَيْنُ أَبِي حَمَزَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (علیه السلام) ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ»، فِي أَمْرِ الْوَلَايَةِ، «يُؤْفِكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ»، قَالَ: مَنْ أُفِكَ عَنِ الْوَلَايَةِ، أُفِكَ عَنِ الْجَنَّةِ. (۱)

از ابو حمزه نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن خدای متعال: «إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ»، فرمودند: این آیه در باره ولایت است، و در باره آیه: «يُؤْفِكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ»، فرمودند: هر کس از مسیر ولایت منحرف شود، از بهشت محروم خواهد شد.

ص: ۴۱۸

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۲۰، ح ۵۵؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۸، ح ۳۸ و ص ۳۷۸، ح ۶۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۵۸، ح ۱۰۱۱۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۹۵؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۶۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۲۲، ح ۱۱؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۲، ح ۴۸؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۶۲، ح ۴۸؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۹۶.

{وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ ...}

و کسانی که ایمان آوردند و نسل آنان در ایمان از آنان پیروی کردند، فرزندانشان را به آنان ملحق می سازیم.

۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: «الَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ مَا أَلْتَنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ»، قَالَ: «الَّذِينَ آمَنُوا»، النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله و سلم) وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَ ذُرِّيَّتُهُ الْأَتَمَّةُ وَ الْأَوْصِيَاءُ (عليهم السلام)، أَلْحَقْنَا بِهِمْ، وَ لَمْ نَنْقُصْ ذُرِّيَّتَهُمُ الْحُجَّةَ، الَّتِي جَاءَ بِهَا مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه و آله و سلم) فِي عَلِيِّ (عليه السلام)، وَ حُجَّتُهُمْ وَاحِدَةٌ وَ طَاعَتُهُمْ وَاحِدَةٌ. (۱)

از عبدالرحمن بن کثیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره فرمایش خدای متعال: «الَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ مَا أَلْتَنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ»، فرمودند: منظور از «الَّذِينَ آمَنُوا»، پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم) و امیرالمؤمنین علی (عليه السلام) هستند، و مقصود از نسل آن حضرت، امامان و جانشینانشان

ص: ۴۱۹

۱- بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۳۶۰، ح ۵۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۷۸، ح ۱۰۱۶۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۹۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۷۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۴۵۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۳۹، ح ۲۰؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۷۵، ح ۱؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۳، ص ۱۷۶، ح ۱.

هستند، که ما آنها را به این دو بزرگوار، ملحق می‌سازیم، و حجّت و برهانی را که حضرت محمّد (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره حضرت علی (علیه السلام) آوردند، نسبت به اولادشان کاهش ندهیم، زیرا حجّت و برهان آنها یکی است، و طاعت و عبادتشان هم، یکی است.

۲_ عَنْ الْوَلِيدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ جِدْعَانَ، عَنْ عَمِّهِ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: كُنَّا نَتَفَاوَضُ، فَقَوْلُ: أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ، وَيَقُولُ قَائِلُهُمْ: فُلَانٌ وَفُلَانٌ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ! فَعَلَيْ (عليه السلام)؟ قَالَ: عَلِيٌّ (عليه السلام) مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ، لَا يِقَاسُ بِهِمْ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ، عَلِيٌّ (عليه السلام) مَعَ النَّبِيِّ (صلی الله علیه و آله و سلم) فِي دَرَجَتِهِ، أَنْ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ»، فَفَاطِمَةُ (عليها السلام) ذُرِّيَّةُ النَّبِيِّ (صلی الله علیه و آله و سلم)، وَ هِيَ مَعَهُ فِي دَرَجَتِهِ، وَ عَلِيٌّ (عليه السلام) مَعَ فَاطِمَةَ (عليها السلام). (۱)

از ولید بن محمد بن زید بن جدعان، از عمویش علی بن زید، نقل است که گفت: عبدالله بن عمر می گفت: در باره فضائل و برتری افراد، فخر فروشی می کردیم و می گفتیم: ابوبکر و عمر و عثمان از همه برترند، و یکی از آنها می گفت: فلاّنی و فلاّنی، پس مردی به او گفت: ای ابو عبدالرحمن! پس در باره علی (علیه السلام) چه می گوید؟ او جواب داد: علی (علیه السلام) از اهل بیتی است، که هیچ یک از مردم، با ایشان قابل مقایسه نیستند، حضرت علی (علیه السلام) هم رتبه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) می باشد، همانا خداوند عزّ و جلّ می فرماید: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ»، حضرت فاطمه (علیها السلام) ذریّه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) است، و با آن حضرت، هم رتبه است، و حضرت

ص: ۴۲۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۷۴، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۷۸، ح ۱۰۱۶۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الظاهره، ص ۵۹۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۴۵۴؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیة، ص ۶۸۲، ح ۱۲۳۴.

علی (علیه السلام)

هم، با حضرت فاطمه (علیها السلام) است.

۳_ عَيْنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ»، الْآيَةَ، قَالَ: نَزَلَتْ فِي النَّبِيِّ وَعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ (عليهم السلام). (۱)

از ابن عباس نقل است که در باره این سخن خدای متعال: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ»، گفت: این آیه در باره حضرت پیامبر و حضرت علی و حضرت فاطمه و امام حسن و امام حسین (علیهم السلام)، نازل شده است.

ص: ۴۲۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۲۴۱، ح ۲۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۷۹، ح ۱۰۱۶۸؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۹۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۴۵۵؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۷۰، ح ۹۰۳.

{وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۱ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۲ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۳ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۴}

سوگند به ستاره هنگامی که افول می کند، (۱) که هرگز دوست شما (حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)) منحرف نشده و مقصد را گم نکرده است، (۲) و هرگز از روی هوای نفس سخن نمی گوید! (۳) آنچه می گوید چیزی جز وحی که بر او نازل شده، نیست! (۴)

۱_ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ آبَائِهِ (عليهم السلام)، قَالَ: لَمَّا مَرَضَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله و سلم)، مَرَضَهُ الَّذِي قَبَضَهُ اللَّهُ فِيهِ، اجْتَمَعَ إِلَيْهِ أَهْلُ بَيْتِهِ وَ أَصْحَابُهُ، فَتَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنْ حَدَّثَ بِكَ حَدَثٌ، فَمَنْ لَنَا بَعْدَكَ وَ مَنْ الْقَائِمُ فِينَا بِأَمْرِكَ؟ فَلَمْ يَجِبْهُمْ جَوَابًا، وَ سَكَتَ عَنْهُمْ، فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الثَّانِي أَعَادُوا عَلَيْهِ الْقَوْلَ، فَلَمْ يَجِبْهُمْ عَنْ شَيْءٍ مِمَّا سَأَلُوهُ، فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الثَّلَاثُ قَالُوا لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنْ حَدَّثَ بِكَ حَدَثٌ، فَمَنْ لَنَا مِنْ بَعْدِكَ وَ مَنْ الْقَائِمُ فِينَا بِأَمْرِكَ؟

فَقَالَ لَهُمْ: إِذَا كَانَ غَدًا، هَبَطَ نَجْمٌ مِنَ السَّمَاءِ فِي دَارِ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِي، فَانظُرُوا مَنْ هُوَ، فَهُوَ خَلِيفَتِي عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي، وَ الْقَائِمُ فِيكُمْ بِأَمْرِي. وَ لَمْ يَكُنْ فِيهِمْ أَحَدٌ، إِلَّا وَ هُوَ يَطْمَعُ أَنْ يَقُولَ لَهُ: أَنْتَ الْقَائِمُ مِنْ بَعْدِي.

فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الرَّابِعِ، جَلَسَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ فِي حُجْرَتِهِ، يَنْتَظِرُ هُبُوطَ النَّجْمِ، إِذَا انْقَضَ نَجْمٌ مِنَ السَّمَاءِ، قَدْ غَلَبَ ضَوْؤُهُ عَلَى ضَوْءِ الدُّنْيَا، حَتَّى وَقَعَ فِي حُجْرِهِ

عَلَيْ (عليه السلام)، فَهَيَّجَ الْقَوْمَ، وَقَالُوا: وَاللَّهِ! لَقَدْ ضَلَّ هَذَا الرَّجُلُ، وَغَوَى، وَمَا يَنْطِقُ فِي ابْنِ عَمِّهِ إِلَّا بِالْهَوَى، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي ذِكْرِكَ: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى»، «مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَ مَا غَوَى»، «وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى»، «إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى»، إِلَى آخِرِ السُّورَةِ. (۱)

از منصور بن ابی الاسود نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، از پدرشان (علیه السلام)، از اجدادشان (علیهم السلام) روایت کردند که فرمودند: وقتی که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) بیمار شدند، همان بیماری که باعث وفاتشان گردید، خانواده و بعضی از یارانشان، دور آن حضرت جمع شدند و عرض کردند: ای رسول خدا! اگر اتفاقی برای شما افتاد، پس از شما چه کسی سرپرست ما خواهد شد، و چه کسی در میان ما، امر شما را بر پا خواهد کرد؟ ولی آن حضرت به آنها جوابی ندادند و سکوت پیشه کردند.

وقتی روز دوم فرا رسید، همان سئوالها را تکرار کردند، ولی باز آن حضرت جوابی ندادند. وقتی روز سوم فرا رسید، باز همان سئوالها را از آن حضرت پرسیدند و عرض کردند: ای رسول خدا! اگر اتفاقی برای شما رخ دهد، چه کسی پس از شما سرپرست ما خواهد شد، و چه کسی امر شما را در بین ما بر پا خواهد کرد؟

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به آنها فرمودند: فردا ستاره ای از آسماندر خانه مردی از یارانم فرود آید، نگاه کنید ببینید او چه کسی است، او پس از من جانشین من در میان شما است، و او همان کسی است که امر مرا در میان شما بر پا خواهد نمود. در میان آن جمع کسی نبود که تمایل نداشته باشد که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به او بفرمایند: تو

ص: ۴۲۳

۱- الأمالی (للصدوق)، ص ۵۸۴، المجلس ۸۶، ح ۱؛ بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۲۷۳، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۸۷، ح ۱۰۱۸۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۰۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۴۷۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۴۵، ح ۵؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ۴۴۲؛ مدینه معجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۲، ص ۴۳۰، ح ۶۵۶؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۱۰.

جانشین من خواهی بود.

وقتی روز چهارم فرا رسید، هر یک از آن مردان در خانه هایشان نشسته بودند و منتظر فرود آن ستاره بودند. که اگر ستاره ای از آسمان فرود می آمد، نور آن از نور دنیا بیشتر بود.

تا این که ستاره در خانه حضرت علی (علیه السلام) فرود آمد. آن گروه، هیجان زده و مضطرب گفتند: این مرد به بیراهه رفته است و گمراه شده است، و در باره پسر عمویش، از روی هوی و هوس سخن می گوید، پس خداوند تبارک و تعالی در این باره، این آیات را نازل فرمود: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى»، «مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى»، «وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى»، «إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى»، تا آخر سوره.

۲_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ ذَاتَ لَيْلِهِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَلَمَّا سَلَّمَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، ثُمَّ قَالَ: أَمَا إِنَّهُ سَيَنْقُضُ كَوْكَبٌ مِنَ السَّمَاءِ مَعَ طُلُوعِ الْفَجْرِ فَيَسْقُطُ فِي دَارِ أَحَدِكُمْ، فَمَنْ سَقَطَ ذَلِكَ الْكَوْكَبُ فِي دَارِهِ، فَهُوَ وَصِيٌّ وَ خَلِيفَتِي وَ الْإِمَامُ بَعْدِي. فَلَمَّا كَانَ قُرْبُ الْفَجْرِ، جَلَسَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا فِي دَارِهِ، يَنْتَظِرُ سِقُوطَ الْكَوْكَبِ فِي دَارِهِ، وَ كَانَ أَطْمَعُ الْقَوْمِ فِي ذَلِكَ أَبِي، الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَلَمَّا طَلَعَ الْفَجْرُ انْقَضَ الْكَوْكَبُ مِنَ الْهَوَاءِ فَسَقَطَ فِي دَارِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام).

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِعَلِيِّ (عليه السلام): يَا عَلِيُّ! وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالنُّبُوَّةِ! لَقَدْ وَجَبَتْ لَكَ الْوَصِيَّةُ وَ الْخِلَافَةُ وَ الْإِمَامَةُ بَعْدِي.

فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ، عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي وَ أَصْحَابُهُ: لَقَدْ ضَلَّ مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه وآله وسلم) فِي مَحَبَّةِ ابْنِ

عَمَّهُ وَ غَوَى، وَ مَا يَنْطِقُ فِي شَأْنِهِ إِلَّا بِأَهْوَى، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى»، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ، وَ خَالِقِ النَّجْمِ إِذَا هَوَى، «مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ»، يَغْنَى فِي مَحَبَّةِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام)، «وَ مَا غَوَى»، «وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى»، يَغْنَى فِي شَأْنِهِ، «إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى».(۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: در یکی از شبها که نماز عشاء آخر را با رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) خواندیم، وقتی سلام نماز را دادند، به طرف ما رو کردند و فرمودند: آگاه باشید! به زودی ستاره ای از آسمان جدا می شود، و هنگام طلوع صبح در خانه یکی از شما خواهد افتاد. پس این ستاره در خانه هر کس بیفتد، پس او وصی و خلیفه و امام پس از من خواهد بود. هنگامی که سپیده صبح نزدیک شد، هر کدام از ما در خانه خود نشسته و منتظر سقوط آن ستاره در داخل خانه خود بودیم، و در میان آن جمع، کسی که بیشتر از همه طمع داشت، پدرم، عباس بن عبدالمطلب بود.

هنگامی که سپیده صبح طلوع کرد، ستاره ای از آسمان جدا شد و در خانه حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام)

فرود آمد. آن گاه رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ای علی! قسم به آن کسی که مرا به پیامبری مبعوث نموده! جانشینی و خلافت و امامت پس از من بر تو واجب گردید.

منافقان، که عبدالله بن ابی و یارانش بودند گفتند: محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) در محبت و دوستی

ص: ۴۲۵

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۷۲، ح ۲۹۵؛ الأملی (للصدوق)، ص ۵۶۵، المجلس ۸۳، ح ۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۲۷۲، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۸۷، ح ۱۰۱۸۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۰۲؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۸۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۴۶۹؛ مدینه معجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۲، ص ۴۳۱، ح ۶۵۷.

پسر عمویش به بیراهه رفته و گمراه شده است، و در باره او، از روی هوی و هوس سخن می گوید. پس خداوند تبارک و تعالی آیه: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى» را نازل نمود، و خداوند عز و جل و خالق آن ستاره می گوید: وقتی آن ستاره فرود آمد، «مَا ضَلَّ صَاحِبِكُمْ»، یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، در باره محبت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، به بیراهه نرفته است، «وَ مَا غَوَى»، «وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى»، در باره آن حضرت، «إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى».

۳- عَنْ رَبِيعَةَ السَّعِدِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى»، قَالَ: هُوَ النَّجْمُ الَّذِي هَوَى مَعَ طُلُوعِ الْفَجْرِ، فَسَقَطَ فِي حُجْرِهِ عَلَى بَيْنِ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام)، وَ كَانَ أَبِي، الْعَبَّاسُ يَحِبُّ أَنْ يَشِيقُطَ ذَلِكَ النَّجْمُ فِي دَارِهِ، فَيَحْوِزَ الْوَصِيَّةَ وَ الْخِلَافَةَ وَ الْإِمَامَةَ، وَ لَكِنْ أَبِي اللَّهِ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ غَيْرَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام)، «وَ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ» (۱). (۲)

از ربیعه سعدی نقل است که گفت: از ابن عباس در باره سخن خداوند عز و جل: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى»، پرسیدم، او گفت: آن همان ستاره ای است که به هنگام طلوع صبح سقوط کرد و در خانه حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرود آمد، و پدرم، عباس خیلی دوست داشت که آن ستاره در خانه خودش فرود آید، تا جانشینی و خلافت و امامت از آن او باشد. اما خداوند نخواست که آن شخص کسی غیر از علی بن ابی طالب (علیه السلام) باشد، و این از فضل خداوند است که به هر کس بخواهد، آن را می بخشد.

ص: ۴۲۶

۱- ۵/۵۴

۲- الأمالی (للصدوق)، ص ۵۶۶، المجلس ۸۳، ذیل ح ۵؛ بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۲۷۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۸۸، ح ۱۰۱۸۷؛ مدینه معاجز الأئمة الإثنی عشر، ج ۲، ص ۴۳۳، ذیل ح ۶۵۷.

۴_ عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ وَلَا فَخْرَ، وَعَلَى سَيِّدِ الْمُؤْمِنِينَ، اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ».

فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ: وَاللَّهِ! مَا يَأْلُو يَطْرِي ابْنَ عَمِّهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى»، «مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى»، «وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى»، وَمَا هَذَا الْقَوْلُ الَّذِي يَقُولُهُ بِهِوَاهُ فِي ابْنِ عَمِّهِ، «إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى» (۱).

از غیاث بن ابراهیم نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: من سرور مردم هستم، و هیچ افتخاری بالاتر از این نیست، و علی (علیه السلام) سرور مؤمنان است، خداوند! هر کس که او را دوست می دارد، دوست بدار، و با کسی که با او دشمنی می ورزد، دشمن باش.

پس مردی از قریش گفت: به خدا قسم! که او، دست از حمایت پسر عمویش بر نمی دارد، پس خداوند سبحان، این آیات را نازل فرمود: «وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَى»، «مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى»، «وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى»، یعنی این کلامی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره پسر عمویشان می فرمایند، از روی هوی و هوس نیست، بلکه چیزی جز وحی الهی، نیست، «إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى».

ص: ۴۲۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۲۲، ح ۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۱۸۸، ح ۱۰۱۸۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۰۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۴۷۳؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۲۳۴، ح ۶.

{إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ۖ ۵۴ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ ۵۵}

یقیناً پرهیزگاران در باغها و نه‌های بهشتی جای دارند، (۵۴) در جایگاه صدق نزد خداوند مالک مقتدر! (۵۵)

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) لِعَلِيِّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): يَا عَلِيُّ! مَنْ أَحَبَّكَ وَتَوَلَّكَ، أَسَيَّكَنَّهُ اللَّهُ مَعَنَا فِي الْجَنَّةِ، ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): «إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ»، «فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ». (۱)

از جابر بن عبدالله نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ای علی! هر کس تو را دوست بدارد، و ولایت تو را بپذیرد، خداوند او را، با ما در بهشت، ساکن می گرداند، سپس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) تلاوت فرمودند: «إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ»، «فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ». ۲- عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ، قَالَ: إِنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) فِي

ص: ۴۲۸

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۶۵، ذیل ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۲۴، ح ۱۰۲۸۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۰۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۵۲؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۲۳۹، ح ۳؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۰۵؛ ینایع الموده، ج ۱، ص ۳۹۵، ح ۱۲.

المسجد، فذكر بعض أصحابه الجنة، فقال النبي (صلى الله عليه وآله وسلم): «إِنَّ أَوَّلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا إِلَيْهَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)» .

فَقَالَ أَبُو دُجَانَةَ الْأَنْصَارِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَخْبَرْتَنَا أَنَّ الْجَنَّةَ مُحَرَّمَةٌ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ، حَتَّى تَدْخُلَهَا، وَ عَلَى الْأُمَّمِ، حَتَّى تَدْخُلَهَا أُمَّتُكَ؟

فَقَالَ: بَلَى، يَا أَيُّهَا دُجَانَةُ! أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ لِلَّهِ لُؤَاءَ مِنْ نُورٍ، وَ عَمُودًا مِنْ نُورٍ، حَلَقَهُمَا اللَّهُ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ بِالْفَى عَامٍ، مَكْتُوبٌ عَلَى ذَلِكَ اللَّوَاءِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، خَيْرُ الْبَرِيَةِ آلُ مُحَمَّدٍ، صَاحِبُ اللَّوَاءِ عَلِيٌّ، وَ هُوَ إِمَامُ الْقَوْمِ؟

فَقَالَ عَلِيُّ (عليه السلام): الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا بِكَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ شَرَّفَنَا.

فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): «أَبَشِرْ يَا عَلِيُّ! مَا مِنْ عَبْدٍ يَنْتَحِلُ مَوَدَّتِكَ، إِلَّا بَعَثَهُ اللَّهُ مَعَنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» .

وَ جَاءَ فِي رِوَايِهِ أُخْرَى: يَا عَلِيُّ! أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ مَنْ أَحَبَّنَا وَ انْتَحَلَ مَحَبَّتَنَا، أَسْكَنَهُ اللَّهُ مَعَنَا، وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: «إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهْرٍ»، «فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكَ مُقْتَدِرٍ» (١).

از عاصم بن ضميره نقل است که گفت: همانا جابر بن عبدالله گفت: در مسجد در محضر رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) بودیم که یکی از اصحاب، از بهشت صحبت نمود، پس پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) فرمودند: همانا اولین نفری که وارد بهشت می شود، علی بن ابی طالب (عليه السلام) است.

پس ابو دجانة انصاری عرض کرد: ای رسول خدا! مگر شما به ما خبر ندادید که بر

ص: ۴۲۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۳۱۸، ح ۸۷ و ج ۲۷، ص ۱۳۰، ح ۱۲۰ و ج ۳۶، ص ۶۴، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۲۳، ح ۱۰۲۸۴؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۰۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۵۲؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۴۷۰، ح ۱۱۴۱؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیه، ص ۶۸۷، ح ۱۲۴۴.

پیامبران حرام است که پیش از شما وارد بهشت بشوند، و بر همهٔ اُمّت ها نیز، حرام است که پیش از اُمّت شما، وارد بهشت شوند؟

پس حضرت فرمودند: بلی، ای ابودجانه! اما آیا نمی دانی که خداوند، پرچمی از نور، و ستونی از نور دارد، و خداوند آن دو را، دو هزار سال قبل از آفرینش آسمانها و زمین، خلق نموده است، بر روی آن پرچم نوشته شده است: «خدایی جز خدای یکتا نیست، و محمّد رسول خدا است، بهترین انسان ها خاندان محمّد می باشند»، صاحب آن پرچم، علی (علیه السلام) است، و او امام این اُمّت است؟

آن گاه حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: سپاس خداوندی را که ما را به وسیلهٔ شما، ای رسول خدا! هدایت نمود و به ما شرافت عطا کرد.

سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: بشارت باد بر تو، ای علی! هیچ بنده ای نیست که دوستی و محبت تو را با خود داشته باشد، مگر اینکه خداوند متعال در روز قیامت، او را با ما مبعوث می فرماید.

و در روایت دیگری آمده است: ای علی! آیا نمی دانی که هر کس ما را دوست بدارد و خود را به دوستی و محبت ما منسوب دارد، خداوند او را با ما (در بهشت) یک جا، ساکن می کند؟ و سپس این آیه را تلاوت فرمودند: «إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهْرٍ»، «فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ».

{الرَّحْمَنُ ۱ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ۲ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۳ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ۴}

خداوند رحمان، (۱) قرآن را تعلیم فرمود، (۲) انسان را آفرید، (۳) و به او «بیان» را آموخت. (۴)

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ فَقُلْتُ: قَوْلُهُ: «الرَّحْمَنُ»، «عَلَّمَ الْقُرْآنَ»، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَلَّمَ الْقُرْآنَ، قَالَ: قُلْتُ: «خَلَقَ الْإِنْسَانَ»، «عَلَّمَهُ الْبَيَانَ»، قَالَ: ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، عَلَّمَهُ بَيَانَ كُلِّ شَيْءٍ مِمَّا يَحْتَاجُ النَّاسَ إِلَيْهِ. (۱)

از حسین بن خالد نقل است که گفت: از حضرت امام رضا (علیه السلام) در باره این آیات: «الرَّحْمَنُ»، «عَلَّمَ الْقُرْآنَ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: همانا خداوند متعال، قرآن را (به حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)) آموخت، راوی گفت: عرض کردم: منظور از «خَلَقَ الْإِنْسَانَ»، «عَلَّمَهُ الْبَيَانَ»، چیست؟ حضرت فرمودند: ایشان، امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند، که خداوند، بیان هر چیزی را که مردم به آن نیاز دارند را، به آن حضرت، آموخته است.

ص: ۴۳۱

۱- بحار الأنوار، ج ۴۰، ص ۱۴۲، ح ۴۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۲۹، ح ۱۰۲۹۵؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۵۰۵، ح ۵؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العترة الطاهرة، ص ۶۱۱؛ مختصر البصائر، ص ۱۸۵، ح ۱۶۴.

{الْشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۵ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ۶ وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ۷ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ۸ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ۹}

خورشید و ماه با حساب منظمی می گردند، (۵) و گیاه و درخت برای او سجده می کنند! (۶) و آسمان را برافراشت، و میزان و قانون (در آن) گذاشت، (۷) تا در میزان طغیان نکنید (۸) و وزن را بر اساس عدل برپا دارید و میزان را کم نگذارید! (۹)

۱_ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّي، قَالَ: سَيَأْتُ أَيُّهَا عَبْدُ اللَّهِ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ»، قَالَ: يَا دَاوُدُ! سَيَأْتُ عَنْ أَمْرٍ، فَمَا كَتَفَ بِمَا يَرُدُّ عَلَيْكَ، أَنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، يَجْرِيَانِ بِأَمْرِهِ، ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ ضَرَبَ ذَلِكَ مَثَلًا لِمَنْ وَثَبَ عَلَيْنَا، وَهَتَكَ حُرْمَتَنَا، وَظَلَمَنَا حَقًّا، فَقَالَ: هُمَا بِحُسْبَانٍ، قَالَ: هُمَا فِي عَدَابِي.

قَالَ: قُلْتُ: «وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ»، قَالَ: «النَّجْمُ»، رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ «الشَّجَرُ»، أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّةُ (عليهم السلام)، لَمْ يَعْصُوا اللَّهَ طَرْفَةَ عَيْنٍ.

قَالَ: قُلْتُ: «وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ»، قَالَ: «السَّمَاءُ»، رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، قَبَضَهُ اللَّهُ، ثُمَّ رَفَعَهُ إِلَيْهِ، «وَوَضَعَ الْمِيزَانَ»، وَ «الْمِيزَانُ»، أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَ نَصَبَهُ لَهُمْ مِنْ بَعْدِهِ.

قُلْتُ: «أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ»، قَالَ: لَا تَطْغَوْا فِي الْإِمَامِ بِالْعِصْيَانِ وَ الْخِلَافِ.

قُلْتُ: «وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ»، قَالَ: أَطِيعُوا الْإِمَامَ بِالْعَدْلِ، وَلَا تَبْخَسُوهُ مِنْ حَقِّهِ. (۱)

از داود رقی نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن خدا ی عزّ و جلّ: «الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: ای داود! از مطلب خاصی سؤال نمودی، پس به جوابی که به تو داده می شود، قناعت کن. همانا خورشید و ماه، دو نشانه از نشانه های خداوند هستند، که به دستور او در حرکت اند، سپس خداوند به آن دو مثال زده، از برای کسی که بر علیه ما دسیسه کرده، و حرمت ما را شکسته است، و به حق ما ظلم و ستم نموده است. پس خداوند فرمود: آن دو در محاسبه هستند، حضرت فرمودند: یعنی آن دو در عذاب من هستند.

داود گفت: عرض کردم: «وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ»، یعنی چه؟

حضرت فرمودند: «نجم»، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، و «شجر»، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) و دیگر ائمه (علیهم السلام) می باشند، که حتی به اندازه چشم به هم زدنی، خداوند را، نافرمانی نکرده اند.

داود گفت: عرض کردم: «وَالسَّمَاءُ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ»، چه معنایی دارد؟ حضرت فرمودند: «سما»، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می باشند، که خداوند ایشان را گرفت، و سپس به نزد خود بالا-برد، «وَوَضَعَ الْمِيزَانَ»، منظور از «میزان»، امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) هستند، که ایشان را منصوب ساخت، تا خلیفه بعد از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) باشند.

عرض کردم: «أَلَا تَطْعَمُونَ فِي الْمِيزَانِ»، چه معنایی دارد؟ حضرت فرمودند: یعنی

ص: ۴۳۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۰۹، ح ۱۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۱، ح ۱۰۲۹۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۱۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۶۴.

علیه امام، با نافرمانی و مخالفت، طغیان نکنید.

عرض کردم: «وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ»، چه تفسیری دارد؟ فرمودند: از امام عادل اطاعت کنید، و چیزی از حق او را نادیده نگیرید.

۲_ فَإِذَا أَرَدْتَ الْخُرُوجَ مِنَ الْكُوفَةِ، وَ التَّوَجُّهَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام)، فَأَحْرِزْ رَحْمَتَكَ، وَ تَوَجَّهْ وَ أَنْتَ عَلَى طَهْرِكَ وَ غُسْلِكَ، وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةُ وَ الْوَقَارُ، وَ تَقُولُ: ...

سَاقَ الزِّيَارَةِ إِلَى أَنْ قَالَ:

السَّلَامُ عَلَى يَعْشُوبِ الدِّينِ وَ الْإِيْمَانِ وَ كَلِمَةِ الرَّحْمَنِ السَّلَامُ عَلَى مِيزَانِ الْأَعْمَالِ وَ مُقَلَّبِ الْأَحْوَالِ وَ سَيِّفِ ذِي الْجَلَالِ وَ سَاقِي السُّلْسِيلِ الزُّلَالِ. (الزيارة) (۱)

هنگامی که از کوفه برای زیارت حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام) خارج شدی، پس آگاه باش که کجا می روی، و بر طهارت و پاکی خود مواظبت نما، و بر تو باد که با وقار و سکینه وارد شوی سپس بگو: ...

تا آنجا که زیارت به این قسمت رسید:

السَّلَامُ عَلَى يَعْشُوبِ الدِّينِ وَ الْإِيْمَانِ وَ كَلِمَةِ الرَّحْمَنِ السَّلَامُ عَلَى مِيزَانِ الْأَعْمَالِ وَ مُقَلَّبِ الْأَحْوَالِ وَ سَيِّفِ ذِي الْجَلَالِ وَ سَاقِي السُّلْسِيلِ الزُّلَالِ.

ص: ۴۳۴

۱- بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۲۸۷ و ص ۳۳۰، ح ۲۹؛ زاد المعاد - مفتاح الجنان، ص ۴۵۹؛ المزار الكبير (لابن المشهدی)، ص ۱۸۴، باب ۱۲.

{فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ}

پس کدامین نعمتهای پروردگارتان را تکذیب می کنید.

۱- عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ»، أَي بَأَى نِعْمَتِي تُكَذِّبَانِ بِمُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَمْ بِعَلِيِّ (عليه السلام)؟ فَبِهِمَا أَنْعَمْتَ عَلَى الْعِبَادِ. (۱)

از داود رقی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن خدای متعال: «فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ»، فرمودند: یعنی کدامیک از دو نعمت مرا تکذیب می کنید، حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) را، یا حضرت علی (علیه السلام) را؟ پس به خاطر آن دو نفر، به بندگان نعمت دادی.

۲- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ: «فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ»، قَالَ: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَ تَفَدَّسَ: فَبِأَيِّ النُّعْمَتَيْنِ تَكْفُرَانِ، بِمُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَمْ بِعَلِيِّ (عليه السلام). (۲)

از ابو بصیر نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره آیه: «فَبِأَيِّ آلَاءِ

ص: ۴۳۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۵۹، ح ۳۵ و ج ۳۱، ص ۶۲۳، ح ۱۱۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۱، ح ۱۰۳۰۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۱۴.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۷۳، ح ۱۶۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۱، ح ۱۰۳۰۱؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۰۸؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۴۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۶۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۸۹، ح ۱۲.

رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: خداوند تبارک و تعالی فرموده است: به کدامیک از دو نعمت کفر می ورزید، به حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) یا به حضرت علی (علیه السلام).

نکته: عبارت «نعمت» در بسیاری از آیات قرآن کریم آمده است، هنگامی که تفسیر آنها را در کلام معصومین (علیهم السلام) بررسی می کنیم، به این نتیجه می رسیم که این نعمت همان نعمتی است که خداوند در روز غدیر به پیامبرش (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: «الْأَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي» و همان نعمتی است که فردای قیامت از آن سؤال خواهد شد: «تُمْ لَتَشِدَّ لَنَا يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، و این نعمت، نعمت ولایت و محبت حضرت مولا امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام) می باشد.

{مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۱۹ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ۲۰}

دو دریای مختلف را در کنار هم قرار داد، در حالی که با هم تماس دارند (۱۹) در میان آن دو حدی است، که بر یکدیگر غلبه پیدا نمی کنند (۲۰)

۱_ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ (الْعَطَّارِ) قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، يَقُولُ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، «بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ»، قَالَ: عَلِيٌّ (عليه السلام) وَ فَاطِمَةُ (عليها السلام) بَحْرَانِ عَمِيقَانِ، لَا يَبْغِي أَحَدُهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ، «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ»، قَالَ: الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (عليهما السلام). (۱)

از یحیی بن سعید قطّان (عطّار) نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) شنیدم که در باره این سخن خدای تبارک و تعالی: «مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، «بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ» می فرمودند: حضرت علی (علیه السلام) و حضرت فاطمه (علیها السلام)، دو دریای عمیقی هستند، که هیچ کدام بر دیگری طغیان و تجاوز نمی کنند، و در باره: «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ»، فرمودند: و از این دو دریا، دو گوهر گرانبها، یعنی امام حسن و امام حسین (علیهما السلام)، خارج می شوند.

۲_ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ، قَالَ:

ص: ۴۳۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۹۶، ح ۶۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۳، ح ۱۰۳۰۷؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۰۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۴۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۶۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۹۱، ح ۱۷.

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، يَقُولُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، «بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ»، قَالَ: عَلِيُّ (عليه السلام) وَ فَاطِمَةُ (عليها السلام) بَحْرَانِ مِنَ الْعِلْمِ عَمِيقَانِ، لَا يَبْغِي أَحَدُهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ، «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْثُ وَالْمَرْجَانُ»، الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ (عليهما السلام). (١).

از سلیمان بن

داود منقری نقل است که گفت: یحیی بن سعید قطان برای ما حدیث کرد و گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) شنیدم که در باره این سخن خداوند عز و جل: «مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، «بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ» می فرمودند: حضرت علی (علیه السلام) و حضرت فاطمه (علیها السلام) ، دو دریای عمیق علم هستند، و هیچ کدام بر دیگری تجاوز نمی کنند، «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْثُ وَالْمَرْجَانُ»، که از آن دو دریای علم، امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) بیرون آمده اند.

٣- عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، قَالَ: عَلِيُّ (عليه السلام) وَ فَاطِمَةُ (عليها السلام) ، «بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ»، قَالَ: لَا يَبْغِي عَلِيُّ (عليه السلام) عَلَى فَاطِمَةَ (عليها السلام) ، وَ لَا تَبْغِي فَاطِمَةُ (عليها السلام) عَلَى عَلِيِّ (عليه السلام) ، «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْثُ وَالْمَرْجَانُ»، قَالَ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ (عليهما السلام). (٢) از جابر جعفی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره این سخن خدای عز و جل: «مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، فرمودند: منظور، حضرت علی (علیه السلام) و حضرت فاطمه (علیها السلام) می باشد، و در باره: «بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ»، فرمودند: نه

ص: ٤٣٨

١- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ٩٨، ح ٥؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٥، ص ٢٣٣، ح ١٠٣٠٨؛ الخصال، ج ١، ص ٦٥، ح ٩٦؛ روضه الواعظین و بصیره المتعظین، ج ١، ص ١٤٨.

٢- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ٩٧، ح ١؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٥، ص ٢٣٣، ح ١٠٣٠٩؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الظاهره، ص ٦١٤؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٢، ص ٥٧٠.

حضرت علی (علیه السلام) به حد حضرت فاطمه (علیها السلام)، تجاوز می کنند، و نه حضرت فاطمه (علیها السلام) به حد حضرت علی (علیه السلام)، و منظور از: «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ»، امام حسن و امام حسین (علیهما السلام)، هستند.

۴_ عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «مَرَجَ الْبُحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، قَالَ: عَلِيُّ (علیه السلام) وَ فَاطِمَةُ (علیها السلام)، «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ»، قَالَ: الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (علیهما السلام)، فَمَنْ رَأَى مِثْلَ هَؤُلَاءِ الْأَرْبَعَةِ: عَلِي وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ (علیهم السلام)؟ لَا يَحِبُّهُمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَ لَا يَبْغِضُهُمْ إِلَّا كَافِرٌ، فَكُونُوا مُؤْمِنِينَ بِحُبِّ أَهْلِ الْبَيْتِ (علیهم السلام)، وَ لَا تَكُونُوا كَفَّارًا يَبْغِضُ أَهْلَ الْبَيْتِ (علیهم السلام)، فَتَلْقُوا فِي النَّارِ. (۱)

از جناب ابوذر غفاری نقل است که در باره سخن خدای عز و جل: «مَرَجَ الْبُحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، گفت: منظور حضرت علی (علیه السلام) و حضرت فاطمه (علیها السلام) هستند، و منظور از آیه: «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ»، امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) می باشند، پس چه کسی مانند این چهار نفر را دیده است: حضرت علی و حضرت فاطمه و حضرت حسن و حضرت حسین (علیهم السلام)؟

فقط انسان مؤمن آنها را دوست می دارد، و فقط انسان کافر با آنها دشمن است. پس با دوست داشتن اهل بیت (علیهم السلام)، جزو مؤمنین باشید، و با کینه ورزی و دشمنی با آنها، جزو کافران نباشید، که در آتش افکنده خواهید شد.

ص: ۴۳۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۹۸، ح ۴ و ج ۳۷، ص ۶۴، ح ۳۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۴، ح ۱۰۳۱۲؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۱۵؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۶۱، ح ۶۰۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۷۰.

۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ فَاطِمَةَ (عليها السلام) بَكَتْ لِلْجُوعِ وَالْعُزَى، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): «أَفْتَعِي يَا فَاطِمَةُ! بِرُؤُوسِكَ، فَوَاللَّهِ! إِنَّهُ سَيَدُّ فِي الدُّنْيَا وَ سَيَدُّ فِي الْآخِرَةِ، وَ أَضِلَّحَ بَيْنَهُمَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: «مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ»، يَقُولُ: أَنَا اللَّهُ أَرَسَيْتُ الْبَحْرَيْنِ، عَلَى بَنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) بَحْرَ الْعِلْمِ، وَ فَاطِمَةَ (عليها السلام) بَحْرَ النَّبُوَّةِ، «يَلْتَقِيَانِ»، يَتَّصِلَانِ أَنَا اللَّهُ أَوْقَعْتُ الْوُضْلَةَ بَيْنَهُمَا، ثُمَّ قَالَ: «بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ»، مَانَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، يَمْنَعُ عَلَى بَنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) أَنْ يَحْزَنَ لِأَجْلِ الدُّنْيَا، وَ يَمْنَعُ فَاطِمَةَ (عليها السلام) أَنْ تُخَاصِمَ بَعْضَهَا لِأَجْلِ الدُّنْيَا، «فَبَأَى آلاءِ رَبِّكُمَا»، يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ، «تُكْذِبَانِ»، بَوْلَايَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَوْ حُبِّ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ (عليها السلام)، فَاللُّؤْلُؤُ الْحَسَنُ (عليه السلام)، وَ الْمَرْجَانُ الْحُسَيْنُ (عليه السلام)، لِأَنَّ اللَّؤْلُؤَ الْكِبَارُ، وَ الْمَرْجَانُ الصَّغَارُ. (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: روزی حضرت فاطمه (عليها السلام) به خاطر گرسنگی و پوشاکشان گریه کردند، پس پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) به آنحضرت فرمودند:

فاطمه جان! قدر شوهر خویش را بدان، به خدا قسم! او سرور و آقای دنیا و آخرت است، آن گاه بین آن دو را اصلاح نمود، پس خداوند این آیه را نازل فرمود: «مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ»، یعنی می فرماید: من خدایی هستم که دو دریا را فرستادم، علی بن ابی طالب (عليه السلام) را دریای علم، و فاطمه (عليها السلام) را دریای نبوت، «يَلْتَقِيَانِ»، یعنی به هم متصل می شوند، من خدایی هستم که این وصلت را بین آن دو ایجاد کرده ام، سپس فرمود: «بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ»، یعنی بین آن دو مانعی وجود دارد، که همان رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) هستند، آن حضرت مانع می شوند از اینکه حضرت علی (عليه السلام) به خاطر دنیا غصه بخورند و غمگین بشوند، و همچنین آن حضرت، جلوگیری می کنند از اینکه حضرت فاطمه (عليها السلام)، به خاطر دنیا، با شوهرشان اختلاف پیدا کنند، «فَبَأَى آلاءِ رَبِّكُمَا»، یعنی:

ص: ۴۴۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۹۹، ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۵، ح ۱۰۳۱۶، غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۲۴۹، ح ۵؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۳۱۹.

ای دو گروه جن و انس! پس کدام یک از نعمتهای پروردگارتان را تکذیب می کنید، «تُكذِّبَانِ»، یعنی: نعمت ولایت حضرت علی (علیه السلام) را، تکذیب می کنید، یا نعمت محبت نسبت به حضرت فاطمه زهراء (علیها السلام) را، پس «لؤلؤ»، امام حسن (علیه السلام) هستند، و «مرجان» امام حسین (علیه السلام)، زیرا لؤلؤ، بزرگ است، و مرجان کوچک.

ص: ۴۴۱

{وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ}

و تنها ذات پروردگارت، که شکوهمند و ارجمند است، باقی می ماند.

۱- قَوْلُهُ: «وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»، قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ. (۱)

در باره سخن خدای متعال: «وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»، حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: ما وجه خدا هستیم.

۲- عَنْ سَوْرَةَ بْنِ كَلَيْبٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: نَحْنُ الْمَثَانِي، الَّتِي أَعْطَاهَا اللَّهُ تَعَالَى نَبِيَّنَا، وَنَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ، الَّذِي نَتَقَلَّبُ فِي الْأَرْضِ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ، مَنْ عَرَفْنَا فِيمَا مَعَهُ الْيَقِينُ، وَ مَنْ جَهِلْنَا فِيمَا مَعَهُ السَّعِيرُ. (۲)

از سوره بن کلب نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: ما

ص: ۴۴۲

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۹۲، ح ۶ و ج ۳۹، ص ۸۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۱۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۷۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۹۲، ح ۲۵؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۲۷۲.
- ۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۱۴، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۳۸۶، ح ۵۹۳۰؛ تفسیر القمی، ج ۱، ص ۳۷۷؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۳۳۳، ح ۵۶۵.

همان «مثنای» (۱) هستیم، که خداوند آن را به پیامبرمان، عطا نمود، و مائیم وجه خدا، که در زمین، در بین شما، رفت و آمد می کنیم، هر که ما را شناخت، یقین در پیش روی او است، (۲) و هر که جاهل به حق ما باشد، آتش سوزان در انتظار اوست.

۳- عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ صَالِحِ الْهَرَوِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرُّضَا (عليه السلام): يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! مَا تَقُولُ فِي الْحَدِيثِ الَّذِي يَرْوِيهِ أَهْلُ الْحَدِيثِ: أَنَّ الْمُؤْمِنِينَ يُزُورُونَ رَبَّهُمْ مِنْ مَنَازِلِهِمْ فِي الْجَنَّةِ؟

فَقَالَ (عليه السلام): يَا أَبَا الصَّلْتِ! إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَضَّلَ نَبِيَّهُ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله وسلم)، عَلَى جَمِيعِ خَلْقِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمَلَائِكَةِ، وَجَعَلَ طَاعَتَهُ طَاعَتَهُ، وَتَتَابَعَتَهُ مُتَابَعَتَهُ، وَزِيَارَتَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ زِيَارَتَهُ، فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: «مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ»، (۳) وَقَالَ: «إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يَبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ»، (۴) وَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) فِي حَيَاتِي أَوْ بَعْدَ مَوْتِي، فَقَدْ زَارَ اللَّهُ جِبِلَّ جَلَالُهُ، وَدَرَجَةَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم) فِي الْجَنَّةِ أَرْفَعَ الدَّرَجَاتِ، فَمَنْ زَارَهُ إِلَى دَرَجَتِهِ فِي الْجَنَّةِ مِنْ مَنَزِلِهِ، فَقَدْ زَارَ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى.

قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! فَمَا مَعْنَى الْخَبَرِ الَّذِي رَوَوْهُ: أَنَّ ثَوَابَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ اللَّهِ؟

ص: ۴۴۳

۱- ۱۵/۸۷.

۲- یعنی: مرگ پیش روی اوست، که در آن زمان، از این شناخت و معرفت، بهر مند خواهد شد، و اسراری را مشاهده خواهد کرد که به عین یقین می رسد.

۳- ۴/۸۰.

۴- ۴۸/۱۰.

فَقَالَ (عليه السلام) : يَا أَبَا الصَّلْتِ! مَنْ وَصَفَ اللَّهَ بِوَجْهِ كَالْوُجُوهِ، فَقَدْ كَفَرَ، وَ لَكِنَّ وَجْهَ اللَّهِ أَنْبِأُوهُ وَ رُسُلُهُ وَ حُجَجُهُ (عليهم السلام)، هُمُ الَّذِينَ يَتَوَجَّهُ إِلَى اللَّهِ، وَ إِلَى دِينِهِ وَ مَعْرِفَتِهِ، وَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «كُلُّ مَنْ عَلِيهَا فَا نِ»، «وَ يَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ»، وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ: «كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ»، (١) فَالْتَنْظُرُ إِلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ حُجَجِهِ (عليهم السلام) فِي دَرَجَاتِهِمْ، ثَوَابٌ عَظِيمٌ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَ قَدْ قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله و سلم): «مَنْ أَبْغَضَ أَهْلَ بَيْتِي وَ عَثَرْتِي لَمْ يَرْنِي وَ لَمْ أَرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (الْحَدِيثُ) (٢)»

از عبد السلام بن صالح هروی نقل است که گفت: به حضرت امام علی بن موسی الرضا (علیه السلام)، عرض کردم: ای پسر رسول خدا! در باره این حدیثی که اهل حدیث آن را روایت کرده اند که: مؤمنین در بهشت، از منازل خود، پروردگارشان را می بینند، چه می فرمائید؟

حضرت فرمودند: ای ابا صلت! همانا خداوند تبارک و تعالی، پیامبر خود، حضرت محمد (صلى الله عليه و آله و سلم) را، بر همه خلقش، از انبیاء و ملائکه، برتری داد، و طاعت آن حضرت را، طاعت خود قرار داد، و پیروی از آن حضرت را پیروی خود قرار داد، و زیارت آن حضرت در دنیا و آخرت را، زیارت خود قرار داد، پس خدای عز و جل فرمود: «مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ»، و فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ يَنْبِئُكَ بِمَا يَعْوَنُ اللَّهُ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ».

و پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم) هم فرمودند: هر که مرا در زندگی یا پس از مرگم زیارت کند، خدای

ص: ۴۴۴

۱- ۲۸/۸۸.

۲- الإحتجاج على أهل اللجاج (للطبرسی)، ج ۲، ص ۴۰۸؛ الأمالی (للصدوق)، ص ۴۶۰، المجلس ۷۰، ح ۷؛ بحار الأنوار، ج ۴، ص ۳، ح ۴ و ص ۳۱، ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۳۸، ح ۱۱۲۴۱؛ التوحید (للصدوق)، ص ۱۱۷، ح ۲۱؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۱، ص ۱۱۵، ح ۳.

جلّ جلاله را زیارت کرده، و درجهٔ پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در بهشت، بالاترین درجه است، پس هر کسی که از منزلش در بهشت، آن حضرت را در درجهٔ بهشتی اش زیارت کند، به تحقیق خداوند تبارک و تعالی را زیارت نموده است.

ابا صلت گفت: عرض کردم: ای پسر رسول خدا! معنی آن خبری که روایت کرده اند: ثواب گفتن «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، نظر کردن به روی خداوند است، چیست؟

حضرت فرمودند: ای ابا صلت! هر که خدا را به روئی، مثل چهره ها وصف کند، پس به تحقیق کافر است، ولی مقصود از وجه خدا، پیامبران و رسولان و حجّت های او هستند، که مردم بوسیلهٔ آنها، روی به خداوند و دین خدا و معرفت او، می نمایند، و خداوند عزّ و جلّ فرمود: «كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ»، «وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ»، و همچنین فرمود: «كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا وَجْهَهُ»، پس نظر به پیامبران خدا و رسولان و حجّت های او، در درجاتشان، برای مؤمنین در روز قیامت، ثواب بزرگی دارد، و به تحقیق پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هر کسی که با اهل بیت من و خاندانم دشمنی ورزد، در روز قیامت مرا نخواهد دید، و من هم او را نخواهم دید.

{سَنفُرُغُ لَكُمْ أَيَّةَ الثَّقَلَانِ}

ای دو گرانبمایگان (انسان ها و جنیان) بزودی به (حساب) شما می پردازیم.

۱_ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِي عَزِيدِ اللَّهِ (عليه السلام): فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «سَنَفُرُغُ لَكُمْ أَيَّةَ الثَّقَلَانِ»، قَالَ: الثَّقَلَانِ، نَحْنُ وَ الْقُرْآنُ. (۱)

از یعقوب بن شعیب نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره سخن خدای عز و جل: «سَنَفُرُغُ لَكُمْ أَيَّةَ الثَّقَلَانِ»، فرمودند: ثقلان، ما و قرآن هستیم.

۲_ عَنْ زُرَّارَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «سَنَفُرُغُ لَكُمْ أَيَّةَ الثَّقَلَانِ»، قَالَ: كِتَابُ اللَّهِ وَ نَحْنُ. (۲)

از زراره نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) از تفسیر آیه: «سَنَفُرُغُ لَكُمْ أَيَّةَ الثَّقَلَانِ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: کتاب خدا و ما هستیم.

ص: ۴۴۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۲۴، ۳۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۷، ح ۱۰۳۲۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۱۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۷۵.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۲۴، ۳۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۷، ح ۱۰۳۲۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۱۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۷۶.

۳- فِي تَفْسِيرِ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ: قَوْلُهُ: «سَيَنْفَرُغُ لَكُمْ أَيُّهُ الثَّقَلَانِ»، قَالَ: نَحْنُ وَ كِتَابُ اللَّهِ، وَ الدَّلِيلُ عَلَيَّ ذَلِكَ قَوْلُهُ: قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ): «إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ، كِتَابَ اللَّهِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي» (۱).

علی بن ابراهیم قمی در تفسیرش، در باره آیه: «سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهُ الثَّقَلَانِ»، گفته است: ثقلان، ما و کتاب خدا هستیم، و دلیل آن، کلام رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می باشد که فرمودند: همانا من شما را ترک می کنم و در میان شما دو چیز با ارزش، به جای می گذارم، یکی کتاب خدا و دیگری عترت من که همان اهل بیت من هستند.

ص: ۴۴۷

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۸، ح ۱۰۳۲۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۱۰؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۴۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۲، ص ۵۷۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۱۹۳، ح ۳۲.

{وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ۱۰ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ۱۱}

و پیشگامان پیشگامند (۱۰) آنها مقربانند! (۱۱)

۱- عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، قَالَ: أَبِي أَسْبَقُ السَّابِقِينَ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَى رَسُولِهِ، وَ أَقْرَبُ الْأَقْرَبِينَ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَى رَسُولِهِ. (۱)

از سلیم بن قیس نقل است که گفت: حضرت امام حسن (علیه السلام) در باره این سخن خدای عز و جل: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، فرمودند: پدر من، با سابقه ترین سابقه داران به سوی خداوند و پیامبرش، و نزدیکترین مقربان به درگاه خدا و رسولش است.

۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، فَقَالَ: قَالَ لِي جَبْرَائِيلُ: ذَاكَ عَلَيَّ (عليه السلام) وَ شِيعَتُهُ هُمْ

ص: ۴۴۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۸، ح ۲۲؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۲۵۶، ح ۱۰۳۸۲؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ۶۲۰؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۴؛ فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام)، ص ۲۱۷، ح ۲۳۰؛ كتاب سليم بن قيس الهلالي، ج ۲، ص ۹۳۶، ح ۷۴.

از ابن عباس نقل است که گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره این سخن خدای عز و جل: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: جبرئیل به من گفت: آنان، علی (علیه السلام) و شیعیان او هستند، آنها کسانی هستند که به سوی بهشت پیشی گیرند، و به خاطر کرامتی که خداوند به آنان نموده، مقربان در گاه خدای متعال می باشند.

۳- عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ: السَّابِقُونَ أَرْبَعَةٌ: ابْنُ آدَمَ الْمُقْتُولُ، وَالسَّابِقُ فِي أُمَّةٍ مُوسَى، وَهُوَ مُؤْمِنٌ آلِ فِرْعَوْنَ، وَالسَّابِقُ فِي أُمَّةٍ عِيسَى، وَهُوَ حَبِيبُ النَّجَّارِ، وَالسَّابِقُ فِي أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، وَهُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) (۲).

حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) می فرمایند: سابقون، چهار نفر هستند: فرزند حضرت آدم (علیه السلام)، یعنی جناب هابیل، که کشته شد، و سابق امت موسی (علیه السلام)، که همان مؤمن آل فرعون است، و سابق امت عیسی (علیه السلام)، که همان حبیب نجار است، و سابق امت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، که همان حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند.

ص: ۴۴۹

-
- ۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۷۲، المجلس ۳، ح ۱۳؛ الأمالی (للمفید)، ص ۲۹۸، المجلس ۳۵، ح ۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۴، ح ۱۳ و ج ۳۵، ص ۳۳۲، ح ۱ و ج ۶۵، ص ۲۰، ح ۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۵۳، ح ۱۰۳۷۴؛ بشاره المصطفی لشیعہ المرتضی، ج ۲، ص ۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۲۰؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۲۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۰۹، ح ۲۰؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۰۶.
- ۲- بحار الأنوار، ج ۶۶، ص ۱۵۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۵۶، ح ۱۰۳۸۳؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۲۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۰۹، ح ۱۸؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۹، ص ۳۲۵.

٤_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) : السُّبَّاقُ خَمْسَةٌ: فَأَنَا سَابِقُ الْعَرَبِ، وَ سَلَمَانُ سَابِقُ فَارِسَ، وَ صُهَيْبٌ سَابِقُ الرُّومِ، وَ بِلَالٌ سَابِقُ الْحَبَشِ، وَ خَبَابٌ سَابِقُ النَّبِطِ. (١)

حضرت امير المؤمنين علي (عليه السلام) فرمودند: پیشگامان در اسلام پنج تن هستند: پس من پیشگام عرب هستم، و سلمان پیشگام ایرانیان، و صهیب پیشگام رومیان، و بلال پیشگام حبشیان، و خباب پیشگام نبطی ها می باشند.

٥_ عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسِ الْهَلَمَالِيِّ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا (عليه السلام) فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فِي خِلَافَةِ عُثْمَانَ، وَ جَمَاعَةٍ يَتَحَدَّثُونَ وَ يَتَذَكَّرُونَ الْعِلْمَ وَ الْفِقْهَ ...

ساق الحديثِ إِلَى أَنْ قَالَ:

تَعَمَّ قَالَ (عليه السلام) : أَنْشُدْكُمْ اللَّهَ! أَتَعَلَّمُونَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَضَّلَ فِي كِتَابِهِ السَّابِقَ عَلَى الْمُسْبِقِ فِي غَيْرِ آيَةٍ، وَ أَنِّي لَمْ يَسْبِقْنِي إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِلَى رَسُولِهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ! نَعَمْ.

قَالَ: فَأَنْشُدْكُمْ اللَّهَ! أَتَعَلَّمُونَ حَيْثُ نَزَلَتْ: «وَ السَّابِقُونَ الْأَوْلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ» (٢)، «وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أَوْلَيْكَ الْمُقَرَّبُونَ»، سِئِلَ عَنْهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فَقَالَ: أَنْزَلَهَا اللَّهُ تَعَالَى فِي الْأَنْبِيَاءِ وَ أَوْصِيائِهِمْ، فَأَنَا أَفْضَلُ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ، وَ عَلِيُّ بْنُ

ص: ٤٥٠

١- بحار الأنوار، ج ٢٢، ص ٣٢٥، ح ٢٣؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٣، ص ١٩؛ تفسير نور الثقلين، ج ٥، ص ٢١٠، ح ٢٤؛ الخصال، ج ١، ص ٣١٢، ح ٨٩؛ روضه الواعظين و بصيره المتعظين، ج ٢، ص ٢٨٠.

أَبِي طَالِبٍ وَصِيٍّ، أَفْضَلُ الْأَوْصِيَاءِ، قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. (الْحَدِيثُ) (١)

از سلیم بن قیس هلالی نقل است که گفت: در زمان خلافت عثمان، حضرت علی (علیه السلام) را دیدم که با عده ای از مهاجرین و انصار، در مسجد رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، نشسته اند و حدیث می گویند و مذاکره علمی و فقهی می نمایند.

تا آنجا که حدیث به این قسمت رسید:

سپس حضرت (علیه السلام) فرمودند: شما را به خدا! آیا می دانید که خداوند در کتاب خود، در چند آیه سابق را بر مسبق تفضیل داده است، و هیچکس در این امت، از من، نسبت به خدا و رسولش سبقت نگرفته است؟ گفتند: آری، به خدا! همین طور است.

حضرت فرمودند: شما را به خدا قسم می دهم! آیا می دانید که وقتی آیه: «وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ»، و آیه: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، نازل شد، در این باره از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) سؤال شد، حضرت فرمودند: خداوند متعال، این آیات را در باره پیامبران و جانشینان آنها نازل فرموده است، پس من افضل انبیاء و رسولان خدا هستم، و علی بن ابی طالب جانشین من، افضل اوصیاء است؟ گفتند: بار خدایا! آری.

ص: ۴۵۱

۱- الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی)، ج ۱، ص ۱۴۵؛ بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۴۰۷، ح ۱؛ کتاب سلیم بن قیس الهلالی، ج ۲، ص ۶۳۶، ح ۱۱؛ کمال الدین و تمام النعمه، ج ۱، ص ۲۷۴، ح ۲۵.

{ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ۱۳ وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ ۱۴}

گروه زیادی (از آنها) از اَمت‌های نخستین هستند، (۱۳) و اندکی از اَمتِ آخرین! (۱۴)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَرَاتِ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ»، «وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ»، قَالَ: «ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ»، ابْنُ آدَمَ، الَّذِي قَتَلَهُ أَخُوهُ، وَ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ، وَ حَبِيبُ النَّجَّارِ، صَاحِبُ يَاسِينَ، «وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ»، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

از محمد بن فرات نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره این سخن خدای عز و جل: «ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ»، «وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ»، فرمودند: «ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ»، فرزند حضرت آدم (علیه السلام) است، که برادرش او را کشت، و مؤمن آل فرعون، و حبیب نجار دوست و صاحب یاسین می باشند، «وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ»، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند.

ص: ۴۵۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۳۳، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۵۸، ح ۱۰۳۸۷؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۲۱؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۶۵، ح ۶۰۹؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۹۸، ح ۹۳۲.

{لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ}

و جز پاکان نمی توانند به آن دست یابند.

فِي كِتَابِ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسِ الْهَلَالِيِّ: عَنْ أَبَانَ، عَنْ سُلَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ مُعَاوِيَةَ، وَ مَعَنَا الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ عِنْدَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْعَبَّاسِ، فَالْتَمَعْتُ إِلَى مُعَاوِيَةَ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ! مَا أَشَدَّ تَعْظِيمَكَ لِلْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ، وَ مَا هُمَا بِخَيْرٍ مِنْكَ، وَ لَا أَبُوهُمَا خَيْرٌ مِنْ أَبِيكَ، وَ لَوْ لَا أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ، لَقُلْتُ مَا أُمُّكَ أَسْمَاءُ بِنْتُ عَمِيْسٍ دُونَهَا.

فَقُلْتُ: وَ اللَّهُ! إِنَّكَ لَقَلِيلُ الْمَعْرِفَةِ بِهِمَا وَ بِأَبِيهِمَا وَ بِأُمِّهِمَا، بَلْ، وَ اللَّهُ! لَهُمَا خَيْرٌ مِنِّي، وَ لِأَبُوهُمَا خَيْرٌ مِنْ أَبِي، وَ لِأُمُّهُمَا خَيْرٌ مِنْ أُمِّي

...

ساق الحديثِ إِلَى أَنْ قَالَ:

يَا مُعَاوِيَةُ! إِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَرْسَلَنِي فِي إِمْرَتِهِ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، أَنِّي أُرِيدُ أَنْ أَكْتُبَ الْقُرْآنَ فِي مُصْحَفٍ، فَابْعَثْ إِلَيْنَا مَا كَتَبْتَ مِنَ الْقُرْآنِ.

فَقَالَ: تَضْرِبُ، وَ اللَّهُ! عُنُقِي قَبِيلَ أَنْ تَصِلَ إِلَيْهِ. قُلْتُ: وَ لِمَ؟ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: «لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ»، يَعْنِي لِمَا يَنَالُهُ كَلَّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ، إِيَّانَا نَحْنُ عَنَى الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنَّا الرَّجْسَ، وَ طَهَّرَنَا تَطْهِيراً. (الحديث) (۱)

ص: ۴۵۳

در کتاب سلیم بن قیس هلالی: از ابان نقل است که سلیم گفت: عبد الله بن جعفر بن ابی طالب برایم نقل نمود و گفت: نزد معاویه بودم و امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) نیز، همراه ما بودند، و عبد الله بن عباس نیز، نزد او بودند.

معاویه متوجه من شد و گفت: ای عبد الله بن جعفر! چقدر احترام تو نسبت به حسن و حسین شدید است! آن دو از تو بهتر نیستند و پدرشان هم از پدر تو بهتر نیست!! و اگر فاطمه دختر پیامبر، مادرشان نبود، می گفتم که مادرت اسماء بنت عمیس هم، از مادرشان کمتر نیست!

پس من گفتم: به خدا قسم! تو نسبت به آن دو و پدر و مادرشان، کم معرفت هستی. به خدا قسم! آن دو از من بهترند، و پدرشان از پدر من بهتر، و مادرشان از مادر من بهتر است ...

تا اینکه حدیث به این قسمت رسید:

ای معاویه! عمر بن خطاب در زمان حکومتش، مرا نزد علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرستاد که: من می خواهم قرآن را در یک جلد بنویسم، آنچه از قرآن نوشته ای نزد ما بفرست.

پس حضرت فرمودند: به خدا قسم! قبل از آنکه تو به آن برسی، باید گردن من زده شود. من عرض کردم: چرا؟ فرمودند: زیرا خداوند می فرماید: «لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ»، یعنی: جز پاکان به همه قرآن دست نمی یابند، و خداوند ما را قصد نموده است، ما هستیم که خداوند بدی ها را از ما دور نموده، و ما را پاک گردانیده است.

نکته: اگرچه روش تفسیر قرآن به قرآن کلیت ندارد، ولی اگر آیه فوق را در کنار آیه ۳۳/۳۳، یعنی آیه تطهیر قرار دهیم، به روشنی معلوم می شود که مقصود از مطهرون، چه کسانی هستند.

خداوند متعال در آیه تطهیر، فقط اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) را پاک و مطهر قرار داده است، و در آیه فوق هم، فقط پاکیزگان می توانند به حقیقت قرآن دست یابند، پس فقط اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند که به حقیقت قرآن دست یافته اند، و حضرت مولا امیر المؤمنین علی (علیه السلام) نیز، یکی از آن بزرگواران می باشند.

ص: ۴۵۵

{فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ۸۸ فَرَوْحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ ۸۹}

پس اگر او از مقربان باشد، (۸۸) پس در روح و ریحان و بهشت پر نعمت است! (۸۹)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ»، «فَرَوْحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ»، فَقَالَ: هَذَا فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَ الْأَنْثَمَةِ مِنْ بَعْدِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. (۱)

محمد بن زید از پدرش نقل کرده است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن خدای عز و جل: «فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ»، «فَرَوْحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ»، پرسیدم، پس حضرت فرمودند: این در باره امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) است و امامان پس از آن حضرت، که درود خداوند بر همه آنها باد.

ص: ۴۵۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۴، ح ۱۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۷۶، ح ۱۰۴۵۵؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۲۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۶۵؛ اللوامع النورانيه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنيه، ص ۷۰۴، ح ۱۲۸۱.

{وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ۹۰ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ۹۱}

اما اگر از اصحاب یمن باشد، (۹۰) پس سلام بر تو از سوی دوستانت که از اصحاب یمنند! (۹۱)

۱_ عَنْ عَنبَسَةَ بْنِ بَجَادٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، «فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِعَلِيِّ (عليه السلام): هُمْ شِيعَتُكَ، فَسَلِمَ وُلْدُكَ مِنْهُمْ أَنْ يَقْتُلُوهُمْ. (۱)

از عنبسه بن بجاد نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره این سخن خدای عز و جل: «وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، «فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، فرمودند: رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) به حضرت علی (عليه السلام) فرمودند: آنان پیروان و شیعیان تو هستند، پس فرزندان تو، از سوی آنان در امان و سلامت هستند، از اینکه آنان را به قتل برسانند.

۲_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، «فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): هُمْ شِيعَتُنَا

ص: ۴۵۷

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۷۵، ح ۱۰۴۵؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۳۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۶۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۲۹، ح ۱۰۹؛ الکافی، ج ۸، ص ۲۶۰، ح ۳۷۳؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲۶، ص ۲۴۹، ح ۳۷۳.

از محمد بن مسلم نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن خدای عزّ و جلّ: «وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، «فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، حضرت فرمودند: آنان شیعیان و دوستان ما هستند.

۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، قَالَ: هُمْ الشَّيْعَةُ، قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِنَبِيِّهِ: «فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، يَعْنِي أَنَّكَ تَسَلَّمُ مِنْهُمْ لَا يَقْتُلُونَ وَ لَدَكَ. (۲)

از جابر بن یزید نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن خدای عزّ و جلّ: «فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، فرمودند: اصحاب یمین، شیعیان هستند، خداوند سبحان، به پیامبرش (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: «فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ»، یعنی تو از آنها در سلامت و آسایش هستی، و فرزندان را نیز نمی کشند.

۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ أَبِيهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ لِعَلِيِّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): «أَتَتَلَذِي اخْتِجَّ اللَّهُ بِكَ فِي ابْتِدَائِهِ الْخَلْقَ حَيْثُ أَقَامَهُمْ أَشْبَاحًا، فَقَالَ لَهُمْ: أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: وَ مُحَمَّدٌ رَسُولِي؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ صَبِيي؟ فَأَبَى الْخَلْقُ جَمِيعًا إِلَّا أَشْبَهَتْ كِبَارًا وَ عَتَوْا مِنْ وَلَائِكَ، إِلَّا نَفَرًا قَلِيلًا، وَ هُمْ

ص: ۴۵۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱، ح ۲ و ج ۶۵، ص ۵۳، ذیل ح ۹۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۷۶، ح ۱۰۴۵۴؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۲۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۶۴.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱، ح ۱ و ج ۶۵، ص ۵۳، ح ۹۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۷۶، ح ۱۰۴۵۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۲۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۶۴.

از جابر نقل است که گفت: حضرت امام محمّد باقر (علیه السلام)، از قول پدرشان (علیه السلام)، از قول جدّشان (علیه السلام)، فرمودند: همانا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: تو کسی هستی که خداوند در ابتدای آفرینش آفریدگان، در آن موقعی که آنها به صورت اشباح بودند، به وسیله تو احتجاج نمود، پس خداوند به آنها فرمود: آیا من پروردگار شما نیستم؟ گفتند: بله، هستی، فرمود: و آیا محمّد (صلی الله علیه و آله و سلم) فرستاده من نیست؟ گفتند: بله، هست، سپس فرمود: و آیا علی بن ابی طالب (علیه السلام) جانشین من نیست؟ اما همه مردم، از روی تکبر و نافرمانی از ولایت تو سرباز زدند، به جز افراد کمی که از کم هم کمترند، و آنها همان اصحاب یمن هستند.

ص: ۴۵۹

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۲۳۳، المجلس ۹، ح ۴؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲، ح ۴ و ج ۲۶، ص ۲۸۵، ح ۴۳ و ج ۳۷، ص ۳۱۰، ح ۴۴ و ج ۶۴، ص ۱۲۷، ح ۳۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۷۴، ح ۱۰۴۴۷؛ بشاره المصطفی لشیعیه المرتضی، ج ۲، ص ۱۱۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۲۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۵، ص ۲۳۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۹۷، ح ۳۵۶.

{هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۗ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ}

اول و آخر و پیدا و پنهان اوست و او به هر چیز داناست.

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: لَقِيتُ عَمَّاراً فِي بَعْضِ سَكَكِ الْمَدِينَةِ، فَسَأَلْتُهُ عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَأُخْبِرَ أَنَّهُ فِي مَسْجِدِهِ فِي مَلَأٍ مِنْ قَوْمِهِ، وَ أَنَّهُ لَمَّا صَلَّى الْغَدَاةَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا، فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ وَقَدْ بَرَّغَتِ الشَّمْسُ، إِذْ أَقْبَلَ عَلَيَّ بَنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَقَامَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَقَبَّلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَأَجْلَسَهُ إِلَيَّ جَنْبِهِ، حَتَّى مُسَّتْ رُكْبَتَاهُ رُكْبَتِي، ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ! قُمْ لِلشَّمْسِ فَكَلِّمَهَا، فَإِنَّهَا تُكَلِّمُكَ، فَقَامَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ وَقَالُوا: أَتَرَى عَيْنَ الشَّمْسِ تُكَلِّمُ عَلِيًّا؟! وَقَالَ بَعْضُ: لَا يَزَالُ يَرْفَعُ حَسِيصَةَ ابْنِ عَمِّهِ وَيَنْوَهُ بِاسْمِهِ.

إِذْ خَرَجَ عَلَيَّ (عليه السلام)، فَقَالَ لِلشَّمْسِ: كَيْفَ أَصِيبُكَ؟ يَا خَلْقَ اللَّهِ! فَقَالَتْ: بِخَيْرٍ، يَا أَخَا رَسُولِ اللَّهِ! يَا أَوَّلُ يَا آخِرُ يَا ظَاهِرُ يَا بَاطِنُ يَا مَنْ هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ.

فَرَجَعَ عَلَيَّ (عليه السلام) إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَقَالَ: يَا عَلِيُّ! تُخْبِرُنِي أَوْ أُخْبِرُكَ؟ فَقَالَ: مِنْكَ أَحْسَنُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): أَمَّا قَوْلُهَا لَكَ يَا أَوَّلُ، فَأَنْتَ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ، وَقَوْلُهَا يَا آخِرُ، فَأَنْتَ آخِرُ مَنْ يَعَانِينِي عَلَى مَغْسِلِي، وَقَوْلُهَا يَا ظَاهِرُ، فَأَنْتَ آخِرُ مَنْ يَظْهَرُ عَلَيَّ مَخْرُونَ سِرِّي، وَقَوْلُهَا يَا بَاطِنُ، فَأَنْتَ الْمُسْتَبْتَنُ بَعْلَمِي، وَأَمَّا الْعَلِيمُ بِكُلِّ شَيْءٍ، فَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلِمًا مِنَ الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ وَالْفَرَائِضِ وَالْأَحْكَامِ وَالتَّنْزِيلِ وَالتَّوِيلِ وَالنَّاسِخِ وَالمَنْسُوخِ وَالمُحْكَمِ وَالمُتَشَابِهِ وَ

الْمُشْكَلِ إِلَّا وَ أَنْتَ بِهِ عَلِيمٌ، وَ لَوْ لَمَا أَنْ تَقُولَ فِيكَ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي عِيسَى، لَقُلْتُ فِيكَ مَقَالًا لَا تَمُرُّ بِمَلَأٍ، إِلَّا أَخَذُوا التُّرَابَ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ يَسْتَشْفُونَ بِهِ.

قَالَ جَابِرٌ فَلَمَّا فَرَغَ عَمَّارٌ مِنْ حَدِيثِهِ أَقْبَلَ سَلْمَانَ، فَقَالَ عَمَّارٌ: وَ هَذَا سَلْمَانُ كَانَ مَعَنَا، فَحَدَّثَنِي بِهِ سَلْمَانُ أَيْضًا، كَمَا حَدَّثَنِي عَمَّارٌ. (۱)

از جابر بن عبد الله نقل است که گفت: روزی عمار را در یکی از کوچه های مدینه دیدم، پس از او در باره پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، سؤال کردم، پس او به من خبر داد که روزی پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در مسجد، در میان عده ای از مردم نشسته بودند.

هنگامی که نماز صبح را خواندند، روی مبارکشان را به سوی ما نمودند و ما محضر آن حضرت بودیم تا خورشید طلوع نمود، در این لحظه حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) وارد شدند، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در برخاستند و به استقبال آن حضرت رفتند و بین دو چشم آن حضرت را بوسیدند، و آن حضرت را به گونه ای نزد خود نشانند، که زانوهایشان به یکدیگر چسبیده بود.

سپس فرمودند: ای علی! برخیز و با خورشید سخن بگو، زیرا او با تو سخن می گوید.

مردم مسجد برخاستند و می گفتند: آیا معتقدی که خورشید با علی (علیه السلام) سخن می گوید؟ برخی می گفتند: او همیشه مقام پسر عمویش را بالا می برد و او را می ستاید.

ص: ۴۶۱

۱- بحار الأنوار، ج ۴۱، ص ۱۸۱، ح ۱۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۸۰، ح ۱۰۴۶۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۳۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۷۷؛ مدینه معاجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۱، ص ۲۱۵، ح ۱۳۴؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۶، ص ۲۱۴، ح ۱؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیه، ص ۷۰۵، ح ۱۲۸۵.

وقتی که حضرت علی (علیه السلام) خارج شدند، پس به خورشید فرمودند: ای مخلوق خداوند! چگونه ای؟ پس خورشید عرض کرد: نیکویم، ای برادر رسول خدا! ای اوّل و ای آخر! ای ظاهر و ای باطن! ای کسی که به همه چیز آگاهی داری.

سپس حضرت علی (علیه السلام) نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) بازگشتند، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) لبخند زدند و فرمودند: ای علی! تو ما را با خبر می کنی یا من بگویم؟ پس حضرت علی (علیه السلام) عرضه داشتند: از زبان شما بهتر است، ای رسول خدا!

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: اما اینکه خورشید به تو گفت: ای اوّل، زیرا تو اوّلین کسی هستی که به خدا ایمان آورد، و اینکه گفت: ای آخر، زیرا تو آخرین کسی هستی که در هنگام غسل، مرا به چشم خود خواهی دید، و اینکه گفت: ای ظاهر! زیرا تو تنها کسی هستی که از اسرار و رازهای من آگاه می شوی، و اینکه گفت: ای باطن! زیرا تنها تویی که باطن علم مرا می شناسی، و اینکه گفت: تو عالم به هر چیزی هستی، زیرا خداوند نازل نکرد علمی از حلال و حرام و واجبات و احکام و تنزیل و تفسیر و ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه و مشکل را، مگر اینکه تو عالم به آن باشی.

و اگر گروهی از ائمتّم، آن چه را که نصاری در باره حضرت عیسی (علیه السلام) گفتند، در مورد تو نمی گفتند، در فضیلت تو سخنی می گفتم، که بر هر گروهی می گذشتی، خاک زیر پایت را، برای شفاء، بر می داشتند.

جابر گفت: هنگامی که عمّار سخنش را به پایان رساند، سلمان وارد شد. عمّار گفت: و آن روز، این سلمان هم با ما بود، پس سلمان نیز این حدیث شریف را، مثل عمّار، بیان نمود.

۲_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَسَنِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، قَالَ: بَيْنَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) ذَاتَ يَوْمٍ، وَرَأْسُهُ فِي حَجْرِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، إِذْ نَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَلَمْ يَكُنْ عَلِيٌّ (عليه السلام) صَلَّى الْعَصْرَ، فَقَامَتِ الشَّمْسُ تَغْرُبُ، فَانْتَبَهَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَذَكَرَ لَهُ عَلِيٌّ (عليه السلام) شَأْنَ صَلَاتِهِ، فَدَعَا اللَّهَ فَرَدَّ عَلَيْهِ الشَّمْسُ كَهَيْئَتِهَا فِي وَقْتِ الْعَصْرِ، وَذَكَرَ حَدِيثَ رَدِّ الشَّمْسِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَلِيُّ! قُمْ فَسَلِّمْ عَلَى الشَّمْسِ، فَكَلَّمَهَا، فَإِنَّهَا سَتُكَلِّمُكَ، فَقَالَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ أَسَلِّمْ عَلَيْهَا؟ قَالَ: قُلْ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَلْقَ اللَّهِ!

فَقَامَ عَلِيٌّ (عليه السلام) وَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَلْقَ اللَّهِ! فَقَالَتْ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ، يَا أَوَّلُ يَا آخِرُ يَا ظَاهِرُ يَا بَاطِنُ يَا مَنْ يَنْجِي مُجِيبُهُ وَيُوبِقُ مُبْغِضِيهِ! فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَا رَدَّتْ عَلَيْكَ الشَّمْسُ؟ فَكَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) كَاتِمَ عَنْهُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): قُلْ: مَا قَالَتْ لَكَ الشَّمْسُ؟ فَقَالَ لَهُ: مَا قَالَتْ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): إِنَّ الشَّمْسَ قَدْ صَدَقَتْ، وَعَنْ أَمْرِ اللَّهِ نَطَقَتْ، أَنْتَ أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا، وَأَنْتَ آخِرُ الْوَصِيِّينَ، لَيْسَ بَعْدِي نَبِيٌّ وَلَا بَعْدَكَ وَصِيٌّ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ عَلَى أَعْيَادِكَ، وَأَنْتَ البَاطِنُ فِي الْعِلْمِ الظَّاهِرِ عَلَيْهِ، وَلَا فَوْقَكَ فِيهِ أَحَدٌ، أَنْتَ عَيْنُهُ عِلْمِي، وَخِزَانَتُهُ وَحْيِي رَبِّي، وَأَوْلَادُكَ خَيْرُ الْأَوْلَادِ، وَشِيعَتُكَ هُمُ النَّجَبَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (۱)

از عبد الله بن حسن نقل است که گفت: حضرت ابا جعفر محمد بن علی (علیهما السلام) فرمودند: روزی پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) و آله و سلم) سر مبارکشان را بر دامن حضرت علی (عليه السلام) گذاشته بودند تا اینکه خوابشان برد، و این در حالی بود که حضرت علی (عليه السلام) نماز عصرشان را نخوانده بودند، پس خورشید در حال غروب بود، که ناگهان پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) و آله و سلم) بیدار شدند،

ص: ۴۶۳

۱- بحار الأنوار، ج ۴۱، ص ۱۸۲، ح ۱۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۸۰، ح ۱۰۴۶۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۳۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۷۸؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۶، ص ۲۱۴، ح ۲؛ مدینه معاجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۱، ص ۲۱۷، ح ۱۳۵.

پس حضرت علی (علیه السلام) در باره نمازشان با آن حضرت صحبت نمودند، سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به درگاه خداوند دعا نمودند، و خداوند خورشید را برگرداند، همانطور که در وقت عصر در آسمان قرار می گیرد، آنگاه حدیث بازگشتن خورشید را اینگونه بیان کردند، که به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ای علی! برخیز و به خورشید سلام کن، و با او سخن بگو، زیرا خورشید با تو سخن خواهد گفت. حضرت علی عرضه داشتند: ای رسول خدا! چگونه به خورشید سلام کنم؟ حضرت فرمودند: بگو: سلام بر تو، ای مخلوق خدا!

حضرت علی (علیه السلام) برخاستند و گفتند: سلام بر تو ای مخلوق خدا! خورشید عرض کرد: و بر شما سلام باد، ای اول و ای آخر! ای ظاهر و ای باطن! ای آن که دوستدارانش را نجات می دهد، و دشمنانش را هلاک می کند.

سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به آن حضرت فرمودند: پاسخ خورشید به تو، چه بود؟ پس حضرت علی (علیه السلام) آن امر را پنهان می کردند، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به آن حضرت فرمودند: بگو خورشید به تو، چه گفت؟ پس حضرت علی (علیه السلام) آنچه خورشید گفته بود را برای پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، بیان نمودند. آنگاه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: به تحقیق، خورشید راست گفت، و به امر خداوند سخن گفت، تو اولین مؤمن هستی از نظر ایمان آوردن، و تو آخرین اوصیاء هستی، چون پس از من پیامبری نیست و پس از تو نیز، وصی دیگری نخواهد بود، تو تنها کسی هستی که بر دشمنانت پیروز می شوی، تو تنها کسی هستی که حقیقت علوم آشکار شده در نزد توست، و در این امر هیچ کس بالاتر از تو نیست، تو مخزن علم من هستی، و گنجینه وحی پروردگار منی، فرزندان بهترین فرزندان هستند، و پیروانت همان برگزیدگان و نجیبان در روز قیامت هستند.

{... لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ}

تا شما را از تاریکیها به سوی نور برد و خداوند نسبت به شما مهربان و رحیم است.

قال ابن شهر آشوب في المناقب: أبو جعفر و جعفر (عليهما السلام): في قوله: «لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ»، يقول: مِنَ الْكُفْرِ إِلَى الْإِيمَانِ، يَعْنِي إِلَى الْوَلَايَةِ لِعَلِيِّ (عليه السلام). (۱)

ابن شهر آشوب در کتاب مناقبش نقل نموده است که: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) و حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام)، در باره کلام خداوند متعال: «لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ»، می فرمایند: از تاریکی کفر به سوی نور ایمان خارج می شوند، یعنی ولایت حضرت علی (عليه السلام) را می پذیرند.

ص: ۴۶۵

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۹۶، ذیل ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۸۲، ح ۱۰۴۷۲؛ مناقب آل أبی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۸۰.

{يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ} بُشْرِيكُمْ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا} ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ {

روزی که مردان و زنان با ایمان را می نگری که نورشان پیش رو و در سمت راستشان به سرعت حرکت می کند، بشارت باد بر شما! امروز به باغهایی از بهشت که نهرها زیر (درختان) آن جاری است جاودانه در آن خواهید ماند! و این همان رستگاری بزرگ است!

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: كُنْتُ ذَاتَ يَوْمٍ عِنْدَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، إِذْ أَقْبَلَ بِوَجْهِهِ عَلَيَّ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَقَالَ: أَلَا أُبَشِّرُكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ! قَالَ: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: هَذَا جَبْرَائِيلُ، يُخْبِرُنِي عَنِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنَّهُ قَدْ أَعْطَى شَيْعَتَكَ وَ مُجْبِيكَ سَبْعَ خِصَالٍ: الرَّفْقَ عِنْدَ الْمَوْتِ، وَ الْأُنْسَ عِنْدَ الْوَحْشَةِ، وَ النُّورَ عِنْدَ الظُّلْمَةِ، وَ الْأَمْنَ عِنْدَ الْفَزَعِ، وَ الْقِسْطَ عِنْدَ الْمِيزَانِ، وَ الْجَوَازَ عَلَى الصِّرَاطِ، وَ دُخُولَ الْجَنَّةِ قَبْلَ النَّاسِ، نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمَانِهِمْ. (۱)

از جابر بن عبدالله انصاری نقل است که گفت: روزی نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) بودم، ایشان رو به سوی حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) نمودند و فرمودند: ای ابا الحسن! آیا به تو بشارت ندهم؟ حضرت علی (علیه السلام) عرض کردند: بله، ای رسول خدا! پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)

ص: ۴۶۶

۱- بحار الأنوار، ج ۶۵، ص ۱۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۸۵، ح ۱۰۴۸۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۴۰، ح ۵۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۸۶؛ الخصال، ج ۲، ص ۴۰۲، ح ۱۱۲.

فرمودند: این جبرئیل است که از جانب خداوند جل جلاله برای من خبر آورده که همانا او، به پیروان و دوستداران، هفت خصلت داده است: آسانی به هنگام مرگ، انس به هنگام تنهایی، نور به هنگام تاریکی، امنیت به هنگام ترس، عدالت به هنگام سنجش اعمال و جواز عبور از پل صراط و ورود به بهشت پیش از مردم، در حالی که نورشان در مقابل و سمت راستشان می تابد.

ص: ۴۶۷

{يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وِرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا} فَضْرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ }

روزی که مردان و زنان منافق به مؤمنان می گویند: «نظری به ما بيفکنید تا از نور شما پرتوی برگیریم!» به آنها گفته می شود: «به پشت سر خود بازگردید و کسب نور کنید!» در این هنگام دیواری میان آنها زده می شود که دری دارد، درونش رحمت است و برونش عذاب!

۱_ عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): لَقَدْ عَلِمَ الْمُسْتَحْفَظُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه و آله و سلم)، أَنَّهُ لَيْسَ فِيهِمْ رَجُلٌ لَهُ مَنَقَبَةٌ إِلَّا وَ قَدْ شَرِكْتُهُ فِيهَا وَ فَضَلْتُهُ، وَ لِي سَبْعُونَ مَنَقَبَةً لَمْ يَشْرِكْنِي فِيهَا أَحَدٌ مِنْهُمْ.

قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! فَأَخْبِرْنِي بِهِنَّ.

فَقَالَ (عليه السلام): إِنَّ أَوَّلَ مَنَقَبَةٍ لِي أَنِّي لَمْ أُشْرِكْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَ لَمْ أَعْبُدِ اللَّاتَ وَ الْعُزَّى ...

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

وَ أَمَّا الثَّلَاثُونَ: فَإِنِّي سَمِعْتُهُ (صلى الله عليه و آله و سلم) يَقُولُ: يَحْشُرُ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى خَمْسِ رَايَاتٍ، فَأَوَّلُ رَايَةٍ تَرِدُ عَلَى رَايَةِ فِرْعَوْنَ هَيْدَةَ الْأُمَمِ، وَ هُوَ مُعَاوِيَةُ. وَ الثَّانِيَةُ: مَعَ سَيِّمِ رِي هَيْدَةَ الْأُمَمِ، وَ هُوَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ، وَ الثَّلَاثَةُ: مَعَ جَائِلِي هَيْدَةَ الْأُمَمِ، وَ هُوَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ، وَ الرَّابِعَةُ: مَعَ أَبِي الْأَعْوَرِ السُّلَمِيِّ.

وَأَمَّا الْخَامِسَةُ: فَمَعَيْكَ، يَا عَلِيُّ! تَحْتَهَا الْمُؤْمِنُونَ وَأَنْتَ إِمَامُهُمْ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْأَرْبَعَةِ: «ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ»، وَهُمْ شَيْعَتِي وَمَنْ وَالانِي وَقَاتَلَ مَعِي، الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةَ وَالنَّاكِبَةَ عَنِ الصِّرَاطِ، وَبَابُ الرَّحْمَةِ هُمْ شَيْعَتِي، فَيُنَادِي هَؤُلَاءِ: أَلَمْ نَكُنْ فِيهِ «مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَ لَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَ تَرَبُّصْتُمْ وَ ارْتَبْتُمْ وَ غَرَّكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَ غَرَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ»، «فَالْيَوْمَ لَا يُوْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَ بئْسَ الْمَصِيرُ»، (١) ثُمَّ تَرَدُّ أُمَّتِي وَ شَيْعَتِي فَيَرَوُّونَ مِنْ حَوْضِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه و آله و سلم) ، بِيَدِي عَصَى عَوْسَجٍ أَطْرُدُ بِهَا أَعْدَائِي طَرْدَ غَرِيْبِهِ الْإِبِلِ. (الحديث) (٢)

از مکحول نقل است که گفت: حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: به تحقیق، از میان اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) ، آنان که به خوبی مطالب را حفظ می کردند، می دانند که در میان آن ها کسی نیست که فضیلتی داشته باشد، جز آنکه من با او شریکم و بر او برتری دارم، ولی من هفتاد فضیلت و منقبت دارم که هیچ کس با من در این خصال و مناقب، شریک نیست.

عرض کردم: ای امیر مؤمنان! مرا از آن ها آگاه نمایید.

پس حضرت فرمودند: همانا اولین منقبت من این است که یک چشم به هم زدنبه خداوند مشرک نشدم، و هرگز لات و عزی را نپرستیدم.

تا اینکه حدیث به این قسمت رسید:

ص: ۴۶۹

۱- ۵۷/۱۴ و ۱۵

۲- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۴۳۲، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۸۶، ح ۱۰۴۸۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۸۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۴۱، ح ۶۲؛ الخصال، ج ۲، ص ۵۷۲، ح ۱.

اما منقبت سی ام این است که از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند: امت من در روز قیامت، با پنج پرچم محشور می شوند:

اولین پرچمی که بر من وارد می شود، پرچم فرعون این امت است، که معاویه می باشد.

دومی به دست سامری این امت است، که عمرو عاص باشد.

سومی به دست جاثلیق این امت است، که ابو موسی اشعری باشد.

چهارمی به دست ابو الاعور سلمی است.

و امیا پنجمی، با تو است، ای علی! که مؤمنان همه در زیر آن پرچم اند و تو پیشوای آنها می باشی، سپس خدای تبارک و تعالی به آن چهار گروه می فرماید: «ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ»، و آنان پیروان و شیعیان من هستند، و هر که مرا دوست بدارد و به همراه من با گروه ستمگر و با همان افرادی که از صراط سرنگون می گردند، بجنگد، و باب رحمت، همان پیروان من هستند.

سپس آنان فریاد می زنند آیا در دنیا ما با هم نبودیم: «أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَ لَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَ تَرَبَّصْتُمْ وَ ارْتَبْتُمْ وَ غَرَّكُمْ الْأَمَانِيُّ حَيْثِي جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَ غَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ»، «فَالْيَوْمَ لَا يُوْخَذُ مِنْكُمْ فِتْنَةً وَ لَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ بِئْسَ الْمَصِيرُ»، سپس امت من و پیروان من وارد می شوند و از حوض حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) سیراب می گردند، و در دست من عصائی است از چوب عوسج که دشمنان خود را با آن از کنار حوض می رانم، همان طور که شتر ناشناس و بیگانه رانده می شود.

۲_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «فَضْرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَ ظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ»، فَقَالَ رَسُولُ

اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) : أَنَا السُّورُ، وَ عَلِيَّ الْبَابُ. (١)

از ابن عباس نقل است که گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره این سخن خداوند عزّ و جلّ: «فَضْرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ»، پرسیدم، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: من همان دیوار هستم، و علی (علیه السلام) باب آن است.

٣_ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَضْرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ»، فَقَالَ: أَنَا السُّورُ، وَ عَلِيَّ الْبَابُ، وَ لَيْسَ يُؤْتَى السُّورُ إِلَّا مِنْ قِبَلِ الْبَابِ. (٢)

از سعید بن جبیر نقل است که گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره این کلام خداوند عزّ و جلّ: «فَضْرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ»، سؤال شد، حضرت فرمودند: من آن دیوار هستم، و علی (علیه السلام) باب آن است، و تنها از طریق در، می توان از دیوار گذشت.

ص: ٤٧١

١- بحار الأنوار، ج ٧، ص ٢٢٧، ح ١٤٨ و ج ٢٤، ص ٢٧٧، ح ٦٣؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٥، ص ٢٨٧، ح ١٠٤٨٨؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العترة الطاهرة، ص ٦٣٧؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٣، ص ٩٠.

٢- بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ٢٧٧، ح ٦٤؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٥، ص ٢٨٧، ح ١٠٤٨٩؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العترة الطاهرة، ص ٦٣٧؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٣، ص ٩٠.

{وَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ؕ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ؕ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ...}

کسانی که به خدا و رسولانش ایمان آوردند، آنها صدیقین و شهدا نزد پروردگارشانند برای آنان است پاداششان و نورشان.

۱- عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِيِّ، رَفَعَهُ إِلَى أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): الصَّادِقُونَ ثَلَاثَةٌ: حَزَقِيلُ مَوْلَى آلِ فِرْعَوْنَ، وَحَبِيبُ صَاحِبِ يَاسِينَ، وَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَ هُوَ أَفْضَلُ الثَّلَاثَةِ. (۱)

از حسن بن علی مرقی با سند خود، به صورت مرفوع، از ابو ایوب انصاری نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: راستگویان سه نفرند: حزقیل، مؤمن آل فرعون، و حبیب، صاحب آل یاسین، و علی بن ابی طالب (علیه السلام)، و او برترین آن سه نفر است.

۲- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): الصَّادِقُونَ ثَلَاثَةٌ: عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَ حَبِيبُ النَّجَّارِ، وَ مَوْلَى آلِ فِرْعَوْنَ. (۲)

ص: ۴۷۲

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۸، ح ۱۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۹۱، ح ۱۰۵۰۵؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۳۹؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۳۵۴، ح ۴۸۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۹۷.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۱۴، ح ۱۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۷۳، ح ۸۹۱۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۳، ص ۴۶۴؛ الخصال، ج ۱، ص ۱۸۴، ح ۲۵۴.

از محمد بن ابی لیلی نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: صدیقان سه نفرند: علی بن ابی طالب (علیه السلام)، و حبیب نجار، و مؤمن آل فرعون.

۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): الصَّدِيقُونَ ثَلَاثَةٌ: حَبِيبُ النَّجَّارِ مُؤْمِنُ آلِ يَاسِينَ، وَحَزْبِيلُ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ، وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، الثَّلَاثُ وَهُوَ أَفْضَلُهُمْ. (۱)

عبد الرحمان بن ابی لیلی از پدرش نقل می کند که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: صدیقان سه نفرند: حبیب نجار مؤمن آل یاسین، و حزبیل مؤمن آل فرعون، و علی بن ابی طالب (علیه السلام)، که سومین آنها است و برتر از آنها.

۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): مَعَاشِرَ النَّاسِ! مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ قَبِيلاً وَ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا؟ ...

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّ عَلِيًّا صَدِيقُ هَيْدِهِ الْأُمَّةِ وَ فَارُوقُهَا وَ مُجَدِّدُهَا. (الحديث) (۲) از ابن عباس نقل نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای گروه مردم! سخن چه کسی از خداوند خوشتر است، و کیست که از جهت گفتار از خداوند

ص: ۴۷۳

-
- ۱- شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۰۴، ح ۹۳۸؛ عمده عیون صحاح الأخبار فی مناقب إمام الأبرار، ص ۲۲۰، ح ۳۴۷.
 - ۲- الأمالی (للصدوق)، ص ۳۱، المجلس ۸، ح ۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۹۳، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۲۳۹، ح ۲۹۱۲ و ج ۵، ص ۴۲۱، ح ۱۰۸۶۸؛ بشاره المصطفی لشیعته المرتضی، ج ۲، ص ۱۵۳؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۴۳۸، ح ۲.

راستگوتر باشد؟

تا اینکه حدیث به این قسمت رسید:

ای گروه مردم! همانا علی (علیه السلام) صدیق این امت است، و فاروق و محدث شان است.

۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ»، قَالَ: صَدِّيقُ هَذِهِ الْأُمَّةِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، هُوَ الصَّادِقُ الْأَكْبَرُ وَالْفَارُوقُ الْأَعْظَمُ. (الحديث) (۱)

از ابن عباس روایت است که در باره کلام خداوند متعال: «وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ»، گفت: صدیق این امت، علی بن ابی طالب (علیه السلام) است، که او همان صدیق اکبر و فاروق اعظم است.

ص: ۴۷۴

۱- بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۲۱۳، ح ۱۶ و ص ۲۱۵، ح ۲۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۹۳، ح ۱۰۵۱۶؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۸۹؛ الیقین باختصاص مولانا علی (علیه السلام) بامر المؤمنین، ص ۴۱۳، باب ۱۵۳.

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وءَامِنُوا بِرِسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كَفْلًا مِّن رَّحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ }

ای کسانی که ایمان آورده اید! تقوای الهی پیشه کنید و به رسولش ایمان بیاورید تا دو سهم از رحمتش به شما ببخشد و برای شما نوری قرار دهد که با آن راه بروید و گناهان شما را ببخشد و خداوند غفور و رحیم است.

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «يُؤْتِكُمْ كَفْلًا مِّن رَّحْمَتِهِ»، قَالَ: الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (عليهما السلام)، «وَجَعَلَ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ»، قَالَ: عَلِيُّ (عليه السلام). (۱)

از جابر بن عبدالله نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) در باره سخن خدای متعال: «يُؤْتِكُمْ كَفْلًا مِّن رَّحْمَتِهِ»، فرمودند: مقصود، حسن و حسین (علیهما السلام) هستند، و در باره «وَجَعَلَ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ»، فرمودند: مقصود، حضرت علی (علیه السلام) هستند.

۲- عَنِ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «يُؤْتِكُمْ كَفْلًا مِّن رَّحْمَتِهِ»، قَالَ: الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ (عليهما السلام)، «وَجَعَلَ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ»، قَالَ: إِمَامٌ عَدْلٍ

ص: ۴۷۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۱۹، ح ۳۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۰۷، ح ۱۰۵۴۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۴۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۱۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۰۹، ح ۹۴۴.

تَأْتُمُونَ بِهِ، وَهُوَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

از جابر جعفی نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) در باره این سخن خداوند عز و جل: «يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِي»، فرمودند: منظور از «كِفْلَيْنِ»، امام حسن (عليه السلام) و امام حسين (عليه السلام) ، هستند، «وَيَجْعَلُ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ»، فرمودند: امام عادل‌ی که او را پیشوای خود قرار دهید، و او همان حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام) هستند.

۳- عَنْ كَعْبِ بْنِ عِيَاضٍ، قَالَ: طَعَنْتُ عَلِيَّ (عليه السلام) بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَوَكَزَنِي فِي صِدْرِي، ثُمَّ قَالَ: يَا كَعْبُ! إِنَّ لِعَلِيٍّ (عليه السلام) نُورَيْنِ، نُورًا فِي السَّمَاءِ وَنُورًا فِي الْأَرْضِ، فَمَنْ تَمَسَّكَ بِنُورِهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ أَحْطَأَهُ أَدْخَلَهُ النَّارَ، فَبَشِّرِ النَّاسَ عَنِّي بِذَلِكَ. (۲)

از کعب بن عیاض نقل است که گفت: من به حضرت علی (عليه السلام) در مقابل رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) کنایه زدم، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) با مشت به سینه ام زدند و سپس فرمودند: ای کعب! به درستی که علی (عليه السلام) دارای دو نور است، یک نور در آسمان و نور دیگر در زمین، پس هر که به نور او تمسک بجوید، خدای متعال او را وارد بهشت می کند، و هر کس از نور او روی برگرداند، خداوند او را در آتش جهنم می افکند، پس از طرف من،

ص: ۴۷۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۱۹، ح ۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۰۷، ح ۱۰۵۴۱؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۴۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۱۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۰۹، ح ۹۴۵؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیة، ص ۷۱۷، ح ۱۲۹۸.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۱۹، ح ۳۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۰۷، ح ۱۰۵۴۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۴۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۱۵؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیة، ص ۷۱۷، ح ۱۳۰۰.

مردم را به این خبر بشارت بده.

۴_ عَيْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): خَلَقَ اللَّهُ مِنْ نُورِ وَجْهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ، يَسْتَعْفِرُونَ لَهُ وَيُحِبُّونَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. (۱)

از انس بن مالک نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: خداوند از نور چهره علی بن ابی طالب (علیه السلام)، هفتاد هزار فرشته خلق نمود، که آنها تا روز قیامت، برای او و دوستانانش، طلب آمرزش می کنند.

ص: ۴۷۷

۱- إرشاد القلوب إلى الصواب (للديلمي)، ج ۲، ص ۲۹۴؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۲۰، ح ۳۵ و ج ۳۹، ص ۲۷۵ و ج ۶۵، ص ۱۴۲، ح ۸۷؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۳۰۷، ح ۱۰۵۴۴؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۶۴۴؛ كشف الغمه في معرفة الأئمة، ج ۱، ص ۱۰۳؛ مائه منقبه من مناقب أمير المؤمنين و الأئمة، ص ۴۲، المنقبه ۱۹.

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ }

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که نجوا می کنید، و به گناه و تعدی و نافرمانی رسول (خدا) نجوا نکنید، و به کار نیک و تقوا نجوا کنید، و از خدایی که همگی نزد او جمع می شوید پرهیزید!

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: كَانَتْ أَمَارَةُ الْمُنَافِقِينَ بُغْضَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَبَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فِي الْمَسْجِدِ ذَاتَ يَوْمٍ، فِي نَفَرٍ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ، وَ كُنْتُ فِيهِمْ، إِذْ أَقْبَلَ عَلِيٌّ (عليه السلام)، فَتَخَطَّى الْقَوْمَ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ كَانَ هُنَاكَ مَجْلِسُهُ الَّذِي يَعْرِفُ بِهِ، فَسَارَ رَجُلًا وَ كَانَا يَزِمَانِ بِالنِّفَاقِ، فَعَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) مَا أَرَادَا، فَغَضِبَ غَضَبًا شَدِيدًا حَتَّى التَّمَعَّ وَجْهُهُ. ثُمَّ قَالَ: وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! لَا يَدْخُلُ عَبْدُ الْجَنَّةِ حَتَّى يَحِبَّنِي، أَلَا وَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَحِبُّنِي وَ هُوَ يَبْغِضُ هَذَا، وَ أَخَذَ بِكَفِّ عَلِيٍّ (عليه السلام)، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَذِهِ آيَةَ فِي شَأْنِهِمَا: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَ مَعْصِيَةِ الرَّسُولِ»، إِلَى آخِرِ آيَةِ. (۱) از ابو سعید خدری نقل است که گفت: نشانه منافقان، کینه ورزی نسبت به

ص: ۴۷۸

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۶۰۵، المجلس ۲۷، ح ۹؛ بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۲۷۰، ح ۴۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۱۵، ح ۱۰۵۶۱.

حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) بود، پس روزی در مسجد با گروهی از مهاجرین و انصار، در محضر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بودیم، و من هم در میانشان بودم، که حضرت علی (علیه السلام) وارد شدند و از آن گروه گذشتند تا این که کنار پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نشستند، و آنجا، جای همیشگی آن حضرت بود به نام ایشان شناخته می شد.

در این هنگام دو مردی که متهم به نفاق بودند، در گوشی با هم سخن گفتند (با هم پچ پچ کردند)، و رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فهمیدند که منظور آنان چیست، پس آن چنان خشمگین شدند که رنگ چهره آن حضرت تغییر کرد، سپس فرمودند: قسم به کسی که جانم در دست اوست! هیچ کس وارد بهشت نمی شود مگر این که مرا دوست داشته باشد، و بدانید! دروغ می گوید کسی که می پندارد مرا دوست می دارد ولی با این مرد دشمن است، و در این هنگام دست حضرت علی (علیه السلام) را گرفتند، و آنگاه خداوند عزّ و جلّ این آیه را در باره آن دو نازل فرمود: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ»، تا آخر آیه.

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَيْكُمْ صِدْقَهُ ۖ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرٌ ۖ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ }

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که می خواهید با رسول خدا نجوا کنید (و سخنان درگوشی بگویید)، قبل از آن صدقه ای (در راه خدا) بدهید این برای شما بهتر و پاکیزه تر است و اگر توانایی نداشته باشید، خداوند غفور و رحیم است!

۱_ عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): لَقَدْ عَلِمَ الْمُسَيِّتُحْفُظُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه و آله و سلم)، أَنَّهُ لَيْسَ فِيهِمْ رَجُلٌ لَهُ مَنَقَبَةٌ إِلَّا وَ قَدْ شَرِكْتُهُ فِيهَا وَ فَضَلْتُهُ، وَ لِي سَبْعُونَ مَنَقَبَةً لَمْ يَشْرِكْنِي فِيهَا أَحَدٌ مِنْهُمْ.

قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! فَأَخْبِرْنِي بِهِنَّ.

فَقَالَ (عليه السلام): إِنَّ أَوَّلَ مَنَقَبَةٍ لِي أَنِّي لَمْ أُشْرِكْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَ لَمْ أَعْبُدِ اللَّاتَ وَ الْعُزَّى ...

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَيْ أَنْ قَالَ:

وَ أَمَّا الرَّابِعَةُ وَ الْعِشْرُونَ: فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْزَلَ عَلَي رَسُولِهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صِدْقَهُ»، فَكَانَ لِي دِينَارٌ فَبِعْتُهُ بِعَشْرَةِ دَرَاهِمٍ، فَكُنْتُ إِذَا نَاجَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) أَصَدَّقُ قَبْلَ ذَلِكَ بِدَرَاهِمٍ، وَ وَاللَّهِ! مَا فَعَلَ هَذَا أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِي قَبْلِي وَ لَا بَعْدِي، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ

يَدَى نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ»، (١) الْآيَةَ، فَهَلْ تَكُونُ التَّوْبَةُ إِلَّا مِنْ ذَنْبٍ كَانَ؟ (الحديث) (٢).

از مکحول نقل است که گفت: امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: به تحقیق، حافظان حدیث و دانایان از میان اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، می دانند که در میان آن ها کسی نیست که فضیلتی داشته باشد، جز آنکه من با او شریکم و بر او برتری دارم، ولی من هفتاد فضیلت و منقبت دارم که هیچ کس با من در این خصال و مناقب، شریک نیست.

عرض کردم: ای امیر مؤمنان! مرا از آن ها آگاه نمایید.

پس حضرت فرمودند: همانا اولین منقبت من این است که یک چشم به هم زدن به خداوند مشرک نشدم، و هرگز لات و عزی را نپرستیدم.

تا اینکه حدیث به این قسمت رسید:

بیست و چهارمین منقبت این است که هنگامی که خداوند عزّ و جلّ این آیه را بر پیامبرش نازل فرمود: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صِدَقَةَ»، من دیناری داشتم که آن را به ده درهم فروختم، و من این گونه بودم که قبل از آن که بخواهم با رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) محرمانه حرف بزنم، یک درهم صدقه می دادم.

به خدا سوگند! هیچ کس غیر از من، از اصحاب پیامبر، پیش از من و پس از من،

ص: ۴۸۱

۱- ۵۸/۱۳.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۴۳۲، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۲۴، ح ۱۰۵۷۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۴۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۶۵، ح ۴۴؛ الخصال، ج ۲، ص ۵۷۲، ح ۱؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۳۳، ح ۲؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۷۲۲، ح ۱۳۰۷.

این کار را انجام نداده است، پس آنجا بود که خداوند عز و جل این آیه را نازل فرمود: «أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صِدَقَاتٍ فَبِأُذُنٍ لَّمْ تَفْعَلُوا وَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ»، آیا توبه به خاطر چیزی غیر از گناه است؟ (یعنی کسانی که نجوا کردند و صدقه ندادند، مرتکب گناه شده اند).

۲_ عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): إِنَّ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَأَيَّةَ مَا عَمِلَ بِهَا أَحَدٌ قَبْلِي، وَ لَا يَعْمَلُ بِهَا أَحَدٌ بَعْدِي، وَ هِيَ آيَةُ النَّجْوَى، كَانَ عِنْدِي دِينَارٌ، فَبِعْتُهُ بِعَشْرَةِ دَرَاهِمٍ، فَجَعَلْتُ أُقَدِّمُ بَيْنَ يَدَيْ كُلِّ نَجْوَى أَنْاجِيهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ) دَرَاهِمًا، قَالَ: فَنَسَخَهَا قَوْلُهُ: «أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صِدَقَاتٍ»، إِلَى قَوْلِهِ: «وَ اللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ» (۱). (۲).

از مجاهد نقل است که گفت: حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: آیه ای در کتاب خداوند است، که هیچ کس قبل از من به آن عمل نکرده، و هیچ کس پس از من نیز، آن را انجام نخواهد داد، و آن آیه، آیه نجوی است. من یک دینار داشتم که آن را به ده درهم فروختم، پس قبل از هر نجوایی که با پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) داشتم، درهمی صدقه می دادم، فرمودند: پس آن آیه، به این آیه منسوخ شد: «أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صِدَقَاتٍ»، تا آن جا که می فرماید: «وَ اللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ».

ص: ۴۸۲

۱- ۵۸/۱۳.

۲- بحار الأنوار، ج ۱۷، ص ۲۹، ح ۶ و ج ۳۵، ص ۳۷۹، ذیل ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۲۵، ح ۱۰۵۷۹؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۴۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۵۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۴۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۶۵، ح ۴۸؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۲۰، ح ۹۶۲ (با کمی تغییر).

۳- عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالَ: إِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ لَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ، وَاجْتَمَعَ عَلَى الشُّورَى، بَعَثَ إِلَى سِتِّهِ نَفْرًا مِنْ قَرِيشٍ، إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَإِلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، وَإِلَى الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ، وَإِلَى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، وَسَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ، وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوا إِلَى الْبَيْتِ، وَلَا يَخْرُجُوا مِنْهُ حَتَّى يَبَايَعُوا لِأَحَدِهِمْ.

فَمِنْ اجْتِمَاعِ أَرْبَعِهِ عَلَى وَاحِدٍ وَآبَى وَاحِدٌ أَنْ يَبَايِعَهُمْ قَتْلًا، وَإِنْ امْتَنَعَ اثْنَانِ وَبَايَعَ ثَلَاثُهُ قَتْلًا، فَأَجْمَعَ رَأْيُهُمْ عَلَى عُثْمَانَ، فَلَمَّا رَأَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) مَا هَمَّ الْقَوْمُ بِهِ مِنَ الْبَيْعَةِ لِعُثْمَانَ، قَامَ فِيهِمْ لِيَتَّخِذَ عَلَيْهِمُ الْحُجَّةَ، فَقَالَ لَهُمْ: اسْمِعُوا مِنِّي كَلَامِي، فَإِنْ يَكُ مَا أَقُولُ حَقًّا فَاقْبَلُوا، وَإِنْ يَكُ بَاطِلًا فَانْكُرُوا، ثُمَّ قَالَ: أَنْشُدْكُمْ بِاللَّهِ! الَّذِي يَعْلَمُ صِدْقَكُمْ إِنْ صِدَقْتُمْ، وَيَعْلَمُ كَذِبَكُمْ إِنْ كَذَبْتُمْ، هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ صَلَّى الْقَبْلَتَيْنِ كَلْتَيْهِمَا غَيْرِي؟ قَالُوا: لَا.

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

قَالَ: نَشَدْتُكُمْ بِاللَّهِ! هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ نَزَلَتْ فِيهِ هَذِهِ الْآيَةُ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ»، فَكُنْتُ أَنَا الَّذِي قَدَّمَ الصَّدَقَةَ غَيْرِي؟ قَالُوا: لَا. (الحديث) (۱)

از جابر بن یزید جعفی نقل است که گفت: حضرت ابا جعفر، امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: هنگامی که زمان مرگ عمر بن خطاب فرا رسید، و امر خلافت را به شوری مقرر نمود، به دنبال شش نفر از قریش که حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، و عثمان بن عفان و زبیر بن عوام و طلحه بن عبید الله و عبد الرحمن بن عوف و سعد بن ابی

ص: ۴۸۳

۱- الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی)، ج ۱، ص ۱۳۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۳۳۱، ح ۲؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۲، ص ۱۲۸، ح ۶۳ و ج ۶، ص ۱۷۸، ح ۵.

وَقَاصُ بُوَدُنْد، فرستاد، و دستور داد که آنان در خانه ای داخل شوند و از آن جا خارج نشوند، تا اینکه با یک نفر از بین خودشان بیعت کنند.

پس اگر چهار نفر به خلافت یک نفر اتفاق نمودند و یکی از آن جماعت مخالفت نمود او را بکشند، و اگر سه نفر بر خلافت یک نفر رأی دادند و دو نفر دیگر امتناع نمودند، آن دو نفر را بکشند، پس بر خلافت عثمان اجتماع نمودند.

پس چون امیر المؤمنین (علیه السلام) تلاش آن جمع را در بیعت با عثمان دیدند، برای اتمام حجت و روشن شدن حقیقت برخاسته و به آنها فرمودند:

سخنان مرا بشنوید، و اگر آنچه گفتم حق و درست بود بپذیرید، و اگر باطل و نادرست بود آن را انکار کنید، سپس فرمودند: شما را به خدا سوگند! همان خدایی که اگر راست بگوئید راستی شما را می داند، و اگر دروغ بگوئید بر کذب شما نیز مطلع است، آیا در میان شما جز من کسی هست که بر دو قبله نماز گزارده باشد؟ گفتند: نه.

تا اینکه حدیث به این قسمت رسید:

حضرت فرمودند: شما را به خدا قسم می دهم! آیا غیر از من کسی در بین شما هست که این آیه در باره او نازل شده باشد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَجَّيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ»، و آیا غیر از من کسی این صدقه را داده است؟ گفتند: نه.

۴_ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «إِذَا نَجَّيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ»، قَالَ: قَدَّمَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) بَيْنَ يَدَيْ

نَجْوَاهُ صَدَقَهُ، ثُمَّ نَسَخْتَهَا قَوْلُهُ: «أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ» (۱).

از ابو بصیر نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن خدای متعال: «إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ»، سؤال کردم، حضرت فرمودند: حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) پیش از گفتگوی محرمانه خود، صدقه دادند، سپس آن آیه به این آیه منسوخ شد: «أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ».

ص: ۴۸۵

۱- بحار الأنوار، ج ۱۷، ص ۲۹، ح ۵ و ج ۳۵، ص ۳۷۸، ذیل ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۲۴، ح ۱۰۵۷۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۴۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۵۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۴۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۶۵، ح ۴۷.

{... أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

آنها حزب خدا هستند، بدانید حزب خدا پیروزان و رستگارانند.

عَنْ عِيسَى بْنِ عَبِيدِ اللَّهِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ عَلِيِّ (عليه السلام)، أَنَّهُ قَالَ: قَالَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ: يَا أَبَا الْحَسَنِ! مَا طَلَعْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، إِلَّا وَضَرَبَ بَيْنَ كَتْفَيْ وَ قَالَ: يَا سَلْمَانُ! هَذَا وَ حِزْبُهُ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. (۱)

از عیسی بن عبدالله بن عبیدالله بن عمر بن علی بن ابی طالب (علیه السلام) نقل است که گفت: پدرش، از قول جدش، از حضرت علی (علیه السلام) روایت کرده که آن حضرت فرمودند: سلمان فارسی عرض کرد: ای ابا الحسن! هر وقت خدمت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می رسیدم، دست بر شانه من می زدند و فرمودند: ای سلمان! این شخص (یعنی حضرت علی (علیه السلام)) و پیروانش، همان رستگاران هستند.

ص: ۴۸۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۱۳، ح ۶ و ج ۶۵، ص ۱۴۲، ذیل ح ۸۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۳۰، ح ۱۰۵۹۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۵۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۵۴؛ شواهد التنزیل، ج ۱، ص ۸۹، ح ۱۰۷.

{ مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِلَّذِي تَرَبُّوا وَالتَّيْمَانِ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ... }

آنچه را خداوند از اهل این آبادیها به رسولش بازگرداند، از آن خدا و رسول و خویشاوندان او، و یتیمان و مستمندان و در راه ماندگان است.

۱- عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَقُولُ: نَحْنُ وَاللَّهِ الَّذِينَ عَنَى اللَّهُ بِذِي الْقُرْبَى، الَّذِينَ قَرَنَهُمُ اللَّهُ بِنَفْسِهِ وَنَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَ: «مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِلَّذِي تَرَبُّوا وَالتَّيْمَانِ وَ الْمَسَاكِينِ»، مِمَّا خَاصَّه، وَ لَمْ يَجْعَلْ لَنَا سَهْمًا فِي الصَّدَقَةِ، أَكْرَمَ اللَّهُ نَبِيَّهُ وَ أَكْرَمَنَا أَنْ يُطْعَمَنَا أَوْ سَاحَ مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ. (۱)

از سلیم بن قیس نقل است که گفت: از حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) شنیدم که می فرمودند: به خدا سوگند! ما کسانی هستیم که خداوند آنان را ذی القربی خطاب فرموده، همان کسانی که خداوند، آنان را در کنار خود و پیامبرش (صلی الله علیه و آله و سلم) قرار داده است، پس فرمود: «ما أفاء الله على رسوله من أهل القرى لله وللرسول ولذي القربى»

ص: ۴۸۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۴، ص ۱۶۹، ذیل ح ۹۷۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۳۴، ح ۱۰۶۰۴؛ تفسیر الصافی، ج ۲، ص ۳۰۴ و ج ۵، ص ۱۵۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۵، ص ۳۴۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۱۵۵، ح ۹۷؛ عوالی اللئالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیة، ج ۳، ص ۱۲۵، ح ۳؛ الکافی، ج ۱، ص ۵۳۹، ح ۱؛ کتاب سلیم بن قیس الهلالی، ج ۲، ص ۷۲۲، ح ۱۸؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۶، ص ۲۵۴، ح ۱؛ وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۵۱۱، ح ۱۲۶۰۳.

الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ»، این آیه مخصوص ما است، و خداوند برای ما سهم و نصیبی از صدقه قرار نداد، خداوند، پیامبرش و ما را گرامی داشت از اینکه ما را با چرک کف دست مردم (یعنی صدقه)، اطعام نماید.

۲_ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ»، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): هَذِهِ الْآيَةُ فِينَا خَاصَّةً، فَمَا كَانَ لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ، فَهُوَ لَنَا، وَ نَحْنُ ذُو الْقُرْبَى، وَ نَحْنُ الْمَسَاكِينُ لَأَنَّا تَدَهَبُ مَسْكِنَتُنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ أَبَدًا، وَ نَحْنُ أَبْنَاءُ السَّبِيلِ، فَلَا يَعْرِفُ سَبِيلَ اللَّهِ إِلَّا بِنَا، وَ الْأَمْرُ كُلُّهُ لَنَا. (۱)

از عمرو بن ابی مقدم، از پدرش نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن خداوند عز و جل: «ما أفاء الله على رسوله من أهل القرى لله وللرسول ولذی القربى و الیتامی و المساکین و ابن السبیل»، سؤال کردم، حضرت فرمودند: این آیه مخصوص ما نازل شده است، هر چه متعلق به خدا و رسولش باشد، پس برای ما نیز هست، و ما ذو القربى هستیم، و ما مساکین هستیم، و هرگز احتیاج و نیاز ما به رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) قطع نمی شود، ما ابن السبیل هستیم، چون راه خداوند شناخته نمی شود، مگر به وسیله ما، و تمام این امور از آن ماست.

ص: ۴۸۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۵۸، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۳۵، ح ۱۰۶۰۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۵۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۶۵.

{... وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

و در دل خود نیازی به آنچه به مهاجرین داده شده احساس نمی کنند و آنها را بر خود مقدم می دارند، هر چند خودشان بسیار نیازمند باشند، کسانی که از بخل و حرص نفس خویش باز داشته شده اند، رستگارانند!

۱- عِنْ كَلِيبِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْأَسَدِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»، قَالَ: بَيْنَا عَلِيٌّ (عليه السلام) عِنْدَ فَاطِمَةَ (عليها السلام) إِذْ قَالَتْ لَهُ: يَا عَلِيُّ! أَذْهَبَ إِلَيَّ أَبِي، فَأُبْعِنَا مِنْهُ شَيْئًا، فَقَالَ: نَعَمْ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَأَعْطَاهُ دِينَارًا، وَقَالَ لَهُ: يَا عَلِيُّ! أَذْهَبَ فَاتَّبِعْ بِهِ لِأَهْلِكَ طَعَامًا، فَخَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ، فَلَقِيَهُ الْمُقَدَّادُ بْنُ الْأَسْوَدِ رَحِمَهُ اللَّهُ، وَقَامَا مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُومَا، وَذَكَرَ لَهُ حَاجَتَهُ، فَأَعْطَاهُ الدِّينَارَ، وَانْطَلَقَ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَوَضَعَ رَأْسَهُ فَنَامَ.

فَمَنْتَظِرُهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَلَمْ يَأْتِ ثُمَّ انْتَظَرَهُ فَلَمْ يَأْتِ، فَخَرَجَ يَدُورًا فِي الْمَسْجِدِ، فَمِإِذَا هُوَ بِعَلِيِّ (عليه السلام) نَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ، فَحَزَّكَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) فَقَعَدَ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَلِيُّ! مَا صَنَعْتَ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِكَ فَلَقِيَنِي الْمُقَدَّادُ بْنُ الْأَسْوَدِ، فَذَكَرَ لِي مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَذْكَرَ، فَأَعْطَيْتُهُ الدِّينَارَ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): أَمَّا إِنَّ جِبْرَائِيلَ قَدْ أَنْبَأَنِي بِذَلِكَ، وَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ فِيكَ كِتَابًا: «وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»

از کلب بن معاویه اسدی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره این سخن خدای متعال: «و يُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَنْ يوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»، فرمودند: حضرت علی (علیه السلام) نزد حضرت فاطمه (علیها السلام) بودند که حضرت فاطمه (علیها السلام) عرض کردند: ای علی! نزد پدرم بروید و از ایشان چیزی برای ما بخواهید، پس حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: باشد، و سپس نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) رفتند، و آن حضرت دیناری به ایشان عطا کردند و به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ای علی! برو و برای خانواده ات غذایی خریداری نما.

حضرت علی (علیه السلام) از نزد آن حضرت بیرون رفتند و در راه مقداد بن اسود، که رحمت خدا بر او باد، را دیدند و مدتی با هم به صحبت ایستادند، و او نیازش را برای آن حضرت بیان نمود، پس حضرت علی (علیه السلام) دینار را به او دادند و سپس به مسجد رفتند و سرشان را گذاشتند و خوابید.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) منتظر آن حضرت ماندند ولی نیامدند، باز انتظار کشیدند اما از آن حضرت خبری نشد، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به مسجد رفتند و دنبال حضرت علی (علیه السلام) می گشتند که ناگهان دیدند که ایشان در مسجد خوابیده اند.

پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ایشان را تکانی دادند، و آن حضرت بیدار شدند و نشستند، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به ایشان فرمودند: ای علی! چه کردی؟

عرض کردند: ای رسول خدا! از نزد شما که رفتم، مقداد بن اسود را دیدم، و او برای

ص: ۴۹۰

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۵۹، ح ۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۴۱، ح ۱۰۶۲۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۵۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۸۳؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۲۶۵، ح ۳؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۷۲۸، ح ۱۳۱۷.

من چیزهایی را گفت که خدا خواسته بود، پس من آن دینار را به او دادم.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: همانا جبرئیل، این خبر را به من رساند، و خداوند در باره تو این آیه را نازل فرمود: «وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ».

۲_ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) جَالِسٌ ذَاتَ يَوْمٍ، وَ أَصْحَابُهُ جُلُوسٌ حَوْلَهُ، فَجَاءَ عَلِيٌّ (عليه السلام) وَ عَلَيْهِ سَيْمَلٌ ثَوْبٌ مُنْخَرِقٌ عَنِ بَعْضِ جَسَدِهِ، فَجَلَسَ قَرِيباً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فَنَظَرَ إِلَيْهِ سَاعَةً، ثُمَّ قَرَأَ: «وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَنِ يوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ».

ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) لِعَلِيِّ (عليه السلام): أَمَّا إِنَّكَ رَأْسُ الَّذِينَ نَزَلَتْ فِيهِمْ هَذِهِ الْمَايَةُ وَ سَيَدُهُمْ وَ إِمَامُهُمْ.

ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) لِعَلِيِّ (عليه السلام): أَيْنَ حُلَّتِكَ الَّتِي كَسَوْتُكَهَا، يَا عَلِيُّ!؟

فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ بَعْضَ أَصْحَابِكَ أَتَانِي يَشْكُو عُرَاهُ وَ عُرَى أَهْلِ بَيْتِهِ، فَرَحِمْتُهُ وَ آثَرْتُهُ بِهَا عَلَيَّ نَفْسِي، وَ عَرَفْتُ أَنَّ اللَّهَ سَيَكْسُونِي خَيْرًا مِنْهَا.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): صِدَقْتَ، أَمَا إِنَّ جِبْرَائِيلَ فَقَدْ أَتَانِي حَدَّثَنِي أَنَّ اللَّهَ قَدْ اتَّخَذَ لَكَ مَكَانَهَا فِي الْجَنَّةِ حُلَّةً خَضْرَاءَ مِنْ إِسْتَبْرَقٍ، وَ صَبَّغَتْهَا مِنْ ياقوتٍ وَ زَبَرَجَدٍ، فَنِعْمَ الْجَوَازُ جَوَازُ رَبِّكَ بِسَخَاوَةِ نَفْسِكَ، وَ صَبْرِكَ عَلَيَّ سَلَمَتِكَ هَذِهِ الْمُنْخَرِقَةَ، فَأَبَشِرْ يَا عَلِيُّ! فَانصَرَفَ عَلِيُّ (عليه السلام) فَرِحاً مُسْتَبَشِراً بِمَا أَخْبَرَهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم). (۱)

از جابر بن یزید نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: روزی

ص: ۴۹۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۶۰، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۴۲، ح ۱۰۶۳۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۵۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۸۴؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۲۶۶، ح ۵؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیه، ص ۷۲۹، ح ۱۳۱۹.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در میان اصحابشان نشسته بودند که حضرت علی (علیه السلام) با لباس کهنه ای که برخی قسمت‌هایش پاره بود، آمدند و نزدیک رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نشستند، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) مدتی به آن حضرت نگریستند و سپس این آیه را خواندند: «وَ يُؤْتِرُونَ عَلِيَّ أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ».

سپس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: بدان که تو سرور و آقا و امام کسانی هستی که این آیه، در حق آنان نازل شده است.

آنگاه رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ای علی! آن جامه ای که من به تو پوشاندم، کجاست؟

آن حضرت گفتند: ای رسول خدا! یکی از یارانتان نزد من آمد و از بی لباسی خود و خانواده اش شکایت کرد، پس من دلم به رحم آمد و او را در پوشیدن آن جامه بر خود مقدم داشتم، و دانستم که خداوند به زودی بهتر از آن را بر منمی پوشاند.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: راست گفתי، همانا جبرئیل نزد من آمد و برایم گفت، خداوند به جای آن جامه، برای تو در بهشت، یک جامه سبز از پارچه ای که با زر و ابریشم بافته شده و حاشیه آن از یاقوت و زبرجد است، قرار داد، و بهترین پاداش، پاداشی است که پروردگارت در مقابل سخاوت تو و ترجیح دیگران بر خویش، و صبر تو بر پوشیدن این لباس کهنه، به تو عطا می کند. پس بر تو بشارت باد، ای علی!

سپس حضرت علی (علیه السلام) خوشحال و شادمان، از این خبری که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به ایشان دادند، از نزد آن حضرت برگشتند.

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

کسانی که بعد از آنها (بعد از مهاجرین و انصار) آمدند و می گویند: «پروردگارا! ما و برادرانمان را که در ایمان بر ما پیشی گرفتند بیامرز، و در دل‌هایمان حسد و کینه ای نسبت به مؤمنان قرار مده! پروردگارا، تو مهربان و رحیمی!»

۱_ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، قَالَ: لَمَّا أَجْمَعَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (عليهما السلام) عَلَى صِلْحِ مُعَاوِيَةَ خَرَجَ حَتَّى لَقِيَهُ، فَلَمَّا اجْتَمَعَا قَامَ مُعَاوِيَةُ حَطِيبًا، فَصَدَّ الْمُنْبَرِ وَأَمَرَ الْحَسَنَ (عليه السلام) أَنْ يَقُومَ أَشْفَلَ مِنْهُ بِدَرَجِهِ، ثُمَّ تَكَلَّمَ مُعَاوِيَةُ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! هَذَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ وَابْنُ فَاطِمَةَ، رَأَىا لِلْخِلَافَةِ أَهْلًا، وَلَمْ يَرِ نَفْسَهُ لَهَا أَهْلًا، وَقَدْ أَتَانَا لِبَيَاعِ طَوْعًا.

ثُمَّ قَالَ: قُمْ يَا حَسَنُ! فَقَامَ الْحَسَنُ (عليه السلام) فَخَطَبَ فَقَالَ: ...

سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

فَأَبِي كَانَ أَوْلَهُمْ إِسْلَامًا وَ إِيْمَانًا، وَ أَوْلَهُمْ إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ هِجْرَةً وَ لُحُوقًا وَ أَوْلَهُمْ عَلَى وَجْدِهِ وَ وَسْعِهِ نَفَقَةً، قَالَ سُبْحَانَهُ: «وَ الَّذِي جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَ لِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَ لَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ»، فَالْنَّاسُ مِنْ جَمِيعِ الْأُمَمِ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ بِسَبْقِهِ إِيَاهُمْ بِالْإِيْمَانِ بِنَبِيِّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَ

ذَلِكَ أَنَّهُ لَمْ يَشِقُّهُ إِلَى الْإِيمَانِ أَحَدٌ. (الحديث) (۱)

از عبد الرحمان بن کثیر نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) ، از پدرشان، از جدشان علی بن حسین (علیهم السلام) ، روایت است که حضرت فرمودند: هنگامی که حضرت امام حسن بن علی (علیهما السلام) تصمیم گرفتند با معاویه صلح کنند، از خانه بیرون آمدند و او را دیدند، وقتی که با یکدیگر اجتماع کردند، معاویه بالای منبر رفت، و به امام حسن (علیه السلام) گفت: شما یک پله پایین تر از من بایستید، سپس معاویه شروع به سخن نمود و چنین گفت: ای مردم! همانا حسن پسر علی و فاطمه (علیهما السلام) ، مرا برای خلافت شایسته دانسته، و خویش را برای آن سزاوار نمی داند، و اکنون آمده تا با من بیعت کند، سپس گفت: ای حسن! برخیز، امام حسن (علیه السلام) برخاستند، و چنین فرمودند: ...

تا آنجا که فرمودند:

پدرم، اولین نفر هستند در اسلام و ایمان آوردن، و اولین نفر هستند در هجرت و پیوستن به خدا و رسولش، و اولین نفر هستند از نظر بخشش و وسعت انفاق. خداوند سبحان در باره ایشان فرمود: «وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ»، و مردم تمامی ملت ها، به خاطر پیشی گرفتن ایشان در ایمان به پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ، برای او طلب آمرزش می کنند، و به همین دلیل است که هیچ کس در ایمان، از ایشان پیشی نگرفته است.

ص: ۴۹۴

۱- الأملی (شیخ طوسی)، ص ۵۶۱، مجلس ۲۱، ح ۱؛ بحار الأنوار، ج ۱۰، ص ۱۳۸، ح ۵ و ج ۶۹، ص ۱۵۱، ح ۲۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۸۲۸، ح ۴۶۶۵ و ج ۴، ص ۴۵۴، ح ۸۶۰۶ و ج ۵، ص ۲۸۲، ح ۱۰۴۷۳ و ص ۳۴۳، ح ۱۰۶۳۱؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام) ، ج ۲، ص ۷۱، باب ۹، ح ۱؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۱۵۰، ح ۱ و ج ۳، ص ۲۰۴، ح ۲۶ و ج ۶، ص ۲۶۵، ح ۱۲؛ اللوامع النورانیة فی أسماء علی و اهل بینه القرآنیة، ص ۲۶۸، ح ۴۲۹ و ص ۷۰۸، ح ۱۲۸۴.

٢_ عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: فَرَضَ اللَّهُ الْإِسْمَ تَغْفَارَ لِعَلِيِّ (عليه السلام) فِي الْقُرْآنِ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، قَالَ: وَهُوَ قَوْلُهُ: «يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ»، وَهُوَ السَّابِقُ. (١)

از عكرمه نقل است كه گفت: ابن عباس گفت: خداوند در قرآن، استغفار كردن برای حضرت علی (عليه السلام) را بر هر مسلمانی واجب کرده است، و این همان كلام خداوند متعال است كه فرمود: «يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ»، و آن حضرت سابق و پشتاز امت هستند.

٣_ عَنْ سَيْلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ قَالَ: بَيْنَمَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِبَيْتِ الْعُرْقِدِ وَعَلِيٌّ (عليه السلام) مَعَهُ، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ، فَمَرَّ بِهِ جَعْفَرٌ (عليه السلام)، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): يَا جَعْفَرُ! صَلِّ جَنَاحَ أَخِيكَ.

فَصَلَّى النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِعَلِيٍّ وَجَعْفَرٍ (عليهما السلام)، فَلَمَّا انْقَضَتْ مِنْ صَلَاتِهِ قَالَ: يَا جَعْفَرُ! هَذَا جَبْرَيْلُ يُخْبِرُنِي عَنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَنَّهُ صَيَّرَ لَكَ جَنَاحَيْنِ أَخْضَرَيْنِ مُفَصَّصَيْنِ بِالزَّبْرِجَدِ وَالْيَاقُوتِ، تَغْدُو وَتَرُوحُ حَيْثُ تَشَاءُ، قَالَ عَلِيُّ (عليه السلام): فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَذَا لِيَجْعَفِرَ، فَمَا لِي؟

قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): يَا عَلِيُّ! أَوْ مَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ خَلْقًا مِنْ أُمَّتِي، يَسْتَتَفِرُونَ لَكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، قَالَ عَلِيُّ (عليه السلام): وَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟! قَالَ: قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ الْمُنَزَّلِ عَلَيَّ: «وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ»،

ص: ٤٩٥

١- بحار الأنوار، ج ٣٥، ص ٣٣٤، ح ٩؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ٥، ص ٣٤٤، ح ١٠٦٣٢؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ٦٥٦؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٣، ص ١٨٥؛ شواهد التنزيل، ج ٢، ص ٣٣٥، ح ٩٧٥.

فَهَلْ سَبَقَكَ إِلَى الْإِيمَانِ أَحَدٌ، يَا عَلِيُّ!؟ (۱)

از سلمه بن اکوع نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) در کنار قبرستان بقیع بودند در حالی که حضرت علی (علیه السلام) آن حضرت را همراهی می کردند که وقت نماز فرا رسید، در این هنگام جناب جعفر بن ابی طالب (علیه السلام) نیز از آنجا عبور می کرد، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای جعفر! در کنار برادرت نماز بخوان، سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) با حضرت علی و جناب جعفر (علیهما السلام)، نماز خواندند، پس وقتی نمازشان تمام شد، فرمودند: ای جعفر! این جبرئیل است که از سوی پروردگار جهانیان خبر می دهد که برای تو دو بال سبز با نگین های زبرجد و یاقوت، قرار داده شده، که صبح و شام به هر کجا که بخواهی پرواز کنی.

حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: پس من عرض کردم: ای رسول خدا! این برای جعفر است، پس برای من چیست؟ پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای علی! آیا نمی دانی که خداوند عزّ و جلّ گروهی از امت مرا آفریده، که تا روز قیامت برای تو استغفار می کنند؟ حضرت علی (علیه السلام)

عرض کردند: ای رسول خدا! آنان چه کسانی هستند؟

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: سخن خداوند در کتابش که بر من نازل شده: «وَ الَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَ لِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَ لَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ»، ای علی! آیا کسی در ایمان بر تو، سبقت و پیشی گرفته است؟

ص: ۴۹۶

{ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ }

هرگز دوزخیان و بهشتیان یکسان نیستند، بلکه فقط بهشتیان رستگار و پیروزند!

۱- عَنْ ابْنِ أَبِي دَعْبَلٍ بْنِ عَلِيِّ الْخُزَاعِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا (عليه السلام)، عَنْ آبَائِهِ (عليهم السلام)، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) تَلَا هَذِهِ آيَةَ: «لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ»، فَقَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): أَصْحَابُ الْجَنَّةِ مَنْ أَطَاعَنِي وَ سَلَّمَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) بَعْدِي، وَأَقْرَبَ بَوْلَايَتِهِ، وَأَصْحَابُ النَّارِ مَنْ سَخِطَ الْوَلَايَةَ، وَ نَقَضَ الْعَهْدَ، وَ قَاتَلَهُ بَعْدِي. (۱)

از پسر برادر دعبل بن علی خزاعی، از قول پدرش نقل است که گفت: حضرت ابا الحسن علی بن موسی الرضا (علیه السلام)، از قول پدرانشان (علیهم السلام)، از حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) روایت کردند که آن حضرت فرمودند: رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) این آیه را تلاوت فرمودند: «لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ»، و سپس فرمودند: اهل بهشت کسانی هستند که مرا اطاعت کنند، و پس از من، در

ص: ۴۹۷

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۲۸، ح ۱۰۳؛ الأمالی (للطوسی)، ص ۳۶۳، المجلس ۱۳، ح ۱۳؛ بحار الأنوار، ج ۸، ص ۳۵۸، ح ۲۱ و ج ۲۷، ص ۲۰۳، ح ۲۰ و ج ۳۸، ص ۱۱۰، ح ۴۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۴۵، ح ۱۰۶۳۴ و ج ۱۰۶۳۵؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲، ص ۱۲۰؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۵۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۱۹۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۹۲، ح ۷۲؛ عیون أخبار الرضا (علیهم السلام)، ج ۱، ص ۲۸۰، ح ۲۲.

مقابل علی بن ابی طالب (علیه السلام)، سر تسلیم فرود آورند، و به ولایتش اقرار نمایند، و اهل جهنم کسانی هستند که نسبت به ولایت او، بغض و کینه داشته باشند، و پیمان شکنی کنند، و پس از من با او جنگ نمایند.

۲- عَنْ عَطِيهَ بْنِ سَعْدِ الْعَوْفِيِّ، عَنْ مَحْدُوجِ بْنِ زَيْدِ الذُّهَلِيِّ، وَ كَانَ فِي وَفْدِ قَوْمِهِ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: «لَا يَشْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ»، قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي وَ سَلَّمَ لِهَيْدَا مِنْ بَعْدِي، قَالَ: وَ أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِكَفِّ عَلِيِّ (عليه السلام)، وَ هُوَ يَوْمئِذٍ إِلَى جَنْبِهِ، فَرَفَعَهَا، وَ قَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): أَلَا! إِنَّ عَلِيًّا مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ، فَمَنْ حَادَّهُ فَقَدْ حَادَّنِي، وَ مَنْ حَادَّنِي فَقَدْ أَشْحَطَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ، ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ! حَزْبُكَ حَزْبِي، وَ سَلْمُكَ سَلْمِي، وَ أَنْتَ الْعَلَمُ بَيْنِي وَ بَيْنَ أُمَّتِي. (۱)

از عطیه بن سعد عوفی نقل است که گفت: محدوج بن زید ذهلی به اتفاق گروهی از قومش، محضر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) آمده بودند، و آن حضرت این آیه را تلاوت فرمودند: «لَا يَشْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ»، او گفت: پس من عرض کردم: ای رسول خدا! بهشتیانچه کسانی هستند؟ حضرت فرمودند: هر که از من اطاعت کند و پس از من تسلیم این فرد باشد، و دست حضرت علی (علیه السلام) را، که در کنارشان بودند، گرفتند و بلند کردند و فرمودند: آگاه باشید! همانا علی از من است و من از او هستم، هر که با او دشمنی کند، با من دشمنی کرده است، و هر

ص: ۴۹۸

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۴۸۵، المجلس ۱۷، ح ۳۲؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۶۱، ح ۱۵ و ج ۳۸، ص ۱۱۹، ح ۶۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۴۵، ح ۱۰۶۳۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۵۷؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۳، ص ۳۰۴، ح ۳ و ج ۵، ص ۳۸، ح ۶.

که با من دشمنی کند، خداوند عز و جل را، خشمگین نموده است.

سپس فرمودند: ای علی! جنگ با تو، جنگ با من، و صلح با تو، صلح با من است، و تو علامت و نشانه میان من و امت من هستی.

۳_ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَأَقْبَلَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): قَدْ أَتَاكُمْ أَخِي، ثُمَّ التَّفَّتْ إِلَيَّ الْكُعْبَةُ، فَضَرَبَهَا بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! إِنَّ هَذَا وَشِيعَتَهُ لَهُمُ الْفَائِزُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّهُ أَوْلَاكُمْ إِيمَانًا مَعِيَ، وَأَوْفَاكُمْ بَعْثِي اللَّهِ، وَأَقْوَمُكُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ، وَأَعِيدُكُمْ فِي الرَّعِيَةِ، وَأَقْسِدُكُمْ بِالسَّوِيَةِ، وَأَعْظُمُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ مَرِيَّةً، قَالَ: فَنَزَلَتْ: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»، (۱) قَالَ: وَكَانَ أَضْيَحًا بِمُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) إِذَا أَقْبَلَ عَلِيٌّ (عليه السلام) قَالُوا: قَدْ جَاءَ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ. (۲)

از جابر بن عبد الله نقل است که گفت: در محضر پیامبر اکرم (صلى الله عليه وآله وسلم) بودیم، که حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام) وارد شدند، پس پیامبر (صلى الله عليه وآله وسلم) با او صلح کرد.

فرمودند: برادر من، نزد شما آمده است، سپس رو به کعبه کردند، و دستشان را به دیوار آن گذاشتند سپس فرمودند: سوگند به کسی که جانم در دست اوست! همانا این شخص و شیعیانش،

ص: ۴۹۹

۱- ۹۸/۷.

۲- الأمالی (للطوسی)، ص ۲۵۱، المجس ۹، ح ۴۰؛ بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۵، ح ۵ و ج ۶۵، ص ۱۳۳، ح ۶۵؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲، ص ۱۲۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۴۶، ح ۱۰۶۳۸ و ص ۷۲۱، ح ۱۱۸۰۶؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۵۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۷۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۴۴، ح ۱۱؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آلہ الأطهار (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۴۰۷، ح ۱؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۱۵۲، ص ۳۹۷.

در روز قیامت، رستگارانند.

سپس فرمودند: او اولین کسی است که با من ایمان آورد، و وفادارترین شما به عهد و پیمان با خداوند، و پایدارترین شما در امر خداوند، و عادل ترین شما در مورد مردم، و منصف ترین شما در تقسیم درست، است، و پاداش او نزد خداوند از همه شما، بیشتر است، راوی گفت: پس این آیه نازل شد: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»، و یاران حضرت محمد، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، هر وقت که حضرت علی (علیه السلام) وارد می شدند، می گفتند: بهترین آفریدگان آمد.

ص: ۵۰۰

{يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ}

آنان می خواهند نور خدا را با دهان خود خاموش سازند، ولی خدا نور خود را کامل می کند، هر چند کافران خوش نداشته باشند!

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ، عَنِ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ»، قَالَ: يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا وَلِيَايَهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بِأَفْوَهِهِمْ، قُلْتُ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ»، قَالَ: يَقُولُ: وَاللَّهُ مُتِمُّ الْإِمَامَةِ، وَالْإِمَامَةُ هِيَ النُّورُ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا»، (۱) قَالَ: النُّورُ هُوَ الْإِمَامُ. (۲)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) در باره این کلام خداوند تبارک و تعالی: «يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ»، پرسیدم، آن حضرت فرمودند: آنها می خواهند ولایت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) را با دهان های خود

ص: ۵۰۱

۱- ۶۴/۸.

۲- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۲، ص ۶، ح ۶؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۶، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۶۵، ح ۱۰۶۹۳ و ص ۳۹۷، ح ۱۰۷۸۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العترة الطاهرة، ص ۶۶۱؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۷۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۳۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۱۶، ح ۲۶؛ الکافی، ج ۱، ص ۱۹۶، ح ۶؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۳۶۵، ح ۶؛ الوافی، ج ۳، ص ۵۱۲، ح ۱۰۲۶.

خاموش سازند، عرض کردم: «وَاللَّهُ مِيثَمٌ نُورِهِ»، یعنی چه؟ حضرت فرمودند: یعنی خداوند، امامت را تمام می کند و امامت، همان نور است، و این کلام خداوند عزّ و جلّ است که می فرماید: «فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا»، فرمودند: نور، همان امام است.

تذکر: البته برای مطالعه بیشتر می توانید به جلد اول، کد: ۹/۳۲ مراجعه فرمایید.

ص: ۵۰۲

{هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ}

او کسی است که رسول خود را با هدایت و دین حق فرستاد، تا او را بر همه ادیان غالب سازد، هر چند مشرکان کراهت داشته باشند!

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

قُلْتُ: «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ»، قَالَ: هُوَ الَّذِي أَمَرَ رَسُولَهُ بِالْوَلَايَةِ لَوْصِيهِ، وَ الْوَلَايَةُ هِيَ دِينُ الْحَقِّ.

قُلْتُ: «لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ»، قَالَ: يَظْهِرُهُ عَلَى جَمِيعِ الْأَدْيَانِ عِنْدَ قِيَامِ الْقَائِمِ (عليه السلام)، قَالَ: يَقُولُ اللَّهُ: «وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ»، وَ الْوَلَايَةُ الْقَائِمِ (عليه السلام)، «وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ»، بِالْوَلَايَةِ عَلَيَّ (عليه السلام). قُلْتُ: هَذَا تَنْزِيلٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، أَمَّا هَذَا الْحَرْفُ فَتَنْزِيلٌ، وَ أَمَّا غَيْرُهُ

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) پرسیدم:

تا آنجا که راوی گفت:

عرض کردم: «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ»، یعنی چه؟

حضرت فرمودند: او کسی است که رسولش را، به ولایت وصی و جانشین خود، دستور داد، و ولایت، همان دین حق است.

عرض کردم: «لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ»، به چه معناست؟ فرمودند: یعنی این دین را، در زمان قیام قائم (علیه السلام)، بر تمامی ادیان، غالب می سازد.

خداوند می فرماید: «وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ»، یعنی ولایت قائم (علیه السلام)، «وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ»، یعنی اگر چه کافران از ولایت حضرت علی (علیه السلام)، بدشان بیاید، عرض کردم: این تنزیل است؟ فرمودند: آری این حرف تنزیل است و اما غیر آن تأویل است.

ص: ۵۰۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۱۳، ح ۴۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۱۸، ح ۲۹ و ج ۲۴، ص ۳۳۶، ح ۵۹ و ج ۳۵، ص ۳۹۷ و ج ۵۱، ص ۶۰، ذیل ح ۵۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۹۵، ح ۹۹۲۶ و ج ۵، ص ۳۶۷، ح ۱۰۶۹۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۶۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۳۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۲۱۲، ح ۱۲۵ و ج ۵، ص ۳۱۷، ح ۳۰؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۶، ص ۳۶۴، ح ۷؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۲، ح ۹۱؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۳۴، ح ۹۱؛ مناقب آل أبی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۸۲.

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ }

ای کسانی که ایمان آورده اید! آیا شما را به تجارتی راهنمایی کنم که شما را از عذاب دردناک رهایی می بخشد؟!!

عَنْ النَّوْفَلِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): «أَنَا التَّجَارَةُ الْمُرِيحَةُ الْمُنْجِيَةُ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلِيمِ، الَّتِي دَلَّ اللَّهُ عَلَيْهَا فِي كِتَابِهِ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ» (۱).

از نوفلی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) فرمودند: امیر المؤمنین (عليه السلام)

فرمودند: من همان تجارت پرسودی هستم، که از عذاب دردناک نجات می دهد، همان که خداوند در قرآن، به آن اشاره فرموده و سپس این آیه را تلاوت فرمودند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ».

ص: ۵۰۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۰، ح ۵۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۶۸، ح ۱۰۷۰۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۶۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۳۶؛ اللوامع النورانيه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنيه، ص ۷۴۰، ح ۱۳۳۵.

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ۚ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ }

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که برای نماز روز جمعه خوانده شدید، به سوی ذکر خدا بشتابید و خرید و فروش را رها کنید که این برای شما بهتر است اگر می دانستید!

۱- عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، قَالَ: كُنْتُ لَيْلَةً مِنْ بَعْضِ اللَّيَالِي عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فَقَرَأْتُ هَذِهِ الْآيَةَ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ»، قَالَ: فَقَالَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): مَهْ، يَا جَابِرُ! كَيْفَ قَرَأْتَ؟ قَالَ: قُلْتُ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ»، قَالَ: هَذَا تَحْرِيفٌ، يَا جَابِرُ! قَالَ: قُلْتُ: فَكَيْفَ أَقْرَأُ؟ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ! قَالَ: فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَامْضُوا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ»، هَكَذَا نَزَلَتْ، يَا جَابِرُ! لَوْ كَانَ سَعْيًا لَكَانَ عَدْوًا لِمَا كَرِهَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، لَقَدْ كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَعْدُو الرَّجُلُ إِلَى الصَّلَاةِ.

یا جابر! لم سمیت يوم الجمعة، جمعه؟ قال: قلت: تخبرني، جعلني الله فداك! قال: أ فلا أخبرك بتأويله الأعظم؟ قال: قلت: بلى، جعلني الله فداك!

قال: فقال: يا جابر! سمى الله الجمعة، جمعه، لأن الله عز وجل جمع في ذلك الأيام الأولى والأخريين، وجميع ما خلق الله من الجن والإنس، وكل شئ خلق ربنا،

وَالسَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِينَ وَالْبِحَارَ وَالْجَنَّةَ وَالنَّارَ، وَكُلَّ شَيْءٍ خَلَقَ اللَّهُ فِي الْمِيثَاقِ، فَأَخَذَ الْمِيثَاقَ مِنْهُمْ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ، وَ لِمُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِالنَّبُوءِ، وَ لِعَلِيِّ (عليه السلام) بِالْوَلَايَةِ، وَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ قَالَ اللَّهُ لِلسَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ: «أَتَيْتَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالْتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ»، (١) فَسَمَّى اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ الْجُمُعَةَ، لِجَمْعِهِ فِيهِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَجَلَّ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ»، مِنْ يَوْمِكُمْ هَذَا الَّذِي جَمَعَكُمْ فِيهِ، وَ الصَّلَاةُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، يَعْنِي بِالصَّلَاةِ الْوَلَايَةَ، وَ هِيَ الْوَلَايَةُ الْكُبْرَى، فَفِي ذَلِكَ الْيَوْمِ أَتَتْ الرُّسُلُ وَالْأَنْبِيَاءُ وَالْمَلَائِكَةُ وَ كُلُّ شَيْءٍ خَلَقَ اللَّهُ وَ الثَّقَلَانِ الْجِنُّ وَالنَّاسُ وَالسَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُونَ وَ الْمُؤْمِنُونَ، بِالتَّلْبِيَةِ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَامْضُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ، وَ ذَكَرَ اللَّهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (الحديث) (٢)

از جابر جعفی نقل است که گفت: شبی در محضر حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) بودم، پس این آیه را خواندم: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ»، جابر گفت: حضرت فرمودند: ای جابر! صبر کن، چگونه خواندی؟! عرض کردم: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ»، فرمودند: ای جابر! این تحریف است، جابر گفت: من عرض کردم: فدایتان شوم! پس چگونه بخوانم؟ گفت: پس حضرت فرمودند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَامْضُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ»، ای جابر! اینچنین نازل شده است، اگر سعی (شتاب) بود، به معنای دویدن می شد، و این همان چیزی است که

ص: ۵۰۷

۱- ۴۱/۱۱.

۲- الإختصاص، ص ۱۲۸؛ بحار الأنوار، ج ۸۶، ص ۲۷۷، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۷۹، ح ۱۰۷۳۸؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۲۴۱، باب ۱۴۸، ح ۱؛ اللوامع النورانية فی اسماء علی و اهل بيته القرآنية، ص ۷۴۳، ح ۱۳۴۰.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) از آن بیزار بودند، ایشان، دویدن مرد برای نماز را، مکروه می دانستند.

ای جابر! چرا روز جمعه را، جمعه نامیدند؟ گفت: عرض کردم: فدایتان شوم! شما مرا آگاه سازید، حضرت فرمودند: پس آیا نمی خواهی تو را از تأویل بزرگ آن، آگاه کنم؟ عرض کردم: بله، فدایتان شوم! گفت: پس حضرت فرمودند: ای جابر! خداوند، جمعه را، جمعه نامید، چون که خداوند عزّ و جلّ در آن روز، اولین و آخرین، و آنچه را خداوند از جنّ و انس، آفریده بود، و آنچه را که پدید آورده بود، از آسمانها و زمینها و دریاها گرفته، تا بهشت و جهنم، و نیز هر چه را که در روز میثاق آفریده بود، همه را در این روز جمع می نماید، سپس از آنها برای خود پیمان ربوبیت، و برای حضرت محمّد (صلی الله علیه و آله و سلم) پیمان نبوت، و برای حضرت علی (علیه السلام) عهد و پیمان ولایت می گیرد، و در آن روز است که خداوند به آسمانها و زمین می فرماید: «اَنْتِیَا طَوْعاً اَوْ كَرْهًا قَالَتْ اَتَيْنَا طَائِعِينَ»، پس خداوند برای اینکه در این روز، تمامی پیشینیان و پسینیان را جمع آوری نمود، این روز را جمعه نام نهاد. سپس خداوند عزّ و جلّ فرمود: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ»، یعنی همین روزی که شما را در آن، گرد آورد، و نماز، امیر المؤمنین علی (علیه السلام) هستند، و مقصود از نماز، ولایت است، که همان ولایت کبری می باشد، پس در آن روز است که فرستادگان و پیامبران و فرشتگان، و تمامی آفریدگان خداوند، و ثقلین، از جنّ و انس، و نیز آسمانها و زمینها و مؤمنان، همگی آمدند تا دعوت خداوند را اجابت کنند، پس به سوی ذکر خداوند، راهی شوید، که ذکر خدا، همان امیر المؤمنین (علیه السلام) هستند.

۲_ عَنْ أَبِي حَنْزَرَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (علیه السلام)، قَالَ: قَالَ لَهُ رَجُلٌ: كَيْفَ سُمِّيَتِ الْجُمُعَةُ؟ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَمَعَ فِيهَا خَلْقَهُ لَوْلَايَهُ مُحَمَّدٍ (صلی الله علیه و آله و سلم)، وَ وَصِيهِ (علیه السلام)، فِي الْمِيثَاقِ،

از ابو حمزه نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: مردی از ایشان پرسید: چرا روز جمعه، جمعه نامیده شد؟ حضرت فرمودند: خداوند عزّ و جلّ، خلق خویش را برای پیمان گرفتن برای ولایت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و وصی او حضرت علی (علیه السلام)، برای عهد و پیمان، جمع نمود، پس خدای متعال، از این رو که آفریدگانش را در این روز جمع آورد، این روز را جمعه نامید.

ص: ۵۰۹

۱- بحار الأنوار، ج ۵۵، ص ۳۷۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۷۹، ح ۱۰۷۳۶؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۷۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۵، ص ۲۳۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۹۷، ح ۱۳۵۵ الکافی، ج ۳، ص ۴۱۵، ح ۷؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۱۵، ص ۳۴۲، ح ۷؛ وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۳۷۷، ح ۹۶۲۴.

{ إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ ﷻ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ }

هنگامی که منافقین نزد تو آیند می گویند: «ما شهادت می دهیم که یقیناً تو رسول خدایی!» خداوند می داند که تو رسول او هستی، ولی خداوند شهادت می دهد که منافقان دروغگو هستند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

قُلْتُ: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا»، (۱) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَمِيَ مَنْ لَمْ يَتَّبِعْ رَسُولَهُ فِي وِلَايِهِ وَصِيهِ مُنَافِقِينَ، وَجَعَلَ مَنْ جَحَدَ وَصِيَّهُ إِمَامَتَهُ، كَمَنْ جَحَدَ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَأَنْزَلَ بِذَلِكَ قُرْآنًا، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! «إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ بِوَلَايَةِ وَصِيِّكَ — قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ ﷻ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ ﷻ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ — بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ — لَكَاذِبُونَ»، «اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ»، وَالسَّبِيلُ هُوَ الْوَصِيُّ، «إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»، (۲) «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا بِرِسَالَتِكَ — وَكَفَرُوا — بِوَلَايَةِ

ص: ۵۱۰

وَصِيكَ - فَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ» (۱).

قُلْتُ: مَا مَعْنَى لَا يَفْقَهُونَ؟ قَالَ: يَقُولُ: لَا يَعْقِلُونَ بِبُتُوتِكَ، قُلْتُ: «وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ»، قَالَ: وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ارْجِعُوا إِلَىٰ وِلَايَةِ عَلِيِّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ النَّبِيُّ (صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) مِنْ ذُنُوبِكُمْ، «لَوْوَا رُؤُسَهُمْ»، قَالَ اللَّهُ: «وَرَأَيْتَهُمْ يَصِيدُونَ - عَيْنَ وَوَلَايَةِ عَلِيٍّ - وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ»، (۲) عَلَيْهِ ثُمَّ عَطَفَ الْقَوْلَ مِنَ اللَّهِ بِمَعْرِفَتِهِ بِهِمْ، فَقَالَ: «سِوَاءَ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ»، (۳) يَقُولُ الظَّالِمِينَ لَوْصِيكَ. (الحديث) (۴).

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) پرسیدم:

تا آنجا که راوی گفت:

عرض کردم: «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا»، حضرت فرمودند: خداوند تبارک و تعالی هر کسی را که از رسولش، در امر ولایت وصی اش، پیروی نکند، منافق نامیده، و هر که جانشینی و امامتش را انکار کند، مانند منکر حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، قرار داده است، و در این باره، آیه ای نازل کرده و فرموده است: ای محمّد! «إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ»، یعنی: هنگامی که منافقین به ولایت وصی ات، نزد تو آیند، «قَالُوا نَشْهَدُ

ص: ۵۱۱

۱- ۶۳/۳

۲- ۶۳/۵

۳- ۶۳/۶

۴- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۱۳، ح ۴۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۶، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۸۴، ح ۱۰۷۵۰؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۸۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۶۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۳۴، ح ۶؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۲، ح ۹۱؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۳۴، ح ۹۱.

إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ»، یعنی همانا منافقین به ولایت حضرت علی (علیه السلام)، دروغ می گویند، «لَكَادِبُونَ»، «اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ»، و مقصود از راه خدا، همان وصی پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) می باشد، «إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»، «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا»، یعنی به رسالت تو ایمان آورده، «وَ كَفَرُوا»، ولی به ولایت وصی تو، کافر شدند، فَطَعَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ».

عرض کردم: معنی «لا- يَفْقَهُونَ»، چیست؟ حضرت فرمودند: خدا می فرماید: نسبت به نبوت و پیامبری تو تعقل نمی کنند، عرض کردم: «وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ»، حضرت فرمودند: یعنی: و هنگامی که به آنها گفته شود: به ولایت حضرت علی (علیه السلام) باز گردید، تا پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) برای گناهان شما، آمرزش بخواند، «لَوْوَا رُؤُوسَهُمْ»، سرهای خود را بر می گردانند، خداوند می فرماید: «وَ رَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ»، آنها را می بینی، که از ولایت حضرت علی (علیه السلام)

بر می گردند، «وَ هُمْ مُسْتَكْبِرُونَ»، در حالی که متکبرند.

سپس گفتار خدا متوجه معرفی آنها شده، می فرماید: «سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ»، یعنی: برای آنان یکسان است، چه برایشان آمرزش بخواهی یا برایشان آمرزش نخواهی، خدا آنها را هرگز نخواهد بخشید، که خدا فاسقان را هدایت نمی کند، می فرماید: کسانی را که به وصی تو، ظلم کنند.

شماره: ۳۶۹ - کد آیه: ۶/۶۴ اسم آیه: بَيِّنَات

{ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ...}

این به خاطر آن است که رسولان آنها، دلایل روشن برایشان می آوردند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُؤَيْدِ الشَّيْبَانِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ الْعَبِيدَ الصَّالِحَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ»، قَالَ: الْبَيِّنَاتُ، هُمُ الْأَثْمَةُ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ). (۱)

از علی بن سؤید شیبانی نقل است که گفت: از عبد صالح خدا، حضرت امام موسی کاظم (علیه السلام)، در باره این سخن خداوند عز و جل: «ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: «الْبَيِّنَاتُ»، همان ائمه (علیهم السلام) هستند.

ص: ۵۱۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۰۹، ح ۱۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۹۵، ح ۱۰۷۷۸؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۷۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۷۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۴۱، ح ۱۳.

{ف-} آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ {

پس به خدا و رسول او و نوری که نازل کرده ایم ایمان بیاورید و بدانید خدا به آنچه انجام می دهید آگاه است.

۱- عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكَاثِلِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا»، فَقَالَ: يَا أَبَا خَالِدٍ! النُّورُ، وَاللَّهُ! الْأَنْتَهُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَهُمْ، وَاللَّهُ! نُورُ اللَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ، وَهُمْ، وَاللَّهُ! نُورُ اللَّهِ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ.

وَاللَّهُ! يَا أَيُّهَا خَالِدٍ! لِنُورِ الْإِيمَانِ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ، أَنْوَرُ مِنَ الشَّمْسِ الْمُضِيئَةِ بِالنَّهَارِ، وَهُمْ، وَاللَّهُ! يَنُورُونَ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِينَ، وَ يَحُجُّبُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نُورَهُمْ، عَمَّنْ يَشَاءُ، فَتُظْلِمُ قُلُوبَهُمْ.

وَاللَّهُ! يَا أَبَا خَالِدٍ! لَا يَحُجُّبُنَا عِبْدٌ وَ يَتَوَلَّانَا، حَتَّى يَطْهَرَ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَ لَا يَطْهَرُ اللَّهُ قَلْبَ عَبْدٍ، حَتَّى يَسَلِّمَ لَنَا وَ يَكُونَ سَلِّمًا لَنَا، فَإِذَا كَانَ سَلِّمًا لَنَا، سَلَّمَ اللَّهُ مِنْ شَدِيدِ الْحِسَابِ، وَ آمَنَهُ مِنْ فِرَاقِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ الْأَكْبَرِ. (۱)

از ابو خالد کابلی نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن

ص: ۵۱۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۰۸، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۹۶، ح ۱۰۷۸۱؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۷۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۷۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۸۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۴۱، ح ۱۴؛ الکافی، ج ۱، ص ۱۹۴، ح ۱؛ مختصر البصائر، ص ۲۷۴، ح ۲۷۳؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۳۵۲، ح ۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۵۰۹، ح ۱۰۲۰.

خداوند عزّ و جلّ: «فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَ النُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا»، پرسیدم، پس آن حضرت فرمودند: ای ابا خالد! به خدا سوگند! نور، تا روز قیامت، همان ائمه از آل محمّد (علیهم السلام)، هستند، به خدا سوگند! آنها، همان نور خداوند هستند، که فرو فرستاده است.

به خدا سوگند! آنها، نور خداوند در آسمانها و زمین هستند، به خدا سوگند! ای ابا خالد! نور امام در دلهای مؤمنین، از نور خورشید تابان در روز، روشن تر است، به خدا سوگند! آنها، دلهای مؤمنین را نورانی می کنند، و خداوند عزّ و جلّ، نور آنها را، از هر کسی که بخواهد، پنهان می کند، پس دلهای آنها تاریک می شود.

به خدا سوگند! ای ابا خالد! هیچ بنده ای ما را دوست ندارد و از ما پیروی نمی کند، مگر اینکه خداوند قلب او را پاکیزه گرداند، و خداوند قلب هیچ بنده ای را پاکیزه نمی کند، مگر این که تسلیم ما باشد، و با ما از در آشتی درآید، پس چون تسلیم ما شد، خداوند او را از سختی حساب، سلامت می دارد، و او را از هول و وحشت بزرگ روز قیامت، در امان دارد.

۲_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: «يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ»، (۱) قَالَ: يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا وَلِمَا يَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بِأَفْوَاهِهِمْ، قُلْتُ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ»، (۲) قَالَ: يَقُولُ: وَ اللَّهُ مُتِمُّ الْإِمَامَةِ، وَ الْإِمَامَةُ هِيَ

ص: ۵۱۵

۱- ۶۱/۸

۲- همان.

النُّورُ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا»، قَالَ: النُّورُ هُوَ الْإِمَامُ. (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) در باره این کلام خداوند تبارک و تعالی: «يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ»، پرسیدم، آن حضرت فرمودند: آنها می خواهند ولایت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) را با دهان های خود خاموش سازند، عرض کردم: «وَ اللَّهُ مُنِمْ نُورِهِ»، یعنی چه؟ حضرت فرمودند: یعنی خداوند، امامت را تمام می کند و امامت، همان نور است، و این کلام خداوند عز و جل است که می فرماید: «فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا»، فرمودند: نور، همان امام است.

تذکر: البته برای مطالعه بیشتر می توانید به جلد اول، کد: ۹/۳۲ و همین جلد کد: ۶۱/۸، مراجعه فرمایید.

ص: ۵۱۶

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۶، ح ۶؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۶، ح ۵۹؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۳۶۵، ح ۱۰۶۹۳ و ص ۳۹۷، ح ۱۰۷۸۳؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ۶۶۱؛ تفسير الصافي، ج ۵، ص ۱۷۰؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۲۳۰؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۳۱۶، ح ۲۶؛ الكافي، ج ۱، ص ۱۹۶، ح ۶؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۳۶۵، ح ۶؛ الوافي، ج ۳، ص ۵۱۲، ح ۱۰۲۶.

{وَاطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ}

و اطاعت کنید خدا را، و اطاعت کنید پیامبر را و اگر روی گردان شوید، رسول ما جز ابلاغ آشکار وظیفه ای ندارد!

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نَعِيمٍ الصَّحَافِ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِهِ: ...

وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ»، فَقَالَ: أَمَا! وَاللَّهِ! مَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، وَمَا هَلَكَ مَنْ هَلَكَ حَتَّى يَقُومَ قَائِمُنَا (عليه السلام)، إِلَّا فِي تَرْكِ وَ لَائِنَا وَ جُحُودِ حَقِّنَا، وَ مَا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) مِنَ الدُّنْيَا، حَتَّى أَلْزَمَ رِقَابَ هَذِهِ الْأُمَّةِ حَقِّنَا، «وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» (۱). (۲).

از حسین بن نعیم صحاف نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام)، در باره این سخن خداوند عز و جل: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ»، پرسیدم، پس آن حضرت فرمودند: آگاه باشید! به خدا سوگند! هیچ کس قبل از شما به هلاکت نرسید، و هیچ کس تا زمان قیام قائم

ص: ۵۱۷

۱- ۲/۲۱۳.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۸۰، ح ۶۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۹۳، ح ۱۰۷۷۴ و ص ۳۹۸، ح ۱۰۷۸۷؛ تفسیر الصافی، ج ۲، ص ۸۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۴، ص ۲۲۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۶۷۰، ح ۳۵۲؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۶، ح ۷۴؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۹۱، ح ۷۴؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۰۸، ح ۱۵۸۲.

ما (علیه السلام) ، هلاک نشود، جز به سبب ترک نمودن ولایت ما، و انکار حق ما، و رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) از این دنیا نرفتند، تا اینکه حق ما را به گردن این امت، ثابت و لازم ساختند، و خداوند هر که را بخواهد به راه راست هدایت می کند.

ص: ۵۱۸

{أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ ءَامَنُوا ۖ قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ۝}

خداوند عذاب سختی برای آنها فراهم ساخته، پس از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید، ای خردمندانی که ایمان آورده اید! به تحقیق خداوند برای شما ذکر را، فرو فرستاد.

۱- عَنْ الْكَلْبِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: قَالَ لِي: كَمْ لِمُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) اسْمٌ فِي الْقُرْآنِ؟ قَالَ: قُلْتُ: اسْمَانِ أَوْ ثَلَاثٍ، فَقَالَ: يَا كَلْبِيُّ! لَهُ عَشْرَةٌ أَسْمَاءَ: «وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ»، (۱) وَ «مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ»، (۲) وَ «لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا»، (۳) وَ «طه»، «مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى»، (۴) وَ «يس»، «وَ الْقُرْآنِ الْحَكِيمِ»، «إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ»، «عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، (۵) وَ «ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ»، «وَ مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ»، (۶) وَ «يَا أَيُّهَا

ص: ۵۱۹

۱- ۳/۱۴۴

۲- ۶۱/۶

۳- ۷۲/۱۹

۴- ۲۰/۱ و ۲

۵- ۴/۱ و ۳۶

۶- ۶۸/۱ و ۲

الْمُرَّمَّلُ»، (۱) و «يا أيها الممدثر»، (۲) و «قد أنزل الله إليكم ذكراً»، «رسولاً»، (۳) فالذكر، اسم من أسماء محمد (صلى الله عليه وآله وسلم)، و نحن أهل الذكر، فاسأل، يا كلبى! عما بدا لك. قال: فأنسيت، و الله! القرآن كله، فما حفظت منه حرفاً أسأله عنه. (۴)

از کلبی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) به من فرمودند: ای کلبی! حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) در قرآن چند اسم دارند؟ عرض کردم: دو یا سه اسم، حضرت فرمودند: ای کلبی! برای ایشان ده اسم است: «و ما مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ»، و «مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ»، و «لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا»، و «طه»، «ما أنزلنا عليك القرآن لتشقى»، و «يس»، «و القرآن الحكيم»، «إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ»، «على صراطٍ مستقيم»، و «ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ»، «و ما أنت بنعمه ربك بمجنون»، و «يا أيها المرمل»، و «يا أيها الممدثر»، و «قد أنزل الله إليكم ذكراً»، «رسولاً»، سپس فرمودند: پس ذکر، یکی از اسامی حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) است، و ما، اهل ذکر هستیم. پس ای کلبی! هرآن چه را که به نظرت می آید، بپرس.

کلبی گفت: به خدا سوگند! تمام قرآن را فراموش کردم، و حتی یک حرف آن به یادم نیامد، تا از آن حضرت بپرسم.

۲_ عَنِ الزَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ، قَالَ: حَضَرَ الرِّضَا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ، بِمَرَوْ، وَقَدْ

ص: ۵۲۰

۱- ۷۳/۱

۲- ۷۴/۱

۳- ۶۵/۱۱

۴- بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۱۰۱، ح ۳۹؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ۳، ص ۷۴۷، ح ۶۹۶۲؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۵۱۲، ح ۲۶؛ مختصر البصائر، ص ۲۱۱، ح ۲۰۲.

اجْتَمَعَ فِي مَجْلِسِهِ، جَمَاعَهُ مِنْ عُلَمَاءِ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَ خُرَاسَانَ، اخْتَجَّ الرِّضَا (عَلَيْهِ السَّلَام) عَلَى عُلَمَاءِ الْعَامَّةِ فِي فَضْلِ الْعُتْرَةِ الطَّاهِرَةِ،

...

وَ سَأَقَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ:

فَقَالَ الْمَأْمُونُ: فَهَلْ عِنْدَكَ فِي ذَلِكَ شَرْحٌ، بِخِلَافِ مَا قَالُوا، يَا أَبَا الْحَسَنِ!؟ فَقَالَ (عَلَيْهِ السَّلَام): نَعَمْ، الذِّكْرُ، رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ)، وَ نَحْنُ أَهْلُهُ، وَ ذَلِكَ بَيْنَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَيْثُ يَقُولُ فِي سُورَةِ الطَّلَاقِ: «فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا»، «رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ»، فَالذِّكْرُ، رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ)، وَ نَحْنُ أَهْلُهُ. (الحديث) (١)

در روایتی طولانی از ریان بن صلت نقل است که گفت: روزی حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام)، در شهر مرو، به مجلس مأمون وارد شدند، در حالی که گروهی از علمای عراق و خراسان حضور داشتند. حضرت رضا (علیه السلام) در باره برتری و فضائل اهل بیت (علیهم السلام)، با علمای عامه بحث و احتجاج فرمودند.

تا آنجا که به این قسمت حدیث رسید:

سپس مأمون پرسید: ای ابا الحسن! آیا شما برای اثبات این مطلب، شرحی به غیر از آن چه علما گفتند، می دانید؟ پس حضرت (علیه السلام) فرمودند: آری، ذکر، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، و ما، اهل ایشان هستیم، و این مطلبدر کتاب خداوند عز و جل، بیان شده، آنگاه که در سوره طلاق، می فرماید: «فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ

ص: ۵۲۱

۱- الأمالی (للسدوق)، ص ۵۳۲، مجلس ۷۹، ح ۱؛ بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۳۶۳، ح ۶۴ و ج ۲۳، ص ۱۷۳، ح ۲ و ج ۲۵، ص ۲۳۲، ح ۲۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۴۲۶، ح ۶۰۴۱ و ج ۵، ص ۴۲۳، ح ۱۰۸۴۸؛ بشاره المصطفی لشیعیه المرتضی، ج ۲، ص ۲۳۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۷، ص ۲۱۵ و ج ۱۳، ص ۳۱۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۵۷، ح ۹۸ و ج ۵، ص ۳۶۳، ح ۸۷؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۱، ص ۲۳۶، باب ۲۳، ح ۱؛ وسائل الشیعیه، ج ۲۷، ص ۷۲، ح ۳۳۲۳۳.

آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا»، «رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ»، پس ذکر، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، و ما، اهل آن حضرت هستیم.

۳- قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ: «ذِكْرًا»، «رَسُولًا»، النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَوَعَلَى (عَلَيْهِ السَّلَام) ذِكْرٌ مِنْ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَوَعَلَى (عَلَيْهِ السَّلَام) كَمَا قَالَ: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَ لِقَوْمِكَ» (۱). (۲).

از ابن عباس نقل است که در باره این سخن خداوند متعال: «ذِكْرًا»، «رَسُولًا»، گفت: پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) ذکرى هستند از جانب خدا، و حضرت علی (علیه السلام) ذکرى هستند از جانب حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، همان طور که خداوند می فرماید: «وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَ لِقَوْمِكَ».

تذکر: البته برای مطالعه بیشتر می توانید به جلد اول، کد: ۱۶/۴۳ و کد: ۲۱/۷ و همین جلد، کد: ۴۳/۴۴، مراجعه فرمایید.

ص: ۵۲۲

۱- ۴۳/۴۴.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۰۳، ذیل ح ۱۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۱۴، ح ۱۰۸۴۹؛ مناقب آل أبی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۹۷.

{إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ}

اگر شما دو زن، توبه کنید (به نفع شما است) زیرا دلهایتان از حق منحرف گشته، و اگر بر ضد او دست به دست هم دهید، پس همانا خداوند یاور او است، و همچنین جبرئیل و شایسته ترین مؤمنان، و فرشتگان بعد از آنها پشتیبان او هستند.

۱- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَعَاشِرَ النَّاسِ! مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا وَ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا؟

مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّ رَبَّكُمْ جَلَّ جَلَالُهُ أَمَرَنِي أَنْ أَقِيمَ لَكُمْ عَلِيًّا عَلَمًا وَ إِمَامًا وَ خَلِيفَةً وَ وَصِيًّا، وَ أَنْ أَتَّخِذَهُ أَخًا وَ وَزِيرًا.

مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّ عَلِيًّا بَابُ الْهُدَى بَعْدِي، وَ الدَّاعِي إِلَى رَبِّي، وَ هُوَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ. (الحديث) (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ای مردم! سخن چه

ص: ۵۲۳

۱- الأمالی (للسدوق)، ص ۳۱، المجلس ۸، ح ۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۲۸، ح ۳ و ج ۳۸، ص ۹۳، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۲۳۹، ح ۲۹۱۲ و ج ۴، ص ۷۹۰، ح ۹۴۴۰ و ج ۵، ص ۴۲۱، ح ۱۰۸۶۸؛ بشاره المصطفی لشیعیه المرتضی، ج ۲، ص ۱۵۳؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۴۳۸، ح ۲.

کسی از خداوند خوشتر است، و کیست که از خداوند راست گفتار تر باشد؟

ای مردم! خداوند جلّ جلاله به من امر فرموده است که علی (علیه السلام) را علم و امام شما، و خلیفه و جانشین خود گردانم، و او را به عنوان برادر و وزیر خود برگزینم.

ای مردم! علی (علیه السلام) بعد از من درب هدایت است، و دعوت کننده به سوی پروردگارم، و او همان صالح ترین مؤمنین است.

۲_ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ آيَائِهِ (عليهم السلام)، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَقُولُ: صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

از موسی بن جعفر (علیهما السلام)، از پدرشان (علیه السلام)، از اجدادشان (علیهم السلام)، روایت است که اسماء بنت عمیس گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند: صالح المؤمنین، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) می باشد. ۳_ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ، عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ مَرَّتَيْنِ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام).

الأولى: حِينَ قَالَ: أَتَدْرُونَ مَنْ وَلِيكُمْ مِنْ بَعْدِي؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَغْلَمَ، قَالَ: صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَقَالَ: هَذَا وَلِيكُمْ مِنْ بَعْدِي.

ص: ۵۲۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۲۳۲ و ج ۳۶، ص ۳۱؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۹۵؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۹۱، ح ۶۴۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۳۰؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۴۳، ح ۹۸۴؛ کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۳۱۶؛ کشف الیقین فی فضائل أمير المؤمنین (علیه السلام)، ص ۳۶۷.

از عبدالله بن عباس نقل است که گفت: همانا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) دو مرتبه، برای حضرت علی (علیه السلام)، از آنان تعهد و پیمان گرفتند.

اولین بار: زمانی بود که فرمودند: آیا می دانید پس از من، ولیّ شما چه کسی است؟ آنها پاسخ دادند: خداوند و پیامبرش می دانند، حضرت فرمودند: شایسته ترین مؤمنان، و با دستشان به حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، اشاره کردند و فرمودند: پس از من، این شخص، ولیّ و سرپرست شماست.

و مرتبه دومی: در روز غدیر خم بود.

٤_ عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، يَقُولُ: دَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ)، فَقَالَ: أَلَا أُبَشِّرُكَ؟ قُلْتُ: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَا زِلْتَ مُبَشِّرًا بِالْخَيْرِ.

قَالَ: لَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ فِيكَ قُرْآنًا، قَالَ: قُلْتُ: وَ مَا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟! قَالَ: قُرْنَتْ بِجِبْرِئِيلَ: «وَ جِبْرِئِيلُ وَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ»، فَأَنْتَ وَ الْمُؤْمِنُونَ مِنْ بَيْنِكَ، الصَّالِحُونَ. (٢)

از عمار بن یاسر نقل است که گفت: از حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) شنیدم که می فرمودند: روزی رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) مرا صدا زدند و سپس فرمودند: آیا به تو بشارت

ص: ۵۲۵

١- بحار الأنوار، ج ٣٦، ص ١٥٧، ذیل ح ١٣٦؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٤، ص ٨٨٤، ح ٩٦٧٦؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ٥٥٤؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٢، ص ١٠٣.

٢- بحار الأنوار، ج ٣٦، ص ٢٩، ح ٦؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٥، ص ٤٢١، ح ١٠٨٦٥؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ٦٧٤؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٣، ص ٣٣١؛ شواهد التنزیل، ج ٢، ص ٣٤٧، ح ٩٨٩.

بدهم؟ عرض کردم: آری، ای رسول خدا! که شما همیشه به خیر و نیکی بشارت می دهید.

حضرت فرمودند: همانا خداوند در باره تو، آیه ای نازل نموده است. حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: عرض کردم: ای رسول خدا! آن چیست؟ حضرت فرمودند: با جبرئیل هم ردیف شده ای، سپس این آیه را خواندند: «وَ جِبْرِيلُ وَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ»، پس تو و مؤمنین از فرزندان، همان صالحان هستید.

۵- عَيْنُ أَبِي بَصِيرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، يَقُولُ: «إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا إِلَى قَوْلِهِ وَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ»، قَالَ: صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ). (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) شنیدم که می فرمودند: «إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا، تا آنجا می فرماید: وَ صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ»، سپس فرمودند: مقصود از صالح المؤمنین، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) می باشند.

ص: ۵۲۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۲۷، ذیل ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۲۰، ح ۱۰۸۶۳؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۱۹۵؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۷۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۲۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۷۰، ح ۱۰.

{أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ}

آیا کسی که به رو افتاده حرکت می کند به هدایت نزدیکتر است یا کسی که راست قامت در صراط مستقیم گام برمی دارد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ...

الى ان قال:

قُلْتُ: «أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ ضَرَبَ مَثَلًا مَنْ حَادَ عَنْ وِلَايَةِ عَلِيِّ (عليه السلام)، كَمَنْ يَمْشِي عَلَىٰ وَجْهِهِ لَمَا يَهْتَدِي لِأَمْرِهِ، وَجَعَلَ مَنْ تَبِعَهُ سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ، وَالصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابو الحسن ماضی، امام موسی

ص: ۵۲۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۷، ح ۵۹ و ج ۶۴، ص ۵۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۴۳، ح ۱۰۹۲۰؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۰۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱، ص ۷۲ و ج ۱۳، ص ۳۶۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۱، ص ۲۳، ح ۱۰۰ و ج ۵، ص ۳۸۳، ح ۲۹؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۳، ح ۹۱؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۴۰، ح ۹۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۱۶، ح ۱۵۹۰.

بن جعفر (علیهما السلام)، در باره آیاتی از قرآن کریم، سؤالاتی نمودم، ...

تا اینکه عرض کردم: منظور از آیه: «أَفَمَنْ يَمْشِي مُكَبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، چیست؟ حضرت فرمودند: همانا خداوند کسی را که از ولایت حضرت علی (علیه السلام) منحرف شده را، مثال زده، به مانند کسی که بر روی صورتش راه می رود و به مقصدش نمی رسد، و کسی را که از او پیروی کند، استوار و بر راه راست قرار داده است، و راه راست، امیر المؤمنین علی (علیه السلام) هستند.

۲_ عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالَ: تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ، وَهُوَ يُنْظَرُ إِلَى النَّاسِ: «أَفَمَنْ يَمْشِي مُكَبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، يَعْنِي وَاللَّهِ! عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَالْأَوْصِيَاءَ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ). (۱)

از فضیل بن یسار نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام)، در حالی که به مردم نگاه می کردند، این آیه را تلاوت نمودند: «أَفَمَنْ يَمْشِي مُكَبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»، یعنی: به خدا سوگند! منظور از راه راست، حضرت علی (علیه السلام) و ائمه (علیهم السلام) هستند.

ص: ۵۲۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۲، ح ۴۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۴۳، ح ۱۰۹۲۱؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۷۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۶۱.

{فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ}

هنگامی که آن (وعده الهی) را از نزدیک می بینند، صورت کافران زشت و سیاه می گردد، و به آنها گفته می شود: «این همان چیزی است که تقاضای آن را داشتید»!

۱_ عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ»، قَالَ: هَذِهِ نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَ أَصْحَابِهِ الَّذِينَ عَمِلُوا مَا عَمِلُوا، يَرُونَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فِي أَعْبَاطِ الْأَمَاكِنِ لَهُمْ، فَيَسِيءُ وُجُوهُهُمْ، وَ يَقَالُ لَهُمْ: هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ، الَّذِي انْتَحَلْتُمْ اسْمَهُ. (۱)

از زراره نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن خدای متعال: «فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ»، فرمودند: این آیه در باره حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام) و اصحابشان، آنهایی که کردند آنچه کردند، نازل شده است، آنها حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام)

را، در قیامت در

ص: ۵۲۹

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۱۱، ح ۳۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۶۸، ح ۳۶ و ج ۳۹، ص ۲۲۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۴۵، ح ۱۰۹۲۴؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العترة الطاهرة، ص ۶۸۱؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۰۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۶۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۸۵، ح ۳۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۵، ح ۶۸؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۸۴، ح ۶۸؛ مناقب آل أبی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۲۳۷؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۰۷، ح ۱۵۸۰.

جایگاهی می بینند که به این مقام غبطه می خورند، پس صورتشان زشت و سیاه شود، و به آنها گفته می شود: این است آنچه تقاضا می کردید، این همان کسی است که لقب وی را به خودتان می بستید. (یعنی: خودتان را با نام امیر المؤمنین لقب می دادید.)

۲_ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ، قَالَ: سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ»، قَالَ: ذَلِكَ عَلِيٌّ (عليه السلام)، إِذَا رَأَوْا مَنَزِلَتَهُ وَمَكَانَهُ مِنَ اللَّهِ، أَكَلُوا أَكْفَهُمْ عَلَى مَا فَرَّطُوا فِي وِلَايَتِهِ. (۱)

از داود بن سرحان نقل نقل است که گفت: از حضرت جعفر بن محمد (علیهما السلام)، در باره این سخن خداوند عز و جل: «فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ»، پرسیدم، فرمودند: ایشان، حضرت علی (علیه السلام) هستند، وقتی که مقام و منزلت آن حضرت را نزد خداوند می بینند، به خاطر غفلت و کوتاهی که در ولایت و دوستی اش کرده اند، دستان خود را می خورند.

۳_ عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: «فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ»، ثُمَّ قَالَ: أَمْ تَدْرِي مَا رَأَوْا؟ رَأَوْا، وَاللَّهِ! عَلِيًّا (عليه السلام) مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) قُرْبَهُ مِنْهُ، «وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ»، أَيْ تَتَسَمَّوْنَ بِهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، يَا فَضِيلُ! لَمْ يَتَسَمَّ بِهَا أَحَدٌ غَيْرَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، إِلَّا مُفْتَرٍ

ص: ۵۳۰

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۶۵، ح ۱۴۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۴۶، ح ۱۰۹۲۷؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۸۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۶۴؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۹۴، ح ۶۴۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۵۵، ح ۱۰۰۰؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیة، ص ۷۵۹، ح ۱۳۶۲.

از فضیل بن یسار نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) این آیه را تلاوت نمودند: «فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ»، سپس فرمودند: آیا می دانی آنها چه چیزی دیدند؟ به خدا سوگند! حضرت علی (علیه السلام) را، همراه با رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، در جایگاه و مقامی نزدیک به آن حضرت، دیدند، «وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ»، یعنی آنها خودشان را به لقب امیر المؤمنین، نامیدند، ای فضیل! تا به امروز مردم، هیچ کس به جز حضرت علی (علیه السلام)، به این نام، نامیده نشده، مگر کسی که افتراء زن و بسیار دروغگو، باشد.

ص: ۵۳۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۶۸، ح ۱۴ و ج ۳۷، ص ۳۱۸، ح ۵۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۴۶، ح ۱۰۹۳۰؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۸۱؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۱، ص ۹۷، ح ۲۹ و ج ۴، ص ۳۳۱، ح ۸؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیه، ص ۷۵۹، ح ۱۳۶۵؛ مدینه معجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۱، ص ۷۳، ح ۲۴؛ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۰، ص ۴۰۱، ح ۱۲۲۵۷؛ الیقین باختصاص مولانا (علیه السلام) بامر المؤمنین، ص ۳۰۳.

{... فَسْتَغْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ}

پس به زودی می فهمید که چه کسی در گمراهی آشکار است!

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَسَيَتَغْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ»، يَا مَعْشَرَ الْمُكْذِبِينَ! حَيْثُ أَنْبَأْتُكُمْ رَسُولَهُ رَبِّي فِي وِلَايَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام) وَ الْأَئِمَّةِ (عليهم السلام) مِنْ بَعْدِهِ، مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ. (الحدیث) (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره این سخن خداوند عز و جل: «فَسَيَتَغْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ»، فرمودند: یعنی: ای گروه دروغگویان! وقتی که امر پروردگرم را، در باره ولایت علی (عليه السلام) و ائمه بعد از او (عليهم السلام)، به شما ابلاغ کردم، آن گاه خواهید دانست که چه کسی در گمراهی آشکار است.

ص: ۵۳۲

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۲، ص ۱۹، ح ۴۸؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۷۸، ح ۶۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۴۷، ح ۱۰۹۳۴؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۸۳؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۰۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۶۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۱، ح ۴۵؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۵۷، ح ۴۵؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۲۵، ح ۱۶۰۳.

شماره: ۳۷۷- کد آیه: ۶/۵/۶۸ اسم آیه: رسوا شدن دشمن علی (علیه السلام)

{فَسْتَبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ۵ بِأَيْكُمْ الْمَفْتُونُ ۶}

و به زودی تو می بینی و آنان نیز می بینند، (۵) که کدام یک از شما مجنونند! (۶)

۱- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: لَمَّا أَخَذَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله و سلم) بِيَدِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، فَرَفَعَهَا، وَقَالَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ، قَالَ أَنَسٌ: إِنَّمَا افْتَنَّ بَابِنِ عَمِّهِ، وَ نَزَلَتْ الْآيَةُ: «فَسْتَبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ»، «بِأَيْكُمْ الْمَفْتُونُ». (۱)

از ابو ایوب انصاری نقل است که گفت: هنگامی که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) دست حضرت علی (علیه السلام) را گرفتند و بالا بردند و فرمودند: هر کس من مولای او هستم، پس علی مولای اوست، برخی از مردم گفتند: این تنها به خاطر شیفتگی ایشان به پسرعمویش است، و آنگاه این آیه نازل شد: «فَسْتَبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ»، «بِأَيْكُمْ الْمَفْتُونُ».

۲- عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَقَدْ خَلَصَ وُدِّي إِلَى قَلْبِهِ، وَ مَا خَلَصَ وُدِّي إِلَّا إِلَى قَلْبِ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ خَلَصَ وُدِّيَ عَلَيَّ (عليه السلام) إِلَى

ص: ۵۳۳

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۱۷۰، ح ۷۲۷؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۶۵، ح ۱۵۰؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ۵، ص ۴۵۷، ح ۱۰۹۶۷؛ تأويل الآيات الظاهره فى فضائل العتره الطاهره، ص ۶۸۶؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۸۰؛ غايه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۳۵۳، ح ۴؛ اللوامع النورانيه فى اسماء على و اهل بيته القرآنيه، ص ۷۶۳، ح ۱۳۷۲.

قَلْبِهِ، كَذَبَ يَا عَلِيَّ! مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَحِثُّنِي وَ يَغِضُّكَ.

قَالَ: فَقَالَ رَجُلَانِ مِنَ الْمُنَافِقِينَ: لَقَدْ فُتِنَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِهَذَا الْعُلَامِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: «فَسْتَبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ»، «بِأَيْكُمْ الْمَفْتُونُ»، «وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ»، «وَ لَا تُطِغْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ»، (١) قَالَ: نَزَلَتْ فِيهِمَا، إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. (٢)

از جابر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هیچ مؤمنی وجود ندارد، مگر اینکه محبت خالصی از من، در دل او باشد، و محبت خالص من، در قلب هیچ کس داخل نمی شود، مگر اینکه محبت علی (علیه السلام)، در قلب او خالص باشد. ای علی! هر کس گمان کند که مرا دوست می دارد، ولی با تو دشمنی می کند، دروغ گفته است.

فرمودند: پس دو نفر از منافقین گفتند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شیفته این جوان (حضرت علی (علیه السلام)) شده است، پس خداوند تبارک و تعالی این آیات را نازل نمود: «فَسْتَبْصِرُ وَ يُبْصِرُونَ»، «بِأَيْكُمْ الْمَفْتُونُ»، «وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ»، «وَ لَا تُطِغْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ»، حضرت فرمودند: این آیات تا آخر، درباره آن دو، نازل شده است.

ص: ۵۳۴

۱- ۱۰ و ۹/۶۸.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۶۲۴، ح ۱۱۷ و ج ۳۹، ص ۲۵۴، ح ۲۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۵۸، ح ۱۰۹۷۳؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۰۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۷۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۹۲، ح ۳۰؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۳۵۴، ح ۸؛ المحاسن، ج ۱، ص ۱۵۱، ح ۷۱.

{وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ۗ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۝۵۲}

نزدیک است کافران هنگامی که آیات قرآن را می شنوند با چشمانشان تو را از بززند و از بین ببرند، و می گویند: «او دیوانه است!» (۵۱) در حالی که این (قرآن) جز مایه بیداری برای جهانیان نیست! (۵۲)

عَنْ حَسَّانِ الْجَمَّالِ، قَالَ: حَمَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى مَسْجِدِ الْغَدِيرِ، نَظَرْتُ إِلَى مَيْسَرَةَ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: ذَلِكَ مَوْضِعُ قَدَمِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) حَيْثُ قَالَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ، ثُمَّ نَظَرْتُ إِلَى الْخِزَابِ الْآخِرِ، فَقَالَ: ذَلِكَ مَوْضِعُ فُسَيْطِطِ أَبِي فُلَّانٍ وَ فُلَانٍ وَ سَالِمِ مَوْلَى أَبِي حُدَيْفَةَ وَ أَبِي عُبَيْدَةَ الْجَرَّاحِ، فَلَمَّا أَنْ رَأُوهُ رَافِعًا يَدَيْهِ، قَالَ بَغْضُ هُمْ لِبَعْضٍ: انظُرُوا إِلَى عَيْنِيهِ تَدُورُ كَأَنَّهُمَا عَيْنَا مَجْنُونٍ، فَنَزَلَ جِبْرِئِيلُ (عليه السلام) بِهِدْيِهِ الْآيَةِ: «وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ»، «وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ». (۱)

از حسان جمال نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) را، از مدینه تا مکه بردم، پس چون به مسجد غدیر رسیدیم، به سمت چپ مسجد نگاهی کردند،

ص: ۵۳۵

۱- بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۱۷۲، ح ۵۵ و ج ۹۷، ص ۲۲۵، ح ۲۱؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۱۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۹۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۳۹۹، ح ۶۲؛ الکافی، ج ۴، ص ۵۶۶، ح ۲؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۱۸، ص ۲۸۳، ح ۲؛ من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص: ۵۵۹، ح ۳۱۴۴؛ الوافی، ج ۲، ص ۱۹۱، ح ۶۵۵.

و سپس فرمودند: این قسمت، جای قدم رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) است، هنگامی که فرمودند: «هر که من مولی و سرپرست اویم، پس علی مولی و سرپرست او است». سپس به طرف دیگر نگاه نمودند، و فرمودند: این جا، محل خیمه آن دو منافق، ابو فلان و فلان، و سالم غلام ابو حدیفه، و ابو عبیده جراح است.

پس هنگامی که دیدند آن حضرت دست امیر المؤمنین (علیه السلام) را بلند کردند، یکی از آنها به بقیه گفت: به چشمانش نگاه کنید، که چگونه بگردش درآمده اند، مثل چشمان دیوانه می ماند! پس جبرئیل (علیه السلام) با خود این آیه را فرود آورد: «وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ»، «وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ».

تذکر: شبیه این روایت، با کمی تغییر، در کتب زیر آمده است. (۱)

ص: ۵۳۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۰، ص ۲۵۹، ح ۱۲۲ و ج ۳۷، ص ۲۲۱، ح ۸۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۶۴، ح ۱۰۹۹۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۳۹۹؛ تهذیب الأحکام (تحقیق خراسان)، ج ۳، ص ۲۶۳، ح ۷۴۶.

{لَنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَّاعِيَةٌ}

تا آن را وسیله تذکری برای شما قرار دهیم و گوشهای شنوا آن را دریابند و بفهمند.

۱- عَنْ يَحْيَى بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَّاعِيَةٌ»، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): هِيَ أُذُنُكَ، يَا عَلِيُّ! (۱)

از یحیی بن سالم نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: هنگامی که این نازل شد: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَّاعِيَةٌ»، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) فرمودند: ای علی! آن، گوش تو است.

۲- عَنِ الْأَضْيَعِ بْنِ نُيَّاتَةَ قَالَ، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ عَلِيٌّ (عليه السلام) الْكُوفَةَ، صَيَّرَ لِي بِهِمْ أَرْبَعِينَ صَبَّاحًا، فَقَرَأَ بِهِمْ: «سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى»، (۲) فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: وَاللَّهِ! مَا يَحْسِنُ أَنْ يَقْرَأَ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ الْقُرْآنَ، وَلَوْ أَحْسَنَ أَنْ يَقْرَأَ لَقَرَأَ بِنَا غَيْرَ هَذِهِ السُّورَةِ.

ص: ۵۳۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۲۶، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۷۱، ح ۱۱۰۰۷؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۱۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۰۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۰۳، ح ۱۸؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۳، ح ۵۷؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۷۲، ح ۵۷؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۹۵، ح ۱۵۵۰.

قَالَ: فَبَلَّغَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ: وَيْلَهُمْ! إِنِّي لَأَعْرِفُ نَاسِخَهُ وَ مَنْسُوخَهُ وَ مُحْكَمَهُ وَ مُتَشَابِهَهُ وَ فَضْلَهُ مِنْ وَضْلِهِ وَ حُرُوفَهُ مِنْ مَعَانِيهِ.

وَ اللَّهُ! مَا حَرْفٌ نَزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه و آله و سلم)، إِلَّا وَ أَنَا أَعْرِفُ فِيمَنْ أَنْزَلَ، وَ فِي أَي يَوْمٍ نَزَلَ، وَ فِي أَي مَوْضِعٍ نَزَلَ.

وَيَلَهُمْ! أَمَا يَقْرءُونَ: «إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى»، «صِيحْفِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى»، (١) وَ اللَّهُ! عِنْدِي وَرِثَتَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، وَ وَرِثَتَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) مِنْ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى، وَيَلَهُمْ! وَ اللَّهُ! إِنِّي أَنَا الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ فِي: «وَ تَعِيهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ»، فَمَإِنَا كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم)، فَيُخْبِرُنَا بِاللُّوْحَى، فَأَعْيِهِ وَ يَفُوتُهُمْ، فَإِذَا خَرَجْنَا قَالُوا: «مَا ذَا قَالَ آتِفًا» (٢). (٣)

از اصبع بن نباته نقل است که گفت: هنگامی که حضرت امام علی (علیه السلام) وارد کوفه شدند، چهل صبح در نماز جماعت، سوره مبارکه «اعلی» را می خواندند. پس منافقین گفتند: به خدا سوگند! پسر ابو طالب نمی تواند به خوبی قرآن را بخواند، اگر می توانست، برای ما غیر از این سوره، سوره ی دیگری را می خواند!

اصبع گفت: پس وقتی این مطلب، به گوش آن حضرت رسید، فرمودند: وای بر آنها! همانا من ناسخ قرآن و منسوخش، محکم قرآن و متشابه اش، فصل و وصل و حروف و معانی قرآن را می دانم.

ص: ۵۳۸

۱- ۱۹ و ۱۸/۸۷.

۲- ۱۶/۴۷.

۳- بحار الأنوار، ج ۴۰، ص ۱۳۸، ح ۳۱ و ج ۸۹، ص ۸۷، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، مقدمه ج ۱، ص ۱۹ و ج ۱، ص ۳۵، ح ۱۰۷ و ج ۵، ص ۴۷۲، ح ۱۱۰۱۳؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۱۳۵، ح ۳؛ تفسیر العیاشی، ج ۱، ص ۱۴، ح ۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۰۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۰۳، ح ۱۶؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۹۰، ح ۸.

به خدا سوگند! هیچ حرفی بر حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل نشد، مگر این که من آن را می دانم که در باره چه کسی نازل شده، و در چه روزی، و در چه مکانی فرود آمده است.

وای بر آنها! آیا این آیات را نخوانده اند: «إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى»، «صُّحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى»، به خدا سوگند! آن در نزد من است، که از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، به ارث گرفتم، همانطور که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) آن را، از ابراهیم و موسی (علیهما السلام)، به ارث گرفتند.

وای بر آنها! به خدا سوگند! من همان کسی هستم که خداوند این آیه را درباره من نازل نموده: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَاَعِيَةٌ»، پس همانا ما، نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بودیم و ایشان از آنچه که وحی می شد به ما خبر می دادند، پس من آن را حفظ می شدم، ولی دیگران فراموش می کردند، پس هنگامی که خارج شدیم، آنها گفتند: همین حالا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) چه می فرمودند؟

۳_ عَيْنُ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام) قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليهما السلام) بِالْكُوفَةِ، بَعْدَ مُنْصَرَفِهِ مِنَ النَّهْرَوَانَ، وَ بَلَغَهُ أَنَّ مُعَاوِيَةَ يَسُبُّهُ وَ يَلْعَنُهُ وَ يَقْتُلُ أَصْحَابَهُ، فَقَامَ خَطِيبًا فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ صَلَّى عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) وَ ذَكَرَ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ وَ عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ...

سَاقَ الْحَدِيثِ إِلَى أَنْ قَالَ:

وَ أَنَا الْأَذُنُ الْوَاعِيَةُ، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ».(الحديث)(١)

از جابر جعفی نقل است که گفت: حضرت ابو جعفر محمد بن علی (علیهما السلام) ، فرمودند: وقتی که حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السلام) از جنگ نهروان به کوفه بازگشتند، در این هنگام به آن حضرت خبر دادند که معاویه با گستاخی تمام به ایشان سب و دشنام داده و یاران آن حضرت را به قتل می رساند، حضرت به سخنانی پرداخته و خطبه ای ایراد فرمودند:

پس از حمد و ثنای الهی و نثار درود بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) و بیان شمه ای از نعمتهایی که خداوند بر پیامبر و ایشان (علیهما السلام) ارزانی داشته، چنین فرمودند: ...

تا این که سخن به این جا رسید:

و من آن «گوشِ شنوا» هستم، که خدای متعال می فرماید: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ».

٤_ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ»، قَالَ: وَعَتَّ أُذُنُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، مَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ.(٢)

از عبد الله بن كثير نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) درباره این

ص: ٥٤٠

-
- ١- بحار الأنوار، ج ٣٣، ص ٢٨٣، ح ٥٤٧ و ج ٣٥، ص ٤٥، باب ٢، ح ١؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٤، ص ٣٢٩، ح ٨٣٠٧ و ج ٥، ص ٤٧١، ح ١١٠٠٨؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ٢، ص ١٢؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٣، ص ٤٠٦ و ج ١٤، ص ٣٢٤؛ تفسیر نور الثقلین، ج ٥، ص ٤٠٢، ح ٩ و ص ٥٩٨، ح ٣٤؛ معانی الأخبار، ص ٥٨، ح ٩.
- ٢- بحار الأنوار، ج ٣٥، ص ٣٢٦، ح ٣ و ج ٤٠، ص ١٤٣، ح ٤٦؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٥، ص ٤٧٠، ح ١١٠٠٦؛ بصائر الدرجات، ج ١، ص ٥١٧، ح ٤٨.

سخن خداوند متعال: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَاَعِيَةٌ»، فرمودند: گوش امیر المؤمنین (علیه السلام) آن چه که از جانب خداوند است را درک نمود، اعم از آن چه که هست و آن چه که خواهد بود.

۵_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، لَمَّا نَزَلَتْ: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَاَعِيَةٌ»، قُلْتُ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا أُذُنًا عَلَيَّ، فَمَا سَمِعَ شَيْئًا بَعْدَهُ إِلَّا حَفِظَهُ. (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هنگامی که این آیه نازل شد: «وَتَعِيهَا أُذُنٌ وَاَعِيَةٌ»، گفتم: خداوندا! این گوش را، گوش علی (علیه السلام) قرار بده. بعد از این دعا، او چیزی را نمی شنید، مگر اینکه آن را حفظ می کرد.

ص: ۵۴۱

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۲۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۷۲، ح ۱۱۰۱۸؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۷۸.

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ مَن أقرءوا كِتَابِيَهٗ }

پس کسی که نامه اعمالش را به دست راستش دهند، پس می گوید: (ای اهل محشر!) نامه اعمال مرا بگیرید و بخوانید!

۱- عَنْ أَبِي الْجَرَّادِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ»، إِلَى آخِرِ الْكَلَامِ، نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ (عليه السلام)، وَ جَزَتْ لِأَهْلِ الْإِيمَانِ مَثَلًا. (۱)

از ابو جارود نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) در باره این سخن خداوند عز و جل: «فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ»، تا پایان این کلام، فرمودند: این آیه، در شأن حضرت علی (عليه السلام) نازل شده، و این کار حضرت، مثالی است که برای مؤمنین هم، جریان دارد.

۲- عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ مَن أقرءوا كِتَابِيَهٗ»، قَالَ: هَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۲)

ص: ۵۴۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۳۰، ذیل ح ۷۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۷۵، ح ۱۱۰۲۹؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۹۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۱۸؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۲۳۷، ح ۲؛ اللوامع النورانيه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنيه، ص ۷۷۰، ح ۱۳۹۰.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۶۵، ح ۶ و ص ۱۳۰، ذیل ح ۷۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۷۵، ح ۱۱۰۳۰؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۹۲؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۴، ص ۲۳۷، ح ۳؛ اللوامع النورانيه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنيه، ص ۷۷۱، ح ۱۳۹۱.

از حنان بن سدير نقل است كه گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام)، در باره اين سخن خداوند عزّ و جلّ: «فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَذَا مَا أقرؤُا كِتَابِيهِ»، فرمودند: اين شخص، حضرت امير المؤمنين (عليه السلام) هستند.

ص: ۵۴۳

{إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۴۰ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ۴۱ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ۴۲ تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ۴۳ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ۴۴ ... إِلَى قَوْلِهِ: وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ۵۱}

که این قرآن گفتار رسول بزرگواری است، (۴۰) و گفته شاعری نیست، اما کمتر ایمان می آورید! (۴۱) و نه گفته کاهنی، هر چند کمتر متذکر می شوید! (۴۲) کلامی است که از سوی پروردگار عالمیان نازل شده است! (۴۳) اگر او سخنی دروغ بر ما می بست، (۴۴) ... تا آیه: و آن یقین خالص است! (۵۱)

۱_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

قُلْتُ: قَوْلُهُ: «إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ»، قَالَ: يَعْنِي جَبْرَائِيلَ عَنِ اللَّهِ فِي وِلَايَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، قَالَ: قُلْتُ: «وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ»، قَالَ: قَالُوا: إِنَّ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه و آله و سلم) كَذَّابٌ عَلَى رَبِّهِ، وَ مَا أَمَرَهُ اللَّهُ بِهَذَا فِي عَلِيٍّ (عليه السلام)، فَأَنْزَلَ اللَّهُ بِعَذَابِكَ قُرْآنًا، فَقَالَ: إِنَّ وِلَايَةَ عَلِيٍّ (عليه السلام) «تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ»، «وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا _ مُحَمَّدٌ _ بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ»، «لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ»، «ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ»، «ثُمَّ عَطَفَ الْقَوْلَ، فَقَالَ: إِنَّ وِلَايَةَ عَلِيٍّ (عليه السلام)، «لَتَذَكْرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ»، «لِلْعَالَمِينَ، «وَأَنَا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُّكَذِّبِينَ»، «وَإِنَّ عَلِيًّا، «لَحَشِيرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ»، «وَإِنَّ وِلَايَتَهُ، «لِحَقُّالْيَقِينِ»، «فَسَدِّبْخ _ يَا مُحَمَّدُ _ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ»،

يَقُولُ: اشْكُرْ رَبَّكَ الْعَظِيمَ الَّذِي أَعْطَاكَ هَذَا الْفَضْلَ. (الحديث) (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) پرسیدم:

تا آنجا که راوی گفت:

عرض کردم: معنی این آیه: «إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ»، چیست؟ حضرت فرمودند: یعنی: آنچه که جبرئیل (علیه السلام)، از جانب خداوند، در باره ولایت حضرت علی (علیه السلام) نازل نمود، راوی گفت: عرض کردم: «وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ»، حضرت فرمود: گفتند: همانا محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، به پروردگارش دروغ بسته، و خداوند به او در باره علی (علیه السلام)، چنین دستوری نداده است، پس خداوند در این باره، آیاتی را فرو فرستاد، و فرمود: همانا ولایت علی (علیه السلام)، از جانب پروردگار جهانیان نازل شده است، و اگر محمد، بعضی از گفته ها را به دروغ، به ما نسبت دهد، دست راستش را می گیریم و رگ گردنش را قطع می کنیم.

سپس دوباره سخن را به موضوع ولایت برگردانده و فرموده است: همانا ولایت علی (علیه السلام)، برای پرهیزگاران (جهانیان)، تذکری است، و همانا ما می دانیم که بعضی از شما، آن را نمی پذیرید و تکذیب می کنید، و همانا علی (علیه السلام)، باعث حسرت و اندوه کافران است، همانا ولایت او، یک حقیقت واقعی است، پس ای محمد! خدای بزرگ را تسبیح کن، و یعنی پروردگارت را به خاطر این نعمت بزرگ، که به تو بخشید، شکرگذار باش.

ص: ۵۴۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۶، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۸۰، ح ۱۱۰۴۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۶۹۵؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۲۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۲۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۱۰، ح ۵۰؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۲، ح ۹۱؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۴۱، ح ۹۱؛ الوافی، ج ۳، ص: ۹۱۶، ح ۱۵۹۰.

۲_ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنِ الصَّادِقِ (عَلَيْهِ السَّلَام) فِي خَبْرٍ، لَمَّا قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ، قَالَ الْعِدَوِيُّ: وَ لَمَّا، وَ اللَّهُ! مَا أَمْرُهُ بِهَذَا، وَ مَا هُوَ إِلَّا شَيْءٌ يُتَقَوَّلُهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: «وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ»، إِلَى قَوْلِهِ: «عَلَى الْكَافِرِينَ»، يَعْنِي مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، «وَ إِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ»، يَعْنِي بِهِ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَام). (۱)

از معاویه بن عمّار نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در خبری فرمودند: هنگامی که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هر کس من مولای اویم، پس علی مولای اوست، عدوی گفت: نه، به خداوند سوگند! خداوند، وی را به چنین کاری دستور نداده است، و این سخنی است که او از خودش ساخته، و به خدا نسبت می دهد، پس خداوند متعال این آیات را نازل فرمود: «وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ»، تا آن جا که فرمود: «عَلَى الْكَافِرِينَ»، یعنی حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، حسرت برای کافرین هستند، «وَ إِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ»، یعنی حضرت علی (علیه السلام)، حق الیقین هستند.

ص: ۵۴۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۱۶۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۸۰، ح ۱۱۰۵۰؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۷۷۳، ح ۱۳۹۹؛ مناقب آل أبی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۳۷.

{سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَقِيعٍ ۱ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ ۲ دَافِعٌ ۳ مِنْ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ ۳}

تقاضاکننده ای تقاضای عذابی کرد که واقع شد! (۱) این عذاب مخصوص کافران است، و هیچ کس نمی تواند آن را دفع کند، (۲) که آن، از جانب خداوند صاحب درجات و مراتب است. (۳)

۱- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَقِيعٍ»، «لِلْكَافِرِينَ - بَوْلَايِهِ عَلَيَّ - لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ»، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا، وَ اللَّهُ! نَزَلَ بِهَا جِبْرَائِيلُ (عليه السلام) عَلَيَّ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم). (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) درباره این سخن خدای متعال: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَقِيعٍ»، «لِلْكَافِرِينَ - بَوْلَايِهِ عَلَيَّ - لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ»، یعنی: پرسنده ای از عذاب واقع شونده ای پرسید، که اختصاص به کسانی دارد که نسبت به ولایت حضرت علی (عليه السلام) کافرند، و آن را هیچ بازدارنده ای نیست، حضرت فرمودند: به خدا سوگند! جبرئیل این آیات را، این گونه بر حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) نازل نمود.

ص: ۵۴۷

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۱۰، ح ۲۸؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۷۸، ح ۶۲ و ج ۳۵، ص ۵۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۸۳، ح ۱۱۰۶۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۲۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۱۱، ح ۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۲، ح ۴۷؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۶۰، ح ۴۷؛ مناقب آل أبی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۱۰۶؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۲۵، ح ۱۶۰۵.

۲_ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ، قَالَ: لَمَّا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِعَلِيِّ (عليه السلام): مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا مَوْلَاهُ، قَامَ النُّعْمَانُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْفَهْرِيُّ، فَقَالَ: هَذَا شَيْءٌ قُلْتُهُ مِنْ عِنْدِكَ أَوْ شَيْءٌ أَمَرَكَ بِهِ رَبُّكَ؟! قَالَ: لَأَ، بَلْ أَمَرَنِي بِهِ رَبِّي، فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْزِلْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ، فَمَا بَلَغَ رَحْلَهُ حَتَّى جَاءَهُ حَجَرٌ فَأَذْمَاهُ فَخَرَّ مَيِّتًا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ»، «لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ» (۱).

از حذیفه پسر یمان نقل است که گفت: هنگامی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) درباره حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: هر کس من مولای او هستم پس این شخص مولای اوست، نعمان بن منذر فهری برخاسته و گفت: این چیزی که گفتی، از جانب خودت بود، یا چیزی بود که پروردگارت به تو دستور داده بود؟

حضرت فرمودند: نه، از جانب من نبود، بلکه پروردگارم به من چنین امر فرمود، نعمان گفت: خداوند! بر من سنگی از آسمان نازل کن.

پس هنوز به مرکبش نرسیده بود، که ناگهان سنگی به او برخورد کرد پس افتاد و از دنیا رفت، سپس خداوند متعال، این آیات را نازل فرمود: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ»، «لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ».

۳_ فِي تَفْسِيرِ التَّعَلُّبِيِّ بِإِسْنَادِهِ، قَالَ: وَ سُئِلَ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ»، فِي مَنْ نَزَلَتْ؟ فَقَالَ: لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ مَسْأَلِهِ، مَا سَأَلَنِي عَنْهَا أَحَدٌ قَبْلَكَ، حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ آبَائِهِ (عليهم السلام)، قَالَ: لَمَّا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) بِغَدِيرِ خُمٍّ نَادَى النَّاسَ، فَاجْتَمَعُوا، فَأَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ

ص: ۵۴۸

۱- الإقبال بالأعمال الحسنة، ج ۲، ص ۲۵۱؛ بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۱۳۶؛ شواهد التنزيل، ج ۲، ص ۳۸۴، ح ۱۰۳۳؛ الغدير في الكتاب و السنه و الأدب، ج ۱، ص ۴۶۲.

مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ، فَشَاعَ ذَلِكَ وَ طَارَ فِي الْبِلَادِ، فَبَلَغَ ذَلِكَ الْحَارِثُ بْنُ نُعْمَانَ الْفِهْرِي، فَاتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله و سلم) عَلَى نَاقِهِ لَهُ، حَتَّى أَتَى الْأَبْطَحَ، فَنَزَلَ عَنْ نَاقَتِهِ فَأَنَاحَهَا وَ عَقَلَهَا، ثُمَّ أَتَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله و سلم)، وَ هُوَ فِي مَلَأٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! أَمَرْتَنِي عَنِ اللَّهِ أَنْ نَشْهَدَ أَنْ لَمَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ، فَقَبِلْنَا مِنْكَ، وَ أَمَرْتَنَا أَنْ نَصِيَّ لِي خَمْسًا، فَقَبِلْنَا مِنْكَ، وَ أَمَرْتَنَا أَنْ نَصُومَ شَهْرًا، فَقَبِلْنَا مِنْكَ، وَ أَمَرْتَنَا أَنْ نَحِجَّ الْبَيْتَ، فَقَبِلْنَا، ثُمَّ لَمْ تَرْضَ بِهَذَا، حَتَّى رَفَعْتَ بِضِعْمِي ابْنَ عَمِّكَ، فَفَضَّلْتَهُ عَلَيْنَا، فَقُلْتَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ، وَ هَذَا شَيْءٌ مِنْكَ أَمْ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى؟

فَقَالَ: وَ الَّذِي لَمَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ! إِنَّهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ، فَوَلَّى الْحَارِثُ بْنُ نُعْمَانَ يَرِيدُ رَاحِلَتَهُ وَ هُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مَا يَقُولُهُ مُحَمَّدٌ حَقًّا، فَمَا مَطِرُ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ، أَوْ اثْنَا بَعْدَ أَلِيمٍ. فَمَا وَصَلَ إِلَيْهَا، حَتَّى رَمَاهُ اللَّهُ بِحَجَرٍ، فَسَقَطَ عَلَى هَامَتِهِ وَ خَرَجَ مِنْ دُبُرِهِ، فَقَتَلَهُ، وَ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ»، «لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ». (١)

ابو اسحاق ثعلبي در تفسير خود با اسنادش نقل کرده که: شخصی از سفیان بن عیینه درباره این سخن خدای عز و جل: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ»، پرسید، که این آیه درباره چه کسی نازل شده است؟ او گفت: سؤالی از من پرسیدی که تا کنون کسی آن را، از من نپرسیده بود، حضرت جعفر بن محمد (علیهما السلام)، از پدرانشان (علیهم السلام)، برای من نقل فرمودند: هنگامی که رسول خدا (صلى الله عليه وآله و سلم) به غدیر خم رسیدند، مردم را فرا خواندند و آنان جمع شدند، سپس دست حضرت علی (علیه السلام) را گرفتند و فرمودند: هر کس من مولای اویم، علی مولای اوست.

ص: ۵۴۹

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۸۶، ح ۱۱۰۶۸؛ دلائل الصدق لنهج الحق، ج ۴، ص ۳۳۸؛ الطوائف فی معرفه مذاهب الطوائف، ج ۱، ص ۱۵۲، ح ۲۳۵؛ طرف من الأنبياء و المناقب، ص ۳۲۳؛ عمدہ عیون صحاح الأخبار فی مناقب إمام الأبرار، ص ۱۰۱، ح ۱۳۵؛ غایه المرام و حجه الخصام، ج ۱، ص ۲۷۳، ح ۲۳، ج ۴، ص ۱۹۱، ح ۱؛ ینایع الموده، ج ۲، ص ۳۶۹، ح ۵۵.

این خبر در شهرها شایع و منتشر شد، و به گوش حارث بن نعمان فهری رسید. او سوار بر ناقه ای دنبال رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) رفت، تا اینکه به ابطح رسید، پس در آنجا از ناقه اش فرود آمد و آن را خوابانید و بست، سپس نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) آمد، در حالی که آن حضرت در بین گروهی از یارانشان بودند، پس گفت: ای محمد! از طرف خداوند، به ما امر کردی که به یکتایی خدا و رسالت تو شهادت دهیم، پس ما آن را از تو پذیرفتیم، و به ما دستور دادی که نمازهای پنج گانه را بجای آوریم، پس ما آن را از تو پذیرفتیم، و دستور دادی که یک ماه روزه بگیریم، پس ما آن را از تو پذیرفتیم، و ما را به حج امر کردی، پس ما آن را از تو پذیرفتیم، به اینها اکتفا نکردی و راضی نشدی، تا اینکه دستهای پسر عمویت را بالا بردی، و او را بر همه ما برتری دادی، و گفتی: هر کس من مولای اویم، علی مولای اوست! آیا این امر از جانب خود تو است، و یا از سوی خداوند متعال است؟

حضرت فرمودند: سوگند به کسی که جز او خدایی نیست، همانا این امر از جانب خداوند است. پس حارث بن نعمان برگشت و به سوی مرکبش رفت در حالی که می گفت: خدایا! اگر آنچه محمد می گوید حق است و صحت دارد، پس بر ما سنگی از آسمان ببار، یا عذابی دردناک بر ما نازل کن.

پس او هنوز به مرکبش نرسیده بود، که خداوند سنگی بر سر او فرود آورد، کهاز پشتش خارج شد و او را کشت، و خداوند متعال نازل فرمود: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ»، «لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ».

تذکر: البته برای مطالعه بیشتر می توانید به جلد اول، کد: ۳۳ و ۸/۳۲ نیز مراجعه فرمایید.

{رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۚ ...}

پروردگارا! مرا، و پدر و مادرم و تمام کسانی را که با ایمان وارد خانه من شدند، و جمیع مردان و زنان باایمان را بیامرز.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَبِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا»، يَعْنِي الْوَالِيَةَ، مَنْ دَخَلَ فِي الْوَالِيَةِ دَخَلَ فِي بَيْتِ الْأَنْبِيَاءِ (عليهم السلام)، وَ قَوْلُهُ: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيرًا»، (۱) يَعْنِي الْأُمَّتَةَ (عليهم السلام) وَ وَلَمَّا يَتَّهَمُونَ، مَنْ دَخَلَ فِيهَا دَخَلَ فِي بَيْتِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله و سلم) (۲).

از محمد بن علی حلبی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) درباره این سخن خداوند عز و جل: «رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا»، فرمودند: مقصود، ولایت است، یعنی هر کس در ولایت داخل شود و آن را بپذیرد، به خانه پیامبران (علیهم السلام)، وارد شده است، و در این آیه: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيرًا»، مقصود، امامان (علیهم السلام) و ولایتشان است، که هر کس در آن داخل شود، به خانه پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم) داخل شده است.

ص: ۵۵۱

۱- ۳۳/۳۳.

۲- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۲، ص ۲۱، ح ۵۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۳۰، ح ۱۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۰۲، ح ۱۱۱۱۶؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۳، ح ۵۴؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۶۸، ح ۵۴؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۹۴، ح ۱۵۴۷.

{وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ ؕ آمَنَّا بِهِ ؕ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا}

و ما چون هدایت را شنیدیم بدان گرویدیم، پس هر کس به پروردگارش ایمان بیاورد، نه از نقصان می ترسد و نه از ظلم.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: ...

إِلَىٰ أَنْ قَالَ:

قُلْتُ: قَوْلُهُ: «لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ»، قَالَ: الْهُدَى، الْوَلَايَةُ، آمَنَّا بِمَوْلَانَا، فَمَنْ آمَنَ بِوَلَايَةِ مَوْلَاهُ، «فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا»، قُلْتُ: تَنْزِيلُ؟ قَالَ: لَأَ، تَأْوِيلُ. (الحديث) (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام)

ص: ۵۵۲

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۲۲، ح ۶۶؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۸، ح ۵۹ و ج ۳۵، ص ۳۹۷ و ج ۶۴، ص ۵۸؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۵۰۸، ح ۱۱۳۰؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ۷۰۵؛ تفسير الصافي، ج ۵، ص ۲۳۶؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۸۰؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۴۳۸، ح ۲۹؛ الكافي، ج ۱، ص ۴۳۲، ح ۹۱؛ اللوامع النورانية في أسماء على و اهل بيته القرآنية، ص ۷۷۸، ح ۱۴۰۴؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۳۴، ح ۹۱؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۸۳.

پرسیدم:

تا آنجا که راوی گفت:

عرض کردم: معنی این آیه: «أَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ»، چیست؟ حضرت فرمودند: هدایت، همان ولایت است، یعنی به مولایمان ایمان آوردیم، پس هر کس به ولایت مولایش ایمان آورد، از کمبود و نقصان و ستم، نمی ترسد. من عرض کردم: این تنزیل است؟ فرمودند: نه، بلکه تأویل است.

ص: ۵۵۳

{وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا}

و اگر (جن و انس) در راه راست، پایداری کنند، همانا به آنها آب گوارایی بنوشانیم.

۱- عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، قَالَ: يَعْنِي لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى وِلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ وُلْدِهِ (عليهم السلام)، وَ قَبِلُوا طَاعَتَهُمْ فِي أَمْرِهِمْ وَ نَهْيِهِمْ، «لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، يَقُولُ: لَأَشْرِبُنَا قُلُوبَهُمُ الْإِيمَانَ، وَ الطَّرِيقَةَ، هِيَ الْإِيمَانُ بِوِلَايَةِ عَلِيِّ وَ الْأَوْصِيَاءِ (عليهم السلام). (۱)

از یونس بن یعقوب، از کسی که او را ذکر کرده نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) درباره این سخن خدای متعال: «وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، فرمودند: مقصود این است که اگر در ولایت علی بن ابی طالب امیر المؤمنین (علیه السلام) و اوصیای از فرزندان ایشان (علیهم السلام)، پایداری کرده، و در امر و نهی از آنان اطاعت کنند، «لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، می فرماید: همانا دل هایشان را از ایمان سیراب می کنیم، و طریقت، همان ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام) و جانشینان آن حضرت (علیهم السلام) می باشد.

ص: ۵۵۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۱۰، ح ۲۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۰۸، ح ۱۱۱۳۲؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۳۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۸۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۳۸، ح ۳۲؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۲۰، ح ۱؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۳، ص ۶، ح ۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۹۱، ح ۱۵۴۰.

۲_ عَنْ سَمَاعَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) يَقُولُ: فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، «لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ»، قَالَ: يَعْنِي اسْتَقَامُوا عَلَى الْوَلَايَةِ فِي الْأَصْلِ عِنْدَ الْأَظْلَمِ، حِينَ أَخَذَ اللَّهُ الْمِيثَاقَ عَلَى ذُرِّيَةِ آدَمَ، «لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، يَعْنِي لَكُنَّا أَسْقَيْنَهُمْ مِنَ الْمَاءِ الْفَرَاتِ الْعَذْبِ. (۱)

از سماعه نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) شنیدم که درباره این سخن خداوند عز و جل: «وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، «لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ»، می فرمودند: یعنی اگر فرزندان آدم، بر آن عهد و پیمانی که خداوند در عالم ذر از آنها گرفت، بر ولایت استقامت می کردند، «لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا»، یعنی ما حتماً آنها را از آب صاف و گوارایی سیراب می کردیم.

۳_ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا»، (۲) قَالَ: هُوَ، وَ اللَّهِ! مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ، «وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا». (الحديث) (۳)

از ابو بصیر نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) درباره این سخن خداوند عز و جل: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا»، پرسیدم، حضرت فرمودند: به

ص: ۵۵۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۸، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۰۹، ح ۱۱۱۳۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۰۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۸۲.
۲- ۴۱/۳۰.

۳- بحار الأنوار، ج ۲، ص ۱۵۱، ح ۳۲ و ج ۲۴، ص ۲۶، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۸۸، ح ۹۴۳۵؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۵۲۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۱، ص ۴۴۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۳۸، ح ۳۳.

خدا سوگند! این، همان راهی است که شما در آن هستید، (یعنی ولایت) «وَ أَنْ لَوْ اِسْتَقَامُوا عَلَي الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا»،
یعنی: و اگر آنها در مسیر ولایت، استقامت داشتند، آنها را از آب گوارایی سیراب می کردیم.

تذکر: البته برای مطالعه بیشتر می توانید به کد: ۴۱/۳۰ نیز مراجعه فرمایید.

ص: ۵۵۶

{... وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا}

و هر کس از یاد پروردگارش روی گرداند، او را به عذاب شدید و فزاینده ای گرفتار می سازد!

۱- عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلِيهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا»، قَالَ: مَنْ أَعْرَضَ عَنْ عَلِيٍّ (عَلِيهِ السَّلَامُ)، يَسْلُكْهُ الْعَذَابَ الصَّعَدَ، وَهُوَ أَشَدُّ الْعَذَابِ. (۱)

از جابر نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) درباره این سخن خداوند عز و جل: «وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا»، پرسیدم، حضرت فرمودند: هر کس از حضرت علی (علیه السلام) روی بگرداند، او را به عذابی روز افزون فرو می برد، که این عذاب، شدیدترین عذاب است.

۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ: «وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ»، قَالَ: ذِكْرُ رَبِّهِ، وَلَيَّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلِيهِ السَّلَامُ). (۲)

ص: ۵۵۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۹۵، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۱۱، ح ۱۱۴۱؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۰۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۸۳؛ اللوامع النورانيه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنيه، ص ۷۸۰، ح ۱۴۰۷.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۹۵، ح ۳ و ج ۳۶، ص ۹۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۱۱، ح ۱۱۴۰؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۳۶؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۱۲، ح ۶۶۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۹۰؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۸۶، ح ۱۰۳۵.

از ابن عباس نقل کرده است که، در باره این آیه: «وَمَنْ يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ»، گفت: مقصود از «ذِكْرُ رَبِّهِ»، ولایت حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) است.

۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): أَنَا سَيِّدُ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ ...

الی ان قال:

ثُمَّ قَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَنْ أَحَبَّ عَلِيًّا وَأَطَاعَهُ فِي دَارِ الدُّنْيَا وَرَدَّ عَلَيَّ حَوْضِي غَدًا، وَكَانَ مَعِيَ فِي دَرَجَتِي فِي الْجَنَّةِ، وَ مَنْ أَبْغَضَ عَلِيًّا فِي دَارِ الدُّنْيَا وَعَصَاهُ، لَمْ أَرَهُ وَ لَمْ يَرْنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَ اخْتَلَجَ دُونِي وَ أَخَذَ بِهِ ذَاتَ الشَّمَالِ إِلَى النَّارِ. (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: من سید پیامبران و فرستادگان هستم.

تا اینکه فرمودند:

هر کس در دنیا علی را دوست بدارد و از او اطاعت کند، فردای قیامت در کنار حوض من وارد خواهد شد، و در بهشت با من و در درجه من خواهد بود، و هر کس در دنیا علی را دشمن بدارد و او را نافرمانی کند، روز قیامت من او را نخواهم دید و او هم مرا نبیند، و بدون من سرگردان خواهد ماند و بالاخره از طرف چپ او را گرفته و به سوی آتش جهنم می برند.

ص: ۵۵۸

۱- الأمالی (للصدوق)، ص ۲۹۸، المجلس ۴۹، ح ۱۲؛ بحار الأنوار، ج ۸، ص ۲۲، ح ۱۵؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲،

{وَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا}

و همانا مساجد از آن خداست، پس هیچ کس را با خدا نخوانید!

۱- عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ، عَنِ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ: «وَ أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا»، قَالَ: هُمْ الْأَوْصِيَاءُ. (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: حضرت ابا الحسن، امام کاظم (علیه السلام) درباره این آیه: «وَ أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا»، فرمودند: آنها اوصیاء هستند.

۲- عَنِ الْحَسَنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنِ الرَّضَا (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ: «وَ أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا»، قَالَ: الْمَسَاجِدُ، الْأَيْمَةُ (عليهم السلام). (۲)

از حسین بن خالد نقل است که گفت: حضرت امام رضا (علیه السلام) درباره این آیه: «وَ أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا»، فرمودند: مساجد، ائمه (علیهم السلام) هستند.

ص: ۵۵۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۳۰، ح ۱۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۱۲، ح ۱۱۱۴۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۰۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۸۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۳۹، ح ۳۸؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۲۵، ح ۶۵؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۸۱، ح ۶۵؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۴، ص ۳۷۸؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۹۵، ح ۱۵۵۳.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۳۱، ح ۱۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۱۲، ح ۱۱۱۴۴؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۹۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۸۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۴۰، ح ۴۱.

﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ۚ قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ۚ ۲۲ إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ ۚ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ فَإِنَّ لَهُ ۚ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا ۚ﴾ ۲۳

بگو: «من مالک زیان و هدایتی برای شما نیستم!» (۲۱) بگو: (اگر من بر خلاف فرمانش رفتار کنم) هیچ کس مرا در برابر او حمایت نمی کند و پناهگاهی جز او نمی یابم (۲۲) تنها وظیفه من ابلاغ از سوی خدا و رساندن رسالات اوست و هر کس نافرمانی خدا و رسولش کند، آتش دوزخ از آن اوست و جاودانه در آن می ماند! (۲۳)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

قُلْتُ: قَوْلُهُ: «لَا- أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا- رَشَدًا»، قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) دَعَا النَّاسَ إِلَى وَلايِهِ عَلَيَّ (عليه السلام)، فَاجْتَمَعَتْ إِلَيْهِ قُرَيْشٌ، فَقَالُوا: يَا مُحَمَّدُ! أَعَفْنَا مِنْ هَذَا، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): هَذَا إِلَى اللَّهِ، لَيْسَ إِلَيَّ، فَاتَّهَمُوهُ وَخَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: «قُلْ إِنِّي لَا- أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا»، «قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ - إِنْ عَصَيْتُهُ - أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا»، «إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ»، فِي عَلَيَّ، قُلْتُ: هَذَا تَنْزِيلٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، ثُمَّ قَالَ تَوَكِيدًا، «وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ - فِي وَلايِهِ عَلَيَّ - فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) پرسیدم:

تا آنجا که راوی گفت:

عرض کردم: معنی این آیه: «لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا»، چیست؟ حضرت فرمودند: همانا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) مردم را به ولایت حضرت علی (علیه السلام) دعوت نمودند، قریش نزد آن حضرت جمع شدند و گفتند: ای محمد! ما را از این امر معاف نما. پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به آنها فرمودند: این امر از جانب خداوند است، با من نیست، پس آنها به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) تهمت زدند و از نزد ایشان بیرون آمدند. پس خداوند این آیات را نازل فرمود: «قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا»، «قُلْ إِنِّي لَنْ يَجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ — أَوْ كَفَّيْتُمْ — أَجِدُ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا»، «إِلَّا بِلَاغٍ مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ»، یعنی اینکه از جانب خدا ابلاغ کنم، و پیامهای او را، در باره علی (علیه السلام) برسانم.

عرض کردم: این تنزیل است؟ فرمودند: آری، سپس خداوند برای تأکید این مطلب، در ادامه می فرماید: «وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ — فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ — فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا»، یعنی: و هر کس در باره ولایت حضرت علی (علیه السلام)، از خدا و رسولش نافرمانی کند، پس آتش دوزخ همیشه و جاودان برای او است.

ص: ۵۶۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۸، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۰۸، ح ۱۱۱۳۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۰۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۳، ص ۴۸۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۴۱، ح ۴۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۲، ح ۹۱؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بینه القرآنیة، ص ۷۷۸، ح ۱۴۰۴؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۳۴، ح ۹۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۱۶، ح ۱۵۹۰.

شماره: ۳۸۹- کد آیه: ۷۴/۳۱ اسم آیه: ولایت، عامل زیاد شدن ایمان

{... لَيْسَتَيْنِ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزِدَادَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِيمَانًا وَلَا- يَزْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلَيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا ۖ كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ۖ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۗ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ}

تا اهل کتاب یقین پیدا کنند و بر ایمان مؤمنان بیافزاید، و اهل کتاب و مؤمنان تردید به خود راه ندهند، و بیماردلان و کافران بگویند: «خدا از این توصیف چه منظوری دارد؟!» (آری) این گونه خداوند هر کس را بخواهد گمراه می سازد و هر کس را بخواهد هدایت می کند! و لشکریان پروردگارت را جز او کسی نمی داند، و این جز هشدار و تذکری برای انسانها نیست!

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

قُلْتُ: «لَيْسَتَيْنِ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ»، قَالَ: يَشْتَقُونَ أَنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَوَصِيَّهُ حَقٌّ، قُلْتُ: «وَيَزِدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا»، قَالَ: وَ يَزِدَادُونَ بِوَلَمَّائِهِ الْوَصِيِّ إِيمَانًا، قُلْتُ: «وَلَا- يَزْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ»، قَالَ: بِوَلَمَّائِهِ عَلَيَّ (عليه السلام)، قُلْتُ: مَا هَذَا اللَّارْتِيَابُ؟ قَالَ: يَعْنِي بِذَلِكَ أَهْلَ الْكِتَابِ وَالْمُؤْمِنِينَ، الَّذِينَ ذَكَرَ اللَّهُ، فَقَالَ: وَ لَا يَزْتَابُونَ فِي الْوَلَّائِهِ،

قُلْتُ: «وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ»، قَالَ: نَعَمْ، وَلَا يَهُ عَلِيٌّ (عليه السلام). (الحديث) (١)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) پرسیدم:

تا آنجا که راوی گفت:

عرض کردم: منظور از: «لَيْسَتَيْنِ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ»، چیست؟ فرمودند: یقین کنند که خداوند و رسولش و وصی او، بر حق هستند، عرض کردم: منظور از: «وَيَزِدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا»، چیست؟ فرمودند: با ولایت وصی، بر ایمانشان بیافزاید، عرض کردم: منظور از: «وَلَمَّا يَزُتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ»، چیست؟ فرمودند: یعنی نسبت به ولایت حضرت علی (علیه السلام) تردید نکنند، من عرض کردم: منظور از این شک و تردید چیست؟ فرمودند: منظور، اهل کتاب و مؤمنانی هستند که خداوند یاد کرده و فرموده است: در ولایت، شک و تردید نمی کنند، عرض کردم: منظور از: «وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ»، چیست؟ فرمودند: آری، منظور، ولایت حضرت علی (علیه السلام) است.

ص: ۵۶۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۸، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۲۷، ح ۱۱۲۰۶؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۱۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۶؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۴، ح ۹۱؛ اللوامع النورانيه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنيه، ص ۷۸۶، ح ۱۴۱۷؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۴۶، ح ۹۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۱۷، ح ۱۵۹۰.

{كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ۖ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ۗ۳۹}

(آری) هر کس در گرو اعمال خویش است. (۳۸) مگر «اصحاب یمن» (که نامه اعمالشان را به نشانه ایمان و تقوایشان به دست راستشان می دهند)!(۳۹)

۱_ عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ»، «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، قَالَ: هُمْ شِيعَتُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. (۱)

از جابر جعفی نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این سخن خدای عز و جل: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ»، «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، فرمودند: آنها، شیعیان ما اهل بیت، هستند.

۲_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

مَنْ تَقَدَّمَ إِلَيَّ وَلَا يَتَنَا أُخَّرَ عَنْ سَقَرٍ، وَمَنْ تَأَخَّرَ عَنَّا تَقَدَّمَ إِلَيَّ سَقَرٍ، «إِلَّا أَصْحَابَ

ص: ۵۶۴

۱- بحار الأنوار، ج ۷، ص ۱۹۲، ح ۵۶ و ج ۲۴، ص ۸، ح ۲۳؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۵۳۰، ح ۱۱۲۱۱؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ۷۱۴؛ شواهد التنزيل، ج ۲، ص ۳۸۹، ح ۱۰۳۹.

الْيَمِينِ»، قَالَ: هُمْ، وَاللَّهِ! شِيعَتُنَا. (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) پرسیدم:

تا آنجا که راوی گفت:

حضرت فرمودند: هر کس به سوی ولایت ما گام نهد، از دوزخ دور می شود، و هر کس از ما کناره گیری کند، به سوی دوزخ پیش می رود، سپس در باره این آیه: «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، فرمودند: به خدا سوگند! آنها، شیعیان ما هستند.

۳_ عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، قَالَ: نَحْنُ وَ شِيعَتُنَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ. (۲)

از جابر نقل است که گفت: حضرت ابو جعفر، امام باقر (علیه السلام)، درباره این سخن خدای متعال: «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، فرمودند: ما و شیعیان ما، اصحاب یمن هستیم.

ص: ۵۶۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۸، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۲۸، ح ۱۱۲۰۶؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۱۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۵۸، ذیل ح ۲۳؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۴، ح ۹۱؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنیه، ص ۷۸۷، ح ۱۴۱۷؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۵۰، ح ۹۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۱۷، ح ۱۵۹۰.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۹، ح ۲۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۳۰، ح ۱۱۲۱۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۱۵؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۸۸، ح ۱۰۳۸؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و اهل بيته القرآنیه، ص ۷۸۸، ح ۱۴۲۰؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۵۹۱.

{عَنِ الْمُجْرِمِينَ}

از مجرمان.

۱_ عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ جَدِّهِ (عليه السلام)، أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه و آله و سلم) قَالَ لِعَلِيِّ (عليه السلام): يَا عَلِيُّ! «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ»، «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، «فِي جَنَاتٍ يَتَسَاءَلُونَ»، «عَنِ الْمُجْرِمِينَ»، «مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ»، وَ الْمُجْرِمُونَ هُمُ الْمُنْكَرُونَ لَوْلَايَتِكَ، «قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»، «وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ»، وَ كُنَّا نَحْوُضُ مَعَ الْخَائِضِينَ»، فَيَقُولُ لَهُمْ أَصْحَابُ الْيَمِينِ: لَيْسَ مِنْ هَذَا أَتَيْتُمْ، فَمَا الَّذِي سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ، يَا أَشْقِيَاءَ! قَالُوا: «وَ كُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ»، «حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ»، فَقَالُوا لَهُمْ: هَذَا الَّذِي سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ، يَا أَشْقِيَاءَ!

وَ يَوْمَ الدِّينِ يَوْمَ الْمِثَاقِ، حَيْثُ جَحَدُوا وَ كَذَّبُوا بِوَلَايَتِكَ، وَ عَتَوْا عَلَيْكَ وَ اسْتَكْبَرُوا. (۱)

از جابر جعفی نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام)، از پدرشان (علیه السلام)، از جدشان (علیه السلام)، روایت کردند که: پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ای علی! در این آیات: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ»، «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، «فِي جَنَاتٍ يَتَسَاءَلُونَ»، «مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ»، منظور از مجرمان، همان کسانی

ص: ۵۶۶

۱- بحار الأنوار، ج ۷، ص ۱۹۳، ح ۵۷ و ج ۲۴، ص ۸، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۳۰، ح ۱۱۲۱۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۱۵.

هستند که ولایت تو را انکار کردند، «قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»، «وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمَسْكِينِ»، وَ كُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ»، پس اصحاب یمین به آنها می گویند: نه، اینها دلیل سکونت شما در جهنم نیست، پس چه چیزی شما را، راهی دوزخ نموده، ای بدبخت ها؟!

آنها می گویند: «وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ»، «حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ»، یعنی: ما همچنان روز جزا را انکار می کردیم، تا این که مرگ به سراغ ما آمد، پس اصحاب یمین به آنها می گویند: ای بدبخت ها! این همان چیزی است که شما را به دوزخ کشانده است. و روز جزا، همان روز عهد و میثاق است، همان روزی که ولایت تو را (ای علی!) منکر شدند و تکذیب کردند و نافرمانی و طغیان نمودند و تکبر ورزیدند.

۲_ عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ: «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، «فِي جَنَاتٍ يَتَسَاءَلُونَ»، «عَنِ الْمُجْرِمِينَ»، «مَا سَلَكْتُمْ فِي سَقَرٍ»، قَالَ لِعَلِيِّ (عليه السلام): الْمُجْرِمُونَ، يَا عَلِيُّ! الْمُكْذِبُونَ بِوَلَايَتِكَ. (۱)

از جابر نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) در باره این آیات: «إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ»، «فِي جَنَاتٍ يَتَسَاءَلُونَ»، «عَنِ الْمُجْرِمِينَ»، «مَا سَلَكْتُمْ فِي سَقَرٍ»، فرمودند: (رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)) به حضرت علی (علیه السلام): ای علی! مجرمین، همان کسانی هستند که ولایت تو را تکذیب نمودند.

ص: ۵۶۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۰۹؛ شرح الأخبار فی فضائل الأئمة الأطهار (عليهم السلام)، ج ۱، ص ۲۳۵، ح ۲۳۴؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۲۱۴.

{مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ۚ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ۚ ۴۳}

چه چیز شما را به دوزخ وارد ساخت؟! (۴۲) می گویند: «ما از نماز گزاران نبودیم. (۴۳)»

۱_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ: ...

إِلَى أَنْ قَالَ:

قُلْتُ: «لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»، قَالَ: إِنَّا لَمْ نَتَوَلَّ وَصِيَّ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه و آله و سلم) وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ (عليهم السلام)، وَ لَا يَصَلُّونَ عَلَيْهِمْ. (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: از حضرت ابا الحسن امام کاظم (علیه السلام) پرسیدم:

تا آنجا که راوی گفت:

عرض کردم: منظور از: «لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»، چیست؟ فرمودند: یعنی چون ما ولایت وصی حضرت محمد (صلى الله عليه و آله و سلم) و اوصیای پس از او را نپذیرفتیم، و بر آنها درود و صلوات نفرستادند.

ص: ۵۶۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۸، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۲۸، ح ۱۱۲۰۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۵۸، ح ۲۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۴، ح ۹۱؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۷۸۷، ح ۱۴۱۷؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۵۰، ح ۹۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۱۷، ح ۱۵۹۰.

۲- عَنْ إِدْرِيسَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ تَفْسِيرِ هَذِهِ آيَةِ: «مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ»، «قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»، قَالَ: عَنِّي بِهَا لَمْ نَكُ مِنَ أَتْبَاعِ الْمَأْتَمَةِ (عليهم السلام)، الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِيهِمْ: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، (۱) أَمَا تَرَى النَّاسَ يَسْمُونُ الَّذِي يَلِي السَّابِقَ فِي الْحَلْبَةِ، مُصَلِّيًّا؟ فَذَلِكَ الَّذِي عَنِّي حَيْثُ قَالَ: «لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»، لَمْ نَكُ مِنَ أَتْبَاعِ السَّابِقِينَ. (۲)

از ادريس بن عبد الله نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) درباره تفسیر این آیات: «مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ»، «قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: منظورشان این است که ما از پیروان امامانی نبودیم که خداوند تبارک و تعالی درباره آنها فرموده: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، مگر نمی دانی که مسابقه اسب دوانی، مردم به کسی که پشت سر نفر اول می رسد، مصلی می گویند، و در این آیه نیز منظور همین است، که فرمود: «لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»، یعنی از پیروان پیشگامان و امامان نبودیم.

ص: ۵۶۹

۱- ۱۱ و ۱۰/۵۶.

۲- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۲۰، ح ۵۳؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۷، ح ۱۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۳۱، ح ۱۱۲۱۷؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۵۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۲۰۸، ح ۱۵ و ص ۴۵۸، ح ۲۶؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۱۹، ح ۳۸؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و اهل بیته القرآنیة، ص ۷۸۷، ح ۱۴۱۸؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۴۰، ح ۳۸؛ مناقب آل أبی طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۴، ص ۳۳۰؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۲۳، ح ۱۵۹۹.

شماره: ۳۹۳- کد آیه: ۳۲ و ۳۱/۷۵ اسم آیه: تکذیب پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در غدیر

{فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى ۳۱ وَلَكِنْ كَذَبَ وَتَوَلَّى ۳۲}

پس او هرگز ایمان نیاورد و نماز نخواند. (۳۱) بلکه تکذیب کرد و روی گردان شد. (۳۲)

۱- فی تفسیر القمی: «فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى»، فَإِنَّهُ كَانَ سَبَبَ نُزُولِهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) دَعَا إِلَى بَيْعِهِ عَلِيَّ (عَلَيْهِ السَّلَام) يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ، فَلَمَّا بَلَغَ النَّاسَ وَ أَخْبَرَهُمْ فِي عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَام) مَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْبِرَهُمْ بِهِ، رَجَعُوا النَّاسُ، فَاتَّكَأَ مُعَاوِيَةُ عَلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ وَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، ثُمَّ أَقْبَلَ يَتَمَطَّى نَحْوَ أَهْلِهِ، وَ يَقُولُ: وَاللَّهِ! مَا نَقَرُّ لِعَلِيٍّ بِالْوَلَايَةِ أَبَدًا، وَ لَا نُصَيِّدُكَ مُحَمَّدًا مَقَالَتُهُ فِيهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ حَيْلَ ذِكْرِهِ: «فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى»، «وَ لَكِنْ كَذَبَ وَ تَوَلَّى»، «ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى»، «أَوْلَى لِحَكِّ فَأَوْلَى»، وَ عِيدًا لِلْفَاسِقِ، فَصَيَّ عَدَدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) الْمُتَّبِعِ، وَ هُوَ يَرِيدُ الْبِرَاءَةَ مِنْهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: «لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ»، (۱) فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، وَ لَمْ يَسْمَعْهُ. (۲)

از علی بن ابراهیم قمی در تفسیرش نقل است که گفت: سبب نزول آیه این است

ص: ۵۷۰

۱- ۷۵/۱۶

۲- بحار الأنوار، ج ۳۳، ص ۱۶۳، ح ۴۲۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۴۰، ح ۱۱۲۴۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۵۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۹۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۶۴، ح ۱۶.

که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در روز غدیر خم، مردم را برای بیعت کردن با حضرت علی (علیه السلام) فرا خواندند، وقتی آنها را از آن چه خداوند به وی دستور داده بود، آگاه نمودند، مردم برگشتند، معاویه به مغیره پسر شعبه و ابو موسی اشعری، تکیه داده بود، و سپس با تکبر و غرور به طرف خانواده اش به راه افتاد، در حالی که می گفت: به خداوند سوگند! ما هرگز به ولایت علی اقرار نخواهیم کرد، و سخنان محمد را در باره او، تصدیق نمی کنیم.

پس خداوند عز و جل این آیات را نازل فرمود: «فَلَا صِدْقَ وَ لَا صِيْلَمِي»، «وَلَكِنْ كَذَبَ وَ تَوَلَّى»، «ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى»، «أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى»، معاویه فاسق دور شد، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بالای منبر رفتند، و می خواستند از آن فاسق، اظهار برائت و بیزاری نمایند، پس خداوند متعال این آیه را نازل فرمود: «لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ»، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) ساکت شدند و چیزی نگفتند، و نام آن فاسق ملعون را نبردند.

۲_ عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي ذَرٍّ الْعِفَّارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فِي مَجْلِسِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَ عَلَيْهِ فُشْطَاطٌ، وَ هُوَ يَحِدُّ النَّاسَ إِذْ قَامَ أَبُو ذَرٍّ، حَتَّى ضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى عَمُودِ الْفُشِطَاطِ، ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي، وَ مَنْ لَمْ يَعْرِفَنِي فَقَدْ أَنْبَأْتُهُ بِأَسْمِي، أَنَا جُنْدُبُ بْنُ جُنَادَةَ أَبُو ذَرٍّ الْعِفَّارِيِّ، سَأَلْتُكُمْ بِحَقِّ اللَّهِ وَ حَقِّ رَسُولِهِ أَسْمِعْتُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) وَ هُوَ يَقُولُ: مَيَّا أَقَلَّتِ الْعَجْرَاءُ، وَ لَا أَظَلَّتِ الْخَضْرَاءُ، ذَا لَهْجِهِ أَصِدَقَ مِنْ أَبِي ذَرٍّ؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ، قَالَ: أَفْتَعَلَمُونَ، أَيُّهَا النَّاسُ! أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) جَمَعَنَا يَوْمَ غَدِيرِ حُمِّ أَلْفٍ وَ ثَلَاثِمِائَةِ رَجُلٍ، وَ جَمَعَنَا يَوْمَ سَيِّمَرَاتٍ، حَمْسَ مِائَةٍ رَجُلٍ، كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ، وَ قَالَ: اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ، وَ انصُرْ مَنْ نَصَرَهُ، وَ اخذْ مَنْ خَذَلَهُ.

فَقَامَ رَجُلٌ وَقَالَ: بَيْخُ بَيْخُ، يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ! أَضِيْبَحْتَ مَوْلَايَ وَ مَوْلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ، فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِكَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ،
اتَّكَأَ عَلَى الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ، وَقَامَ وَ هُوَ يَقُولُ: لَمَّا نَقَرُّ لِعَلِيٍّ بِوَلَايَتِهِ، وَ لَا نُصَيِّدُ مُحَمَّدًا فِي مَقَالِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ
(صلى الله عليه و آله و سلم): «فَلَا صَدَقَ وَ لَا صَالَى»، «وَ لَكِنْ كَذَبَ وَ تَوَلَّى»، «ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى»، «أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى»،
تَهَدُّدًا مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَ انْتِهَارًا، فَقَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. (۱)

از عمار پسر یاسر نقل است که گفت: من، در نزد ابوذر غفاری ۲، در مجلس ابن عباس ۲، درون خیمه ای، بودم، در حالی که او با مردم سخن می گفت، آن زمانی که ابوذر برخاست و دست خود را به ستون خیمه زد و گفت: ای مردم! هر کس مرا می شناسد که می شناسد، و هر کس نمی شناسد پس نام خودم را به او می گویم، من جناب پسر جناده، ابوذر غفاری هستم، از شما می پرسم، به حق خدا و رسولش، آیا از رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) شنیدید که آن حضرت می فرمودند: زمین بر پشت خود حمل نکرده، و آسمان سایه نیانداخته بر سخنگویی که راستگوتر از ابوذر باشد؟ گفتند: آری، به خدا چنین است.

ابو ذر گفت: ای مردم! آیا می دانید که رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) در روز غدیر خم، ما را که هزار و سیصد مرد بودیم، جمع نمودند، و نیز در روز سمرات (یعنی روز بیعت با پیامبر (صلى الله عليه و آله و سلم) در کنار درختی که، آن حضرت در زیر آن، نشسته بودند، که معروف است به بیعت رضوان یا بیعه تحت الشجره)، ما را که پانصد مرد بودیم، جمع نمودند، و در هر دو جا می فرمودند: خدایا! هر کس که من مولای او هستم، پس علی مولای اوست، سپس فرمودند: خدایا! کسی که او را دوست دارد، دوست بدار، و کسی

ص: ۵۷۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۱۹۳، ح ۷۶؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۱۵، ح ۶۷۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۹۰، ح ۱۰۴۰.

که با او دشمن است، دشمن بدار، و یاور او را یاری نما، و هر که مقام او را پایین می آورد، خوار و ذلیل نما.

پس مردی برخاست، و گفت: به به! ای پسر ابو طالب! امروز، مولای من و مولای هر مرد و زن مؤمنی شدی، پس وقتی معاویه پسر ابو سفیان، در حالی که به مغیره پسر شعبه تکیه داده بود، این سخن را شنید، برخاست، در حالی که می گفت: من به ولایت علی اقرار نمی کنیم، و سخن محمد را تصدیق نمی کنیم، پس خداوند متعال بر پیامبرش حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، این آیه را نازل فرمود: «فَلَا صِدْقَ وَ لَا صِلَى»، «وَلَكِنْ كَذَبَ وَ تَوَلَّى»، «ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى»، «أُولَى لَكَ فَأُولَى»، و این تهدید و نهیبی از سوی خداوند بود.

مردم گفتند: آری، به خدا چنین است. ۳_ عَنْ حُرَيْثِ بْنِ الْيَمَانِ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنْتُ، وَاللَّهِ! جَالِسًا بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم)، وَ قَدْ نَزَلَ بِنَا غَدِيرِ حُمٍّ، وَ قَدْ غَصَّ الْمَجْلِسُ بِالْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) عَلَى قَدَمَيْهِ، وَ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِأَمْرٍ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ»، (۱) فَقُلْتُ لِصَاحِبِي جَبْرِئِيلَ (عليه السلام): يَا خَلِيلِي! إِنَّ قَرِيضًا قَالُوا لِي: كَذَا وَ كَذَا، فَأَتَى الْخَبَرَ مِنْ رَبِّي، فَقَالَ: «وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ»، (۲) ثُمَّ نَادَى عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَأَقَامَهُ عَنْ يَمِينِهِ، ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! أَلَسْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنِّي أُولَى بِكُمْ مِنْكُمْ بِأَنْفُسِكُمْ؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ بَلَى، قَالَ: مَنْ

ص: ۵۷۳

۱- ۵/۶۷

۲- همان.

كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ عَرَضِ الْمَسْجِدِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا تَأْوِيلُ هَذَا؟ فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ نَبِيَهُ فَهَذَا عَلِيٌّ أَمِيرُهُ، اللَّهُمَّ
وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ، وَ انْصُرْ مَنْ نَصَرَهُ، وَ اخْذَلْ مَنْ خَذَلَهُ.

فَقَالَ خُذَيْفَةُ: فَوَ اللَّهُ! لَقَدْ رَأَيْتُ مُعَاوِيَةَ، حَتَّى قَامَ يَتَمَطَّى، وَ خَرَجَ مُغْضَبًا، وَاضِعًا يَمِينَهُ عَلَى عُنُقِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسِ الْأَشْعَرِيِّ، وَ يَسَارَهُ
عَلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، ثُمَّ قَامَ يَمْشِي مُمْتَطِيًا، وَ هُوَ يَقُولُ: لَا نَصِيْدُكَ مُحَمَّدًا عَلَى مَقَالَتِهِ، وَ لَا نَقْرُ لِعَلِيٍّ بَوْلَايَتِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى أَثَرِ
كَلَامِهِ: «فَلَا صَيْدُكَ وَ لَا صَيْلِي»، «وَ لَكِنْ كَذَبٌ وَ تَوَلَّى»، «ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى»، «أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى»، «ثُمَّ أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى»،
فَهَيَّجَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ) أَنْ يُرَدَّهُ فَيُقْتَلَهُ، فَقَالَ جَبْرِئِيلُ: «لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ»، فَسَكَتَ
النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ). (١)

از حدیفه پسر یمان نقل است که گفت: به خدا سوگند! زمانی که ما، در غدیر خم، پیاده شدیم، من، در مقابل رسول خدا
(صلی الله علیه و آله و سلم) نشسته بودم، و مجلس از مهاجرین و انصار پر بود، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به
روی پاهای خود ایستادند و فرمودند: ای مردم! همانا خداوند به من فرمانی داده و فرموده: «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ»، پس من به رفیقم، جبرئیل (علیه السلام) گفتم: ای دوست من! همانا قریش چنین و
چنان به من گفته اند، پس از جانب پروردگارم برایم این خبر را آورد که: «وَ اللَّهُ يَعْصِي مِمْكَ مِنَ النَّاسِ»، سپس حضرت علی بن
ابی طالب (علیه السلام) را صدا زدند و آن حضرت را در طرف راست خود قرار دادند، سپس فرمودند: ای مردم! آیا شما نمی
دانید که من به شما از خودتان اولی و سزاوارتر هستم؟ گفتند: آری، خدایا این چنین است، پس آن حضرت فرمودند: هر
کس که من مولای

ص: ۵۷۴

۱- بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۱۹۳، ح ۷۷؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۱۶، ح ۶۷۵؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۹۱، ح ۱۰۴۱.

پس مردی از میان مسجد عرض کرد: ای رسول خدا! معنی این سخن شما چیست؟ حضرت فرمودند: هر کس من پیامبر او هستم، این علی، امیر اوست، خدایا! هر کس که او را دوست دارد، دوست بدار، و هر که با او دشمن است، دشمن بدار، و یاور او را یاری نما، و هر که مقام او را پایین می آورد، خوار و ذلیل کن.

پس حدیفه گفت: به خدا سوگند! معاویه را دیدم که با غرور و تکبر برخاست، و خشمگین از آن مجلس خارج شد، و در حالی که دست راستش را بر عبد الله پسر قیس اشعری، و دست چپش را بر مغیره پسر شعبه گذاشته بود، و با تکبر قدم برمی داشت، می گفت: ما سخن محمّد را تصدیق نمی کنیم، و به ولایت علی اقرار نمی کنیم، پس به خاطر این سخن معاویه، خداوند این آیه را نازل فرمود: «فَلَا صَدَقَ وَ لَا صِلَى»، «وَلَكِنْ كَذَبَ وَ تَوَلَّى»، «ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى»، «أُولَى لَكَ فَأُولَى»، «ثُمَّ أُولَى لَكَ فَأُولَى»، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) تصمیم گرفتند که او را برگردانند و بکشند، ولی جبرئیل (علیه السلام) به آن حضرت گفت: «لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتُغَيَّرَ بِهِ»، یعنی زبان خود را به آن حرکت مده، تا به وسیله آن شتاب کنی، پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) چیزی نفرمودند و ساکت شدند.

{يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا}

آنها به نذر خود وفا می کنند، و از روزی که شرّ و عذابش گسترده است می ترسند.

۱- فی احتجاج امیر المؤمنین (علیه السلام) علی ابی بکر: عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام) ، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام) ، عَنْ جَدِّهِ (عليه السلام) ، قَالَ:

الی ان قال:

فَأَنْشُدُكَ بِاللَّهِ! أَنَا صَاحِبُ الْآيَةِ: «يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَ يَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا»، أَمْ أَنْتَ؟ قَالَ: بَلْ أَنْتَ. (الحديث) (۱)

در احتجاج امیر المؤمنین (علیه السلام) با ابو بکر، از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) ، از پدرشان (علیه السلام) ، از جدشان (علیه السلام) ، روایت فرمودند:

تا آنجا که حضرت علی (علیه السلام) به ابوبکر فرمودند:

پس تو را به خدا سوگند می دهم! آیا من صاحب این آیه: «يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَ يَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا»، هستم، یا تو؟ ابو بکر گفت: بلکه در باره شما نازل شده است.

ص: ۵۷۶

۱- الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی)، ج ۱، ص ۱۱۹؛ بحار الأنوار، ج ۲۹، ص ۹، باب ۵، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۲۲، ح ۱۰۵۷۶؛ تفسیر کتیر الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۵۷؛ الخصال، ج ۲، ص ۵۵۰، ح ۳۰؛ مدینه معجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۳، ص ۲۶، ح ۶۹۴.

۲_ عَيْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ، عَيْنُ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «يُوفُونَ بِالنَّذْرِ»، الَّذِي أَخَذَ عَلَيْهِمْ مِنْ
وَلَايَتِنَا. (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: حضرت ابا الحسن کاظم (علیه السلام)، در باره این سخن خداوند عز و جل: «يُوفُونَ
بِالنَّذْرِ»، فرمودند: به آن عهد و پیمانی که در باره ولایت ما، از آنها گرفته شد، وفا می کنند.

ص: ۵۷۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۱، ح ۵۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۵۳، ح ۱۱۲۷۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب،
ج ۱۴، ص ۵۶؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۷۷، ح ۲۶؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۱۳، ح ۵؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج
۵، ص ۱۰، ح ۵؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۸۴، ح ۱۵۱۶.

{وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ۗ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ۗ ۹۱}

و غذای (خود) را با اینکه به آن علاقه (و نیاز) دارند، به «مسکین» و «یتیم» و «اسیر» می دهند! (۸) (و می گویند: ما شما را به خاطر خدا اطعام می کنیم، و از شما هیچ پاداش و سپاسی نمی خواهیم!) (۹)

۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ الْقَدَّاحِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: كَانَ عِنْدَ فَاطِمَةَ (عليها السلام) شَعِيرٌ، فَجَعَلُوهُ عَصِيدَةً، فَلَمَّا أَنْضَجُوهَا وَوَضَعُوهَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ جَاءَ مَسْكِينٌ، فَقَالَ الْمَسْكِينُ: رَحِمَكُمُ اللَّهُ! أُطْعِمُونَا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ، فَقَامَ عَلِيٌّ (عليه السلام) فَأَعْطَاهُ ثُلُثَهَا، فَمَا لَبَثَ أَنْ جَاءَ يَتِيمٌ، فَقَالَ الْيَتِيمُ: رَحِمَكُمُ اللَّهُ! أُطْعِمُونَا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ، فَقَامَ عَلِيٌّ (عليه السلام) فَأَعْطَاهُ ثُلُثَهَا الثَّانِي، فَمَا لَبَثَ أَنْ جَاءَ أَسِيرٌ، فَقَالَ الْأَسِيرُ: رَحِمَكُمُ اللَّهُ! أُطْعِمُونَا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ، فَقَامَ عَلِيٌّ (عليه السلام) فَأَعْطَاهُ الثُّلُثَ الْبَاقِي، وَمِمَّا ذَاقُوهَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِمْ هَذِهِ الْآيَةَ: «وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا»، إِلَى قَوْلِهِ: «وَأَنْتُمْ عَلَيْهِمْ مُشْكُورًا»، (۱) فِي أَمْرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۲)

ص: ۵۷۸

۱- ۷۶/۲۲.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۲۴۳، ح ۳؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۵۴۶، ح ۱۱۲۶۹؛ تفسير الصافي، ج ۵، ص ۲۶۱؛ تفسير القمي، ج ۲، ص ۳۹۸؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۶۹؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۴۷۰، ح ۲۰؛ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۷، ص ۲۶۹، ح ۸۲۰۸.

از عبد الله بن میمون قدّاح نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: حضرت فاطمه (علیها السلام) مقداری جو در خانه داشتند، که با آن، نوعی حریره درست کردند، هنگامی که پخته شد، آن را آوردند و مقابل اهل خانه قرار دادند، تا استفاده کنند، پس فقیری آمد و گفت: خداوند شما را رحمت کند! از آن چه که خداوند به شما روزی داده، به من هم بدهید، پس حضرت علی (علیه السلام) برخاستند و یک سوّم از آن غذا را به آن فقیر دادند.

طولی نکشید که یتیمی آمد و گفت: خداوند شما را رحمت کند! از آن چه که خداوند به شما روزی داده، به من هم بدهید. پس حضرت علی (علیه السلام) برخاستند و یک سوّم دیگر از آن حریره را به او دادند.

سپس اسیری آمد و گفت: خداوند شما را رحمت کند! از آن چه که خداوند به شما روزی داده، به من هم بدهید. پس حضرت علی (علیه السلام) برخاستند و آن یک سوّم باقی مانده را نیز به آن اسیر دادند، و آن حضرت و اهل بیتشان چیزی از آن غذا را نچشیدند، پس خداوند این آیه را در باره آنها نازل فرمود: «وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا»، تا آن جا که فرمود: «وَكَانَ سَعْيِكُمْ مَشْكُورًا»، که درباره امیر المؤمنین (علیه السلام) است.

۲_ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: جَمَعَنَا يَحْيَى بْنُ أَكْثَمَ الْقَاضِي، قَالَ: أَمَرَنِي الْمَأْمُونُ بِإِخْصَارِ جَمَاعِهِ مِنْ أَهْلِ الْحَدِيثِ، وَ جَمَاعِهِ مِنْ أَهْلِ الْكَلَامِ وَالنُّظَرِ، فَجَمَعْتُ لَهُ مِنَ الصَّنَفَيْنِ زُهَاءَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا، ثُمَّ مَضَيْتُ بِهِمْ، فَأَمَرْتُهُمْ بِالْكِينُونَةِ فِي مَجْلِسِ الْحَاجِبِ لِأَعْلَمَهُ بِمَكَانِهِمْ، فَفَعَلُوا فَأَعْلَمْتُهُ، فَأَمَرَنِي بِإِدْخَالِهِمْ، فَدَخَلُوا، فَسَلَّمُوا، فَحَدَّثْتُهُمْ سَاعَةً، وَ آتَسَّهُمْ، ثُمَّ قَالَ:

الی ان قال:

ص: ۵۷۹

قَالَ إِسْحَاقُ بْنُ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ: ثُمَّ قَالَ لِي: أَقْرَأُ: «هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ»، فَقَرَأْتُ، حَتَّى بَلَغْتُ: «وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا»، إِلَى قَوْلِهِ: «وَ كَانَ سَيِّئِكُمْ مَشْكُورًا»، فَقَالَ: فِيمَنْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَاتُ؟ فَقُلْتُ: فِي عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالَ: فَهَلْ بَلَغَكَ أَنَّ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَالَ حِينَ أَطْعَمَ الْمَسْكِينِ وَ الْيَتِيمِ وَ الْأَسِيرِ: «إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكُورًا»، عَلِيٌّ مَا وَصَفَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ؟ فَقُلْتُ: لَأَ، قَالَ: فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَرَفَ سِرِّيْرَةَ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَ نِيَّتَهُ، فَأَظْهَرَ ذَلِكَ فِي كِتَابِهِ تَعْرِيفًا لِخَلْقِهِ أَمْرَهُ. (الحديث) (١)

از اسحاق بن حمّاد نقل است که گفت: یحیی بن اکثم قاضی ما را در جمع کرد و گفت: مأمون به من دستور داده است که عدّه ای از اهل حدیث و گروهی از علمای علم کلام و معارف را، برای مناظره در مجلسی دعوت کنم، من نیز فرمانش را عملی کرده، و از این دو گروه به تعداد چهل نفر جمع کردم و آنان را با خود بردم، و گفتم: در سرای دربان و اطاق انتظار او بمانند تا به مأمون خبر آمدن ایشان را بدهم، پس آنان در آنجا ماندند، تا اینکه مأمون به من دستور داد که آنها را وارد کنم، پس آنان بر مأمون وارد شدند و سلام کردند، و مأمون ساعتی با ایشان صحبت کرد و انس گرفت، آنگاه گفت: تا آنجا که گفت:

اسحاق بن حمّاد بن زید گفت: سپس مأمون به من گفت: بخوان «هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ»، را، پس من شروع به خواندن سوره «هل أتى»، کردم تا رسیدم به آیه: «وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا»، تا آیه: «وَ كَانَ سَيِّئِكُمْ مَشْكُورًا».

ص: ۵۸۰

۱- بحار الأنوار، ج ۴۹، ص ۱۹۷، باب ۱۵، ح ۲ و ج ۶۹، ص ۱۴۲، ح ۲۷؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۲، ص ۱۹۱، باب ۴۵، ح ۲.

مأمون گفت: این آیات در باره چه کسی نازل شده؟ من گفتم: در باره علی (علیه السلام)، او گفت: آیا به تو خبری رسیده که علی (علیه السلام)، هنگام اطعام مسکین و یتیم و اسیر، گفته باشد: «إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا»، آنچنان که خدای عز و جل در قرآن گفته است؟ گفتم: نه، مأمون گفت: پس خداوند متعال آنچه در نیت او بوده را، می دانست، و آن را در کتاب خود، ذکر فرمود، تا برای مردم، امر آن حضرت را، آشکار کند.

۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا»، «إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا»، «إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبَّوسًا قَمَطِرًا»، الْآيَاتِ قَال: نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، أَطْعَمَ عَشَاءَهُ وَ أَفْطَرَ عَلَى الْقَرَّاحِ. (۱)

از ابن عباس نقل است که در باره این آیات: «وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا»، «إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا»، «إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبَّوسًا قَمَطِرًا»، گفت: این آیات درباره حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، نازل شده، هنگامی که شام خود را بخشیدند، و با آب افطار نمودند.

ص: ۵۸۱

۱- إحقاق الحق و إزهاق الباطل، ج ۱۴، ص ۴۵۲؛ شواهد التنزيل، ج ۲، ص ۴۰۶، ح ۱۰۵۷.

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا}

مسلماً ما قرآن را بر تو نازل کردیم!

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ:

ساق الحديث الى ان قال:

قُلْتُ: «إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا»، قَالَ: بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام) تَنْزِيلًا. (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: حضرت ابا الحسن ماضی، امام موسی بن جعفر (علیهما السلام)، فرمودند:

تا اینکه به این قسمت حدیث رسید:

به ایشان عرض کردم: معنی این آیه: «إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا»، چیست؟ حضرت فرمودند: یعنی ما قرآن را همراه با ولایت حضرت علی (علیه السلام)، بر تو نازل کردیم.

ص: ۵۸۲

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۹، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۵۵، ح ۱۱۲۸۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۲۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۸۶، ح ۶۱؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۲، ح ۹۱؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۵۱، ح ۹۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۱۸، ح ۱۵۹۰.

{يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا}

و هر کس را بخواهد (و شایسته بداند) در رحمت خود وارد می کند، و برای ظالمان عذاب دردناکی آماده ساخته است!

۱- قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): «يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ»، الرَّحْمَةُ، عَلِيُّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) در باره این آیه: «يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ»، فرمودند: رحمت، حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام) هستند.

۲- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ»، قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): «وَلَا يَهُ عَلِيُّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)». (۲)

حضرت جعفر بن محمد (عليهما السلام)، در باره این سخن خدای متعال: «يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ»، از قول پدرشان، حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) فرمودند: منظور، ولایت حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام) است. تذکر: البته برای مطالعه بیشتر می توانید به کد: ۴۲/۸ نیز مراجعه فرمایید.

ص: ۵۸۳

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۵۶، ح ۱۱۲۸۹؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۲۹، ح ۶۸۲؛ مناقب آل ابی طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۹۹.
- ۲- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۲۵۴، ح ۱۱؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۲۹، ح ۶۸۳.

{وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۱۵ أَلَمْ نُهَبِكِ الْأُولِينَ ۱۶ ثُمَّ نُنَبِّئُهُمُ الْآخِرِينَ ۱۷ كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ۱۸}

وای در آن روز بر تکذیب کنندگان! (۱۵) آیا ما اقوام (مجرم) نخستین را هلاک نکردیم؟! (۱۶) سپس دیگر (مجرمان) را به دنبال آنها می فرستیم! (۱۷) (آری) این گونه با مجرمان رفتار می کنیم! (۱۸)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ:

ساق الحديث الى ان قال:

قُلْتُ: «وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ»، قَالَ: يَقُولُ: وَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ، يَا مُحَمَّدُ! بِمَا أُوحِيَتْ إِلَيْكَ مِنْ وَلايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) ، «أَلَمْ نُهَبِكِ الْأُولِينَ»، «ثُمَّ نُنَبِّئُهُمُ الْآخِرِينَ»، قَالَ: الْأُولِينَ، الَّذِينَ كَذَبُوا الرَّسُلَ فِي طَاعَةِ الْأَوْصِيَاءِ، «كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ»، قَالَ: مَنْ أَجْرَمَ إِلَى آلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، وَرَكَبَ مِنْ وَصِيهِ مَا رَكَبَ. (۱)

ص: ۵۸۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۹، ح ۵۹؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۵۶۰، ح ۱۱۳۰۳؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ۷۳۰؛ تفسير الصافي، ج ۵، ص ۲۶۹؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۸۵؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۴۸۸، ح ۱۱؛ الكافي، ج ۱، ص ۴۳۵، ح ۹۱؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۵۴، ح ۹۱؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۳۹؛ الوافي، ج ۳، ص ۹۱۸، ح ۱۵۹۰.

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: حضرت ابا الحسن ماضی، امام موسی بن جعفر (علیهما السلام)، فرمودند:

تا اینکه به این قسمت حدیث رسید:

به ایشان عرض کردم: منظور از: «وَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ» چیست؟ فرمودند: خداوند می فرماید: ای محمد! وای بر تکذیب کنندگان، آنها که آنچه در باره ولایت علی (علیه السلام)، به تو وحی کردم را تکذیب کردند، «أَلَمْ نُهَبِكِ الْوَالِينَ»، «ثُمَّ نُنَبِّئُهُمُ الْآخِرِينَ»، فرمودند: منظور از اولین، کسانی هستند که رسولان خدا را، در پیروی و اطاعت از اوصیا تکذیب کردند، «كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ»، فرمودند: یعنی کسی که نسبت به آل محمد (علیهم السلام)، ظلمی مرتکب شود، و نسبت به جانشین آن حضرت، مرتکب شود، آنچه را مرتکب شد.

ص: ۵۸۵

{انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ۲۹ انْطَلِقُوا إِلَى ظِلِّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ۳۰ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ۳۱}

(در آن روز به آنها گفته می شود:) بی درنگ، به سوی همان چیزی که پیوسته آن را تکذیب می کردید بروید! (۲۹) بروید به سوی سایه سه شاخه! (۳۰) سایه ای که نه آرامبخش است و نه از شعله های آتش جلوگیری می کند! (۳۱)

۱- عَيْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَيَّارٍ، عَيْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: إِذَا لَمَّازَ النَّاسُ مِنَ الْعَطَشِ قِيلَ لَهُمْ: «انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ»، يَعْنِي إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، قَالَ: فَإِذَا أَتَوْهُ، قَالَ لَهُمْ: «انْطَلِقُوا إِلَى ظِلِّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ»، «لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ»، يَعْنِي مِنَ لَهَبِ الْعَطَشِ. (۱)

از احمد بن سیار نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: وقتی که مردم از شدت تشنگی و عطش، پناه بیاورند، به آنها گفته می شود: «انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ»، یعنی به سوی امیر المؤمنین (علیه السلام)، بروید که همواره او را تکذیب می کردید، فرمودند: پس هنگامی که نزد آن حضرت آمدند، به آنها می فرماید: «انْطَلِقُوا إِلَى

ظِلِّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ»، «لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ»، یعنی از شعله تشنگی و عطش.

ص: ۵۸۶

۱- البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۶۰، ح ۱۱۳۰۴؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۳۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۸۸.

۲_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَيَّارٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا، مَرْفُوعاً إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، أَنَّهُ قَالَ: إِذَا لَازَ النَّاسُ مِنَ الْعَطَشِ، قِيلَ لَهُمْ: «انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ»، يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَيَقُولُ لَهُمْ: «انْطَلِقُوا إِلَى ظِلِّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ»، قَالَ: يَعْنِي الثَّلَاثَةَ، فَلَانٌ وَفَلَانٌ وَفَلَانٌ. (۱)

از محمد بن سیار نقل است که گفت: یکی از یاران ما در حدیثی مرفوع، گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: وقتی که مردم از شدت تشنگی و عطش پناه بیاورند، به آنها گفته می شود: «انطلقوا إلى ما كنتم به تكذبون»، یعنی امیر المؤمنین (علیه السلام)، پس به آنها می فرماید: «انطلقوا إلى ظل ذي ثلاث شعب»، فرمودند: یعنی بروید نزد آن سه نفر، که منظور فلانی و فلانی و فلانی، هستند.

ص: ۵۸۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۰، ص ۲۶۲، ح ۱۲۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۶۰، ح ۱۱۳۰۵؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۳۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۸۹.

{إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ}

همانا پرهیزگاران در سایه های (درختان بهشتی) و در میان چشمه ها قرار دارند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (عليه السلام)، قَالَ:

ساق الحديث الى ان قال:

قُلْتُ: «إِنَّ الْمُتَّقِينَ»، قَالَ: نَحْنُ، وَاللَّهِ! وَشِيعَتُنَا، لَيْسَ عَلَيَّ إِبْرَاهِيمَ غَيْرُنَا، وَ سَائِرِ النَّاسِ مِنْهَا بُرَاءٌ. (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: حضرت ابا الحسن ماضی، امام موسی بن جعفر (علیهم السلام)، فرمودند:

تا اینکه به این قسمت حدیث رسید:

عرض کردم: منظور از: «إِنَّ الْمُتَّقِينَ»، چیست؟ فرمودند: به خدا سوگند! ما و شیعیان ما هستیم، به جز ما، هیچ کس بر دین حضرت ابراهیم (علیه السلام) نبود، و بقیه مردم از آن، بیزار بودند.

ص: ۵۸۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۳۹، ح ۵۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۲۳، ح ۱۰۲۸۳ و ص ۵۶۰، ح ۱۱۳۰۳؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۳۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۹۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۹۰، ح ۲۴؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۵، ح ۹۱؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۵۴، ح ۹۱؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۱۸، ح ۱۵۹۰.

{عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ۱ عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ ۲ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ۳}

آنها از چه چیز از یکدیگر سؤال می کنند؟! (۱) از خبر بزرگ و پراهمیت (رستاخیز)؟! (۲) همان خبری که پیوسته در آن اختلاف دارند! (۳)

۱_ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّ الشَّيْعَةَ يَسْأَلُونَكَ عَنْ تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ: «عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ»، «عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ»، قَالَ: ذَلِكَ إِلَىٰ إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُهُمْ، وَإِنْ شِئْتَ لَمْ أَخْبِرْهُمْ، ثُمَّ قَالَ: لَكِنِّي أَخْبِرُكَ بِتَفْسِيرِهَا.

قُلْتُ: «عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ»، قَالَ: فَقَالَ: هِيَ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) يَقُولُ: مَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ آيَةٌ هِيَ أَكْبَرُ مِنِّي، وَلَا لِلَّهِ مِنْ نَبَأٍ أَعْظَمُ مِنِّي. (۱) از ابو حمزه نقل است که گفت: به حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) عرض کردم: فدایتان شوم! شیعیان تفسیر این آیه را از شما می پرسند: «عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ»، «عَنِ النَّبَاِ

ص: ۵۸۹

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۲، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۵، ح ۴۷۴۸ و ج ۴، ص ۲۳۷، ح ۸۰۸۰ و ص ۶۸۱، ح ۹۱۳۲ و ج ۵، ص ۵۶۴، ح ۱۱۳۱۴؛ بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد صلی الله علیهم، ج ۱، ص ۷۶، ح ۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۹۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۹۱، ح ۵؛ غایه المرام و حجه الخصام فی تعیین الإمام من طریق الخاص و العام، ج ۴، ص ۱۴، ح ۱؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۰۷، ح ۳؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیة، ص ۴۷۶، ح ۸۴۶ و ص ۵۵۸، ح ۹۸۷ و ص ۸۰۰، ح ۱۴۳۸؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲، ص ۴۱۵، ح ۳؛ الوافی، ج ۳، ص ۵۲۳، ح ۱۰۴۱.

الْعَظِيمِ»، حضرت فرمودند: اختیار این امر، با من است، اگر بخواهم آنها را از تفسیر آن مطلع می‌سازم، و اگر نخواهم این کار را نمی‌کنم، سپس فرمودند: ولی من، تو را از تفسیر آن، آگاه می‌سازم.

عرض کردم: منظور از: «عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ» چیست؟ فرمودند: این، درباره‌ی امیر المؤمنین (علیه السلام) است، امیر المؤمنین (علیه السلام) می‌فرمودند: برای خداوند عزّ و جلّ، آیه و نشانه‌ی بزرگتر از من، نیست، و برای خداوند، خبری عظیم تر از من، نیست.

۲_ عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ، أَنَّ عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالَ: وَاللَّهِ! أَنَا النَّبِيُّ الْعَظِيمُ، «الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ»، «كَلَّا سَيَعْلَمُونَ»، «ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ»، حِينَ أَفُفَ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَأَقُولُ: هَذَا لِي وَهَذَا لَكَ. (۱)

از اصبح بن نباته نقل است که گفت: حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: به خدا سوگند! من همان خبر بزرگی هستم، که در آن اختلاف دارند، اما به زودی خواهند دانست، هنگامی که من بین بهشت و جهنم می‌ایستم و (به آتش جهنم) می‌گویم: این شخص برای من، و این شخص برای تو.

۳_ عَنْ يَاسِرِ الْخَدَّامِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ أَبِيهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ

ص: ۵۹۰

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۳، ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۶۶، ح ۱۱۳۲۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۳۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۹۷؛ اللوامع النورانية فی اسماء علی و أهل بيته القرآنيه، ص ۸۰۳، ح ۱۴۴۵؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۸۰.

آيائه (عليهم السلام)، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِعَلِيِّ (عليه السلام): يَا عَلِيُّ! أَنْتَ حُجَّةُ اللَّهِ، وَأَنْتَ يَا بَابُ اللَّهِ، وَأَنْتَ الطَّرِيقُ إِلَى اللَّهِ، وَأَنْتَ النَّبِيُّ الْعَظِيمُ، وَأَنْتَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ، وَأَنْتَ الْمَثَلُ الْأَعْلَى. (الحديث) (١)

از یاسر خادم نقل است که گفت: حضرت علی بن موسی امام رضا (علیه السلام)، از پدرشان (علیه السلام)، از اجدادشان (علیهم السلام)، از امام حسین (علیه السلام) روایت فرمودند که: رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) به حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: ای علی! تو حجت خدا هستی، تو دری برای رسیدن به خداوند هستی، تو راه رسیدن به خداوند هستی، تو خبر بزرگ هستی، تو صراط مستقیم هستی، تو مثال والای پروردگار هستی.

٤- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمِيمِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ»، «عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ»، «الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ»، فَقَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ: أَنَا، وَاللَّهِ! النَّبِيُّ الْعَظِيمُ، الَّذِي اخْتَلَفَ فِي جَمِيعِ الْأُمَمِ بِأَلْسِنَتِهَا، وَاللَّهِ! مَا لِلَّهِ نَبَأٌ أَعْظَمُ مِنِّي، وَلَا لِلَّهِ آيَةٌ أَعْظَمُ مِنِّي. (٢)

از ابو حمزه ثمالی نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) درباره این سخن خدای متعال: «عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ»، «عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ»، «الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ»، پرسیدم، پس آن حضرت فرمودند: حضرت علی (علیه السلام) به یارانشان می فرمودند: به خدا

ص: ۵۹۱

١- بحار الأنوار، ج ٣٦، ص ٤، ح ١١ و ج ٣٨، ص ١١١، ح ٤٦؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ٥، ص ٥٦٥، ح ١١٣٢٠؛ تفسیر الصافی، ج ٥، ص ٢٧٣؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ١٠، ص ١٩٤ و ج ١٤، ص ٩٥؛ تفسیر نور الثقلین، ج ٤، ص ١٨٠، ح ٤٥ و ج ٥، ص ٤٩١، ح ٨؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ٢، ص ٦، ح ١٣؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیة، ص ٨٠٢، ح ١٤٤٣.

٢- بحار الأنوار، ج ٣٦، ص ٣، ح ٨؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ٥٣٣، ح ٦٨٥؛ شواهد التنزیل، ج ٢، ص ٤١٧، ح ١٠٧٢.

سوگند! من همان خیر بزرگ هستم، که همهٔ ملّت‌ها با زبان‌های خود دربارهٔ من اختلاف کرده‌اند، به خدا سوگند! خداوند را خیری بزرگ‌تر از من نیست، و برای خدا نشانه‌ای بزرگ‌تر از من نیست.

ص: ۵۹۲

{يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا}

روزی که «روح» و «ملائکه» در یک صف می ایستند و هیچ یک، جز به اذن خداوند رحمان، سخن نمی گویند، و (آن گاه که می گویند) درست می گویند!

۱- عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَاطِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، وَجَمَعَ اللَّهُ الْخَلَائِقَ مِنَ الْأُولَىٰ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، خُلِعَ قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِنْ جَمِيعِ الْخَلَائِقِ، إِلَّا مَنْ أَقَرَّ بَوْلَايَهُ عَلَيَّ (عليه السلام)، وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا». (۱)

از ابو خالد قَمَاط نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام)، از قول پدرشان روایت فرمودند که آن حضرت فرمودند: هنگامی که روز قیامت فرا رسد، و خداوند تمامی مخلوقات، از اولین و آخرین را، در یک زمینی جمع می کند، توفیق گفتن: لا-إله إلا-الله، از تمامی مخلوقات گرفته می شود، مگر از کسانی که به ولایت حضرت علی بن ابی طالب (عليه السلام)، اقرار کرده باشند، و این همان سخن خدای متعال است که فرمود: «يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا».

ص: ۵۹۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۶۲، ح ۱۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۷۰، ح ۱۱۳۴۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۳۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۰۸.

۲_ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ، قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام): فِي عَن قَوْلِهِ تَعَالَى: «يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَ الْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَ قَالَ صَوَابًا»، قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، خُطِفَ قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مِنْ قُلُوبِ الْعِبَادِ فِي الْمَوْقِفِ، إِلَّا مَنْ أَقَرَّ بِوَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَ هُوَ قَوْلُهُ: «إِلَّا مَنْ أذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ»، مِنْ أَهْلِ وَوَلَايَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، فَهَمُّ الَّذِينَ يُؤْذَنُ لَهُمْ بِقَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. (۱)

از ابو جارود نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) درباره این سخن خدای متعال: «يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَ الْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَ قَالَ صَوَابًا»، فرمودند: هنگامی که روز قیامت فرا رسد، گفتن لا اله الا الله، از دل های بندگان در موقف، ربوده می شود، جز از کسانی که به ولایت حضرت علی (عليه السلام)، اقرار کرده باشند، و این است معنای سخن خداوند: «إِلَّا مَنْ أذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ»، یعنی از اهل ولایت علی (عليه السلام)، پس آنها کسانی هستند که به آنها اجازه گفتن: لا اله الا الله، داده می شود.

۳_ عَيْنُ مَعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: «إِلَّا مَنْ أذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَ قَالَ صَوَابًا»، قَالَ: نَحْنُ، وَ اللَّهُ! الْمِيَأُذُونَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَ الْقَائِلُونَ صَوَابًا، قَالَ: قُلْتُ: مَا تَقُولُونَ إِذْ تَكَلَّمْتُمْ؟ قَالَ: نَحْمَدُ رَبَّنَا، وَ نُصَلِّي عَلَى نَبِيِّنَا، وَ نَشْفَعُ لِشِيعَتِنَا، فَلَا يَرُدُّنَا رَبُّنَا. (۲)

ص: ۵۹۴

- ۱- بحار الأنوار، ج ۷، ص ۲۰۶، ح ۹۴؛ تفسير فرات الكوفي، ص ۵۳۴، ح ۶۸۷؛ شواهد التنزيل، ج ۲، ص ۴۲۱، ح ۱۰۷۸.
- ۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۶۲، ح ۱۷؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۵۷۰، ح ۱۱۳۳۹؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۷۳۵؛ اللوامع النورانية في اسماء علي و أهل بيته القرآنيه، ص ۸۰۵، ح ۱۴۴۹؛ المحاسن، ج ۱، ص ۱۸۳، ح ۱۸۳.

از معاویه بن وهب نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) درباره این سخن خداوند عزّ و جلّ: «إِلَّا مَنْ أَدِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا»، پرسیدم، حضرت فرمودند: به خدا سوگند! ما هستیم که در روز قیامت اجازه سخن گفتن داریم، و ما راست گفتار هستیم، راوی گفت: من عرض کردم: چه می گویید، وقتی که سخن بگویید؟ حضرت فرمودند: پروردگاران را حمد و سپاس می گوئیم، و بر پیامبران، درود و صلوات می فرستیم، و برای شیعیان مان شفاعت می کنیم، پس پروردگاران خواهش ما را رد نمی کند، و شفاعت ما را می پذیرد.

ص: ۵۹۵

{... وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا}

و کافر می گوید: «ای کاش خاک بودم (و گرفتار عذاب نمی شدم)!»

۱_ عَنْ سَعِيدِ السَّمَانِ، عَنْ أَبِي عَبِيدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا»، يَعْنِي عَلَوِيًّا يُوَالِي أَبَا تُرَابٍ. (۱)

از سعید سمان (روغن فروش) نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) درباره این سخن خدای متعال: «يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا»، فرمودند: یعنی ای کاش علوی (شیعه حضرت علی (علیه السلام)) بودم، و ابو تراب را دوست داشتم و پیروی می کردم.

۲_ عَنْ عَبَّايَةَ بْنِ رَبِيعٍ، قَالَ: قُلْتُ لِعَبِيدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ: لِمَ كُنِّي رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلِيًّا (عليه السلام)، أبا تُرَابٍ؟ قَالَ: لِأَنَّهُ صَاحِبُ الْأَرْضِ، وَ حُجَّهُ اللَّهِ عَلَى أَهْلِهَا بَعْدَهُ، وَ بِهِ بَقَاؤُهَا، وَ إِلَيْهِ سِيكُونُهَا، وَ لَقَدْ سَجَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ، يَقُولُ: إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ رَأَى الْكَافِرُ مَا أَعَدَّ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِشِيعَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام) مِنَ النَّوَابِ، وَ الزُّلْفَى، وَ الْكِرَامَةِ، قَالَ: «يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا»، أَيْ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مِنْ شِيعَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام)، وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

ص: ۵۹۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۶۲، ح ۱۹؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۵۷۲، ح ۱۱۳۴۴؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۷۳۶؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۰۹؛ اللوامع النورانية في اسماء علي و أهل بيته القرآنيه، ص ۸۰۶، ح ۱۴۵۱.

«وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا» (۱).

از عبایه پسر ربعی نقل است که گفت: به عبد الله بن عباس گفتم: چرا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) کنیه حضرت علی (علیه السلام) را، ابو تراب قرار دادند؟ گفت: چون ایشان مالک و صاحب زمین هستند، و پس از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، حجیت خدا بر ساکنان زمین هستند، و بقای زمین به خاطر ایشان است، و آرامش زمین از برکت وجود آن حضرت است، همانا از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند: هنگامی که روز قیامت فرا رسد و کافر، ثواب و قرب و کرامتی را که خداوند تبارک و تعالی، برای شیعیان حضرت علی (علیه السلام) آماده نموده است را بنگرد، گوید: «یا لیتنی کنتُ تراباً»، یعنی: ای کاش من هم شیعه علی (علیه السلام) بودم، و این همان سخن خداوند عز و جل است که فرمود: «وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا».

۳_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: وَقَوْلُهُ: «إِنَّا أَنْدَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا»، قَالَ: فِي النَّارِ، وَ قَالَ: «يَوْمَ يُنظَرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَ يَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا»، قَالَ: تُرَابِيًّا أَيْ عَلَوِيًّا، وَ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ سَلَّمَ) قَالَ: الْمُكَنِّي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَبُو تُرَابٍ (۲).

علی بن ابراهیم قمی: درباره این آیه: «إِنَّا أَنْدَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا»، گفت: یعنی در

ص: ۵۹۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۵۱، ح ۴ و ج ۶۵، ص ۱۲۳، ح ۵۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۷۲، ح ۱۱۳۴۶؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲، ص ۹؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۲۷۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۰۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۹۶، ح ۳۶؛ علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۵۶، ذیل ح ۲؛ معانی الأخبار، ص ۱۲۰، ح ۱؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۱۱۱.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۷۱، ح ۱۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۷۱، ح ۱۱۳۴۳؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۰۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۰۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۴۹۶، ح ۳۵.

آتش جهنم، و در باره این آیه: «يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا»، گفت: ای کاش تُرابی بودم، یعنی ای کاش علوی بودم، سپس گفت: همانا رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: کنیه امیر المؤمنین (علیه السلام) «ابو تُراب» است.

۴_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَقُولُ: أَنَا وَ عَلِيٌّ، أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ. (الحديث) (۱)

حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) شنیدم که می فرمودند: من و علی، دو پدر برای این امت هستیم.

ص: ۵۹۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۵۹، ذیل ح ۸ و ج ۶۶، ص ۳۴۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۲۶۴، ذیل ح ۵۳۴ و ج ۴، ص ۳۰۷، ح ۸۲۴۳؛ التفسیر الإمام الحسن العسکری (علیه السلام)، ص ۳۳۰، ح ۱۹۰؛ تفسیر الصافی، ج ۱، ص ۱۵۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۲، ص ۶۵.

{يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ۚ تَتَّبِعَهَا الرَّادِفَةُ ۗ}

آن روز که زلزله های وحشتناک همه چیز را به لرزه درمی آورد. (۶) و به دنبال آن، حادثه دومین، رخ می دهد (۷)

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ تَتَّبِعَهَا الرَّادِفَةُ»، قَالَ: الرَّاجِفَةُ، الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، وَ الرَّادِفَةُ، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (الحديث) (۱)

از سلیمان بن خالد نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره این سخن خدای متعال: «يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ»، «تَتَّبِعَهَا الرَّادِفَةُ»، فرمودند: منظور از راجفه (لرزه)، حضرت حسین بن علی (علیهما السلام)، هستند، و منظور از رادفه، حضرت علی بن ابی طالب (علیهما السلام) هستند.

ص: ۵۹۹

۱- بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۱۰۶، ح ۱۳۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۷۶۴، ح ۹۳۷۳ و ج ۵، ص ۵۷۵، ح ۱۱۳۶۱؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۳۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۱۵؛ مختصر البصائر، ص ۴۹۲، ح ۵۵۴.

شماره: ۴۰۵- کد آیه: ۲۲_۱۷/۸۰ اسم آیه: رجعت حضرت علی (علیه السلام)

﴿قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ۚ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ۚ ۱۸ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ ۚ فَقَدَرَهُ ۙ ۱۹ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ۙ ۲۰ ثُمَّ أَمَاتَهُ ۚ فَأَقْبَرَهُ ۙ ۲۱ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ ۙ ۲۲﴾

کشته باد انسان چقدر او کافر است! (۱۷) او را از چه چیزی آفریده است؟! (۱۸) او را از آب اندک سیال آفرید و (اندازه) او را معین کرد. (۱۹) سپس راه (خروج) او را آسان کرد، (۲۰) سپس او را میراند و وی را در قبر نهاد، (۲۱) سپس هر گاه بخواهد او را زنده می کند. (۲۲)

عَنْ أَبِي أُسَيْمَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ: «قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ»، قَالَ: نَعَمْ، نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، «مَا أَكْفَرَهُ»، يَعْنِي بِقَتْلِكُمْ إِيَّاهُ، ثُمَّ نَسَبَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فَنَسَبَ خَلْقَهُ، وَ مَا أَكْرَمَهُ اللَّهُ بِهِ، فَقَالَ: «مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ»، يَقُولُ: مِنْ طِينَةِ الْأَنْبِيَاءِ خَلَقَهُ، «فَقَدَرَهُ»، لِلْخَيْرِ، «ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ»، يَعْنِي سَبِيلَ الْهُدَى، «ثُمَّ أَمَاتَهُ»، مَيِّتَهُ الْأَنْبِيَاءِ، «ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ»، قُلْتُ: مَا قَوْلُهُ: «ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ»، قَالَ: يُمْكُثُ بَعْدَ قَتْلِهِ فِي الرَّجْعَةِ، فَيَقْضِي مَا أَمَرَهُ. (۱)

ص: ۶۰۰

۱- بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۹۹، ذیل ح ۱۱۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۸۴، ح ۱۱۳۸۷؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۰۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۴۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۳۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۱۰، ح ۱۱؛ ریاض الأبرار فی مناقب الأئمه الأطهار، ج ۳، ص ۲۶۰، ح ۳۴۷؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیه، ص ۸۱۲، ح ۱۴۶۰؛ مختصر البصائر، ص ۱۶۲، ح ۱۳۶.

از ابو اسامه نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) درباره این سخن خدا: «قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: بله، در باره امیر المؤمنین (علیه السلام)، نازل شده، و منظور از: «مَا أَكْفَرَهُ»، یعنی: چه قدر ناسپاس اند انسان هایی که آن حضرت را به قتل رساندند، سپس به اصل و نسب و چگونگی آفرینش آن حضرت پرداخته، و به آن چه که خداوند با آن، به آن حضرت کرامت داده، اشاره کرده، پس فرمود: «مِنْ أَى شَيْءٍ خَلَقَهُ»، می فرماید: او را از گل و سرشت پیامبران آفرید، و او را برای خیر و نیکی مقدر نمود، «ثُمَّ السَّبِيلَ يَسْرُهُ»، یعنی راه هدایت او را هموار نمود، سپس مردن آن حضرت را، مانند مردن پیامبران قرار داد، «ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ». عرض کردم: منظور از: «إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ» چیست؟ فرمودند: بعد از به قتل رسیدنش، مدتی درنگ خواهد کرد، و سپس در دوره رجعت باز خواهد گشت، تا آن چه را خداوند به آن حضرت امر کرده بود، به انجام رساند.

شماره: ۴۰۶ - کد آیه: ۲۷_۲۲/۸۱ اسم آیه: دفاع از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در راه ولایت

{وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ۲۲ وَلَقَدْ رَءَاهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ۲۳ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ۲۴ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ۲۵ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ۲۶ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۲۷}

و همنشین شما (پیامبر) دیوانه نیست. (۲۲) و یقین او را در افق روشن دیده است. (۲۳) و او نسبت به (بازگویی اخبار) نهان بخیل نیست. (۲۴) و آن (قرآن) سخن شیطان رانده شده نیست. (۲۵) پس به کجا می روید؟! (۲۶) آن (قرآن) جز یادآوری برای جهانیان نیست. (۲۷)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، فِي قَوْلِهِ: «ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ»، قَالَ: يَعْنِي جَبْرَائِيلَ (عليه السلام) ، قُلْتُ: قَوْلُهُ: «مُطَاعٌ ثُمَّ أَمِينٌ»، قَالَ: يَعْنِي رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) ، هُوَ الْمُطَاعُ عِنْدَ رَبِّهِ الْأَمِينُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، قُلْتُ: قَوْلُهُ: «وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ»، قَالَ: يَعْنِي النَّبِيَّ (صلى الله عليه و آله و سلم) ، مَا هُوَ بِمَجْنُونٍ فِي نَصْبِهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، عَلَمًا لِلنَّاسِ، قُلْتُ: قَوْلُهُ: «وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ»، قَالَ: وَمَا هُوَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى نَبِيهِ بِغَيْبِهِ بِضَنِينٍ عَلَيْهِ، قُلْتُ: «وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ»، قَالَ: يَعْنِي الْكُهَنَةَ الَّذِينَ كَانُوا فِي قُرَيْشٍ، فَنَسَبَ كَلِمَتَهُمْ إِلَى كَلِمَاتِ الشَّيَاطِينِ، الَّذِينَ كَانُوا مَعَهُمْ يَتَكَلَّمُونَ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ، فَقَالَ: «وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ»، مِثْلَ أَوْلَيْكَ، قُلْتُ: قَوْلُهُ: «فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ»، «إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ»، قَالَ: أَيْنَ تَذْهَبُونَ فِي عَلِيٍّ (عليه السلام) ، يَعْنِي وَلَايَتَهُ أَيْنَ تَفْرُونَ مِنْهَا، «إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ»، لِمَنْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهُ عَلَى وَلَايَتِهِ، قُلْتُ: قَوْلُهُ: «لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ»،

قَالَ: أَنْ يَشِيَّتَقِيمَ فِي طَاعَةِ عَلِيٍّ (عليه السلام) وَ الْأَائِمَّةِ (عليهم السلام) مِنْ بَعِيدِهِ، قُلْتُ: قَوْلُهُ: «وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ»، قَالَ: لِأَنَّ الْمَشِيَّةَ إِلَيْهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى، لَا إِلَى النَّاسِ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره این آیه: «ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ»، فرمودند: مقصود، جبرئیل (علیه السلام) است، عرض کردم: منظور از این آیه: «مُطَاعٌ تَمَّ أَمِينٍ»، چیست؟

فرمودند: منظور، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، که آن حضرت، در نزد پروردگارشان، اطاعت شده و امین روز قیامت هستند، عرض کردم: منظور از این آیه: «وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ»، چیست؟

فرمودند: منظور این است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، (نعوذ بالله) دیوانه نیستند، که امیر المؤمنین (علیه السلام) را، حجت و نشانه برای مردم قرار دادند، عرض کردم: منظور از این آیه: «وَمَا هُوَ عَلَى الْعَيْبِ بِضَنِينٍ»، فرمودند: یعنی خداوند تبارک و تعالی نسبت به پیامبرش (صلی الله علیه و آله و سلم) در امر غیب (رساندن وحی) بخیل نیست، عرض کردم: «وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ»، فرمودند: یعنی در بین قریش کاهنانی بودند، که خداوند سخنان آنها را، به شیاطینی نسبت داده که این شیاطین، با زبان آنها سخن می گفتند، پس عرض کردم: «وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ»، مانند آنها، عرض کردم: منظور از این آیات: «فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ»، «إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ»، چیست؟

فرمودند: در باره حضرت علی (علیه السلام) به کجا می روید، یعنی از ولایت آن حضرت، به کجا فرار می کنید؟ «إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ»، برای کسانی که خداوند از آنها، برای

ص: ۶۰۳

۱- بحار الأنوار، ج ۹، ص ۲۴۸، ذیل ح ۱۵۳ و ج ۳۶، ص ۱۷۵، ذیل ح ۱۶۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۵۹۶، ح ۱۱۴۲۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۰۸؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیة، ص ۸۱۴، ح ۱۴۶۳.

ولایت آن حضرت عهد و پیمان گرفته، عرض کردم: و منظور از: «لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ»، فرمودند: در پیروی و اطاعت از حضرت علی (علیه السلام) و امامان بعد از آن حضرت، استقامت کند، عرض کردم: منظور از این آیه: «وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ»، چیست؟ فرمودند: زیرا مشیت و اراده در اختیار خداوند تبارک و تعالی است، نه در اختیار مردم.

ص: ۶۰۴

شماره: ۴۰۷ - کد آیه: ۱۴ و ۱۳/۸۲ اسم آیه: نیکان

{إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۱۳ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ۱۴}

به یقین نیکان در نعمتی فراوانند. (۱۳) و بدکاران در دوزخند. (۱۴)

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ»، «وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ»، قَالَ: الْأَبْرَارُ، نَحْنُ هُمْ، وَالْفُجَّارُ، هُمْ عَدُوَّنَا. (۱)

از ابو حمزه نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر در باره این سخن خداوند عز و جل: «إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ»، «وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ»، فرمودند: ابرار و نیکان، ما هستیم، و فجار و بدکاران، دشمنان ما هستند.

ص: ۶۰۵

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۰۲، ح ۱۱۴۴۵؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۴۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۷۲.

{كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيْنَ}

چنین نیست که آنها می پندارند، بلکه نامه اعمال نیکان در علین است!

۱- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام) يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَنَا مِنْ أَعْلَىٰ عِلِّيْنَ، وَخَلَقَ قُلُوبَ شَيْعَتِنَا مِمَّا خَلَقْنَا، وَخَلَقَ أَيْدِيَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكْ، فَقَلُّوهُمْ تَهْوَىٰ إِلَيْنَا، لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِمَّا خُلِقْنَا، ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: «كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيْنَ»، «وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُونَ»، «كِتَابٌ مَرْقُومٌ»، «يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ». (۱)

از ابو حمزه ثمالی نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) شنیدم که می فرمودند: همانا خداوند عز و جل، ما را از اعلی علین (بالاترین درجه) آفرید، و دل های شیعیان ما را، از همان چیزی که ما را آفرید، خلق نمود، و بدن های آنها را، از چیز دیگری آفرید، پس دل های شیعیان ما، به سوی ما گرایش و تمایل دارند، چون از

ص: ۶۰۶

۱- بحار الأنوار، ج ۵، ص ۲۳۵، ح ۱۰ و ج ۲۴، ص ۵، ح ۱۷ و ج ۲۵، ص ۱۰، ح ۱۴ و ج ۵۸، ص ۴۳، ح ۲۰ و ج ۶۴، ص ۱۲۷، ح ۳۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۰۶، ح ۱۱۴۶۲؛ بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد (علیهم السلام)، ج ۱، ص ۱۵، ح ۳؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۴۹؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۱۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۸۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۳۳، ح ۳۱؛ علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۱۶، ح ۱۲؛ الکافی، ج ۱، ص ۳۹۰، ح ۴؛ المحاسن، ج ۱، ص ۱۳۲، ح ۵؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۴، ص ۲۷۷، ح ۴.

همان چیزی که ما آفریده شده ایم، آفریده شده اند، سپس این آیات را، تلاوت فرمودند: «كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلِّيْنَ»، «وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلِّيُونَ»، «كِتَابٌ مَرْقُومٌ»، «يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ».

۲_ عَنْ سَيِّدِ بْنِ عُسَيْبٍ أَنَّ الْخَزَّازَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْمَدَائِنِيَّ، يَقُولُ: «كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلِّيْنَ»، «وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلِّيُونَ»، «كِتَابٌ مَرْقُومٌ»، بِالْخَيْرِ مَرْقُومٌ بِحُبِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، ثُمَّ قَالَ: «كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سَجِّينٍ»، «وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِّينٍ»، «كِتَابٌ مَرْقُومٌ»^(۱)، بِالشَّرِّ مَرْقُومٌ بِبُغْضِ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام).^(۲)

از سعید بن عثمان خزّاز نقل است که گفت: از ابا سعید مدائنی شنیدم که می گوید: «كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلِّيْنَ»، «وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلِّيُونَ»، «كِتَابٌ مَرْقُومٌ»، یعنی نامه ابرار بخاطر محبت و دوستی محمد و آل محمد (عليهم السلام)، به خیر و نیکی نوشته شده، سپس گفت: «كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سَجِّينٍ»، «وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِّينٍ»، «كِتَابٌ مَرْقُومٌ»، و نامه فجّار بخاطر بغض و دشمنی با محمد و آل محمد (عليهم السلام)، به شرّ و بدبختی نوشته شده است.

ص: ۶۰۷

۱- ۹-۸۳/۷

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳، ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۰۷، ح ۱۱۴۶۳؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۵۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۸۶.

{وَمِزَاجُهُ مِمَّنْ تَسْنِيمٌ ۲۷ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ۲۸}

این شراب (طهور) آمیخته با چشمه «تسنیم» است. (۲۷) همان چشمه ای که مقربان از آن می نوشند. (۲۸)

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، قَالَ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ»، قَالَ: هُوَ أَشْرَفُ شَرَابٍ فِي الْجَنَّةِ، يَشْرَبُهُ مُحَمَّدٌ وَآلُ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، وَهُمْ الْمُقَرَّبُونَ السَّابِقُونَ، رَسُولُ اللَّهِ وَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ الْأَئِمَّةُ وَ فَاطِمَةُ وَ خَدِيجَةُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ، وَ عَلِيُّ ذُرِّيَّتِهِمْ، الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِيمَانٍ، تُسَمَّى عَلَيْهِمْ مِنْ أَعَالِي دُورِهِمْ. (۱)

از جابر بن عبد الله نقل است که گفت: پیامبر اکرم (صلى الله عليه وآله وسلم) درباره این آیه: «وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ»، فرمودند: آن، بهترین و عالی ترین نوشیدنی در بهشت است، که محمد و آل محمد (عليهم السلام) از آن می نوشند، و آنها مقربان و سابقان هستند، یعنی رسول خدا، و علی بن ابی طالب، و ائمه هدی، و حضرت فاطمه، و حضرت خدیجه و صلوات الله عليهم اجمعین، و فرزندان آنها، کسانی که از روی ایمان و اعتقاد، از آنها پیروی کردند، و از بالای قصرهای بهشتیان، بر آنها فرو می ریزد.

ص: ۶۰۸

۱- بحار الأنوار، ج ۸، ص ۱۵۰، ح ۸۵ و ج ۲۴، ص ۳، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۰۹، ح ۱۱۴۷۲؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۵۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۹۱؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۴۲۵، ح ۱۰۸۲.

«وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ»، قَالَ: أَشْرَفُ شَرَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، يَأْتِيهِمْ فِي عَالِي تَسْنِيمٍ فِي مَنَازِلِهِمْ، وَ هِيَ عَيْنٌ «يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ»، وَ الْمُقَرَّبُونَ، آلُ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، يَقُولُ اللَّهُ: «السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أَوْلَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، (۱) رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) وَ خَدِيجَةُ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليهم السلام)، وَ ذُرِّيَّتُهُمْ تَلْحِقُ بِهِمْ، يَقُولُ اللَّهُ: «أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ»، (۲) وَ الْمُقَرَّبُونَ يَشْرَبُونَ مِنْ تَسْنِيمٍ، بَحْتًا صِرْفًا، وَ سَائِرِ الْمُؤْمِنِينَ مَمْرُوجًا. (۳)

حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در حدیثی، فرمودند: عالی ترین نوشیدنی اهل بهشت است، که از بالای تسنیم برای آنها در قصرهایشان، آورده می شود، و این چشمه ای است که مقربین از آن می نوشند، و مقربین، همان آل محمد (عليهم السلام)، هستند، که خداوند می فرماید: «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ»، «أَوْلَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ»، که ایشان، رسول خدا، و حضرت خدیجه، و حضرت علی بن ابی طالب (عليهم السلام)، و فرزندان آنها هستند، که به ایشان ملحق می شوند، چنانچه خداوند می فرماید: «أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ»، و مقربین، از ناب و خالص آن می نوشند، و سایر مؤمنین، از مخلوط آن.

ص: ۶۰۹

۱- ۵۶/۱۰ و ۱۱

۲- ۵۲/۲۱

۳- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۶، ح ۱۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۰۹، ح ۱۱۴۷۰؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۰۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۱۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۹۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۳۵، ح ۴۳.

{إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ}

بدکاران (در دنیا) پیوسته به مؤمنان می خندیدند.

۱_ عَنْ عَبَّايَةَ بْنِ رَبِيعٍ، عَنْ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، أَنَّهُ كَانَ يَمُرُّ بِالنَّفَرِ مِنْ قُرَيْشٍ، فَيَقُولُونَ: انظُرُوا إِلَى هَذَا الَّذِي اضْطَفَاهُ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، وَاخْتَارَهُ مِنْ بَيْنِ أَهْلِهِ وَيَتَغَامَرُونَ، فَنَزَلَ: «إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ»، «وَ إِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَرُونَ»، الْآيَاتِ (۱).

از عبایه پسر ربیعی نقل است که گفت: حضرت امام علی (علیه السلام) فرمودند: همانا ایشان بر گروهی از قریش عبور می کردند، پس آنها گفتند: ببینید، این کسی است که محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) او را برگزید، و از میان تمامی خویشاوندانش، او را انتخاب کرد، و آنان با چشم و ابرو، به هم اشاره می کردند، پس این آیات نازل شد: «إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ»، «وَ إِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَرُونَ»، تا پایان آیات.

۲_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ»، قَالَ: ذَاكَ هُوَ الْحَارِثُ بْنُ قَيْسٍ، وَ أَنَاسٌ مَعَهُ، كَانُوا إِذَا مَرَّ بِهِمْ عَلِيٌّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، قَالُوا: انظُرُوا إِلَى هَذَا الَّذِي اضْطَفَاهُ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، وَاخْتَارَهُ مِنْ بَيْنِ أَهْلِ بَيْتِهِ، فَكَانُوا يَسْخَرُونَ وَ يَضْحَكُونَ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ فَتُخَبَّرُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ بَابٌ، فَعَلِيَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)

ص: ۶۱۰

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۶۶، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۱۰، ح ۱۱۴۷۵؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۵۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۹۳.

يَوْمَئِذٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِعِينَ، وَيَقُولُ لَهُمْ: هَلُمَّ لَكُمْ، فَإِذَا جَاءُوا يَسُدُّ بَيْنَهُمُ الْبَابُ، فَهُوَ كَذَلِكَ يَسْتَحِزُّ مِنْهُمْ وَيَضْحَكُ، وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ»، «عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ»، «هَلْ تُؤْتَبُ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ» (١). (٢)

از ابن عباس نقل است که درباره این آیه: «إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ»، گفت: آن شخص، حارث بن قیس بود و گروهی از مردم که همراه او بودند، که هرگاه حضرت علی (علیه السلام) از کنار آنها عبور می کردند، آنها می گفتند: ببینید، این همان کسی است که محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، او را برگزیده، و از میان خویشاوندان خود، او را انتخاب نموده، آن گاه مسخره می کردند و می خندیدند، پس هنگامی که روز قیامت فرا رسد، بین بهشت و جهنم، دری باز می شود، و در این وقت، حضرت علی (علیه السلام) که بر تخت خود تکیه داده اند، به آنها می فرمایند: بشتابید، که این برای شماست، پس چون آنها می آیند، آن درب، به روی آنها بسته می شود، پس آن حضرت نیز آنها را به سخره می گیرند و به آنها می خندند، و این همان سخن خدای متعال است که فرمود: «فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ»، «عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ»، «هَلْ تُؤْتَبُ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ».

ص: ۶۱۱

۱- ۳۶_۸۳/۳۴.

۲- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۶۵۵، ح ۲۰۲ و ص ۶۵۶، ح ۲۰۴ و ج ۳۵، ص ۳۳۹، ح ۹ و ج ۳۶، ص ۶۹، ح ۱۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۱۰، ح ۱۱۴۷۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۵۵؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۴۶، ح ۷۰۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۹۳؛ غایه المرام و حجه الخصام فی تعیین الإمام من طریق الخاص و العام، ج ۴، ص ۲۸۱، ح ۳؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیه، ص ۸۲۲، ح ۱۴۷۸.

۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَيِّدِ الْمِمْ، عَنْ أَبِي عَدِيْدِ اللّٰهِ (عليه السلام) ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ»، إِلَى آخِرِ السُّورَةِ، نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ (عليه السلام) وَفِي الَّذِينَ اسْتَهْزَءُوا بِهِ مِنْ بَنِي أُمِّيَّةَ، وَذَلِكَ أَنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) مَرَّ عَلَى قَوْمٍ مِنْ بَنِي أُمِّيَّةَ وَ الْمُنَافِقِينَ، فَسَخِرُوا مِنْهُ. (۱)

از عبد الرحمن سالم نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام)، درباره این سخن خدای عز و جل: «إِنَّ الَّذِينَ أُجْرِمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ»، تا پایان سوره، فرمودند: این آیات، در باره حضرت علی (عليه السلام) و آن گروه از بنی امیه، که آن حضرت را به مسخره می کردند، نازل شده، و این زمانی بود که حضرت علی (عليه السلام)، از کنار گروهی از بنی امیه و منافقین، عبور کردند، پس آنها، ایشان را مسخره کردند.

ص: ۶۱۲

۱- بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۴۰، ح ۱۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۱۱، ح ۱۱۴۷۸؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۵۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۱۹۴؛ غایه المرام و حجه الخصام فی تعیین الإمام من طریق الخاص و العام، ج ۴، ص ۲۸۲، ح ۳؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیة، ص ۸۲۲، ح ۱۴۸۰.

شماره: ۴۱۱ - کد آیه: ۹_۷/۸۴ اسم آیه: حساب شیعیان علی (علیه السلام)

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ۖ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ۖ وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ۙ}

پس کسی که نامه اعمالش به دست راستش داده شود، (۷) بزودی حساب آسانی برای او می شود، (۸) و خوشحال به اهل و خانواده اش بازمی گردد. (۹)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ»، «فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا»، «وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا»، هُوَ عَلِيُّ (عليه السلام) وَ شِيعَتُهُ، يُؤْتَوْنَ كُتُبَهُمْ بِأَيْمَانِهِمْ. (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: منظور این سخن خدای متعال: «فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ»، «فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا»، «وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا»، حضرت علی (علیه السلام) و شیعیان آن حضرت هستند، که نامه های اعمالشان، به دست راست آنها داده می شود.

ص: ۶۱۳

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۶۷، ح ۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۱۷، ح ۱۱۴۹۴؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۵۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۰۱.

{وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ}

سوگند به آسمان که دارای برج هایى است.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عِبَادَةٌ، وَ ذِكْرِي عِبَادَةٌ، وَ ذِكْرُ عَلَى عِبَادَةٌ، وَ ذِكْرُ الْمَائِمَةِ مِنْ وُلْدِهِ عِبَادَةٌ، وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالنُّبُوَّةِ! وَ جَعَلَنِي خَيْرَ الْأَجْرِيَّةِ! إِنَّ وَصِيَّيَ لِأَفْضَلُ الْأَوْصِيَاءِ، وَ إِنَّهُ لِحُجَّةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ، وَ خَلِيفَتُهُ عَلَى خَلْقَتِهِ، وَ مِنْ وُلْدِهِ الْمَائِمَةُ الْهُدَاةُ بَعْدِي، بِهِمْ يَحْبِسُ اللَّهُ الْعِذَابَ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ، وَ بِهِمْ يَمْسِكُ السَّمَاءُ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ، وَ بِهِمْ يَمْسِكُ الْجِبَالُ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ، وَ بِهِمْ يَشْفِي خَلْقَهُ الْغَيْثَ، وَ بِهِمْ يَخْرِجُ النَّبَاتَ، أَوْلِيكَ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ حَقًّا، وَ خُلَفَائِي صِدْقًا، عِدَّتُهُمْ عِدَّةُ الشُّهُورِ، وَ هِيَ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا، وَ عِدَّتُهُمْ عِدَّةُ نُبَاءِ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ، ثُمَّ تَلَمَّا هَذِهِ الْمَايَةَ: «وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ»، ثُمَّ قَالَ: أَوْ تَقْدِرُ، يَا ابْنَ عَبَّاسٍ! إِنَّ اللَّهَ يَقْسِمُ بِالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ، وَ يَعْنِي بِهِ السَّمَاءَ وَ بُرُوجَهَا؟

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَمَا ذَاكَ؟ قَالَ: أَمَّا السَّمَاءُ، فَأَنَا، وَ أَمَّا الْبُرُوجُ، فَالْمَائِمَةُ بَعْدِي، أَوْلَهُمْ عَلَيَّ (عليه السلام)، وَ آخِرُهُمْ الْمَهْدِيُّ، صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. (۱)

ص: ۶۱۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۲، ص ۲۱۷، ۷۴۷؛ الإختصاص، ص ۲۲۴؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۳۷۰، ح ۲۳۴؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۲۲، ح ۱۱۵۰۷؛ غايه المرام و حجه الخصام فى تعيين الإمام من طريق الخاص و العام، ج ۱، ص ۲۱۲، ح ۷۳ و ج ۶، ص ۱۹۸، ح ۸؛ اللوامع النورانيه فى اسماء على و أهل بيته القرآنيه، ص ۸۲۶، ح ۱۴۸۵.

از اصیغ بن نباته نقل است که گفت: از ابن عباس شنیدم که می گوید: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: ذکر خداوند عزّ و جلّ عبادت است، و یاد من عبادت است، و یاد علی (علیه السلام)، نیز عبادت است، و یاد امامان از فرزندان او هم، عبادت است.

سوگند به آن که مرا به پیامبری برانگیخت! و مرا بهترین مخلوقش قرار داد! وصی من، برترین اوصیاست، همانا او، حجّت خداوند بر بندگانش، و خلیفه و جانشین او، بر خلقش است، و ائمه هدایت کننده بعد از من، از نسل او هستند.

به خاطر آنها خداوند، عذاب را از زمینیان بر می دارد، و به خاطر آنها خداوند، آسمان را، از افتادن بر زمین، نگاه می دارد، مگر به اذن او، و به خاطر آنها کوه ها را نگاه داشته، تا به حرکت در نیایند، و به خاطر آنها باران را بر خلقش نازل می کند، و به خاطر آنها گیاهان و نباتات را می رویاند.

آنها اولیای بر حق خداوند، و جانشینان راستین من هستند، تعداد آنها، همان تعداد ماه ها است، که دوازده ماه است، و یا تعداد آنها، به تعداد نقیبان موسی بن عمران (علیه السلام) است، سپس این آیه را تلاوت فرمودند: «وَالسَّمَاءَ ذَاتِ الْبُرُوجِ»، و سپس فرمودند: ای ابن عباس! آیا چنین تصوّر می کنی که وقتی خداوند به آسمان دارای بُرج ها، سوگند یاد می کند، منظورش همان آسمان و بُرجهای آن است؟ عرض کردم: ای رسول خدا! پس معنی آن چیست؟ حضرت فرمودند: منظور از آسمان، من هستم، و بُرج ها، امامان بعد از من هستند، که اولین آنها علی (علیه السلام)، و آخرین آنها حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) هستند.

{وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ}

سوگند به گواهی دهنده و گواهی داده شده!

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ»، قَالَ: النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله و سلم)، وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱).

از عبد الرحمن بن كثير نقل است كه گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره اين سخن خداى متعال: «وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ»، فرمودند: منظور، پيامبر اكرم (صلى الله عليه وآله و سلم)، و امير المؤمنين (عليه السلام) هستند.

ص: ۶۱۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۵۲، ح ۷۱ و ج ۳۵، ص ۳۸۶، ح ۳۵؛ البرهان فى تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۲۳، ح ۱۱۵۰۸؛ تأويل الآيات الظاهره فى فضائل العتره الطاهره، ص ۷۵۸؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۰۹؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۵۴۱، ح ۸؛ الكافى، ج ۱، ص ۴۲۵، ح ۶۹؛ مرآه العقول فى شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۸۶، ح ۶۹؛ الوافى، ج ۳، ص ۸۹۷، ح ۱۵۵۶.

{إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ}

و برای کسانی که ایمان آوردند و اعمال شایسته انجام دادند، باغهایی از بهشت است که نهرها زیر درختانش جاری است و این نجات و پیروزی بزرگ است!

عَنْ صَبَّاحِ الْأَزْرَقِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) يَقُولُ: فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ»، هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ شَيْعَتُهُ. (۱)

از صباح ازرق نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) شنیدم که در باره این سخن خدای عز و جلّ: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ»، می فرمودند: منظور، امیر المؤمنین (عليه السلام) و شیعیان آن حضرت، هستند.

ص: ۶۱۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۸۹، ح ۹۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۲۶، ح ۱۱۵۲۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۵۹؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۱۹.

{وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ}

سوگند به آسمان و به آنچه در شب پدیدار می شود.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، فِي قَوْلِهِ: «وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ»، قَالَ: السَّمَاءُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، وَالطَّارِقُ، الَّذِي يَطْرُقُ الْأَيْمَةَ (عليهم السلام) مِنْ عِنْدِ رَبِّهِمْ، مِمَّا يَجِدُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَهُوَ الرُّوحُ الَّذِي مَعَ الْأَيْمَةِ (عليهم السلام) يَسُدُّهُمْ، قُلْتُ: «وَالنَّجْمُ الثَّاقِبُ»، قَالَ: ذَاكَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم). (۱)

از ابو بصیر نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره این آیه: «وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ»، فرمودند: منظور از آسمان در اینجا، امیر المؤمنین (عليه السلام) هستند، و منظور از طارق، کسی است که از نزد پروردگار، از آن چه در شب و روز اتفاق می افتد، برای ائمه (عليهم السلام) خبر می آورد، و او همان روحی است که همراه ائمه (عليهم السلام) می باشد، و آنها را راهنمایی می کند، عرض کردم: «النَّجْمُ الثَّاقِبُ»، حضرت فرمودند: آن، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) هستند.

ص: ۶۱۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۷۰، ح ۳ و ج ۲۵، ص ۴۸، ح ۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۳۱، ح ۱۱۵۳۲؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۱۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۲۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۴۹، ح ۳.

شماره: ۴۱۶ - کد آیه: ۱۷ و ۱۶/۸۷ اسم آیه: ارزش ولایت در آخرت

{بَلْ تُؤْتِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۱۶ وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى ۱۷}

بلکه شما زندگی پست دنیا را بر می گزینید، (۱۶) در حالی که آخرت بهتر و پایدارتر است. (۱۷)

۱- عَنْ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): قَوْلُهُ حَيْلٌ وَعَزٌّ: «بَلْ تُؤْتِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا»، قَالَ: وَلَا يَتَّهَمُ، «وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى»، قَالَ: وَلَا يَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى»، «صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى». (۱)

از مفصل بن عمر نقل است که گفت: به حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) عرض کردم: معنی این سخن خداوند عز و جل: «بَلْ تُؤْتِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا»، چیست؟ حضرت فرمودند: یعنی ولایتشان را (پیشوایان باطل)، و در باره آیه: «وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى»، فرمودند: یعنی ولایت امیر المؤمنین (علیه السلام)، بهتر و پایدارتر است، «إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى»، «صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى»، یعنی البته این مطلب، در کتابهای نخستین، و کتابهای ابراهیم و موسی (علیهما السلام)، آمده است.

ص: ۶۱۹

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۷، ح ۱۳؛ بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۷۴، ح ۵۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۳۸، ح ۱۱۵۵۱؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۶۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۳۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۵۶، ح ۲۳؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۱۸، ح ۳۰؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۳۱، ح ۳۰؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۲۱، ح ۱۵۹۵.

۲- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام)، قَالَ: وَلَا يَهُ عَلِيٌّ (عليه السلام)، مَكْتُوبُهُ فِي جَمِيعِ صُحُفِ الْأَنْبِيَاءِ، وَلَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ رَسُولًا، إِلَّا بُنِيَ لَهُ مُحَمَّدٌ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَوَصِيهِ عَلِيٌّ (عليه السلام). (۱)

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: حضرت امام موسی کاظم (علیه السلام)، فرمودند: ولایت حضرت علی (علیه السلام)، در همه کتاب های پیامبران، نوشته شده، و خداوند هیچ فرستاده ای را، به پیامبری مبعوث نکرد، جز با اقرار به نبوت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، و وصی آن حضرت، یعنی حضرت علی (علیه السلام).

ص: ۶۲۰

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۱۱۲، ح ۴۵۱؛ بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۲۸۰، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۱۸۴، ح ۷۹۳۵ و ج ۴، ص ۸۷۱، ح ۹۶۴۰ و ج ۵، ص ۶۳۸، ح ۱۱۵۵۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۴ و ص ۱۶۱ و ص ۳۸۸ و ص ۵۴۷؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۴، ص ۱۶۶ و ج ۹، ص ۵۰۸ و، ج ۱۲، ص ۷۰؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۷، ح ۶؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۶۵، ح ۶؛ الوافی، ج ۳، ص ۴۹۵، ح ۱۰۰۰.

{وَالْفَجْرِ ۱ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۲ وَالشَّفْعِ ۳ وَالْوَتْرِ ۳}

سوگند به سپیده دم! (۱) سوگند به شب های دهگانه! (۲) سوگند به زوج و فرد! (۳)

۱- عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، أَنَّهُ قَالَ: «الشَّفْعُ»، هُوَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَعَلَى (عليه السلام)، «وَالْوَتْرُ»، هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ عَزَّ وَجَلَّ. (۱)

از یونس بن یعقوب نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) فرمودند: شفع (دو تایی)، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) و علی (عليه السلام) هستند، و وتر (تک)، همان خداوند یگانه عَزَّ وَجَلَّ است.

۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ الْجُعْفِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَالْفَجْرِ»، وَ الْفَجْرُ، هُوَ الْقَائِمُ (عليه السلام) ، وَ اللَّيَالِي الْعَشْرُ، الْأَثَمَةُ (عليهم السلام) ، مِنْ الْحَسَنِ (عليه السلام) إِلَى الْحَسَنِ (عليه السلام) ، «وَالشَّفْعُ»، أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ فَاطِمَةُ (عليهما السلام) ، «وَالْوَتْرُ»، هُوَ اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، «وَاللَّيْلِ»

ص: ۶۲۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۵۰، ح ۶۳؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۵۰، ح ۱۱۵۸۸؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ۷۶۶؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۶۷.

إِذَا يَسْرٍ، هِيَ دَوْلَةٌ حَبْتَرٍ، فَهِيَ تَسْرِي إِلَى قِيَامِ الْقَائِمِ (عليه السلام). (١)

از جابر یزید جعفی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره این سخن خدای عزّ و جلّ: «وَ الْفَجْر»، فرمودند: فجر، همان قائم (علیه السلام) است، «وَ لَيَالٍ عَشْرٍ»، امامان (علیهم السلام) هستند، از امام حسن (مجتبی) (علیه السلام)، تا امام حسن (عسکری) (علیه السلام)، «وَ الشَّفْعِ»، حضرت امیر المؤمنین، و حضرت فاطمه (علیها السلام)، هستند، «وَ الْوَتْرِ»، خداوند یگانه است، که هیچ شریکی ندارد، «وَ اللَّيْلِ إِذَا يَسْرٍ»، دولت حبتّر است، که تا قیام حضرت قائم (علیه السلام)، ادامه می یابد.

ص: ۶۲۲

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۷۸، ح ۱۹ و ج ۳۱، ص ۵۹۱، ح ۱۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۵۰، ح ۱۱۵۸۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۶۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۶۷؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیه، ص ۸۳۷، ح ۱۵۰۲.

{ يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۲۷ اِذْ رَجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ۲۸ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ۲۹ وَادْخُلِي جَنَّاتِي ۳۰ }

ای جان آرام گرفته و اطمینان یافته! (۲۷) به سوی پروردگارت در حالی که از او خشنودی و او هم از تو خشنود است، باز گرد. (۲۸) پس در میان بندگانم در آی (۲۹) و در بهشتم وارد شو. (۳۰)

۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ»، إِلَىٰ آخِرِ السُّورَةِ، قَالَ: نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

از عبد الرحمن بن سالم نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) درباره این کلام خدای متعال: «يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ»، تا آخر سوره، فرمودند: درباره حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام)، نازل شده است.

۲- عَنْ سَيِّدِ الصِّيرَفِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): جُعِلْتُ فِدَاكَ! يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! هَلْ يَكْرَهُ الْمُؤْمِنُ عَلَى قَبْضِ رُوحِهِ؟ قَالَ: لَأَ، وَاللَّهِ! إِنَّهُ إِذَا أَتَاهُ مَلَكَ الْمَوْتِ لِقَبْضِ

ص: ۶۲۳

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۹۳، ح ۵ و ج ۳۶، ص ۱۳۱، ح ۸۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۵۷، ح ۱۱۶۱۴؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العترة الطاهرة، ص ۷۶۹؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۵۵، ح ۷۱۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۷۹؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۴۲۹، ح ۱۰۸۹.

رُوحِهِ، جَزَعٌ عِنْدَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ لَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ: يَا وَلِيَّ اللَّهِ! لَا تَجْزَعْ، فَوَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)! لَأَنَا أَبْرُّ بِكَ وَأَشْفَقُ عَلَيْكَ مِنْ وَالِدِ رَحِيمٍ، لَوْ حَضَرَكَ، افْتَحَ عَيْنَكَ، فَانظُرْ، قَالَ: وَ يَمَثُلُ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ فَاطِمَةُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ الْأَيْمَةُ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ (عليهم السلام)، فَيَقَالُ لَهُ: هَذَا رَسُولُ اللَّهِ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ فَاطِمَةُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ الْأَيْمَةُ (عليهم السلام) رُفَقَاؤُكَ.

قَالَ: فَيَفْتَحُ عَيْنَهُ، فَيَنْظُرُ، فَيَنَادِي رُوحَهُ مُنَادٍ مِنْ قَبْلِ رَبِّ الْعَرْزِ، فَيَقُولُ: «يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ»، إِلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ، «ارْجِعِي إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً»، بِالْوَلَايَةِ، «مَرْضِيَةً»، بِالتَّوَابِ، «فَادْخُلِي فِي عِبَادِي»، يَعْنِي مُحَمَّدًا وَ أَهْلَ بَيْتِهِ (عليهم السلام)، «وَ ادْخُلِي جَنَّتِي»، فَمَا شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ اسْتِلَالِ رُوحِهِ وَ اللُّحُوقِ بِالمُنَادِي. (١)

از سیدیر صیرفی نقل است که گفت: به حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) عرض کردم: فدایتان شوم! ای پسر رسول خدا! آیا مؤمن از جان دادنش ناراحت می شود و از مرگ کراهت دارد؟ حضرت فرمودند: نه، به خدا سوگند! هنگامی که فرشته مرگ برای قبض روح او حاضر می شود، مؤمن، در آن لحظه، جزع و بی تاب می کند، فرشته مرگ به او می گوید: ای دوست خدا! بی تابی نکن، سوگند به آنخدایی که محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) را برانگیخت، من نسبت به تو، از یک پدر مهربان، مهربان تر و دلسوزترم، اگر پدرت در این حال نزد تو بود، پس چشمت را باز کن و نگاه کن!

ص: ۶۲۴

۱- بحار الأنوار، ج ۶، ص ۱۹۶، ح ۴۹ و ج ۲۴، ص ۹۴، ح ۷ و ج ۵۸، ص ۴۸، ح ۲۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۵۷، ح ۱۱۶۱۳؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۷۰؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۲۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۷۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۷۷، ح ۲۸؛ الکافی، ج ۳، ص ۱۲۷، ح ۲؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۱۳، ص ۲۸۵، ح ۲؛ الوافی، ج ۲۴، ص ۲۴۳، ح ۲۳۹۷۳.

حضرت فرمودند: در آن حال، برای او متمثل می شوند رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) و امیر المؤمنین (علیه السلام) و حضرت فاطمه (علیها السلام) و امام حسن (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) و دیگر امامان از فرزندان ایشان (علیهم السلام)، پس از آن به مؤمن گفته می شود: ایشان، رسول خدا و امیرالمؤمنین و فاطمه و حسن و حسین و ائمه طاهرین (علیهم السلام)، هستند، و اینها، رفیقان تو می باشند.

حضرت فرمودند: مؤمن در این حال، چشمان خود را باز می کند و به آنها نگاه می کند. سپس یک منادی، از سوی پروردگار با شکوه و عزت، روح او را مورد خطاب قرار می دهد، و می گوید: «يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ»، یعنی: ای نفسی که به مقام اطمینان به حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و اهل بیت او (علیهم السلام)، رسیدی، «ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً»، به سوی پروردگارت باز گرد، در حالی که مقام به ولایتشان، راضی هستی، «مَرْضِيَّةً»، و مرضی هستی به درجات و پاداش آن، «فَادْخُلِي فِي عِبَادِي»، پس داخل شو در زمره بندگان من، یعنی حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و اهل بیت او (علیهم السلام)، «وَادْخُلِي جَنَّتِي»، و داخل شو در بهشت من، پس در این هنگام، هیچ چیز برای او، محبوب تر از آن نیست که روحش آزاد شود، و به آن ندا کننده، پیوندد.

{وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ}

سوگند به پدر و فرزندان که پدید آورد.

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ»، قَالَ: يَعْنِي عَلِيًّا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، وَمَا وَلَدٌ مِنَ الْأَنْثَمَةِ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ). (۱)

از جابر بن یزید نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) درباره این سخن خداوند عز و جل: «وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ»، پرسیدم، حضرت فرمودند: یعنی حضرت علی (علیه السلام)، و فرزندان آن حضرت از امامان (علیهم السلام).

۲- عَنْ أَبِي بَكْرِ الْخَضْرَمِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، قَالَ: قَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ! قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ»، هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ، «وَمَا وَلَدٌ»، الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ). (۲)

ص: ۶۲۶

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۶۸، ح ۱۶ و ج ۳۶، ص ۱۳، ح ۱۷؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۶۱، ح ۱۱۶۲۷؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ۷۷۱؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۸۴.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۶۹، ح ۱۸؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۶۱، ح ۱۱۶۲۸؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ص ۷۷۲؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۸۴؛ شواهد التنزيل، ج ۲، ص ۴۳۰، ح ۱۰۹۰.

از ابو بکر حضرمی نقل است که گفت: حضرت امام محمّد باقر (علیه السلام) فرمودند: ای ابو بکر! منظور از این سخن خداوند عزّ و جلّ: «وَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ»، همان، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) است، و «وَمَا وَلَدٌ»، حضرت امام حسن، و حضرت امام حسین (علیهما السلام)، می باشند.

۳_ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، رَفَعَهُ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ»، «وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ»، «وَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ»، قَالَ: أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «وَمَا وَلَدٌ مِنَ الْأَنْثَمَةِ (عليهم السلام)». (۱)

در حدیثی مرفوع، از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) روایت کرده است که ایشان درباره کلام خدای متعال: «لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ»، «وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ»، «وَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ»، فرمودند: پدر، امیر المؤمنین علی (علیه السلام)، هستید، و فرزندان، فرزندان آن حضرت، که ائمه (علیهم السلام) هستند.

ص: ۶۲۷

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۲، ص ۱۷، ح ۳۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۸۵، ح ۱۳ و ج ۳۶، ص ۱۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۶۱، ح ۱۱۶۲۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۸۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۷۸، ح ۳؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۱۴، ح ۱۱؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابین شهر آشوب)، ج ۳، ص ۱۰۵؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۸۵، ح ۱۵۲۲.

{أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ۘ وَلسَانًا وَشَفَتَيْنِ ۙ} آیا برای او دو چشم قرار ندادیم، (۸) و یک زبان و دو لب؟! (۹)

حَدِيثًا مُسْنَدًا يَرْفَعُ إِلَى أَبِي يَعْقُوبَ الْأَسَدِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ»، «وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ»، قَالَ: الْعَيْنَانِ، رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)، وَاللِّسَانِ، أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، وَالشَّفَتَيْنِ، الْحَسَنُ وَالحُسَيْنُ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ). (۱)

در حدیثی مسند و مرفوع به ابی یعقوب اسدی، حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) درباره این سخن خداوند عز و جل: «أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ»، «وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ»، فرمودند: منظور از دو چشم، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) هستید، و منظور از زبان، امیر المؤمنین (علیه السلام) هستید، و منظور از دو لب، امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) هستید.

ص: ۶۲۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۸۰، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۶۴، ح ۱۱۶۳۸؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۷۲؛ غرر الأخبار، ص ۱۵۷، ح ۵۷.

{فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ۱۱ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ۱۲ فَكُّ رَقَبَةٍ ۱۳}

ولی او از آن گردنه مهم نگذشت! (۱۱) و تو نمی دانی آن گردنه چیست! (۱۲) آزاد کردن برده ای (۱۳)

۱_ عَنْ يُونُسَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ»، «وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ»، «فَكُّ رَقَبَةٍ»، يَعْنِي بِقَوْلِهِ: «فَكُّ رَقَبَةٍ»، وَلَا يَهْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَإِنَّ ذَلِكَ فَكُّ رَقَبَةٍ. (۱)

از یونس نقل است که گفت: کسی که سند حدیث را، مرفوعاً، به حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) رسانده است، به من خبر داد، که آن حضرت درباره این سخن خداوند عز و جل: «فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ»، «وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ»، «فَكُّ رَقَبَةٍ»، فرمودند: مقصود خداوند از: «فَكُّ رَقَبَةٍ»، ولایت امیر المؤمنین علی (علیه السلام)، است، پس همانا ولایت آن حضرت، آزاد کردن بنده است.

۲_ عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! قَوْلُهُ: «فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ»، فَقَالَ: مَنْ أَكْرَمَهُ اللَّهُ بِوَلَايَتِنَا، فَقَدْ جَاَزَ الْعَقَبَةَ، وَنَحْنُ تِلْكَ الْعَقَبَةُ،

ص: ۶۲۹

-
- ۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۱۰، ح ۲۹؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۸۴، ح ۱۱؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۶۴، ح ۱۶۳۹؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۸۸؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۵۸۱، ح ۱۷؛ الكافي، ج ۱، ص ۴۲۲، ح ۴۹؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۶۳، ح ۴۹؛ الوافي، ج ۳، ص ۸۹۲، ح ۱۵۴۳.

الَّتِي مَنِ افْتَحَمَهَا نَجَا، قَالَ: فَسَيَكْتُ، فَقَالَ لِي: فَهَلَّا أُفِيدُكَ حَرْفًا، خَيْرٌ لَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا؟ قُلْتُ: بَلَى، جُعِلْتُ فِدَاكَ! قَالَ: قَوْلُهُ: «فَكَ رَقَبَتِهِ»، ثُمَّ قَالَ: النَّاسُ كُلُّهُمْ عِبِيدُ النَّارِ، غَيْرَكَ وَ أَصْحَابِكَ، فَإِنَّ اللَّهَ فَكَ رِقَابِكُمْ مِنَ النَّارِ بَوْلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. (۱)

از ابان بن تغلب نقل است که گفت: به حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) عرض کردم: فدایتان شوم! مقصود آیه: «فَلَا افْتَحَمَ الْعَقَبَةَ»، چیست؟ پس آن حضرت فرمودند: هر که را، خداوند به برکت ولایت ما، گرامی بدارد، از عقبه (گردنه) گذشته است، و ما آن گردنه و گذرگاهی هستیم که هر کس داخل آن شود، نجات می یابد، پس اندکی سکوت کردند و سپس فرمودند: پس آیا برای تو سخنی بگویم، که از دنیا و آنچه در آن است، بهتر باشد؟ عرض کردم: بله، بفرمایید، فدایتان شوم! فرمودند: این سخن خدای متعال: «فَكَ رَقَبَتِهِ»، را، سپس فرمودند: همه مردم، اسیر آتش اند، جز تو و یارانت، پس همانا، خداوند به برکت ولایت ما اهل بیت، شما را از آتش جهنم، رهایی بخشیده است.

۳_ عَنْ أَبِي بَكْرِ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «فَكَ رَقَبَتِهِ»، قَالَ: النَّاسُ كُلُّهُمْ عِبِيدُ النَّارِ، إِلَّا مَنْ دَخَلَ فِي طَاعَتِنَا وَ وُلَايَتِنَا، فَقَدْ فَكَ رَقَبَتَهُ مِنَ النَّارِ، وَ الْعَقَبَةُ، وَ وُلَايَتِنَا. (۲)

ص: ۶۳۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۸۵، ح ۱۲ و ج ۶۵، ص ۱۴۳، ح ۹۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۶۴، ح ۱۱۶۴۲؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۳۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۸۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۸۲، ح ۱۸؛ فضائل الشیعه، ص ۲۶، ح ۱۹؛ الکافی، ج ۱، ص ۴۳۰، ح ۸۸؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۲۳، ح ۸۸؛ الوافی، ج ۳، ص ۸۹۳، ح ۱۵۴۴.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۸۱، ح ۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۶۵، ح ۱۱۶۴۶؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۷۳.

از ابو بکر حضرمی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) درباره این کلام خدای متعال: «فَكَ رَقَبِهِ»، فرمودند: مردم، همگی بنده آتش اند، مگر کسی که به فرمان برداری از ما و ولایت ما، در آید، پس در این صورت، گردش از دوزخ، رهایی می یابد، و گردنه، ولایت ما می باشد.

ص: ۶۳۱

{وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ۱ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَّيَهَا ۲}

به خورشید و گسترش نور آن سوگند. (۱) و به ماه هنگامی که بعد از آن درآید. (۲)

۱- عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا»، قَالَ: الشَّمْسُ، رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، بِهِ أَوْضَحَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِلنَّاسِ دِينَهُمْ، قَالَ: قُلْتُ: «الْقَمَرِ إِذَا تَلَّيَهَا»، قَالَ: ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، تَلَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، وَنَفَثَهُ بِالْعِلْمِ نَفْثًا. (الحديث) (۱)

از ابو محمد نقل است که گفت: از حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) درباره این سخن خداوند عز و جل: «وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا»، پرسیدم، فرمودند: مقصود از خورشید، رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) هستند، که خداوند عز و جل به وسیله آن حضرت، دین

را برای مردم روشن نمود، راوی گفت: عرض کردم: مقصود از: «الْقَمَرِ إِذَا تَلَّيَهَا»، چیست؟ حضرت فرمودند: مقصود، امیر المؤمنین (عليه السلام) هستند، که از پی رسول

ص: ۶۳۲

۱- بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۸۹، ح ۱۸ و ج ۲۴، ص ۷۳، ح ۷؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۷۰، ح ۱۱۶۵۹؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۳۳؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۶۳، ح ۷۲۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۹۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۸۵، ح ۴؛ الکافی، ج ۸، ص ۵۰، ح ۱۲؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۲۵، ص ۱۰۸، ح ۱۲؛ الوافی، ج ۳، ص ۹۳۸، ح ۱۶۳۵.

خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، آمدند، و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، علم را، بطور کامل، در آن حضرت، دمیدند. (همانطور که ماه از خورشید کسب نور می کند، حضرت علی (علیه السلام) نیز از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، کسب دانش نمودند)

۲_ المناقب لابن شهر آشوب: الباقِر وَ الصَّادِقُ (علیهما السلام)، فی قَوْلِهِ: «وَ الشَّمْسِ وَ ضُحَاهَا»، قَالَ: هُوَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم)، «وَ الْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا»، عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام). (الحديث) (۱)

مرحوم ابن شهر آشوب در کتاب مناقبش نقل نموده که امام باقر و امام صادق، در باره آیه: «وَ الشَّمْسِ وَ ضُحَاهَا»، فرمودند: او، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) هستند، «وَ الْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا»، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند.

۳_ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم): مَثَلِي فِيكُمْ مَثَلُ الشَّمْسِ، وَ مَثَلُ عَلِيٍّ مَثَلُ الْقَمَرِ، فَإِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ، فَاهْتَدَوْا بِالْقَمَرِ. (۲)

از ابن عباس نقل است که گفت: حضرت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: مَثَل من در میان شما، مَثَل خورشید است، و مَثَل علی (علیه السلام)، مَثَل ماه است، پس هنگامی که خورشید ناپدید شد، به وسیله ماه، هدایت یابید.

ص: ۶۳۳

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۷۴، ح ۸؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۱، ص ۲۸۳.
 - ۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۷۶، ح ۱۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۷۱، ح ۱۶۶۲؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۷۸؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۰۱؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و أهل بيته القرآنیه، ص ۸۴۸، ح ۱۵۲۵.

{قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا}

که به یقین، هر کس نفس خود را پاک و تزکیه کرد، رستگار شده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ: «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا»، قَالَ: أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، زَكَاةُ رَبُّهُ. (الحديث) (۱)

حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام)، درباره این آیه: «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا»، فرمودند: مقصود، حضرت امیر المؤمنین (عليه السلام) هستند، که پروردگارش آن حضرت را، پاک و تزکیه نمود.

ص: ۶۳۴

۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۷۵، ح ۱۶۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۷۳، ح ۱۱۶۶۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۳۴؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۲۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۹۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۸۶، ح ۹؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیة، ص ۸۵۱، ح ۱۵۲۸.

{إِذِ انْبَعَثَ أَشْقِيهَا}

آنگاه که بدبخت ترین شان برانگیخته شد.

۱- قَالَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ: كَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) يَقْرَأُ: «إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا»، قَالَ: فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! لَتُخْضَبَنَّ هَذِهِ مِنْ هَذَا، وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى لِحْيَتِهِ وَ رَأْسِهِ. (۱)

از سعید بن مسیب نقل است که گفت: حضرت علی (علیه السلام)، آیه: «إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا»، را قرائت می کردند و سپس فرمودند: سوگند به آن خدایی که جانم در دست اوست! این، از این، خضاب خواهد شد، و با دستشان از محاسنشان به فرق سرشان اشاره کردند. (یعنی همانا این محاسنم، به خون سرم، رنگین خواهد شد.)

۲- عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ فَضَالٍ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا (عليه السلام)، عَنْ أَبِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ الْبَاقِرِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ زَيْنِ الْعَابِدِينَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليهما السلام)، عَنْ أَبِيهِ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليهما السلام)، قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)

خَطَبَنَا ذَاتَ يَوْمٍ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّهُ قَدْ

ص: ۶۳۵

۱- بحار الأنوار، ج ۴۲، ص ۲۳۷؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۷۳، ح ۱۱۶۷۱؛ تسليح المجالس و زينه المجالس (مقتل الحسين (عليه السلام))، ج ۱، ص ۴۷۹؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۹۸؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۵۸۷، ح ۱۲؛ مناقب آل أبي طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۳۰۹.

أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ ...

ساق الحديث الى ان قال:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : فَقُمْتُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ؟ فَقَالَ: يَا أَبَا الْحَسَنِ! أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ، الْوَرَعُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، ثُمَّ بَكَى، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا يَبْكِيكَ؟!

فَقَالَ: يَا عَلِيُّ! أَبْكِي لِمَا يَشِيءُ تَحُلُّ مِنْكَ فِي هَذَا الشَّهْرِ، كَأَنِّي بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي لِرَبِّكَ، وَقَدْ ابْتَعَثَ أَشَقَى الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ، شَقِيقُ عَاقِرِ نَاقِهِ ثُمُودٌ، فَضَرَبَكَ ضَرْبَةً عَلَى قَرْنِكَ، فَخَضَبَ مِنْهَا لِحْيَتَكَ.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَذَلِكَ فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِي؟ فَقَالَ: فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِكَ، ثُمَّ قَالَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) : يَا عَلِيُّ! مَنْ قَتَلَكَ، فَقَدْ قَتَلَنِي، وَمَنْ أَبْغَضَكَ، فَقَدْ أَبْغَضَنِي، وَمَنْ سَبَّكَ فَقَدْ سَبَّنِي. (الحديث) (١)

حضرت ابا الحسن على بن موسى الرضا (عليه السلام) ، از پدران بزرگوارشان (عليهم السلام) ، از امير المؤمنين على بن ابى طالب (عليهما السلام) ، نقل فرمودند: همانا روزى رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) خطبه اى خواندند و در آن فرمودند: اى مردم، ماه خدا، با برکت و رحمت و مغفرت، به شما روى آورده ... تا آنجا كه فرمودند:

حضرت امير المؤمنين (عليه السلام) فرمودند: پس من برخاستم و عرض كردم: اى رسول

ص: ٦٣٦

١- الأمالى (للصدوق)، ص ٩٥، المجلس ٢٠، ح ٤؛ بحار الأنوار، ج ٤٢، ص ١٩٠، ح ١ و ج ٩٣، ص ٣٥٨، ح ٢٥؛ فضائل الأشهر الثلاثة، ص ٧٧، ح ٦١؛ فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام) ، ص ١٣٥، ح ١٢٩؛ عيون أخبار الرضا (عليه السلام) ، ج ١، ص ٢٩٧، ح ٥٣.

خدا! برترین کارها در این ماه چیست؟ حضرت فرمودند: ای ابا الحسن! برترین اعمال در این ماه، خودداری و پرهیز از محرمات الهی است، و سپس گریستند، عرض کردم: ای رسول خدا! چه چیز باعث گریه شما شد؟!

حضرت فرمودند: ای علی! برای آن چه که در این ماه، به سر تو می آید و ریختن خون تو را حلال می شمردند، گریه می کنم، گویا تو را می بینم که در حال نماز برای خدای خود هستی، که بدبخت ترین گذشتگان و آیندگان، همتای آن کسی که ناقه ثمود را از پا در آورد، برخاسته، و ضربه ای بر فرق سرت می زند، که از خون آن، محاسنت خضاب می شود.

حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام) فرمودند: عرض کردم: ای رسول خدا! آیا در آن حال، دین من سالم است؟ حضرت فرمودند: بله، دینت سالم است، سپس فرمودند: ای علی! هر کس تو را بکشد، مرا کشته است، و هر کس با تو دشمن باشد، با من دشمن است، و هر کس به تو ناسزا بگوید، به من ناسزا گفته است.

۳_ عَنْ عُمَيْرِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): مَنْ أَشَقَى الْأَوْلِيَيْنِ؟ قَالَ: عَاقِرُ النَّاقَةِ، قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَنْ أَشَقَى الْأَخْرَيْنِ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَا أَعْلَمُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: الَّذِي يَضُرُّكَ عَلَى هَذِهِ، وَ أَشَارَ إِلَيَّ يَأْفُوخُهُ. (۱)

از عثمان بن صهیب، از قول پدرش نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به

ص: ۶۳۷

۱- بحار الأنوار، ج ۱۱، ص ۳۷۶؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۳۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۲۹۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۸۷، ح ۱۰؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۴۳۵، ح ۱۰۹۸؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ۴۷۵.

حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: بدبخت ترین افراد نخستین کیست؟ حضرت علی (علیه السلام) عرض کردند: کسی است که شتر صالح را پی کرد و کشت.

پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: درست گفתי، اما بدبخت ترین افراد آخرین کیست؟ حضرت علی (علیه السلام) عرض کردند: نمی دانم، ای رسول خدا! حضرت فرمودند: آن کسی است که به این جای تو می زند، و به بالای پیشانی حضرت علی (علیه السلام) اشاره نمودند.

نکته: به قسمتی از جلوی سر، که هنگام تولد نرم است و به تدریج حالت استخوانی پیدا می کند و محکم می شود، و از حساس ترین نقاط سر محسوب می شود، یافوخ می گویند.

ص: ۶۳۸

{وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ}

سوگند به شب هنگامی که فرا گیرد!

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ»، قَالَ: اللَّيْلُ، فِي هَذَا الْمَوْضِعِ، الثَّانِي، غَشَّى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فِي دَوْلَتِهِ الَّتِي جَرَتْ لَهُ عَلَيْهِ، وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَضْبِرُ فِي دَوْلَتِهِمْ، حَتَّى تَنْقُضِي. (الحديث) (۱)

از محمد بن مسلم نقل است که گفت: از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) درباره این سخن خداوند عز و جل: «وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ»، سؤال کردم، حضرت فرمودند: منظور از شب، در این جا، دومی است، که در دولت خود، امیر المؤمنین (علیه السلام) را فرو پوشاند، و سد راه آن حضرت شد، و امیر المؤمنین (علیه السلام) در دولت آنها صبر پیشه می کردند، تا اینکه دولتشان سپری شود.

ص: ۶۳۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۷۱، ح ۵ و ج ۳۱، ص ۵۹۰، ح ۱۳ و ج ۵۱، ص ۴۹، ح ۲۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۷۶، ح ۱۱۶۸۲؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۳۶؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۲۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۰۴؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۸۸، ح ۵.

{إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ۱۲ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ۱۳}

به یقین هدایت کردن بر ماست (۱۲) و آخرت و دنیا از آن ماست. (۱۳)

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ»، قَالَ: دَوْلَةٌ إِئْتَسَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ...

الی ان قال:

وَأَمَّا قَوْلُهُ: «إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ»، يَعْنِي أَنَّ عَلِيًّا (عليه السلام) ، هُوَ الْهُدَىٰ. (الحديث) (۱)

از جابر بن یزید نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) در باره این سخن خداوند عز و جل: «وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ»، فرمودند: مقصود، دولت شیطان است، که تا روز قیامت ادامه دارد ...

تا آنجا که فرمودند:

وَأَمَّا كَلَامُ خُداوَنَدِ مُتَعَالٍ: «إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ»، يَعْنِي، هَمَانَا حَضْرَتِ عَلِيٍّ (عليه السلام) ، هَمَانِ هُدَايَتِ هَسْتَنْدِ.

ص: ۶۴۰

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۹۸، ح ۱۲۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۷۹، ح ۱۱۶۹۰؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۸۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۱۱؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ۶، ص ۴۰۷، ح ۱.

۲_ عَنْ فَيْضِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، أَنَّهُ قَرَأَ: «إِنَّ عَلِيًّا لِلْهُدَى»، «وَإِنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَالْأُولَى»، وَذَلِكَ حَيْثُ سُئِلَ عَنِ الْقُرْآنِ، قَالَ: فِيهِ الْأَعْيَابُ، فِيهِ، «وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ»، بِعَلِيِّ (عليه السلام) ، وَفِيهِ إِنَّ عَلِيًّا لِلْهُدَى، وَإِنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَالْأُولَى. (۱)

از فیض بن مختار نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) آیه را چنین قرائت فرمودند: «إِنَّ عَلِيًّا لِلْهُدَى»، «وَإِنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَالْأُولَى»، (یعنی: همانا حضرت علی (علیه السلام) از برای هدایت است، و همانا آخرت و دنیا از آن اوست)، و این زمانی بود که از آن حضرت، درباره قرآن پرسیده بودند و ایشان فرمودند: در آن عجایی است، در آن است: «وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ بِعَلِيِّ»، (یعنی: و خداوند بوسیله حضرت علی (علیه السلام) مؤمنان را در جنگها کفایت نمود)، و نیز در آن است: «إِنَّ عَلِيًّا لِلْهُدَى»، «وَإِنَّ لَهُ الْآخِرَةَ وَالْأُولَى».

ص: ۶۴۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۳۹۸، ح ۱۲۲؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۸۰، ح ۱۱۶۹۲؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۸۱.

{أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ}

آیا ما سینه تو را گشاده نساختم؟

۱- عَنْ جَمِيلٍ، وَالْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: «أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ»، قَالَ: فَقَالَ: بَوْلَايِهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۱)

از جمیل، و حسن بن راشد نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) درباره این سخن خدای تبارک و تعالی: «أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ»، فرمودند: با ولایت امیر المؤمنین، حضرت علی (علیه السلام).

۲- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى: «أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ»، بَعْلِي، «وَوَضَعْنَا عَنكَ وَزْرَكَ»، «الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ»، ... ، «فَإِذَا فَرَعْتَ»، مِنْ تَبَوَّاتِكَ، «فَأَنْصَبْ»، عَلِيًّا (عليه السلام) وَصِيًّا، «وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ»، فِي ذَلِكَ. (۲)

ص: ۶۴۲

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۹۵، ح ۲۷؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۸۸، ح ۱۱۷۱۸؛ بصائر الدرجات في فضائل آل محمد (عليهم السلام)، ج ۱، ص ۷۳، ح ۳؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۳۳.
- ۲- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۱۷۰، ح ۷۳۰؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۳۵، ح ۹۱؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۸۸، ح ۱۱۷۱۹؛ تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العتره الطاهره، ص ۷۸۵؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۳۷.

از عبد الرحمن نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: خداوند سبحانه و تعالی فرمود: «أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ»، با حضرت علی (علیه السلام)، «وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ»، «الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ»، ...، «فَإِذَا فَرَغْتَ»، از پیامبری ات، «فَأَنْصَبْ»، حضرت علی (علیه السلام) را به عنوان وصی خود، «وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ»، در این امر.

ص: ۶۴۳

{فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ}

پس هنگامی که از کار مهمی فارغ می شوی به مهم دیگری پرداز.

۱- عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَوْلُهُ تَعَالَى: «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ»، عَلِيًّا، كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم) حَاجًّا، فَتَزَلَّتْ: فَإِذَا فَرَغْتَ مِنْ حِجَّتِكَ فَانصَبْ عَلِيًّا لِلنَّاسِ. (۱)

از ابو جميله نقل است كه گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) درباره اين سخن خداى متعال: «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ»، فرمودند: رسول خدا (صلى الله عليه و آله و سلم) در حج بودند، آن گاه نازل شد: «فَإِذَا فَرَغْتَ»، يعنى هنگامى كه از حج خود فارغ شدى، «فَانصَبْ»، پس حضرت على (عليه السلام) را براى مردم نصب كن.

۲- عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ أَبِي الدَّيْلَمِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: ...

الى ان قال:

فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ»، «وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ»، يَقُولُ: إِذَا فَرَغْتَ

ص: ۶۴۴

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۱۷۱، ح ۷۳۲؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۳۵، ذیل ح ۹۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۸۹، ح ۱۱۷۲۱؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۸۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۳۸.

فَانْصَبَ عَلَمَكَ، وَ أَغْلِنِ وَصِيكَ، فَأَعْلَمَهُمْ فَضْلَهُ عَلَانِيَةً، فَقَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ، اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. (الحديث) (١)

از عبد الحمید بن ابی دینار نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، در حدیثی طولانی، فرمودند: ... تا آنجا که فرمودند:

پس خداوند جَلَّ ذِكْرُهُ فرمود: «فَإِذَا فَرَعْتَ فَمَا نَصَبَ»، «وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ»، یعنی می فرماید: پس چون فراغت یافتی، علم و نشانه ات (یعنی حضرت علی (علیه السلام)) را نصب نما، و جانشین خودت را اعلان کن.

پس آن حضرت هم، (در روز غدیر) برتری و فضیلت حضرت علی (علیه السلام) را برای مردم آشکارا اعلام فرمودند، و سپس فرمودند: هر کس من مولای او هستم، پس علی مولای اوست، خداوند! دوست او را دوست بدار، و دشمن او را دشمن بدار، و این جمله را سه مرتبه تکرار نمودند.

۳_ عَنْ سُلَيْمَانَ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): قَوْلُهُ تَعَالَى: «أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ»، قَالَ: بِعَلِيِّ (عليه السلام)، فَاجْعَلْهُ وَصِيًّا، قُلْتُ: وَ قَوْلُهُ: «فَإِذَا فَرَعْتَ فَمَا نَصَبَ»، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ، ثُمَّ أَمَرَهُ إِذْ فَعَلَ ذَلِكَ، أَنْ يَنْصَبَ

ص: ۶۴۵

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۵، ح ۷؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۶۸۹، ح ۱۱۷۲۳؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۳۶؛ تفسير نور الثقلين، ج ۵، ص ۶۰۵، ح ۱۶؛ الكافي، ج ۱، ص ۲۹۴، ح ۳؛ مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، ج ۳، ص ۲۷۵، ح ۳؛ الوافي، ج ۲، ص ۳۱۵، ح ۷۷۷.

از سلیمان نقل است که گفت: به حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) عرض کردم: مقصود سخن خدای متعال: «أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صِدْرَكَ»، را بفرمایید، حضرت فرمودند: با حضرت علی (علیه السلام)، پس او را وصی خود قرار داده است، عرض کردم: و آیه: «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ»، حضرت فرمودند: همانا خداوند عزّ و جلّ، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) را به نماز و زکات و روزه و حجّ امر کرد، سپس به آن حضرت فرمان داد که هنگامی که این کارها را به انجام رساند، حضرت علی (علیه السلام) را، به عنوان وصی خود، منصوب نماید.

ص: ۶۴۶

۱- إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، ج ۳، ص ۱۷۱، ح ۷۳۱؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۱۳۵، ذیل ح ۹۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۸۸، ح ۱۱۷۲؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۸۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۳۸.

{وَطُورِ سَيْنِينَ}

و سو گند به طور سینین.

عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَالْتَيْنِ وَالزَّيْتُونَ»، «وَطُورِ سَيْنِينَ»، قَالَ: التَّيْنُ وَالزَّيْتُونُ، الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ (عليهما السلام)، «وَطُورِ سَيْنِينَ»، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، قَالَ: قَوْلُهُ: «فَمَا يَكْذُبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ»، قَالَ: الدِّينُ، وَلَيَأْتِي عَلَى بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

از ابو ربیع شاهی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) درباره این سخن خدای متعال: «وَالْتَيْنِ وَالزَّيْتُونَ»، «وَطُورِ سَيْنِينَ»، فرمودند: انجیر و زیتون، امام حسن و امام حسین (علیهما السلام)، هستند، «وَطُورِ سَيْنِينَ»، حضرت امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند، سپس فرمودند: مقصود خدا از آیه: «فَمَا يَكْذُبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ»، این است که: دین، ولایت حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) است.

ص: ۶۴۷

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۰۵، ح ۱۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۹۳، ح ۱۱۷۳۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۸۷.

{فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ}

پس چه چیز باعث می شود که بعد از این، تو را در دین تکذیب می نماید؟!

۱_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (عليه السلام): أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَالذِّينِ وَالزَّيْتُونَ»، إِلَى آخِرِ السُّورَةِ، فَقَالَ: «الذِّينِ وَالزَّيْتُونَ»، الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ (عليهما السلام)، قُلْتُ: «وَأَطُورِ سَيْنِينَ»، قَالَ: لَيْسَ هُوَ أَطُورِ سَيْنِينَ، وَ لَكِنَّهُ أَطُورُ سَيْنَاءَ.

قَالَ: فَقُلْتُ: وَ أَطُورُ سَيْنَاءَ! فَقَالَ: نَعَمْ، هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، قُلْتُ: «وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ»، قَالَ: هُوَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، أَمِنَ النَّاسُ بِهِ إِذَا أَطَاعُوهُ.

قُلْتُ: «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ»، قَالَ: ذَاكَ أَبُو فَصِيلٍ، حِينَ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهُ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَ لِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَ سَلَمٍ بِالنُّبُوَّةِ وَ لِأَوْصِيَائِهِ بِالْوَلَايَةِ، فَأَقْرَ، وَ قَالَ: نَعَمْ، أَلَا تَرَى أَنَّهُ قَالَ: «ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَشْفَلَ سَافِلِينَ»، يَعْنِي الدَّرَكَ الْأَسْفَلَ حِينَ نَكَصَ وَ فَعَلَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام) مَا فَعَلَ.

قَالَ: قُلْتُ: «إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»، قَالَ: وَ اللَّهُ! هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ شِيعَتُهُ، «فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ».

قَالَ: قُلْتُ: «فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ»، قَالَ: مَهَلًا مَهَلًا! لَا تَقُلْ هَكَذَا، هَذَا هُوَ الْكُفْرُ بِاللَّهِ، لَا، وَ اللَّهُ! مَا كَذَّبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَمٍ بِاللَّهِ طَرْفَهُ عَيْنٍ، قَالَ: قُلْتُ: فَكَيْفَ هِيَ؟

قَالَ: فَمَنْ يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ، وَ الدِّينُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، «أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ

از محمد بن فضیل نقل است که گفت: به حضرت امام رضا (علیه السلام) عرض کردم: مرا از این سخن خداوند عزّ و جلّ: «وَ التَّيْنِ وَ الزَّيْتُونِ»، تا به پایان سوره، آگاه نمایید، پس حضرت فرمودند: انجیر و زیتون، امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) هستند، عرض کردم: «وَ طُورِ سِينِينَ»، فرمودند: آن، طور سینین نیست، بلکه طور سیناء است. عرض کردم: طور سیناء! حضرت فرمودند: بله، و آن، امیر المؤمنین (علیه السلام) است. عرض کردم: «وَ هَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ»، فرمودند: آن، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) است، که وقتی مردم از آن حضرت اطاعت کنند، در امان هستند.

عرض کردم: «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ»، فرمودند: آن، ابو فضیل (ابوبکر) است، هنگامی که خداوند برای پروردگاری خود، و پیامبری حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)، و ولایت اوصیای پیامبر (علیهم السلام)، از او پیمان گرفت، پس او اقرار کرد و عرض کرد: بله، آیا نمی بینی که خداوند متعال فرمود: «ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ»، یعنی سپس او را به پست ترین جاها، انداختیم، زمانی که پیمان شکست و نسبت به خاندان محمد (علیهم السلام)، آن اعمال را انجامداد.

عرض کردم: «إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»، فرمودند: به خدا سوگند، منظور، امیر المؤمنین (علیه السلام) و شیعیان آن حضرت هستند، «فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ». عرض کردم: «فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ»، فرمودند: آرام، آرام! این گونه مگو، این کفر به خدا است، نه، به خدا سوگند! رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) حتی به اندازه چشم به هم زدنی، خدا را تکذیب نکرده اند، عرض کردم: پس آن چگونه است؟ حضرت فرمودند: پس

ص: ۶۴۹

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۱۰۵، ح ۱۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۹۳، ح ۱۱۷۴؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۸۸.

چه کسی بعد از این، تو را در دین تکذیب می کند، و منظور از دین، امیر المؤمنین (علیه السلام) هستند، «أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ».

۲_ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليهما السلام) ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «فَمَا يَكْذِبُكَ بَعْدُ بِالْدِينِ»، قَالَ: يَعْنِي وِلَايَةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). (۱)

حضرت موسی بن جعفر در باره این سخن خدای متعال: «فَمَا يَكْذِبُكَ بَعْدُ بِالْدِينِ»، فرمودند: یعنی، ولایت حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام).

ص: ۶۵۰

۱- تفسیر فرات الکوفی، ص ۵۷۸، ح ۷۴۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۴۵۶، ح ۱۱۲۴.

{الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۚ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝}

همان کسی که بوسیله قلم تعلیم نمود، (۴) و به انسان آنچه را نمی دانست یاد داد! (۵)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام)، قَالَ: نَزَلَ جِبْرَائِيلُ (عليه السلام) عَلَى مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! اقْرَأْ، فَقَالَ: وَمَا أَقْرَأُ؟ قَالَ: «اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ»، يَعْنِي خَلَقَ نُورَكَ الْأَقْدَمَ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ، «خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ»، يَعْنِي خَلَقَكَ مِنْ نُطْفَةٍ، وَشَقَّ مِنْكَ عَلِيًّا، «اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ»، «الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ»، يَعْنِي عَلَّمَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، «عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ»، يَعْنِي عَلَّمَ عَلِيًّا (عليه السلام) مِنَ الْكِتَابَةِ لَكَ، مَا لَمْ يَعْلَمْ قَبْلَ ذَلِكَ. (۱)

از عبد الله بن کيسان نقل است که گفت: حضرت امام محمد باقر (عليه السلام) فرمودند: جبرئیل (عليه السلام) بر حضرت محمد (صلى الله عليه وآله وسلم) نازل شد و عرض کرد: ای محمد! بخوان، حضرت فرمودند: چه بخوانم؟ عرض کرد: «اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ»، یعنی بخوان به نام پروردگارت، که نور قدیم تو را، پیش از همه اشیا آفرید، «خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ»، یعنی تو را از نطفه آفرید، و حضرت علی (عليه السلام) را از تو جدا نمود، «اقْرَأْ وَرَبُّكَ

ص: ۶۵۱

۱- بحار الأنوار، ج ۹، ص ۲۵۲، ح ۱۵۸ و ج ۳۶، ص ۱۷۶، ح ۱۶۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۶۹۶، ح ۱۱۷۵۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۴۷.

الْمَأْكُورِ»، «الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ»، یعنی به حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) تعلیم نمود، «عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ»، برای تو، حضرت علی (علیه السلام) را به وسیله نوشتن، تعلیم داد، آنچه را که پیش از این نمی دانست.

ص: ۶۵۲

{تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ}

فرشتگان و «روح» در آن شب به اذن پروردگارشان برای (تقدیر) هر کاری نازل می شوند.

۱- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) كَثِيرًا مِمَّا يَقُولُ: مِمَّا اجْتَمَعَ التَّيْمِيُّ وَالْعِدَوِيُّ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) ، وَهُوَ يَقْرَأُ: «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ»، بِتَخَشُّعٍ وَبُكَاءٍ. فَيَقُولَانِ: مَا أَشَدَّ رِقَّتَكَ لِهَذِهِ السُّورَةِ؟

فَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): لِمَا رَأَتْ عَيْنِي وَوَعَى قَلْبِي وَ لِمَا يَرَى قَلْبُ هَذَا مِنْ بَعْدِي. فَيَقُولَانِ: وَمَا الَّذِي رَأَيْتَ وَمَا الَّذِي يَرَى؟

قَالَ: فَيَكْتُبُ لَهُمَا فِي التُّرَابِ «تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ»، قَالَ: ثُمَّ يَقُولُ: هَلْ بَقِيَ شَيْءٌ بَعْدَ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «كُلُّ أَمْرٍ»؟

فَيَقُولَانِ: لَا، فَيَقُولُ: هَلْ تَعْلَمَانِ مِنَ الْمُنَزَّلِ إِلَيْهِ بِذَلِكَ؟ فَيَقُولَانِ: أَنْتَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَقُولُ: هَلْ تَكُونُ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مِنْ بَعْدِي؟

فَيَقُولَانِ: نَعَمْ، قَالَ: فَيَقُولُ: فَهَلْ يَنْزِلُ ذَلِكَ الْمَأْمُرُ فِيهَا؟ فَيَقُولَانِ: نَعَمْ، قَالَ: فَيَقُولُ: إِلَى مَنْ؟ فَيَقُولَانِ: لَا نَدْرِي، فَيَأْخُذُ بِرَأْسِي وَ يَقُولُ: إِنْ لَمْ تَدْرِيَا فَادْرِيَا، هُوَ هَذَا مِنْ بَعْدِي.

قَالَ: فَإِنْ كَانَا لَيَعْرِفَانِ تِلْكَ اللَّيْلَةَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) مِنْشِدَهُ مَا يَدْخُلُهُمَا مِنْ

حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: حضرت امام علی (علیه السلام) در بسیاری از اوقات می فرمودند: هر وقت، تیمی و عدوی (ابوبکر و عمر) خدمت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)

بودند، و آن حضرت سوره «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ» را، با خشوع و گریه، می خواندند. آن دو می گفتند: چه قدر نسبت به این سوره، رقیق القلب هستید و دلتان می سوزد؟! پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می فرمودند: گریه من برای آن چیزی است که چشم من آن را دیده، و قلبم با تمام وجود آن را دریافت نموده، و نیز به خاطر آن چیزی است که قلب این شخص (یعنی حضرت علی (علیه السلام))، پس از من، می بیند.

آنها گفتند: مگر شما چه دیده اید، و او چه می بیند؟ حضرت فرمودند: پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، برای آن دو، این آیه را: «تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ»، بر روی خاک می نوشتند، سپس می فرمودند: آیا پس از کلام خدای عز و جل، که فرمود: «هر امری»، دیگر چیزی باقی می ماند؟ می گفتند: نه، پس می فرمودند: آیا می دانید آن کسی که هر امری بر او نازل می شود کیست؟ می گفتند: شما هستید، ای رسول خدا! می فرمودند: آری، آیا شب قدر، پس از منم می باشد؟ می گفتند: بله، می فرمودند: آیا در شبهای قدر پس از من هم، آن امر نازل می شود؟ می گفتند: آری، می فرمودند: به چه کسی نازل می شود؟ می گفتند: نمی دانیم.

آنگاه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) دستشان را بر سر من می گذاشتند، و می فرمودند: اگر نمی دانید،

ص: ۶۵۴

۱- بحار الأنوار، ج ۲۵، ص ۷۱، ح ۶۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۰۵، ح ۱۱۷۶۷؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۷۹۵؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۶۵؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۳۳، ح ۹۵؛ الکافی، ج ۱، ص ۲۴۹، ح ۵؛ مدینه معجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۲، ص ۴۴۷، ح ۶۷۳؛ مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۳، ص ۸۶، ح ۵؛ الوافی، ج ۲، ص ۴۹، ح ۴۸۷.

اکنون بدانید، آن شخص، پس از من، این مرد است. سپس آن دو پس از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، آن شب (شب قدر) را، به خاطر ترس و هراس سختی که در دلشان می افتاد، می شناختند.

۲_ عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): يَا عَلِيُّ! أَ تَدْرِي مَا مَعْنَى لَيْلَةِ الْقَدْرِ؟ فَقُلْتُ: لَأ، يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَقَالَ (صلى الله عليه وآله وسلم): إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَدَّرَ فِيهَا مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَكَانَ فِيمَا قَدَّرَ عَزَّ وَجَلَّ وَلَايَتِكَ وَوَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. (۱)

از اصبع بن نباته نقل است که گفت: حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، به من فرمودند: ای علی! آیا می دانی معنی شب قدر چیست؟ عرض کردم: نه، ای رسول خدا! پس آن حضرت فرمودند: خداوند متعال در آن شب، هر چیزی که تا روز قیامت انجام خواهد گرفت را، مقدر فرموده، و یکی از مقدرات خداوند عز و جل در آن شب، ولایت تو و ولایت امامان از فرزندان تو، تا روز قیامت، می باشد.

۳_ عَنْ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ أَبِي عَبِيدِ اللَّهِ (عليه السلام): «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ»، قَالَ: مَا أُبَيِّنَ فَضْلَهَا عَلَى السُّورِ! قَالَ: قُلْتُ: وَ أَى شَيْءٍ فَضْلُهَا؟ قَالَ: نَزَلَتْ وَلَمَّا يَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِيهَا، قُلْتُ: فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ الَّتِي نَزَّجِيهَا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ؟ قَالَ:

ص: ۶۵۵

۱- بحار الأنوار، ج ۹۴، ص ۱۸، ح ۳۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۵۱؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۲۹، ح ۸۰؛ معانی الأخبار، ص ۳۱۵، ح ۱.

نَعَمْ، هِيَ لَيْلَةُ قُدْرَتِ فِيهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَقُدْرَتِ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِيهَا. (۱)

از مفضل بن عمر نقل است که گفت: در محضر امام صادق (عليه السلام) آیه: «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ»، مطرح شد، حضرت فرمودند: چه قدر فضیلت و برتری آن، بر سوره های دیگر آشکار است! راوی گفت: عرض کردم: فضیلت و برتری آن، در چیست؟ فرمودند: در آن، ولایت امیر المؤمنین (عليه السلام) نازل شده است، عرض کردم: در همان شب قدری که ما امید درکش را، در ماه رمضان داریم؟ فرمودند: آری، در آن شب، مقدرات آسمانها و زمین انجام گرفته، و در آن، ولایت امیر المؤمنین (عليه السلام)، تقدیر و معین شده است.

ص: ۶۵۶

۱- بحار الأنوار، ج ۹۴، ص ۱۸، ح ۳۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۲۹، ح ۸۱؛ فضائل الأشهر الثلاثة، ص ۱۱۹، ح ۱۱۶؛ معانی الأخبار، ص ۳۱۶، ح ۲.

{إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ}

همانا کسانی که ایمان آوردند و کارهای نیک و شایسته انجام دادند، بهترین آفریدگانند!

۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَأَقْبَلَ عَلَيَّ بِنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم): قَدْ أَتَاكُمْ أَحْيَى، ثُمَّ التَفَتَ إِلَى الْكُعْبَةِ، فَضَرَبَهَا بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! إِنَّ هَذَا وَشِيعَتَهُ لَهُمْ النَّازِرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّهُ أَوْلَكُمْ إِيمَانًا مَعِيَ، وَ أَوْفَاكُمْ بِعَهْدِ اللَّهِ، وَ أَقْوَمُكُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ، وَ أَعْدِلُكُمْ فِي الرَّعِيَةِ، وَ أَقْسَمُكُمْ بِالسَّوِيَةِ، وَ أَعْظَمُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ مَزِيَةً، قَالَ: فَنَزَلَتْ: «إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»، قَالَ: وَ كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم)، إِذَا أُقْبِلَ عَلَيَّ (عليه السلام) قَالُوا: قَدْ جَاءَ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ. (۱)

از جابر بن عبد الله نقل است که گفت: خدمت پیامبر اکرم (صلى الله عليه وآله وسلم) بودیم که

ص: ۶۵۷

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۲۵۱، المجلس ۹، ح ۴۰؛ بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۵، ح ۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۲۱، ح ۱۱۸۰۶؛ بشاره المصطفی لشيعه المرتضى، ج ۲، ص ۱۲۲ و ص ۱۹۳؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ۲، ص ۴۰۷، ح ۱ و ص ۴۱۲، ح ۷؛ غایه المرام و حجه الخصام فی تعیین الامام من طریق الخاص و العام، ج ۳، ص ۲۹۹، ح ۱۰ و ج ۵، ص ۱۰۷، ح ۱۴ و ص ۱۸۶، ح ۱۴؛ فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام)، ص ۲۱۹، ح ۲۳۴؛ كشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۱، ص ۱۵۲ و ص ۳۹۷.

حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) وارد شدند، پس پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: برادرم نزد شما آمده است، سپس رو سوی کعبه نمودند و با دستشان به دیوار آن زدند و فرمودند: سوگند به کسی که جانم در دست اوست! او و شیعیانش در روز قیامت از رستگاران هستند، سپس فرمود: او اولین کسی است که با من ایمان آورد، و با وفاترین شما به پیمان خداوند، و پایدارترین شما در فرمان خداوند، و عادل ترین شما در حق زبردستان، و دقیق ترین شما در تقسیم به مساوات، و بزرگ مرتبه ترین شما نزد خداوند است. راوی گفت: سپس این آیه نازل شد: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ».

پس از آن، هر وقت، حضرت علی (علیه السلام) وارد می شدند، یاران حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) می گفتند: بهترین آفریدگان آمده است.

۲_ عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم)، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! عَلَّمَنِي شَيْئًا يَنْفَعُنِي اللَّهُ بِهِ، قَالَ: عَلَيْكَ بِالْمَعْرُوفِ، فَإِنَّهُ يَنْفَعُكَ فِي عَاجِلِ دُنْيَاكَ وَ آخِرَتِكَ، إِذْ أَقْبَلَ عَلَيَّ (علیه السلام)، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَاطِمَةُ (علیها السلام) تَدْعُوكَ، قَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ الرَّجُلُ: مَنْ هَذَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ!؟ قَالَ: هَذَا مِنَ الَّذِينَ يَقُولُ اللَّهُ فِيهِمْ: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ».^(۱) از شعبی نقل است که گفت: مردی محضر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) آمد و عرض کرد: ای رسول خدا! مرا چیزی بیاموزید که خداوند به وسیله آن، مرا سود رساند. حضرت

ص: ۶۵۸

۱- بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۸؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۲۲، ح ۱۱۸۰۹؛ غایه المرام و حجه الخصام فی تعیین الامام من طریق الخاص و العام، ج ۳، ص ۲۹۷، ح ۱؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و أهل بيته القرآنیة، ص ۸۶۹، ح ۱۵۵۶؛ مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام) (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۶۸.

فرمودند: بر تو باد کردار نیک، که آن در آینده دنیا و آخرت، تو را سود می رساند، در این هنگام حضرت علی (علیه السلام) وارد شدند و عرض کردند: ای رسول خدا! حضرت فاطمه (علیها السلام) شما را فرا می خواند. حضرت فرمودند: بله. آن مرد عرض کرد: این شخص کیست، ای رسول خدا!!؟ حضرت فرمودند: او همان کسی است که خداوند درباره او می فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ».

۳- عَنْ يَحْيَى بْنِ الْعَلَاءِ الرَّازِي، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: دَخَلَ عَلِيٌّ (عليه السلام) عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَهُوَ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، فَلَمَّا رَأَاهُ قَالَ: كَيْفَ أَنْتَ يَا عَلِيُّ! إِذَا جُمِعَتِ الْأُمَّمُ، وَوُضِعَتِ الْمَوَازِينُ، وَبُرِّزَ لِعَرْضِ خَلْقِهِ، وَدُعِيَ النَّاسُ إِلَى مَا لَا بُدَّ مِنْهُ.

قَالَ: فَدَمَعَتْ عَيْنُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَا يَبْكِيكَ يَا عَلِيُّ!؟ تُدْعَى، وَاللَّهِ! أَنْتَ وَشَيْعَتُكَ غُرًّا مُحَجَّلِينَ، رِوَاءَ مَرْوِيِّينَ مُبَيَّضَةً وَجُوهَكُمْ، وَيَدْعَى بِعَدُوِّكَ مُسْوَدَّةً وَجُوهَهُمْ أَشْقِيَاءَ مُعَذِّبِينَ، أَمَا سَمِعْتَ إِلَى قَوْلِ اللَّهِ: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»، أَنْتَوُ شَيْعَتُكَ، «وَالَّذِينَ كَفَرُوا بآيَاتِنَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ»، عَدُوِّكَ يَا عَلِيُّ! (۱)

از یحیی بن علاء رازی نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، در خانه ام سلمه بودند، که حضرت علی (علیه السلام) بر آن

ص: ۶۵۹

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۶۷۱، المجلس ۳۶، ح ۲۱؛ بحار الأنوار، ج ۷، ص ۱۸۲، ح ۲۸ و ج ۶۵، ص ۷۱، ح ۱۳۰؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۲۱، ح ۱۱۸۰۷؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۱۸۱، ح ۱؛ طرف من الأنباء و المناقب، ص ۵۸۸؛ غایه المرام و حجه الخصام فی تعیین الامام من طریق الخاص و العام، ج ۳، ص ۳۰۲، ح ۷ و ج ۵، ص ۱۶، ح ۸؛ اللوامع النورانیة فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیة، ص ۸۶۸، ح ۱۵۵۳.

حضرت، وارد شدند، هنگامی که ایشان، حضرت علی (علیه السلام) را دیدند، فرمودند: ای علی! هنگامی که امتها گرد هم آیند، و ترازوی سنجش اعمال، برقرار شود، و محلی برای عرضه اعمال آفریدگانش فراهم شود، و مردم به سوی چیزی که از آن ناگزیرند، فراخوانده شوند، حال تو چگونه است؟

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: در این هنگام، اشک از چشمان امیر المؤمنین (علیه السلام) جاری شد، پس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: چه چیز تو را به گریه انداخت، ای علی؟! به خدا سوگند! که تو و پیروانت، در حالی که روسفید و تابناک و سیراب، با چهره های نورانی و درخشان، فراخوانده می شوید، و دشمنانت با رخسارهای تیره و بدبختانه و در حال شکنجه، فراخوانده می شوند، آیا نشنیده ای که خداوند متعال می فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»، مقصود، تو و شیعیانت هستید، «وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ»، مقصود، دشمنان تو هستند، ای علی! ۴_ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ مَيْثَمِ التَّمَّارِ، مَوْلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليهما السلام) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! إِنِّي وَجَدْتُ فِي كُتُبِ أَبِي أَنْ عَلِيًّا (عليه السلام) قَالَ لِأَبِي مَيْثَمَ: أَحِبَّ حَبِيبَ آلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، وَ إِنْ كَانَ فَاسِقًا زَانِيًا، وَ أَبْغَضْ مُبْغَضَ آلِ مُحَمَّدٍ (عليهم السلام)، وَ إِنْ كَانَ صَوَّامًا قَوَّامًا، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) وَ هُوَ يَقُولُ: «الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»، ثُمَّ التَفَّتْ إِلَيَّ وَقَالَتْ: هُمْ، وَ اللَّهُ! أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ، يَا عَلِيُّ! وَ مِعَادُكَ وَ مِعَادُهُمُ الْحَوْضُ غَدًا، غُرًّا مُحَجَّلِينَ، مُكْتَحِلِينَ مُتَّوِّجِينَ.

فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام) : هَكَذَا هُوَ عَيْنَانَا فِي كِتَابِ عَلِيِّ (عليه السلام). (١)

از یعقوب بن میثم تمّار، خادم حضرت امام سجّاد (عليه السلام)، نقل است که گفت: خدمت حضرت امام محمّد باقر (عليه السلام) رسیدم و به ایشان عرض کردم: فدایتان شوم! ای پسر رسول خدا! من در میان نوشته های پدرم، چنین یافتم که حضرت علی (عليه السلام) به پدرم میثم، فرموده اند: دوست دار خاندان محمّد (عليهم السلام) را دوست بدار، گرچه فاسق و زناکار باشد، و کینه توز خاندان محمّد (عليهم السلام) را دشمن بدار، گرچه بسیار روزه دار و شب زنده دار باشد، زیرا من شنیدم که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) این آیه را خواندند: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ»، و سپس رو به سوی من کردند و فرمودند: به خدا سوگند! آنها، تو و شیعیانت هستید، ای علی! و محل دیدار تو و آنان، در فردای قیامت، در کنار حوض کوثر خواهد بود، در حالی که همگی روسفید و سرمه کشیده و تاج بر سر نهاده اید.

پس حضرت امام محمّد باقر (عليه السلام) فرمودند: آنچه در نوشته حضرت علی (عليه السلام) است، همین است.

ص: ۶۶۱

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۴۰۵، المجلس ۱۴، ح ۵۷؛ بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۲۲۰، ح ۵، و، ج ۶۵، ص ۲۵، ح ۴۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۲۰، ح ۱۱۸۰۵؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۰۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۷۸؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۴۴، ح ۱۳؛ حلیه الأبرار فی أحوال محمد و آله الأطهار (عليهم السلام)، ج ۲، ص ۴۰۸، ح ۳؛ وسائل الشیعه، ج ۱۶، ص ۱۸۲، ح ۲۱۲۹۹.

{إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۱ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۲ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۳}

هنگامی که زمین شدیداً به لرزه درآید، (۱) و زمین بارهای سنگینش را خارج سازد! (۲) و انسان می گوید: «زمین را چه می شود؟!» (۳)

۱_ عَنْ فَاطِمَةَ (عليها السلام) ، قَالَتْ: أَصَابَ النَّاسَ زُلْزَلَةٌ عَلَى عَهْدِ أَبِي بَكْرٍ، فَفَزِعَ النَّاسُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ، فَوَجِدُوهُمَا قَدْ خَرَجَا فَرِعَيْنِ إِلَى عَلِيٍّ (عليه السلام) ، فَتَبِعَهُمَا النَّاسُ إِلَى أَنْ انْتَهَوْا إِلَى بَابِ عَلِيٍّ (عليه السلام) ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ عَلِيٌّ (عليه السلام) غَيْرَ مُكْتَرِبٍ لِمَا هُمْ فِيهِ، فَمَضَى وَاتَّبَعَهُ النَّاسُ، حَتَّى انْتَهَى إِلَى تَلْعَةٍ، فَقَعَدَ عَلَيْهَا، وَقَعَدُوا حَوْلَهُ، وَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَى حَيْطَانِ الْمَدِينَةِ تَزْتَجُّ جَائِيَةً وَذَاهِبَةً، فَقَالَ لَهُمْ عَلِيٌّ (عليه السلام) : كَأَنَّكُمْ قَدْ هَالَكُم مَّا تَرَوْنَ؟ قَالُوا: وَكَيْفَ لَا يَهُولُنَا وَ لَمْ تَرِ مِثْلَهَا قَطُّ!

قَالَتْ (عليها السلام) : فَحَرَكَ شَفْتَيْهِ، ثُمَّ ضَرَبَ الْأَرْضَ بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ: مَا لَكُمْ؟ اسْكِنِي، فَسَيَكُنْتُ، فَعَجِبُوا مِنْ ذَلِكَ أَكْثَرَ مِنْ تَعَجُّبِهِمْ أَوَّلًا حَيْثُ خَرَجَ إِلَيْهِمْ.

قَالَ لَهُمْ: فَإِنَّكُمْ قَدْ عَجِبْتُمْ مِنْ صَيْئِعِي؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: أَنَا الرَّجُلُ الَّذِي قَالَ اللَّهُ: «إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا»، «وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا»، «وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا»، فَأَنَا

الْإِنْسَانُ الَّذِي يَقُولُ لَهَا: مَا لَكَ؟ «يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا»، إِيَّاي تُحَدِّثُ. (۱)

از حضرت فاطمه (علیها السلام) نقل است که ایشان فرمودند: در زمان ابو بکر، مردم به زلزله ای دچار شدند، پس ترسان و نالان، نزد ابو بکر و عمر آمده، دیدند که آن دو نیز با ترس و وحشت، بیرون دویدند و به سوی حضرت علی (علیه السلام) می روند، پس مردم نیز به دنبال آن دو رفتند، تا این که بر در خانه آن حضرت رسیدند. پس آن حضرت از خانه بیرون آمدند، و بی اعتنا به حادثه ای که رخ داده، به راه افتادند، و مردم نیز به دنبال ایشان به راه افتادند تا این که به تپه ای رسیدند.

سپس آن حضرت بر بالای آن نشستند، و مردم نیز اطراف آن نشستند، و به دیوارهای شهر نگاه می کردند، که چطور می لرزد و به این طرف و آن طرف حرکت می کند.

حضرت علی (علیه السلام) به آنها فرمودند: گویا از آن چه که می بینید، به ترس و وحشت افتاده اید؟ عرض کردند: چگونه هول و وحشت نداشته باشیم، در حالی که تاکنون چنین حادثه ای را ندیده بودیم!

حضرت فاطمه (علیها السلام) فرمودند: امیر المؤمنین (علیه السلام) لب های خود را حرکت دادند و سپس با دستشان بر زمین زدند و فرمودند: تو را چه شده است؟ آرام باش! پس زمین، آرام گرفت.

پس مردم از این کار حضرت، بیش از آن وقتی که از خانه خارج شدند و به طرفشان آمدند، شگفت زده شدند. حضرت به آنها فرمودند: آیا از این کار من، شگفت زده شدید؟ عرض کردند: بله، فرمودند: من همان مردی هستم که خداوند متعال در باره

ص: ۶۶۳

۱- إثبات الهداه بالنصوص والمعجزات، ج ۳، ص ۴۵۸، ح ۸۰؛ بحار الأنوار، ج ۴۱، ص ۲۵۴، ح ۱۴ و ج ۸۸، ص ۱۵۱، ح ۹؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۲۷، ح ۱۱۸۲۸؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۵۷؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۴۸، ح ۷؛ دلائل الإمامه، ص ۶۶، ح ۲؛ علل الشرائع، ج ۲، ص ۵۵۶، ح ۸؛ مدینه معاجز الأئمة الإثنی عشر، ج ۲، ص ۹۹، ح ۴۲۳ و ص ۲۵۶، ح ۵۳۶.

او فرموده: «إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا»، «وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا»، «وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا»، من همان انسانی هستم که به زمین می گوید: تو را چه شده است؟ «يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا»، و زمین، خبرهایش را برای من بازگو می کند.

۲_ عَنْ فَضِيلِ بْنِ زُبَيْرٍ، قَالَ: إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، كَانَ جَالِسًا فِي الرَّحْبَةِ، فَتَزَلْزَلَتِ الْأَرْضُ، فَضَرَبَهَا عَلَيَّ (عليه السلام) بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ لَهَا: قَرِي، إِنَّهُ مَا هُوَ قِيَامٌ، وَ لَوْ كَانَ ذَلِكَ لِأَخْبَرْتَنِي، وَإِنِّي أَنَا الَّذِي تُحَدِّثُهُ الْأَرْضُ أَخْبَارَهَا، ثُمَّ قَرَأَ: «إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا»، «وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا»، «وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا»، «يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا»، «بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا»، أَمَا تَرَوْنَ أَنَّهَا تُحَدِّثُ عَنْ رَبِّهَا. (۱)

از فضیل بن زبیر نقل است که گفت: همانا، امیر المؤمنین، حضرت علی (علیه السلام) در رحبه نشسته بودند که زمین به لرزه درآمد، پس حضرت علی (علیه السلام) با دستشان بر آن زدند و فرمودند: آرام باش! اگر این لرزه، لرزه قیامت بود، زمین مرا با خبر می ساخت، من همان کسی هستم که زمین خبرهایش را با او باز می گوید، سپس این آیات را، قرائت فرمودند: «إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا»، «وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا»، «وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا»، «يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا»، «بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا»، آیا نمی بینید که او از طرف پروردگارش خبر می دهد؟

ص: ۶۶۴

۱- بحار الأنوار، ج ۴۱، ص ۲۷۱، ذیل ح ۲۵؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۲۸، ح ۱۱۸۳۱، تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۰۶؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۳۹۱؛ اللوامع النورانیه فی اسماء علی و أهل بیته القرآنیه، ص ۸۷۶، ح ۱۵۷۰؛ مدینه معجز الأئمه الإثنی عشر، ج ۲، ص ۱۰۲، ح ۴۲۶.

{فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۖ فَهُوَ فِي عِيشِهِ رَاضِيهِ ۗ}

اما کسی که (در آن روز) ترازوهای اعمالش سنگین است. (۶) در یک زندگی خشنودکننده خواهد بود! (۷)

۱- عَنْ الْهَيْثَمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الرَّضَا (عليه السلام)، عَنْ آيَاتِهِ (عليهم السلام)، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ»، «فَهُوَ فِي عِيشِهِ رَاضِيهِ»، قَالَ: نَزَلَتْ فِي أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، «وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ»، «فَأُمَّهُ هَاوِيَةٌ»، قَالَ: نَزَلَتْ فِي الثَّلَاثَةِ. (۱)

از هيثم بن عبد الرحمن نقل است که گفت: حضرت امام رضا (عليه السلام)، از پدران بزرگوارشان (عليهم السلام)، روایت کرده اند که ایشان درباره این سخن خدای متعال: «فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ»، «فَهُوَ فِي عِيشِهِ رَاضِيهِ»، فرمودند: درباره حضرت امام علی بن ابی طالب (عليه السلام)، نازل شده، «وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ»، «فَأُمَّهُ هَاوِيَةٌ»، درباره آن سه نفر نازل شده است.

۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: أَوَّلُ مَنْ تَزَجَّحَ كَفَّهُ حَسَنَاتِهِ فِي الْمِيزَانِ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ، عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام)، وَ ذَلِكَ أَنَّ مِيزَانَهُ لَا يَكُونُ فِيهِ إِلَّا الْحَسَنَاتُ، وَ تَبْقَى كَفَّهُ السَّيِّئَاتِ

ص: ۶۶۵

۱- بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۶۱۱، ح ۷۶ و ج ۳۶، ص ۶۷، ح ۱۰؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۷۴۱، ح ۱۱۸۵۳؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ۸۱۴.

فَارِغَهُ لِمَا سَيِّئَهُ فِيهَا، لِأَنَّهُ لَمْ يَعْصِ اللَّهَ طَرْفَةَ عَيْنٍ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ: «فَأَمَّا مَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ»، «فَهُوَ فِي عَيْشِهِ رَاغِبٌ»، أَي فِي عَيْشٍ فِي جَنَّةٍ قَدْ رَضِيَ عَيْشَهُ فِيهَا. (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: اولین کسی که کفۀ حسناتش در ترازوی روز قیامت، برتری دارد، حضرت علی بن ابی طالب (علیه السلام) هستند، و دلیل آن، این است که در ترازوی آن حضرت، چیزی جز حسنات وجود ندارد، و کفۀ بدی ها، خالی است، و چیزی در آن نیست، چون آن حضرت، حتی به اندازه یک چشم به هم زدن هم، خدای سبحان را عصیان و نافرمانی نکرده اند، پس این است معنی سخن خدای متعال که می فرماید: «فَأَمَّا مَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ»، «فَهُوَ فِي عَيْشِهِ رَاغِبٌ»، یعنی زندگی در بهشت، که از آن زندگی و حیات اخروی، راضی و خشنود است.

ص: ۶۶۶

۱- شواهد التنزیل، ج ۲، ص: ۴۷۵، ح ۱۱۴۹.

{ثُمَّ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ}

سپس در آن روز از نعمت، بازپرسی خواهید شد!

۱- عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ، عَنْ عَلِيٍّ (عليه السلام) ، أَنَّهُ قَالَ: «ثُمَّ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، نَحْنُ النَّعِيمِ. (۱)

از اصبع بن نباته نقل است که گفت: حضرت امام علی (علیه السلام) ، در باره آیه: «ثُمَّ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، فرمودند: آن نعمت، ما هستیم.

۲- التَّنْوِيرُ فِي مَعَانِي التَّفْسِيرِ، الْبَاقِرُ وَ الصَّادِقُ (عليهما السلام) : النَّعِيمُ، وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام). (۲)

ص: ۶۶۷

-
- ۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۵۷، ح ۲۹؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۷۴۸، ح ۱۱۸۷۵؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ۸۱۶؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۴۲۵؛ غايه المرام و حجه الخصام في تعيين الامام من طريق الخاص و العام، ج ۳، ص ۸۴، ح ۹؛ فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام) ، ص ۲۲۰، ح ۲۳۵.
- ۲- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۵۴، ح ۱۵؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۷۴۹، ح ۱۱۸۸۱؛ مناقب آل أبي طالب عليهم السلام (لابن شهر آشوب)، ج ۲، ص ۱۵۳.

از (التنوير في معاني التفسير) نقل شده كه حضرت امام محمد باقر (عليه السلام)، و حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) فرمودند: آن نعمت، ولايت امير المؤمنين (عليه السلام) است.

۳_ عَنْ أَبِي حَفْصِ الصَّائِغِ، عَنِ الْإِمَامِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليهما السلام)، أَنَّهُ قَالَ: «ثُمَّ لَتَسْتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، وَاللَّهُ! مَا هُوَ الطَّعَامُ وَالشَّرَابُ، وَ لَكُنْ وَلَايَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. (۱)

از ابو حفص صائغ نقل است كه گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) در باره آيه: «ثُمَّ لَتَسْتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، فرمودند: به خدا سوگند! آن نعمت، غذا و نوشيدنى نيست، بلكه ولايت ما اهل بيت است.

۴_ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبَّاسِ الصَّوَلِيِّ الْكَاتِبِ بِالْأَهْوَا، سِنَّهُ سَبْعٌ وَعِشْرِينَ وَمِائَتَيْنِ، قَالَ: كُنَّا يَوْمًا بَيْنَ يَدَيْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى (عليهما السلام)، فَقَالَ لِي: لَيْسَ فِي الدُّنْيَا نَعِيمٌ حَقِيقِي، فَقَالَ لَهُ بَعْضُ الْفُقَهَاءِ مِمَّنْ يَحْضُرُهُ: فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «ثُمَّ لَتَسْتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، أَمَا هَذَا النَّعِيمُ فِي الدُّنْيَا وَهُوَ الْمَاءُ الْبَارِدُ.

فَقَالَ لَهُ الرَّضَا (عليه السلام)، وَ عَلَمَا صَوْتُهُ: كَذَا فَسَرْتُمُوهُ أَنْتُمْ، وَ جَعَلْتُمُوهُ عَلَى ضَرْوبٍ، فَقَالَتْ طَائِفَةٌ: هُوَ الْمَاءُ الْبَارِدُ، وَ قَالَ غَيْرُهُمْ: هُوَ الطَّعَامُ الطَّيِّبُ، وَ قَالَ آخَرُونَ: هُوَ النَّوْمُ الطَّيِّبُ.

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام): وَ لَقَدْ حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، أَبِي عَزِيدِ اللَّهِ الصَّادِقِ (عليه السلام)، أَنَّ أَقْوَالَكُمْ هَذِهِ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «ثُمَّ لَتَسْتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، فَغَضِبَ (عليه السلام) وَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَسْأَلُ عِبَادَهُ عَمَّا تَفَضَّلَ عَلَيْهِمْ، وَ لَا يَمُنُّ بِذَلِكَ عَلَيْهِمْ، وَ

ص: ۶۶۸

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۵۶، ح ۲۵؛ البرهان في تفسير القرآن، ج ۵، ص ۷۴۸، ح ۱۱۸۷۲؛ تأويل الآيات الظاهره في فضائل العتره الطاهره، ص ۸۱۵؛ تفسير كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۴۲۴.

الْإِمْتِنَانُ بِالْإِنْعَامِ مُسْتَتْفِيحٌ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ، فَكَيْفَ يَصَافُ إِلَى الْخَالِقِ عَزَّ وَجَلَّ، مَا لَا يَرْضَى الْمَخْلُوقُ بِهِ! وَ لَكِنَّ النَّعِيمَ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ مَوْلَاتِنَا، يَسْأَلُ اللَّهُ عِبَادَهُ عَنْهُ، بَعْدَ التَّوْحِيدِ وَ التُّبُّوهِ، لِأَنَّ الْعَبْدَ إِذَا وَفَى بِذَلِكَ أَذَاهُ إِلَى نَعِيمِ الْجَنَّةِ، الَّذِي لَا يَزُولُ.

وَ لَقَدْ حَدَّثَنِي بِذَلِكَ أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ آبَائِهِ، عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله و سلم): يَا عَلِيُّ! إِنَّ أَوَّلَ مَا يَسْأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ بَعْدَ مَوْتِهِ، شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَ أَنَّكَ وَ لِي الْمُؤْمِنِينَ بِمَا جَعَلَهُ اللَّهُ وَ جَعَلْتَهُ لَكَ، فَمَنْ أَقْرَبَ بِذَلِكَ وَ كَانَ يَعْتَقِدُهُ، صَارَ إِلَى النَّعِيمِ، الَّذِي لَا زَوَالَ لَهُ. (الحديث) (١)

از ابراهیم بن عباس صولی، کاتب در اهواز، در سال ۲۲۷، نقل است که گفت: ما روزی در محضر حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) بودیم، پس حضرت به من فرمودند: نعمت حقیقی، در دنیا نیست. آن گاه بعضی از فقهای که در حضور آن حضرت بودند، عرض کردند: پس خداوند عز و جل می فرماید: «ثُمَّ لَتَسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، آیا این نعمت، همین آب سرد گوارا، در دنیا نیست؟

حضرت، با صدای بلند، به آنها فرمودند: شما آن را، این گونه تفسیر کرده اید، و آن را به چند چیز، تفسیر نموده اید، گروهی گفتند: آن، آب خنک است، و گروهی دیگر گفتند: آن غذای لذیذ است، و دیگران گفتند: خواب خوش است. حضرت امام رضا (علیه السلام) فرمودند: پدرم، از پدرشان، حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، برای من نقل فرمودند، که چون در محضر ایشان، این سخنان شما، در باره کلام خدای متعال: «ثُمَّ لَتَسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»، ذکر شد، آن حضرت ناراحت و

ص: ۶۶۹

۱- بحار الأنوار، ج ۷، ص ۲۷۲، ح ۴۱ و ج ۲۴، ص ۵۰، ح ۱؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۴۷، ح ۱۱۸۷۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۴۲۲؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۶۴، ح ۱۸؛ عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۲، ص ۱۲۹، ح ۸.

خشمگین گشته، و فرمودند: خداوند عزّ و جلّ از آن چه که به بندگانش تفضّل نموده، سؤال نمی کند، و به خاطر آن، بر ایشان منت نمی گذارد، و منت گذاشتن به خاطر نعمت، برای آفریدگان، زشت و ناپسند است، پس چگونه می توان چیزی را به خداوند عزّ و جلّ نسبت داد، که برای آفریدگان ناپسند است؟!

و اما مقصود از نعیم، محبت و دوستی و ولایت ما اهل البیت است، که خداوند متعال، پس از توحید و نبوت، از آن سؤال می کند. زیرا وقتی بنده، به آن وفا کرده باشد، (و از عهده پاسخ این سؤال برآید)، این امر، او را به نعمت های جاودانه بهشت می رساند.

و به راستی که این مطلب را پدرم، از پدرشان، از اجداد گرامیشان، از حضرت امیر المؤمنین (علیه السلام) ، برای من نقل کردند که همانا آن حضرت فرمودند:

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به من فرمودند: ای علی! همانا اولین چیزی که از بنده، پس از مرگ سؤال می شود، شهادت به اینکه معبودی جز الله نیست، و اینکه حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) رسول خداست، و اینکه تو ولیّ و همه کاره مؤمنین هستی، به واسطه آن مقامی که خداوند برای تو قرار داده، و من هم برای تو قرار داده ام، پس هر کس به آن اقرار نماید، و به آن اعتقاد داشته باشد، به سوی آن نعمتی که جاودانه است، رهسپار می شود.

شماره: ۴۳۷- کد آیه: ۱۰۳/۳ اسم آیه: ولایت، عامل رفع خسارت

{إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ}

مگر کسانی که ایمان آورده و اعمال صالح انجام داده اند، و یکدیگر را به حق سفارش کرده و یکدیگر را به شکیبایی و استقامت توصیه نموده اند!

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ»، قَالَ: اسْتَيْسَّتْهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ أَهْلَ صَفْوَتِهِ مِنْ خَلْقِهِ حَيْثُ قَالَ: «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ»، «إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا»، بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ، «وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»، أَيْ أَدَّوْا الْفَرَائِضَ، «وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ»، أَيْ بِالْوَلَعَايَةِ، «وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ»، أَيْ وَصَّوْا ذَرَارِيَهُمْ وَمَنْ خَلَّفُوا مِنْ بَعْدِهِمْ، بِهَا وَبِالصَّبْرِ عَلَيْهَا. (۱)

حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) درباره این کلام خداوند عز و جل: «إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ»، فرمودند: خداوند سبحان، برگزیدگان خود را، از آفریدگانش، استثناء نموده، آن جا که می فرماید: «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ»، «إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا»، یعنی مگر کسانی که به ولایت امیر المؤمنین (عليه السلام) ، ایمان آورده اند، «وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»، یعنی واجبات را، به جا آوردند، «وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ»، یعنی به ولایت، «وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ»، یعنی فرزندان خود، و کسانی که پس از خود به جای گذاشتند، را به ولایت، و صبر و شکیبایی در این راه، سفارش کرده اند.

ص: ۶۷۱

۱- بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۱۵، ح ۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۵۲، ح ۱۱۸۹۲؛ تأویل الآيات الظاهرة فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۱۸؛ تفسیر فرات الکوفی، ص ۶۰۷، ح ۷۶۵؛ تفسیر القمی، ج ۲، ص ۴۴۱؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۴۲۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۶۶، ح ۷.

{أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ}

آیا کسی که روز جزا را پیوسته انکار می کند دیدی؟

۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الرَّمَادِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليهم السلام)، عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام)، عَنْ جَدِّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ»، قَالَ: بَوْلَايِهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ (عليه السلام). (۱)

از عبد الله رمادی نقل است که گفت: حضرت امام علی بن موسی بن جعفر (علیهم السلام)، از پدر بزرگوارشان (علیه السلام)، از جد بزرگوارشان (علیه السلام)، برای ما روایت فرمودند که درباره این کلام خداوند عز و جل: «أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ»، فرمودند: یعنی ولایت امیر المؤمنین (علیه السلام)، را تکذیب کرد.

۲- عَنْ أَبِي أُسَامَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ»، قَالَ: بِأَوْلَايِهِ. (۲)

از ابو اسامه نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام)، درباره این کلام خداوند عز و جل: «أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ»، فرمودند: به ولایت.

ص: ۶۷۲

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۷، ح ۳۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۶۸، ح ۱۱۹۲۱؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۲۰؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۴۵۴.

۲- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۳۶۷، ح ۳۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۶۸، ح ۱۱۹۲۲؛ تأویل الآيات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۲۰.

{إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثَرَ}

ما به تو کوثر عطا کردیم.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): «إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثَرَ»، قَالَ لَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): مَا هُوَ الْكُوثَرُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ!؟

قَالَ: نَهْرٌ أَكْرَمَنِي اللَّهُ بِهِ، قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام): إِنَّ هَذَا النَّهْرَ شَرِيفٌ، فَانْعَتُهُ لَنَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ!

قَالَ: نَعَمْ، يَا عَلِيُّ! الْكُوثَرُ نَهْرٌ يَجْرِي تَحْتَ عَرْشِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، مَأْوُهُ أَشَدُّ بَيَاضاً مِنَ اللَّبَنِ، وَأَخْلَى مِنَ الْعَسَلِ، وَأَلْيَنُ مِنَ الزُّبَيْدِ، حَصِيءٌ أَوْهُ الزُّبْرَجِيدُ وَالْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ، حَشِيئَتُهُ الزُّعْفَرَانُ، تُرَابُهُ الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ، قَوَاعِدُهُ تَحْتَ عَرْشِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، ثُمَّ ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَدَهُ عَلَى جَنْبِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام)، وَقَالَ: يَا عَلِيُّ! إِنَّ هَذَا النَّهْرَ لِي وَ لَكَ وَ لِمُحِبِّكَ مِنْ بَعْدِي. (۱)

از عبد الله بن عباس نقل است که گفت: وقتی که آیه: «إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثَرَ»، بر رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) نازل شد، حضرت امام علی (عليه السلام) به ایشان عرض کردند: ای رسول

ص: ۶۷۳

۱- الأمالی (للطوسی)، ص ۶۹، المجلس ۳، ح ۱۱؛ الأمالی (للمفید)، ص ۲۹۴، المجلس ۳۵، ح ۵؛ بحار الأنوار، ج ۸، ص ۱۸، ح ۲ و ج ۳۹، ص ۲۹۹، ح ۱۰۶؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۷۲، ح ۱۱۹۳۶؛ بشاره المصطفی لشیعہ المرتضی، ج ۲، ص ۵؛ تفسیر الصافی، ج ۵، ص ۳۸۲؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۴۶۳؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۶۸۲، ح ۱۳.

خدا! این کوثر چیست؟

ایشان فرمودند: نهري است که خداوند، آن را به من کرامت فرموده است.

حضرت علی (علیه السلام) عرض کردند: به راستی که نهري شریف و گرانقدر است، پس آن را برای ما توصیف کنید، ای رسول خدا!

حضرت فرمودند: بله، ای علی! کوثر، نهري است که از زیر عرش خداوند عزّ و جلّ، جاری است، آب آن از شیر سفیدتر، و از عسل شیرین تر، و از کره نرم تر است. سنگریزه هایش از زبرجد و یاقوت و مرجان، و گیاهش زعفران، و خاکش از مشک خوش بو تر است، و پایه هایش به زیر عرش خداوند عزّ و جلّ استوار است.

سپس رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) دست به پهلوئی امیر المؤمنین (علیه السلام) زدند، و فرمودند: ای علی! این نهري، از برای من و تو، و دوستان تو، پس از من، خواهد بود.

ص: ۶۷۴

{قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ}

بگو: خداوند، یکتا و یگانه است.

۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَثَلُكَ مَثَلُ قُلِّ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، فَإِنَّهُ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً، فَكَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ، وَمَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَيْنِ، فَكَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَيِ الْقُرْآنِ، وَمَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَكَأَنَّمَا قَرَأَ الْقُرْآنَ، وَكَذَلِكَ مَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ، كَانَ لَهُ مِثْلُ ثُلُثِ ثَوَابِ أَعْمَالِ الْعِبَادِ، وَمَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ وَنَصَرَكَ بِلِسَانِهِ، كَانَ لَهُ مِثْلُ ثُلُثَيِ أَعْمَالِ الْعِبَادِ، وَمَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ وَنَصَرَكَ بِلِسَانِهِ وَيَدِهِ، كَانَ مِثْلَ ثَوَابِ أَعْمَالِ الْعِبَادِ. (۱)

از عمرو بن ابو مقدم نقل است که گفت: حضرت امام جعفر صادق (عليه السلام) فرمودند: رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) به امير المؤمنين (عليه السلام) فرمودند: مثل تو مانند قُلُّ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ است، که هر کس آن را یک بار بخواند، مثل این است که یک سوّم قرآن را خوانده، و هر کس آن را دو بار بخواند، مثل این است که دو سوّم قرآن را خوانده، و هر کس آن را سه مرتبه بخواند، مثل این است که تمام قرآن را خوانده است.

و این چنین است برای تو، که هر کس تو را با قلبش دوست داشته باشد، معادلثواب یک سوّم از اعمال بندگان را به او می دهند، و هر کس تو را با قلبش دوست

ص: ۶۷۵

داشته باشد و با زبانش هم یاری ات کند، معادل ثواب دو سوّم از اعمال بندگان را به او می دهند، و هر کس تو را با قلبش دوست داشته باشد و با زبان و دستش یاری ات کند، معادل ثواب تمام بندگان را به او می دهند.

۲_ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام): إِنَّمَا مَتَلُكَ مَثَلُ قُلِّ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، فَإِنَّهُ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً، فَكَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ، وَمَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَيْنِ، فَكَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَيَّ الْقُرْآنِ، وَمَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَكَأَنَّمَا قَرَأَ الْقُرْآنَ كُلَّهُ، وَكَذَلِكَ أَنْتَ، مَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ، كَانَ لَهُ ثُلُثُ ثَوَابِ الْعِبَادِ، وَمَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ، كَانَ لَهُ ثُلُثَا ثَوَابِ الْعِبَادِ، وَمَنْ أَحَبَّكَ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ، كَانَ لَهُ ثَوَابُ الْعِبَادِ أَجْمَعِ. (۱)

از ابن عباس نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به حضرت امام علی (علیه السلام) فرمودند: مثل تو، مثل «قُلِّ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» است. هر که آن را یک بار بخواند، مثل این که یک سوّم از قرآن را خوانده است، و هر که آن را دو بار بخواند، مثل این که دو سوّم از قرآن را خوانده است، و هر که آن را سه بار بخواند، مثل این که تمام قرآن را خوانده است.

تو نیز این چنین هستی، هر که تو را با قلبش دوست بدارد، یک سوّم از ثوابندگان از برای اوست، و هر که تو را با قلب و زبانش دوست بدارد، دو سوّم از ثوابندگان از برای اوست، و هر که تو را با قلب و زبان و دستش (یعنی با کردارش) دوست بدارد، تمامی ثوابندگان از برای اوست.

ص: ۶۷۶

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۲۸۸، ح ۸۳؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۹۷، ح ۱۲۰۰۹؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۲۳؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۵۱۷؛ غایه المرام و حجه الخصام فی تعیین الامام من طریق الخاص و العام، ج ۶، ص ۱۴۳، ح ۱.

۳_ عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم): مَنْ قَرَأَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ»، مَرَّةً، فَكَانَتْ مِثْلَ قِرَاءَةِ ثَلَاثِ الْقُرْآنِ، وَمَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَيْنِ، فَكَانَتْ مِثْلَ قِرَاءَةِ ثَلَاثِينَ الْقُرْآنِ، وَمَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثًا، فَكَانَتْ مِثْلَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ كُلِّهِ، وَكَذَلِكَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيًّا بِقَلْبِهِ، أَعْطَاهُ اللَّهُ ثَلَاثَ ثَوَابِ هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَمَنْ أَحَبَّهُ بِقَلْبِهِ وَلِسَانِهِ، أَعْطَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ ثَلَاثِي هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَمَنْ أَحَبَّهُ بِقَلْبِهِ وَلِسَانِهِ وَيَدِهِ، أَعْطَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ هَذِهِ الْأُمَّةِ كُلِّهَا. (۱)

از نعمان بن بشیر نقل است که گفت: رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هر کس، «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ»، را یک مرتبه بخواند، گویی یک سوّم قرآن را خوانده، و هر کس آن را دو مرتبه بخواند، گویی دو سوّم از قرآن را خوانده، و هر کس آن را سه مرتبه بخواند، گویی تمام قرآن را خوانده است.

همچنین هر که علی (علیه السلام) را با قلبش دوست بدارد، خداوند ثواب یک سوّم از این امت را به او عطا می کند، و هر که او را با قلب و زبانش دوست بدارد، خداوند ثواب دو سوّم از این امت را به او عطا می کند، و هر که او را با قلب و زبان و دستش دوست بدارد، خداوند ثواب تمامی این امت را به او عطا می کند.

ص: ۶۷۷

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۲۸۸، ح ۸۴؛ البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۷۹۷، ح ۱۲۰۱۰؛ تأویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، ص ۸۲۴؛ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ۱۴، ص ۵۱۷.

- ۱_ قرآن کریم.
- ۲_ مفاتيح الجنان.
- ۳_ إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات / ۵جلدی / شیخ حر عاملی، محمد بن حسن / اعلمی / بیروت / سال چاپ: ۱۴۲۵ ق.
- ۴_ الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی) / ۲جلدی / طبرسی، احمد بن علی / تحقیق: خراسان، محمد باقر / نشر مرتضی / مشهد / سال چاپ: ۱۴۰۳ ق.
- ۵_ احقاق الحق و ازهاق الباطل / ۲۳جلدی / قاضی نور الله مرعشی / مکتبه آیه الله المرعشی النجفی / قم / سال چاپ: ۱۴۰۹ ق.
- ۶_ الإختصاص / ۱جلدی / مفید، محمد بن محمد / تحقیق: غفاری، علی اکبر و محرمی زرنندی، محمود / عربی / المؤتمر العالمی لالفيه الشيخ المفید / قم / سال چاپ: ۱۴۱۳ ق.
- ۷_ الإرشاد فی معرفه حجج الله علی العباد / ۲جلدی / مفید، محمد بن محمد / کنگره شیخ مفید / قم / سال چاپ: ۱۴۱۳ ق.
- ۸_ إرشاد القلوب إلی الصواب (للديلمي) / ۲جلدی / دیلمی، حسن بن محمد / عربی / ناشر الشریف الرضی / قم / سال چاپ: ۱۴۱۲ ق.
- ۹_ اعتقادات الإمامیه (للسدوق) / ۱جلدی / ابن بابویه، محمد بن علی / کنگره شیخ مفید / قم / سال چاپ: ۱۴۱۴ ق.
- ۱۰_ إعلام الوری بأعلام الهدی / ۲جلدی / طبرسی، فضل بن حسن / مؤسسه آل البيت (عليهم السلام) / قم / سال چاپ: ۱۴۱۷ ق.
- ۱۱_ الإقبال بالأعمال الحسنة / ۳جلدی / ابن طاووس، علی بن موسی / تحقیق: قیومی

اصفهانى، جواد/ دفتر تبليغات اسلامى / قم / سال چاپ: ۱۳۷۶ ش.

۱۲_ إلزام الناصب فى إثبات الحججه الغائب (عجل الله تعالى فرجه الشريف) / ۲ جلدی / یزدی حایری، علی / مؤسسسه الأعلمی / بیروت / سال چاپ: ۱۴۲۲ ق.

۱۳_ الأمالی (للصدوق) / ۱ جلدی / ابن بابویه، محمد بن علی / عربی / کتابچی / تهران / سال چاپ: ۱۳۷۶ ش.

۱۴_ الأمالی (للطوسی) / ۱ جلدی / طوسی، محمد بن الحسن / عربی / دار الثقافه / قم / سال چاپ: ۱۴۱۴ ق.

۱۵_ الأمالی (للمفید) / ۱ جلدی / مفید، محمد بن محمد / تحقیق: استاد ولی، حسین _ غفاری، علی اکبر / عربی / کنگره شیخ مفید / قم / سال چاپ: ۱۴۱۳ ق.

۱۶_ الإیقاظ من ההجعه بالبرهان علی الرجعه / ۱ جلدی / شیخ حر عاملی، محمد بن حسن / نوید / تهران / سال چاپ: ۱۳۶۲ ش.

۱۷_ بحار الأنوار / ۱۱۰ جلدی / مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی / إحياء التراث العربی / بیروت / سال چاپ: ۱۴۰۳ ق.

۱۸_ البرهان فى تفسير القرآن / ۵ جلدی / بحرانی، سید هاشم / بنیاد بعثت / تهران / سال چاپ: ۱۴۱۶ ق.

۱۹_ بشاره المصطفى لشيعة المرتضى (ط - القديمه) / ۱ جلدی / طبری آملی، عماد الدین أبی جعفر محمد بن أبی القاسم / عربی / المكتبه الحیدریه / نجف / سال چاپ: ۱۳۸۳ ق.

۲۰_ بصائر الدرجات فى فضائل آل محمد (عليهم السلام) / ۱ جلدی / صفار، محمد بن حسن / تحقیق: کوچه باغی، محسن بن عباسعلی / عربی / مكتبه آیه الله المرعشى النجفی / قم / سال چاپ: ۱۴۰۴ ق.

۲۱_ تأویل الآيات الظاهره فى فضائل العتره الطاهره / ۱ جلدی / استرآبادی، علی / مؤسسسه النشر الإسلامی / قم / سال چاپ: ۱۴۰۹ ق.

۲۲_ التحصين لأسرار ما زاد من كتاب اليقين / ۱ جلدی / ابن طاووس، علی بن موسی / تحقیق:

انصاری زنجانی خوئینی، اسماعیل / عربی / مؤسسه دار الکتب / قم / سال چاپ: ۱۴۱۳ ق.

۲۳_ التفسیر الإمام الحسن العسکری (علیه السلام) / ۱ جلدی / حسن بن علی (علیهما السلام)، امام یازدهم / تحقیق: مدرسه امام مهدی (علیه السلام) / عربی / مدرسه الإمام المهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) / قم / سال چاپ: ۱۴۰۹ ق.

۲۴_ تفسیر شریف لاهیجی / ۴ جلدی / شریف لاهیجی محمد بن علی / دفتر نشر داد / تهران / سال چاپ: ۱۳۷۳ ش.

۲۵_ تفسیر الصافی / ۵ جلدی / فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی / مکتبه الصدر / تهران / سال چاپ: ۱۴۱۵ ق.

۲۶_ تفسیر العیاشی / ۲ جلدی / عیاشی، محمد بن مسعود / المطبعه العلمیه / تهران / سال چاپ: ۱۳۸۰ ق.

۲۷_ تفسیر فرات الکوفی / ۱ جلدی / کوفی، فرات بن ابراهیم / مؤسسه الطبع و النشر فی وزاره الإرشاد الإسلامی / تهران / سال چاپ: ۱۴۱۰ ق.

۲۸_ تفسیر القمی / ۲ جلدی / قمی، علی بن ابراهیم / دار الکتب / قم / سال چاپ: ۱۳۶۷ ش.

۲۹_ تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب / ۱۴ جلدی / قمی مشهدی، محمد بن محمد رضا / وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی / تهران / سال چاپ: ۱۳۶۸ ش.

۳۰_ تفسیر نور الثقلین / ۵ جلدی / عروسی حویزی عبد علی بن جمعه / انتشارات اسماعیلیان / قم / سال چاپ: ۱۴۱۵ ق.

۳۱_ التوحید (للسدوق) / ۱ جلدی / ابن بابویه، محمد بن علی / تحقیق: حسینی، هاشم / عربی / جامعه مدرسین / قم / سال چاپ: ۱۳۹۸ ق.

۳۲_ تهذیب الأحکام / ۱۰ جلدی / طوسی، محمد بن الحسن / تحقیق: خراسان، حسن الموسوی / دار الکتب الإسلامیه / تهران /

۱۴۰۷ ق. ۳۳_ ثواب الأعمال و عقاب الأعمال / ۱ جلدی / ابن بابویه، محمد بن علی / عربی / دار الشریف الرضی للنشر /

قم / سال چاپ: ۱۴۰۶ ق.

٣٤_ جامع الأخبار (لشعيرى) / اجدلى / شعيرى، محمد بن محمد / عربى / مطبعه حيدريره / نجف / بى تا.

٣٥_ الحقائق من الصواعق / اجدلى / محمدى، عبد الله _ رحيمان، محمد حسين / عربى / دليل ما / قم / سال چاپ: ١٤٢٤ ق.

٣٦_ حليه الأبرار فى أحوال محمّد و آله الأطهار (عليهم السلام) / ٥ جلدى / علامه بحراني، سيد هاشم بن سليمان / مؤسسه المعارف الإسلاميه / قم / سال چاپ: ١٤١١ ق.

٣٧_ الخرائج و الجرائح / ٣ جلدى / قطب الدين راوندى، سعيد بن هبه الله / مؤسسه امام مهدى (عجل الله تعالى فرجه الشريف) / قم / سال چاپ: ١٤٠٩ ق.

٣٨_ الخصال / ٢ جلدى / ابن بابويه، محمد بن على / جامعه مدرسين / قم / سال چاپ: ١٣٦٢ ش.

٣٩_ خصائص الأئمه (عليهم السلام) (يا خصائص أمير المؤمنين (عليه السلام) / اجدلى / شريف الرضى، محمد بن حسين / تحقيق: امينى، محمد هادى / آستانه الرضويه المقدسه، مجمع البحوث الإسلاميه / مشهد مقدس / ١٤٠٦ ق.

٤٠_ الدر النظيم فى مناقب الأئمه اللهايم / اجدلى / شامى، يوسف بن حاتم / جامعه مدرسين / قم / سال چاپ: ١٤٢٠ ق.

٤١_ دلائل الإمامه / اجدلى / طبرى آملى صغير، محمد بن جرير بن رستم / بعث / قم / سال چاپ: ١٤١٣ ق.

٤٢_ دلائل الصدق لنهج الحق / ٦ جلدى / مظفر نجفى، محمد حسن / تحقيق: مؤسسه آل البيت (عليهم السلام) / عربى / مؤسسه آل البيت / قم / سال چاپ: ١٤٢٢ ق. ٤٣_ الروضه فى فضائل أمير المؤمنين على بن أبى طالب (عليهما السلام) (لابن شاذان القمى) / اجدلى / ابن شاذان قمى، أبو الفضل شاذان بن جبرئيل / تحقيق: شكرجى، على / مكتبه الأمين / قم / سال چاپ: ١٤٢٣ ق.

٤٤_ روضه الواعظين و بصيره المتعظين / ٢ جلدى / فتال نيشابورى، محمد بن احمد /

انتشارات رضی / قم / سال چاپ: ۱۳۷۵ ش.

۴۵_ زاد المعاد- مفتاح الجنان / جلدی / مجلسی، محمّد باقر بن محمّد تقی / تحقیق: اعلمی، علاءالدین / مؤسسه الأعلمی للمطبوعات / بیروت / ۱۴۲۳ ق.

۴۶_ سفینه البحار و مدینه الحکم و الآثار مع تطبیق النصوص الوارده فیها علی البحار الانوار / ۸ جلدی / قمی، حاج شیخ عباس / اسوه / قم / ۱۴۱۴ ق.

۴۷_ شرح الأخبار فی فضائل الأئمه الأطهار (علیهم السلام) / ۳ جلدی / ابن حیون، نعمان بن محمد / تحقیق: حسینی جلالی، محمد حسین / عربی / جامعه مدرسین / قم / سال چاپ: ۱۴۰۹ ق.

۴۸_ شواهد التنزیل لقواعد التفضیل / ۲ جلدی / حسکانی، عبید الله بن عبدالله / تحقیق: محمودی، محمدباقر / عربی / التابعه لوزاره الثقافه و الإرشاد الإسلامی، مجمع إحياء الثقافه الإسلامیه / تهران / ۱۴۱۱ ق.

۴۹_ الصوارم المهرقه فی نقد الصواعق المهرقه / جلدی / شوشتری (تستری)، قاضی نور الله / عربی / نهضت / تهران / سال چاپ: ۱۳۲۶ ش.

۵۰_ الصواعق المهرقه فی الرد علی البدع و الزندقه / جلدی / الهیثمی المکی، احمد بن حجر / عربی / مکتبه الحقیقه / ترکیه / سال چاپ: ۱۴۲۴ ق.

۵۱_ الطرائف فی معرفه مذاهب الطوائف / ۲ جلدی / ابن طاووس، علی بن موسی / تحقیق: عاشور، علی / عربی / خیام / قم / سال چاپ: ۱۴۰۰ ق.

۵۲_ طرف من الأنباء و المناقب / جلدی / ابن طاووس، علی بن موسی / تحقیق: عطار، قیس / عربی / ناشر: تاسوعا / مشهد / سال چاپ: ۱۴۲۰ ق.

۵۳_ علل الشرائع / ۲ جلدی / ابن بابویه، محمّد بن علی / کتاب فروشی داوری / قم / سال چاپ: ۱۳۸۵ ش.

۵۴_ عمدہ عیون صحاح الأخبار فی مناقب إمام الأبرار / جلدی / ابن بطریق، یحیی بن حسن / عربی / جماعه المدرسین بقم، مؤسسه النشر الاسلامی / قم / سال چاپ: ۱۴۰۷ ق.

۵۵_ عوالم العلوم و المعارف و الأحوال، الإمام علی بن أبی طالب (علیہما السلام) / ۲ جلدی / بحرانی

اصفهانى، عبد الله بن نور الله / تحقيق: موحد ابطحى اصفهانى، محمد باقر/ عربى / مؤسسه الإمام المهدي (عجل الله تعالى فرجه الشريف) / قم / سال چاپ: ۱۳۸۲ ش.

۵۶_ عوالى اللئالى العزيزيه فى الأحاديث الدينيه / ۴جلدى / ابن أبى جمهور، محمد بن زين الدين / تحقيق: عراقى، مجتبى / عربى / دار سيد الشهداء للنشر / قم / سال چاپ: ۱۴۰۵ ق.

۵۷_ عيون أخبار الرضا (عليه السلام) / ۲جلدى / ابن بابويه، محمد بن على / تحقيق: لاجوردى، مهدى / نشر جهان / تهران / ۱۳۷۸ ق.

۵۸_ الغارات (ط-الحديثه) / ۲جلدى / ثقفى، ابراهيم بن محمد بن سعيد بن هلال / تحقيق: محدث، جلال الدين / عربى / انجمن آثار ملي / تهران / سال چاپ: ۱۳۹۵ ق.

۵۹_ غايه المرام و حجه الخصام فى تعيين الإمام من طريق الخاص و العام / ۷جلدى / بحراني، سيد هاشم بن سليمان / تحقيق: عاشور، السيد على / عربى / مؤسسه التاريخ العربى / بيروت / ۱۴۲۲ ق.

۶۰_ الغدير فى الكتاب و السنه و الأدب / ۱۱جلدى / امينى، عبدالحسين / مركز الغدير للدراسات الإسلاميه / قم - ايران / ۱۴۱۶ ق.

۶۱_ غرر الأخبار / ۱جلدى / ديلمى، حسن بن محمد / تحقيق: ضيغم، اسماعيل / عربى / دليل ما / قم / سال چاپ: ۱۴۲۷ ق. ۶۲_ الغيبه (للنعمانى) / ۱جلدى / ابن أبى زينب، محمد بن ابراهيم / تحقيق: غفارى، على اكبر / عربى / نشر صدوق / تهران / سال چاپ: ۱۳۹۷ ق.

۶۳_ الفصول المختاره / ۱جلدى / مفيد، محمد بن محمد / تحقيق: مير شريفى، على / كنگره شيخ مفيد / قم / سال چاپ: ۱۴۱۳ ق.

۶۴_ فضائل أمير المؤمنين (عليه السلام) / ۱جلدى / ابن عقده كوفى، احمد بن محمد / تحقيق: حرز الدين، عبد الرزاق محمد حسين / عربى / دليل ما / قم / سال چاپ: ۱۴۲۴ ق.

۶۵_ الفضائل (لابن شاذان القمى) / ۱جلدى / ابن شاذان قمى، أبو الفضل شاذان بن جبرئيل / رضى / قم / سال چاپ: ۱۳۶۳ ش.

۶۶_ فضائل الخمسه من الصحاح الستة / ۳جلدی / حسینی فیروزآبادی، سید مرتضی / منشورات فیروزآبادی / عربی / قم / ۱۴۲۴ق.

۶۷_ فضائل الشیعه / ۱جلدی / ابن بابویه، محمد بن علی / عربی / علمی / تهران / سال چاپ: بی تا.

۶۸_ قرب الإسناد / ۱جلدی / حمیری، عبد الله بن جعفر / تحقیق: مؤسسه آل البيت (علیهم السلام) / عربی / مؤسسه آل البيت (علیهم السلام) / قم / سال چاپ: ۱۴۱۳ق.

۶۹_ الکافی / ۸جلدی / کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق / دار الکتب الإسلامیه / تهران / سال چاپ: ۱۴۰۷ق.

۷۰_ کامل الزیارات / ۱جلدی / ابن قولویه، جعفر بن محمد / دار المرتضویه / نجف اشرف / سال چاپ: ۱۳۵۶ش.

۷۱_ کتاب سلیم بن قیس الہلالی / ۲جلدی / ہلالی، سلیم بن قیس / تحقیق: انصاری زنجانی خوئینی، محمد / عربی / الہادی / قم / سال چاپ: ۱۴۰۵ق. ۷۲_ کتاب الغیبه (للطوسی) / طوسی، محمد بن الحسن / ۱جلدی / تحقیق: تهرانی، عباد الله و ناصح، علی احمد / دار المعارف الإسلامیه / قم / سال چاپ: ۱۴۱۱ق.

۷۳_ کشف الغمہ فی معرفہ الأئمہ (علیہم السلام) / ۲جلدی / اربلی، علی بن عیسی / بنی ہاشمی / تبریز / سال چاپ: ۱۳۸۱ق.

۷۴_ کشف الیقین فی فضائل أمير المؤمنین (علیہ السلام) / ۱جلدی / علامہ حلّی، حسن بن یوسف بن مطهر / تحقیق: درگاہی، حسین / عربی / وزارت ارشاد / عربی / تهران / سال چاپ: ۱۴۱۱ق.

۷۵_ کفایہ الأثر فی النصّ علی الأئمہ الإثنی عشر / ۱جلدی / خزاز رازی، علی بن محمد / تحقیق: حسینی کوهکمری، عبد اللطیف / عربی / بیدار / قم / سال چاپ: ۱۴۰۱ق.

۷۶_ کمال الدین و تمام النعمہ / ۲جلدی / ابن بابویه، محمد بن علی / تحقیق: غفاری، علی اکبر / اسلامیه / عربی / تهران / سال چاپ: ۱۳۹۵ق.

۷۷_ کنز الفوائد / ۲جلدی / کراچکی، محمد بن علی / تحقیق: نعمہ، عبد الله / عربی / دار

الذخائر/ قم/ سال چاپ: ۱۴۱۰ ق.

۷۸_ اللوامع النورانيه فى اسماء على و اهل بيته القرآنيه/ بحراني، هاشم بن سليمان/ تحقيق: فدوى اردستاني، حامد/ مكتبه المرتضويه/ قم/ سال چاپ: ۱۴۲۹ ق.

۷۹_ مائه منقبه من مناقب أمير المؤمنين و الأئمه/ ۱جلدى/ ابن شاذان، محمد بن احمد/ تحقيق: مدرسه امام مهدي (عليه السلام)/ ناشر: مدرسه الإمام المهدي (عليه السلام)/ عربي/ قم/ سال چاپ: ۱۴۰۷ ق.

۸۰_ مجمع البيان فى تفسير القرآن/ ۱۰جلدى/ طبرسى فضل بن حسن/ انتشارات ناصر خسرو/ عربي/ تهران/ سال چاپ: ۱۳۷۲ش.

۸۱_ المحاسن/ ۲جلدى/ برقى، احمد بن محمد بن خالد/ تحقيق: محدث، جلال الدين/ عربي/ دار الكتب الإسلاميه/ قم/ سال چاپ: ۱۳۷۱ ق. ۸۲_ مختصر البصائر/ ۱جلدى/ حلى، حسن بن سليمان بن محمد/ مؤسسه النشر الإسلامى/ قم/ سال چاپ: ۱۴۲۱ ق.

۸۳_ مدينه معاجز الأئمه الإثني عشر/ ۸جلدى/ بحراني، سيد هاشم بن سليمان/ عربي/ مؤسسه المعارف الإسلاميه/ قم/ سال چاپ: ۱۴۱۳ ق.

۸۴_ مرآه العقول فى شرح أخبار آل الرسول (عليهم السلام)/ ۲۶جلدى/ مجلسى، محمد باقر بن محمد تقى/ دار الكتب الإسلاميه/ تهران/ سال چاپ: ۱۴۰۴ ق.

۸۵_ المزار الكبير (لابن المشهدى)/ ۱جلدى/ ابن مشهدى، محمد بن جعفر/ تحقيق: قيوى اصفهاني، جواد/ عربي/ دفتر انتشارات اسلامى وابسته به جامعه مدرسین حوزه علميه قم/ قم/ سال چاپ: ۱۴۱۹ ق.

۸۶_ مسائل على بن جعفر و مستدرکاتها/ ۱جلدى/ عريضى، على بن جعفر/ تاريخ وفات: ۲۲۰ قمرى/ تحقيق: مؤسسه آل البيت (عليهم السلام) لإحياء التراث/ مؤسسه آل البيت (عليهم السلام)/ قم/ سال چاپ: ۱۴۰۹ ق.

۸۷_ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل/ ۲۸جلدى/ نوري، حسين بن محمد تقى/ تحقيق:

ص: ۶۸۶

مؤسسه آل البيت (عليهم السلام) / عربى / مؤسسه آل البيت (عليهم السلام) / قم / سال چاپ: ۱۴۰۸ ق.

۸۸_ مشارق أنوار اليقين فى أسرار أمير المؤمنين (عليه السلام) / اجلدى / حافظ برسى، رجب بن محمد / تحقيق: عاشور، على / عربى / أعلمی / بيروت / سال چاپ: ۱۴۲۲ ق.

۸۹_ المصباح للكفعمی (جنه الأمان الواقیه) / اجلدى / كفعمی، ابراهيم بن على عاملی / دار الرضى (زاهدى) / قم / ۱۴۰۵ ق.

۹۰_ مصباح المتهجد و سلاح المتعبد / اجلدى / طوسى، محمد بن الحسن / مؤسسه فقه الشيعه / بيروت / ۱۴۱۱ ق.

۹۱_ معانى الأخبار / اجلدى / ابن بابويه، محمد بن على / تحقيق: غفارى، على اكبر / دفتر انتشارات اسلامى وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم / قم / سال چاپ: ۱۴۰۳ ق.

۹۲_ مقتضب الأثر فى النص على الأئمة الإثني عشر / اجلدى / جوهرى بصرى، احمد بن عبد العزيز / انتشارات طباطبایی / قم / سال چاپ: بی تا.

۹۳_ مناقب آل أبى طالب (عليهم السلام) (لابن شهر آشوب) / ۴جلدى / ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن على / نشر علامه / قم / سال چاپ: ۱۳۷۹ ق.

۹۴_ المناقب (خوارزمی) / اجلدى / الموفق بن أحمد البكرى المكى الحنفى الخوارزمى / تحقيق: الشيخ مالك المحمودى / مؤسسه النشر الإسلامى، التابعه لجماعه المدرسين بقم المشرفه / چاپ الثانيه / قم / سال چاپ: ۱۴۱۴ ق.

۹۵_ من لا يحضره الفقيه / ۴جلدى / ابن بابويه، محمد بن على / تحقيق: غفارى، على اكبر / دفتر انتشارات اسلامى، وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم / ۱۴۱۳ ق.

۹۶_ نواذر الأخبار فيما يتعلق بأصول الدين / اجلدى / فيض كاشانى، محمد محسن بن شاه مرتضى / مؤسسه مطالعات و تحقيقات فرهنگى / تهران / سال چاپ: ۱۳۷۱ ش.

۹۷_ نهج البلاغه (للصباحى صالح) / اجلدى / شريف الرضى، محمد بن حسين / تحقيق: فيض الإسلام / عربى / هجرت / قم / سال چاپ: ۱۴۱۴ ق.

۹۸_ نهج الحق و كشف الصدق / اجلدى / علامه حلى، حسن بن يوسف / عربى / دار

الكتاب اللبناني / بيروت / سال چاپ: ١٩٨٢ م.

٩٩_ الوافى / ٢٦ جلدى / فيض كاشانى، محمد محسن بن شاه مرتضى / كتابخانه امام أمير المؤمنين على (عليه السلام) / اصفهان / سال چاپ: ١٤٠٦ ق.

١٠٠_ وسائل الشيعة / ٣٠ جلدى / شيخ حر عاملى، محمد بن حسن / مؤسسه آل البيت (عليهم السلام) / قم / سال چاپ: ١٤٠٩ ق.

١٠١_ الهدايه القرآنیه إلى الولاية الإمامیه / ٢ جلدى / بحراني، هاشم بن سليمان / عربى / ذوى القربى / قم / سال چاپ: ١٣٨٦ هـ.ش.

١٠٢_ الهدايه الكبرى / ١ جلدى / خصيبى، حسين بن حمدان / عربى / البلاغ / بيروت / سال چاپ: ١٤١٩ ق.

١٠٣_ اليقين باختصاص مولانا على (عليه السلام) بإمره المؤمنين / ١ جلدى / ابن طاووس، على بن موسى / تحقيق: انصارى زنجانى خوئينى، اسماعيل / عربى / دار الكتاب / قم / سال چاپ: ١٤١٣ ق.

١٠٤_ ينابيع الموده لذوى القربى / قندوزى، سليمان بن ابراهيم / تحقيق: حسيني، على بن جمال اشرف / منظمه الاوقاف و الشؤون الخيرية، دار الأسوه للطباعة و النشر / قم / سال چاپ: ١٤٢٢ ق.

ص: ٦٨٨

جدول فهرست سوره های قرآن کریم

شماره - نام سوره

۱ - فاتحه

۲ - بقره

۳ - آل عمران

۴ - نساء

۵ - مائده

۶ - انعام

۷ - اعراف

۸ - انفال

۹ - توبه

۱۰ - یونس

۱۱ - هود

۱۲ - یوسف

۱۳ - رعد

۱۴ - ابراهیم

۱۵ - حجر

۱۶ - نحل

۱۷ - اسراء

۱۸ - كهف

١٩ - مريم

٢٠ - طه

٢١ - انبياء

٢٢ - حج

٢٣ - مؤمنون

٢٤ - نور

٢٥ - فرقان

٢٦ - شعراء

٢٧ - نمل

٢٨ - قصص

٢٩ - عنكبوت

٣٠ - روم

٣١ - لقمان

٣٢ - سجده

٣٣ - احزاب

٣٤ - سبأ

٣٥ - فاطر

٣٦ - يس

٣٧ - صافات

٣٨ - ص

٣٩ - زمر

٤٠ - غافر

٤١ - فصلت

٤٢ - شوری

٤٣ - زخرف

٤٤ - دخان

٤٥ - جائیه

٤٦ - احقاف

٤٧ - محمد

٤٨ - فتح

٤٩ - حجرات

٥٠ - ق

٥١ - ذاریات

٥٢ - طور

٥٣ - نجم

٥٤ - قمر

٥٥ - الرحمن

٥٦ - واقعه

٥٧ - حدید

٥٨ - مجادلہ

۵۹ - حشر

۶۰ - ممتحنه

ص: ۶۸۹

٦١ - صف

٦٢ - جمعه

٦٣ - منافقون

٦٤ - تغابن

٦٥ - طلاق

٦٦ - تحريم

٦٧ - ملك

٦٨ - قلم

٦٩ - حاقه

٧٠ - معارج

٧١ - نوح

٧٢ - جن

٧٣ - مزمل

٧٤ - مدثر

٧٥ - قيامه

٧٦ - انسان

٧٧ - مرسلات

٧٨ - نبأ

٧٩ - نازعات

٨٠ - عبس

٨١ - تكوير

٨٢ - انفطار

٨٣ - مطففين

٨٤ - انشقاق

٨٥ - بروج

٨٦ - طارق

٨٧ - اعلى

٨٨ - غاشيه

٨٩ - فجر

٩٠ - بلد

٩١ - شمس

٩٢ - ليل

٩٣ - ضحى

٩٤ - شرح

٩٥ - تين

٩٦ - علق

٩٧ - قدر

٩٨ - بينه

٩٩ - زلزله

١٠٠ - عاديات

١٠١ - قارعه

١٠٢ - تكاثر

١٠٣ - عصر

١٠٤ - همزه

١٠٥ - فيل

١٠٦ - قريش

١٠٧ - ماعون

١٠٨ - كوثر

١٠٩ - كافرون

١١٠ - نصر

١١١ - مسد

١١٢ - اخلاص

١١٣ - فلق

١١٤ - ناس

ص: ٦٩٠

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه

اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

